SANCTI THOMÆ AQVINATIS,

DOCTORIS ANGELICI, ORDINIS PRÆDICATORVM.

IN B. IOANNIS APOCALYPSIM EXPOSITIO AVREA.

NVNC PRIMVM E TENEBRIS ERVTA.

Cum Indice locupletiſſimo rerum maximè notatu digniorum.

LVTETIÆ PARISIORVM,
Apud DIONYSIVM MOREAV, viâ Iacobæâ, ſub Salamandrâ.

M. DC. XLI.

COSMO MEDICI
DVCI FLORENTINORVM ILLVSTRISSIMO,
HETRVRIÆQ; PRINCIPI BENIGNISSIMO, S.

SAEPE numero hoc mecum cogitaui, MAGNANIME PRINCEPS, Publicone quodam teſtimonio grati animi indicium aliquod relinquerem, quo quantum tibi deberem declararem; an benefica tua liberalitate clementiaque potius fretus, in ſinceræ perpetuæque meæ erga tam magnificum Principem obſeruantiæ conſcientia acquieſcerem. Nam cum ingenij mei vires, quæ perexiguæ ſunt, conſidero, ac meo me pede moduloque metior; dictu mirum quàm hic meus pie ſuſceptus conatus remittatur ac fractus plane concidat, vt pote qui probe nouerim præſtantem illam tuam virtutem, ac gloriam illam ſolidam & expreſſam minimeque adumbratam (cuiuſmodi conſilium ab Ariſtotele datum Alexandro Magno legimus) exprimi debere, non à quouis artifice, ſed viris duntaxat (quales noſtra non paucos tulit ætas) ingenio, doctrina, eloquentiaque clari,; quorum conſentiente, vera debitaque laude tanquam bene iudicantium incorrupta voce, tam inſignis raraque virtus ad exteras etiam gentes extenderetur, atque ad poſteros tranſmiſſa conſpiceretur: Quod ipſum plerique tanta felicitate fecerunt, vt mei loci atque ordinis hominibus perpetuum ſilentium impoſuiſſe videri poßint; nullumque iam in vniuerſa Italia vel angulum reliquiſſe, ad quem non pertineant ac peruagatæ ſint incomparabiles animi tui dotes, inuiolata erga ciues ſubditoſque iuſtitia, liberalitas ac optimo digna principe clementia, ſumma erga Deum immortalem religio. Hæc cum ita ſint; vereor ne meum hoc inſtitutum tanquam inconſideratius ſuſceptum ac propemodum temerarium improbaturi ſint multi; Quorum tamen calumnias non tam mihi metuendas hac in parte putaui; quàm ingrati crimen extimeſcendum duxi. Et quanquam tuorum erga me meritorum multitudo longè maior ſit, quàm vt in referenda gratia minimam partem dicendo me conſequi poſſe ſperem; tamen eam animo concepi de optimo principe meo ſpem, vt ſedulum hoc meum ſtudium, quale illud ſit cunque, æqui bonique facturus ſit, quippè qui ea tum benignitate, tum animi moderatione præditus eſt, vt neminem plane negligendum exiſtimet, in quo vel aliqua ſignificatio virtutis appareat. Verum de me meoque inſtituto & ſi nihil polliceri aut poßim aut debeam, eiuſcemodi tamen hactenus in hiſce difficillimis initiis ac duræ temporum conditione ſpecimen exhibuiſſe videmur, vt Peruſini ſiue typorum elegantia ducti, ſiue cudendi venuſta ratione

permoti, doctiſsimi ſanctiſsimique viri Sancti Thomæ Aquinatis luculentos ad Beati Ioannis Apocalypſim Commentarios ad nos tranſmitterent: quos propter ſummam huius doctoris auctoritatem, & argumenti ſublimitatem ac venerationem digniſsimos indicauimus, qui maximis laboribus ac ſumptibus deſcripti ex noſtra repræſentarentur impreſſione, & in tuo feliciſsimo apparerent nomine. Et cum iam ſatis dudum aliquid ſtatuiſſem tuæ Excellentiæ conſecrare, ab eo maxime auſpicari volui, quod eruditionis ſimul & ſanctitatis commendatione videretur aptiſsimum & conuenientiſsimum præſenti rerum ſtatui, qui poſtremæ huic deſcriptioni proximus eſt. Hoc enim præſenti libros beatus Ioannes Prophetico charactere modoque depingit quæ per angelum ſibi reuelarat Dominus, fata nimirum ac conditiones Eccleſiæ, & quæ eidem impenderent obuenturaque ſunt ad finem vſque ſeculi; multa interim ex Ezechiele potiſsimum ac Daniele aliiſque prophetis deſumpta conſpicies. Licebit & hoc loco diuinam agnoſcere bonitatem; quæ Eccleſiam ſuam admonere tempeſtiue voluit de imminentibus malis, quò ſibi caueret prudentius, & Deum oraret ardentius. Verùm cum opus hoc tot tantiſque ſit obſtructum difficultatibus, & ita crebris quodammodo inuolutum ænigmatibus, vt Veterum ferè nemo, Neotericorum verò pauciſsimi manum admoliri ſint auſi; iuſtiſsima de cauſa conſummatiſsimè cuiuſdam Theologi operam talem requirere videbatur, qualem doctiſsimus hic vir, largoque diuinitatis hauſtu (vt dicebat ille) compos D. Aquinas ex fœcundiſsimo ingenij ſui cornu attulit, qui vberrimis hiſce Commentariis tantum inuexit luminis ac ſplendoris, vt ſine offenſa iam à quouis & legi & intelligi poſsit. Ad cuius ſanctiſsimi viri laudem, non eſt quod mea prædicatione acceſsionem fieri poſſe ſperem, cum tanta eiuſdem in literis fuerit præſtantia, vt non ſolum docendo ſui nominis ampliſsimam reliquerit memoriam, ſed laudatiſsimis ſcriptis tam philoſophorum quam theologorum bibliothecas referſerit. Hos itaque Commentarios nunc primùm è tenebris extractos tibi Princeps Illuſtriſsime offero & dedico in ſymbolum ſiue mnemoſynon debitæ meæ erga te gentemque veſtram obſeruantiæ, vt iidem tuæ auctoritatis ac nominis laude muniti, gratiores ad cæterorum manus venire poſsint: Quod ipſum ſi conſecuti fuerimus, alacriores erimus ad multo maiora vel aggredienda vel perpolienda, quæ ornatiſsimo tuo nomini deſtinata præclaram famam apud infinitam poſteritatem declarabunt. Deum igitur Opt. Max. rogamus & oramus, vt quam tibi ab omni virtutum genere perilluſtrem gloriam comparaueris, eandem feliciore ſucceſsu longaque propagatione tueri poſsis, ad communem ciuium tuorum ſalutem, ac literarum patrocinium & incrementum. *VALE.*

TVÆ EXCELLENTIÆ omni obſeruantia deditiſſimus,

LAVRENTIVS TORRENTINVS.

ÆQVO LECTORI, S.

AMMONIVS Hermeus Platonicæ Ariſtotelicæque philoſophiæ interpres clariſſimus in iis explanationibus quas ad Categorias Ariſtorelis ſcripſit, narrat quoſdam nomen Ariſtotelis inſcripſiſſe libris alienis, quòd intelligerent Ptolomæum Philadelphum ſtudioſum librorum Ariſtotelis, nec ſumptu parcere vlla in re, qua opus eſſet ad ſuam illam præclariſſimam Bibliothecam monimentis tanri Philoſophi locupletandam: idcirco multos ad eum attuliſſe codices falſi tituli. Simile quidpiam video nonnullos muſſitare ac plane vereri, ne nos ſpecioſa ſcilicet hac inſcriptione decepti ſimul & aliis ſtudioſis ac piis hominibus fucum faciamus, quòd hic liber eius doctoris nomen præferret quem omnes norunt doctiſſimum ac maxima ſemper cum laude in hoc interpretandi genere verſatum. Viſum itaque nihil à noſtro inſtituto candoreque alienum, ſi fidem ſtudiumque noſtram hoc in negotio explicauero. Cum enim Peruſiæ in ſodalitio Dominicanorum delireſcere hoſce Commentarios in membranis deſcriptos vna cum iis quibus Eſaiam explicat cognouiſſem, nullum non moui lapidem, vt tantus theſaurus erueretur, ac ad communem omnium vtilitatem in lucem proferretur, ratus quod res eſt non exiguam me initurum gratiam, ſi meo labore ac ſumptibus quibus certe non pepercimus, omnibus bonis viris & quibus ſacrę cordi eſſe debent literæ legendum proponerem: ea tamen lege ſi S. Thomę genuinus ac germanus hic partus à doctis iudicaretur. Conſuluimus itaque nonnullos quos ſincere iudicare poſſe credidimus, inter quos Reuerend. Thomas Rembottus Florentinus vir non minus præſtanti eruditione præditus, quàm humanitate ac animo non vulgari ad iuuanda rectiora ſtudia ornatus, diſertis ſuis literis reſpondit hęc ipſa vera minimeque ſuppoſititia D. Aquinatis Commentaria, nec ſe tam (quanquàm & illud non omnino leue) permoueri conſtanti inſcriptione, ac exemplaris vetuſtare quod ab ipſis inde S. Thomæ temporibus iis in locis diligenter adſeruatum eſt, quàm peculiari tractationis filo, aſſerens non ram lac lacti aut ouum ouo (vt inquit Comicus) ſimile, atque hęc commentatio reliquis eiuſdem ſcriptoris elucubrationibus, ac pręſertim iis quos in pari genere reliquit in ſacros libros. Quod cum ita ſit, cur non in iudicio huius viri libenrer acquieſcam, quem norunt omnes cum in Philoſophicis tum in Theologicis ac pręſertim noſtri S. Thomæ Aquinatis ſcriptis, nec non ſacris ad populum concionibus ſemper magna cum ſua laude verſatum? aut cur mihi vitio verti debet ſi arbitrio multorum ſincere iudicantium fretus ſtudioſos potius iuuare ſtuduerim, quàm ſuperſtitioſæ quorundam moroſitati adhęrens eoſdem hiſce luculentis theſauris priuare voluerim? Prodeat qui certioribus indiciis edoceat rem aliter ſe habere, & nos non grauatim reducto calculo ſtatim in illius ſententiam & manibus & pedibus ibimus: nec eſt quod dicant ſe in nonnullis Sancti Thomæ libris neſcio quid videre quod ab hac tractatione nonnihil diſſideat, & quod in eo Catalogo vbi

operum nomenclatura eſt, horum Commentariorum nulla fiat mentio. Quæ quamnam vim habeant paucis diſcutiamus: Primum ridiculos eos putamus qui eiuſdem ſcriptoris in diſpari etiam argumento eandem vbique requirunt ſcriptionis faciem, & quod in vno ac eodem auctore ferendum vix eſſet, id in longe diuerſiſſimis poſtulate perabſurdum iudicamus. Num illi ipſi qui Aquinatis nomine circunferuntur ad Ariſtotelem Commentarij per omnia ſimiles? id nemo opinor qui accuratius illos euoluerit dicturus eſt, inſpiciant quæſo Politicos libros quàm nulla vbertate ingenij inſtructa, quàm arida, quàm ieiuna, quàm vix huius viri nomine digna videbuntur, ſi cum aliis eiuſdem conferantur, in quibus ex Græcorum & Latinorum ſemente fertilem meſſem collegiſſe videtur: quo præſidio in Politicis deſtitutus (nullius enim vel Græci vel Latini exſtabant Commentaria) certe non exhibuit nobis eam commentandi fœcunditatem ac gloriam, quam in aliis videmus. Iam verò quod de Catalogo dicunt, nec illud firmioribus aliquibus innixum rationibus. Quaſi vero, quiſquis ille fuerit, qui, pio opinor conatu, Catalogum congeſſit; nos religioſe obſtrinxiſſet, nulla præterea recipienda Sancti Thomæ opera, quàm quę ad illius manus perueniſſent, ſuoque Elencho complexus eſſet, nec cuiquam ab illo concepi prouocationem. Quid quòd in eo ipſo Catalogo recenſentur nonnulla quę Critici pro Thomæ ſcriptis non agnoſcunt, & inter cętera poſterior pars Commentariorum in libris de Cœlo & de Interpretatione nihil habet ſimile cum priore, vt ſuſpicari poſſimus Thoma prælegente ea potius excepta quam iuſta commentatione ad editionem comparata vel inſtructa. Hæc ſunt quæ te latere nolui Lector, Tu interim viue ac vale, ſi quid iſtis vel rectius, vel melius noueris, candidus imperti, ſi non; his vtere mecum.

Cum hanc Gilberti Pictauienſis præfationem magna ex parte Sanctus Thomas in ſequenti contextu interpretaretur; libuit hoc loco totam præfigere, etiamſi in vetere noſtro codice non haberetur.

GILBERTI PICTAVIENSIS PRÆFATIO IN APOCALYPSIM BEATI IOANNIS:

OMNES qui pie voluot viuere io Chriſto (ſicut ait Apoſtolus) perſecutionem patientur: Iuxta illud, Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad teotationem. Tentatio namque eſt vita hominis ſuper terram. Ne autem Fideles In his deficiant; coosolatur eos dominus atque confirmat dicens: Vobiſcum ſum vſque ad conſummatiooem ſeculi: Et: Nolite timere puſillus grex. Propterea videns Deus pater tribulationes quas paſſura erat Eccleſia, ab Apoſtolis fundata ſuper petram Chriſtum vt minus timeantur diſpoſuit vnà cum Filio & Spiritu ſancto, eas reuelare. Reuelauit autem tota Trinitas Chriſto ſecundum humanitatem: Chriſtus vero Ioanni per angelum: Ioannes Eccleſiæ, de qua reuelatione hunc librum compoſuit. Vode & liber iſte Apocalypſis dicitur id eſt Reuelatio; quia hic continentur quæ Deus reuelauit Ioanni, & Ioannes Eccleſiæ, quanta ſcilicet Eccleſia paſſa ſit tempore primitiuo & nunc patiatur, & nouiſſimis temporibus Antichriſti paſſura ſit? quæ tanta erit tribulatio vt ſi fieri poteſt, quod etiam moueantur electi, & quæ pro his, & nunc & in futuro præmia ſit ſuſceptura: vt quos denunciata ſupplicia terrent, promiſſa præmia lætificent. Ideo iſte liber inter reliquas ſcripturas Noui teſtameoti prophetiæ nomioe cenſetur, quæ aliis excellentior eſt prophetiis. Sicut enim Nouum teſtamentum præſtat Veteri, Euangelium Legi; ita hæc prophetia prophetiis Veteris teſtameoti; quia de Chriſto & Eccleſia magna ex parte iam adimpleta ſacramenta denunciat. Vel etiam ideo, quia cum aliis vnifaria, iſti trifaria data eſt prophetia ſimul, ſcilicet de præterito, & præſenti & futuro. Ad cuius confirmandam auctoritatem, concurrit etiam auctoritas mittentis, deferentis, & accipientis. Mittentis, ſcilicet Trinitatis; & Deferentis, Angeli; & Accipientis, ſcilicet Ioannis. Cum autem Ioanni hæc in viſione fuerint reuelata, & ſuot tria genera viſionum ſub quo genere contineatur videndum eſt. Viſio enim alia corporalis, quando videlicet corporalibus oculis aliquid videmus, alia ſpiritualis ſeu imaginaria, cum videlicet dormientes vel etiam vigilantes imagines rerum cernimus, quibus aliquid aliud ſignificatur, ſicut vidit Pharao ſpicas: Et Moyſes rubum ardere? ille dormiens, ille vigilaos. Alia iotellectualis, quando videlicet Spiritu S^{to} reuelante, intellectu mentis veritatem myſteriorum, ſicut eſt, capimus, quomodo vidit Ioannes quæ io hoc libro referuntur. Non figuras tantum vidit ſpiritu, ſed earum ſignificata mente intellexit. Vidit autem Ioannes & ſcripſit in Pathmos inſula relegatus à Domitiano in exilio principe impiiſſimo, hac eum ad ſcribendum compellente cauſa, Quia dum exul teneretur à Domitiano in Pathmos inſula, io Eccleſiis quibus præerat multa pullulauerunt atque inoleuerunt vitia atque diuerſæ hæreſes. Erant enim quidam hæretici ibi dicentes, Chriſtum non fuiſſe ante Mariam; quia temporaliter de ea natus erat, quos Ioannes in principio Euangelij ſui redarguit dicens: In principio erat Verbum. Et in hoc libro cum dicit; A & Ω, id eſt principium & finis. Dicebant etiam quidam Eccleſiam pondere tribulationum ante finem ſeculi deſituram, & pro labore non præmium æternum ſuſcepturam. Horum ergo errores volens deſtruere Ioannes, oſtendit Chriſtum principium eſſe & finem, Vnde Eſaias; Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit; & Eccleſiam per exercitium tribulationum non deſinere; ſed proficere, & pro his brauium æternum recipere vel ſuſcipere. Scribit autem Ioannes ſeptem Eccleſiis Aſiæ, & earum ſeptem Epiſcopis, de prædictis inſtruens & in eis per eam totam generalem Eccleſiam docens. Eſt itaque materia Ioannis in hoc opere, ſtatus ſpecialiter

Aſianæ Eccleſiæ, nec non & totius Eccleſiæ, videlicet quæ in præſenti patiatur & in futuro receptura ſit. Intentio vero eius eſt monere ad patientiam quæ ſeruanda eſt, tum quia breuis labor, tum quia præmium magnum. Modus tractandi talis. Primo præmittit prologum & ſalutationem, vbi reddit auditores benignos & attentos; quo præmiſſo accedit ad narrationem. Ante narrationem verò oſtendit Chriſtum eſſe ab æterno ſine principio & fine, inducens ipſum loquentem & dicentem: Ego ſum A & Ω, ideſt principium & finis. Poſtea accedens ad narrationem diſtinguit ſeptem viſiones quibus terminatis iſte liber conſumitur. Præmittit autem Prologum dicens: Apocalypſis Ieſu Chriſti, ſubaudis hæc eſt. Sic in aliis; Viſio Eſaiæ hæc eſt, Et Parabolæ Salomonis hæ ſunt.

SANCTI

SANCTI THOMÆ AQVINATIS,

DOCTORIS ANGELICI, ORDINIS PRÆDICATORVM.

IN APOCALYPSIM B. IOANNIS APOSTOLI EXPOSITIO AVREA.

PROEMIVM.

VOX Domini præparantis ceruos & reuelabit condenſa. *In his verbis diligenter inſpectis, datur via introducens io hunc librum qui dicitur Apocalypſis. In ipſis enim verbis notari poſſunt quatuor cauſæ, quæ circa eundem librum habent attendi: Videlicet, Cauſa efficiens, finalis, formalis, materialis. Cauſa efficiens principalis, eſt ipſe Deus. Beatus Ioannes eſt cauſa efficiens myſterialis, cui Dominus ea quæ hic continentur oſtendit. Vnde dicitur,* Vox Domini, *ſcilicet & interna & ſpiritualis, quæ in corde beati Ioannis loquebatur, faciens eum efficaciter intelligere, quæ per Angelum dignabatur oſtendere. Vox enim Domini virtuoſa eſt ad docendum interius, Pſal. Vox Domini in virtute. Sic ergo oſtenditur cauſa efficiens principalis; & inſinuatur cauſa myſterialis, ſcilicet ille, ad quem facta eſt vox Domini. Cauſa finalis eſt, vt per rectitudinem fidei & patientiam in aduerſis, fideles aptiores & agiliores reddantur ad apprehendenda præmia vitæ. Vnde ſequitur: Præparantis ceruos, vox domini eſt, id eſt præparantis fideles ad agilitatem currendi ad brauium. Ceruus enim animal eſt velociſſimum. Pſalm. Qui perficit pedes meos tanquam ceruorum. Hoc enim intendit beatus Ioannes, ſicut ex Prologo colligitur, vt per rectitudinem fidei, & per patientiam in aduerſitate multiplici, præparentur fideles ad meritum vitæ, quæ eſt fructus ſuſtinentiæ tribulationum, Hebr. 10. Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem. Cauſa formalis eſt, quia liber iſte eſt reuelatus, & per modum reuelationis hic proceditur. Vnde dicitur,* & reuelabit; *hoc completum eſt in hoc libro, vnde & dicitur Apocalypſis, id eſt reuelatio. Daniel. 11. Eſt Deus in cœlo reuelans myſteria. Cauſa materialis eſt multiplex. Tribulatio Eccleſiæ cum multiplici conſolatione: vnde dicitur,* condenſa. *id eſt occulta & obſcura. Dominus enim beato Ioanni reuelauit multas tribulationes futuras, quæ non præuidebantur, & multas conſolationes, quæ à multis non expectabantur: vt Eccleſia eſſet robuſtior ad ſuſtinendum, quia minus iacula feriunt quæ præuidentur. Et iterum. Conſideratio præmij, minuit vim flagelli. Licet autem hic oſtendatur generaliter ſtatus Eccleſiæ quantum ad tribulationes & conſolationes; tamen ſpecia-*

liter & principaliter oſtenditur ſtatus Eccleſiæ quantum ad tribulationes & conſolationes finales. Et hæc eſt ſpecialiter huius libri materia, ſcilicet ſtatus Aſianæ & totius Eccleſiæ; quantum ad finales tribulationes & conſolationes: & per hoc diſtinguitur iſte liber ab aliis libris Noui teſtamenti. Cum enim ſacra pagina diuidatur in Vetus & Nouum teſtamentum: rurſus, Nouum diuidatur in Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam: intentio Euangelicæ doctrinæ conſiſtit in contemplatione capitis id eſt Chriſti, intentio Apoſtolicæ doctrinæ in contemplatione corporis id eſt Eccleſiæ: & hoc tripliciter, ſecundum triplicem ſtatum in quo militat Eccleſia. Nam in Actibus oſtenditur primitiuus ſtatus Eccleſiæ: in Epiſtolis verò beati Pauli & in Canonicis, informatur ſtatus medius, ſcilicet præſens. In hoc verò libro reuelatur ſtatus finalis. Hic poſſunt breuiter duo quæri. Primum eſt de materia huius libri, ſcilicet de tribulationibus, videlicet vtrum ſit conueniens Deum permittere, quod ſui cultores ſuſtineant tribulationes. Secundum eſt de fructu ipſarum tribulationum, vtrum ſuſtinere paſſiones, ſiue tribulationes, ſit meritorium vitæ æternæ. Ad primum ſic. Deus non delectatur in pœnis noſtris, quia crudele eſt alieno cruciatu lætari: ergo cum ſuos electos diligat, non congruit vt eos paſſionibus affligi permittat. Item, liberalitas Dei ſumma eſt, ſed magis manifeſtaretur eius liberalitas, ſi per bona opera, ſine afflictionibus ſuos coronaret; ergo &c. Contra. Conueniens eſt à Deo permitti quicquid ſuos fideles perducit ad vitam, ſed ſuſtinentia tribulationum perducit ad vitam. Iac. 2. Et cum probatus fuerit, &c. Item lex amoris eſt aſſociare amicum in aduerſis; ergo de lege amoris eſt vt veraciſſimi amici, ſcilicet Domini Ieſu; ſimus ſocij in ſuſtinendis aduerſis. Reſpond. Conuenientiſſimum eſt Deum permittere ſuos cultores tribulationibus affligi: Tum propter amoris inſigne, quia Chriſtus Dominus pro nobis duriſſima ſuſtinuit. Vnde lex amoris exigit, vt eius amore multa & magna ſuſtineamus: ideo dicebat Apoſtolus. Gal. vlt. Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti: & Idem: Ego ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto: Tum propter punitionem culpæ præteritæ: quia delectatio culpæ, ad hoc vt deleatur, exigit amaritudinem pœnæ. Ierem. 9. Ecce ego conflabo & probabo eos. Gloſ. Vaſa figuli probat fornax: vt quicquid in nobis adulterinæ materiæ eſt excoquatur: Tum propter cohibitionem futuræ. Vnde Iſidorus in 3. lib. de Summo bono, Durius circa ſuos electos in hac vita Deus agit, vt dum fortioribus flagelli ſtimulis feriuntur, nulla eos oblectata præſentis vitæ delectent: ſed cæleſtem patriam, vbi certa quies expectatur, indeſinenter deſiderent: Tum propter meritum coronæ, ſicut patet in Iob. 4. Iſidorus in eodem; Electus Dei doloribus vitæ huius atteritur, vt perfectionem vitæ futuræ mereatur. Ad primum dicendum quod de tribulatione vel pœna eſt, loquimur, aut inquantum mere afflictiua, aut inquantum amoris declaratiua ac promotiua, aut inquantum culpæ præteritæ purgatiua, aut inquantum futuræ cohibitiua, aut inquantum meriti accumulatiua. Primo modo non placet Deo tribulatio in iuſtis vel aliis, nec ſub hac ratione eam permittit, ſed ſub aliqua ex quatuor rationibus ſubſequentibus. Non ergo delectatur in pœnis nor is, ſed in vtilitate noſtra conſequente ex ipſis. Ad aliud dicendum quod liberalitas non eſt commendabilis, quæ eſt ſine comite ſapientia, & quæ diſſonat à iuſtitia; ſiquidem inſtitia exigit vt pro Chriſto damna ſuſtineamus. Item vt culpa per pœnam puniatur: Sapientia vero diuina manifeſtatur, dum per dura flagella cohibet Deus fideles oblectamentis. Item per acredinem aduerſorum, perducit Deus ſuos ad dulcedinem præmiorum. Liberalitas diuina etſi magna manifeſtatur illo modo quantum ad effectum, non tamen commendabilius quantum ad modum, quia non manifeſtatur cum ordine iuſtitiæ & cum grauitate ſapientiæ. Circa ſecundum ſic ſecundum Philoſophum, Paſſionibus non laudamur, nec vituperamur, ergo paſſionibus nec meremur nec demeremur. Item meritum eſt ab intrinſeco, quia ab actu liberi arbitrij & efficacia gratiæ informantis, ſed paſſiones ſunt ab extrinſeco, ergo, &c. Contra. Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Item quicunque veſtigia Chriſti ſequitur, pertingit per hoc ad vitam. Ioan. 8. Qui ſequitur me non ambulat in tenebris, ſed quicunque propter Deum patitur, veſtigia Chriſti ſequitur. 1. Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum: ergo quicunque propter Deum patitur, per hoc pertingit ad vitam. Reſpond. De ſuſtinentia tribulationum, eſt loqui dupliciter, aut ſecundum ſe & abſolute, aut ſecundum quod eſt ex voluntate ſiue cum voluntate. Primo modo ſuſtinere tribulationes ſiue paſſiones, non eſt meritorium vitæ: quia in ſolo pati non conſiſtit meritum, ſicut prima & ſecunda obiectio probant. Secundo modo diſtinguitur; quia illa voluntas aut eſt formata caritate, ſiue gratia gratum faciente, aut non. Si ſic, ſuſtinentia tribulationum propter talem voluntatem eſt meritoria: & hoc notatur, cum dicitur, Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: vbi oſtenditur voluntas informata amore iuſtitiæ. Similiter accipitur illud 2. Cor. 1. Sicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis. Si non, ſic ſuſtinentia non eſt meritoria; quia qui non eſt in gratia ſiue in caritate, non meretur aliqua voluntate vel paſſione vitam æternam. Nec ille etiam qui eſt in caritate meretur vitam actione vel voluntate non informata caritate: qui autem non eſt in caritate, ſed propter Deum patitur deuotione quadam informali aduerſa, licet non mereatur, tamen per hoc diſponitur ad meritum, quia diſponitur ad ſtatum gratiæ in quo poterit mereri, per prædicta patet ad obiecta. Gratia introducendi in librum

ſequentem

ſequentem præmittit Magiſter Gallicus proœmium, in quo ſic procedit. Primo ponit dicendorum fundamentum. Secundo exequitur principale; propterea videns. In duobus autem conſiſtit materia ſequentis libri, in tribulatione & conſolatione: vnde ponit fundamentum eorum quæ dicturus eſt in proœmio circa librum. Primo quantum ad electorum tribulationem, & ad hoc introducit triplicem auctoritatem. Secundo quantum ad diuinam conſolationem, me autem, & ad hoc duplicem auctoritatem inducit. Dicit ergo, omnes. Nullus igitur qui vult Deum colere miretur ſi perſecutionem ſuſtinet, qui pie, id eſt colendo Deum, volunt viuere, pietas enim eſt cultus Dei. ad Titum 2. Sobrie & iuſte & pie viuamus in hoc ſeculo. Vel pie, ad proximum, in Chriſto, quia ipſe eſt via exemplaris & regula noſtra, ipſe enim venit pro omnibus pati, perſecutionem patientur, & hoc patienter: & ſic patet quod neceſſe eſt famulos Dei multa pati. Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum cœlorum. Sed obiicitur, quia multi iuſti ſunt, qui nullam habent tribulationem ſiue perſecutionem, ſed reſpondeatur ſecundum Gloſſ. quod intelligitur mente vel corpore. Contra, quia ſunt aliqui qui corpore perſecutionem ſuſtinent, & in mente magnam ſuauitatem habent. Reſpond. ſecundum Gloſſ. quod intelligitur mente vel corpore; qui non ſolum ab hominibus perſecutionem patiuntur in corpore, ſed & à dæmonibus in mente; tamen nec mente nec corpore ſemper patiuntur; ſed ad tempus in magna quiete ſunt ſpiritus, tamen vel paſſi ſunt aliqua vel paſſuri, per hoc patet ad illud quod obiicitur. Apoſtolus, 2. Timot. 3. iuxta illud Eccleſ. 2. attendens, per conuerſionem & bonam voluntatem, ſta, id eſt, ſtabilis ſis, in iuſtitia, vt facias bonum, & timore; vt caueas malum, & præpara animam tuam, per orationem, præmeditationem, & præmunitionem: vt cum quis cogitat, Si hoſtis meus aliquando in me inſiliat, viriliter eum repellam, ad tentationem ſuſtinendam & ſuperandam, Iacob. 1. Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam &c. tentatio namque, Iob. 8. alia litera eſt, noſtra litera eſt, militia eſt &c. ne autem conſolatur; vt ſint alacres, confirmat, vt ſint ſtabiles dicens. Matth. vlt. vobiſcum ſum, conſolatio eſt de ſui conſortio, & nolite, Luc. 12. Confirmatio eſt de non timendo aduerſario, puſillus, quia licet ſitis grex puſillus, & viribus & numero reſpectu peruerſorum; non timeatis grex, ratione vnitatis in caritate, & obedientiæ & ſimplicitatis in conuerſatione, propterea videns. Hic exequitur principale propoſitum. Propoſitum autem eius eſt oſtendere multiplicem cauſam huius libri. Primo ergo agit de cauſa huius libri in generali & diffuſè. Secundo in ſpeciali & ſuccinctè. Eſt itaque magna. In prima. Primo, oſtendit cauſam efficientem. Secundo, materialem, de qua reuelatione. Tertio, formalem, ideo liber iſte. Quarto finalem, vidit autem Ioannes. Cauſa autem efficiens, oſtenditur ſecundum duplicem modum, ſcilicet diſponens & agens, de qua ibi, reuelauit. Dicit igitur propterea, quia Deus vult conſolari & confirmare fideles, diſpoſuit, ab æterno, fundata. Matth. 7. Reuelauit autem. cauſa agens oſtenditur quadruplex, ſcilicet Principalis, Trinitas: Secundaria, Chriſtus, inquantum homo: Mediata, Angelus, Immediata ſiue proxima, Ioannes. De qua reuelatione, id eſt de quibus reuelatis, quæſtio tanta, Matt. 24. & nunc præmia, ſcilicet dona gratiæ & conſolationes, ideo liber iſte. Hic oſtenditur cauſa formalis huius libri, quia procedit per modum prophetiæ & reuelationis. Reuelationes huius libri diſtribuit & extollit tripliciter. Primo quantum ad excellentiæ dignitatem. Vnde comparat has reuelationes reuelationibus Veteris teſtamenti, ſecundum excellentiam, cuius excellentiæ duplicem rationem ponit, vna eſt, quia eſt reuelatio de veritate Noui teſtamenti iam exhibita: altera quia eſt reuelatio lata, ſcilicet non tantum de futuro. Secundo, extollit quantum ad ſui autoritatem, ad cuius. Tertio, quantum ad reuelationis modum ſiue qualitatem: cum autem Ioanni, quia non ſic facta eſt reuelatio Ioanni, vt obſcure intelligeret, vel figuras ſpiritu videret; ſed vt ſignata plene cognoſceret. Et ideo triplex genus viſionis diſtinguit, vt oſtendat qua viſione vidit hæc Beatus Ioannes, cum autem Ioanni. Dicit igitur ideo liber iſte, quia eſt reuelatus de his quæ pertinent ad legem gratiæ, prophetiæ nouæ, id eſt reuelationis, cenſetur, id eſt nominatur, cum dicitur Apocalypſis, Sicut enim nouum teſtamentum præſtat, id eſt præualet, veteri: hæc poſſunt intelligi quantum ad omnia quæ continentur in Nouo teſtamento & Veteri, Euangelium legi, id eſt doctrina Euangelica, doctrinæ Moſaicæ, quantum ad Pentateuchon, ſacramenta, id eſt ſacra ſecreta, quæ per Prophetas prædicta fuerant, vt de Chriſti paſſione & Eccleſiæ reparatione, adimpleta, vt in libro infra habetur. Prophetæ autem prædicebant implenda, magna iam ex parte, quia quædam ſunt implenda, vt de finali ſtatu Eccleſiæ: vnifaria, id eſt quæ eſt ſecundum vnum modum fandi id eſt loquendi, ſcilicet de præterito &c. quia de his quæ Eccleſia paſſa eſt patitur, & paſſa eſt quæ ipſe nouit per ſpiritum prophetiæ. Cum autem Ioanni, &c. corporalibus oculis, ſicut diuino munere vidit Heliſæus currus igneos, 4. Reg. 6. & Balthaſar manum ſcribentem, Dan. 5. Alia ſpiritualis, ſpiritus dicitur hic non pars ſuperior rationis; ſed virtus imaginatiua, probatio. Geneſ. 41. Moyſes, Exod. 3. Sed obiicitur de vltimo exemplo, quia Moyſes vidit oculis corporeis, ergo viſio corporalis, non imaginaria. Item dicit Gloſ. ſuper 2. Cor. 12. quod viſio ſpiritualis ſeu imaginaria eſt, quando aliquis in extaſi vel ſomno videt, non corpora ſed imagines rerum. Reſpond. Referendo viſionem illam ad id quod corporale erat & corporaliter videbatur, erat viſio corporalis: Referendo autem ad ſignatum per id quod ſic videbatur, imaginaria dici poteſt. Vnde ſuper

2.Cor.12. dicit *Auguſtinus quod viſione corporali vidit Balthaſar manum: ſed Daniel ſignatum intellexit & aperuit, & ideo potius dicendus eſt propheta quam ille. Ex quo patet quod illud quod fuit Danieli viſio ſpiritualis, fuit Balthaſar corporalis. Balthaſar enim vidit manum corporalem & motum corporalem & non intellexit ſignatum, Daniel autem intellexit. Vel fortè, vt quidam dicunt, videbatur ignis qui reuera non fuit ignis. Viſio autem Petri, quando poſitus in extaſi, vidit quadrupedia & ſerpentia, fuit viſio imaginaria. Act.10. Ad aliud dicendum, quod non dicit Gloſſ. quod aliter non contingat fieri viſionem imaginariam, quia vt dictum eſt, exiſtente viſione corporali inquantum ſpiritus negociatur circa ſignificatum conceptum ex viſione illa: imaginaria vel ſpiritualis dici poteſt.* Sicut philoſopho ſpicas, *id eſt ſpicarum imagines,* intellectu mentis, *quæ eſt pars ſuperior,* myſteriorum, *id eſt ſecretorum,* quomodo? *ſcilicet intellectuali viſioni. Sed contra, quia ipſe vidit imagines, ſicut in libro infra habetur de candelabris & aliis multis; ergo vidit imagines. Reſpond. Vidit viſione imaginaria & intellectuali ſecundum diuerſos reſpectus, imaginaria inquantum vidit imaginem; intellectuali inquantum illuminato intellectu intellexit quæ videbat:* vidit autem, *hic oſtendit cauſam finalem. Et circa hæc multa tangit, oſtendit vbi ſcripſit, locus enim facit ad commendationem libri, quia locus extraneus & exilij. Item in quo ſtatu, quia quando erat relegatus. Item quo motiuo, quia vt extirparet vitia & hæreſes exortas. Duplicem autem oſtendit errorem: vnus erat contra caput, alius contra Eccleſiam,* hæc eum. *Quarto quibus. Scribit autem Ioannes* ſeptem Eccleſiis, *ſcilicet minoris Aſiæ,* pullulauerunt; *inchoatione:* inoleuerunt, *conſuetudine,* vitia, *quæ ſunt contra mores,* hæreſes, *contra fidem,* in principio, *id eſt ante omnia,* erat verbum. In hoc libro, *infra primo,* dicebant enim quidam, *non conſiderantes illud Matthæi vltimo, Ego autem vobiſcum ſum,* & pro labore, *non attendentes illud Sapient.3. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Iſaiæ 43.* non deſinere, *hoc oſtendit infra 12. Vbi oſtendit quod mulierem amictam Sole fidei Eccleſiam protegat Deus à dracone ne deuoret eam, & etiam paſcit eam vt proficiat:* brauium, *infra 2. & 3. & penultimo,* ſed proficere. *Sap.3. tanquam aurum in fornace probauit illos,* brauium, *2.Tim. Si ſuſtinemus & conregnabimus,* Aſię minoris *non maioris quæ eſt tertia pars mundi,* eſt itaque magna. *Hic oſtendit cauſas libri in ſpeciali & ſuccincte. Et primo oſtendit cauſam materialem. Secundo finalem,* in tertio vero. *Tertio formalem, quantum ad ordinem & modum procedendi,* modus circa, *cauſam efficientem non replicat, niſi de myſteriali ſcilicet Ioanne:* patiatur, *ſcilicet aduerſa:* receptura, *ſcilicet præmia.* Breuis labor, præmium magnum, *2.Cor.4. Id enim quod in præſenti eſt, 1.cap.* prologum, *cum dicitur* Apocalypſis. *Et ſalutationem, cum dicitur infra 1.* Ioannes ſeptem Eccleſiis. *Sed nonne Salutatio eſt de prologo; cum in prologo attenti & dociles & beneuoli auditores fieri ſoleant: & aliquid horum fiat per ſalutationem? Reſpond. Aliquando ſalutatio eſt de prologo in libris: hic autem diſtincte ponitur pro Prologo: vbi oſtendit beatus Ioannes materiam libri in generali, & commendat ea quæ in eo reuelantur, & ſic reddit attentos. Deinde ſalutat Aſianos vt reddat beneuolos, tamen large poteſt totum comprehendi ſub ratione prologi. Primo tamen modo videtur hæc accipere.*

APOCALYPSIS B. IOANNIS APOSTOLI.

CAPVT I.

APocalypsis Iesv Christi, quam dedit illi Deus palam facere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito: & ſignificauit, mittens per Angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni, qui teſtimonium perhibuit verbo Dei, & teſtimonium Iesv Christi, quæcunque vidit. Beatus qui legit, & audit verba prophetiæ huius, & ſeruat ea quæ in ea ſcripta ſunt: tempus enim prope eſt. Ioannes ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia, Gratia vobis, & pax ab eo, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, & à ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu throni eius ſunt, & à Ieſu Chriſto qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, fecit nos regnum & ſacerdotes Deo, & patri ſuo, ipſi gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes
C tribus terræ: etiam, Amen. Ego ſum A, & Ω, principium & finis, dicit Dominus Deus qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt omnipotens. Ego Ioannes, frater veſter, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Chriſto Ieſu, fui in inſula, quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti. Fui in ſpiritu in Dominica die, & audiui poſt me vocem magnam, tanquàm tubæ dicentis: Quod vides, ſcribe in libro, & mitte ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiceæ. Et conuerſus ſum, D
vt viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et conuerſus, vidi ſeptem candelabra aurea: & in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis, veſtitum podere, & præcinctum ad mammillas zona aurea: caput autem eius, & capilli erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix: & oculi eius tanquam flamma ignis: & pedes eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti: & vox illius tanquam vox aquarum

A multarum: & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem, & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat, & facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua. Et cum vidiſſem eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. Et poſuit dexteram ſuam ſuper me, dicens: Noli timere, ego ſum primus, & nouiſſimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis & inferni. Scribe ergo quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc. Sacramentum ſeptem ſtellarum, quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra aurea: ſeptem
B ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum, & candelabra ſeptem, ſeptem Eccleſiæ ſunt.

EXPOSITIO AVREA SANCTI Thomæ Aquinatis in Apocalypſim B. Ioannis Apoſtoli.

CAP. I.

APocalypsis Iesv Christi. Sicut dictum eſt antè, in hoc libro intendit
C Beatus Ioannes præparare fideles ad obtinendum brauium vitæ: inſtituendo, quantum ad fidem in credendis, & roborando, quantum ad patientiam in ſuſtinendis, oſtendendo multas reuelationes ſibi, & de præmiis pro vtroque reddendis. Diuiditur autem liber iſte in tres partes: in Exordium, Narrationem, infra 1. Ego Ioannes, & Concluſionem, infra vltimo capite ante finem, Et dixit mihi, hæc verba fideliſſima ſunt. Iſidorus: Exordium animum auditoris prouocat, Narratio, res geſtas explicat, Concluſio, finem totius orationis complectitur. Exordium verò duo continet, proœmium & ſalutationem, *Ioannes ſeptem Eccleſiis*, proœmium dat aliquando intelligentiam dicendorum: Salutatio oſtendit affectum ſcribentis, ad alliciendos animos auditorum. In proœmio vero multa tangit, circa
D ea quæ infra dicturus eſt. Primo, oſtendit reuelatorum auctoritatem; quia à Chriſto ſunt ſibi reuelata: Chriſtus autem homo à patre hæc habuit. Secundo, implendorum neceſſitatem, quæ oportet fieri cito. Tertio, ſignorum obſcuritatem, quia reuelatio facta eſt & ſcripta prudenter: Et ſignificauit. Quarto, reuelationis ordinem; Mittens per Angelum. Quinto, ſcriptoris fidelitatem, qui teſtimonium. Sexto obſeruantiæ vtilitatem, Beatus qui legit. Notatur etiam quadruplex cauſa huius libri. Cauſa formalis, Apocalypſis. Cauſa efficiens principalis, quam dedit. Secundaria, Ieſu Chriſti, mediata; Mittens per Angelum, immediata: ſeruo

ſuo; cauſa materialis, quæ oportet fieri cito; cauſa A
finalis, beatus qui legit. Dicit igitur, *Apocalypſis*,
quaſi attendite quæ dicturus ſum, quia hæc eſt *Apocalypſis*, id eſt reuelatio. In hoc innuitur magnitudo & profunditas dicendorum, *Ieſu Christi*, id eſt
mihi facta à Ieſu Chriſto. Ipſe enim eſt ſapientia
patris, per quam docet pater electos, 1. Corinth. 1.
Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Hieronymus. Ipſe enim eſt mentis noſtræ lumen, *Ieſu*.
Qui interpretatur ſaluatoris, *Chriſti*, Vncti, per quę
intelligit, quod hęc reuelatio eſt de his quæ pertinent ad ſalutem gloriæ, & vnctionem gratiæ. Amabilia ergo ſunt quę dicenda ſunt; Tum propter
ſui magnitudinem, quia reuelationes ſunt: Tum
propter reuelantis auctoritatem; quia à Chriſto B
Ieſu reuelata ſunt; qui per hæc nos ordinat ad vnctionem gratiæ in præſenti, & ſalutem gratiæ in
futuro: *Quam dedit illi Deus pater*, id eſt reuelauit
gratis: *illi*, ſcilicet in quantum homo, *palam facere*,
id eſt vt palam faceret, id eſt reuelaret, *ſeruis ſuis*,
per me. Seruis, non peccati, non diaboli, ſed ſeruis
ſuis, ſcilicet non Philoſophis, non Iudæis animis
incredulis. Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus.
Sed obiicitur, de hoc quod dicitur, quam dedit illi
Deus, ſcilicet Pater, quia etiam hæc habuit à ſe
inquantum Deus, & à Spiritu ſancto. Item. Quomodo pater hæc reuelauit Chriſto homini, cum
ipſe etiam ſecundum humanitatem omnia ſciuerit
ab inſtanti conceptionis, ſecundum Gregorium? C
Reſpond. ad primum. Non loquitur per excluſionem, ſed notatur in patre reſidere auctoritatem.
Ad aliud dicendum, quod non vult dicere quod de
nouo reuelauerit ei & ante ignoraret, ſed ab inſtanti conceptionis horum notitiam, ſicut & aliorum; dedit ei ſecundum humanitatem: ſed ideo
dicit, Dedit, vt oſtendat quod non habuerit Chriſtus homo hæc ex natura, ſed ex gratia. Item dicit
Palam facere, quia reuelatio adhuc occulta eſt, &
iacens ſub figuris. Item dicit Gloſ. non Iudæis.
Sed contrà, quia Chriſtus venit particulariter ad
Iudæos. Matt. 15. Non ſum miſſus niſi ad oues
quæ perierunt domus Iſrael, ergo vult hæc Iudæis
fieri palam. Reſpond. ad primum quòd credibile D
eſt, quod beatus Ioannes hæc expoſuit fidelibus
quibus ſcripſit, aut ipſi ſpiritu illuminante intellexerunt. Nobis etiam fit palam per expoſitiones
ſanctorum. Ad aliud dicendum quòd facienda eſt
vis in hoc quod dicit, Oues, quia Iudæis qui catholicæ fidei humiliter ſe ſubiiciunt, reuelat Deus per
ſpiritum, vel verbum prædicantium & hęc & alia,
quæ oportet, id eſt & hæc reuelatio eſt de his, quæ
oportet, id eſt neceſſe & ineuitabile eſt, *fieri cito*,
quaſi dicat quæ hic reuelantur neceſſe eſt impleri,
ſcilicet de tribulationibus iuſtorum & conſolationibus, & hoc *cito*, quaſi dicat, non ſit moleſtum pati, quia finietur labor & ſequetur præmium. Sed
contra, quia loquitur de his quæ in temporibus vl- E
timis contingent. Reſpond. Omne tempus quantumcunque longum, æternitati comparatum, breue eſt. Vnde Gregorius, breue eſt quicquid fine
clauditur, *& ſignificauit*, id eſt ſub ſigno, ſiue ſigillo
figurarum oſtendit, vt patet infra. Dan. 12. Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna librum, vſque ad tempus ſtatutum. Sed contra, infra vlt. Ne
ſignaueris verba prophetiæ libri huius. Item nunc
iam non eſt tempus velaminis, cum ſit iam veritas
reuelata, 2. Cor. 3. Nos autem reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes. Item quæritur quare
ſcriptura edita eſt ſub tanta obſcuritate? quę vti-

A lius videretur ſi aperte intelligeretur? Reſpond. ad
hæc prædicta intelligendum, quòd ſapientiſſime
condita eſt ſcriptura, ita quod in quibuſdam locis
eſt aperta, ne omnino clauſa videatur, & inde diffidentia intelligendi generetur, & vt ſimplices aliquid inde capiant, & vt per ea quæ ſunt plana, ſit
via ad explanationem clauſorum. In quibuſdam
vero locis eſt occulta & velata: & hoc triplici ratione, ſcilicet propter indignos, ne ſit eis locus peruertendi, vt dicit Gloſ. vnde Amb. non propter
ſeruos fideles, ſed propter fures diuitiæ ſub ſigillo
clauduntur. Item propter faſtidioſos; quia multa
faſtidirent & contemnerent: nunc autem gratius
& precioſius & ſapidius eſt cum inueſtigatur; & hoc
B exigit reuerentia diuinæ virtutis. Hæc duplex ratio
habetur in Gloſ. Item propter diuerſos exponendi
modos, ex obſcuritate enim verbi, habetur via ad
multiplicem modum exponendi veraciter. Vnde
Auguſt. lib. 3. de doctrina Chriſtiana, Quid in diuinis eloquiis largius & vberius potuit diuinitus prouideri, quàm vt eadem verba pluribus intelligantur modis? Ad illud quod obiicitur dicendum quod
ſcriptura impiis clauditur, fidelibus aperitur. Ad
aliud dicendum quod multiplex eſt velamen, ſcilic.
velamen culpæ, ſpecialiter velamen perfidiæ: hæc
ante legem gratiæ, quaſi totum mundum impleuerat: ſed iam eſſe non debet, cum veritas diuina
ſit reuelata. De hoc 2. Cor. 3. vſque in hodiernum
C diem cum legitur Moyſes, velamen poſitum eſt
ſuper cor eorum. Dicitur de perfidis Iudæis. Item
velamen ceremoniale, ſcilicet velamen figurarum
præfigurantium humanam reparationem: vt de
agno qui immolabatur & aliis multis, 2. Cor. 3. vſque in hodiernum diem idipſum velamen in lectione veteris Teſtamenti manet non reuelatum, quoniam in Chriſto euacuatur, hoc velamen iam ablatum eſt, quia iam ceremoniæ ceſſauere: quia veritas
per Chriſtum facta eſt, qui illis velaminibus figurabatur. Item ſacramentale, hoc manet: vnde de
ſacramento Euchariſtiæ dicit Anſelmus; Ideo quod
non eſt apparet, & quod eſt celatur, quia ſi quod
eſt videretur, animus humanus abhorreret. Item
D ſcripturæ quę velata eſt, quia obſcura & profunda,
hoc velamen manet propter rationes ſupra poſitas.
Auguſtinus in 12. lib. Confeſſionum. Mira profunditas eloquiorum tuorum, horror eſt intendere in
eam, horror honoris, & tremor amoris. Item velamen ſtatus viæ, quod eſt generale; quia quandiu
ſumus in via, velati ſunt oculi ne Deum ſine medijs videant, 1. Cor. 13. videmus nunc per ſpeculum
in ænigmate, Quod ergo dicitur quod non eſt tempus velaminis, verum eſt de velamine figuralium;
quibus reparatio humana præfigurabatur, & hoc
vult dicere illud; Nos autem reuelata facie, non tamen propter hoc omne velamen: vnde velamen
ſcripturæ manet, in quo ſunt multæ figuræ conue-
E nientes non figuratiuè noſtrę redemptionis, ſed alterius modi inſtructionis. Ad aliud quæſitum patet,
quia propter tres illas rationes non eſſet oppoſitum
vtilius ſimpliciter, licet forſan, quoad aliquos, *Mittens per Angelum ſuum*. Apparentem in ſimilitudine
hominis, *ſeruo ſuo*. Non ſuperbo, ſed humili, *Ioanni*.
Loquitur de ſe quaſi de alio. Heb. 1. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus. *Qui*, Ioannes, *teſtimonium perhibuit verbo Dei*, Quantum ad veritatem, prędicando
ipſum verum Deum, ſicut poſtea ſcripſit. Ioan. 1. In
principio erat Verbum, & perhibuit, *teſtimonium Ieſu
Chriſti*. Quod ipſe eſt Ieſus Chriſtus, id eſt humanatus: hęc enim duo nomina incarnationē oſtendunt

Ieſus. Dicit cauſam finalem ad quid eſt incarnatus, quia ad ſaluandum *Chriſtus*, diſpoſitionem mediam ex parte humanitatis, ſc. vnctionem gratiæ. Hic teſtimonium perhibuit prædicando ipſum eſſe Deum humanatum, ſicut poſtea ſcripſit. Ioan. 1. Et Verbum caro factum eſt. Perhibuit inquam teſtimonium in his vel de his, *quæcunque vidit* Oculis carnis & mentis, & ſic eſt fidele & verum teſtimonium. 1. Ioan. 1. Quod vidimus & audiuimus, hoc annunciamus vobis. Aliqui libri habent in his, ſed antiqui non habent, *beatus qui*. Hæc ſunt recipienda, non ſolum quia à Deo reuelata & à me fideliter ſcripta; ſed etiam qu a vtilia, quia, *beatus qui legit*. Alios docendo, Eccl. 24. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt, *& qui audit*. Diſcenda. Eccl. 6. Si dilexeris audire ſapiens eris: *Verba prophetiæ huius*. Quia prophetia & reuelatio eſt, *& ſeruat* implendo Luc. 11. Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Alia litera eſt, Beatus qui legit & audit, quia plures audire poſſunt vnum legentem, & neceſſe eſt ſeruare, *tempus enim*, mortis vel iudicij, *prope eſt*. Quia comparatione æternitatis, tota vita breuis eſt. Iac. 5. Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit, *Ioannes ſeptem*. Hic ſubdit ſalutationem, & primo ponitur perſona ſalutans; ſecundo perſonæ ſalutatæ, ſeptem Eccleſiis; tertio bonum eis optatum, gratia; quarto oſtenditur à quibus dari optatur. Ab eo, vbi primo optat præmiſſa dari à Filio; ſecundo à Spiritu ſancto & à ſeptem ſpiritibus; tertio replicat de Filio, vt immoretur in eius præconio, & ab Ieſu Chriſto. Vbi primo tangit eius potentiam, ſecundo commendat eius excellentiam, qui eſt teſtis. Et primo quantum ad humanam naturam, ſecundo quantum ad diuinam, ego ſum α & ω: Quantum ad humanam dicitur primo quantum ad primum aduentum, ſecundo quantum ad ſecundum, Ecce venit. Quantum ad primum tripliciter; primo, quantum ad doctrinam prædicationis; ſecundo, quantum ad gloriam reſurrectionis, primogenitus; tertio, quantum ad potentiam dominationis & princeps; quarto, quantum ad miſericordiam reparationis, *qui dilexit*. Ad reparationem autem efficacem, tria concurrunt: Reparantis dilectio, reparatoria paſſio, & gratiæ infuſio, ſine qua homo non reparatur: vnde primo, oſtendit Dominicam dilectionem, ſecundo, ipſam paſſionem, *& lauit*; tertio, gratiæ collationem, per quam ſuperamus vitia, *& fecit nos regnum*. Vt operemur bona, *& ſacerdotes*. Quarto ſubdit pro his gratiarum actionem, *ipſi gloria*. Dicit igitur, *Ioannes*, ſc. Apoſtolus & Euangeliſta, nomen eſt amabile, quia nomen gratiæ, intelligitur enim gratia, vel in quo eſt gratia: Vnde ſibi conuenit illud 1. Cor. 15. Gratia Dei ſum id quod ſum. Sed quare hic nomen ſuum poſuit, & non in principio Euangelij? Reſp. Propter tria. Primo, vt daret auctoritatem huic operi, quia non indigebat Euangelium, quòd à Domino prædicatum fuerat, & ab ipſo auctoritatem habebat. Secundo, quia huius operis auctor fuit & ſcriptor, Euangelij autem ſcriptor tantum, propter quod nullus Euangeliſta nomen ſuum præpoſuit Euangelio. Tertio, ne alterius eſſe crederetur, quod facile poſſet accidere, quia hoc opus ſcripſit in exilio; Euangelium vero ab exilio reuocatus, *ſeptem Eccleſiis*. Nota Gloſam: *quæ ſunt in Aſia*. Quæ interpretatur elatio, quæ poteſt intelligi in malo; quia olim in elatione vitiorum, quod eſt materia dolorum, vel in bono, quia nunc in altitudine virtutum. Iſa. 50. Ponam te in ſuperbiam ſeculorum: *gratia*, id eſt remiſſio peccatorum, quæ gratis datur, *& pax*, id eſt quies à vitiis, vel gratia viuificans ſiue grati-

A ficans animam. Pſalm. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Pax, tranquillans conſcientiam. Iſa. 26. Domine dabis pacem nobis: *ab eo*, ſcilicet filio Dei, *qui eſt*, immutabilis, propter ſingularem dignitatem exiſtentiæ, quia ipſe ſolus verè eſt propriè, alia ad eum comparata, quæ non ſunt. Exod. 3. Qui eſt, miſit me ad vos, *& qui erat*. Æternaliter, per hoc notatur omnia præceſſiſſe, erat enim quando mundus non erat. Ioan. 1. In principio erat Verbum, *& qui venit*. Ad iudicium. Iſaiæ 3. Dominus ad iudicium veniet cum ſenioribus populi ſui, & ſic oſtenditur eius immutabilitas & æternitas & æquitas, vel aliter: *qui eſt*, dicit contra eos qui Chriſtum in paſſione putauerunt extinctum, *qui erat*, contra eos qui putauerunt ex tempore habuiſſe initium: *venturus*,
B contra infideles qui diſcredunt iudicium, vel ſecundum interlinearem, qui etiam nunc immutabilis, qui olim erat corporalis, *qui venturus eſt*, ad retribuendum bonis & malis, *& à ſeptem ſpiritibus*, id eſt à Spiritu ſancto vnico in natura multiplici in effectu, Sap. 7. Spiritus intelligentiæ ſanctus, vnicus, multiplex eſt, *qui ſunt*, id eſt, qui eſt, *in conſpectu throni eius*, id eſt qui ſe præſentem oſtendit illuminando eos in quibus filius ſedet, & quieſcit, ſcilicet angelos & iuſtos & ſanctos, Sap. 7. ſecundum aliam literam. Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ, vt cognoſcatur ab eis, & faciat eos cognoſcere ea quæ ſunt ſalutis. Sed quare non poſuit potentiam Patris? Reſpondet Gloſ. quia nemo hæreticorum de Deo
C creatore male intellexerat. Contra, quidam dixerunt Patrem fuiſſe paſſum. Item Arrius dixit Patrem diſtinctum à Filio & Spiritu ſancto per eſſentiam, quia dixit tres potentias eſſe tres Deos. Item Arrius dixit vnam tantum eſſe potentiam & vnum Deum. Reſp. Nullus hæreticorum de Deo patre male intellexit, quantum ad notionem innaſcibilitatis, & actum creationis: quia nullus poſuit eum eſſe ab alio, nec negauit eum eſſe creatorem, vel nemo hæreticorum &c. ſcilicet comparatione aliarum potentiarum. Poſſet tamen conuenienter illud quod præcedit, ab eo qui eſt, de Patre intelligi, & dicitur venturus in iudicio per ſuæ iuſtitiæ manifeſtationem, ſicut inf 4. cap. dicuntur eadem verba
D de ipſa Trinitate, & ſi tunc quæritur quare vltimo ponit potentiam Filij: dicendum quod quia plura & diffuſius dicturus eſt de ipſo, *& à Ieſu Chriſto*. Hoc duplex nomen frequenter replicatur in Nouo teſtamento; quia dulce & inuitans ad ſpem, & etiam affectum amoris. Alterū eſt nomen ſalutis, alterum vnctionis, & ideo vtrumq; odoriferum, Cant. 1. Oleū effuſum nomen tuum, *qui eſt teſtis fidelis*. Prædicando veritatem cum eſſet in carne mortali. Iſa. 55. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gẽtibus. Prou. 14. Liberat animas teſtis fidelis. Imò nec timore mortis negauit ſe filium Dei. Marc. 14. Rurſus ſummus ſacerdos interrogabat eum & dixit
D ei; Tu es Chriſtus filius Dei benedicti? Ieſus autem dixit illi: Ego ſum, *Primogenitus mortuorum*, id eſt primo ante mortuos genitus regeneratione gloriæ, quia ante omnes reſurrexit. 1. Cor. 15. Chriſtus reſurrexit ex mortuis, primitiæ dormientium. Sed forſan aliquis obiiciet de Lazaro qui reſuſcitatus fuit antequam Chriſtus. Reſponſio patet, quia licet prior reſuſcitatus fuerit, non tamen prior glorificatus; qui non fuit reſuſcitatus reſurrectione glorioſa: imò iterum mortuus eſt, vt inquit Damaſcenus, vltimo libro, vltimo capite: *& princeps regum terræ*, nunc ſedens ad dexteram Patris, qui ante à Iudæorum principibus fuit iudicatus. Infra 19. Rex regum & Dominus dominantium. Vel aliter

ſecundum Gloſam, vt hic commendetur, quantum ad beneuolentiam in retribuendo, quantum ad innocentiam in conuerſando, quantum ad ducatum in præſidendo, *qui dilexit*. Ad huius dilectionis magnitudinem explicandam omnis lingua deficit; ad conſiderandam, nullus intellectus ſufficit, quia ineffabilis & inæſtimabilis eſt. 1. Ioan. 3. In hoc cognouimus caritatem Dei, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit. Hæc incogitabilis dilectio, totam noſtram dilectionem & affectionem ſibi pleno iure vendicat: vnde Beatus Bernardus in libro de Diligendo Deo, Quid aliud faciat conſideratio tanta, & cauſa indebita, miſeratio tam gratuita, & ſic probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam inuicta manſuetudo, tam ſtupenda dulcedo? quid inquam hæc omnia faciant diligenter conſiderata: niſi vt conſiderantis animum, ab omni penitus prauo vendicent amore, ad ſe mirabiliter rapiant, vehementer afficiant, faciantque pro ſe contemnere, quicquid niſi in contemptu horum appeti non poteſt? *Et lauit à peccatis noſtris*. Tam originalibus quàm actualibus, *in ſanguine ſuo*. Id eſt in virtute ſanguinis, ſcilicet quia ſanguis Dei erat non hominis puri. Hebr. 10. Habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti. Magnum hoc indicium amoris, quia pro impiis & inimicis mortuus eſt; cum pro iuſto vix aliquis ſe exponat, etiam ſi filius ſuus eſſet, *& fecit nos*. Per gratiam infuſam merito paſſionis, *regnum*; id eſt petentes inuicem vitia, *& Sacerdotes*, id eſt aptos ad facienda bona, offerendo nos ipſos & opera noſtra, & hoc, *Deo & Patri*, Non vocat duplicem eſſe potentiam Patris, ſed multiplicem laudem, Deo, per potentiam, & Patri, per beneuolentiam, Deo, omnium generaliter, Patri, iuſtorum specialiter. Inf. 5. Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, & ſequitur. Et feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes, *ipſi*, ſcilicet Chriſto, & etiam Patri, qui per ipſum nos redemit, *gloria*. Vt ipſum laudemus, *& imperium*. Vt ei obediamus, *in ſecula ſeculorum*, in æternum, *Amen*. Id eſt ita fiat, vel Gloria, in ſua natura; Imperium, in ſua creatura, quia nos ſic redemit, & ſic nos dilexit, *ecce venit*. Hic commendat Dominum Chriſtum quantum ad ſecundum aduentum. Oſtendit autem primo ſecundum aduentum fore in ſe magnificum. Secundo, omnibus manifeſtum, & videbit. Tertio, reprobat amarum, & plangent. Quarto, ſubdit confirmationem prædictorum, etiam amen. Dicit igitur, *ecce*, quaſi dicat, debemus eum laudare & ei obedire; quia ecce, quaſi dicat, certum eſt, vt demonſtratio ſit nota certitudinis; id eſt, ecce, quaſi dicat, in promptu eſt & cito fiet; quia vt dictum eſt, omne tempus reſpectu æternitatis breue eſt, *venit*. De præſenti loquitur, vt terrorem incutiat, quia propinquum eſt, *cum nubibus*; id eſt cum ſanctis, qui pluunt per prædicationem; coruſcant, per miraculorum operationem; eleuati ſunt, per mundanorum abdicationem; volant, per altam contemplationem. Iſaiæ 9. Qui ſunt iſti qui vt nubes volant? vel, Cum nubibus, ſicut aſcendit in nube: quia creatura ſeruit creatori. Nota Gloſſ. *Et videbit eum omnis oculus*, tam malus quàm bonus, Marci 13. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus, cum virtute multa & gloria; ad confuſionem autem eorum qui dominum crucifixerunt, manu vel conſilio, ſubdit, *& qui eum pupugerunt*. Videbunt eum ad cumulum pœnæ. Ioan. 19. Videbunt in quem transfixerunt. Sed cum eius humanitas ſit glorioſa & pulcherrima, quomodo concedetur malis eam vi-

A dere? Item Iſaiæ 26. ſecundum aliam literam tollatur impius ne videat gloriam Dei? Reſpond. Dicendum quod omnes tam boni quàm mali videbunt ipſum in humanitate glorificata: & vt ille aſpectus ſit bonis ad conſolationem, malis ad confuſionem & afflictionem; quia tam dulci amatori & tam largo remuneratori ingrati fuerunt, vt eius iuſſa fugerent. Iſidorus, lib. 1. de Summo bono, In iudicio reprobi humanitatem Chriſti videbunt, vt doleant: diuinitatem verò eius non videbunt, ne gaudeant; quibus enim diuinitas oſtenditur, vtique ad gaudium demonſtratur. Ad obiecta, dicendum quòd illa pulchritudo non erit eis delectabilis: vnde ſicut excellens luminoſum obſcurat infirmum oculum & grauat, illuminat autem ſanum & oblectat: B ſic luminoſitas corporis Dominici obſcura & terribilis erit reprobis, & delectabilis electis, propter variam diſpoſitionem ipſorum. Quod notatur in columna nubis Exod. 14. Iſidorus in lib. 1. de Summo bono. Pro diuerſitate conſcientiarum, & mitis apparebit in iudicio Chriſtus electis, & terribilis reprobis. Nam qualem quiſque conſcientiam tulerit, talem & iudicem habebit. Ad aliud patet per verba beati Iſidori ſuperius dicta, quia mali gloriam diuinitatis non videbunt: *& plangent ſe ſuper eum*, quia offenderunt, & quia ſe ſeparari ab eius & ſuorum conſortio electorum videbunt, *omnes tribus terræ*. Id eſt omnes nationes hominum, qui dilexerunt terram. Matth. 24. Et tunc plangent C omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli. Alia litera, collident; quia confringentur ſicut olla fictilis à lapide quando ei colliditur, *etiam amen*. Confirmatio, quaſi dicat ita fiat veraciter. Vel confirmatio poteſt intelligi optatiuè, quaſi dicat veniet, quia ita fiat ita fiat idem eſt Etiam amen, quod amen amen. Hanc tamen confirmationem poſuit in duplici lingua, ſcilicet Latina & Hebræa, & ſub his intelliguntur omnes, quaſi dicat: Omni lingua firmetur, vel contra diſcredentes de Gentibus & Iudæis. Nota differentiam inter verba magiſtri & diſcipuli. Dominus enim in principio ſermonis poſuit Amen, diſcipuD lus in fine. In quo notatur quod Dominus eſt auctor veritatis, cuius nota eſt Amen, Ioan. 14. Ego ſum via & veritas, & vita. Nos autem diſcipuli veritatis; dum in eum credimus ipſius documenta ſequentes, *ego ſum*, hoc quantum ad diuinam naturam, & introducit ipſum loquentem: ipſe Chriſtus confirmat prædicta, *ego ſum α & ω*. Alpha eſt primum elementum apud Græcos, & ponitur pro principio; omega vltimum, & ponitur pro fine. Deinde ſequitur expoſitio, *principium*, antè quem nullus, *finis*, poſt quem nullus. Principium, à quo omnia. Ioann. 1. Omnia per ipſum facta ſunt. Et finis propter quem & ad quem omnia. Prouerb. 16. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Deus. E Vnde tunc homo eſt rectus & ſua actio, quando non declinat à principio, ſciens ſe nihil habere niſi à Deo, nec à fine; ordinans ſe & omnes actus ſuos ad Deum. Pſalm. Qui ſaluos facit rectos corde. Item principium, creans per potentiam; finis, iudicans per iuſtitiam. *Dicit Dominus Deus*, expoſitum eſt ſupra, *omnipotens*, quia in ſecundo aduentu oſtendetur potentia. In primo enim venit vt agnus, in ſecundo veniet vt leo. Malach. 3. Et quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis ſtabit ad videndum eum? *Ego Ioannes*, poſt Exordium ſequitur, Narratio, ſiue tractatus huius libri: & eſt ſecunda pars principalis huius libri. Diſtinguitur autem per ſeptem viſiones. Prima, eſt de correctione

Eccle-

Eccleſiarum, & durat vſque ad quartum caput, poſt hæc vidi & ecce oſtium apertum. Secunda, de reuelatione myſteriorum ſedentis in throno, libri, agni, apertionis ſigillorum, à quarto capite vſque ad ſeptimum, Et vidi ſeptem Angelos, vel, Et cum aperuiſſet. Tertia, de Angelis tenentibus tubas, & canentibus, & de rebus contingentibus ad cantum tubarum; ab octauo vſque ad duodecimum, Et apertum eſt templum. Quarta, de pugna mulieris & draconis, à duodecimo vſqoe ad quintum decimum, Et vidi aliud ſignum. Quinta, de ſeptem Angelis effundentibus phialas iræ Dei, à quintodecimo vſque ad decimumoctauum, Et poſt hæc vidi. Sexta, de damnatione Babylonis, beſtiæ, & draconis, à decimooctauo vſqoe ad vigeſimum, Et vidi cœlum nouum. Septima de innouatione elementorum, & glorificatione ſanctorum, à vigeſimo vſque ad vigeſimum ſecundum ante medium, Et dixit mihi: Hæc verba fideliſſima ſunt. Notandum quod quatuor primæ viſiones, diſtinguunt generalem ſtatum Eccleſiæ, à principio vſque ad finem. Tres vero vltimæ, ſtatum Eccleſiæ finalem. Item quatuor primæ ſic diſtinguuntur. Nam prima eſt correctiua, agit enim de correctione Eccleſiæ generalis ſecundum omne tempus. Secunda conſolatiua, per reuelationem myſteriorum, vt patebit. Tertia terribilis & comminatoria, per cantum tubarum. Quarta, exhortatiua ad pugnam, exemplo mulieris & familiæ agni. Tres vltimæ ſic diſtinguuntur, prima, quæ eſt de effuſione phialæ iræ Dei, refertur ad tempus Antichriſti. Sexta, quæ eſt de damnatione Babylonis, & beſtiæ; ad tempus Iudicij. Septima, quæ eſt de gloria Sanctorum, ad ſtatum æternæ beatitudinis. Prima pars, continet Duas partes. In prima oſtenditur Chriſtus in medio Eccleſiarum. In ſecunda, iubentur ſcribi epiſtolæ ad correctionem Eccleſiarum, Et Angelo Epheſi, per totum ſecundum & tertium caput. Item in prima, primo ponuntur quædam antecedentia viſionem. Secundo, ipſam viſionem, Et conuerſus vidi. Tertio, quædam conſequentia viſionem, Et cum vidiſſem. Antecedentia autem ponuntur tria, Primo, commendatio viſionis: Secundo, excitatio viſuri, quem vox excitauit ad ſcribendum quę erat viſurus, Et audiui. Tertio, pręparatio ad videndum. Et conuerſus ſum vt viderem. Viſio autem commendatur à quatuor, primo à perſona, ſecundo à loco, fui in inſula. Tertio, à cauſa, propter verbum. Quarto, à tempore, fui in ſpiritu in Dominica die. Perſonam autem ſuam deſcribit à nomine, à fidei vnitate, Frater veſter; à patientiæ magnitudine, Et particeps. Et vt eos ad tolerantiam aduerſorum excitet, tria tangit, ſcilicet, ſuſtinentiam aduerſorum, ſuſtinentiæ præmium, In regno. Saluatoris exemplum, Et patientia Ieſu. Dicit igitur, *Ego Ioannes*, hoc eſt nomen gratiæ. Interpretatur enim in quo eſt gratia: *frater veſter*, in fide & caritate, Matth. 23. Omnes autem vos fratres eſtis. In hoc etiam notatur humilitas, Eccleſ. 32. Rectorem te poſuerunt, noli extolli: *& particeps*, veſtri, *in tribulatione*. Aliqui enim de ipſis tribulationem ſuſtinebant, inf. 2. Scio tribulationem tuam. Act. 14. Per multas tribulationes, *& regno*, per hoc ſuſcitat eos ad fortiter ſuſtinendum, quaſi dicat: Regnum habebitis mecum, ſi ſuſtinetis. Sed ingenuuſe loquitur dicens ſe ſocium eorum in regno. 2. Tim. 2. Si ſuſtinemus & conregnabimus: *& patientia Ieſu*, quaſi dicat; non ſolum tribulationem ſuſtineo; ſed etiam patienter fero, exemplo Ieſu, 1. Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum: *fui in inſula*, quaſi dicat

A in ſale ſita: qualis locus congruit ſanctis, qui inundationes maris quaſi lac ſugent. Deut. 33. *Pathmos*, quæ interpretatur fretum id eſt tribulatio, in quo ſtatu magna cœleſtia oſtenduntur. Ezech. 1. Cum eſſem in medio captiuorum. Quoniam autem multi propter turpia illic relegabantur, rectè ſubdit, *propter Verbum Dei*, id eſt, qui prædicabam deitatem Chriſti, *& propter teſtimonium Ieſu*, id eſt, quia dabam teſtimonium eius Incarnationi. Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, *fui in ſpiritu*, hoc dicit quia carnalibus oculis tanta myſteria videri non poterant. Vidit autem hæc non in ſomniis, ſed in extaſi poſitus, reuelante ei Angelo. Nota quid eſt eſſe in exceſſu mentis, per Gloſſ. ſu- B per illud, 2. Cor. 5. Siue mente excedimus Deo. In exceſſu mentis duo intelliguntur, vel pauor, vel intentio ad ſuperna, ita vt quodammodo à memoria labantur inferiora. In hoc exceſſu mentis fuerunt omnes Sancti quibus arcana Dei mundum excedentia reuelata ſunt, *in Dominica die*, tempus congruit, quia ex tribulationibus & aliis quæ fecit & ſuſtinuit & per hanc viſionem alios commonuit, ſequebatur in ipſo & in aliis iuſtis ſequi meritum æternæ beatitudinis, quod ſignificatur per diem Dominicam: in qua Dominus reſurgens gloriam immortalitatis propter nos ſuſcepit, 2. Cor. 1. Sicut ſocij paſſionum eſtis, *& audiui*, non eſt intelligendom, quod hæc vox fuerit corporalis: vnde Haym. C Sicut in ſpiritu poſitus ſpiritualia vidit; ita vox quam audiuit ſpiritualis fuit. Idem tamen eſt huius audibile & viſibile, & vox & ſonus in eſſentia, diuerſa in ratione, ſicut verbum Dei dicitur lux & vox. Inquantum lux, videtur & videre facit: inquantum vox, auditur & audire facit: vnde Gloſſa dicit, Audiui id eſt, cognoui, *poſt me*, quæ poſt nos ſunt ignoramus. Rectè igitur audit vocem poſt ſe: quia quæ ſibi reuelata ſunt non plenè prius agnouerat, vel, Poſt ſe, id eſt de futuris, quia poſt præſentia futura ſequuntur, vel, Poſt ſe, quia ſeſe in anteriora extendens, per contemplationem altiorem reuocatus eſt quaſi poſt ſe ad vtilitatem Chriſtianorum. Facies enim eſt vis contemplationis; dorſum obliuio præſentium, vel, Poſt ſe, quia in- D tellexit hunc eſſe Deum, ſicut olim intellexerat Deum in Lege & Prophetis. Vocem magnam. Parua eſt vox quæ eſt de terrenis, magna de ſpiritualibus loquitur. Ezech. 3. Audiui poſt me vocem commotionis magnę, *tanquam tubam*, quia ſicut tuba antiquitus excitabat ad bellum; ſic vox iſta ad ſuſtinendam tentationem & aduerſariorum certamina, Iſaiæ 63. Quaſi tuba exalta vocem tuam, *quod vides*, id eſt, tam viſurus es, *ſcribe in libro*, mentis vel ad literam, *Et mitte ſeptem Eccleſiis, Epheſo*, vel Epheſum, Nomina ſunt locorum illarum ſeptem Eccleſiarum, q. d. Obedire debetis, & præceptum eſt vt mittantur vbique, *& conuerſus ſum*, mente, id eſt, E præparaui me per conuerſionem intellectus, *vt viderem*. Contra Sonus eſt inuiſibilis & nullo modo viſibilis, ſecundum Philoſophum. Reſp. ſecundum Haymonem, Nihil aliud audiuit quàm vidit, quia hoc eſt illi audire, quod videre, ſiue in ſubſtantia intelligere, & econtrario, *& conuerſus vidi*. Hic ponitur ipſa viſio. Et primo quantum ad candelabra. Secundo quantum ad filium hominis qui ponitur inter illa, Et in medio. Dicit igitur, *Et conuerſus, vidi ſeptem candelabra aurea*. Omnia ſunt plena myſterio. Septem candelabra ſeptem Eccleſias Aſiæ deſignant: ſeptem verò Eccleſiæ, vniuerſitatem Eccleſiarum deſignant; quia vniuerſum tempus ſeptem dierum repetitione reuoluitur,

quæ tamen vnam Eccleſiam ſponſam Dei conſtituunt. Dicuntur autem rectè Candelabra, quaſi dicat, debent habere fidem, quæ eſt pes & fundamentum omnis boni. Heb. 11. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Item ſpem, per quam erigimur ad alta, quæ deſignatur in haſtilis rectitudine. Item caritatem, quæ eſt lux & ardor: & debet ardere in ſe & lucere alijs per exemplum. In candelabro enim ſunt hæc tria: Firmitas pedis, Rectitudo haſtilis, Eminentia lucis; Aurea, propter claritatem diuinæ ſapientiæ ad aliorum inſtructionem, vel aliter. Candelabra aurea. Nota Gloſam. Et bene dicit Aurea, ſcilicet propter puritatem incarnationis, quæ precium dat & valorem ſuſtinentiæ aduerſorum. Non deaurata, per hypochriſim, quæ extra aurum habet, intus lutum. Iob. 40. Sternet ſibi aurum quaſi lutum, *& in medio*, hic ponitur viſio quantum ad filium hominis, ponitur inter candelabra. Deſcribitur autem quantum ad communicantiam, quam habuit in dando. Secundo, quantum ad vitam, quam habuit in conuerſando, Veſtitum; Tertio quantum ad doctrinam, quam habuit in prædicando, Et vox illius. Quarto, quantum ad munificentiam, quam habet in remunerando, Et facies. Dicit igitur, *& in medio candelabrorum aureorum*. Per quæ ſeptem Eccleſiæ ſignantur, *vidi quendam ſimilem filio hominis*, ſcilicet Angelum in perſona Chriſti, qui dicitur ſimilis filio hominis; quia fuit ſimilis alijs in perſona & in natura, non tamen in culpa. Philip. 2. In ſimilitudine hominum factus & habitu inuentus vt homo, vel, Similis filio hominis, ſcilicet virginis. Dicitur ipſe Angelus, quia ipſum filium virginis repræſentabat in illa ſpecie imaginaria. Dicitur autem in medio, quia omnibus ſe reddit communem. Iacob. 1. Qui dat omnibus affluenter. Gregorius: Largitatem diuinę miſericordiæ nullus hominum conſiderare valet. Nota quod Chriſtus, qui eſt media in Trinitate perſona, in medio mundi paſſus eſt, ſcilicet, in Hieruſalem. Pſal. Operatus eſt ſalutem in medio terræ, oſtendens quod pro omnibus moriebatur. 2. Cor. 5. Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus. Suſpenſus in medio latronum, ſignificans quod bona ſua bonis & malis paratus eſt dare. In medio cœlo paſſus, ſcilicet in aëre, oſtendens ſe mediatorem eorum quæ in cœlis & quæ in terra, Colloſ. 1. Pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quę in cœlis ſunt. In medio diſcipulorum, poſt reſurrectionem apparuit, vt omnes & ſingulos in fide roboraret. Io. 20. Stetit Ieſus in medio diſcipulorum. In medio candelabrorum poſt aſcenſionem oſtenſus eſt Ioanni in extaſi vt oſtenderet ſe omnibus ſubuenire paratum in tribulationibus & in alijs. Pſal. Cum ipſo ſum in tribulatione, *veſtitum*, hic deſcribit eum quantum ad vitam, & hoc ſecundum quattuor. Primo, quantum ad eminentem caritatem. Secundo, quantum ad plenam ſinceritatem, Caput autem. Tertio quantum ad donorum copioſitatem, Oculi eius. Quarto, quantum ad fortitudinis ſiue patientię ſtabilitatem, Et pedes, Caritas ipſius Domini animum inflammabat, ſinceritas candidabat, copioſitas fœcundabat, ſtabilitas roborabat. Caritatem eius oſtendit quantum ad duplicem effectum. Primo, quantum ad redemptionem humanam. Secundo, quantum ad virtutum cuſtodiam. Primus reſpectu noſtri; Secundus reſpectu ipſius. Dicit igitur, *veſtitum podere*. Poderis, eſt veſtis ſacerdotalis, attingens vſque ad talos, & ſignificat Dominicam carnem, in qua ſe Patri ex amore noſtri obtulit, & quotidie offert verus ſacerdos & hoſtia. Epheſ. 5.

A Chriſtus dilexit nos & tradidit ſemetipſum pro nobis, *& præcinctus zona aurea*, id eſt cingulo caritatis quia ſtringit & cuſtodit virtutes ne à ſubiecto recedant. Veſtis enim non cincta cito diffluit. Coloſſ. 3. Super omnia autem hæc caritatem habete, quod eſt vinculum perfectionis. Gloſſ. Cætera perfectum hominem faciunt, caritas cuncta ligat ne abeant. Et dicitur Aurea, ratione ſuæ præeminentiæ. 1. Cor. 12. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro, *ad mammillas*, quia mammillæ ſunt in pectore ſicut caritas in corde, vel, ad mammillas, quia ex pectore, in quo ſunt mammillæ, pullularent malę cogitationes, quæ virtutes diſſoluerent, vt caritas pectus & virtutes cingeret, *caput*, ſcilicet Deitas, quę eſt caput humanitatis, 1. Cor. 11. Caput verò Chri-

B ſti Deus, *& capilli*, id eſt cogitationes, quæ ſubtiles ſunt & à mente procedentes, & multæ ſicut capilli à capite: *erant candidi tanquam lana alba*, vtriq; comparatur deitas & capilli, ratione ſanctitatis ſiue ſinceritatis, quæ ſignatur in albedine lanæ & niuis. De ſinceritate Chriſti ſecundum deitatem. Sap. 7. Candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula. De ſinceritate quantum ad cogitationes & omnia alia, Heb. 7. Talis enim decebat vt nobis eſſet Pontifex, Sanctus & Innocens, impolutus, vel, Caput, dici poteſt affectio; quia illud quod eſt altius in anima eſt affectio. Vtrumque autem tam affectio quàm cogitatio ſinceriſſimum fuit in Chriſto. Sic igitur Lana & Nix ſignificant ſinceritatem ratione

C albedinis. Sed vlterius eſt notandum, quòd in hominibus vt plurimum ſolēt eſſe duo, ſc. Frigus ignauiæ; quod impedit omne bonum, & Æſtus concupiſcentiæ; quod incitat ad malum. Et contra in Chriſto fuerunt cogitationes ad omne bonum faciendum quod ſignificatur per lanam quæ calefacit. Item ab omnigena mali concupiſcentia alienę quod ſignificatur per Niuem, frigidæ naturæ, *oculi eius*, id eſt, dona Spiritus ſancti, quæ totam eius animam prouidam & videntem & perſpicuam reddiderunt, quibus plenus fuit. Sap. 11. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini. Zach. 3. Super lapidem vnum, ſeptem oculi ſunt: *tanquam flamma ignis* quia eius ani-

D mam dum ipſam fœcundabat; totam flammeam ſiue igneam reddebat per ſplendorem & ardorem, vel, Sicut flamma ignis; quia plenitudo donorum in ipſorum efficacia & merito paſſionis, eſt nobis cauſa recipiendi ab ipſo ſapientiæ illuminationem & caritatis flammeum ardorem. Ioan. 1. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus Luc. 12. Ignem veni mittere in terram, pedes, hoc quantum ad fortitudinis ſtabilitatem. Pedes eius, id eſt multiplex fortitudo eius, quæ per pedes eius ſignificatur, qui totum pondus corporis portant: *ſimiles aurichalco*, quod quanto amplius incenditur, tanto amplius coloratur. Igitur fortitudo Dominica quanto amplius portabat aduerſa, tanto pulchior oſtendebatur:

E pedes inquam eius ſunt ſicut aurichalcum: *in camino ardenti*, hoc addit ad expreſſionem vt expoſitum eſt. Caminus ardens eſt aduerſitas tribulationum quæ animam exurit niſi ipſam patientia muniret. Eccleſiaſt. 11. Homines verò receptibiles in camino humiliationis. Poſſet autem duplex pes fortitudinis diſtingui, ſcilicet aggreſſio terribilium, & perpeſſio aduerſorum. Poſſet autem aliter per Poderem veſtem talarem Eccleſia intelligi, qua Deus veſtitur. Viri enim iuſti ſunt veſtimenta Chriſti. Pſalm. Myrrha & gutta & caſia à veſtimentis tuis. Duratura autem Eccleſia vſque ad finem mundi. Matt. 16. Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eā. Sed contra. Quia ipſe Chriſtus eſt

indu-

A indumentum Eccleſiæ ſiue iuſtorum, Rom. 13. Sed induimini Dominum Ieſum Chriſtum. Reſpond. Vtrumque eſt verum, ſed differenti ratione in parte; Eccleſia enim eſt indumentum Chriſti, ratione adhæſionis, Pſal. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Ratione honorificationis, notabile enim & pulchrum indumentum, eſt in honorem induti. Eccleſia autem honorificat Chriſtum, id eſt ipſum honorando oſtendit. Deinde in Eccleſia, ipſius Domini ineffabilis bonitas, ſapientia, & poteſtas, ac dominatio excellenter apparet. Chriſtus verò dicitur indumentum iuſtorum ratione decoris, ipſe enim eſt decor eorum. Ideò vocat Eccleſiam ſuam formoſam, quia ipſe eam decorat, Cantic. 11. Columba mea, formoſa mea. Ratione B honoris, quia ipſe eſt iuſtorum honor, vnde Auguſtinus 1. lib. Confeſſ. Gratias tibi dulcedo mea, honor meus, fiducia mea, Deus meus. Item ratione protectionis, quia veſtimentum protegit à nocumentis, Eccleſiaſt. 24. Protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegmen ardoris. Et præcinctum zona ſcilicet caſtitatis, quemadmodum zonæ ſtringunt ne anima diffluat. Aurea, propter precioſitatem. Eccleſiaſt. 29. Non eſt digna ponderatio continentis animæ. Ad mammillas, quæ ſunt in pectore, vnde ortum habent cogitationes, niſi zona pectus ſtringatur; Et dicitur hoc de ipſo ratione corporis myſtici, Luc. 12. Sint lumbi veſtri præcincti. Nota Gloſ. Dan. 10. Caput, id eſt maiores C in corpore Chriſti myſtico, Et Capilli, id eſt minores adhærentes ipſi capiti Chriſto. Candidi, vt ſupra expoſitum eſt. Oculi, contemplatiui, qui ſpiritualibus, & Actiui ad intuendum diuina. Vel Flamma ignis, quia ſunt illuminati & ardentes amore & deſiderio ad Dominum. Vnde beatus Iſidorus 3. libr. de Summo bono. Seruus Dei ad æternam patriam ſanctis deſideriis inhiat. Item. Oculi eius velut flamma ignis, quia tales alios illuminare & accendere ſtudent verbo & exemplo & orationis ſuffragio. De Verbo, Rom. 12. Spiritu feruentes. De exemplo, 2. Cor. 5. Caritas Chriſti vrget nos. De ſuffragio. Philip. 1. Et hoc oro vt caritas veſtra magis ac magis abundet in omni ſcientia. Pedes, vltimi fideles Nota Gloſ. Matth. 24. D Erit tunc tribolatio tanta qualis nunquam fuit ab initio mundi. Et tamen ſicut dicit Gregorius, Electi Antechriſto valde contradicent. Dicit enim ſic ſuper Iob. Dei adiutorio electi vt Antechriſto contradicere valeant, fulcientur, *Et vox*, hoc quantum ad doctrinam. Ad quam deſcribendam, tria tanguntur. Primò, Communicatio virtutis: vnde dicit. *Et vox*, id eſt doctrina, *tanquam*, *vox aquarum multarum*, quia prædicatio Chriſti quantum ad communicationem virtutis, habuit virtutem ablutiuam. Ioan. 15. Iam vos mundi eſtis, propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Item illuminatiuam, Pſ. Declaratio ſermonum tuorum illuminat. Item Fœ- E cundatiuam, Eccleſiaſt. 24. Ego ſapientia effudi flumina, ego quaſi trames aquæ immenſæ de fluuio; ego quaſi fluuius Dorix, & ſicut aquæductus exiui à Paradiſo, dixi: Rigabo hortum plantationum, & inebriabo partus mei fructum, vel Aquarum multarum, id eſt abundantiam gratiarum. Ioannis 4. Aqua quam ego dabo ei fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Et dicit, Multarum propter largiorem gratiam quæ datur tempore gratiæ. Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Secundò, promiſſio beatitudinis, quod innuitur per hoc quod ipſe docens tenebat in dextera ſeptem ſtellas. *Et habebat in dextera ſua ſeptem*

A *ſtellas*, id eſt ſeptem Epiſcopos præmiſſarum Eccleſiarum, per quos intelliguntur vniuerſi prælati qui ſunt electi, qui dicuntur ſtellæ; quia debent aliis verbo & exemplo lucere. Matth. 5. Vos eſtis lux mundi. Per dexteram ſignificatur quod prædeſtinati ſunt ad vitam, quæ per dexteram ſignificatur; mali ſunt in ſiniſtra. Iſaiæ 41. Suſcepit te dextera iuſti mei. Tertiò, comminatio damnationis, *& ex ore eius gladius*, id eſt prædicans comminabatur ſententiam iudicij, quæ ſicut gladius ſeparabit malos à bonis & eos æternaliter perimet: *acutus*, quia acutiſſimè punget: *ex vtraque parte*, quia anima & corpore damnabuntur. Ierem. 17. Et duplici contritione contere eos. Deuteron. 32. Et gladius B meus deuorabit carnes, vel Gladius, eius doctrina ſeparans ſpiritum à carne. Epheſ. vlt. Et gladium ſpiritus, quod eſt Verbum Dei. Acutus ex vtraque parte, qua ſua acie ſcindente, ſcindit opera carnalia & internas concupiſcentias: Et ita ſcindit intus & extra. Poſſet etiam Os Dei intelligi prædicatores. Ierem. 15. Si ſeparaueris precioſum à vili, quaſi os meum eris. Dominus enim loquitur per eos, & per ipſos facit præmiſſa: *& facies eius*, id eſt illi qui ei conformes ſunt, & ipſum in ſe repræſentant per imitationem in feruore amoris & in aliis. Gregorius: Omnes ſancti vt ad gloriam mediatoris Dei & hominis Ieſu Chriſti perueniant, ad ſimilitudinem vitæ illius, vitam ſuam deducere laborant. C *Sicut ſol lucens in virtute*, ſcilicet ſine nubibus clare. Matth. 13. Fulgebunt iuſti ſicut Sol in regno patris eorum. Gregorius. Poſt ſimilitudinem quam nunc moribus tenent, ad ſimilitudinem quandoque gloriæ peruenient. *Et cum vidiſſem*, hic ponuntur conſequentia viſionem, quæ ponit quatuor. Primò, ſuam ſtupefactionem. Secundò, dictam conſolationem. Et poſuit. Tertiò, ſcribendi iuſſionem, Scribe ergo. Quartò, viſorum expoſitionem, & hoc in parte & non in toto. Septem ſtellæ. Dicit ergo: *& cum vidiſſem*, ſcilicet prædicta: *cecidi*, obſtupefactus: *ad pedes eius tanquam mortuus*, Nota quatuor de Contemplatione. Primum eſt, Aſpectus contemplationis, Cum vidiſſem. Ezech. 1. Aperti ſunt cœli & vidi viſiones Dei. Secundum, Magnitudo D humiliationis, Cecidi quia anima cognoſcens Dei altitudinem, ſe nihil reputat. Gregorius: Miſeria humana quanto amplius inuiſibilia bona cognoſcit, tanto amplius ipſa ſibi vileſcit. Ezech. 11. Et vidi & cecidi in faciem meam. Tertium, deſiderium imitationis, Ad pedes. Ad pedes Chriſti cadit, qui ſtudet eum in his quæ ſecundum carnem geſſit, imitari, ſupra eodem: Pedes eius &c. Viri enim contemplatiui cum à Deo conſolationem dulcedinis recipiunt: ſciunt ſeſe eſſe participes paſſionum Chriſti configuratione. Vnde Apoſtolus Galat. vlt. Mihi autem abſit gloriari. Quartum, eſt vehementia abſtractionis; quia oportet eſſe abſtractum ab E inferioribus, *tanquam mortuum*. Galat. 11. Viuo ego, iam non ego, Colloſſ. 3. Mortui enim eſtis. Sed quomodo cecidit videndo Chriſtum, cum ipſe ſit conſolatio animæ? Reſpond. Caſus iſte fuit caſus bonus, quia fuit exhibitio reuerentiæ, conſiderata diuina magnitudine. Nota Gloſſ. *Et poſuit*, hic oſtenditur Dominica conſolatio, & Primo ſecundum quod data eſt facto, Et poſuit ſuper me, per hoc notatur quòd gratia fuit nõ debitum: *dexteram ſuam*, in qua intelligitur auxilium. Dextera Dei miſericordia, ſiniſtra iuſtitia. Dan. 10. Iacebam conſternatus ſuper faciem meam, & vultus meus hærebat terræ; & ecce manus tetigit me. Secundo, ſecundum quod verbo. Et Primo conſolatur diſſuadendo

timorem dicens: *noli timere*, vehemens obſtupefactio fuerat, ex qua ſecutus eſt tumor quem diſſuadet. Sed nonne bonum eſt ſemper timere? Prou. 18. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. Reſpond. Non diſſuadet timorem ſimpliciter & omnino; quia bonum eſt & expediens contemplatiuo reſilire à diuina magnitudine in propriam paruitatem, quod eſt timere timore reuerentiæ, ſed diſſuadet timorem nimium: ex quo mentis turbatio fugere poteſt, tranquillitatem mentis impediens, vel, Noli timere, pati pro me. Secundo, oſtendendo ſe creatorem: *ego ſum primus*, duratione in cauſalitate, quia omnia condidi. Magna materia conſolationis eſt hic & in ſequentibus. Tertio, remuneratorem, *& nouiſſimus*, tanquam cauſa finalis ad quam omnia ordinantur, & ideo remunerator ſum. Item Primus, ante quem nullus. Nouiſſimus, poſt quem nullus. Iſaiæ 48. Ego primus & ego nouiſſimus. Sed quæritur quomodo ſit nouiſſimus, cum non duret vltra ea quæ fine carent? vt ſunt angeli & animæ & alia multa. Item eſſe nouiſſimum videtur eſſe abiectionis & ignobilitatis. Iuxta hoc poteſt quæri, quomodo intelligatur illud. Exod. 15. Dominus regnabit inæternum & vltra. Reſpond. Ad primum dicendum quod non dicitur Nouiſſimus quantum ad durationem; quia non durat vltra ea quæ fine carent, ſed quantum ad modum durandi, & quantum ad rationem finalis cauſalitatis. Modus durandi in Deo triplex eſt ſecundum Anſelmum in Proſologio. Primus, quia per ſe durat æternaliter, alia autem hæc habent ab ipſo: & ſic quodammodo eſt vltra alia, & ſic Nouiſſimus. Alius modus eſt; quia Deus non poteſt intelligi habere finem, alia autem poſſunt intelligi finem habere. Illud autem quod nullo modo poteſt habere finem, quodammodo eſt vltra illud, quod aliquo modo poteſt habere finem: finem dico ſaltem intellectu, & ſi non re. Tertius modus eſt, quia diuina æternitas tota eſt ſimul, æternitas quæ æuiternorum non eſt tota ſimul, ſecundum Anſelm. vnde æternitas eorum non attingit, vbi attingit Dei æternitas. Et ita Deus quodammodo eſt vltra omnia. Ita ſecundum finalem cauſalitatem dicitur Deus eſſe nouiſſimus, quia Deus eſt cauſa finalis omnium: Et ad ipſum ſicut ad cauſam finalem omnia ordinantur; quia vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus. Illud autem ad quod omnia ordinantur tenet rationem nouiſſimi, quia finit ea: hoc autem non eſt indignitatis, ſed incommunicabilis & ſimplicis dignitatis: quia Deo ſoli conuenit eſſe omnium cauſam finalem. Auguſt. lib. 1. Confeſſ. Feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te. Ad obiectum primum patet. Ad ſecundum dicendum, quod eſſe nouiſſimum poteſt dicere in generalitate in eo qui eſt ſolum nouiſſimus ita quod non primus: ſed Deus ita eſt nouiſſimus quod etiam primus. Et hoc eſt ſingulare in Deo eo modo quod de ipſo hæc duo dicũtur. Præterea nota quod aliquid poteſt dici Nouiſſimum multipliciter: ſcilic. ratione indignitatis vel abiectionis; & ſic Chriſtus apud Iudæos reputabatur nouiſſimus licet non eſſet. Iſ. 53. Nouiſſimum virorum, virum dolorum. Vel ratione loci, ſicut vltimus in loco ſolet dici nouiſſimus. Vel ratione durationis, ſicut qui poſt alium natus eſt dicitur nouiſsimus, vel etiam plus quàm alius viuit. Vel ratione modi durandi ſicut dictum eſt ſupra, exemplum in rerum natura, non poteſt plene inueniri; quia ſingulare eſt in Deo. Vel ratione finalis cauſalitatis, ſicut homo quodammodo poteſt dici nouiſsimus reſpectu eorum quæ facta ſunt propter ipſum, licet non

A plus duret quàm multa ex ipſis. Eſſe ergo Nouiſſimum non ſemper dicit indignitatem, ſed aliquando. Duobus autem modis vltimis dicitur Deus nouiſſimus, non aliis modis: illis autem duobus Nouiſſimum dicit dignitatem tantam, quæ nulli creaturæ conuenire poteſt. Ad aliud quæſitum dicendum ſecundum Anſelmum in Proſol. quod dicitur Deus regnare in æternum creaturæ id eſt quam diu durat creatura & vltra; non propter durationem ipſam quia plus durant alia omnia, ſed propter modum durandi & quidẽ triplicem vt viſum eſt. Quarto, oſtẽdendo ſe redemptorem. Ad redemptionem autem completam concurrit eius paſſio & reſurrectio, & vtramque tangit dicens, *& ſum viuus*, quia reſurrexi, *& fui mortuus*. Et ex hoc eius vita eſt fidelibus

B gratior. 1. Pet. 4. Chriſtus pro peccatis noſtris mortuus eſt, *& ecce*, excitatio eſt ad conſiderandum eius vitam immortalem; quia gaudioſa eſt & in præmium electorum cedit, & fiduciam auxilij tribuit: *ſum viuens in ſecula ſeculorum*, id eſt æternaliter, magna eſt conſolatio hæc. Item perſuaſio magna eſt ad ſuſtinendum pro eo aduerſa; quia mortuus eſt pro hominibus & reſurrexit inæternum victurus, vnde eos iuuare & tandem præmiare poteſt. Rom. 6. Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur. Heb. 7. Semper viuẽs ad interpellandum pro nobis. Quinto, protectorem, *& habeo clauem*, id eſt poteſtatem, *mortis*, id eſt diaboli, qui eſt cauſa mortis, culpæ, &

C gehennæ. Oſ. 13. Ero mors tua o mors, morſus tuus ero inferne, id eſt miniſtrorum eius quibus debetur infernus, vel qui deuorant homines per ſuggeſtiones vel perſecutiones ad modum inferni; vel in quibus habitat diabolus ſicut in loco ſibi debito, qui eſt infernus. Poſſum ergo cohibere diabolum & eius miniſtros, & ab eorum tentationibus protegere, vel poſſum intrare in mortem ſupplicij, & ipſum locũ inferni, & liberare quem velim. Nota Gloſ. qui clauem. Aliquis obiiciet cum dixerit ſum viuus, ad quid addidit, ſum viuens? quia videtur ſuperfluere. Reſp. Primo modo poteſt dici, quod primo loquitur de vita diuinitatis, quæ eſt ſine initio. Secundo de vita humanitatis glorioſa per reſurrectionem. Alio modo, poteſt dici quod primum dicitur ad oſtenden-

D dum vitam reſurrectionis, vnde per oppoſitum ſubditur; Et Fui mortuus; ſed repetitur ad oſtendendam immortalitatem eiuſdem vitæ interminabilis, vnde dicitur; Viuens, quod innuit continuationem vitæ: & ſequitur; In ſecula ſeculorum: & hoc videtur melius, *ſcribe ergo*, quia pro hominibus paſſus ſum, & ne incidant in mortem & infernum, *quæ vidiſti*, iam in hac viſione; contra eos qui ſcribunt vel docent quæ non intelligunt. Scribe inquam vt alios doceas, vnde inf. 11. dicitur. Et Angelo Epheſi, *& quæ ſunt*, id eſt præſentes tribulationes, & præſens auxilium, *& quę oportet fieri poſt hæc*, ſc. in vltimis fidelibus quæ erant & quæ futura erant, poſtea ſibi oſtendit, vt inf.

E Et ita ſcribit ſcribenda ſecundum triplicem differentiam temporis. Scribe inquam, *ſacramentum*, id eſt ſacram ſignationem, ſacrum ſecretum, *ſeptem ſtellarum*, &c. vel docebo te ſacramentum, *ſeptem ſtellæ*. Exponit ſecundam partem, vt oſtendat cætera eſſe myſticè accipienda. *Angelos* dicit Epiſcopos propter eminentiam vitæ quam debet habere prælatus. Gregor. Specularis vita, & alta debet ſemper eſſe & circumſpecta. Sed quare non ex toto expoſuit? Reſp. Aymo. Quædam expoſuit, quædam ſignauit: quia ſi ex toto eſſet clauſus, tæderet nos legere: ſi ex toto apertus, minus ſtudioſe legeremus. Alia ratio eſt, quia Dominus propter maliuolos non vult omnia eſſe aperta. Nota quod Prælatus dicitur

Angelus

Angelus multiplici ratione. Ratione caritatis in
diligendo. B. Bernardus in Meditationibus. Di-
ligunt quidem ſuos conciues, & pro his qui hæ-
reditatem conſequuntur ſalutis, ſollicite cõgau-
dẽt. Similiter prælatus dicitur affici caritate ma-
gna ad alios. 2. Cor. 12. Ego autem libentiſſime
impendam & ſuperimpendar ipſe pro animabus
veſtris, licet plus vos diligens, minus diligar à vo-
bis. Ratione prudentiæ in eligendo ſiue deſiderã-
do, quia non curat de vanis, non de auro vel ar-
gento, ſed ſolum Deum deſiderat ſemper habere.
Tob. 12. Nil voluit Raphaël accipere. 1. Pet. 1. In
quem deſiderant Angeli proſpicere, hoc eſt con-
tra auaritiam. 2. Cor. 12. Non quæro quæ veſtra
ſunt ſed vos. Iſid. 3. lib. de Summo bono. Plerique
ſacerdotes ſuæ magis vtilitatis cauſa quàm gre-
gis præeſſe deſiderãt: nec vt proſint præſules fie-
ri cupiunt, ſed magis vt diuites fiant & honoren-
tur. Ratione ſanctitatis in viuendo. Matth. 22. In
reſurrectione, neque nubent neque nubentur, ſed
ſunt ſicut Angeli Dei. Gregorius. Nulla rector in-
uidia debet pollui, qui hoc ſuſcepit officij, vt in
aliis quoque tergat maculas pollutionis: quia ne-
ceſſe eſt vt manus munda eſſe ſtudeat, quæ diluc-
re ſordes curat. Ratione Scientiæ in cognoſcen-
do. Malach. 2. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcien-
tiam, & legem requirent ex ore eius, quia Ange-
lus Domini exercituum eſt. Iſid. in lib. 3. de Sum-
mo bono. Deſinant locum docendi ſuſcipere, qui
neſciũt docere: cæcus ſi à cæco ducatur, ambo in
foueã cadunt. Ratione Informationis in inſtruen-
do. Multi enim habent ſcientiam qui docere ſub-
ditos ſuos negligunt. Dan. 10. Ego dixit Angelus:
Ego autem veni vt docerem te. Gregorius. Neq;
huic ſpeculationi ſufficit vt alte viuat, & eorum
qui ſibi commiſſi ſunt opera tranſcendat, niſi lo-
quendo aſſidue auditores ſuos ad amorem cæle-
ſtis patriæ ſuccendat & pertrahat. Ratione Me-
dicationis in curando, ſicut Tobias per Raphaë-
lem viſum recepit, Tob. 11. Ita & prælatus corri-
gendo, & ſacramenta diſpenſando, exemplis diſ-
ponendo: debet ſauciatos ſanare ſicut medicus.
Eccleſiaſt. 38. honora medicum propter neceſſi-
tatem. Ratione Velocitatis in diſcurrendo, Iſa. 6.
Volauit ad me vnus de Seraphin. Prou. 6. Diſcur-
re, feſtina, ſuſcita amicum tuum. Et hoc tangit
ſollicitudinem. Rom. 12. Qui præeſt, in ſollicitu-
dine. Ratione Officij in miniſtrando. Heb. 1. Om-
nes ſunt adminiſtratorij ſpiritus. 1. Cor. 4. Sic nos
exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti. Ratione Ze-
li ſuffragando, quia Angeli orant pro hominibus,
& hominum orationes offerunt Deo. Tob. 12. Ego
obtuli orationem tuam Domino. 2. Cor. vlt. hoc
& oramus, veſtram conſummationem. Ratione
Deuotionis in contemplando. Matth. 18. Angeli
eorum in cælis ſemper vident faciem patris mei.
Philip. 3. Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt.
2. Cor. 12. Scio hominem in Chriſto ante annos
quatuordecim (ſiue in corpore, ſiue extra cor-
pus, neſcio: Deus ſcit) raptum huiuſmodi vſ-
que ad tertium cælum.

CAP. II.

ET Angelo Epheſi Eccleſiæ, ſcribe:
Hæc dicit, qui tenet ſeptem ſtellas in
dextera ſua, qui ambulat in medio ſeptem
candelabrorum aureorum: Scio opera tua,
A & laborem, & patientiam tuam: & quia
non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos,
qui ſe dicunt apoſtolos eſſe: & non ſunt, &
inueniſti eos mendaces: & patientiã habes,
& ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non
defeciſti. Sed habeo aduerſum te pauca,
quòd charitatem tuam primam reliquiſti.
Memor eſto itaque vnde excideris: & age
pœnitentiam, & prima opera fac: ſin au-
tem, venio tibi cito, & mouebo candela-
brum tuum de loco ſuo niſi pœnitentiam
egeris. Sed hoc habes, quia odiſti facta Ni-
B colaitarum, quæ & ego odi. Qui habet au-
rem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Vin-
centi dabo edere de ligno vitæ quod eſt in
paradiſo Dei mei. Et Angelo Smyrnæ Ec-
cleſiæ ſcribe: Hæc dicit primus & nouiſſi-
mus, qui fuit mortuus, & viuit, Scio tribu-
lationem tuam, & paupertatem tuam, ſed di-
ues es: & blaſphemaris ab his qui ſe dicũt Iu-
dæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſa-
tanæ. Nihil horum timeas quæ paſſurus es.
Ecce miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis
in carcerẽ vt tentemini, & habebitis tribula-
C tionem diebus decem. Eſto fidelis vſque ad
mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Qui ha-
bet aurem, audiat quid ſpiritus dicat Eccle-
ſiis: Qui vicerit, non lædetur à morte ſecun-
da. Et Angelo Pergami Eccleſiæ ſcribe: Hæc
dicit qui habet rhomphæam vtraque parte
acutam. Scio vbi habitas, vbi ſedes eſt ſata-
næ, & tenes nomen meum, & non negaſti
fidem meam. Et in diebus illis Antipas teſtis
meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos, vbi ſa-
tanas habitat. Sed habeo aduerſus te pauca:
quia habes illic tenentes doctrinam Balaam
D qui docebat Balac mittere ſcãdalum coram
filiis Iſraël, edere & fornicari: ita habes, & tu
tenentes doctrinam Nicolaitarum Similiter
pœnitentiam age: ſi quo minus, veniam tibi
cito, & pugnabo cũ illis in gladio oris mei.
Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat
Eccleſiis: Vincẽti dabo manna abſconditũ,
& dabo illi calculum candidum: & in calcu-
lo, nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit
niſi qui accipit. Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ
ſcribe: Hæc dicit filius Dei, qui habet ocu-
E los tanquam flammam ignis, & pedes eius
ſimiles aurichalco. Noui opera tua, & fi-
dem, & charitatem tuam, & miniſte-
rium, & patientiam tuam, & opera tua
nouiſſima plura prioribus. Sed habeo ad-
uerſus te pauca: quia permittis mulierem
Iezabel, quæ ſe dicit prophetam, do-
cere, & ſeducere ſeruos meos, fornicari,
& manducare de idolothytis. Et dedi illi
tempus vt pœnitentiam ageret, & non vult
pœnitere à fornicatione ſua. Ecce ego mit-
to eam in lectum: & qui mœchantur cum

ea, in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam ab operibus ſuis egerint: & filios eius interficiam in morte, & ſcient omnes eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutans renes, & corda: & dabo vnicuique veſtrum ſecundum opera ſua. Vobis autem dico, & cæteris qui Thyatiræ eſtis: Quicunque non habẽt doctrinam hanc, & qui non cognouerunt altitudines ſathanæ, quemadmodum dicunt: non mittã ſuper vos aliud pondus, tamen id quod habetis, tenete donec veniam. Et qui vicerit, & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, ſicut & ego accepi à patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

CAP. II.

ET *Angelo.* Secunda pars primæ viſionis, in qua iubentur ſcribi Epiſtolæ ad correptionem eccleſiarum. Scribuntur autem ſeptem epiſtolæ, ſecundum numerum ſeptem Epiſcoporum ſiue Eccleſiarum. Prima dirigitur Epiſcopo Epheſi qui erat Metropolis, & ſic vlterius. Diſtinguũtur autem ſecundum proprias materias. Poſſunt autem diſtingui ſecundum numerum ſeptem virtutum. In prima eſt admonitio ad caritatem. In ſecũda, ad ſpem; Et Angelo Smyrnæ. In tertia, ad fidem; Et Angelo Pergami. In quarta, ad prudentiam; Et Angelo Thyatiræ. In quinta, ad temperantiã; 3. cap. Et Angelo Sardis. In ſexta, ad fortitudinem; Et Angelo Philadelphiæ. In ſeptima, ad iuſtitiam; Et Angelo Laodiciæ, vel aliter ſecundum ea quæ litera ipſa magis inſinuat. Prælato ſunt ſex neceſſaria, quantum ad quæ iſti ſeptem Epiſcopi indigebant magna admonitione: licet alia multa in prælato concurrere debeant; videlicet: caritas, magnanimitas, ſeueritas, humilitas, ſtabilitas, ſtrenuitas. Hæc omnino ſunt neceſſaria paſtori. Caritas neceſſaria eſt, ad diligendum: magnanimitas, ad ſuſtinendum, ſiue patiendum: Seueritas, ad malum extirpandum: Humilitas, ad faſtum declinandum: Stabilitas, ad finaliter perſeuerandũ: Strenuitas, ad feruenter agendum. Et licet ſtabilitas perſeuerantiæ recto ordine vltimum locum de ſe teneat; tamen hic ponitur vltimo: quia epiſtola informans ad ſtrenuitatem vltimo ponitur, eo quod ſcribitur illi Epiſcopo qui magis inter alios defecerat & magis culpabilis erat, ſicut verba inſinuant: quia à nullo bono commendatur ſicut alij. In prima ergo epiſtola, fit admonitio ad caritatem, per quam diligantur diligenda. In ſecunda ad magnanimitatem per quam ſuſtineantur aduerſa. In tertia & quarta ad ſeueritatẽ, per quam ab aliis extirpentur vitia: ſed differunt, quia in tertia eſt admonitio ad extirpandos male credentes: in qoarta ad extirpandos male docentes. In quinta, ad humilitatem: per quam à ſeipſo eliminetur inanis gloria. In ſexta, ad ſtabilitatem: per quam teneatur perſeuerantia. In ſeptima ad ſtrenuitatem: per quam efficiatur meritoria vita. Item prima epiſtola continet tria: Exordiũ Narrationem, ſcio opera: Concluſionem, Qui habet. Et hæc conſequens diuiſio in qualibet epiſtola

A poterit obſeruari Exordium introducit tres perſonas. Perſonam recipientis epiſtolam: Et Angelo. Perſonam ſcribentis: Scribe, Perſonam loquẽtis in epiſtola; hæc dicit. Dicit igitur, *& Angelo.* Quaſi dicat, ſcribe quæ vidiſti. Alloquitur Angelo, id eſt Epiſcopo. *Eccleſiæ Epheſi.* Huic primo ſcribit tanquam Metropolitano & ſublimiori; vt ipſe correctus ſit aliis forma viuendi. Epheſus interpretatur, voluntas mea in ea. Maiores enim maxime tales eſſe debent vt complaceat Deo in ipſis. 2. Cor. 5. Contendimus ſiue abſentes ſiue præſentes placere illi. Item nomen conuenit cõmotioni: quia voluntas Dei, id eſt, amor & contemplatio Dei eſt in eo qui feruenter amat. Prou.

B 7. Ego diligentes me diligo. *Hæc dicit.* Hic deſcribitur Chriſtus ipſe quantum ad duo. Primo quãtum ad pietatem, in ſupportatione peccatorum. *Hæc:* Quæ ſequuntur, *dicit, qui tenet ſeptem ſtellas,* id eſt ſeptem epiſcopos, quibus ſcribitur, *in dextera ſua.* Per dexteram intelligitur eius miſericordia, quaſi dicat, non abiciam eos, licet peccauerint, & bene dicit: Tenet, quia amplius caderet homo in offenſam & etiam prorſus in infernum. Pſal. Niſi quia Dominus adiuuit nos. Secundo quantum ad liberalitatem in diſtributione donorum, *qui ambulat.* Tangit viſionem illam ſupra primo cap. In medio ſeptem candelabrorum. Ambulat ergo per effectum, quia omnibus ſe præſentem

C offert ad dandum, ac ſi ambularet hinc inde ſi ſit qui recipiat. *In medio ſeptem candelabrorum aureorum.* Quia communiter dona ſua diſtribuit, quantum eſt de ſe, hæc etiam ſupra primo cap. expoſita ſunt, *ſcio.* Hic ponitur Narratio, quæ continet quinque: communicationem, Scio; Argumentationem, Sed habeo; Admonitionem, Memor: cumminationem, Sin autem venio: Conſolationem, Sed hoc habes. Commendat autem à qoatuor quæ ſunt prælato neceſſaria. Primum, eſt rectitudo operum, *ſcio opera tua.* Id eſt approbo, beatus cuius opera laudem Dei merentur. Pſal. Nouit Dominus viam eius. Secundum, ſuſtinentia tribulationum, *& laborem.* Id eſt tribulationem, in qua eſt magnus labor: ſed conſideratio mercedis

D lenit. Infra 14. Amodo iam dicit ſpiritus, contrà Iſaiæ 40. Aſſument pennas ſicut aquilæ, current & non laborabunt. Reſpond. Suſtinentes aduerſa laborem habent quidem ad afflictionem naturæ, quia eorum natura ibi affligitur: tamen illi qui perfecti ſunt, & ſe in aduerſis laborent, quantum ad naturæ afflictionem, non tamen laborant quantum ad mentis conſolationem: quia iocundum eſt & delectabile ex parte rationis, pati propter dilectum. Vnde Auguſtinus ſuper Ioan. 1. Qui amat non laborat. Tertium, longanimitas in expectatione præmiorum, *& patientiam tuam.* In expectatione præmij. Iacob. 5. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſeroti-

E num, vel patientia in labore aduerſorum. Gregorius. Patientia vera eſt quæ & ipſum amat qoem portat. Quartum, zelos in impugnatione hæreticorum, *& quia non potes.* Et circa hoc multa tanguntur: Primum intolerantia, in expellendo, & approbatio. Quia, id eſt qood non potes ſuſtinere malos ſed expellis & expugnas virtute verbi. 1. Cor. 6. Auferte malum ex vobis ipſis. Sed quomodo dicit, non potes? ergo non erit ex voluntate quod eos expellebant. Item videtur quod hæretici de quibus loquitur, non ſint extirpandi. Matth. 13. Sinite vtraq; creſcere vſq; ad meſſem.

Reſpond.

Reſpond. ad primum dicendum quod modus eſt loquendi ad expreſſionem zeli. Solet enim dici, quando quis magno affectu vult aliquid facere: ego non poſſem dimittere quin hoc facerem: ſimile, Ioan. 12. Propterea non poterant credere, ſcilicet quia voluntas erat ad contrarium. Ad ſecundum dicendū, quod hæretici aut ſunt occulti, & hi non ſunt extirpandi, dum eſt de eis ambiguū: ne ſi indiſcrete expellantur, ſit bonis occaſio mali, quia vel ſchiſma poſſet emergere, vel boni poſſent extirpari cum aliis: quia idem poſſet credi de eis quod de aliis, vbi eſt ambiguum. Vnde ſequitur: Ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul & triticum, & de his loquitur Matth. 13. ſecundū Gloſ. Alij ſunt manifeſti, & hi ſunt reſecandi, & ſic loquitur hic. Secundum, prudentia in probando. Pſal. Tentaſti eos, id eſt probaſti doctrinam eorum. *Qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe*, id eſt miſſos ad alios, vt eos facilius decipiant, *& non ſunt*, 2. Cor. 11. Nam eiuſmodi ſunt Pſeudoapoſtoli, operarij ſubdoloſi, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. Tertia efficacia, in deprehendendo, non enim fuit in aliis examinatio, *& inueniſti eos in mendacio*, quia non erant à Deo miſſi vt dicebant cum doctrinam eorum malam & vitam prauam inueneris. Ierem. 23. Seduxerunt populum ſuum in mendacio ſuo, cum ego non miſiſſem eos. Quarto, patientia in ſuſtinendo, ſcil. aduerſa, *& patientiam habes*, ſcilicet in aduerſis, quæ hæretici conuicti tibi inferunt vel procurant. Gregorius. Patientia eſt radix omnium cuſtoſque virtutum. Sed vnde eſt quod idem commendat eum à patientia? Item ſuſtinentia? dixit: Non poteſt ſuſtinere malos, hic dicit, Patientiam habes, cum malos ſuſtineat, qui patientiam habet. Reſpond. ad primum dicendū quod ſupra vocat patientiam longanimitatem in expectatione retributionis, ſecundum Gloſ. hic autem voluntariam ſuſtinentiam tribulationis. Vel ſi ſupra dicatur patientia ſecundum alium exponendi modum voluntaria ſuſtinentia tribulationis, differentia eſt: quia ibi loquitur de patientia in generali: hic in ſpeciali reſpectu aduerſorum ab hæreticis inflictorum. Ad aliud dicendum quod ſupra loquitur de ſuſtinentia reſpectu mali culpæ in alio: hic de patientia reſpectu pœnæ in ſeipſo inflictæ ab alio id non eſt ſuſtinendū vbi poteſt percurri, ſed hoc debet. Bonum autem eſt quod qui patientiam habet, ſuſtinet malos quantum ad pœnam ſibi ab eis illatam: non tamen oportet quod ſuſtineat eos quantum ad culpam in eis repertam. Quinto, rectitudo in intendendo: quia rectum finem intendit ſecundum honorem & amorem nominis Dei, *& ſuſtinuiſti*, mala illata, *propter nomen meum*. Act. 21. Ego autem nō ſolum alligari. Sexto, vigor in perſiſtendo, quia perſeuerauit in illa patientia, *& non defeciſti*. 1. Cor. 4. non deficimus &c. Contrà quia ſequitur, Caritatem tuam reliquiſti: ergo defecerat. Item non videtur malum deficere, quia dicitur in Pſal. Defecit in ſalutari tuo anima mea, defecerunt oculi mei in eloquium tuum. Reſpond. ad Primum quod non negat ſimpliciter eum defeciſſe, ſed loquitur de defectu per impatiētiam. Duplex igitur eſt malus defectus. Vnus eſt defectus à feruore caritatis, & ſic defecerat à ſuſtinentia tribulationis, & ſic non defecerat licet ipſum hæretici perſequerentur. Ad ſecundum dicendum quod triplex eſt defectus. Vnus, culpabilis, cū quis deficit per culpam impatientiæ in aduerſis, vel aliā quamcunque. Iob. 3. Nunc autem venit ſuper te

A plaga & defeciſti: Alius, pœnalis, quando deficit homo in morte vel in damnatione. Pſal. deficientes quemadmodum fumus deficiens. Tertius, ſalubris: qui eſt ex amore & deſiderio ardenti. Pſal. Concupiuit & defecit anima mea in atria Domini. Aug. lib. 3. Confeſſ. Tu amor meus in quem deficio vt fortis ſim. Dicendum eſt igitur quod malum eſt culpabile deficere primo modo: malum pœnale deficere ſecundo modo: optimum autem & dulciſſimum deficere, tertio, *ſed habeo aduerſum te pauca quod caritatem tuam primam*, id eſt quam prius habueras, *reliquiſti*, quòd non habes feruorem caritatis vt antè. Greg. 19. Moralium. Sunt nonnulli qui paulisper per augmenta temporum patiuntur detrimenta virtutum. Vel poteſt dici ſecun- B dum regulam Ticonij, quod illa commendatio præcedens eſt quantum ad aliquos de ſubditis: hæc autem argutio quantum ad quoſdam alios. Etiam prælato aſcribit quæ ſunt ſubditorum, & tunc eſt ſenſus, Caritatem tuam primam reliquiſti in aliis. *Memor eſto itaque vnde excideris*. Hic ponit admonitionem, & hoc quantum ad tria, ſcil. ad damni conſiderationem, Memor eſto vnde excideris, quia à caritate. Beda. Si de caritate exciſus es, quia Deus caritas eſt, vel vnde, ſcilicet à conſortio fidelium, quia qui à ſtatu gratiæ & caritatis cecidit, iam non eſt de ſocietate fidelium merito & participatione bonorum, quam habet C iuſtus. Pſal. Particeps ſum omnium timentium te. Secundo, quantum ad peccati ſatisfactionem, *& age pœnitentiam*, ſatisfaciendo. Matth. 3. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. Tertio, quantum ad operandi feruorem, *& prima opera fac*, id eſt operare cum feruore caritatis, vt prius. Eccleſ. 9. Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtanter operare, vel ſecundum Gloſ. Et prima, id eſt præcipua, *ſin autem*, hic ponitur comminatio. Primo ex parte perſonæ. Sin autem, *venio tibi*, id eſt veniam. Sed venio dicit vt oſtendat hoc eſſe in promptu. Et poteſt intelligi de aduentu ad iudicium, qui cito fit: quia tempus vſque ad iudicium breue eſt reſpectu æternitatis, *tibi*, id eſt ad perditionem D tui, vt te corpore & anima interficiam. Infra 7. Venio cito Amen. Vel de aduentu per affectum inducendo ei mortem, & tunc corpus moritur, & anima mala damnatur. Secondo ex parte dignitatis collatæ, & interim, *mouebo candelabrum*, id eſt Eccleſiam tibi commiſſam, *de loco ſuo*, ſcil. de manu tui regiminis, quaſi dicat auferam tibi Eccleſiam & credam alteri gubernandam, vel. Mouebo candelabrum, id eſt auferam virtutes & dona per quæ ſpiritualle cuiuſlibet candelabrum conſtituitur, quo in ſe lucet & alios illuminat. De loco ſuo, id eſt de ſtatu ſuo alto, claro, & nobili quaſi dicat, auferā tibi virtutes & dona ad quæ poſteā nunquā reuertaris, & nō eris in loco tuo priſtino: E ſed locus tuus erit non altus ſed infimus non clarus ſed tenebroſus; non nobilis, ſed vilis. Ierem. 3. Leua oculos tuos in directum & vide vbi nunc proſtrata ſis, *niſi pœnitentiam egeris*. Ecce quòd ſine pœnitentia non eſt ſalus peccatori. Luc. 13. Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis ſicut & illi, *ſed hoc habes*, conſolatio eſt, *facta Nicolaitarum*, id eſt eorum qui ſequuntur Nicolai doctrinam in communi vſu mulierum & in cōmeſtionē idolothytorum, *quæ & ego odi*, quia abominabilia, quia ſunt facta immūditiæ quantū ad primum errorē, & quæ diſſipāt pacem humanam, & quæ ſunt contra legem naturæ & inſtitutionem diuinam: qui, ſic legitur in Geneſ. Matrimonium

inſtituit vt eſſet vna vnius in matrimonio, & qui non eſt in mattimonio, actum illum non niſi dãnabiliter exercere poteſt. Hoc enim oſtendit Dominus in illa inſtitutione matrimonij. Item ſunt facta idololatriæ & iniuriæ in Deum quantum ad ſecundum errotem. Eccleſ. 15. Omne execramẽtum erroris oderit Deus & non erit amabile timentibus illum. Nicolaus fuit vnus ex ſeptẽ diaconibus de quibus Act. 6. & fuit ab Apoſtolis & aliis diſcipulis reprobatus, quia ad vxorem redibat, vnde indignatus prædicabat omnes mulieres communicandas & comeſtionem idolothytorum. Interpretatur autẽ Nicolaus populus & ſignificat Gentiles, Iudæos, & Hæreticos & falſos Chriſtianos qui ſtulte viuunt & ſi recte credant. Eccleſ. 1. Et ſtultorum infinitus eſt numerus, *qui habet aurem*, hic ponitur concluſio epiſtolæ quæ duo cõtinet, ſcilicet excitationem intellectus, & excitationem affectus, Vincenti. Dicit igitur. Qui habet aurem quaſi hæc dicta ſint particulariter Angelo Epheſi, ſed etiam aliis vniuerſaliter dicuntur, vnde qui habet aures, interiores, ſcilicet intellectum promptum & multiplicem, *audiat quid ſpiritus*, id eſt Deus trinitas. Ioan. 4. Spiritus eſt Deus, vel ſpiritus ſcilicet ex cuius dono eſt doctrina fidelium, *dicat eccleſiis*, ſupra loquebatur particulariter; nunc Eccleſiis generaliter, vt innuat doctrinam hanc non tantũ particularem ſed etiã generalem, dicat, ſcilicet præmiſſa, vel illud quod ſequitur. Vincenti, Marc. 13. Quod autem vobis dico omnibus dico. Vincenti: vt ad prædicta omnes accingãtur, excitatur affectus per promiſſionem, quaſi dicat, cur audiendũ? quia Vincenti aduerſa, tentationes, & vitia & in hoc perſeueranti. Rom. 12. Noli vinci à malo, *dabo*, gratis, hoc fuit in Sacramento Euchariſtiæ, *edere*, ad refectionem, *de ligno*, id eſt arbore, *vitæ*, quia eſus huius arboris vitam dat mundo. Hoc lignum vitæ eſt ipſe Chriſtus. Ioan. 6. qui manducat me & ipſe viuet propter me. Dicitur autem Chriſtus lignum propter virtutem roborantem. Iſa. 40. Qui dat laſſo virtutem, & his qui non ſunt fortitudinem: Et robur multiplicat. Item propter vmbram protegẽtem. Cant. 2. Sub vmbra illius. Propter fructum reficientem. Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos, *quod eſt in paradiſo Dei mei*, id eſt in Eccleſia militante quæ eſt paradiſus; quia Deus in ea ſuos amatores nutrit, & reficit ſuauiſſimis refectionibus, & hoc ſolum datur timentibus ipſum. Eccleſ. 40. Timor Dei ſicut paradiſus benedictionis. In hac paradiſo quæ eſt hortus delitiarũ, multiplices arbores, id eſt electi & multi fructus meritorum inueniũtur, in quibus delectatur Dominus & cultor horti. Cant. 4. Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum: intra quas autem arbores eſt in ea arbor ſiue lignum vitæ de quo hic dicitur. Vincenti dabo edere, & bene in hac paradiſo dicitur eſſe lignum: quia extra Eccleſiam non eſt ſalutare ſacramẽtum, ſicut nec ſalus. Vnde Gregorius. Sola eſt Eccleſia per quam ſacrificium laudis Dominus libenter accipiat: mercedem denarij non niſi qui intra vineam laborauerant acceperunt, *Dei mei*, id eſt quam plantauit Pater meus, quem vocat Chriſtus Deum ſuum inquantum homo, propter ſingularem amorem, & plenam obedientiæ ſubiectionem. Ioan. 20. Deum meum & Deum veſtrum. Nota quod Sacramentum Euchariſtiæ eſt excelſum dignitate; quia in eo vere eſt, & vere ſumitur ipſe Chriſtus verus Deus & homo. Et ideo

A non debet ſumi niſi à dignis: qui ſcilicet triumphent de vitiis, & ſint ſine macula culpæ mortalis, & ideo dicitur Vincenti, ſcilicet vitia vt ſit mundus. Auguſtinus ſuper Ioan. Panem cæleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare deportate. 1. Cor. 11. Qui enim manducat & bibit indignè. Gratuitum, liberalitate. Ex magna enim gratia & liberalitate Dei eſt quod dat nobis ſeipſum in cibum in hoc ſacramento. Vnde dicit, dabo, vbi notatur gratia & liberalitas. Ioan. 6. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt. Refectiuum, ſatietate. Vnde ſequitur: Edere. Nõ promittit Deus cibum qui non ſatiat. Pſal. Edent pauperes & ſaturabũtur. Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus. Ope-

B ratiuum, carnalitate. Operatur enim indigentiæ ſuauitate, vitam gratiæ in præſenti, & gloriam in futuro. Vnde dicitur: de ligno vitæ. Ioan. 6. Panis verus eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mũdo. Itẽ Oblectatiuum, ſuauitate; quia ſuauiſſima dulcedine delectatur in eius perceptione anima deuota, quod ſignatur cum hoc lignum vitæ dicitur eſſe in paradiſo Eccleſiæ militantis. Paradiſus enim nomen eſt amœnitatis & deliciarum. In gremio vero Eccleſiæ viri ſpirituales multis deliciis ſpiritualibus oblectantur; ſpecialiter in hoc Sacramento: vnde ſequitur: Quod eſt in paradiſo Dei mei, quod ſignatur Sap. 16. Panem de cælo paratũ præſtitiſti illis ſine labore, omne delecta-

C mentum in ſe habentem. Ambroſ. in lib. 5. de Sacramentis. In hoc pane nulla eſt amaritudo, ſed omnis ſuauitas. Aliter poſſunt hæc verba intelligi pro ſtatu patriæ; Vincenti vitia, per fortitudinem mentis dabo edere in æterna fruitione, de ligno vitæ ſeipſum ſic vocat, qui eſt arbor vnde vita æterna emanabit in bonos. Prou. 3. Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eã, Quòd eſt in paradiſo cæleſti, vbi eſt plenitudo beatorum; Dei mei, quia Deus Pater illã paradiſum inſtituit ad glorificationem ſanctorum. Licet autẽ filius omnia in quantum Deus inuiſibiliter operetur; tamẽ patri hoc attribuit inquantũ eſt homo, ad honorandum ipſum patrem. Nota quod in his verbis oſtenditur iuſti meritum: Vincenti, & præmiũ in

D patria dabo. Circa meritũ victoriæ notatur quòd laborandum nobis eſt vt vincamus omnia bella tentationũ, quadruplici ratione ſiue motiuo. Primum motiuum eſt, Beniuolentia adiutoris: quia Deus paratus eſt dare adiutorium ad vincẽdum, dum diligẽter petatur orando. 11. Machab. 10. Benedicebant Dominum qui magna fecit Iſraël, & victoriam dedit illis. Ioan. Chryſoſt. Perſeuerante prece, perſeuerans victoria roboratur. Secundum, Gratia redemptoris, qui pro nobis mori voluit. Gregorius. Amore noſtri redemptor noſter occubuit; & nos amore eius diſcam⁹ vincere noſmetipſos. Tertium. Declinatio damnationis. Infra eodem. Qui vincit non lædetur à morte ſecunda. Quartum, deſiderium retributionis. Vnde di-

E citur hic Vincenti, & beatus Maximus in quodã ſermone. Corona verò victoribus datur. Circa primum notandum quòd ipſum eſt deſiderabile & amabile propter multa. Propter ſui magnitudinem, ex qua eſt quòd propriè aliquibus meritis non poteſt emi, & ſi habeatur; datio erit non redditio. Vnde dicitur. Dabo, gratis ſcilicet. Luc. 12. Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro, dare vobis regnum. Rom. 8. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Propter fruitionis ſatietatem. Vnde dicitur Edere, iſte eſus

erit

erit fruitio plene ſatians. Iſaiæ vlt. Serui mei comedēt. &c. Pſal. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Propter vitæ immortalitatē. De ligno vitæ. Sap. 5. Iuſti in perpetuum viuent. Propter loci amœnitatē. Vnde ſequitur. Quod eſt in paradiſo. Nomen enim paradiſi, ſonat amœnitatem, & locus ille pulcherrimus eſt, & omni bono plenus. B. Bernardus in ſuis Meditationibus, Et quis nō illic habitare vehementer deſideret, & propter pacem, & propter amœnitatem, & propter Dei viſionem? Sed dubitari poteſt de hoc quod dictum eſt ſupra: Mouebo candelabrum tuum. Gloſa, & auferam virtutes, &c. Contrà quia virtutes & dona amiſerat: quia, ſecundum Gloſam ſuprà, ceciderant à conſortio fidelium. Itē aliàs non comminaretur morte corporis & animæ. Item non decet Dominum auferre dona gratiæ. Reſpond. Ad primum poteſt dici quòd ſicut caritas habita datur vt amplius habeatur, ſecundum Auguſtinum: ſic ipſa Caritas & aliæ virtutes & dona quandoq; dicūtur auferri, cum magis ac magis homo impœnitens elongatur ab eis: ita vt ſit ad ea minus quā prius diſpoſitus, & nunquam ad ſtatum gratiæ reuertatur. Et ſic loquitur hîc. Ad ſecundum dicēdum: quod propriè loquendo Deus nunquam aufert gratiam ab aliquo: ſed dicitur auferre, negatiuè, non poſitiuè, ſcilicet quia non cōſeruat gratiam ei qui prius habebat: vel, non apponit ei qui non habebat, ſed permittit magis ac magis elongari à ſtatu gratiæ, vt dictū eſt, & hoc vltimo modo hîc videtur accipiendum. Dubitatur etiam de hoc quod dicitur: Edere de ligno vitæ. Cum enim ipſe Chriſtus ſe totum det in cibum, tum in ſacramento Euchariſtiæ, tum in ſtatu patriæ, videtur quod conuenientius dictum eſſet: Vincenti dabo edere lignum vitæ. Reſpond. dicendū, quòd dulcedo Diuina infinita eſt & ideo inexhauribilis, & ideo nullus totam poteſt ſibi imbibere: ſed quilibet ſibi accipit quod poteſt, & ideo rectius dicitur de ligno quam lignum, *Et Angelo Smyrnæ*. Secunda epiſtola eſt, & diuiditur in Exordium, Narrationē: Scio: Concluſionem: Qui habet aures. Exordium introducit tres perſonas, vt ſupra: Smyrnæ nomē eccleſiæ bene conuenit admonitioni, quoniā excitat ad magnanimitatem ſuſtinendi aduerſa. Smyrna enim interpretatur, quaſi myrrha & canticum: & tam paſtoris quàm ſubditi in tribulatione quæ eſt in myrrha, qua natura affligitur & ex hoc conſeruans à putrefactione peccati, cantent Deo canticum interni gaudij. Epheſ. 5. Cantantes & Pſallentes in cordibus veſtris. *Hæc*, hîc deſcribitur perſona Chriſti. Primo, ſecundum diuinitatem. Secundo, ſecundum humanitatem. Secundū diuinitatem oſtenditur creator: *Hæc dicit primus*, duratione ex cauſalitate. Item glorificator, *& nouiſſimus*, quia cauſa finalis, & ideo remunerator. Iſa. 48. Ego primus & ego nouiſſimus, & ideo tenenda ſunt quæ dicit. Secundū humanitatem verò tangitur eius paſſio, quæ fuit pretium redemptionis, *qui fuit mortuus*. Rom. 5. Chriſtus ſecūdum tempus pro impiis mortuus eſt. Item reſurrectio, quæ fuit ex reſpectu retributionis, *& viuit*, 2. Cor. vlt. Et crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei, *ſcio*, hîc ponitur narratio, & primo ponit commendationem, Secundo admonitionē, Nihil. Tertio, promiſſionem, Et dabo. Commendat autem eum quantum ad tria. Quantum ad corporis tribulationem: contra concupiſcentiam carnis, *ſcio*, id eſt accepto tribulationem tuā propter patiētiam, vel. Scio, id eſt cognoſco ad libe-A randum te & remunerandum. Pſal. Multæ tribulationes iuſtorum. Secundo quantum ad rerum abdicationem: contra concupiſcentiam oculorū, *& paupertatem*, vel quia non curabat poſſidere: vel quia pauperibus diſpergebat. Matth. 5. Beati pauperes ſpiritu. Seneca. Scire vti paupertate, magna felicitas eſt. Sed licet ſis pauper rebus, tamē *es diues*, virtutibus & ſpe retributionis. Auguſt. lib. 7. de Ciuit. Dei, Aliud ſunt diuitiæ aliud pecuniæ. Nam dicimus diuites ſapiētes, iuſtos, bonos: quibus pecunia vel nulla vel parua eſt, magis enim ſunt virtutibus diuites: Pauperes verò auaros ſēper inhiantes & egentes, vel. Paupertatem, quam te credis habere in meritis: contra miro modo agitur, vt vnde omnis dignior efficitur, inde ſibimet B indigna videatur. Tertio, quantum ad famæ depreſſionem, contra ſuperbiam vitæ. Vnde ſequitur, *& blaſphemaris*, id eſt diffamationem ſuſtines, quod eſt pati blaſphemiam. 1. Cor. 4. Blaſphemamur & obſecramus, *ab his qui ſe dicunt*, mendaciter, *Iudæos eſſe*, id eſt confitentes nomen & fidem catholicam & fratres de gremio eccleſiæ, *& nō ſunt*. Tit. 1. Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negāt, *ſed ſunt ſynagoga*, id eſt congregatio, *ſathanæ*, id eſt quam ſathanas ſibi congregauit, vel ſubiecta ſathanæ. Sathanas interpretatur aduerſarius, 1. Petri vlt. Aduerſarius veſter diabolus. Hoc autem grauius, cum qui ab eis qui ſe amicos dicunt C perſecutionem ſuſtinet, *nihil*, hic ponitur ammonitio & primo excitat ad ſuſtinendi magnanimitatem. Secundo oſtendit eius neceſſitatem, Ecce. Tertio hortatur ad ipſius magnanimitatis ſoliditatem: Eſto fidelis. Dicit igitur, *nihil*. Matth. 10. Nolite timere &c. *paſſurus es*, quia, *ecce*, quaſi certum ſit tibi, & eſt demonſtratio ad intellectum, *miſſurus eſt diabolus*, quod interpretatur deorſum fluens, quia à nobili ſtatu in ignobilem cecidit: Iſaiæ 14. Quomodo cecidiſti, *aliquos ex vobis in carcerem*, id eſt tribulationem, quæ quaſi carcer eſt hominis tribulati. Miſſurus inquam per membra ſua ſuggerendo & procurando efficaciter, *vt tentemini*, id eſt probemini. Sap. 3. Tanquam aurum in D fornace, vel. Vt tentemini, id eſt deſpectui habeamini diabolo & eius membris, quod erit vobis tentatio, quia fugit homo contemni: niſi adſit humilitas perfecta. Et habebitis tribulationes. Diebus decem, diuina ſapientia non vltra ſuſtinuit, hoc enim ad myſterium facit, per hoc enim ſignatur quod Dominus armis decalogi protegit in certamine vitæ præſentis: vel quod debemus omni tempore contra vitia pugnare. Per ſeptenarium enim ſignatur vniuerſitas temporis, per ternarium ternarius vitiorum, quæ ſunt radices animorum. 1. Ioan. 11. Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, *eſto fidelis*, in E ſuſtinendo viriliter omne aduerſum, tali dicetur. Matth. 25. Euge ſerue bone & fidelis, *vſque ad mortem*. Bernardus. Quid prodeſt currere & ante curſus metam deficere? *& dabo tibi*, ſi ſic feceris. Ioan. 10. Et ego vitam æternam do eis, *coronam vitæ*. Corona tria importat, quietis tranquillitatem, quia corona dat præmium poſt certamen. Iac. 1. Cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Item bonorum plenitudinem, quia corona habet perfectam figuram omnibus aliis perfectiorem, ſcilicet circularem. Pſalm. Replebitur in bonis deſiderium tuum. Item honoris ſublimitatem, quia corona eſt dignitatis & honoris inſigne. Pſal. Gloria & honore coronaſti eū Domi-

ne. Vitæ, ſcilicet immortalis: quia hoc nomen Vitæ cum pondere eſt accipiendum. 1. Ioan. 11. Et hæc eſt repromiſſio quam ipſe pollicitus eſt nobis, vitam æternam. Patent iam quinque de præmio. Liberalitas, tranquillitas, copioſitas, dignitas, immortalitas. *Qui habet*. Hæc concluſio ponitur ad excitandum. Et primo fit excitatio intellectus, *qui habet aures*, ſcilicet intellectum promptum & aptum ad diſcernendum, *audiat*, id eſt intelligat cum effectu. *Quid ſpiritus dicat eccleſiis*, ſcilicet præmiſſa. Secundo, affectus, *qui vicerit*, aduerſa & vitia, *non lædetur à morte ſecunda*. Prima animæ mors eſt in peccatis, ſecunda in pœnis gehennalibus, Infra 20. In his ſecunda mors non habet poteſtatem. Sed circa illud quod dicitur ſupra. Et blaſphemaris, quæritur ſicut quærebat Gregorius, Vtrum ſemper ſint diſſimulanda verba diffamantium ſiue detrahentium: an autem ſint compeſcenda; quòd ſemper ſint diſſimulanda videtur per Chryſoſtomum dicentem, Si vindicare vis, ſile: & ſic moleſtam dediſti plagam. Contra, quia illa detractio poteſt dare ſcandalum auditoribus. Reſpond. Notandũ quantum ad eum cui derogatur, ſiue detrahitur, melius eſt diſſimulare, propter meritum patientiæ: ſi tamen ſit talis cuius vita ſit aliis in imitationis exemplum, tunc bonum eſt propter vtilitatem audientium, qui ex auditis ſcandalizari & accipere occaſionem mali, & ab audienda eius doctrina retrahi poſſunt opportuno tempore & loco verba obloquentium prudenter & maturè compeſcere: ſi tamen ſit perſona ad hæc idonea, habens diſcretionem, & maturitatem ac efficaciam verbi: quòd ſi tunc noluerit corrigi, ſuſtineant æquanimiter per omnia. Vnde Gregorius, Linguas detrahentium debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum creſcat: aliquando autem etiam compeſcere. Hi enim quorum vita in exemplo imitationis poſita eſt, debent ſi poſſunt detrahentium ſibi verba compeſcere: ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant, & in prauis motibus remanentes bene viuere cõtemnant. Cum verò linguæ derogantium corrigi nequeant, æquanimiter ſunt per omnia tolerandæ. Ex his verbis Gregorij patet quòd verba obloquentium nec ſemper ſunt diſſimulãda, nec ſemper compeſcenda: ſed quandoque diſſimulanda propter meritum proprium, quandoque (cum fieri diſcrete poteſt) compeſcenda, propter commodum aliorum, vt dictum eſt. Ad illud Chryſoſtomi dicendum quod pro tempore ſilendum eſt, vt viſum eſt, concedendum etiam; quòd quantum ad illum contra quem fit obloquutio, melius eſt ſilere, vt ſupra dictum eſt; ſi tamen patientiam habere nouit: licet aliter quãdoque propter alios expediat. Præterea Chryſoſtomus loquitur de abſiſtendo à verbis inordinatis, & illud ſemper habendum eſt. Vnde poſt præmiſſa verba ſubdit: Si verò conuitium conuitio copulas, ignem accendiſti. Ad oppoſitum patet; quia pro tempore eſt loquendum. Deinde obiicitur de hoc quod dicitur, Vt tentemini. Gloſa, vt probemini; quia non ad hoc procurat diabolus tribulationem iuſtorum vt probentur, ſed vt deiiciantur. Item ſi iuſtus probatur in aduerſis; quæritur, cui? aut Deo, aut ſibi. Deo non, quia omnia nouit: ſi ſibi, ergo damnoſe; cum conſideratio propriæ infirmitatis ſit occaſio puſillanimitatis: vnde multi ſolent dicere: Non poſſem illud ſuſtinere. Reſpond. Ad pri-

A mum dicendum, quod vel tenetur conſequutiuè hæc dictio. Vt, quaſi dicat, ex illa tribulatione ſequetur probatio veſtra, ſicut accipitur Matth. 1. Hoc totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt. Vel ſi accipiatur cauſaliter, vt dicat habitudinem cauſæ finalis: non notatur intentio probationis iuſtorum ex parte diaboli, ſed ex parte Dei permittentis. Ideo enim iuſtos tribulari permittit, vt probentur. Pſalm. Quoniam probaſti nos Deus, &c. Ad aliud, dicendum quod iuſtus per aduerſa probatur, & notus fit, non Deo, ſed ſibi; vt infirmitatem vel virtutem ſuam cognoſcat; inde proficiat in bono, & etiam aliis vt ædificentur per eius exemplum; & iterum glorificent Deum. Vnde ſuper illud Pſalm. Proba me

B Deus &c. Gloſa Indica me probatum, non tibi, quia omnia noniſti; ſed mihi & hominibus. Ad illud quod obiicitur de Puſillanimitate dicendum quòd hoc eſt ex culpa hominis, qui probatur, quantum enim eſt de intentione Dei probantis, cognitio propriæ infirmitatis habita per experimentum tribulationis, introducit humilitatem, & excitat ad diuini adiutorii petitionem. Præterea & ſi illud quod obiicitur ſit verum in quibuſdam, non habet tamen locum in multis, qui ſe infirmos videntes, currunt ad firmitatem diuinam. 2. Cor. 12. Nam virtus in infirmitate perficitur. Tertio quæritur, quare permittit Deus

C hominem tentari? Multis enim eſt tentatio cauſa lapſus & damnationis: ergo non decet Deum hoc permittere. Contra ſimiliter. 2. Cor. 11. dicit Gloſa. Tentatio cui non conſentitur, non eſt peccatum; ſed materia exercendæ virtutis, ſed decet Deum permittere quicquid homini eſt vtile. Reſpond. Dicendum quod rectiſſime Deus permittat hominem tentari, & hoc multiplici ratione. Vna ratio eſt, Introductio humilitatis, ex ſui cognitione: quia cum videt ſe per ſe non poſſe reſiſtere humiliat ſeipſum in conſpectu Dei. Cognoſcit etiam per tentationem, vtrum ſit fortis an debilis, & ex vtroque habet cauſam humilitatis. Vnde Gregorius. Eſſe ſe magnarum virtutum homo crederet, ſi nullum virium defe-

D ctum ſentiret: ſed dum tentatione irruente quatitur, contra inſidias munimen humilitatis oſtenditur. Secunda excitatio deuotionis in feruenti oratione, quia tunc cognoſcitur homo currere ad liberatorem, tentatio enim augetur & vincitur niſi Deus ſubueniat, vnde Gregorius, 9. lib. Moralium. Cum ſe homo nil eſſe conſiderat, diſcit proculdubio cuius requirat. Augmentum meriti in vincenda tentatione. Vnde Iſidorus in 3. lib. de Summo bono. Non amplius tentat electos diabolus, quàm permittat Dei voluntas, tentando autem profectus ſanctorum fuit. Supra eodem, Vincenti dabo edere. Præuentio peccati ex fomitis inclinatione. Poſt iuſtificationem enim peccatoris remanet multiplex ſequela pec-

E cati, & hoc habet præcipue locum in eis qui inde proceſſerunt multum in auſtera & feruenti pœnitentia, quæ multum illas ſequelas attenuat. Vnde Gregorius, 9. Moralium. Sæpe hoc quod fletu interueniente deletum eſt, ad animum redit; & deuicta culpa in antiquo certamine rediuiua pulſatione reparatur. Quinta ratio eſt vigilantia cautelæ in virtutis conſeruatione. Vnde Gregorius, Tentatus non ſolum à quo vires accipiat diſcit; ſed quanta eas vigilantia ſeruet intelligit. Sæpe enim quem tentationis certamen ſuperare non valuit, ſua deterius ſecuritas ſtra-

tur. Mater enim negligentiæ ſolet eſſe ſecuritas. A Sexta, prouocatio ſollicitudinis in virtutis exercitatione. Vnde Iſidorus in li.3.de Summo bono. Vtile eſt ſeruo Dei poſt conuerſionem tentari, quatenus à torpore negligentiæ, ſollicitantibus vitiis ad virtutes animum præparet. Septima, accenſio caritatis ex obtenta miſeratione, ſcilicet cum homo percipit robur gratiæ contra tentationes ſibi dari. Pſal. Diligam te Domine fortitudo mea. Bernardus in lib. de diligendo Deo. Si frequens ingruerit tribulatio, & frequens ad Deum conuerſio fiat, vt à Deo frequens liberatio conſequatur; nonne etſi fuerit ferreum pectus emolliri neceſſe eſt ad gratiam liberantis? quatenus homo Deum diligat, non propter ſe B tantum, ſed propter ipſum. Octaua, documentum compaſſionis ex comperta afflictione; ſicut Dominus permiſit Petrum non tantum de negatione tentari, ſed etiam labi ſecundum Gregorium. Vnde loquens beatus Gregorius de illa negatione de qua tẽtatus, & in quã lapſus beatus Petrus, dicit ſic: Prius omnipotens Deus eum ſibi oſtendit, & tunc cæteris præpoſuit, vt ex infirmitate ſua cognoſceret, quàm miſericorditer aliena infirma toleraret. Ad illud quod obiicitur dicendum. Licet aliquibus ſit tentatio occaſio peccati & damnationis; tamen non dedecet Deum permittere homines tentari; quia & ſi illud quantum ad reprobos verum ſit, tamen electis finaliter tentationes cooperantur in bonum. C Præterea hoc ex culpa illorum eſt: quia ſi ad Deũ accederent, adiutorium ſuſciperent: quia fidelis Deus qui non patietur &c. *Et Angelo Pergami.* Hîc fit admonitio ad ſeueritatem quæ eſt per zelum in expellendo hæreticos male credentes & male operantes. Diuiditur autem hæc tertia epiſtola in Exordium, Narrationem, Scio; Concluſionem, Qui habet. Dicit igitur. *Et Angelo Pergami*, bene nomen conuenit admonitioni. Interpretatur enim diuiſio cornuum, id eſt ſeparatio hæreticorum, ſuam ſectam defendentium. Pſal. Omnia cornua peccatorum confringam quare? quia, D *Rompheam*, id eſt gladium, id eſt poteſtatem iudiciariam qua perimantur impij. Deuter. 32. Gladius meus deuorabit carnes, & diuidentur à piis Matth. 25. Diſcedite maledicti in ignem æternũ. *Ex vtraque*, quia virtuoſe perimet corpore & anima. Pſal. Diſperde illos. Et ideo ſeruanda ſunt quæ præcipit. Iob. 19. Fugite à facie gladij &c. vel Rompheam, ſcripturam ſecundum Haymonem; quia ſicut gladius carnem diuidit & ſeparat membrum à membro: ſic gladius verbi diuidit bonos à malis. Matth. 10. Non veni pacem mittere, ſed gladium. Item animam à carne. Epheſ. vltimo. Et gladium ſpiritus quod eſt verbum Dei. Ex vtraque, quia virtutem habet ad in- E ſtruendum ſimplices per hiſtoriam, perfectos per allegoriam. Supra, primo. Et ex ore eius gladius &c. vel, quia hinc acuuntur ſubtili expoſitione auctoritatum, inde ſubtili efficacia rationum, vel ſecundum Haymonem; quia reſecat vitia mentis & corporis, *ſcio*, hæc Narratio. Et Primo ponit, Commendationem; Secundo, Arguitionem; Sed habeo, Tertio, Admonitionem; Similiter age. Quarto, Comminationem: Si quominus. Circa primum. Primo oſtendit eum viuere in ſocietate prauorum. Secundo commendat eum quantum ad defendendæ fidei zelum, Et tenes. Tertio, quantum ad conſtantiam in preſſura tribulationum, Et non negaſti. Quarto commendat quendam martyrem in imitationis exemplum, Et in diebus. Dicit igitur, *ſcio*, id eſt noui hoc ad remunerandum te, *vbi habitas*, conuerſando & cohabitando, ſcilicet ibi, *vbi eſt ſedes Sathanæ*, quaſi dicat, tu habitas inter eos in quibus diabolus ſedet tanquam dominans in eis: & per hoc magis oſtenditur commendabilis, qui inter malos conſtantiam ſeruat. Iob. 30. Frater fui draconum. Nota quod diabolus ſedet in omnibus iniuſtis generaliter, ſpecialiter autem in hypocritis ſimulantibus ſanctitatem. Iſaiæ 14. Sedebo in monte teſtamenti. Item in verecundis abſcondentibus iniquitatem. Iſaiæ 11. Gabeæ ſedes noſtra. Gabeæ interpretatur vallis quæ occulta eſt. Item in relapſis reſumentibus prædimiſſam conſuetudinem, Iudicum 9. Reuerſi ſunt in ſuas ſedes, hoc poteſt dici de dæmonibus reuertentibus in illos, qui antè fuerant iuſtificati. Matth. 12. Reuertar in domum meam vnde exiui, *& tenes nomen meum.* Haymo. Nomen Chriſtianitatis integra fide colitur etiam in tempore tribulationis, vel, Tenes, defendendo contra hæreticos. *Et non negaſti fidem meam*, in aliqua tribulatione, 1. Cor. vltimo: vigilate & ſtate in fide, viriliter agite, & confortamini, omnia veſtra in caritate fiant, *& in diebus illis*, quibus non negaſti fidem meam, *fuit Antiphas.* Iſte fuit quidam martyr multum iuſtus, qui occiſus eſt in Eccleſia Pergami, quem ponit aliis in exemplum. Interpretatur autem Antiphas, dantis tranſitio; quia vir iuſtus ſe totum dat Deo, & per contemptum mundanorum, tranſit ad æterna. Pſal. Tranſibo in locum, &c. *Teſtis meus fidelis.* Martyr enim fuit fidelis ſuo Domino. Martyr autem interpretatur teſtis. Iſaiæ 43. Vos teſtes mei. *Qui occiſus eſt apud vos*, non quia illi occiderunt ipſum, ſed quia inter illos occiſus fuit à malis, vnde ſenſus eſt: Apud vos, id eſt ab aliquibus qui ſunt inter vos, *vbi*, id eſt in quibus eius occiſoribus, *habitat Sathanas*, per dominationem in ipſos, quod probat illa occiſio, quaſi dicat, ipſum tenete in exemplum, *ſed habeo*, hîc ponit arguitionem, quia ſuſtinebat eos qui male credebant, & male agebant ſequentes & ſeruantes doctrinam Nicolaitarum: quos vocat ſeruatores Balaam doctrinæ, propter conformitatem, ſicut enim Balaam docuit Balach, quomodo deciperet filios Iſraël, faciendo eos fornicari, cum mulieribus, & procurando quod comederent de ſacrificiis immolatis idolis: ſic Nicolaus, & Nicolaitæ prædicabant fornicari indifferenter cum mulieribus ac veſci idolothytis: hoc eſt quod dicitur; Sed habeo aduerſum te pauca, ſi corrigaris, ſin autem, multa, vel, Pauca, non tamen parua. *Quia habes illic*, ſcilicet in Eccleſia Pergami, *tenentes*, id eſt ſeruantes per malam credulitatem & operationem, *doctrinam Balaam*, id eſt doctrinam Nicolai & Nicolaitarum, qui ſimilem habent doctrinam, *qui docebat Balaac*, ſicut Balaam fuit Pſeudopropheta, vnde & vocatur ariolus, Numeri 22. licet prophetauerit multa vera. Numeri 24. Orietur ſtella ex Iacob. quia Deus per malos aliquando futura prædicit. Matth. 7. Domine Domine nonne in nomine tuo prophetauimus? &c. Ita Balaac fuit iniquus Rex Moabitarum, qui Balaam vocauit ad ſe, vt malediceret populo Dei, non autem permiſit hoc Dominus, ſed ſpiritus Dei tangebat intellectum eius & prophetabat multa bona quæ futura erant in Iſraël. Cum autem hoc videret Balaam docuit Balaac quomodo faceret populum Dei cum mu-

lieribus fornicari & idolothyta comedere, A hoc eſt quod dicit. *Qui docebat Balaac mittere ſcandalum*, id eſt occaſionem ruendi in offenſam diuinam, vt Deus non eſſet eis beniuolus, & ita fornicari poſſent. Exponit autem ſcandalum, ſubdens: *edere & fornicari*. Docuit enim illū quod per mulieres prouocarent filios Iſraël ad libidinem & eſum idolothytorum. Numeri 16. Fornicatus eſt populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua, & illi comederunt & adorauerunt deos earum. Item Numeri 31. Ait Moyſes; Cur fœminas reſeruaſtis? Nonne iſtæ ſunt quæ deceperunt filios Iſraël ad ſuggeſtiones Balaam, & præuaricare vos fecerunt in Domino? vnde & percuſſus eſt populus. Ita hæc conſue- B tudo referenda eſt ad documentum Balaam & doctrinam Nicolaitarum, quam quidam tenebant, quaſi dicat, ſicut Balaam illa docuit, ita quidam ſunt qui tenent conſimilem doctrinam Nicolaitarum, quos tu pateris, nec expellis. Quidam tamen aliter exponunt, quaſi dicat, ſic vt habes quoſdam tenentes doctrinam Balaam, ſic etiam Nicolai ſectatores. Sed de eiſdem videtur Gloſa exponere quæ dicit, ideo repetit de Nicolaitis, vnde videtur dicere quod tenentes doctrinam Nicolai & Nicolaitarum, *ita habes*, id eſt & ita etiam ſunt quidam alij, tu qui pati erroneos non deberes, *tenentes*, per carnalitatem & obſer- C uantiam, vel tenentes, id eſt defendentes contra eos qui eam impugnant, odi, Sapien. 14. Similiter autem odio ſunt Deo impius & impietas eius, *Balaam*, quod interpretatur vanus populus, aut præcipitans eos. Nota Gloſ. Balaac interpretatur elidens, per quem ſignantur principes mali, qui elidunt iuſtos corpore & anima, vel blanditiis vel flagellis. Iſaiæ 3. Quare attrahitis populum meum? *ſimiliter*. Sicut ipſi male agunt: hîc ſimile eſt in contrario. Luc. 16. Recepiſti bona in vita tua & Lazarus ſimiliter mala. Similiter, ſicut peccaſti, vel. Similiter, id eſt ſimul cum illis, tu de negligentia, iſti de culpa, vel. Similiter, ſicut Epiſcopus Epheſi. Luc. 13. Si pœnitentiam D non habueritis &c. *ſi quo minus*, hic ponit comminationem. Et primo comminatur Dominus illi Epiſcopo, & ſi non pœniteat. Secundo præmiſſis erroneis quos tolerabat. Et pugnabo. Dicit igitur, *ſi quo*, id eſt ſi in aliquo, *minus*. Feceris quàm debes, *veniam tibi*, id eſt contra te qui non corrigis, quaſi dicat in aduentu meo ad iudicium ſentire te faciam iram meam & vindictam, *cito*, propter huius vitæ breuitatem hoc dicit. Supra 1. Tempus enim prope eſt, vel poteſt ille aduentus intelligi per effectum ſcilicet per ſeparationem animæ à corpore, quaſi dicat. Auferam te de medio cito niſi pœnitentiam egeris. Luc. 12. Venit Dominus ſerui illius in die qua non ſperat & ho- E ra qua neſcit. *Et cum illis*, id eſt contra eos qui eius malam doctrinam ſequuntur, vel defendunt grauiter offendiſſe. *In gladio oris mei*. Id eſt in ſententia quam proferam, Ite maledicti, &c. Matth. 25. quando diuidet eos à bonis & perimet morte perditionis, hunc gladium modo fugere poſſimus. Iob. 19. Fugite à facie gladij, *qui habet*, expone vt ſupra. *Vincenti*. Hic primo promittit gloriam animæ, Secundo corporis, Et dabo illi. Dicit igitur; *vincenti*, propria deſideria, & dæmonum tentamenta, *dabo*, gratis, *Manna*, id eſt dulcedinem gloriæ in fruitione æterna, quia Manna dulciſſimum erat. De hoc beatus Bernardus in libro Meditationum ſuarum. Quicquid deſide-

A ramus totum habebimus nihil deſiderantes amplius, beati dulcedine amoris & ſuauitate contemplationis, *abſconditum*, peregrinantibus, vt magis deſiderent, & quia non decet hoc manna mortalibus & exulibus dari: ſicut & filij Iſraël quærebant, Manhu? quod interpretatur, Quid eſt hoc? 1. Cor. 11. Oculus non vidit, &c. *Et dabo illi calculum candidum*, id eſt corpus glorificatum. Calculus, id eſt lapis pretioſus, ſcilicet carbunculus, qui in tenebris fulget, ſicut carbo ſuccenſus. Vnde alia litera habet margaritas: eſt autem lapis ille ſolidus ſiue duriſſimus, candidus, lucidus & rotundus. Per hoc intelliguntur quatuor dotes corporis glorificati. Per ſoliditatem intel- B ligitur impaſſibilitas, 1. Cor. 15. Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione, per candorem, claritas. Matth. 13. Fulgebunt iuſti ſicut Sol. Per rotunditatem, ex qua eſt volubilitas, Signatur agilitas. Sapient. 3. Et tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Auguſtinus vltimo de Ciuitate Dei. Vbicumque ſpiritus volet, ibi erit protinus corpus. Per luciditatem, ſubtilitas quia lux ſubtilitatem habet in penetrando vt patet cum penetrat vitrum licet non quantum ad omnia: corpus glorificatum habebit ſubtilitatem & virtutem penetrandi alia corpora non glorificata, 1. Cor. 15. Seminatur in infirmitate ſurget in virtute. Ioan. 20. Venit Ieſus ianuis clauſis, C &c. *Et in calculo*, id eſt in corpore glorioſo, *erit nomen nouum ſcriptum*, vel dabo illi nomen, &c. hoc nomen nouum poteſt intelligi immortalitas, ita quod intelligatur immortalitas plena quæ excludet omnē concupiſcentiam; quia depoſita vetuſtate qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, omnimodæ obedientiæ nouitate mouebitur ad nutum ſpiritus. Item excludet omnem tētationis pugnam, vndecumque nunc veniat. Item omnem paſſibilitatem, omnem pœnalitatem, & mortalitatem, & mortem, & quicquid mali modo poteſt ineſſe: & ponet contraria his trāquillitatem, iocunditatem, impaſſibilitatem, impoſſibilitatem moriendi, glorioſam claritatem & alias do- D tes & ſanitatem & alia multa dona. Dicitur autem, nomen, ratione manifeſti honoris, in quo nihil erit vetuſtum vel offuſcatum, ſed totum erit nouum, pulchrum, venerabile, *ſcriptum*, autem dicitur quia honor immortalitatis firmiter & indelebiliter ſemper erit in corporibus glorificatis, *quod nemo ſcit*, plenè, *niſi qui accipit*, illud nomen: quia quid ſit immortalitas gloriæ, nullus plenè ſcit, niſi qui eam ſcit, in ſe per experiētiam: Et ideo ad tantum bonum deſideranter currendum eſt, 1. Cor. 9. Sic currite vt comprehendatis &c. Obiicitur contra hoc quod dicitur: Nemo ſcit, quia dicitur. 1. Ioan. 3. Scimus cum appa- E ruerit ſimiles illi erimus. Reſpon. Eſt ſcientia fidei, contemplationis, & apertæ viſionis. Aut ergo loquitur de ſcientia fidei, quæ non eſt plena ſcientia: aut de ſcientia quam inde habebat per experientiam guſtus in contemplando cæleſtia, & hoc non eſt in plena ſcientia, ſicut erit in ipſa experientia patriæ. Non autem loquitur de illa ſcientia de qua hic agitur quam habebant ſolum ſancti in patria per experientiam æternam illius nominis præmiſſi. Aliter poſſunt hæc verba intelligi ſecundum Gloſam, vt prima promiſſio ſit de dulcedine gloriæ in patria. Vincenti: Secunda de virtute gratiæ in via ſpecialiter quantum ad corpus. Dicit igitur. Vincenti dabo manna, ſcilicet me ipſum. Chriſtus dicitur Manna

ſecun-

ſecundum Diuinitatem, quia dulciſſimus eſt ineffabiliter. Vnde Auguſtinus 9. lib Confeſſionum. Tu ſumma ſuauitas omni ſuauitate dulcior, ſed non carni & ſanguini. Abſconditum, in aſſumpta humanitate; Iſaiæ 45. Vere tu es Deus abſcõditus. Vel abſconditum quia mortales in via non plene guſtant hoc manna. Et dabo illi, interim; Calculum, id eſt corpus humanum; Candidum, ſpirituali decore, Lucidum, ædificatoria conuerſatione, Rotundum, vitæ perfectione, quia figura circularis eſt perfecta, Solida in vincenda tentatione. Et in calculo nomen nouum, ſcilicet Chriſtianus, quod eſt nomen nouitatis nil vetuſtatis inſinuans vel docens. Cum enim Chriſtianus dicatur à Chriſto, debet in ſe nouitatem Chriſti repræſentare; ita vt eius vita ſit vita non vetuſtatis, ſed acceptibilis nouitatis. Epheſ. 4. Renouamini ſpiritu mentis veſtræ & induimini nouum hominem &c. Scriptum, id eſt manifeſte & firmiter apparens, quia Chriſtianus debet ſic viuere, vt in eius corpore per rectitudinem actuum, & ſuſtinentiam paſſionum, magnificetur Deus, & manifeſtum ſit ipſum eſſe vere Chriſtianum, non tantum nomine, ſed & virtute & vita & ſanctitate. 1. Pet. 4. Glorificet autem Deũ in iſto nomine. Quod, id eſt nominis vim, ſcilicet quia impertit diuinam Filiationem, familiaritatem, famulandi ſedulitatem, vnde ad magna inuitat. Nemo ſcit, ſcientia recta & digna, quæ debet eſſe non ſolum ſpeculatiua, ſed & practica; quia hoc exigit dignitas nominis. Niſi qui accipit, ipſum nomen, id eſt rem nominis, quæ à Deo datur, per quam ſciat ipſius vim nominis. Res nominis eſt, vt qui Chriſtianus vocatur, ſtudeat eſſe imitator Chriſti. 1. Ioa. 2. Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare: *& Angelo* Thyatiræ, hic ponitur quarta epiſtola in qua fit admonitio ad ſeueritatem in expellendo erroneos male docentes. Admonitio autem hic fit, non directe, ſed indirecte per arguitionem admonitoriam. Congruit nomen. Thyatira enim interpretatur illuminata vel viuens hoſtia: quia curare debet paſtor, quod ſubditæ oues ſint illuminatæ in fide: & viuens hoſtia in ſanctis moribus. Diuiditur autem in Exordium, Narrationem; Noui. In concluſionem; Qui vicerit. Exordium tangit tres perſonas vt ſupra, *hæc dicit filius Dei*, hîc deſcribit filium Dei quantum ad duo, ſcilicet quantum ad redundantiam donorum, *qui habet oculos*, id eſt dona Spiritus ſancti, quæ animam oculatam & prouidam reddunt, *tanquam flammam ignis*, quia propter dignitatem & meritum donorum in ipſo, datur nobis, ſi ei adhæreamus, illuminatio clarificans, & caritas inflammans. Ioan. 1. Et de plenitudine eius, nos omnes accepimus, vel poteſt exponi de viris ſpiritualibus, ſicut ſupra, primo expoſitum eſt, vel de ſacris eloquiis. Item quantum ad ſuſtinentiam aduerſorum, *& pedes*, vt ſupra, primo, expoſitum fuit, vbi vtrumque habetur: Oculi eius velut flamma ignis, & pedes eius &c. Poteſt etiam intelligi de fidelibus prædicatoribus, qui portant eũ per mundum, & multa ſuſtinent propter, ipſũ vel de vltimis fidelibus, *noui*, hîc ponitur narratio. Et primo commendationem, ſecundo arguitionem, Sed habeo. Tertio comminationem quantum ad malos, Ecce mitto. Quarto conſolationem, quantum ad bonos, vobis autem dico. Commendat autem ipſum multipliciter. Pri-

A mo ab operum rectitudine. Secundo à ſana fide, Et fidem. Tertio à vera caritate, Et caritatem. Quarto ab efficaci pietate, Et miniſterium. Quinto à patientiæ ſoliditate, Et patientiam. Sexto à proficiendi ſedulitate, & opera tua. Dicit igitur, *noui*, id eſt approbo, *opera tua*, quia recta. Beatus cuius vita eſt Deo grata. Pſal. Nouit Dominus viam iuſtorum, *& fidem*, quia ſana, 10. Hebr. Sine fide impoſſibile eſt &c. *& caritatem*, quia vera. Rom. 12. Dilectio ſine ſimulatione. Sine ea non eſt ſalus, 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar & Angelorum. Gloſ. Ex fide eſt caritas; ex caritate, bona opera. Sed quare non ponit textus ordinem rectum? Item dicit Gloſ. quod ex fide caritas.
B Contra, quia virtutes infunduntur ſimul. ergo vna virtus non eſt ex alia. Reſpond. Ad primum poteſt dici quod eſt duplex ordo, ſcilicet in eſſendo, qui tangitur in Gloſa. Item ordo in cognoſcendo, quem attendit textus; quia prius opera cognoſcimus; deinde virtutes. Matth. 7. A fructibus eorum cognoſcetis eos. Item virtus habet ſe ad opera dupliciter vel inquantum mouens ad opera, & ſic ſe habet quodammodo vt cauſa efficiens, & ſic virtus prius eſt ad minus ordinem naturæ & in multis ordinem temporis, & ſic loquitur Gloſ. vt patet: vel inquantum informans ipſa & ſic ſe habet vt forma, & opus eſt materiale: & in hac conſideratione prius eſt. Se-
C cundum naturalem intelligentiam opus quàm virtus inquantum informans licet non ordinem temporis: ſicut materiale prius intellectualiter inquantum habitus, quam formale. Fides autem & caritas ponuntur ordine ſuo plano. Ad aliud dicendum, quod de virtute eſt loqui dupliciter, aut ſecundum habitum; & ſic non eſt virtus ex virtute, quia omnes ſimul virtutes gratuitæ infunduntur, quantum ad habitum, vel ſecundum actum, & ſic eſt virtus fidei ex caritate; quia cognitio Dei ordinat ad amorem eius, *& miniſterium*. Gloſ. in eleemoſynis. Miniſtrabant enim ſanctis pauperibus, 2. Cor. 9. Miniſterium enim huius officij non ſolum ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, *&*
D *patientiam*, 1. Theſſal. 5. Patientes eſtote ad omnes; *& opera tua*, quaſi dicat, opera bona ſedulo proficiendo multiplicaſti. Coloſ. 1. In opere bono fructificantes & creſcentes in ſcientia Dei, *ſed habeo*, hîc arguit, quia quoſdam Pſeudoprophetas non viriliter expellebant, vel excommunicando, vel amouendo: quos deſignat per Ieſabel quæ fuit femina peſſima. Primo tangitur eius negligentia, *quia permittis*, non excommunicando, vel non puniendo. Aliter. Oportet enim paſtorem vigilare circa oues cuſtodiendas à lupo. 2. Tim. 4. Tu verò vigila &c. Secundo, Hæreticorum nequitia, *mulierem*, & deſcribitur, Primo ſub figura & implicite, *mulierem Ieſabel*, id eſt hæreti-
E cos conſimiles illi peſſimæ idololatræ quæ fuit vxor Achab regis Iſraël, quæ fuit interfectrix Prophetarum Dei, 3. Reg. 18. Et Heliam voluit interficere. 3. Reg. 19. Naboth etiam interfici fecit, & poſt comederunt canes corpus eius viliter proiectum in agro Iſraël, cum ad præceptum Iehu regis Iſraël mortuo Achab fuiſſet præcipitata de feneſtra, vngulis equorum conculcata & mortua in vindictam malitiæ. 4. Reg. 9. vnde per hanc ſignantur peruerſi hæretici, qui fideles perſequuntur mente & corpore, & quandoque interficiunt, & procurant interfici. Poſſet etiam per Ieſabel intelligi aliqua mulier vxor illius Epiſcopi peruerſa & erronea, & per illam etiam

A intelliguntur hæretici, tamen primam interpretationem pertractat beatus Gregorius: vnde dicit Thyatiræ eccleſiam à Ieſabel notitia & tempora, & loca diuidebant: ſed quia eam par vitæ reatus conſtrinxerat, meſſe Ieſabel dicitur: atque peruerſis operibus inſiſtere. Mulierem, quia molles ſunt & proni ad malum. Item quia malos filios ſcilicet ſuos ſequaces ſibi generant. Secundo aperte & explicite, *quæ ſe dicit*, & hoc quantum ad tria. Primo quantum ad boni ſimulationem, *quæ ſe dicit eſſe Propheten*, id eſt propheteſſam. Quidam enim hæretici dicunt ſe loqui per Spiritum ſanctum & per reuelationem, & dicunt vel ſimulant ſe habere ſanctam vitam: ſic transfigurantes ſe in Angelum lucis, ſicut diabolus, 2. Cor. 11. B Deinde quantum ad mali ſeminationem, *docere*, quaſi dicat permittis inquam docere prædicando vel perſuadendo, *& ſeducere*, per ſuam doctrinam. Ecce quantum nocumentum, *ſeruos meos*, qui non debent niſi mihi ſeruire, non diabolo vel errori vel aliis peccatis. Deuter. 10. Dominum Deum tuum timebis, & ipſi ſoli ſeruies. Exponit autem quid docent multi hæretici; *fornicari*, permittis inquam docere fornicari cum mulieribus vel cum dæmonibus per errorem, vel ad peccatum mortale, *manducare de idolothytis*, id eſt de ſacrificiis immolatis idolis: & ſic faciunt eos venerari idola. Contra. 1. Cor. 8. de eſcis quæ idolis immolantur ſcimus quia idolum nihil eſt C in mundo, ergo non eſt offenſa comedere tales eſcas. Reſpond. Aut idolothytum manducatur cum veneratione idoli aut non, ſi ſic: graue peccatum eſt, & ſic loquitur hic. Aut non: & tunc aut comedit cum ſcandalo Chriſtiani infirmi qui videt hunc comedentem huiuſmodi, & credit eum comedere cum veneratione idoli; & ideo comedit illo modo: & tunc peccat ſi nouerat illum ſpiritualiter infirmum eſſe in huiuſmodi: niſi tamen neceſſitas maxima corporalis compelleret: & tunc fideli infirmo debet oſtendere ſuam intentionem, 1. Cor. 8. Si quis viderit eum qui habet ſcientiam, &c. Aut non cum ſcandalo, & D tunc comedere huiuſmodi non eſt peccatum quantum eſt de ſe: niſi aliud ſit annexum: ſicut oſtendit Apoſtolus. 1. Cor. 9. per hoc patet ad illud quod obiicitur. Tertio quantum ad mentis obſtinationem, *& dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret*. Ecce quod magnum eſt quando tempus datur à Deo ad merendum vel ad agendum pœnitentiam: & ideo grauis offenſa in diſſimulando & negligendo. Iob. 24. Dedit ei Dominus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in ſuperbiam, *à fornicatione*, ſcilicet corporali, quia ad literam multi Hæretici fingentes ſe caſtos, ſunt libidinoſi, vel ſpirituali. Nota Gloſ. *Ecce*, hîc ponitur comminatio, quantum ad malos de pœna ex qua E cognoſcent, quòd Dominus cognoſcit & malas cogitationes & concupiſcentias: & illa pœna erit iuſta quia propter demerita. Vnde hic tria tanguntur, ſcilicet Pœna, Sequela. Et ſcient, Iuſtitia. Et dabo. Pœna autem quam comminatur malis triplex eſt. Prima eſt permiſſio ſecuritatis culpabilis. Secunda inductio anguſtiæ temporalis, Et qui mœchantur. Tertia mors acerbitatis gehennalis, Et filios eius. Dicit ergo. *Ecce*, quaſi dicat, in promptu eſt, *mitto eam in lecto*, id eſt illos hæreticos, imitatores Ieſabel: amplius permittam excœcari & obſtinari, vt in ſecuritate peccandi quaſi in lecto dormiant. Infra vlt. Et qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc, vel in luctum, doloris æterni. Vnde alia litera eſt in luctum Iſaiæ 50. In doloribus dormietis. Sed dubitatio eſt, quare non cõminatur huic epiſcopo ſicut præcedenti, cum in vtroque eſſet culpa negligentiæ? Item de prima expoſitione ſecundum Gloſ. quia non eſt congruum diuinæ bonitati excœcare, nec mittere in ſecuritatem peccandi, quia ſic eſſet cauſa culpæ. Reſpond. Ad primum videtur dicendum, quòd licet non eſſet plene diligens & ſeuerus contra hæreticos, tamen non ſic erat culpabilis ex negligentia, ſicut epiſcopus Pergami: quod videtur ex hoc quod illi comminatur non iſti directe. Ad aliud dicendum, quòd verborum quæ dicuntur de Deo, quædam poſitiuè, vt creare, iuſtificare, & huiuſmodi: quædam negatiue, vt obdurare id eſt non emollire, ſubtrahere gratiam, id eſt non conſeruare, & ſic in propoſito. Excœcare enim dicitur Deus, non quia auferat lumen gratiæ proprie, ſed non conſeruat, vel quia non dat, & permittit hominem magis elongari à lumine. Et hoc vltimo modo dicitur hîc excœcare. Sequitur mittò in lectum, id eſt permitto vel permittam cadere in lectum ſecuritatis, *& qui mœchantur cum ea*, id eſt qui delectantur eſſe in errore cum hæreticis imitantibus Ieſabel, & cum eis procurare quomodo alios faciant hæreticos. Nota Gloſ. Fornicare, &c. *in tribulatione maxima erunt*, per quam priores fiant quia peruerſi peiorantur in aduerſis: in quibus iuſti purgantur vel promouentur, vel Tribulatione maxima, ſcilicet gehennæ. Tribulatio magna eſt, in diſſolutione animæ & corporis. Maior in anima poſita in inferno. Maxima in anima & còrpore in inferno. Rom. 2. Tribulatio & anguſtia in omnem animã hominis operantis malum. Temperat autem per miſericordiam ſubdens, *niſi pœnitentiam ab operibus ſuis egerint*. Rom. 2. Secundum duritiam tuam & impœnitens cor, &c. *& filios eius*, id eſt ſequaces, quos diabolo hæretici genuerunt per doctrinam erroris, *interficiam in morte*, ſcilicet æterna. Oſeæ 9. Effraîm educet ad interfectorem filios, *& ſcient* in futuro, quod modo per fidem, cum pœnam malorum viderint, *omnes eccleſiæ*, iuſtorum, ſcilicet, *quia ego ſum ſcrutans*, id eſt plene cognoſcens, *renes*, id eſt carnales concupiſcentias, inde enim proueniunt, *& corda*, id eſt cogitationes & affectiones inordinatas. Ierem. 17. Ego Dominus ſcrutans corda &c. Contrà, Scrutari eſt ignorantis: quia eſt inquiſitio ſciendæ rei. Reſpond. in ſcrutatione ſunt duo, vnum eſt præuium ſiue perambulum, ſcilicet inquiſitio, aliud conſequutiuum ſiue adiunctum, ſcilicet ſcientiæ perfectio, ad quam ordinat & ad quam terminatur illa inquiſitio, & quantum ad hoc ſecundum, non quantum ad primum dicitur Deus ſcrutans: quia per diligentem inquiſitionem ſolet homo venire ad ſcientiæ perfectionem. Dicitur ergo. Scrutans, non ratione principalis ſignificati: ſed ratione adiuncti ſiue inſinuati, vnde iuxta quandam regulam tenetur adiunctiue, *& dabo*, dare hîc non accipitur ſecundum quod ſonat liberalitatem, ſed importat æquitatem, ratione additi quod ſubditur, *ſecundum opera ſua*, vnicuique ſine acceptione perſonæ. Act. 10. In veritate comperi, &c. Secundum opera ſua, ſiue bona ſiue mala. Pſal. Tu reddes vnicuique ſecundum opera ſua. Sed ſi retribuit hominibus ſecundum opera, ergo retributio in reprobis adæquatur demeritis. Contrà. Pſal. Vniuerſæ viæ Domini miſericordia. Reſpond. Dicendum quod Dominus ſemper præmiat

miat ſupra condignum, & punit citra condignum, propter immenſitatem ſuæ miſericordiæ. Vnde Caſſiodorus ſuper Pſalterium, miſericordia & iudicium mutua ſocietate ſibi iunguntur. Ad obiectum dicendum, quòd hæc dictio, Secundum, poteſt notare aut proportionem æqualitatis, & ſic non accipitur hîc vt dictum eſt, ſed ſic accipitur ſi dicatur; Mali merentur puniri ſecundum opera ſua. Aut proportionalitatem, ſcilicet intelligendo non in ſpeciali æqualitate, vt quantum peccauit, tantum omnino punietur; ſed intelligendo correſpondentiam in generali, Si bene egit, bonum retribuetur ei ſi autem male, malum. Item ſi multum demeruerit, multum punietur. Quantum ad primum, bene eſt æqualitas meriti, immo excedit. Sed obiicitur, quod dicitur Iacobi 2. Iudicium ſine miſericordia &c. Dicendum quòd loquitur de Miſericordia liberante, non de miſericordia relaxante, *Vobis autem*, hîc ponit conſolationem quantum ad bonos, quia & approbat eorum vitam nec inducet eis ſicut quidam Iudæi dicebant Veteris legis obſeruantiam. In his autem duobus magna eſt conſolatio, Vetus enim lex grauiſſima eſſet ad ſeruandum. Primo ergo dirigit ad Thyatirenos ſermonem. Secundo oſtendit quorum approbet conuerſationem. Tertio ſubiungit gratam eis promiſſionem, Quemadmodum. Dicit igitur, *vobis*, quaſi dicat, hoc illis faciam, *vobis autem dico*, id eſt promitto. Et ideo implebitur. Numer. 23. Dixit ergo & non faciet? Et cæteris, à prædictis erroneis, *Qui Thyatiræ eſtis*, qui eſtis illuminati & hoſtia viuens. Dixit autem qui Thyatiræ eſtis, quia hæretici perambulabant regionem ad ſeducendum fideles; ſed quia illa promiſſio ex qua principaliter conſolabatur eos, tantum fiebat fidelibus & iuſtis; ideo ſubdit; Quicumque. Primo autem oſtendit ſe approbare declinantes erroneam doctrinam. Secundo deteſtantes diabolicam ſuperbiam, Qui non cognouerunt. Dicit ergo. *Quicumque*, & eſt Metaplaſmus, ſcilicet mutatio perſonæ. Dico inquam non omnibus, ſed illis: *quicumque ſunt qui non habent doctrinam hanc*, id eſt qui non recipiunt nec tenent, nec obſeruant doctrinam præmiſſam Ieſabelitarum, *qui non cognouerunt*, id eſt non approbauerunt corde nec imitatione, *altitudinem*, id eſt ſuperbiam, *Sathanæ*, id eſt diaboli, ſaluti humanæ aduerſantis. Sathanas enim interpretatur aduerſarius. 1. Pet. 5. Aduerſarius veſter diabolus, &c. Ex ſuperbia omne genus peccati prouenit: & extinctio totius boni in homine. Vnde qui ſuperbiam odit à multis peccatis eſt procul. Iſidorus in lib. 2. de Summo bono. Sicut origo eſt omnium criminum, ita ruina cunctarum virtutum. Ex litera videtur dari intelligi, quòd in alia eccleſia, id eſt Diœceſi erant quidam hæretici, & quidam valde ſuperbi qui alta quærebant ſicut ſathanas. Notandum eſt autem quòd eſt quædam ſuperbia, quæ eſt in omni mortali, ſcilicet nolle ſubiici, vel indominari. Vnde Iſidorus in lib. 11. de Summo bono. Omnis peccans ſuperbus eſt, eo quòd faciendo vitia, contemptui habeat diuina præcepta, *quemadmodum*, hîc ſubdit promiſſionem: & quia ita ceſſat Lex vetus, quod ſeruari debet noua: Primo ponit promiſſionem de Lege veteri non indocenda. Secundo ſubdit iuſſionem de lege noua ſeruanda, Tamen id. Dicit igitur, *quemadmodum*, quaſi dicat, hæc dico vobis, *mittam ſuper vos aliud pondus*, ſcilicet Legis veteris, *quemadmodum dicunt quidam*, me miſſurum, quaſi

A dicat non iniungam vobis ſeruare legem veterem, ſicut dicunt quidam nos ad eam teneri? Nota quòd quidam erant Thyatiræ qui Deo recte ſeruiebant: alij quidam egreſſi de Iudæa prædicabant Gentilibus conuerſis, obſeruantias legales eſſe ſeruandas, ſimul & circuncisionem quod erat moleſtum fidelibus ex Gentilitate conuerſis, quibus dicitur: Quemadmodum, &c. Actuum 15. Et quidam deſcendentes de Iudæa, &c. Poſt datur ſententia. Nunc ergo qui tentatis Deum? Poſtmodum ſcribitur conuerſis ex Gentibus epiſtola: Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, &c. & ſequitur. Quam cum legiſſent gauiſi ſunt ſuper conſolatione, *tamen*, quamuis ipſi dicant, vel
B quamuis onus Veteris legis vobis non imponam, *id*, ſcilicet pondus, ſcilicet Euangelij, *quod habetis*, iam impoſitum, *tenete*, credendo, amando, & obſeruando, *donec veniam*, ad retribuendum, quia ex tunc non erit opus eo. Gregorius. Ecce Euangelium quotidie legitur, ventura vita prædicatur: tunc ergo erit Noui teſtamenti finis, cum ea quæ promiſit impleta fuerint. Nota quod pondus legis eſt trahens deorſum per timorem, pondus Euangelij ſurſum per amorem; hoc autem quæritur Dominus. Prouerb. 20. Abominabile Domino pondus & pondus, *& qui vicerit*. Hic ponitur Concluſio: In qua Primo ponitur allectio affectus, Secundo excitatio intellectus: Qui habet aures. Ad alliciendum autem affectum ad re-
C cte viuendum. Primo tangit meritum, Secundo promittit præmium. Et dabo illi. Meritum autem tangit quantum ad tria. Primum eſt tentationis victoria, *& qui vicerit*, tentationes peccati. Rom. 12. Noli vinci à malo. Secundum eſt, operatio bona, *& cuſtodierit vſque in finem*, id eſt operatus fuerit firmiter, *opera mea*, quæ ſcilicet præcipio. Vel Mea, quia opera bona facio ego in homine. Iſaiæ 26. Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine Deus. Tertium finalis perſeuerantia, *vſque in finem*. Matth. 10. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit. Vel ita vt cuſtodierit referatur ad perſeuerantiam, Qui vice-
D rit, per vitam bonam, Et cuſtodierit opera mea, id eſt non declinauerit ab eis, Vſque in finem, *dabo*, hîc promittit præmium. Et primo in præſenti, Secundo in futuro. Et dabo. Circa primum. Primo promittit præſidendi poteſtatem. Secundo oſtendit ſe habere dandi auctoritatem, Sicut & ego. Circa primum. Primo promittit paſtoralis poteſtatis faſtigium, *dabo illi*, poteſtatem præſidendi, *ſuper gentes*, id eſt gentiliter viuentes, vt eis præſit ad regendum: quæ non debet conferri niſi vincenti, & mandata cuſtodienti: quia prælatus aliter viuens, non videtur eligi à Deo ſed à diabolo vel ſenſu humano. Per hoc quod dicitur, Dabo, excluduntur ambitioſi & ſimoniaci qui
E non ex Dei dono, ſed per violentiam, poteſtatem ſuſcipiunt: Oſeæ 8. Ipſi regnauerunt, & non ex me. Secundo oſtēdit poteſtatis vſum, ſiue actum, *& reget eas*, me dirigente, *in virga ferrea*, id eſt rectitudine iuſtitiæ inflexibilis. Virga ratione rectitudinis, ſignificat iuſtitiæ rectitudinem. Ferream ratione rigiditatis, conſtantiæ inflexibilitatem Pſal. Reges eos in virga ferrea. Tertio ipſius vſus effectum. *Et tanquam vas figuli*, quod facile frangitur, quia fictile, *confringentur*, vt pereant, quia rectum regimen paſtoris ſequi noluerunt. Alij autem vt meliores fiant, quidam enim boni & rigidi paſtoris regimen propter ſuperbiam vel impatientiam vel carnalitatis iugum

A vel alind vitium non ſuſtinent: & perit bonum ſi quod habebant, quod eſt Confringi. Alii humiliter ſuſtinentes inde proficiunt & propter correctionem vel documentum vel exemplum paſtoris, vitium ſi quod inerat abiiciunt, bonum autem eſt ſic confringi. Pſal. Et tanquam vas figuli confringes eos, *ſicut & ego vici*, hoc inquantum homo. Pſal. Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Per hoc oſtendit ſuam auctoritatem & excitat ad timorem ſalubrem. Sed obiicitur. Videtur enim quod poſt mortem ſancti præſideant mortalibus regendis, quia dicitur: qui cuſtodierit vſque in finem, &c. & ſequitur. Dabo illi, &c. Reſpond. Non vult hoc dicere, ſed quod

B ei qui bene vincit, & eſt in continuatione perſeuerantiæ, & ſic proponit vſque in finem viuere: datur poteſtas regendi, licet non omni, vt iam dicetur. Item dubitatur, de hoc quod dicit indiſtincte, Quod recte viuenti & perſeueranti dabit poteſtatem ſuper Gentes. Multi enim ſunt perfecti qui nunquam ſunt aliorum paſtores. Item quomodo promittit officium, in quo eſt tantum periculum? Dicit enim beatus Gregorius. Vnuſquiſque rector totiens ad culpam ſuperbiæ labitur, quotiens præeſſe hominibus delectatur & honoris poteſtate lætatur. Reſpond. Ad primum dicendum videtur, quod non promittit hoc cuilibet iuſto, ſed cuili-

C bet ad hoc idoneo, Et in vita, de qua hic tangitur, & in aliis conditionibus quæ pertinent ad officium paſtorale: & qui eſt in illo regimine ſibi meritum accumulaturus, ſicut in primitiua eccleſia, quando huiuſmodi poteſtas potius erat in onus quàm honorem: quando prælati bene regendo ſe & alios & laborando pro eis & ſuſtinēdo multa aduerſa, etiam quandoque mortem pro ipſis gratanter & alios ad ſalutem ducebant & ſibiipſis cumulabant meritum. Vnde Ieremiæ 3. Dabo vobis, &c. Poſſet etiam hoc intelligi de efficacia poteſtatis; quia bonis prælatis, merito ſanctitatis, dat Dominus maiorem induſtriam & efficaciam in regendo. Ad ſecundum eſt conce-

D dendum quod maximum eſt periculum in officio paſtorali, propter periculum multiplicis culpæ in acquirendo ſiue inhiando, vt ſimoniæ, odii, & huiuſmodi. Gregorius. Numerari nequeunt culpæ quæ perpetrantur habendæ poteſtatis amore. Item propter periculum ſuperbiæ in præſidendo. Gregorius. Vigilanter aſpiciat ne in eo quòd prælatus eſt intumeſcat. Item propter periculum immoderantiæ in exequendo, quia multi pompoſe, auſtere & irritatiue & in credulitate præſunt. Ezech. 34. Cum auſteritate imperabatis illis. Gregorius. Vigilanter aſpiciat ne iura debitæ poteſtatis immoderatius exigat, ne vnde à peruerſitate ſubditos reſtringere poterat: inde ma-

E gis intuentium peruertat corda. Item propter periculum cupiditatis in aggregando. Ezech. 34. Lac comedebatis, & cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia. Item ignauiæ in torpendo ſiue omittendo, ſcilicet quo ad ſe ipſum: quia multi in quadam ſecuritate ſunt, quia minus reprehenduntur: & ideo de opere & oratione, & ieiuniis & eleemoſynis & aliis quæ in eis debent excellere, parum curant, cum debeant eſſe altiores in vita. Gregorius. Non eſt ſpeculator qui in imo eſt. Item laxationis in committendo, quia tunc maiorem viam & plures occaſiones, & ampliores facultates habent peccandi nec reprehenduntur niſi vix. Ieremiæ 23. Sacerdos & propheta polluti ſunt, & in domo mea inueni malum eorum ait Dominus, &c. Gregorius: de relinquentem hunc redarguere nullus præſumit. Item ineptitudinis in ignorando. Iſidor. 3. lib. de Summo bono. Quomodo docere poterunt quod ipſi non didicerunt? Deſinant locum docendi ſuſcipere qui neſciunt docere. Item puſillanimitatis in diſſimulando culpas hominum; vel quia timent ipſorum offenſam aut damnum, aut quia ſimilem habent ſtatum, aut propter aliam cauſam non rectam. Iſaiæ 56. Canes muti non valentes latrare. Iſidorus 3. lib. de Summo bono. Sacerdotes populorum iniquitate damnantur, ſi eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant. Incuriæ in negligendo. Zachariæ 11. O paſtor & idolum derelinquens greges. De bonis prælatis. Hebr. vlt. Ipſi enim peruigilant, &c. Item ſcandali in conuerſando. Gregorius. Seuè debent prælati, quia tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos perditionis exempla tranſmittunt: & mortis animarum eorum rei ſunt, quos prauis exemplis deſtruunt. Præter hæc ſunt & alia multa: & ideo multum refugiendum eſt: tamen illum quem Dominus ſua mera voluntate & ordinatione licet occulta facit inſtitui, à periculo ſeruat: quia dat ei poteſtatem ad regimen ſubiecti populi & cumulum meriti proprii. Quando autem ſit à Deo proprie, non ſemper eſt certum, ſed quandoque habetur probabile ſignum: vt cum fit electio vel procuratio ſincere ſine vitio & à perſonis Deum timentibus, & de timente Dominum & in aliis idoneo: & qui ex corde dignitatem quantum eſt de ſe renuit. Et alia multa ſigna poſſunt haberi, quæ tamen quandoque fallere poſſunt: & ideo timens Deum non ſe ingerit, & etiam oblatam poteſtatem officii vero corde refugit: & ſi ſuſcipit coactus, ſuſcipit neceſſitate præcepti: timens hinc ſibi de ſuſceptione officii, timens inde ne forte ſit contrarius diuinæ voluntati. Vnde Gregorius. Poteſtas vt miniſtrari recte valeat, oportet primum vt hanc non cupiditas ſed neceſſitas imponat; percepta autem nec pro formidine debet deſeri, nec ex libidine amplecti. Item Gregorius. Sancti viri curas exteriores nequaquam appetunt, quas ſummopere ſi liceat vitare feſtinant: ſed timentes occultas diſpenſationes Dei, tenent quod fugiunt: exercent quod vitant. Item obiicitur de hoc quod dicitur Reget eas: quia non eſt commendabile eſſe inflexibilem in rigore iuſtitiæ. Iacob. 2. Iudicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam. Gregorius. Tanta debet eſſe paſtoris diſcretio, vt nec diſciplina nimia, nec miſericordia ſit remiſſa. Reſpond. non intendit Dominus dicere, quòd ſit bonum paſtorem eſſe omnino inflexibilem: quia non eſt hoc in paſtore commendabile: ſed intendit excludere à bono prælato nimiam manſuetudinem & remiſſionem, ex qua multa mala ſequuntur. Quia ex remiſſione prælati in offenſis corrigendis & puniendis, dum vel non punit, vel remiſſe punit: vel quoſdam puniens, alios æquè vel magis reos propter negligentiam, vel beneuolentiam, vel precem, vel pretium vel ſpem commodi, vel timorem puſillanimitatis impunitos vel minus punitos ſine ratione pertranſit, damnabiliter ſumitur audacia ad ſimilia vel peiora, ex quibus iterum alii prouocantur ad idem. Item ex hoc ſcandalum bonis ſubditis & non ſubditis iuſtis etiam paſtoribus generatur. Gregorius. Sit amor ſed non

emolliens,

emolliens, ſit pietas ſed non plus quàm expedit parcens. Senſus ergo eſt, In virga ferrea, hoc eſt in iuſtitia inflexibili ad remiſſionem, non tamen inflexibili per alicuius lenitatis adiunctionem. Gregorius. Vtrunque commendetur ex altero, vt nec vigor ſit rigidus, nec manſuetudo ſit diſſoluta, ſi autem quandoque propter quorundam obſtinationem vel aliam culpam ex ſpeciali cauſa oporteat ſeuerius agere; etiam tunc ſeruanda eſt lenioſitas caritatis in corde. Gregorius. Exhibenda eſt prauis aſperitas in oſtenſione: caritas in mente. *Et dabo illi ſtellam matutinam*, ſcilicet meipſum in præmium. Stella matutina eſt lucifer qui ſuo ortu diem lucere nunciat: & ita per ipſum ſignatur Chriſtus, qui reſurgens à mortuis fidei lucem & claritatem immortalitatis nobis attulit, quia propter nos reſurrexit. Gregorius. Oſtendit exemplo, quod nobis promiſit in præmio. Item Gregorius. Si membra Redemptoris noſtri ſumpſimus: præſumamus in nobis quod geſtum conſtat in capite, vel Stellam matutinam, ſcilicet primam ſtolam quæ dicitur ſtella propter claritatem contemplationis, Matutina, propter inchoationem beatitudinis, & terminationem totius pœnalitatis, vtroque verò nomine ſimul dicitur, propter nouitatem exaltationis. Lucifer enim cum apparet gaudium ingerit. In patria enim eſt ineffabilis claritas, ſcilicet ſpiritualis in animabus & Angelis præter corporalem. Infra 21. Claritas Dei illuminabit eam. Item plena libertas: quia nulli pœnalitati ſeu corruptioni ſubeſt beatus. Rom. 8. Item dulcis iocunditas. Bernardus in Meditationibus. Ibi erit iocunditas infinita, beatitudo ſempiterna, in qua, qui ſemper ſuſcipitur, ſemper tenetur. Qui habet aures vt ſuprà.

CAP. III.

ET Angelo Eccleſiæ Sardis, ſcribe: Hæc dicit, qui habet ſeptem ſpiritus Dei, & ſeptem ſtellas, Scio opera tua, quia nomen habes quòd viuas, & mortuus es. Eſto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erãt. Non enim inueni opera tua plena corã Deo meo. In mente ergo habe, qualiter acceperis & audieris: & ſerua, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies qua hora veniam ad te. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen coram patre meo, & coram Angelis eius. qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat Eccleſiis, Et Angelo Philadelphiæ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctus, & verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit: Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere: quia modicam habes virtutem, & ſeruaſti verbum meum,

A & non negaſti nomen meum. Ecce dabo de ſynagoga ſathanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur. Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & ſcient quia ego dilexi te: quoniam ſeruaſti verbum patientiæ meæ, & ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem vniuerſum tentare habitantes in terra. Ecce venio cito, tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & ſcribam ſu-

B per eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Hieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat Eccleſiis. Et Angelo Laodiciæ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit, Amen teſtis fidelis, & verus, qui eſt principium creaturę Dei. Scio opera tua, quòd neque frigidus es, neque calidus: vtinam frigidus eſſes, aut calidus: ſed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo, quia

C dicis: Diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos, vt videas. Ego quos amo, arguo, & caſtigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age. Ecce ſto ad oſtiũ & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo:

D ſicut & ego vici, & conſedi cum patre meo in throno eius. qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat Eccleſiis.

CAP. III.

ET *Angelo Eccleſiæ Sardis*, *&c.* Hæc eſt quinta epiſtola in qua fit admonitio ad humilitatem contra vanam gloriam: & huic conſonat nomen. Sardis enim interpretatur principium pulchritudinis, humilitas autem pulcherrima eſt & acceptabilis magiſtro humilitatis. Et bene dicitur principium pulchritudinis, quia in futuro pleniſſima pulchritudo. Diuiditur autem

E hæc pars, In Exordium, Narrationem, Scio. Concluſionem, Qui vicerit. In Exordium. Nota vt ſuperius, *hæc dicit qui habet*, quaſi dicat, non ex parte mea ſcribo, ſed hæc dicit qui habet, *ſeptem ſpiritus Dei*, id eſt ſeptem dona Spiritus ſancti, ſiue ſpiritum ſeptiformem, quaſi dicat, poteſtatem habet dãdi ſpiritũ ſanctum cui voluerit. Supra 1. Et à ſeptem ſpiritibus, *& ſeptem ſtellas*, id eſt, ſeptem epiſcopos ſeptem eccleſiarum, per quos vniuerſitas paſtorum intelligitur; quos poteſt ſaluare vel damnare ſecundum quod merentur: & ideo quilibet videat, ne quod accepit

A perdat, ſed ad meliora nitatur. Supra primo, Et habebat in dextera ſua ſeptem ſtellas, *ſcio*, hic ponitur Narratio, & Primo ponit arguitionem, Secundo commonitionem, Eſto. Tertio comminationem, Si ergo. Quarto conſolationem, Sed habes. Dicit ergo, *ſcio*, ſimplici notitia non approbationis, *opera tua*, quæ videntur bona: hypocritæ enim habent opera de genere bonorum, non tamen ſunt bona ſimpliciter, quid ſcit de illis operibus ſubdit, *quia nomen habes*, per illa opera, *quod viuas*, vita gratiæ: quia crederis vel diceris bonus propter illa, *& mortuus es*, ſecundum animam morte culpæ. Iſidorus 1. libro de Summo bono. Vita corporis anima, vita animæ Deus eſt: & ſicut corpus mortuum eſt ſine
B anima; ita anima mortua eſt ſine Deo. Ex ipſa litera patet, quòd hipocrita eſt extra pulcher, intus vacuus ſicut calamus. Iob. 11. Sub vmbra dormit in ſecreto calami. Et hoc etiam patet, quòd qui offendit in mala intentione, omnia bona quæ facit inutilia ſibi reddit. Gloſ. quia qui in vno, &c. Iacobi 2. Matth. 6. Si oculus tuus fuerit nequam, &c. Sed obiicitur de illo verbo Gloſæ quia per hoc videtur, quòd qui peccat vno peccato, peccat omnibus, quod eſt falſum. Si dicatur quòd non vult illud dicere, ſed qui peccat contra vnum præceptum, peccat contra omnia alia præcepta: Contrà ergo quicunque
C frangit vnum præceptum frangit omnia alia, ergo quicunque furatur, eſt infidelis, & homicida, & fornicator. Reſpond. Non vult dicere quòd peccata ſint annexa: hoc enim quod dicitur, Omnium non accipitur de peccatis, ſed de præceptis ſecundum Gloſ. & ſecundum Textum, dicit enim Textus. Quicunque totam ſeruauerit legem, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus: qui enim dixit non mœchaberis, dixit & non occides, &c. Senſus ergo eſt: qui offendit in vnò præcepto factus eſt reus omnium, ſcilicet præceptorum, id eſt offendit contra omnia præcepta per conſequens propter colligantiam quam habent ad inuicem omnia præcepta.
D Tum ex parte Principij, ſcilicet Legiſlatoris, quia vnus dedit omnia præcepta, & vult per integrum omnia ſeruari: Tum ex parte Formæ, ſcilicet caritatis, quæ omnia opera præceptorum informat: Tum ex parte Finis; quia ad præmium non per ſe ſingula, ſed ſimul omnia coniunctim hominem ordinant. Vnde qui contra vnum offendit, omnibus aliis ſuam efficaciam & ordinationem tollit. Secundo modo poteſt exponi ſpecialiter de caritate. Qui offendit in vno, ſcilicet in caritate quæ eſt radix omnium præceptorum, vt ibi dicit Gloſ. reus eſt omnium, ſcilicet præceptorum vt prius. Vnde ab aliis præceptis quaſi caritatis filiis accuſatur. Tertio mo-
E do ſic. Qui offendit in vno, ſcilicet mandato vel actu, factus eſt omnium reus, id eſt omnia alia præcepta ſiue opera bona, ſi qua fecit ſibi merito inutilia eſſe: & iuxta hunc intellectum introducitur illud in Gloſa hac. Ad primum patet. Ad Secundum, Notandum quod offendere contra omnia præcepta eſt dupliciter. Aut primo & directe, & ſic ſolus facit contra omnia præcepta, qui quodlibet præceptum tranſgreditur faciendo actu; opponitur directe cuilibet præcepto: vt præceptum de non occidendo per actum occiſionis, & ſic obiicitur, ſic autem non intelligitur præmiſſum verbum; Aut ſecundario & indirecte & ſic intelligitur, propter triplicem ſimultatem & colligantiam ſupradictam, & ſic non valet quod obiicitur quia vno actu poteſt ſic offendere quis contra omnia præcepta, *eſto*, hic ponitur admonitio. Notandum autem quod in peccatore ſolent eſſe tria, ſcilicet Incuria acquirendorum præmiorum, Obliuio ſuſceptorum beneficiorum, & reatus commiſſorum peccatorum. Per oppoſitum inquam tria iniungit: Primo ſalutis vigilantiam. Secundo efficacem memoriam, In mente ergo. Tertio ſalobrem pœnitentiam. Circa primum: Primo iniungit vigilantiam ſollicitudinis in generali. Secundo quendam vigilantiæ modum in ſpeciali, Confirma. Tertio ſubiungit neceſſitatem vigilandi, Non enim. Dicit igitur, *eſto vigilans*, id eſt ſollicitus de ſalute faciendo opera vitæ, 1. Theſſal. vlti. Itaque non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus, *Et*, vigilando, *confirma*, ſcilicet contra bellum ſeu ventum vanæ gloriæ, quæ opera reddit infirma & inutilia ad ſalutē, *cætera*, ſcil. bona opera faciendo in futuro, *quæ moritura erant*, id eſt reddendo inutilia per vanam gloriam, vt circa ea contra appetitum laudis vigilares. Iſidorus 2. lib. de Summo bono. Qui bonum opus bona intentione non faciunt, per hoc magis cæcantur, per quod illuminari potuerunt. Sed obiicitur. Aut loquitur de operibus bonis iam factis, aut faciendis. Si factis: ergo habebat opera viua, quæ poterant mori, ergo erat in ſtatu gratiæ, quod non videtur verum, cum ſibi dictum ſit: Et mortuos es. Si de faciendis; ergo ſi non vigilaret morerentur, quod videtur falſum: quia ſi non vigilaret non viuerent, & ita non morerentur. Reſpond. Dicendum videtur quod loquitur de operibus bonis in genere non de factis quæ erat facturus. Opera autem de genere bonorum licet de ſe non ſunt viua, id eſt meritoria; tamen diſponere habent ad vitam. Vnde dicuntur mori, quando amittunt poſſibilitatem & ordinem ad vitam meriti: quod fit per vanam gloriam. Opus ergo aliquod poteſt mori dupliciter, Aut quia deſinit eſſe viuum, id eſt meritorium ſicut prius erat, & ſic opus meritorium moritur cum mutatur intentio in malum: vel quando additur aliquod mortale; aut quia deſinit habere ordinem & diſpoſitionem ſiue poſſibilitatem ad meritum, licet prius non eſſet meritorium: & ſic videtur hic accipiendum. Ad obiectum patet: quia ſi non viuerent non morerentur: primo modo, ſed ſecundo. Notandum enim quòd opus eſt vigilantia, *quia non inuenio opera tua plena*, efficacia & merito per plenitudinem circunſtantiarum, vt intentionis, deuotionis, diligentiæ, & humilitatis, & huiuſmodi: ſed vacua per vanam gloriam. Matth. 25. de fatuis virginibus. Exod. 23. Non apparebis in conſpectu meo vacuus, vel propter mortale additum, vel quia non ex caritate, quæ facit opera plena. Roman. 13. Plenitudo ergo legis eſt caritas, *coram Deo meo*, id eſt conſpectu patris mei, quia non acceptat ea ſicut plena. Loquitur Chriſtus ſicut quod homo. Ioan. 20. Deum meum. Dicit autem meo, propter magnam ſubiectionem & altiſſimam dilectionem, ergo quia non ſunt plena, *in mente habe*, id eſt in memoria ſtabiliter, *qualiter acceperis*, à Deo per gratiæ collationem ſiue per inſpirationem ſcilicet non tuis meritis. 1. Corinth. 15. Gratia Dei ſum id quod ſum, *& audieris*, à ſanctis patribus, per eruditionem. Iac. 2. Si quis autem totam legem, &c. Matthæi ſexto. Receperunt

mercedem

mercedem ſuam. 1. Corinth. 13. Si linguis hominum loquar & Angelorum, *& ſerua*, vtrunque per rectam actionem, & ſic tangit duplex beneficium, ſcilicet gratiæ & doctrinæ: quia in gratiam bene operandi, dederat ei Dominus & doctrinam. Vel acceperis i ex meo exemplo, Et audieris, ex Euangelico documento. Matth. 7. Omnis qui audit verba mea hæc & facit ea, &c. *& pœnitentiam*, quam non ſeruaſti, & quia per gloriam vanam peccaſti. Iſidorus 2. libro de Summo bono. Tunc iudicium de ſe quiſque ſumit, quando per dignam pœnitentiam ſua praua facta condemnat. Poſſent etiam præmiſſa referri ad regimen ſubditorum. Eſto vigilans, circa te & alios, Et confirma cætera, id eſt cæteros à te B qui morientur per culpam niſi vigiles; quia in animo tibi à Deo oſtenſum eſt, & in ſcriptura audiuiſti quomodo aliis incumbere debeas, *ſi ergo non vigilaueris*, per ſollicitudinem bene operandi & referendi ad Deum, *ut tanquam fur*, id eſt latenter & inſperate, vt vindicem in te. Et poteſt intelligi de aduentu per vindictam mortis temporaliter, vt præoccupetur, vel alterius pœnæ grauis, *& neſcies qua hora veniam ad te*. Ecce ſeueritas diuinæ iuſtitiæ. Eccleſiaſt. 5. Altiſſimus enim eſt patiens redditor. Obiicitur contra hoc quod dicit Tanquam fur: quia dicitur fur. Ioan. 10. Fur non venit niſi vt furetur. Reſpond. Similitudo hæc ponitur hîc non quantum ad intentionem C & affectum, ſed quantum ad veniendi modum, *ſed habes*, hîc ſubdit conſolationem: quia ſaltem aliquos habebat bonos in ſua diœceſi, quod eſt inductum conſolationis, & iterum poterat eos imitari. Primo autem commendat illorum conuerſationem, ſecundo ſubiungit promiſſionem, Et ambulabunt. Commendatio autem eſt quantum ad duo. Primo quia Deo accepti. Vnde dicit, *ſed habes pauca nomina*, id eſt paucos bonos qui digni ſunt oomine quia Deo accepti, Ideo diues non nominatur, quia non acceptus, nec nomine dignus. Luc. 16. Exod. 33. Inueniſti gratiam coram me, & teipſum noui ex nomine. Secundo, quia in ſe ſinceri ſiue mundi, *qui non inquinauerunt*, macula peccati mortalis, *veſtimenta*, ſcilicet veſtem in no- D mine & gratiæ & fidei, & aliarum virtutum, quæ omnia ſuſceperunt in baptiſmo in ornatum animæ, vel Veſtimenta, opera. Eccleſiaſtes 9. Omni tempore ſint veſtimenta tua candida, vel corpora. Iſaiæ decimo. Veſtimentum mixtum ſanguine, erit in combuſtionem, & cibus ignis, *ambulabunt*, proficiendo de virtute in virtutem: *mecum*, quia ego præiui. Pſal. Exultauit vt gigas ad currendam viam, *in albis*, ſcilicet veſtimentis ſanctitatis & ſpiritualis decoris, multiplicium meritorum, *quia digni ſunt*, quaſi dicat, quia ſic innocentiam cuſtodierunt, dabo eis gratiam proficiendi imitando me, quia hoc inuenerunt per innocentiam. Matth. 25. Omni habenti dabitur & abundabit. Per hoc autem intelligitur vlte- E rius, quòd [illegible]liter cum ipſo præmiabuntur in gloria quæ ſignatur per illud quod dicitur. Matth. 17. Veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix. Sed quid eſt quod dicat, Mecum? cum Chriſtus de virtute in virtutem non profecerit. Bernardus. Noo fuit hora in quacunque ætate ſua qua de plenitudine illa aliquid minueretur, vel eidem aliquid adiiceretur, Reſpond. Proficere de virtute in virtutem eſt [illegible]upliciter aut quantum ad virtutis habitum, ſcilicet quod ipſe habitus melioretur vel augeatur, & ſic non fuit in Chriſto ſed

in iuſtis aliis, vel ſecundum actum ſiue vſum: & ſic profecit de virtute in virtutem, id eſt, de vſu virtutis, & in vſum alterius, quia plures actus virtutum habuit poſt, quàm antè, vt patet, *qui vicerit*, hæc concluſio eſt. Et primo ponitur allectiuũ affectus, Secundo excitatiuum intellectus. Qui habet aurem. Circa primum victori promittit Dominus tria. Primo augmentum gratiæ, *qui vicerit ſic*, ſcilicet ſicut illi pauci, vt nulla tentatione inquinet veſtimenta virtutum, *veſtietur veſtimentis albis*, id eſt dabo ei ampliorem candorem veſtimẽtorum ſcilicet virtutum & meritorum in bonis actibus. Gregorius, Apud Deum noſtra nos opera quaſi veſtimenta tegunt. Secundo donationem perſeuerantiæ. Et non delebo nomen eius, *de libro vitæ*, id eſt dabo ſibi virtutem perſeuerandi, & ſic non delebitur. Reprobi enim qui non perſeuerant dicuntur deleri de libro vitæ, quando cadunt à perſeuerantia per aliquod peccatum, vel quando cognoſcunt ſe non fuiſſe ſcriptos. Iuxta illud deleantur de libro vitæ. Dat vtique Dominus perſeuerantiam electis, iuxta illud. Tenuiſti manum dexteram meam. Tertio præmium gloriæ, *vt confitebor nomen eius*, id eſt dabo teſtimonium eius iuſtitiæ acceptabili, *coram patre meo, & coram Angelis eius*, ſcilicet in iudicio cum dicam: dediſtis mihi manducare, &c. Et venite benedicti patris mei, vt deinceps ſit in gloria patris, & in Angelorum ſocietate. Matth. 10. Omnis ergo qui confitebitur me coram patre meo. Poteſt aliter illud ſupra, Veſtietur veſtimentis albis, exponi de duplici ſtola, ſcilicet animæ & corporis: quæ duplex ſtola erit homini in honorem, iocunditatem & decorem, ſicut venerabile indumentum. Gregorius. In fine mundi binas ſtolas accepturi ſunt ſancti: quia cum mentis beatitudine, etiam carnis gloriam poſſidebunt. Quæritur hic de libro vitæ ad intellectum literæ. Et primo quid ſit. Secundo vtrum liber vitæ dicatur, reſpectu omnium creaturarum. Tertio, vtrum aliquis poteſt de ipſo deleri. Circa primum videtur quod ſit idem quod prædeſtinatio ſiue præſcientia qua diſpoſuit quoſdam ſaluare: quia dicit Gloſa liber vitæ eſt præſcientia Dei, &c. ſed non poteſt niſi de præſcientia prædeſtinationis intelligi: quia aliter non eſſet gratia non deleri de libro vitæ, ergo, &c. Contra quod ſit idem quod Chriſtus ſecundum humanitatem videtur. Pſal. In libro tuo omnes ſcribentur. Gloſ. In me quem dediſti hominibus formam iuſtitiæ. Idem dicitur ſuper illud Pſal. In capite libri. Quod autem ſit Scriptura ſacra, videtur. Eccleſ. 24. hæc omnia liber vitæ. Reſpond. Liber vitæ tripliciter dicitur. Vno modo, Exemplum vitæ agendæ & ſic Chriſtus ſecundum humanitatem dicitur liber vitæ: quia in ipſo debemus legere vitam, quæ nobis eſt agenda. Alio modo, diſpoſitio ſiue præordinatio vitæ dandæ, & ſic idem eſt quod prædeſtinatio ſaluandorum ad vitam æternam. Tertio modo id in quo eſt documentum vitæ agendæ & promiſſio vitæ dandæ: & ſic idem eſt quod ſcriptura: & ſic patet Reſponſio ad obiecta. Liber ergo vitæ, non habet vnam acceptionem, ſed multiplicem: hîc tamen & in pluribus locis ſcripturæ liber vitæ eſt prædeſtinatio ſaluandorum ad vitam. Vnde ſuper illud. Philip. 4. Quorum nomina ſunt in libro vitæ: dicit Gloſ. Liber vitæ eſt prædeſtinatio, in qua omnes ſaluandi prædeſtinati ſunt. Secundo quæritur, vtrum liber vitæ dicatur reſpectu omnium creaturarum, quod ſic, videtur per

A Gloſ. ſuper hunc locum, Et non delebo, &c. liber vitæ præſcientia Dei in qua omnia conſtantia. Contrà, ſi ſic: Ergo nihil deletur, quia quod ſemel eſt ſcriptum in hoc libro, nunquam tolletur. Alioquin eſt variabilis. Reſpond. Dicẽdum quod liber vitæ non dicitur reſpectu omnium; ſed ſolum reſpectu hominum, & hoc prædeſtinatorum, liber enim vitæ dicitur firma prædeſtinatio de electis perducendis ad vitam ſecundum Gloſam prædictam ſuper Philip. 4. Gloſa autem ſuper locum debet ſuppleri, omnia ſcil. ad ſalutem prædeſtinatorum ſpectantia, vel omnia quæ ibi ſunt ſcripta. Gloſ. enim exponit illud. Nõ delebo, &c. quaſi dicat: Omnia quæ in eo ſcribuntur, conſtantia ſunt indelebiliter: vnde nullus ſimpliciter

B ſcriptus deletur. Tertio, quæritur vtrum aliquis poſſet de hoc libro deleri, quod ſic videtur. Pſal. Deleantur de libro viuentium. Item aliter non eſſet gratia quod hic dicitur, Non delebo, &c. Cõtra, quia ſecundum Gloſam. Omnia ſunt in eo cõſtantia ergo non delebilia. Item Deus eſt inuariabilis, ergo quod ſolus ſcribit, nunquam delet. Reſpond. dupliciter poteſt reſponderi. Vno modo quod propriè loquendo nullus deletur vel deleri poteſt de libro vitæ propter diuinæ diſpoſitionis immutabilitatẽ: ſed dicuntur deleri illi qui erant ſcripti ſecundum æſtimationem ſuam, quãdo incipiunt cognoſcere ſe nõ fuiſſe ibi ſcriptos.

C Vnde ſuper illud Pſal. Deleantur de libro. Gloſ. Non ſic accipiendum eſt tanquam in hoc libro aliquem ſcribat Deus quem poſtea deleat, ſed ita accipiendum, deleam te de libro meo, ſecundum ſpem illorum qui ſcriptos ſe putant, id eſt cõſtat etiam ipſis, non illos ibi eſſe ſcriptos. Aliter poteſt dici quod in libro vitæ, ſcribũtur omnia merita, id eſt approbantur, ſed quorundam merita ſunt in eis ſolum ad tẽpus, quorundam ſunt finaliter; & iſti ſunt prædeſtinati. Dicitur ergo aliquis ſcribi in libro vitæ dupliciter. Aut quantum ad præſentem iuſtitiam, Aut quantum ad prædeſtinationem æternam. Primo modo, dicitur aliquis in libro vitę ſcribi; quia eius merita ibi ſcribuntur,

D id eſt approbantur & acceptantur ad vitam pro illo ſtatu vt patet: quia ſi ſic decederent, ſaluaretur. Secundo modo, dicitur ſcribi non ſolũ quia eius merita inſcribuntur: ſed quia ipſe efficaciter ordinatur ad vitam, ſecundum prædeſtinationem diuinam. Qui primo modo ibi ſcribitur, deletur quantum ad præſentem iuſtitiam, quando cadit in culpam mortalem; quia eius iuſtitia ſiue meritum, iam non approbatur, vt habeatur apud Deũ dignus vita, vt antè: quia iam merita non habet. Qui autem ſcribitur ſecundo modo nũquam deletur, quia prædeſtinatio quaſſari non poteſt. Illa autem deletio præmiſſa non dicit aliquam mutationem factam circa Deum ſed circa meritum;

E quia iam periit. Eadem enim voluntate & rectitudine, qua approbat hunc dum habet merita, reprobat eum dum eſt in culpa. Sicut licet Deus ſciat rem aliquam non eſſe & poſt non ſciat, quia res iam non eſt: non eſt immutatio facta in Deo, ſed in re. Eadẽ eſt ſcientia quia ſciebat prius rem eſſe cum erat & cum ſcit rem non eſſe, cum non eſt. Notandum tamen quod ſcribi primo modo & deleri non proprie dicitur, ſed aliquãdo per talem modum loquẽdi magis exprimitur damnum proueniens ex peccato. Ad primum & ſecundum patet; quia delentur quidam, quãtum ad præſentis iuſtitiæ euacuationem: quidam delentur, quos non promittit finaliter cadere, ſicut hîc dicitur.

A Non delebo. Ad primum in oppoſitum patet; quia illi qui ſunt ſcripti, ſecundum prædeſtinationem non delentur. Ad ſecundum ſimiliter patet; quia qui proprie loquẽdo ibi ſcriptus eſt, deleri nõ poteſt. Præterea ſecundum quod quidam dicunt deleri per præſens iuſtitiæ euacuationem, Deus non facit illam deletionem, Deus autem tales nõ delet, ſed ipſi ſeipſos delent cum Deum deſerentes peccato adhærent, *Et Angelo Philadelphia*. Septima epiſtola eſt admonens ad perſeuerantiam. Vnde infra dicetur: Tene quod habes. Nomen autem congruit admonitioni. Interpretatur enim amor fratris vel ſeruans hæreditatem, quia qui Chriſtum amat, & qui vult ſeruare ſibi hæreditatem

B æternam, vel ſeipſum qui eſt hæreditas Chriſti, finaliter perſeuerat. Rom. 8. Quis nos ſeparabit à caritate Chriſti? Continet hæc epiſtola Exordium, Narrationem, Scio. Concluſionem, Qui vicerit. Perſona loquens in epiſtola deſcribitur à bonitate, *hæc dicit ſanctus*, & ideo ſerua ſanctitatem quia ſanctus eſt, & quære eam. 1. Reg. 2. Non eſt ſanctus, &c. Leuit. 11. Sancti eritis quia ego ſanctus ſum. A veritate, *verus*, in promiſſis, vnde quod promiſi, quodcunque petieritis in nomine meo hoc faciam. Ioan. 14. reddam vnde inuabo vos ad conuerſionem fratrum, Ioan. 14. Ego ſum via, veritas, & vita. A poteſtate, *qui habet claues Dauid*, id eſt poteſtatem aperiendi ſenſum ſcri-

C pturæ Dauid & aliorũ Prophetarum: & ideo cõfidẽter age prædicando: quia dabo tibi intellectum ſcripturæ: vnde ſequitur. Ecce dedi, &c. *qui aperit*, ſcripturas ad intelligendum. Luc. vltimo. Aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas, vel corda ad credendum & diligendum, vel regnum cælorum ad intrandum, *& nemo claudit*, quia nemo poteſt deſtruere donum Dei in homine, Deo adhærenti, quandiu Deus conſeruat, *claudit*, ſcripturas porcis, qui conculcarent eas, & etiam bonis quandoque in quibuſdam locis ſcripturæ, vt diligentius quærant intellectum ſcripturæ, & ipſe eam aperit, vt inueniant. Claudit

D etiam corda ſubtrahendo gratiam peccantibus, id eſt non conſeruando datam regulam deteſtando culpam iniuſti. *& nemo aperit*, aliquod horum ipſo claudente. Pſal. Tu terribilis es & quis reſiſtet tibi? vel. Clauem Dauid, id eſt carnem ſumptam de Dauid, non nouam. Pſal. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Quod non eſt contra hæreticos qui dixerunt Chriſtum aſſumpſiſſe corpus phantaſticum: & contra illos hæreticos, qui dixerunt illum habuiſſe carnem veram ſed tamen nouam, non de genere Adæ & eam attuliſſe de cælo. Dicitur autem caro Chriſti clauis, quia per eam ratione paſſionis aperta eſt ianua vitæ. Qui aperit, ſeipſum ad videndum,

E iocundandum & inhabitandum. Felix cui Deus aperit ſe ipſum, hoc autem fit diligẽtibus. 1. Ioan. 4. Qui manet in caritate, in Deo manet. Ioan. 14. Qui autem diligit me, maximeque quando bene pulſat. Matth. 7. Pulſate & aperietur vobis. Claudit, ſeipſum eis qui non diligunt, & nemo aperit. Eccleſiaſt. 7. Conſidera opera Dei, quod nemo, &c. Quæritur, quare non dicitur potius Clauem Aaron, cum eſſet prælatus? ad huiuſmodi autem pertinet vti claue. Reſpond. patet per expoſitiones præmiſſas: quia Aaron nullam ſcripturam condidit. Item nec de eius progenie carnem aſſumpſit ſicut de ſtirpe Dauid, qui fuit de tribu Iuda. Si quæratur quare non dicitur clauem habere, cum de ipſo deſcenderit ſecundum

carnem

carnem Dauid? quod ſi illud diceretur, non tantum documentum daretur: quia non eſſet tunc via ad multiplicem modum exponendi. Præterea hoc dicitur ratione dignitatis, quia fuit Rex de cuius progenie Rex regum carnem aſſumpſit, ad hoc vt eius imperio per voluntarium obſequium ſubderemur. Obiicitur etiam de hoc. Et nemo claudit, dicitur enim. Matth. 23. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ qui clauditis, &c. Reſpon. Dicendum quod illis quibus Scribæ & Phariſæi claudebant regnum cælorum, per exemplum malum, & abſcondendo veritatem doctrinæ in ſcriptura: non aperuerat Dominus; licet aliqualem volũtatem eis dediſſet, *ſcio opera tua*, Narratio eſt, in qua Primo ponitur commendatio, Secundo conſolatio, Ecce. Tertio admonitio, Tene, *ſcio*, id eſt approbo, *opera tua*, & inde corona expectat te Infra 14. Opera enim illorum ſequuntur eos, *ecce*, hîc conſolatur per promiſſionem. Et primo promittit gratiam dirigentem ad prædicandum. Secundo virtutem ſiue efficaciam prædicationis ad conuertendum, Ecce dabo tibi. Tertio fortitudinem in tentationem ad ſuperandum, Quia ſeruaſti: Circa primum, Primo promittit directionem, Secundo ſubdit directionis rationem, Quia modicam, vbi oſtendit eius meritum quantum ad tria, quantum ad humilitatem in corde, quantum ad obedientiam in opere. Et ſeruaſti, quantum ad conſtantiam in tribulatione. Et non. Dicit igitur, *ecce*, excitatio eſt ad conſolationem & nota certitudinis, *dedi*, id eſt dabo, iam dederat apud ſe, & per hoc magis oſtendit gratiam eſſe in promptu, *coram te*, id eſt ad tuam voluntatem, *oſtium apertum*, ſcilicet corda hominum prius clauſa, vel ingreſſum liberum ad ſcripturas intelligendas, vel liberum ingreſſum ad prædicandum, vt non impediaris à prædicatione & eius fructu. 1. Corinth. 16. Oſtium mihi apertum eſt magnum, vel meipſum. Ioan. 10. Ego ſum oſtium, *quod nemo*, quia hoc donum tibi conſeruabo, Iſa. 22. Aperiet & non erit qui claudat: claudet, &c. non erit qui aperiat, *quia*, quaſi dicat & hoc faciam, *quia modicam habes virtutem*, ſcilicet animi per humilitatem. Modicam, id eſt humilem, non ſuperbam, & dicitur Modica, quia non reſiſtit, omnibus ſe ſubiiciens. Iacob. 5. Humilibus autem dat gratiam, vel Modicam reſpectu futuræ quæ plena erit, *& ſeruaſti*, in opera, *verbum meum*, ſcilicet Euangelij, vel meum, ſcilicet quod prædicas. Iſidorus in 3. libro, de Summo bono. Suam prauam vitam propriæ linguæ ritu confodit, qui bene docet & male viuit. Ibidem in eodem. Qui non viuit ſicut docet, ipſam quam prædicat virtutem contemptibilem facit, *& non negaſti nomen meum*, in aduerſis ſed ſolide tenuiſti. Ipſum enim nomen Dei allicit ad ſui amorem. Iſaiæ 16. Nomen tuum & memoriale in deſiderio animæ, *ecce*, hîc Primo promittit efficaciam prædicationis. Secundo ſubdit explanationem promiſſionis. Ecce faciam. Tertio oſtendit ſequelam promiſſæ conuerſionis. Et ſcient. Dicit igitur, *ecce*, quaſi dicat & qui talis es. Ecce, nota eſt conſolationis & gaudij, *dabo tibi*, ad conuertendum, dabo inquam aliquos, *de ſynagoga ſathanæ*, id eſt de congregatione infidelium in qua ſathanas habitat: per hoc notatur quod donum Dei eſt cum aliquis conuertitur ad fidem. Item quod verbum prædicationis, ſi proficit, hoc habet à Deo: Ieremiæ primo. Ecce dedi verba mea in ore tuo, *qui dicunt ſe Iudæos eſſe & non ſunt*, quia non confi-

A tetur Deum in carne, Gloſ. hoc nomen, &c. Ioann. ſeptimo, videtur loqui de Iudæis qui dicunt ſe eſſe Iudæos & nomine & re nominis, *ſed mentiuntur*. 1. Iuan. 2. Quis eſt mendax, niſi is qui negat quoniam Ieſus non eſt Chriſtus? *ecce*, quomodo dabit exponit, *ecce faciam illos*, tales, *vt veniant*, ad fidem catholicam Trinitatis, *& adorent ante pedes tuos*, in reuerentiam eccleſiaſticæ poteſtatis quæ eſt in te. In hoc notatur humilitas conuerſorum. Vnde dicitur Iſaiæ 60. Adorabunt veſtigia pedum tuorum. Contrà. Matthæi quarto. Dominum Deum tuum adorabis. Reſpond. Eſt adoratio latriæ, hæc ſoli Deo debetur: Item duliæ, & huiuſmodi adoratio eſt veneratio quæ
B exhibetur rationali creaturæ, maxime prælatis qui tenent locum Dei. De prima loquitur. Matth. 10. de ſecunda hîc & Geneſ. 42. Cumque adoraſſent eum fratres ſui, &c. dicitur de Ioſeph, *& ſcient*, videntes infideles per te ad Deum, Dei gratia conuerti, *quia ego dilexi te*, ſpirituali gratia, quam non omnibus aliis dedi. Ecce quomodo lux gratiæ illuſtrat vt cognoſcat homo iuſtificatus quantum ſit pondus diuinæ gratiæ & dilectionis. Auguſtinus 1. lib. Confeſſionum. Deus lumen cordis mei & panis oris intus animæ meæ, *quia ſeruaſti*, hîc promittit fortitudinem in tentatione, merito patientiæ ſuæ. Et primo commendat eius patientiam in præterita tribulatione. Se-
C cundo promittit fortitudinem, ſiue conſeruationem in futura tentatione, Et ego. Tertio excitat induſtriam liberi arbitrij ex propinqua retributione. Ecce venio. Dicit igitur. *quia ſeruaſti*, per imitationem plenam, *Verbum patientię meæ*, verbum patientiæ Dei eſt quod dixit in paſſione: Pater dimitte illis, &c. Lucæ vigeſimo tertio, hoc ſeruauerat iſte tenendo patientiam & orando pro perſequutoribus. Matthæi quinto, diligite inimicos veſtros benedicite maled. &c. vel. Quia ſeruaſti verbum, id eſt præceptum, Patientiæ meæ, id eſt quam in me exemplo oſtendi orando pro inimicis, *&*, id eſt etiam, *ego*, qui poſſum, *ſeruabo te ab hora tentationis*, id eſt ab ipſo exordio
D quo incipiet, vel. Ab hora tentationis, id eſt à tentatione in hora qua fit: non vt non tenteris; ſed vt non vincaris, *quæ ventura eſt in orbem vniuerſum tentare habitantes in terra*, ex parte diaboli per miniſtros tentantes. Erit hoc, ad deiiciendum: ex parte Dei permittentis erit ad probandum & proficiendum. Hoc autem poteſt intelligi vel de generali perſecutione, quæ fuit poſt Neronem, vel ea quæ erit tempore antichriſti. Pſalm. Multæ tribulationes iuſtorum, &c. Cuſtudit Dominus, &c. Poſſet etiam illud, Quia ſeruaſti, referri ad præcedens, & quantumcunque ſit grauis tribulatio non deficiatis quia Ecce, quaſi dicat,
E in promptu eſt, *venio*, id eſt veniam, ſed ſic loquitur vt oſtendat propinquitatem ad iudicium vt nos remuneret, *cito*. Haymo. Cito fit omne quod tranſit, vel hoc dicit; quia mille anni ante oculos Dei ſicut, &c. *tene*, per mentis cuſtodiã & vitæ diligentiam perſeuerantes, *quod habes*, ſcilicet gratiam & vitæ tuæ merita. Iob. 27. Iuſtificationem meam quam cepi, &c. *vt nemo accipiat coronam tuam*, id eſt quam tu meruiſti. Haymo. Cum certus ſit Deo numerus electorum, dum remunerationem ſibi promiſſam ob ſui perdunt negligentiam ne locus illorum vacuus remaneat, alii in locum eorum ſubrogantur, ſicut de Iudæis & Gentibus. Iudæis enim fuit promiſſa corona quam acceperunt Gentes. Romanorum 11.

Ex Ramis fracti ſunt. Sed obiicitur; quia per hoc videtur quod prædeſtinatus poſſet amittere coronam ſuam,& ita damnari, quod eſt contra Gregorium, dicentem ſuper illud Matth. 24. Ita vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt etiam electi: Proculdubio fieri non poteſt, vt in errorem electi planè capiantur. Item. Aut intelligitur de corona præſciti aut prædeſtinati, ſi præſciti: contra, quia corona non eſt ipſius cum non ſit perſeuerans, ſi prædeſtinati: ergo Diuina prædeſtinatio poteſt fruſtrari. Reſpond. hoc verbum multipliciter exponitur à diuerſis. Quidam dicunt quod loquitur per quandam exhortationem, ſicut dicit mater puero, cum ipſum vult inducere ad ſugendum: Tene vbera,ne dem alij. Alij dicũt quòd intelligitur de corona gratiæ, non gloriæ: quia prædeſtinatio de gloria danda illi ,non poteſt quaſſari, tamen ſi intelligatur de corona gloriæ, non videtur inconueniens. De prædeſtinato enim eſt loqui dupliciter, Aut ſecundum ſe & abſolute, aut in reſpectu ad prædeſtinationem. Primo modo accipiendo, poteſt homo qui eſt prædeſtinatus peccare finaliter & coronam perdere, & ſic damnatur vt paret ;quia liberum arbitrium habet, non cõfirmatur quo poteſt velle malum & manere finaliter in eo. Secundo modo loquendo, non poteſt, quia non poteſt fieri vt hæc duo ſimul ſint: ſcilicet quod illic ſit prædeſtinatus & damnetur, ſecundum primum modum loquitur Dominus in hoc verbo. Tene,&c. loquitur enim ſecundum illud, quod eſt ex parte hominis, quantumcunque enim ſit prædeſtinatus, oportet quod per induſtriam liberi arbitrii ſe diſponat ad coronam, alioqui non eſt prædeſtinatus nec ſaluabitur. Deus enim prædeſtinans exigit conatum liberi arbitrii, ſicut ſuprà promiſerat illi Epiſcopo vt illum conſeruaret, & tamen poſt perſuadet ei conſtantiam ne ſuccumbat; quia Deus hominem hoc modo conſeruaret, ſcilicet ſi homo diuinæ gratiæ cooperetur, ſimiliter eſt in oppoſito. Si autem non perſeueret finaliter eo ipſo habetur quod non eſt prædeſtinatus. Secundo autem modo loquitur Gregorius. Ad aliud videtur dicendum, quod ſi hoc verbum Tene, accipiatur generaliter, tanquam monitio facta hominibus poteſt intelligi tam de præſcito iuſto, quàm de prædeſtinato; quia corona eſt præſciti quantum ad meritum pro ſtatu præſentis iuſtitiæ, quam habet; quia ſi tunc decederet ſaluaretur, licet non quantum ad finalem ſtatum: quia non perſeuerabit. Prædeſtinatus etiam vt dictum eſt poteſt amittere coronam, eo modo quo dictum eſt, tamen ſecundum quod illud verbum dicitur illi Epiſcopo: intelligitur de prædeſtinato. Ille enim videtur fuiſſe prædeſtinatus, cum multum commendetur à Domino & in nullo arguatur. Item per illud quod dicitur ſuprà primo. Et habebat in dextera ſua ſeptem ſtellas. Vbi nota Gloſ. Ad illud quod contra obiicitur, patet per præmiſſa, *qui vicerit*, concluſio eſt & continet duo, ſcilicet Excitantium affectus, item Intellectus, Qui habet. Affectum allicit ipſe Dominus per promiſſionem. Primo autem oſtenditur cui promittit, Qui vicerit, ſcilicet, tentationes vitiorum & aduerſa tribulationum. Secũdo quid promittit, Faciam. Tria verò promittit. Primo quod faciet talem aliis vtilem. Secundo quod in ſe immobilem, Et foras. Tertio quod diuinis inſignem. Et ſcribam. Dicit igitur, *faciam illum*, per dona gratiæ. Ecce quòd donum Dei eſt,

A cum eſt aliquis qui ſit animabus in ſubſidium, Columnam, firmum in ſe, & alios documento, exemplo & ſuffragio ſuſtentantem, *in templo Dei mei*, id eſt in Eccleſia fidelium, quæ eſt Dei templum ſpirituale. 1. Corinth. 3. Templum Dei ſanctum eſt quod eſtis vos. Ecce quantum venerandi ſunt viri ſpirituales, quia per eos Dominus alios ſuſtentat, quod eſt eis amplius meritum, & aliis incommodum. Gregorius ſuper hunc locum. Quod in Dei opere recta intentione firmatur columna in ſtructura fabricæ ſpiritualis erigitur: vt in hoc templo, quod eſt Eccleſia poſitus & vtilitati ſit & decori, *Dei mei*, dicit vt ſuprà expoſitum eſt, *& foras non egredietur amplius*, ſcili-

B cet ab Eccleſia, ſiue à ſtatu gratiæ per mortale peccatum, hæc autem eſt gratia magna. Pſalm. Suſceptor meus non mouebor amplius, *& ſcribam*, hic promittit quòd victorem faciet Dominus inſignem. Promittit autem tria inſignia. Primo quod inſignet eum nomine præcelſæ diuinitatis. Secundò quòd nomine ſupernæ ciuitatis, Et nomen ciuitatis. Tertio quòd nomine venerandæ Chriſtianitatis, Et nomen meum nouum. Triplex eſt hoc maximæ nobilitatis inſigne, ſcilicet quòd iuſtus vocatur, & eſt filius ipſius Dei, & etiam cenſetur ipſo nomine Dei per adoptionem. Item quod eſt ciuis ſummi palatii. Item quòd Chriſtianus dicitur à nomine Regis ſui ſcilicet

C Chriſti. Dicit igitur, *& ſcribam*, id eſt in manifeſto ponam ſtabiliter, *ſuper eum*, vt ab aliis cognoſcatur, *nomen Dei mei*, ſcilicet patris: quem vocat Deum ſuum in quantum homo, hoc fit cum animæ iuſti, corpori quoque verbo & operi & conuerſationi datur gratia, per quam & ſit & cognoſcatur filius Dei per adoptionem, imò etiam vt quaſi Deus dicatur adoptione. Pſal. Ego dixi dii eſtis, *& nomen ciuitatis*, ſcil. ſupernæ quæ eſt ciuium vnitas, propter ſummam pacem, *Dei mei*, ſcilicet patris, qui eam condidit, *noua*, quia nihil vetuſtatis habet, *Hieruſalem*, quia ibi eſt plena viſio pacis, *quæ deſcendit*, non ſecundum locum, ſed ſecundum effectum, *de cælo*, quantum ad ſtatum viæ cum iuſti adhuc eſſent in exilio: deſcendit in-

D quam de cœlo, id eſt de conformitate cæleſtium. Quia per hoc quòd Eccleſia militans ſe conformat Angelis & ſanctis comprehenſoribus, per hoc fit ciuitas Dei in via & tranſiens in patriam, fit ibi ciuitas planè noua, vel, Deſcendit de cœlo, id eſt prius per hæc inuia condita fuit quòd Chriſtus deſcendit de cælo & cum eo dona gratiarum, *à Deo meo*, ſcilicet patre, quia Deus nutrit virtutes in via, vt totum ſit poſtea nouum & pacificum in patria. Iacobi 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt deſcendens à patre luminum. Et ſic loquitur hic de ſuperna ciuitate prius pro ſtatu præmii deinde pro ſtatu meriti. Infra. Vidi ciuitatem nouam &c. huius autem ciuitatis nomẽ ſcribit Dominus vi-

E ctori in via calamo gratiæ Spiritus ſancti, ditando ipſum donis, vt nominetur ciuis cœleſtis Hieruſalem. Epheſ. 2. Iam non eſtis hoſpites & aduenæ, vel poteſt intelligi totum pro ſtatu viæ ciuitatis, ſcilicet Eccleſiæ militantis. Nouæ, per gratiæ innouationem in qua eſt viſio pacis internæ in conſcientia & pacis ad Deum: cuius nomen ſcribitur ſuper iuſtum, quando per dona gratiæ & merita efficitur de ſocietate iuſtorum & numero ſaluandorum, *& nomen meum nouum*, ſcilicet Chriſtus, vt à me Chriſto dicatur Chriſtianus, id eſt gratia vnctus quod eſt nomen noui-

tatis, interdicens omnem vetuſtatem. Suprà eodem. Et in calculo, &c. Haymo, hinc dignitas, hinc celſitudo prouenit nobis, hinc Reges, hinc ſacerdotes, hinc Chriſtiani vocamur, vel, aliter ſcribam, id eſt indelebiliter imprimam, Super eum, id eſt in eius memoria, plus quàm mens hominis capiat, Nomen Dei mei, id eſt faciam per dona gratiæ magis vt habeat in memoria nomen Dei, id eſt rem nominis, ſcilicet quantum & quàm infinita, & ex hoc ſequitur experientia maioris dulcedinis, quàm mens hominis capere poſſit. Bernardus in libro de Diligendo Deo. Quàm ſuaue eſt in memoria non ſentitis, à ſpiritu proculdubio in præſentia ſentietis. Et nomen ciuitatis Dei, in memoria eius imprimam rem nominis, vt ſcil. conſideret, quanta ſit eius gloria, & quomodo ad eam pertingamus, vel de præſenti vt in memoria portet, & quale & quantum ſit eſſe de ſocietate iuſtorum in Eccleſia. Et nomen, quod eſt Ieſus vel Chriſtus, vt mei memoria ſit apud eum. Cantic. vltim. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, *qui habet*, vt ſupra, *& Angelo Laodiceæ*, vltima epiſtola eſt, & admonet ad ſtrenuitatem contra mentis teporem, & conſonat nomen admonitioni, quia Laodicea interpretatur, tribus amabilis; quia omnes ſtrenui & feruentes, Deo & Angelis ſunt accepti. Prou. 22. Vidiſti hominem velocem in opere ſuo? coram regibus ſtabit, nec erit ante ignobiles. Diuiditur autem in Exordium, Narrationem, Scio opera tua, Concluſionem, Qui vicerit. Perſona Chriſti commendatur in exordio, quantum ad tria: Primo, quantum ad promiſſorum completionem. Secundo, quantum ad diuinorum annunciationem, Teſtis. Tertio quantum ad poteſtatiuam operationem, Principium, *hæc dicit amen*, id eſt veritas; quia per ipſum patris promiſſa complentur. Ioan. 14. Ego ſum via, &c. *& teſtis*, eorum quæ audiuit à patre annunciabo ea hominibus, *fidelis*, contra tepiditatem vt dicit Gloſ. & veritas contra falſitatem vel vtrumque dicitur vt excludatur falſitas. Suprà Primo, Qui eſt teſtis fidelis, vel Teſtis, ſcilicet operum iudicio. Matthæi 25. eſuriui & dediſtis mihi manducare, *qui eſt principium*, id eſt prima creatura, *creaturę Dei*, ſcilicet patris vniuerſaliter, quia pater per eum omnia condidit. Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſunt. Conſiſtunt. Ioan. 8. Principium qui & loquor, &c. vel Creaturæ Dei, id eſt per ipſum Deus pater creat iuſtos in operibus bonis. Epheſ. 2. Creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis. Haymo. In hoc oſtenditur quia pater non præceſſit filium, ſicut nec radius Solis poſterior eſt Sole, vel ſplendor igne. Nota quòd amen accipitur tripliciter. Aliquando, nominaliter vt hîc Amen, id eſt veritas. Aliquando verbaliter, vt in Pſ. 22. vbi nos habemus, Fiat, fiat, Hebræus habet Amen amen. Aliquando aduerbialiter. Ioan. 3. Amen amen dico tibi, quia niſi quis renatus fuerit, &c. *ſcio*. Narratio eſt quæ tria continet, Arguitionem cum comminatione, Admonitionem cum conſolatione, Suadeo, Promiſſionem cum excitatione, Ego ſto ad oſtium. Circa primum, Primo ponit Arguitionem, Secundo arguitionis exaggerationem, Quia dicis, Dicit igitur; *ſcio opera tua*, quaſi dicat non me latent. Hebræor. 4. Omnia nuda, &c. vere ſcio ea; quia in operibus vitæ tuæ, *neque calidus es*, quia caritate non ardes, viriliter agendo. Gregorius Calidus quippe eſt, qui bona ſtudia & arripit, & conſummat, *neque frigidus*,

A quia fidem tenes, & aliquod opus habes. Gregorius. Frigidus eſt, qui conſummanda non inchoat. Minus autem malum eſſet ſi frigidus eſſet quàm tepidus; quia tunc maior ſpes eſſet de eo. Vnde exaggerando ſubdit, *vtinam frigidus eſſes*, exiſtens adhuc in peccatis, *aut calidus*, feruens calore caritatis, hoc ideo dicit, quia homo frigidus, ſcilicet homo exiſtens in peccatis nondum conuerſus, ex conſideratione peccatorum, diſponitur ad timorem & pœnitentiam: homo autem tepidus, ſcilicet qui conuerſus eſt, & poſt conuerſionem tepide agit, ex conuerſione habet cõfidentiam meritorum, & ideo non corrigit deſidiam. & ita manet & durat vacuus & dignus euo-
B mi à Deo: & ideo melius eſt vt vel ardeat diuino calore, vel ſi non ardet, ſaltem frigeſcat, & non ſit in medio pendens per torporem. Gregorius, qui adhuc eſt in peccatis, fiduciam non amittit conuerſionis: qui verò poſt conuerſionem tepuit, ſpem quæ potuit eſſe de peccatore ſubtraxit. Sed obijcitur, quia eſſe frigidum eſt malum, quomodo ergo dicit Vtinam, &c. Item tepor maiorem habet propinquitatem ad calorem quàm frigus. Item ſunt multi frigidi qui nunquam veniunt ad ſalubrem calorem. Reſpond. In frigido homine qui vel fidem plenam non habet, vel ſi habet, quaſi nil boni agit, duo ſunt, ſcilicet
C ipſa frigiditas mentis, & materia diſpoſitionis, quia licet ſit frigidus, tamen cum non ſentit aliud in ſe vnde confidat & vlterius videt mala ſua: ex hoc poteſt facilius diſponi ad bonum: tepidus autem, quia aliqua bona agit, & ſe conuerſum videt, confidit, & ex confidentia difficilius ſeipſum corrigit. Loquitur ergo de frigido, non quantum ad culpam ſiue frigiditatem, ſed quantum ad diſpoſitionis maiorem facilitatem, vnde non optat huic primum nec ſecundum, vt dicit Gloſſa, Ad aliud dicendum, quòd tepor in quantum habet aliquid caloris, magis propinquat calori, tum ratione annexæ confidentiæ minus quàm frigus ſpirituale. Hæc enim duo ſunt in tepido, ſcilicet modicum quid caloris ſpiritualis, & oc-
D cupatio indiſpoſitionis, & ratione huius dicitur illud. Ad aliud dicendum, quòd non omnia talia intelliguntur vniuerſaliter, ſed pro multis, in plurimis enim ſic eſt. Sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus: incipiam te euomere, extra vomere, *ex ore meo*, id eſt de conſortio iuſtorum, qui os meum ſunt, & per eos loquor. Ieremiæ 15. Si ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris. Propterea enim Dominus hominem incorrigibilem magis & magis deſerit & abijcit à ſe, & à collegio Eccleſiæ; cuius ſuffragia non ſunt ei ſalubria. Et quãdoq; hoc exterius aperte fit per excommunicationem, vt tangit Gloſa. Debet autem excommunicatio fieri, vix & cum difficulta-
E te: ſicut vomitus difficultatem habet. Poteſt & aliter os Dei intelligi peccator, quàm diu vocatur ad pœnitentiam, & ſupportatur à Deo adhuc eſt intra os Dei, id eſt adhuc remanet infra ſepta diuinæ miſericordiæ: per quę Deus, quaſi per os ſuum manifeſtat ſe nobis: ſed ſi non vult corrigi, euomit, id eſt quaſi quoddam vile abijcitur, extra ſepta miſericordiæ prius exhibitæ, vt iam non ſic ſuſtineat clementer: ſed vadit in reprobum ſẽſum. Loquitur autem per ſimilitudinem, frigida enim & calida ſumi poſſunt, ſed tepida vomitum prouocãt. Iuxta hoc loquitur de tepido. Sed nota quod dicit Incipiam, non dicit Euomam, ſed Incipiam euomere, quaſi paulatim deſerendo non

ſtatim omnino, vt detur locus pœnitentiæ, Threnorum, 3. Non enim humiliauit ex corde ſuo & abiecit filios hominum, vt contereret ſub pedibus ſuis omnes vinctos terræ. Cum vero omnino perſiſtunt in nequitia, à Deo deſeruntur. Iſidorus in lib. 2. de Summo bono. Reuera quæ Deus deſerit dæmones ſuſcipiunt, *quia dicis*, quaſi dicat, merito incipiam te euomere: Quia dicis, iactanter, *quia diues*, ſcilicet ſcientia, *& locuples*, virtutibus, *& nullius egeo*, quia in omni bono habeo ſufficientiam. Ecce iactantia ſuperba. Gregorius ſuper hunc locum. Reprobi diuitiis replentur, virtutes diuitiis vacuantur. Dum ruinæ ſuæ damna non conſiderant, eſſe ſe à bonis actibus inopes non agnoſcunt. Deinde oſtenditur iactantia eſſe vana, quia non ſubeſt veritas, *& neſcis quia*, id eſt quod tu qui ſic iactas, *es miſer*. Vituperat eum quantum ad defectum quadruplicis boni. Primum eſt Notitia agendorùm, vt ſciat quid eſt neceſſarium ad ſalutem. quia fides cum operibus neceſſaria eſt. Contrà quod dicit. Es miſer, ſcilicet per ignorantiam, per quam deciperis dum te putas in hac tepiditate ſine operibus ſaluari, per fidem mortuam, ad aggrauandum verò ſubdit, *& miſerabilis*, quaſi dicat, tantum miſer es, quod miſericordia de te poteſt haberi: ſed adhuc grauius eſt quod hanc ipſam miſeriam neſcis. Vnde dicitur. Et neſcis, &c. Pſal. Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant. Secundum eſt ſufficientia ſiue opulentia gratuitorum, ſcilicet virtutum & donorum gratiæ, contrà quod dicit & pauper ſcilicet virtutibus. Tertium cognitio incommodorum, vt ſcilicet ſua vitia & damna agnoſcat, contrà quod dicitur. Et cœcus. Quartum, ornatus meritorum, contra quod & nudus, ſcilicet meritis vel operibus, vel Nudus, veſtimento innocentiæ. Gregorius. Pauper cœcus & nudus arguitur. Pauper vtique, quia virtutum diuitias non habet; Cæcus, quia nec paupertatem quam patitur videt; Nudus, quia primam ſtolam perdidit: ſed peius, quia non ſe perdidiſſe cognoſcit, *ſuadeo tibi*, hic ponit monitionem cum conſolatione, Et primo admonitionem, Secundo conſolationem, Et quos, Monitio autem eſt triplex, contra tria prætacta. Prima ad quærendum aurum contra paupertatem; Secunda ad quærẽdum indumentum, contra nuditatem; Et veſtimentis, Tertia ad quærendum viſum, contra cœcitatem. Et collyrio. Dicit igitur, *ſuadeo tibi*, bona hæc ſuaſio, & ſalubre conſilium. Vere ille eſt Angelus magni conſilij. Iſa. 9. Et vocabitur nomen eius, &c. *emere*, per induſtriam liberi arbitrii & fructum pœnitentiæ. Bona talis negociatio. Lucæ 19. Negociamini dum venio, *aurum*, id eſt cæleſtem ſapientiam, quæ fulgida eſt. Item pretioſa; quia per eam acquiruntur caræ merces, ſcilicet gloriæ. Prouerb. 3. Gloriam ſapientes poſſidebunt, *ignitum*, quia ſapientia cæleſtis feruida eſt igne amoris & calere facit, *& probatum*, id eſt purum & electum non phantaſticum. Sapientia enim huius mundi phãtaſtica eſt: ſed ſapientia quæ deſurſum eſt, vera eſt electa. Vnde dicitur de ſapientia. Prouerbiorum tertio. Primi & puriſſimi fructus eius, *vt locuples fias*, cum ſis pauper, longe enim ditiorem facit quàm aurum materiale. Sup. 7. Et diuitias nihil, &c. omne aurum, &c. vel Aurum, ſcilicet caritatem, quæ aurum eſt propter fulgorem & decorem & pretioſitatem. 1. Cor. 12. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro. Aurum

A ignitum, propter fulgorem vel feruorem. Rom. 12. Spiritu feruentes. Probatum, per ſinceritatẽ; quia caritas omnem fœcem adhorret. Geneſis 2. Et aurum terræ illius optimum, ſcilicet terræ Euilath. quod interpretatur dolens, vel parturiens. Qui enim dolet de præteritis offenſis & cauens de futuris, parturit opera difficultatis & perfectionis, habet optimam caritatem, vel Aurum, ipſum Chriſtum, Ignitum, id eſt igne paſſionis aſſum, vel per effectum: quia alios ignit. Luc. 12. Ignem veni mittere in terram. Probatum, quia nihil eſt in eo niſi puriſſimum, quod probatum eſt in fornace paſſionis. Pſal. Igne me examinaſti. Sed quomodo dicitur, Suadeo tibi emere, B &c. per hoc enim videtur quòd primam gratiam poſſet homo mereri, quod falſum eſt. Item, hæc carent pretio. Iob. 28. Neſcit homo pretium eius. Reſpond. Non accipitur hîc verbum emptionis propriè, ſed largè: quia propriè illa bona præmiſſa emi non poſſunt, nec primam gratiam poteſt aliquis mereri, alioquin gratia iam non eſſet gratia: ſed per hoc oſtenditur quod magna oportet facere hominem: loquitur ergo ſic Dominus propterea vt magis ad induſtriam liberi arbitrii excitet hominem, per quam diſponatur ad ſapientiam ſiue caritatem ſiue ad ipſum Chriſtum, qui eſt theſaurus iuſtorum: & ſi ſe diſponit, ita ſibi datur ac ſi emiſſet, iuxta hunc mo- C dum loquendi dicitur. Prouerbiorum vigeſimo tertio. Virtutem eme, &c. *& veſtimentis albis induaris*, id eſt ornatu & candore virtutis & donorum gratiæ & conuerſationis rectæ, cum ſis nudus. Coloſ. 3. Induti ſicut electi Dei viſcera miſericordiæ benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes, &c. *vt non appareat*, omnibus in iudicio, *confuſio nuditatis tuæ*, ideo melius eſt nunc erubeſcere, coram paucis. Naum. 3. Oſtendam Gentibus nuditatem tuam, *& collyrio*, id eſt Diuinis præceptis, *inunge oculos tuos*, internos, *vt videas*, cum ſis cœcus. Collyrium eſt remedium medicabile pro oculis, tale eſt præceptum. Deinde ad clarificandum oculos D amoris reſpectu boni, qui eſt quaſi oculus dexter, & timoris, reſpectu mali, qui eſt quaſi oculus ſiniſter. Pſal. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos, vel. Collyrio, id eſt dono Spiritus ſancti, vel. Collyrio, id eſt compunctione: quia collyrium primo turbat oculum, & humorem malum fluere facit, vt poſt clarum reddat. Similiter & contritio, plus turbat animum per dolorem, & ſic euacuat humorem peccati, cuius ſignum aliquandò eſt reſolutio in lacrymas, & ſic interni oculi clareſcunt. Eccleſiaſt. 38. Vnguentarius facit pigmenta, &c. *ego quos*, hîc ponit conſolationem, quia ex aſperitate arguitio- E nis & comminationis, deſperare poſſet. Et quia ipſa conſolatio debet allicere ad bonum: ideo Primo ponit conſolationem, Secundo hortatur ad pœnitentiæ ſatisfactionem, Æmulare, Dicit igitur, *ego*, quaſi dicat ne deſperes quia arguitio mea ex amore eſt, Quia, *ego quos amo*, dulcedine prædeſtinationis. Ierem. 31. In caritate perpetua dilexi te, *arguo*, verbis, *& caſtigo*, flagellis. Auguſtinus in lib. de Verbis Apoſtoli. Melius eſt vt flagellet te & recipiat te, quàm vt parcat tibi & deſerat te. Heb. 12. Quem enim diligit corrigit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Sed quæritur, quare Dominus cultores ſuos ſic vexat aliquando flagellis, malos autem dimittit quandoque in proſperis & delitiis? Ieremiæ

12. Quare

12. Quare via impiorum proſperatur? Reſpond. A Primum eſt ex diuina miſericordia, ex qua eſt quod electos quos ſcit finaliter perſeueraturos reſeruat ad vitam, & ideo ne deuient à ſemita, reſtringit eos ſub loris diſciplinæ aduerſorum: vel per ipſa aduerſa purgat offenſam peccatorum præteritorum vel per eadem facit magis idoneos ad perceptionem præmiorum. Secundum eſt ex Dei iuſtitia, ſiue iracundia; merito enim ſcelerum in quibus ſcit malos finituros vitam, debetur eis gehenna & ſubtrahitur diuina beneuolentia, & ideo ira diuina dimittit eos in deliciis & proſperis, permittens vt qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc, Infra vltimo. Multos tamen malos dulciter vocat, & flagellis, & aliis modis. Ad præmiſſa B autem inducit Haymo huiuſmodi exempla. Vitulus qui occiſioni paratur, liberius paſcuis ſaginari permittitur: qui verò ad vſus neceſſarios reſeruatur, iugo & loris domatur, ſtimulis pungitur, verberibus cæditur. Et ægro cuius vita deſperatur à medico, etiam ſaluti eius contrarium non negatur: cuius autem recuperanda ſalus æſtimatur; animo eius deſiderabilia, ſalutique contraria omnino negantur. Tertio, quia ex amore te arguo. Æmulare, id eſt imitare bonos qui non ſunt tepidi. 3. Ioan. Noli imitari malum ſed quod bonum eſt, vel Æmulare, id eſt zelum habeas in feruorem ad bonum. Galat. 4. Æmulamini bonum in bono. C Nota quod æmulari multipliciter accipitur, Quandoque pro indignari, quandoque pro imitari, & vtroque modo ſecundum diuerſos modos exponendi accipitur. Romanor. 11. Sed illorum delicto, ſalus Gentibus, &c. quandoque pro inuidere, vnde æmulus dicitur inuidus; & ſic accipitur etiam in eiſdem verbis, ſecundum alium modum exponendi, quandoque pro zelare ſiue diligere. 2. Corinth. 11. Æmulor enim vos. Ad quid autem tendere debeat æmulatio ſubdit, *& pœnitentiam age*, de tepiditate per ſtrenuitatem. Ioannes Chryſoſtomus. Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre. In corde eius contritio, in ore eius confeſſio, in opere tota humilitas, *ecce*, hîc ponit promiſſionem cum excitatione, D per hoc enim excitat eum quod dicit ſe ſtare, quaſi ad oſtium, & excitare pulſando. Et nota quinque, quæ circa iuſtificationem conſiderantur. Primum eſt dignatio Dei peccatorem excitantis. Secundum conſenſus ſiue motus liberi arbitrij ſe diſponentis; Si quis. Tertium infuſio gratiæ animam iuſtificantis, Introibo. Quartum meritum iuſtificati in gratia proficientis, Et cœnabo. Quintum paſtus conſolationis animam reficientis. Et ipſe. Dicit igitur, *ecce*, quaſi dicat debes pœnitentiam agere, quia Ecce, quaſi dicat attende hoc, *ego*, qui Deus ſum, *ſto*, per expectationem paratus recipere, *ad oſtium*, ſcilicet voluntatis, per quam Chriſtus intrat in animam E per gratiam, *& pulſo*, per excitationem, ſcilicet terrendo per conſiderationem pœnæ, vel immittendo dolorem de peccatis, vel deſiderium gloriæ, vel vocando per prædicatores. 5. Cantic. ſexto. Vox dilecti mei pulſantis, *ſi quis*, notatur raritas, *audierit*, intelligendo, *vocem meam*, ſcilicet inſpirationis internæ, vel prædicationis, vel ſcripturæ, *& aperuerit mihi ianuam*, cordis, ſcilicet pœnitendo, *introibo ad illum*, per gratiæ infuſionem. vel. Si quis audierit, per obedientiam vt conuertatur, Et aperuerit mihi ianuam, tollendo tumultus cogitationum & vincendo tentationes quæ occurrunt. Introibo ad illum. Ioan. decimo quarto. Ad eum veniemus, &c. bonus talis hoſpes & honorandus. Vnde beatus Bernardus in Meditationibus, Cœnaculum grandeſtratum exhibe Chriſto, *& cœnabo cum illo*, eius fide & operibus delectabor, Iuſtus bene operans comedit: quia in operando lætatur, & Dominus conuiuatur cum eo, quando delectatur in eius meritis. Bernardus ſuper Cantica. Cibus eius pœnitentia mea, cibus eius ſalus mea, cibus ego ipſe, *& ipſe mecum*, quia dum eius ſtatum acceptabo conſolatione interna paſcam eum. Sap. 8. Propoſui hanc mihi adducere ad conuiuandum, ſciens quoniam mecum communicabit de bonis. Admirandæ ſunt delitiæ huius conuiuij, quæ dantur eis qui alias non quærunt & Diuinis inſiſtunt. Ambroſius in quadam homelia. Qui domicilio Chriſtum recepit interno, maximis delectationibus, exuberantium paſcitur voluptatum, vel. Cœnabo cum illo, in via, & ipſe mecum, in patria. Luc. 12. Præcinget ſe, &c. *qui vicerit*, ſcilicet vitia & omnia tentamenta, & perſeuerauerit, *dabo ei ſedere mecum in throno meo*, id eſt dabo ei poteſtatem iudiciariam vt mecum iudicet. Per thronum enim intelligitur poteſtas iudicandi, Seſſio autem notat auctoritatem vtendi huiuſmodi poteſtate. Matth. 19. In regeneratione cum ſederit filius hominis. Mecum, autem dicit quia cum eo iudicabunt. Sed quid eſt quod dicit Mecum in throno? quia alia erit poteſtas perfectorum in iudicando, alia ipſius Chriſti; quia non eſt æqualis. Reſpond. Non intelligitur quod ex æquo iudicent, vel quod ſit eadem poteſtas, ſed notatur communicatio iudiciariæ poteſtatis, quæ in viris perfectis minor erit quàm in Chriſto, quorum poteſtatis origo erit poteſtas ipſius Chriſti. Vnde cum dicitur, Dabo ei ſedere mecum in throno meo, notatur & communicatio & carnalitas, per hoc quod dicitur in throno mecum. Vnde ſuper hunc locum dicit Gregorius. Nobis in throno filij ſedere eſt, ex eiuſdem filij poteſtate iudicare, quia enim iudicii principatum ex eius virtute ſuſcepimus, velut in eius throno reſidemus. Item obiicitur, quia dicit perfectos ſeſſuros in throno ſingulariter, in Euangelio autem dicit in duodecim. Matth. 19. Sedebitis & vos, &c. Item quare duodecim, cum non ſolum Apoſtoli ſunt iudicaturi? Reſpond. ad primum quod non eſt contrarium. Cum enim dicitur hîc In throno, intelligitur principaliter Dominica poteſtas, ex qua tamen habebunt perfecti poteſtatem iudicandi, & ideo dicuntur ſeſſuri in eius throno. In Euangelio verò agitur principaliter de ipſa eorum quæ multiplex erit poteſtate. Idem ergo dicitur hîc & ibi, ſub differẽti ratione. Vnde Gregorius ſuper hunc locum, hîc duodecim thronis, quod vno throno filii deſignatur: quia videlicet vniuerſale iudicium ex noſtri mediatoris interuentione percipitur. Ad aliud dicendum, quod non intelligitur de ſolis Apoſtolis, ſed per numerum duodenarium intelligitur vniuerſitas eorum qui iudicabunt, ſicut dicit Gregorius & Auguſtinus & Gloſ. Reſponſio eſt ſecundum Auguſtinum: quia partes ſeptenarii qui vniuerſitatem ſignant, ſcilicet tria & quatuor complent duodecim; quia ter quater ſunt duodecim, *ſicut & ego*, quaſi dicat. Qui vicerit ita propter victoriam recipiet dignitatem ſedendi. In tertio modo, Sicut ego propter victoriam qua vici mundum Iudæos & diabolum ſedeo in throno patris, id eſt regnare cognoſcor, æqualis ei in ſua potentia, quæ

&indicat & dominatur: cuius potentia dominatiua per thronum ſignatur. Ex merito enim victoriæ. Ioan. 57. Confidite ego vici mundum, habet manifeſtationem nominis, ſcilicet quod ipſe ens homo & Deus æqualis patri. Philipp. 2. humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, *ſedi*, id eſt ſedem accepi. Hebr. 1. Sedet ad dexteram, &c. Sed obiicitur, quia perfecti non iudicabunt cum Chriſto per æqualitatem, ipſe autem Chriſtus ſedet cum patre in throno, id eſt regnat cum patre in eadem potentia, per æqualitatem perfectam. Reſpond. hæc dictio, Sicut, quandoque eſt nota æqnalitatis, vt Ioan. 5. Sicut pater habet vitam in ſemet- B ipſo, &c. quandoque ſimilitudinis ſimplicis; Matth. 5. Eſtote perfecti ſicut & pater veſter perfectus eſt, & hoc ſecundo modo accipitur hîc Item obiicitur de ſeſſione huiuſmodi; quia aut intelligitur de Chriſto, quantum ad diuinitatem aut humanitatem: non primo modo: quia Chriſtus inquantum Deus, eſt æqualis patri. Reſpond. Dicendum quod intelligitur non quantum ad Diuinitatem, nec quantum ad ipſam humanitatem; ſed quantum ad perſonam exiſtentem in humanitate. Et iterum ſeſſio referenda eſt ad manifeſtationem ſeſſionis; quia ſæpe in ſcripturis dicitur res fieri, quandoque innoteſcere. Licet ergo ipſe inquantum Deus, ſit per naturam patri æqualis; tamen ipſe eſt homo. per victoriam paſſionis C minuit manifeſtationem æqualitatis, quam ipſe exiſtens in humanitate habuit ad patrem. Vnde ſuper hunc locum Gregorius. Vincens Dominus in throno cum patre ſediſſe ſe aſſerit; quia poſt paſſionis certamina, primam paſſionis palmam clarius ſe omnibus quòd poteſtate patri eſſet æqualis, indicauit, *qui habet aures*, ſepties repetitus eſt iſte verſiculus, vt nemo de ignorantia, nemo de negligentia ſe excuſet. Et dicitur, *audiat*, interno intellectu quia intelligentia ianua eſt ad affectum, & ex affectu procedit omne bonum. Prou. 8. Beatus homo qui audit me.

D

CAP. IV.

POſt hæc vidi: & ecce oſtium apertum in cælo, & vox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri cito. Poſt hæc, ſtatim fui in ſpiritu. Et ecce ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens. Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis, & ſardinis. & iris erat in cir- E cuitu ſedis, ſimilis viſioni Smaragdinæ. Et in circuitu ſedis, ſedilia vigintiquatuor & ſuper thronos, vigintiquatuor ſeniores ſedentes, circumamicti veſtimentis albis, & in capitibus ſuis coronæ aureæ. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & ſeptem lampades ardentes ante thronum, quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei. Et in conſpectu ſedis, tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo: & in medio ſedis, & in circuitu ſedis, quatuor animalia plena oculis antè, & A retro. Et animal primum, ſimile leoni, & ſecundum animal, ſimile vitulo: & tertium animal, habens faciem velut hominis: & quartum animal, ſimile aquilæ volanti. Et quatuor animalia ſingula eorum habebant alas ſenas in circuitu: & intus plena ſunt oculis, & requiem non habebant die ac nocte, dicentia Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuen- B ti in ſecula ſeculorum: procidebant vigintiquatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſecula ſeculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.

CAP. IV.

C *POſt hæc vidi*. Poſt primam viſionem quæ fuit de correctione Eccleſiarum: ſequitur ſecunda, quæ eſt de reuelatione myſteriorum, congruo ordine: quia ſicut dicit Gloſ. Correctos, competenter ſequitur ſecretorum reuelatio. Diuiditur in quatuor partes, ſecundum myſteria quæ reuelantur. Prima eſt de ſedente in throno & eius ornatu. Secunda. de libro ſignato, 5. capite, Et vidi in dextera. Tertia de agno aperiente librum quinto capite ante medium, Et ecce in medio throni quatuor animalia. Quarta de apertione ſigillorum, & conſequentibus ad eam, 6. capite, Et vidi quod aperuiſſet. Diſtin- D guitur autem ſic. Nam Prima, quæ eſt de ſedente in throno, pertinet ad contemplationem potentiæ. Secunda, quæ videtur liber ſignatus, ad contemplationem ſapientiæ. Tertia, quæ videtur agnus occiſus, ad contemplationem gratiæ redemptionis humanæ. Quarta qua videtur apertio ſigillorum, ad contemplationem ſtatus vniuerſalis Eccleſiæ. Circa primum. Primo ponuntur quædam antecedentia viſionem, Secundo ipſe tenor viſionis. Antecedentia fuerunt duo. Primum aſpectus oſtij reſerati, Secundum auditus præcepti ſibi dati, Et vox. Dicit igitur. *Poſt hæc*. Notatur per hoc ordo viſionum non temporum. Creditur enim hanc viſionem E cum prima vidiſſe eadem die ſcilicet Dominica, *vidi*, id eſt reuelatio mihi facta eſt: & vidi interno oculo, quid autem viderit ſubdit, *& ecce*, quaſi dicat in promptu fuit mihi videre, *oſtium*, erat, *apertum in cælo*, id eſt ſcriptura per quam ingreſſus eſt ad vitam, per quam etiam Chriſtus ſedens in iuſtis oſtenditur, de quo poſt ſequetur, erat aperta in Eccleſia, quæ eſt cælum, per ſapientiæ claritatem, & vitæ ſublimitatem, vel. In cælo, id eſt in illis qui per fidei & vitæ eminentiam & contemplationis celſitudinem, ſunt cælum, tales enim & ſcripturam & ſecreta Dei profundius capiunt, vel. Oſtiũ Chriſtus eſt per quem eſt ingreſſus ad reuelationes viſionum.

num. Ioan. 10. Ego ſum oſtium. *& vox prima quam audiui*, interiori auditu, prima ſcilicet in viſione hac, erat, *tanquam vox tubæ*, quia ad magna inuitabat: ſicut tuba magnum ſonum habet. Prouerbiorum octauo. Audite quia de rebus magnis loquutura ſum, vel quia ad bellum ſpirituale excitabat, ſuadendo intendere viſioni ſequenti ſicut ſequitur, *aſcende huc*, non greſſu corporis ſed eleuatione mentis. Item per illam vocem primam intelligitur. Lex vetus quæ ad bellum contra peccata vocat. Vſus enim tubarum ſolet eſſe in bellis, *loquentis mecum*, quia non diſſonat à ratione. Romanorum ſeptimo. Igitur inuenio legem, volenti mihi facere bonum, &c. Aſcende huc, ſcilicet ad ſpiritualem intellectum. Noli morari in ſuperficie literæ. Ipſa enim Lex dat viam, ad implendam eam ſpiritualiter: vnde Galat. 2. Ego enim legi per legem mortuus ſum vt Deo viuam, *& oſtendam*, hoc addidit vox Angeli, *& oſtendam tibi quæ oportet fieri cito poſt hæc*, ſcilicet in vltimis temporibus. Cito dicit quia totum tempus breue eſt, comparatione æternitatis, hæc enim viſio ſecundum Gloſam ferè tota eſt de vltimis fidelibus: pauca tamen addidit eis qui ante Chriſti aduentum ſunt paſſi. Per hoc autem quod dicitur Cito, ſuſcitantur fideles à torpore, tempus eſt breue, eodem ſuprà primo. Quæ autem ſunt illa quæ oſtendenda promittuntur, patet in ipſa viſione quæ ſequitur. Sed quid eſt quod vox dicit Ioanni Aſcende huc? Nonne ipſe erat in exceſſu mentis prius? Iam enim dixit, Poſt hæc vidi, &c. Reſpond. quanquàm in exceſſu mentis erat, ſicut illa antecedentia indicant, ſed quia ea quæ ſibi poſt oſtenduntur, ſunt præmiſſis altiora: ideo iubetur eleuare mentem in exceſſum altiorem. Gradus enim ſunt in exceſſu mentis, *& ſtatim*, hic ponitur ipſa viſio. Et primo oſtenditur ſtatus videntis, Et ſtatim poſtquam locutus eſt mihi. Gregorius. Neſcit tarda molimina, ſpiritus ſancti gratia. Item oſtenditur obedientia mentis, qua eſt obediens motui gratiæ, quæ eſt quaſi nuncius Dei, excitans animam ad ſui ipſius eleuationem, *fui in ſpiritu*, id eſt in altiori exceſſu ſpiritus. Haymo. Non quòd ſpiritus à corpore fuerit ablatus, ſed vis ſpiritus ſubleuauit mentem ad cæleſtia myſteria contemplanda. Secundo ſubditur reuelatio viſionis, *& ecce*. Hæc autem pars diuiditur in quinque. Prima eſt de ſedente in ſede. Secunda de circunſtantibus ſedem, Et iris, Tertia de procedentibus à ſede & de throno. Quarta de his quæ in conſpectu ſedis, Et ſeptem lampades: Quinta de his quæ in medio ſedis, & in circuitu, Et in medio, Circa primum. Primo deſcribitur ſedes. Secundo ſeſſio, Et ſupra. Tertio ipſe ſedens, Et qui. Dicit igitur, *& ecce ſedes*, ſcilicet Eccleſia in qua Deus ſedet tanquam in ea quieſcens, regnans, diſponens, & iudicans. Luc. 1. Et dabit ei Dominus Deus ſedem, &c. *poſita erat*, id eſt firmiter erat conſtituta. *in cælo*, id eſt in eminentia vitæ, quia mundum excedit, vel, Sedes, mentes iuſtorum in quibus Chriſtus quieſcit. Poſita in cælo, hic in Eccleſia. Sapient. 7. ſecundum aliam tráſlationem, Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ, *& ſupra ſedem ſedens*, ſcilicet Chriſtus, qui ſedet in Eccleſia quieſcens & dominans & paratus iudicare. Nota Gloſ. Sedens Chriſtus, &c. vel Sedens, Deus pater vel tota Trinitas, quia tota Trinitas ſedet in iuſtis. Supra ſedem, tanquam excedens. Pſal. Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam

A ſuam. Et bene dicitur, Super ſedem, quia in eis ſedet & quieſcit, qui ſe ſub eo humiliant, 1. Pet. 5. humiliamini ſub potenti manu Dei, *& qui ſedebat*, deſcribitur Chriſtus ſedens & quantum ad diuinitatem, quæ per Iaſpidem, & quantum ad humanitatem, quæ per Sardinem. Dicit igitur, *& qui ſedebat*, ſcilicet Chriſtus, *ſimilis erat*, non ſecundum naturam, ſed ſecundum figuram oſtenſam Ioanni, *lapidis Iaſpidis*. Iaſpis lapis eſt pretioſus viridis coloris, qui ſuper omnes alios colores delectat. & confortat viſum. Vnde ſignat diuinitatem Chriſti. Gloſ. Diuinitas viret & paſcua præbet ſuis. 1. Pet. 1. In quem deſiderant Angeli proſpicere, *& ſardinis*. Sardis eſt lapis pretioſus rubri coloris. Vnde ſignat humanitatem Chriſti
B rubricatam ſanguine paſſionis. Iſaiæ 63. Quare ergo rubrum eſt veſtimentum tuum? &c. & in his duobus conſiſtit hominis beatitudo. Auguſtinus in libro de Spiritu & anima. Propterea Deus factus eſt homo, &c. Talem ergo deſcribit Chriſtum, qui per omnia oſtendatur eſſe deſiderabilis: vt per eum ſuſtineantur gratanter omnia aduerſa, de quibus infra dicit. Canticor. quinto. Et totus deſiderabilis, *& iris*, hîc de circunſtantibus ſedem. Loquitur autem hæc viſio hic & in ſequentibus de Chriſto ad ſimilitudinem iudicis & ſedis eius, quia ſedes eius ſolet circundari quibuſdam ornatibus, & prudentes, & reuerendi
C ſenes aſtant ei, & locus eſt pulcher & ſpacioſus. Oſtenditur autem hic Eccleſia vallari duplici beneficio Dei. Primo munimine diuinæ protectionis, qua fideles proteguntur contra mala. Secundo directione ſalubris informationis, qua dirigitur ad declinanda vitia, & eligenda bona, Et in circuitu ſedis, dicit igitur, *& iris*, id eſt diuina propitiatio, *erat in circuitu ſedis*, id eſt circundabat Eccleſiam tanquam protegens. Pſalm. Et Dominus in circuitu populi ſui. Iris idem eſt quod pax. Iris enim fuit poſita in ſignum pacis inter Deum & homines. Geneſis nono. Arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me & terram. Vnde iris ſignat diuinam pro-
D pitiationem ad fideles, quam exhibet eis per gratiam baptiſmi ratione eius non deeſt baptizatis fidelibus, cuiuſmodi baptiſmus ſignatur in iride, per colorem cærulcum, qui atteſtatur abundantiam aquæ in nube, & per virtutem ſanguinis proprij, qui ſignatur per rubrum colorem iridis, vel per hunc duplicem colorem poteſt intelligi duplex iudicium, ſcilicet præteritum per aquam, in quo Dominus ſuos protexit; & futurum per ignem, in quo Dominus ſaluabit. Pſal. Sperantes autem in Domino miſericordia circundabit. Nota iterum quod rectè per iridem ſignatur miſericordia Chriſti ad fideles; quia ſicut exponit Haymo, generatio iridis eſt ex ſubintra-
E tione radij in nubem aquoſam. Nubes beata Virgo. Iſa. 39. Deſcendet Dominus ſicut pluuia in vellus, quæ fuit aquoſa, aquis gratiarum, in quam intrauit radius æterni Solis, ſcilicet Chriſti, ex cuius ſubintratione, generata eſt iris, id eſt inde habita via ad obtinendam pacem & miſericordiam ab ipſo. Epheſ. ſecundo. Ipſe eſt pax noſtra, *ſimilis viſioni Smaragdinæ*, hoc eſt dicere, Iris cũ aſpiciebatur, apparebat ſimilis Smaragdo. Vnde Smaragdus idem ſignat quod iris, ſcilicet diuinam beneuolentiam ad genus humanum ratione viriditatis, quæ viſum confortat & delectat. Similiter diuina miſericordia, cor hominis recreat, cum conſiderat & confortat, Eccleſiaſtici 35.

Specioſa miſericordia Dei in tempore tribulationis. Item in ſpirituali ratione viridis colotis, qui eſt color aquaticus, ſignat baptiſmum: per colorem rubrum ſignat ſanguinem dominicom, per quæ duo tranſit ad nos protectio diuinæ propitiationis, vel, per rubrum colorem dona Spiritos ſancti in baptiſmo ſuſceptaque igne ſpirituali rubere faciunt animam. De baptiſmo, Infra 7. Nolite nocere terræ & mari neque arboribus, qooaduſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus ſuis. Et de ſanguine, Exodi 12. Cum viderit ſanguinem, &c. *& in circuitu*, hic primo deſcribitur ipſa doctrina. Secundo diſpenſatores doctrinæ, Et ſupra thronos. Dicit igitur, *in circuitu ſedis*, id eſt ad protectionem Eccleſiæ ſiue fidelium. B Scriptura enim protegit in tentationibus, deinde informat ad cauendum malum, & adhærendum bono. Prouerb. 30. Omnis ſermo Dei ignitus clypeus eſt, *ſedilia*, ſedilia dicuntur libri vtriuſque teſtamenti quia in eis debet anima ſedere, id eſt quieſcere & paſci. Pſalm. In loco paſcuæ ibi me collocabit. Vnde Iſidorus in lib. 1. de Sommo bono. Sanctarum ſcripturatom altitudo quaſi montes paſcoæ ſunt ad quos dum quiſque iuſtorum conſcendit, paſcua indeficientis refectionis ſe inueniſſe gaudet, *viginti quatuor*. Non quia non ſint plures libri in vtroque teſtamento; ſed deſignantur ſub numero patrum ſiue doctorum vtriuſque teſtamenti, talis itaque numerus ponitur librorum propter numerum do- C ctorum per quos diſpenſatur doctrina librorum. Ipſi enim dicuntur vigintiquatuor ſicut ſequitur, vel, vigintiquatuor ſedilia dicuntur libri Veteris teſtamenti qui ſunt vigintiquatuor, ſi Ruth non computetur cum libro Iudicum ſed per ſe, nec Threni cum libro Ieremiæ: Si enim cum illis computentur non ſunt niſi, 22. ſicut dicit Hieronymus in prologo ſuper librum Regum, *& ſuper thronos vigintiquatuor*, ſcilicet ſuper illa ſedilia, id eſt in ſuperiore parte ſcripturæ, ſcilicet in intelligentia ſpirituali ſedēt ſeniores, id eſt doctores Veteris & Noui teſtamenti paſtores & rectores aliorum. Vnde beatus Paulus legem & D facta antiquorum conſiderabat myſtice. Galat. 2. Ego autem legi per legem, &c. Item Galat. 4. Scriptum eſt quoniam Abraham duos filios habuit. Item ad Hebræos oſtendit ſe ſediſſe ſuper legem per intellectum ſpititualem. Dicuntur autem vigintiquatuor. Nam per vigintiduo intelliguntur omnes Patres ſiue doctores Veteris teſtamenti, propter dignitatem duodecim Patriarcharum. Ex quorum numero dedicator duodenarius doctorum Veteris teſtamenti. Sub duodenario intelliguntur ſimiliter doctores Noui teſtamenti, propter dignitatem doodecim Apoſtolorum, licet longe maior ſit numerus vtro- E rumque vel quia per doctrinam, tum illorum, tum iſtorum informatur mundus, quantum ad quatuor partes orbis, in fide Trinitatis, tria enim quater, faciont duodecim. In deſcriptione autem ſedenrium dicuntur quatuor. Dicuntur enim, Seniores, per prudentiam. Iob. 12. In antiquis eſt ſapientia. Sedentes, per iuſtitiam; quia ſic quieſcunt & meditantur in ſcriptura ſacra doctores vt ſe ipſos diſtricte iudicent, & per iuſtitiam exhibeant aliis exemplo, quod exhibent documento. Gregorius, dignum eſt vt cuoi aliena corrigimus, prios noſtra metiamor, *circumamicti*, per medicinam ſeu temperantiam, vt ex omni parte doctor ſcripturæ ſit circumueſtitus indumentis medici-

næ, quæ indumenta ſunt plura: quia lingua, oculi, aures, & omnia membra debent medicina ornari. Infra 8. Et in conſpectu agni amicti ſtolis albis, *& in capitibus eorum*, id eſt in mentibus eorum quia ſicut caput eſt ſuperior pars corporis: ita mens, ſcilicet ſuperior pars animæ dignior eſt in ipſa anima, & regit vires inferiores, *coronæ aureæ*, hoc dicitur propter victoriam ex virtute fortitudinis. Per coronas enim aureas quas vidit in eorum capitibus, ſignatur victoria quæ obtinetur de vitiis. Victoria enim corona ſolet dari. Pſal. Domine vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos. Et dicuntur coronæ aureæ propter pretioſitatem, quia pretioſiſſimum eſt vincero bella peccati, vel propter caritatem, quæ per aurum intelligitur, per quam vitia vincuntur. Cantic. vltimo. Fortis eſt vt mors dilectio. Aliter. Per ſedilia poſſunt intelligi minores vtriuſq; teſtamenti. Vnde Gloſ. Minor eccleſia, &c. & ponuntur in hoc numero propter numerum ſuorum rectorum ſuper quos ſedent rectores per auctoritatem præſidendi, & vigilantiam regendi, ſicut ſignatur. Luc. 2. Et paſtores erant, &c. Cætera non mutantur, *& de throno*, hîc agit de his quæ procedebant à ſede, quæ ſont tria, ſcilicet fulgura miraculorum, *& de throno*, id eſt eccleſia, ſiue de eis in quibus Deus ſedet, *procedit*, id eſt procedebant. Loquitur pro tempore quo vidit viſionem. Item dicit Procedit, de præſenti, quia ita fit in eccleſia quantum ad figuratum ſpirituale, *fulgura*, ſcilicet miraculotum, quæ terrent & illuminant. Pſal. Fulgura multiplicaſti, &c. *& voces*, admonitionum, ſcilicet de vitandis malis & augendis bonis & deſiderandis præmiis. Cantic. 2. Vox tua dulcis, *& tonitrua*, arguitionum & comminationum. Pſal. Vox tonitrui tui in rota, *& ſeptem*, hîc agitur de his quæ in conſpectu ſedis & hæc ſunt ea per quæ producitur eccleſia ad ſalutem. Et ſpecialiter duo tanguntur. Primo gratia quæ à Deo offertur. Vnde dicitur, *& ſeptem lampades*, id eſt ſeptem dona Spiritus ſancti, quæ illuminant & claritatem donant, ad modum lampadis, *ardentes*, per effectum; quia accendunt. Iudicum 7. legitur quod Gedeoo & ſui, lumine lampadarum adiuti ſunt, vt nocte vincerent hoſtes, *ante thronum*, id eſt ſedem, ſcilicet eccleſiam; quia gratia donorum omnibus qui ſunt ſedes Dei, parata eſt. 1. Petr. 1. Sperate in eam qoæ vobis offertur gratiam. Secundo ſacramentum, qood per hominem diſpenſatur. Deus enim & per ſe immediate infundit gratiam, & per remedia ſacramentalia ordinat & regit eccleſiam. Specialiter autem pooit ſacramentum baptiſmi, *& in conſpectu ſedis*, id eſt in euidentia eccleſiæ. Baptiſmus enim eſt ſacramentum neceſſitatis, & ideo debet haberi præ oculis, vt in paruulis detur & adultis, non regeneratis. Item in conſpectu ſedis; quia commune eſt omnibus. Item omnes debent tantum gratiam recogitare, ne ſint ingrati ſuo regeneratori. Zachariæ 13. Erit fons patens domus Dauid, & habitantibos Hieruſalem in ablutione peccatorum & menſtruatæ, *mare*, triplex eſt effectus baptiſmi Primus eſt ſinceritas à culpa: baptiſmus enim à culpa purificat & ideo dicitur mare. Mare dicitur lauatorium, & vocatur mare propter continentiam multæ aquæ, ſicut in templo Salomonis poſitum eſt mare, vt ibi ſacerdotes abluantur. 3. Regum 7. vnde per mare intelligitur baptiſmus humanus in immunditiam. Act. 3.

Baptizetur

Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum: & accipietis donum ſpiritusſancti. Secundus, claritas, innocentia ſiue ſapientia, quia baptiſmus clarificat animam ad cognoſcendum Dominum per fidem, & ideo dicitur, *Vitreum*, Sap. 1. Clara eſt & quæ, &c. Tertius, firmitas contra vitia, maxime quando gratiæ baptiſmali ſuſceptæ cooperatur homo ſuſtinendo viriliter aduerſa, & ideo dicitur, *Simile cryſtallo*, ſicut ex aqua fit cryſtallus per conſolidationem ita infirmi & fluidi fiunt per gratiam baptiſmalem prius ſuſceptam, firmi & ſolidi, ſi ei ſtrenue cooperentur; & ideo illud mare dicitur ſimile cryſtallo, vnde Ambroſius in lib. 2. de ſacramentis. Cum mergeris, mortis ſuſcipis & ſepulturæ ſimilitudinem, adhæres clauis Domini noſtri Ieſu Chriſti, adhæres ne te diabolus poſſit abſtrahere, habet igitur baptiſmus vim ablutiuam, clarificatiuam, & ſolidatiuam, vel. Mare poteſt intelligi ſcriptura, quæ habet triplicem effectum prædictum, quia verbum Domini mundat. Ioan, 15. Iam vos mundi eſtis propter ſermonem meum. Item clarificat, Pſalm. Præceptum Domini lucidum, Item firmat. Pſalm. In corde meo abſcondi eloquia tua vt non peccem tibi: ideo dicitur mare, *In conſpectu ſedis*, dicitur quia frequenter meditandum eſt in ſcriptura. Pſal. Sed in lege Domini voluntas eius, Item comparatur vitro; quia vitium oſtendit rem ſed non plene, ſimiliter & ſcriptura conſimili ratione cryſtallo; quia propter vnum ſignatum ponitur multiplex comparatio. Item in Mari poteſt intelligi ſenſus hiſtoricus. In vitro ſenſus moralis. In Cryſtallo ſenſus allegoricus, ratione dignitatis maioris, & in his per conſequens poteſt intelligi anagogicus: quia per hunc triplicem, eſt via ad quærendum æterna, Sic ergo patet efficacia prædicantium, in fulgoribus miraculorum; patet etiam prædicationis materia in vocibus & tonitruis: patet etiam gratia per quam prædicant, quia per ſeptem dona. Item vnde prædicant quia de lege diuina. *Et in medio*, hic agitur de his quæ in medio ſedis ſunt & in circuitu ſcilicet de quatuor animalibus quæ vidit in viſione ſecundum figuram. Primo, autem oſtenditur numerus animalium. Secundò, multiplicitas oculorum, Plena oculis. Tertio, figura ſingulorum. Et animal primum. Quarto, numeroſitas pennarum, Et quatuor animalia. Quinto vox reſonantium, ſiue laudantium, Et requiem. Dicit igitur, *Et quatuor animalia*, ſcilicet Euangeliſtæ, ſecundum beatum Gregorium, qui comparantur animalibus, propter proprietates animalium quæ conueniunt eis quantum ad Euangelia quæ ſcripſerunt, ſicut poſt ſequetur, *Erant*, vel, *Vidi in medio*, ad diſponendum eccleſiam, ſicut paterfamilias eſt in medio familiæ, ad diſponendum & regendum, *Et in circuitu*, ad protegendum tanquam murus cingens ciuitatem. Per doctrinam enim ſcriptam ab Euangeliſtis, & regitur & protegitur eccleſia, Regit vt recte viuat, Protegit ne ſuccumbat. De quatuor animalibus Ezechielis. 1, Et de medio eius ſimilitudo quatuor animalium. *Plena oculis*, id eſt plena cœleſti cognitione, & ſalubri conſideratione, *Ante*. quantum ad bona tenenda, *Et retro*, quantum ad vitia & vana contemnenda. Philipp. 3. Quæ quidem retro ſunt, & futuris quæ ante ſunt loquuntur, vt de primo aduentu Chriſti, & ſecundo vt patet in Euangeliis, *Et animal primum ſimile leoni*, quaſi dicat, primum animal habebat figuram leonis. Per illud animal intelligitur Marcus, tum ratione prædicationis dictæ, in qua Dominus rugiit quaſi leo, quem in principio deſcribit, Tum ratione reſurrectionis in qua eius fortitudo apparuit, quam clarius cæteris Marcus deſcribit. Infra. 5. Vicit leo de tribu Iuda. Per *Vitulum*, Lucas. Agit enim de Chriſto quantum ad immolationem paſſionis. Vitulus enim erat animal aptum ad immolandum. Lucas autem ſtatim incipit à ſacerdotio, Chriſtus namque ipſe ſacerdos & hoſtia in paſſione. Per *Hominem*, Matthæus, quia naſcentem Dominum plenius deſcribit, Liber generationis &c. Per *Aquilam*, Ioannes, quia cæteris altius volans de ipſa diuinitate amplius quàm alii ſcripſit, In principio erat Verbum, Gregorius ſuper hunc locum. Per aquilam quæ cunctorum auium viſum acie ſuperat ſignatur Ioannes; qui volando terram deſeruit, quia per ſubtilem intelligentiam interna myſteria Verbum videndo penetrauit. Aliter per hæc animalia poſſunt prædicatores deſignari, & hoc ſub numero tali, quia de quatuor Euangeliis extrahitur eorum prædicatio vel propter quatuor quæ debent prædicare, ſcilicet credenda, agenda, vitanda, deſideranda, vel propter quadrifidam prædicationem de Chriſto. Debet igitur quilibet prædicator eſſe leo, per fortitudinem Prouerb. 30. Leo fortiſſimus beſtiarum, &c. Vitulus, per mortificationem, 1. Cor. 9. Caſtigo corpus meum. Homo, per diſcretionem, vt non habeat actus inſipientiæ. Prouerb. 4 Oculi tui recta &c. Aquila, per contemplationem Iob. 38. de longe contemplatur eſcam. Oportet etiam quilibet fidelis eſſe leo, per fortitudinis magnanimitatem Prouerb. 12. Manus fortium &c. Vitulus, per vitæ auſteritatem. Rom. 12. Obſecro vos per miſericordiam Dei &c. Homo, per manſuetudinis lenitatem, quia homo eſt animal natura manſuetum, Pſal. Et exaltabit manſuetos in ſalutem, Aquila, per deſiderii ſublimitatem. Philip. 1. Deſiderium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto. Chriſtus etiam per hæc animalia intelligitur vt habetur in Gloſa. Sed quare hic ponitur leo cum Ezechielis primo ponatur facies hominis: Item quare dicit Quaſi hominis, cum Chriſtus vere ſit homo, Gregorius ſuper hunc locum. Ipſe homo eſt quia naturam noſtram veraciter ſuſcepit. Reſpondetur. Ezechielis. 1. ordinantur animalia ſecundum ordinem hiſtoriæ, vnde primo ponitur figura hominis, quia Matthæus agit de humanitate, quæ primo conſideratur in Chriſto, & per eam aſcenditur ad diuinitatem, Ioannes verò attendens illas figuras iam impletas, ſequitur ordinem cauſalitatis, reſpectu fidei noſtræ, & ideo primo ponit leonem quia ex prædicatione Chriſti, & reſurrectione habet ortum multiplicatio fidei. Ad aliud dicendum, quod non ideo dicit Quaſi hominis, quia non fuerit verus homo, ſed quia figura, quam vidit non erat figura veri hominis, quia tunc non vidit vera animalia, ſed imaginaria. Item Chriſtus fuit verus homo, quia veram naturam hominis habuit & etiam pœnam; tamen non habuit naturam peccatricem, ſed ſimilem peccatrici ratione pœnalitatum. *Et quatuor animalia* &c. quilibet enim Euangeliſtarum habuit ſex bona ſpiritualia, quibus ſe & alios prouehebat ad ſublimia. Duæ alæ fides certa & operatio perfecta quantum ad proprium meritum, Intelligentia ſcripturarum & zelus animarum; quantum ad informationem aliorum, Caritas ad Dominum & deſiderium ſupernorum. Hæc enim ſex floruerunt in ipſis. Quia vero neceſſaria eſt vigilantia multa replicat multiplicitate oculorũ *Et in circuitu*, quantũ ad exteriora conuerſationis innocentiã

in exemplum, quoad proximum: contra quoſdam quibus dicitur Malach. 2. Vos autem receſſiſtis, &c. *Et intus*, quoad internæ conſcientiæ munditiam, in meritis quoad Deum. Pſalm. Omnis gloria eius filiæ regum ab intus, *Plena oculis*, propter vigilantiam magnam. Gregorius ſuper hunc locum. Quiſquis exteriora ſua honeſte diſponit, ſed interiora negligit, in circuitu oculos habet, ſed intus non habet. Sancti verò omnes & exteriora ſua circunſpiciunt, vt bona de ſe exempla præbeant, & interiora ſua vigilanter attendunt: quia ſeſe irreprobabiles interni iudicis obtutibus parant, vel. Plena oculis, ideſt rationibus, In circuitu, per hiſtoriam quaſi in ſuperficie, Intus, per allegoriam vt cum legitur cum Dominus ſatiauit quinque millia, &c. Item prædicatores qui per quatuor animalia intelliguntur habent ſex alas: ſcilicet legem naturalem, legem Moyſi, doctrinam Prophetarum, Euangelium, documenta Apoſtolorum, Eruditiones doctorum, ſicut Auguſtini, Gregorii, ex his enim debet ſumi totius prædicationis fundamentum. vel modo præmiſſo de Euangeliſtis, debet etiam quilibet fidelis habere ſex alas, quibus volatur ad æterna: Fidem ſcilicet & operationem, quantum ad Deum. Iniuriarum remiſſionem, & bonorum largitionem, quantum ad proximum, Abſtinentiam & laborem, quantum ad ſeipſum. Et in circuitu &c. vt ſupra; *Et requiem*, &c. Hæc quantum ad vocem laudantium, & Primo oſtenditur continuitas in laudando. Secundo tenor ſiue forma laudis, Sanctus. Tertio aſſociatio aliorum ad laudandum, Et cum darent illa. Dicit igitur, *Et requiem non habebant*, animalia illa id eſt prædicatores, id eſt non ceſſabant, non eſt intelligendum quod labor eſſet, ſed notatur continuatio in laudando, & hoc ipſum eſt in Deo quieſcere, *Die ac nocte*, ideſt in proſperis vel aduerſis: Quidam laudant Deum in proſperis. Zachariæ. 11. Benedictus Dominus diuites facti ſumus. Pſalm. Benedicam Dominum in omni tempore, vel. Die ac nocte, ideſt continuè, *Dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus*. hic oſtenditur forma laudis, & tangitur multiplex laus. Primo, oſtenditur in perſonis trinitas. Secundo, in eſſentia vnitas Dominus Tertio in dominando æternitas, Qui erat, Quarto, in eſſendo immutabilitas, Et qui eſt, Quinto, in retribuendo æquitas, Et qui venturus eſt. *Sanctus*, ſanctus, ſanctus, ter dicitur, propter trinitatem perſonarum. *Sanctus* verò dicitur, vt ad ſanctitatem inuitemur, ſine qua nihil eſt acceptum ei, qui cenſetur nomine ſanctitatis Leuitici 11. Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum: Hæc autem fides de Deo vno & trino fuit antiquorum & nouorum, & hæc animalia poſſunt intelligi prædicatores vtriuſque teſtamenti, qui videlicet præſident ſubditis ad regendum non ſolum prædicando, ſed vigilando per officium paſtorale. Gregorius ſuper hunc locum Vna fuit fides veterum & nouorum patrum, & omnipotentem Deum trinitatem crediderunt. Ecce namque Ioannes in Reuelatione ſua dicit, quatuor animalia in cœlo clamantia *Sanctus*, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens. Dominus, notatur vnitas eſſentiæ: quia non dicitur Domini dii. Dominus, præſidentia: quia omnibus dominatur, Heſter. 12. Dominus omnium es, &c. Deus, natura, Pſalm. Vacate & videte quoniam ego ſum Deus, hoc eſt nomen ſimiliter excelſum, nomen amabile, reuerendum & magnificandum. Infra. 15. Magna & mirabilia tua Domine Deus omnipotens &c. Quis non timebit te Domi-

A ne, & magnificabit nomen tuum? *Omnipotens*, infinita potentia, & pertinet ad vnitatem eſſentiæ. Præmittitur autem dominatio, licet diuinitas prius habeat conſiderari, quia per notitiam vniuerſalis dominationis eſt via ad cognitionem diuinitatis. Præterea Dominus & omnipotens additur ad manifeſtandum vim huius nominis Deus. Infra. 21. Audiui quaſi vocem tubæ, &c. *Qui erat*, quando ſcilicet mundus nondum erat, vnde notatur eſſe ſine principio. 2. Machab. 1. Domine Deus omnium creator omnipotens, & æternus & qui eſt immutabiliter, vel, notatur dignitas ſingularis per omnia, in eſſe diuino, remiſit me ad vos, *Et qui venturus eſt*, ad iudicandum quia tota trinitas iudicabit auctoritate, licet ſolus filius corporaliter appareat,

B vt dicit Gloſſa Iſaiæ vltimo. Ego autem opera eorum, & cogitationes venio vt, congregem cum omnibus Gentibus, &c. Sed quomodo venire poteſt, qui vbique eſt? Ieremiæ 23. Cœlum & terram ego impleo. Reſpondetur. Eſt venire ſecundum locum, & ſic Chriſtus ſecundum humanitatem veniet ad iudicium. Item ſecundum manifeſtationem vel effectum ſiue ſit effectus miſericordiæ ſiue iuſtitiæ, & ſic, non primo modo veniet Trinitas, quia ſe per effectum iuſtitiæ manifeſtabit, *Et cum darent*. Hic oſtenditur aſſociatio aliorum ad laudandum ſcilicet Iudicum ſiue præſidentium, qui iunguntur prædicatoribus in diuina laude. Et, primo oſtenditur reuerentia in facto. Secundo laus ſiue magni-

C ficentia in verbo, dicentes dignus. Item in facto oſtenditur reuerentia tripliciter. Primo quantum ad proſtrationis humiliationem, Secundo quantum ad adorationis deuotionem. Et adorabant. Tertio quantum ad coronarum oblationem, Et mittebant. Dicit igitur, *Et cum darent illa animalia*, id eſt prædicatores, quorum eſt per quatuor mundi partes ſeminare doctrinam. *Darent*, prædicando vbique, *Gloriam*. ideſt laudem, magnam ſcilicet de dono fidei. *Et honorem*, de merito bonæ operationis, Pſalm. Afferte Domino gloriam & honorem, *Et benedictionem*, de præmio ſupernæ retributionis. Tobiæ 13. Benedicite Dominum omnes electi eius, *Sedenti ſuper thronum*, Haymo Chriſto ſuæ eccleſiæ præſiden-

D ti, *Viuenti in ſecula ſeculorum*, ideſt æternaliter. Supra primo: Et ecce ſum viuens: *Et procidebant*: id eſt humiliabant ſe. Pſalm. Procidamus ante Deum, ploremus coram Domino Deo noſtro, *Et viginti quatuor ſeniores*, ideſt omnes patres ſiue iudices & rectores vtriuſque teſtamenti. *Ante ſedentem in throno*, id eſt in conſpectu ſiue ad beneplacitum Chriſti vel ipſius Trinitatis regnantis & quieſcentis in eccleſia, quia tam in Veteri quàm in Nouo teſtamento prædicantibus, magnificantibus Deum, alii patres præſidentes populo ac regentes, ſe reddunt conformes in magnificando ipſum Deum. *Et adorabant viuentem in ſecula ſecu-*

E *lorum*, referentes de acceptis gratias, vel inſtantes pro accipiendis. Infra. 19. Adorauerunt Deum. *Et benedicebant viuenti*, quia ille eſt adorandus, qui ſolus per ſe eſt immortalis, & à quo alii. 1. Timoth. vltimo. Qui ſolus habet immortalitatem, *Et mittebant coronas ſuas ante thronum*, ſic vidit in viſione, & per hoc ſignatur quòd victorias vitiorum prorſus debemus Deo attribuere, in conſpectu ſuæ bonitatis, quia ſedet ſuper eccleſiam regens & præſidens. Per coronas enim illas victoriæ tentationum deſignatur, 1. Corinth. 4. Quid habes quod non accepiſti? Gregorius ſuper hunc locum. Sancti viri quicquid in ſe inſpiciunt immortalis

talis gratiæ, donum eſſe cognoſcunt? eique de accepto munere debitores fiunt: qui & præueniendo dedit eis bonum velle, & ſubſequendo conceſſit bonum poſſe. Ante thronum, poteſt etiam hic notari exemplum. 1. Cor. 14. Omnia ad ædificationem fiant. Obiicitur, quia ſi totum eſt ex Deo, ergo in noſtris operibus nihil eſt ex nobis, ergo non meremur. Quid eſt ergo quod dicit Apoſtolus, 2. Timoth. 4. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ? &c. Reſpondetur. Dicendum quod omnia bona noſtra ſiue naturalia, ſiue gratuita indiſtincte ſunt à Deo. 1. Cor 3. Quid habes quod non accepiſti? & ſi aliquid bonum facit homo, illud bonum ideo fit ab homine, tamen non vt ab homine, ſed quia illud ſibi datum eſt à Deo, & ideo totum eſt recte & proprie ab ipſo Deo operante, quandoque aliquid per hominem: non ſicut auctorem, ſed ſicut miniſtrum. 1. Cor. 3. Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis. Gregorius ſuper hunc locum. Auctoris ſui gratiam negare conuincitur, quiſquis ſibi tribuit quod operatur; & Deum negat, cum deſpectu gratia ſibi vires boni operis arrogat, Ad illud quod obiicitur de merito, dicendum, quod bona quæ agimus & à Deo ſunt, & aliquo modo à nobis: à Deo, ſicut dante & principaliter operante, A nobis, ſicut cooperantibus gratiæ eius: vnde Gregorius. Bonum quod agimus & Dei eſt & noſtrum, Dei, per præuenientem gratiam, noſtrum, per obſequentem liberam voluntatem, tamen quia ipſum cooperari, & voluntas & gratia cooperandi totum omnino eſt à Deo, ideo omnia & tota ſunt à Deo: quia homo nihil prorſus habet à ſe, ſed totum à Deo, vt dicit Apoſtolus & Anſelmus, in libro, de Caſu diaboli. *Dicentes dignus es*, hic oſtenditur laus in verbo, Et primo oſtenditur Deus eſſe magnificandus. Secundo quod ſubditur ratio magnificandi, Quia tu, dicit igitur, *Dicentes dignus es Domine*, per præſidentiam dominationis, *Deus noſter*. per effectum creationis, *Accipere gloriam & honorem, & virtutem*, quòd ſuprà dixit benedictionem ideſt laudem virtutis, diſtinguitur vt ſupra, vel. Gloriam, ideſt laudem glorioſam, ratione tuæ bonitatis, & honorem, ratione ſapientiæ, Et virtutem, id eſt laudem virtutis, ratione poteſtatis. Item Haymo. Gloriam accepit quando tertia die reſurrexit, Honorem, quando aſcendit, Virtutem, quando omnia ſubiecta ſunt ei. Pſalm. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, *Quia*, quaſi dicat, vere dignus es magnificari, *Quia tu*, poteſt intelligibiliter ſermo dirigi ad filium, vel ad totam Trinitatem, quæ ſola creauit omnia, *Creaſti omnia*. Eccleſiaſtici 1. Vnus eſt altiſſimus creator omnium omnipotens. Contrà. Quædam fiunt de materia. Reſpond. Omnia ſunt creata id eſt de nouo facta, vel immediate vt ea quæ in principio mundi facta ſunt ſimpliciter ex nihilo, & angelus, cœlum empyreum, & prima materia. Quædam mediate, vt ea quæ ſunt ex materia. Illa enim materia prima facta fuit ex nihilo, ex qua eſt omnis alia materia particularis, *& propter voluntatem tuam erant*, in æterna diſpoſitione, *& creata ſunt*, ex tempore. Ioan. 1. Quod factum eſt &c. Tangitur igitur eius poteſtas, cum dicitur Creaſti omnia. Bonitas, cum ſequitur Et propter voluntatem tuam, ex voluntate fuit quod voluit diſponere ab æterno, quæ crearet in tempore Sapientia, cum ſubditur, Erant; Gloſſa in arce, ideſt in ſapientia Dei. Item bonitatis & ſapientiæ efficacia: quia quod diſpoſuerat non remanſit inane vnde ſubinfertur. Et creata ſunt.

A Quæritur. Haymo, *S*i erant, quomodo creata ſunt? Reſpondetur dicendum, erant in prædeſtinatione omnipotentis artificis. & creata ſunt in opere viſibili.

CAP. V.

ET vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. Et vidi angelum fortem; & prædicantem voce magna: B Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius? Et nemo poterat, neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum, neque reſpicere illum. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum. Et vnus de ſenioribus dicit mihi: Ne fleueris; ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio ſeniorum agnum ſtantem tan- C quam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem: qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram. Et venit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum. Et cùm aperuiſſet librum, quatuor animalia & vigintiquatuor ſeniores ceciderunt coram agno, habentes ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum & cantabant canticum nouum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius: quoniam occiſus es, & rede- D miſti nos Deo in ſanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum, & erat numerus eorum millia millium dicentium voce magna: Dignus eſt agnus qui occiſus eſt accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Et omnem creaturam quæ in cælo E eſt, & ſuper terram: & ſubtus terram, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes. Sedenti in throno, & agno; benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum. Et quatuor animalia dicebant. Amen. Et vigintiquatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt viuentem in ſæcula ſæculorum.

CAP. V.

Et *vidi.* Secunda pars eſt huius viſionis in qua videtur liber in dextera ſedentis ſuper thronum. Suprà. 2. oſtendit Ioannes ſe vidiſſe Chriſtum quieſcentem in Eccleſia & regnantem & ordinantem ipſam: hic autem oſtendit ſe vidiſſe diſpoſitionem, qua ab æterno Deus diſpoſuit genus humanum redimere, quæ non poterat impleri niſi per Chriſtum; poſtea vero in tertia patte viſionis oſtendit diſpoſitionem ipſam eſſe completam per eumdem patientem, pro ſalute hominum. Diuiditur autem hæc pars in quatuor: in Prima agitur de viſione libri, in Secunda de viſione angeli prædicantis, Et vidi angelum, in Tertia de deſolatione Ioannis lamentantis, Et ego flebam, in Quarta de allocutione ſenioris conſolantis, Et vnus. In prima iterum Primo, oſt odit vbi vidit, Secundo, quid vidit, Librum, Tertio ſub qua diſpoſitione vidit, Signatum. Dicit igitur. *Et vidi in dextera,* Id eſt filio, per quem pater omnia fecit. Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſunt, *Sedentis*, ſcilicet patris per præſidentiam, inhabitationem, & gubernationem, *Super thronum*, ſcilicet Ecclaſiam. Pſal. Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam, *librum*, id eſt diuinam diſpoſitionem da hominis redemptione, ipſe enim filius eſt ars ſiue ſapientia patris, in qua omnia ſunt diſpoſita. 1. Cor. 1. Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam, *ſcriptum intus*, quia Deo totum cognitum plene. *Et foris*, ſecundum quod oſtendebatur hominibus manifeſtandum; quia prophetis antiquis patribus fuit à Deo reuelata diuina diſpoſitio in tempore complenda, vel ſecundum Gloſ. obſcure manifeſtantur in Veteri teſtamento, aperte in Nouo Ezechielis. 2. Vidi & ecce manus miſſa &c. *ſignatum*, id eſt ſigillatum, id eſt clauſum, ſicut aliquid ſub ſigillo clauditur, *ſigillis ſeptem*, quæ infra determinantur ſcilicet de equo albo rufo & nigro, &c. Infra. 6. vel quod vidit librum ſub ſeptem ſigillis, poteſt intelligi multiplex myſterium humanæ reparationis & ſalutis; ſcilicet incarnatio ſiue conceptio, natiuitas, paſſio, deſcenſus ad inferos, reſurrectio, aſcenſio, aduentus ad iudicium. Loquitur autem ed ſimilitudinem alicuius principis tenentis in manu librum clauſum & expectantem aliquem ſibi dilectum & ſpecialem, per quam coram aliis publice legatur, vel liber ille eſt ſecundum beatum Gregorium Scriptura ſacra, in qua ſcripta latebat Diuina diſpoſitio de humano genere redimendo. In dextera, &c. vt prius: quia filius eſt lumen noſtrum illuſtrans nos per ſcripturam. Scriptum intus, per intellectum ſpiritualem quantum ad ſapientes, Foris, per intellectum literalem quantum ad ſimplices, vel. Intus, quantum ad Vetus teſtamentum quod occulte agit de redemptione hominis. Foris, quantum ad Nouum vbi aperte, vel aliter Gregorius. Intus, quoniam inuiſibilia promittit; Foris, quia viſibilia præceptorum ſuorum rectificationa diſponit. Intus, quia cœleſtia pollicetur, Foris autem quia terrena & contemptibilia, qualiter ſint vel in vſu habenda, vel ex deſideriis fugienda præcipit. Signatum ſigillis ſeptem, hoc eſt vniuerſis obſcuritatibus ſiue omnium myſteriorum intus latentium plenitudine conſcriptum, vel ſeptiformi ſpiritu qui ſcripturam condidit clauſam & ipſe aperuit, vel Septem ſigilla poſſunt intelligi ſeptem modi loquendi in ſcriptura ſcilicet modus ſcripturam ſacram per actum redemptionis,

A hiſtoricus, modus tropicus, allegoricus, anagogicus, figuratiuus, vt in figuris Veteris teſtamenti, & ſicio hoc libro, & in parabolis, vt cum dicitur Chriſtus petra & huiuſmodi. Item modus abſolutus ſcilicet quando res accipitur cum magno pondere & impletione vt Exodi. 3. Qui eſt miſit me. Item dignatiuus, vt cum ex magna dignatione Dei ad iuſtos dicitur aliquid magnum vt Pſal Ego dixi dii eſtis. Et. 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo vnus ſpiritus eſt. Sed cum loquatur pro ſtatu ante humanam reparationem, vt patet ex ſequentibus, quomodo dicitur liber ſcriptus Foris id eſt apertus in Nouo teſtamento, cum ante reparationem hominis nec diuina diſpoſitio eſſet aperte hominibus manifeſtata, nec etiam ſcriptura ſacra? Reſpond. dicendum, quòd
B liber ipſe non ſignat Diuinam diſpoſitionem vel ſacram ſcripturam pro ſtatu ante hominis reparationem, ſed quòd librum in ſua viſione vidit ſcriptum foris, hic ſignificabat manifeſtationem, non quæ tunc eſſet, ſed quæ futura erat tempore gratiæ. 2. Cor. 3. Nos autem reuelata facie, &c. *Et vidi*, hîc ponitur viſio angeli, & Primo oſtenditur deſiderium antiquorum de redemptione hominis, Secundo oſtenditur impotentia creaturæ ad opus creationis, Et nemo. Dicit igitur. *Et vidi angelum*, id eſt quemcunque de ſanctis prophetis, qui erant Dei nuncii, *fortem*. Deſiderio, vel fortem, longanimitate expectationis, *& prædicantem*, id eſt prædicando loquentem, *voce magna*, propter deſiderium,
C *quis eſt dignus aperire librum*, id eſt diuinam diſpoſitionem implere in opere humanæ redemptionis, tunc enim manifeſtatur præordinatio, cum impletur. Antiqui prophetæ & patres deſiderabant aduentum redemptoris, & præ nimio deſiderio dolebant de dilatione aduentus, & licet expectarent redemptionem, tamen quidam ex eis quomodo & per quem fieret ignorabant, Donec quibuſdam ante quam fieret reuelatum eſt. Lucæ 10. Multi prophetæ, &c. Vel librum aperire, ipſa impletione humanæ reparationis, myſteria Veteris legis expoſitione, *& ſoluere ſignacula eius.* ſicut ſupra multipliciter expoſitum eſt, *nemo*, id eſt nulla creatura rationalis, *neque exiſtens in cælo*, vt angelus, *neque in*
D *terra*, vt homo in corpore, *neque ſubtus terram*, vt animæ iuſtorum exutæ, quia ante aduentum Chriſti, boni & mali deſcendebant ad inferos. Iob. 17. Si ſuſtinuero infernus domus mea eſt, *poterat aperire librum*, id eſt implere diuinam diſpoſitionem, redimendo mundum, *neque reſpicere*, id eſt perfecte intelligere: quia æternam illam diſpoſitionem, nulla creatura plenè intelligebat, antequam impleretur, vel. Aperire librum, id eſt per effectum humanæ reparationis, exponere aliis ſecreta legis veteris, quæ eiuſdem reparationis diſpoſitionem continet. Neque reſpicere, id eſt intelligere plenè quo ad ſe: quia nullus perfecte capiebat; ante Chriſti aduentum, *ego* quanta eſſet gratia Noui teſtamenti venturi, quæ
E in Veteri lege latebat. Gregorius ſuper hunc locum. Scripturam ſacram ſolus redemptor noſter aperuit, qui homo factus moriendo reſurgendo, aſcendendo, cuncta myſteria quæ in ea fuerant clauſa patefecit. Nota quod ex hoc quod dicitur Subtus terram accepit argumentum Gregorius quod infernus eſt ſub terra, *& ego*, hîc Primo oſtenditur lamentatio Ioannis. Secundo, ordo lamentationis, Quoniam. Dicit igitur, *& ego flebam multum*, compatiens neceſſitati communi, *quoniam nemo dignus inuentus eſt*, quia omnes peccatores. Roman 3. Omnes peccauerunt & egent gloria Dei, *aperire librum*, id eſt Diuinam diſpoſitionem, vel

nas

nec videre, id eſt perfecte intelligere, qui modus redemptionis & gratia Noui teſtamenti, licet intelligeretur à ſanctis patribus, qui Chriſtum incarnandũ & paſſurum expectabant, tamen non perfecte. Iſte fletus ſignat deſiderium patrum. Nota Gloſſam, hic in perſona, *Et vnus de ſenioribus*, hic primo tangitur perſona conſolationis, *Et vnus de ſenioribus*, de quibus ſupra. 3. ideſt aliquis de antiquis patribus ſiue prophetis, qui Chriſtum venturum ſciens conſolatur alios. Secundo oſtenditur conſolatio Ioannis, *Dixit mihi: ne fleueris*, id eſt non dures in fletu, quia per conſiderationem prophetiæ antiquorum patrum, inueniri poterat conſolatio, vnde Geneſis penultimo. Non auferetur ſceptrum de Iuda. Pſalm. deſcendet ſicut pluuia in vellus, Iſaiæ 33. Dominus iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus rex noſter. Tertio oſtenditur materia ſiue cauſa conſolationis, *Ecce*, &c. & Primo oſtenditur dignitas Redemptoris, *Ecce* Nota eſt gaudii vel propinquitatis, *Leo*, ſcilicet Chriſtus qui Leo fuit incarnatione, qui & Deitatem humanitate operuit, ſicut cauda leo veſtigia, ne diabolus vel Iudæi diuinitatem agnoſcerent. Iſaiæ. 13. Vere tu es Deus abſconditus. Item Leo progreſſu vitæ, qui audacter arguebat peccatores, Prouerb. 30. Leo fortiſſimus beſtiarum, ad nullius pauebit occurſum Item Leo in paſſione, quia triumphauit de diabolo, ſicut leo triumphat de aliis animalibus. Numer. 24. Non accubabit leo donec deuoret prædam, Rurſus quia leo dormit apertis oculis. Et ipſe mortuus eſt, diuinitate viuente, Numer. 23. Accubans dormiuit vt leo. Item Leo in reſurrectione, quia tertia die reſurrexit ſic vt leo, cum mortuus natus ſit, tertia die voce patris ſuſcitatur. Geneſis 49. Catulus Leonis Iuda: ad prædam aſcendiſti fili mi: hoc quantum ad paſſionem, Requieſcens accubuiſti vt leo: hoc quantum ad reſurrectionem. Item Leo in æquitatis diſtributione, hæc eſt enim leonis natura, quòd leo humilianti ſe & proſternenti ad pedes ſuos mitem ſe præbet, ſtantem vero & rebellantem proſternit, ſic facit Dominus 1. Petri. 5. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Item Leo in iudicii diſtrictione. Amos 3. Leo rugiet, quis non timebit? Secundo tribus regalis, quæ oſtenditur in generali, cum dicitur, *De tribu Iuda*, hoc ad maiorem rectitudinem, & conſolationem additur vt non ſolum naſciturus oſtendatur, ſed etiam de qua tribu: Fuit autem Dominus de tribu Iuda, de qua fuit & Virgo beata vt habetur Matth. 1. & fuit conueniens vt Rex regum de tribu regia naſceretur. Hebr. 7. Manifeſtum eſt quod ex Iuda ortus eſt Dominus, de qua tribu nihil de ſacerdotibus locutus eſt Moyſes. Oſtenditur etiam in ſpeciali cum ſequitur: *Radix Dauid*, quia ipſe eſt radix & principium procedens de ſtirpe Dauid, vel. Radix ſecundum Diuinitatem ipſius Dauid, & etiam ſecundum humanitatem; ſcilicet inquantum credebatur incarnandus, quia inquantum credebatur incarnandus, miniſtrabat gratiã antiquis patribus: ſicut radix ramis miniſtrat humorem. Auguſtinus in Hyponoſticon, Omnes ſancti qui ante aduentum fuere incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti, fide non alia, niſi quæ nunc eſt, ſalui facti ſunt. Tertio, oſtenditur paſſio triumphalis, *Vicit*, ideſt diabolum vincet, ſcilicet per vim paſſionis. Iſaiæ 63. Ego qui loquor iuſtitiam. *Aperire*, id eſt ad hoc aperiat librum, ideſt diuinam diſpoſitionem de redimendo genere humano, quam manifeſtauit & eſſe piam, amandam, ac venerandam, oſtendit cum ipſam redemptionẽm impleuit. *Et ſoluere ſeptem ſignacula*,

A De quibus & quorum ſolutione habetur infra 6. Et vidi quod aperuiſſet, vel. Septem ſignacula ſunt illa ſeptem, ſub quibus diſpoſitum fuit ab æterno redemptionem eſſe perficiendam ſcilicet incarnatio, paſſio, deſcenſus ad inferos, reſurrectio, aſcenſio, aduentus ad iudicium. Aliter. Librum, id eſt ſcripturam ſacram. Et ſoluere ſeptem ſignacula eius, ideſt vniuerſa myſteria, ſiue ſecreta: quia cum in ſcriptura legeretur, de incarnatione & paſſione & reſurrectione & aſcenſione ſub obſcuritate. hæc non plene intelligerentur, niſi implerentur: quod per ſolum Chriſtum factum eſt. Gregorius ſuper hunc locum. Ipſe librum aperuit & ſignacula eius ſoluit, qui naſcendo, moriendo, reſurgendo & ad
B cœlos aſcendendo, ſcripturæ ſacræ nobis arcana patefecit, *Et vidi*, tertia pars eſt viſionis, ſcilicet de agno aperiente librum. Hic enim oſtenditur quomodo leo vicit & quomodo completa eſt redemptio generis humani, de qua ſuprà ſermo fiebat. Hæc autem pars tria continet. Primum eſt deſcriptio aperientis. Secundum acceptio & apertio libri, Et venit. Tertium gratiarum actio pro redemptione generis humani, Et cum Ieſus deſcribitur multipliciter. Primo quantum ad redemptionis generalitatem: vnde dicitur, *Et vidi*, Nota etiam præſentiæ, *In medio throni*; ſic tangit ipſum corpus eccleſiæ, quæ eſt thronus. ſuper quam ſedet Dominus: Deinde tangit quædam principalia membra Eccleſiæ:
C ſcilicet & prædicatores, vnde dicit: *Et in medio quatuor animalium*, id eſt prædicatorum quorum eſt prædicare per quatuor partes orbis, Item etiam præſidentes ſiue paſtores, vnde ſequitur, *Et in medio* ſeniorum: ideſt paſtorum, qui debent eſſe maturi, & vita & ſapientia. Per hoc quod vidit agnum ſic in medio, oſtenſum eſt quod redemptionem fecit generaliter quantum eſt de ſe 2. Cor. 5. Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus &c. Secundo quantum ad innocentiæ ſanctitatem, *Agnum*, ideſt, innocentem Chriſtum. Ioann. 1. Ecce agnus Dei. iuſte eſt agnus qui fuit victimatus pro liberatione hominum. 1. Petri, 1. Non corruptibilibus auro vel argento, &c. Tertio quantum ad victricem pieta-
D tem, *Stantem*., in ſignum quod ſuos iuuare paratus eſt. Nota quod ſuprà. 2. vidit eum ambulantem. Item ſedentem, ſuprà. 4. Item ſtantem, hic. Ambulat, dum dona diſtribuit, Sedet, cum merita diiudicat: Stat cum ſe ad adiuuandum paratum demonſtrat, Actor. 7. Ecce video cœlos apertos, &c. Quarto, quantum ad reparatam charitatem, ex qua mori voluit. *Tanquam occiſum*, cum verè mortuus ſit. Item ſi occiſus, quomodo ſtans? Reſpondetur ad Primum ſecundum Gloſſam, quod tanquam occiſum dicitur, non quia non ſit mortuus verè ſed quia mortuus ſecundum humanitatem, viuebat ſecundum Diuinitatem: vel quia horaria fuit eius mors, quia die tertia reſurrexit, vel Tanquam, ac-
E cipitur vt expreſſiuum virtutis, ſicut Ioannis 1. Gloriam quaſi Vnigeniti à Patre, Ad aliud, quod ſtare oſtenſus eſt, quantum ad Diuinitatem: occiſus quantum ad humanitatem, vel quia ex morte eſt cauſa adiutorii. Quinto quantum ad Dominatiuam poteſtatem, *Habentem cornua ſeptem*, id eſt, vniuerſam poteſtatem, quia per cornu poteſtas ſiue fortitudo ſignatur. Danielis 7. Poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur. Pſalm. Et dominabitur à mare vſque ad mare, vel. Cornua ſeptem, ideſt vniuerſam victoriam iuſtorum ſiue victoriam iuſtorum in ſeptem ætatibus exiſtentium, quia omnis iuſtorum victoria ab ipſo eſt. 1. Cor. 15. Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per

Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, vel Cornua
ſunt eminentiores iuſti vt habetur in Glos. Sexto
quantum ad communicatiuam ſui bonitatem; quia
ex bonitate communicat nobis dona ſpiritus ſeptifor-
mis, *Et oculos ſeptem*, idest ſpiritum ſeptiformem in
donis, ſiue dona ſpiritus ſeptiformis, quæ dicuntur
oculi; quia animam oculatam, & videntem ad illu-
minatam reddunt. Zachariæ. 3. Super lapidem vnum
ſeptem oculi ſunt, *Qui ſunt ſeptem ſpiritus* Dei, quaſi
dicat, per illos ſeptem oculos ſignatur ſpiritus ſepti-
formis in donis quæ miſit Dominos in omnem ter-
ram, quantum in ſe fuit, qoando per Apoſtolos &
diſcipulos omnibus gratiam ſpiritus ſancti obtulit ad
illuminationem animarum, quia in omnem terram
exiuit ſonus eorum. Sed quæritur, quare Senior præ-
diceus myſterium reparationis: vocat leonem. Ioan-
nes vero nominat agnum, referens viſionem? Reſ-
pondetur Quia ſopertus agebatur de impotantia ho-
minum & angelorum ad humanam reparationem
implendam, & ideo ibi Chriſtus, qui potens fuit ad
eandem reparationem, recte leo dicitur, in iuditium
poteſtatis, Ioannes verò quia de eius poteſtate, ſub
nomine leonis tetigerat, eius ſanctitatem & inno-
centiam voluit oſtendere: & ideo agnum nominauit:
quia per hoc monſtratur quod non pro ſe, ſed pro
homina paſſus eſt. Item de hoc qood dicitur, qui
ſunt ſeptem ſpiritus Dei miſſi in omnem terram, qoia
ſpiritusſanctus vbique eſt, ergo mitti non poteſt. Am-
broſius, in libr. de Spiritusſancto. Spiritus ſanctus
nou habet circum ſcriptam virtutem. qui in omnibus
& vbique ſemper eſt. Item cum plurimi tamanſerint
infideles quomodo miſſus eſt ſpiritusſanctus in om-
nem terram? Reſpondetur. Miſſio in creaturis mul-
ta importat, ſcilicet Minoritatam miſſi reſpectu mit-
tentis, Mutationem loci, Auctoritatem mittentis
reſpectu miſſi, intentionem alicuius effectus vel ali-
cuius facti, ſi ſit miſſio ordinata, minoritas non no-
tatur in Spiritusſancto cum dicitur mitti à Patre &
filio quia idem Deus, tres enim perſonæ coæternæ
ſibi ſunt & coæquales: quia pater & filius quicquid
habent dant ſpiritui ſancto procedenti, & ideo mi-
nor eſſe non poteſt. Item nec mutatio loci: quia vbi-
qoe eſt, ſed auctoritas oſtenditur in patre & in filio,
reſpectu ſpiritusſancti, cum dicitur mitti, qoia ab eis
procedit: & ideo ab vtroque mittitur, nec ex illa au-
ctoritate ſequitur quòd ſit minor, quia illa auctoritas
non poteſt eſſe minoris virtutis, ſecundum rationem
originis. vnde Auguſtinus in libr. de Trinitate Non
ideo arbitrandum minorem eſſe filium quia miſſus eſt
à patre: nec ideo minorem ſpiritum: quia & pater
aum miſit & filius: ſiue enim propter viſibilem crea-
turam, ſiue potius propter principii commendatio-
nem, non propter inæqualitatem vel parilitatem, vel
diſſimilitudinem ſubſtantiæ in ſcripturis hæc poſita
intelliguntur. Similiter in miſſione quartum intelligi-
tur ſcilicet intentio alicuius boni. Dicitur enim mitti
ratione iuſtificationis, & illominationis internæ, &
ratione inhabitationis, vt ſcilicet inhabitet in anima
vt in ſuo templo. Nota tamen quòd miſſio de qua
hic loquitur, non intelligitur miſſio completa, quan-
tum ad omnes habitatores terræ, quòd ſcilicet omni-
bus fuerit datus ſpiritus ſanctus: ſed quòd omnibus
fuerit oblatus, dum Apoſtoli in omnem terram ver-
bum fidei portauerunt, vel poteſt dici quòd in om-
nem terram miſſus eſt, quantum ad aliquos qui de
omni terra crediderunt & ſuſceperunt ſpiritum ſan-
ctum. Per hoc patet ad ſecundum. *Et venit*, hic agitur
de acceptione libri, & innoitur apertio. Et venit, ſci-
licet agnus ad cognitionem hominum per carnem
quam aſſumpſit. *Et accepit librum*, idest poteſtatem

A ſiue auctoritatem libri aperiendi, *De dextera ſedentis
in throno*, idest, à ſe Deo, ipſe homo. Ipſe enim ſecun-
dum quod homo auctoritatem & virtutem redimen-
di genus humanum habuit à ſe ipſo in quantum Deus
Et aſt intelligendum quod librum aperuit quia ſcili-
cet mortem ſuſtinuit, & ſic eſt diuina diſpoſitio com-
pleta & ſacra pagina reſerata, vnde ſequitur, Et cum
aperuiſſet. Sed quare potius oſtenſus eſt accepiſſe à
ſe inqoantum Deus, quàm à Patre, vel Spiritu ſan-
cto? Item quare Pater potius dicitur ſedera ſuper
thronum? Reſpondetur. Ad primum quod hoc eſt
qoia ipſe Filius eſt incarnatus, ad redimendum genus
humanum, & ipſe incarnatus dabat ſuæ virtutem hu-
manitati ad negotium reparationis humanæ: & ideo
B potius dicitur ipſe ſecundum quod homo accepiſſe
librum à ſe Deo, quia nulla alia perſona eſt ad re-
demptionem incarnata. Vnde verbo recte appropria-
tur datio libri, licet à tota Trinitate librum accepe-
rit Chriſtus homo, vel quia in ipſo Filio diſponuntur
omnia ab æterno tanquam in arce & ſapientia patris
recte liber accipitur ab eo, vnde ſuprà eodem dicitur
qood In dextera ſedentis erat liber, vel ſi liber accipi-
tur pro ſcriptura, recte ei appropriatur cui & ſapien-
tia. 1. Cor. 1. Chriſtum Dei virtutem & ſapientiam.
Ad aliud dicendum, quod eſt propter auctoritatem
quæ eſt in Patre, reſpectu Filii & Spiritusſancti, non
quia ſit dignior, vel potentior, cum perſonæ ſint ſibi
coæquales, ſed quia origo, quia ab eo emanant, ita
C tamen quod totum accipiunt, & ideo eſt ſumma
æqualitas, vel quia ei appropriatur potentia: ſedere
autem in throno potentiam & imperium dicit, reſ-
pectu creaturæ, tamen tota Trinitas in throno ſedet
ſecundum virtutem. *Et cum aperuiſſet*, hic oſtenditur
gratiarum actio, & Primo vt eſt exhibita ab homini-
bus. Secundo vt ab angelis, Et vidi & audiui. Tertio
vt communiter ab omnibus, Omnes audiui. Gratia-
rum autem actio exhibita ab hominibus deſcribitur
multipliciter. Primo, quantum ad reuerentem hu-
miliationem, *Et cum aperuiſſet Librum*, idest diuinam
diſpoſitionem impleſſet, per actum redemptionis, vel
librum, idest ſcripturam ſacram, *Quatuor animalia*,
idest vniuerſi prædicatores, quorum præcipue eſt Dei
D bonitatem magnificare, *Et viginti quatuor ſeniores*. id
eſt prælati, ſiue iudices vniuerſi. De hoc magis di-
ctum eſt ſupra. Ad tales pertinet extollere beneficia
Dei, *ceciderunt coram agno*, idest reuerentiam deda-
runt cum humilitate, ſentiendo de ſe humilia. Grego-
rius. Origo virtutis humilitas eſt, illa in nobis virtus
veraciter pullulat, quæ in radice propria, idest, in
humilitate perdurat. Coram agno dicit, quia ex con-
ſideratione Agni pro nobis paſſi oritur affectio hu-
militatis. Secundo, quantum ad vitiorum mortifica-
tionem, *Habentes ſinguli citharas*, idest mortificatio-
nem vitiorum & concupiſcentiarum. In cithara, eſt
lignum & chorda, per lignum ſignatur crux Chriſti
per chordas caro iuſtorum ſecundum diuerſa mem-
bra, vt ſint plures chordæ quæ extenduntur in ligna
E quando ad imitationem crucis auſteritate, paſſionum
dulcore, in auribus Dei melodiam reddunt. Galat. 5.
Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vi-
tiis & concupiſcentiis. Nota qood dicit Singuli, quia
quilibet debet accipere pœnitentiam ſibi congruam.
Lucæ. 9. Si quis vult poſt me venire &c. ad fugien-
dum autem voluptatem & mortificandam carnem
efficaciter mouet & adiuuat magnus amor ad Deum
vnde Gregorius, Vere Deum diligimus, ſi ad man-
data eius nos à noſtris voluptatibus coarctamus,
Nam qui adhuc per illicita deſideria defluit, perfe-
cte Deum non amat, quia ei in ſua voluntate contra-
dicit. Tertio, quantum ad virtuoſam dilectionem.

Et Phialas, ideſt chorda lata per virtutem dilectionis, quæ ſe extendit ad inimicos diligendos, Phialæ enim ſunt quædam vaſa lata & lucida, à hyali græce quod eſt vitrum latine. Latitudo debet eſſe amoris in affectu, Lux cœleſtis cognitionis in intellectu. Pſal. Latum mandatum tuum nimis, Gregorius. Nihil Deo ſine concordia placet, *Aureas*, propter cæleſtem ſapientiam, quæ animam fulgere faciens dirigit ad diligendum & exhibendum debitum effectum, & ad ſeruandum eandem contra bellum tentationum, vel contra iniurias ſiue moleſtias, & ad alia bona ſalutis. Prouerb. 12. Lex ſapientiæ fons vitæ, vel Aureas dum propter Deum diliguntur inimici, vel omne quod diligitur; quia ex hoc dilectio inimicorum, Et amicorum & ipſius Dei habet pretium & valorem apud Deum, ſcilicet cum propter Deum diliguntur ſicut aurum dat vaſi valorem & decorem. Gregorius Si quis quælibet amat, ſed propter Deum non amat, caritatem non habet, ſed habere ſe putat. Caritas autem vera eſt, cum & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Quarto, quantum ad orationis deuotionem, *Plenas odoramentorum*, ideſt deuotarum orationum. Oratio enim maxime & principaliter in corde, talis phiala multum placet in oculis Dei, ideſt mens plena & affluens orationis deuotione. Et ideo ipſa oratio odoramentum dicitur, quia ad modum thoris odoriferi aſcendit ad Deum & in eius facie ſuauiter redolet. Pſal. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, vt exponens ſubdit *Quæ ſunt*, per ſignificationem: *orationes ſanctorum*, ideſt iuſtorum, quia tales ſunt efficaces. Prouerb. 15. Longe eſt Dominus ab impiis, & orationes iuſtorum exaudit. Quinto quantum ad laudis magnificationem. *Et cantabant*: & Primo deſcribitur hæc laus quantum ad iocunditatem, quæ erat. Tum ex parte laudantium: vnde canticum vocatur, *Et cantabant*, id eſt cum cantico & gaudio dicebant, *canticum*. Tum ex parte materiæ laudis, vnde dicit *nouum*, quia de nouo quod contigit, quia inuentus eſt qui librum acciperet & aperiret. Item quia facta eſt nouitas in genere humano prius vetuſto, & ideo canticum eſt nouum. Et ita iocundum. Nouus Rex, noua lex. Nouus Dux, noua lux, noua ſunt omnia. Pſal. Cantate Domino canticum nouum quia mirabilia fecit. Secundo deſcribitur quantum ad tenorem, *Dicentes dignus*, vbi primo magnificatur quantum ad dignitatem ex parte ſui. Secundo quantum ad caritatem ſiue bonitatem reſpectu noſtri, Quoniam occiſus, Dicit igitur, *Dicentes: Dignus es Domine*, Dominum vocant, quia ſeruos ſe agnoſcunt, propter emptionem 1. Cor. 6. Non eſtis veſtri, empti enim eſtis pretio magno, vnde ſeruiendum eſt ei. Coloſſen. 3. Domino Chriſto ſeruite, *Deus*, dominus, per poteſtatem Dominationis, Deus per eſſentiam deitatis: hoc enim confitetur deuotio fidei de Chriſto ſcilicet imperium poteſtatis, & naturam deitatis: & ex hoc exurgit in dulciſſimum affectum, quia tantus ac talis ipſe qui Deus eſt, tantum ſe humiliauerit tantam caritatem exhibuerit. Roman, 12. Qui eſt Deus benedictus &c. *Dignus es accipere librum*, diuinæ diſpoſitionis, ſiue ſacræ ſcripturæ. Sed hic eſt dubitatio, quia iam librum acceperat agnus, vt ſupra dicitur, Quomodo ergo dicitur dignus accipere? Item iam occiſus erat, & ita iam librum non ſolum acceperat: ſed etiam aperuerat: quid ergo eſt quod dicitur? Reſpondetur. Poteſt dici quòd iam librum diſpoſitionis diuinæ, ſiue ſcripturæ ſacræ acceperat: quantum ad auctoritatem redimendi hominem, vt ſupra dictum eſt in litera. Item & quantum ad ipſius redemptionis exequutionem; quia librum iam aperuerat, Iam enim

A occiſus erat ſicut ſequitur, ſed nondum acceperat librum, quantum ad completionem eius quod de Diuina diſpoſitione ſiue ſcriptura ſacra complendum erat, ſcilicet quantum ad ſigillorum apertionem quæ nondum erat facta. Loquitur enim hæc viſio pro ſtatu Eccleſiæ primitiuæ, poſt paſſionem antequam facta eſſent ea quæ dicuntur in capite ſequenti: vnde ſequitur de ſigillorum apertione. Infra 7, quaſi dicat. Cum iam tam ineffabilem caritatem exhibueris, quod nos tuo ſanguine redemiſti, & per ipſam redemptionem Reges & ſacerdotes feciſti: Dignus es vt quod reſtat compleas, ideſt ſigilla aperias, quod de nullo alio dici poteſt. Per prædicta patet reſponſio ad obiecta: vel poteſt intelligi de acceptione libri

B iam facta, & hoc modo per hoc quod dicitur Dignus es accipere librum, notatur præſens reſponſum ſicut infra eodem, Dignus es accipere virtutem. Glos. immunitatem à peccato, & tamen illam acceperat, & ſecundum hoc eſt ſenſus Dignus es &c. quaſi dicas Vere dignus eras librum accipere quem accepiſti, & ſoluere ſignacula ideſt, myſteria ſiue ſecreta eiuſdem libri manifeſtare, propter charitatem & pietatem quam tunc habebas: ſed nondum oſtendebas, quam iam manifeſtaſti, *Quia occiſus es*, & ita ſecundum hunc modum ponitur conſequens pro antecedenti, ſcilicet effectus caritatis pro ipſa caritate. Dicit enim dignus es, ac ſi pro præſenti illo tempore in quo librum accepit dignus fuiſti accipere de dextera ſedentis in throno. Sed ſic loquitur non ſine cauſa: quia

C adhuc eadem dignitas manebat, quia eadem caritas & bonitas quæ erat ratio illius. Quoniam occiſus es &c. ideſt quia maximam caritatem & pietatem habebas, quam prius latentem oſtendiſti. Quoniam occiſus es, ſic ergo magnificatur quantum ad dignitatem ex parte ſui. Secundo magnificatur quantum ad bonitatem ſiue caritatem reſpectu noſtri, quia manifeſtauit quod dignus fuerat accipere librum, vnde ſequitur, Quoniam &c. Bonitas autem & caritas eius manifeſtata eſt in ſua paſſione, per quam ſumus redempti, vnde Primo oſtenditur paſſio ſalutaris, Secundo fructus ſiue effectus paſſionis. Et redemiſti: qui effectus eſt duplex, ſcilicet humana reparatio, per pretii ſolutionem. Item reparatorum nobilitatio, per

D gratiæ collationem Et feciſti. Dicit igitur, *Quoniam*, quaſi dicat, vere dignus es quoniam &c. expone & intellige iuxta primum vel ſecundum modum præmiſſum. *Occiſus es*, hoc autem fuit ex ineffabili & inæſtimabili caritate. 1. Ioan. 3. In hoc cognouimus caritatem Dei, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit. Rependenda eſt ergo ei dulcis Dilectio, vnde beatus Bernardus in libro de diligendo Deo. Dignus plane qui redamet; præſertim ſi aduertatur quis, quos quantum, amauerit, *Et redemiſti nos*, qui ſub peccato & ſub manu diaboli captiuati eramus. Matth. 20. Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, *Deo* ideſt vt Dei eſſemus qui diaboli eramus ſerui, & ideo non debet homo conuertere redemptionem in opus

E diaboli, quæ facta eſt ad opus Dei. 1. Cor. 6. Non eſtis veſtri, empti enim eſtis pretio magno, glorificate &c. *In ſanguine tuo*, qui eſt pretium inpretiabile. 1. Petri. 1. Non corruptibilibus auro vel argento &c. & ideo cauendum eſt, ne fiat per peccatum iniuria, magna eſſet vindicta. Hebr. 10. Horrendum eſt incidere in manus Dei, vt autem oſtendatur latitudo & efficacia redemptionis, ſubiungitur: *Ex omni tribu* hæc ſic poſſunt diſtingui. Nam tribus dicitur ſecundum remota principia generationis. Et dicitur tribus à tribus ordinibus, vt in tribus filiis Noë Geneſ. 6. In tribus autem ordinibus vnius tribus, ſunt ſeptuaginta duæ, vnde ſequitur, *Et linguis*, ideſt ex eis qui in vno

idiomate communicant. Item in vna lingua ſunt multi populi, ſicut in vna prouincia ſunt multi populi ſecundum diuerſas partes regionis, vnde ſequitur, *Et populo*, Item in vno populo quandoque ſunt diuerſæ nationes, ideſt homines diuerſarum nationum, ſicut legitur. Act. 2. Erant autem in Hieruſalem habitantes viri religioſi, ex omni natione quæ ſub cœlo eſt, *Natione*, dicitur hic multitudo hominum ſecundum diuerſas patrias in quibus nati ſunt vel Natio poteſt hic notare conditionem hominum in qua ſunt nati vt ſeruus, liber, nobilis & ignobilis: & ita ad oſtendendum efficaciam paſſionis, deſcenderunt per gradus à tribu ad linguam & ſic vlterius. 1. Ioan. 4. Pater miſit filium ſuum ſaluatorem mundi. Sed dubitatio eſt, quare dicit Deo, quia etiam exiſtentes ſub peccati iugo, ſunt ſub Diuina dominatione. Item quare ſit talis diſtinctio inter Chriſtum & Deum. Tu redemiſti nos Deo; cum ipſe ſit Deus vnus cum Patre ſicut præmittitur. Dignus es Domine Deus, &c. Reſpondetur, Ad primum dicendum, quòd de Diuina dominatione ſuper homines eſt loqui dupliciter, aut quantum ad dominium poteſtatis ex parte Dei, aut quantum ad ſubiectionem voluntatis, ex parte hominis. Primo modo, ante redemptionem erant homines ſubiecti Diuinæ dominationi, quia Deus & bonorum & malorum Dominus eſt, velint nolint. Heſter. 12. Deus omnium es, ſed non ſecundo modo ſcilicet per voluntariam ſubiectionem; quia quaſi nunc omnes ſeruiebant erroribus, vel aliis peccatis. Lucæ. 1. Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ: & ſequitur; vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi, & ſic loquitur hic. Item dominatio Diuina poteſt eſſe ſuper homines: Dicit autem communicante Domino peccati: quia omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Ioan. 8. aut non: Primo modo ante reparationem dominabatur Deus hominibus, quia ſubiecti erant homines Domino peccati omnes vniuerſaliter, ſecundum aliquem modum: ſcilicet vel quantum ad culpam: vel quantum ad pœnam ſiue reatum pœnæ ad minus ſcilicet carentiæ diuinæ viſionis. Roman. 3. Omnes peccauerunt &c. Poſt reparationem autem ſuper eos qui perfectè ſibi adhærent, dominatur ſecundo modo, ſcilicet, quia culpa mortalis eos non premit, nec reatus pœnæ ſenſibilis, nec reatus carentiæ Diuinæ viſionis. Rom. 6 Exhibete vos Deo &c. ſequitur, Peccatum enim vobis non dominabitur, & quantum ad hoc loquitur hic cum dicit: Redemiſti nos Deo, vt ſcilicet nobis non dominetur, niſi Deus, qui ante iugo peccati ſubiiciebamur. Rom. 13. In hoc enim Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, vt & viuorum & mortuorum dominetur. Ad ſecundum dicendum, quod hoc propter carnem aſſumptam propter quam etiam ipſe Chriſtus differebat à ſe Deo: & ſic quod dicitur, Deo poteſt intelligi de ipſa Trinitate, vel propter perſonalem diſtinctionem quæ eſt inter filium & patrem, cui ſoli quandoque ſcriptura attribuere videtur illud quod etiam aliis perſonis conuenit, ratione auctoritatis, & ſic hoc quod dicitur, Deo, ſtat pro Patre. Iuxta hoc quod iam dictum eſt, intelligitur quod dicitur Epheſ. 5. Omnis fornicator aut immundus, &c. Item obiicitur de hoc quod dicitur: Ex omni tribu, &c. quia dicitur. 2. Cor. 5. Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, ergo non debuit dici quod ex omni tribu ſed omnem tribum. Reſpondetur Dicendum de redemptione facta per paſſionem Dei, eſt loqui dupliciter, Aut ſecundum ſufficientiam, & ſic paſſio redemit omnes; quia quantum eſt de ſe, omnes liberauit: omnibus enim redimendis & ſaluandis ſufficiens

A eſt, etiam ſi eſſent infiniti mundi, vt dicit Anſelmus, 2. libro Cur Deus homo capit. 14. Aut ſecundum efficientiam: & ſic non omnes redemit per paſſionem, quia non omnes adhærent redemptori: & ideo non omnes habent efficaciam redemptoris, & ſic accipitur quod hic dicitur ſimpliciter: & illud Matt. 26. hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum, *Et feciſti*, hic oſtendit nobilitatem reparatorum per gratiæ collationem, oſtenditur autem dupliciter iuſtorum dignitas: ſcilicet, dignitas regalis in ſuperando vitia, dignitas ſacerdotalis in agendo bona. Primo ergo tangitur nobilitas dignitatis regalis. *Et feciſti nos*

B *Deo noſtro Regnum*, ideſt tales per gratiam vt regnemus per triumphum de vitiis vt Deus regnet in nobis. Sed quare dicit Regnum potius quam Reges? Reſpondetur. Per hoc ſignatur perfectio triumphi de vitiis. Item quia per hoc plus importatur, ſcilicet quòd nos contra vitia potentes ſumus. Et ſic regnamus. Item quòd Deus in nobis regnat. Secundo nobilitas dignitatis ſacerdotalis, *Et ſacerdotes*, ideſt tales qui Deo offeramus nos & omnia noſtra in ſacrificium: & pro aliis oremus, ſuprà primo. Feciſti nos Regnum & Sacerdotes, &c. Tertio fit replicatio primæ nobilitatis ſcilicet Regalis, quia per illam conſeruatur alia dignitas: quia niſi vincatur peccatum,

C omnia fœdantur, vnde ſequitur, *Et regnabimus ſuper terram*, ideſt ſuper terrenitatem, vnde de Iuſtis dicit Gregorius. In moribus reges ſunt, quia ſe ipſos regere ſciunt, vel. Super terram, viuentium. Rom. 5. Abundantiam gratiæ &c. *Et vidi*, hic ponitur gratiarum actio, ſecundum quod eſt exhibita ab angelis, Tria autem continet hæc pars. Primum eſt laudantium deſcriptio, tum, quantum ad dignitatem, tum quantum ad locum, tum quantum ad numeroſitatem ſecundum eorundem deuotionem, Voce magna dicentes. Tertium Laudis tenor, dignus Dicit igitur *Et vidi*, quaſi dicat, non ſolum vidi prædicatores ex ſuo officio teſtificantes beneficium humanæ reparationis, ſed etiam angelos, & hoc eſt quod dicit, Et vidi, *Et audiui vocem angelorum multorum*, Gau-

D dent enim angeli de humana reparatione, cum gaudeant etiam de vno peccatore pœnitentiam agente, Lucæ. 15. Angelorum inquam exiſtentium, *In circuitu throni*, ideſt eccleſiæ, *Et animalium*, ideſt prædicatorum, *Et ſeniorum*, ideſt paſtorum aliis ſapienter & maturè præſidentium: quia tam ſuper minores, quàm ſupra maiores cuſtodes vigilant angeli. Pſal. Montes in circuitu eius. *Erat numerus eorum millia millium*, id eſt plurima millia, quaſi dicat eorum numerus erat maximus, tali enim modo loquendi deſignatur multiplicitas numeroſitatis, ſicut & Danielis. 5. Millia millium &c. Sed obiicitur, quia dicit Vidi &c. cum vox ſit inuiſibilis. Item nunquid angeli habent vocē? quod ſic, videtur per hæc verba, Item. 1. Cor. 12. Si linguis hominum loquar & angelorum. Contrà, quia non habent organa vocis. Reſpondet ad Primum.

E Haymo. Vox videri non poteſt, ſed videre ponitur pro intelligere, ſuprà primo. Et conuerſus ſum vt viderem vocem. Ad aliud dicendum, quod vox loquendo propriè eſt ſonus ſenſibilis prolatus organo corporali. Vnde propriè vocem non habent angeli, niſi quando aſſumunt corpora. Poteſt tamen eorum locutio quam habent ſecundum ſe, dici vox, ſcilicet vox ſpiritualis: in ipſis enim eſt locutio ſpiritualis, quæ fit ad alios angelos, per quoſdam nutus ſpirituales; quos habent loco vocis. Vnde Damaſcenus 2. lib. cap. 3. Lumina intellectualia ſunt angeli, non linguæ & auditu indigentia: ſed ſine ſermone & voce prolata tradentia ſibi inuicem conſilia & intelligentias.

Si

Si ergo angelus loquatur angelo vel animæ ſine corpore aſſumpto, vtitur nutibus ſpiritualibus pro voce. Locutio autem angeli ad Deum, eſt cogitatio vel deſiderium expreſſum, vnde Laus angelorum ſine corpore aſſumpto, eſt admiratio Diuinæ bonitatis, vnde dicit Gregorius ſuper hunc locum. Aliter loquitur Deus ad angelos: aliter angeli ad Deum: Deus angelis loquitur, cum eis voluntas eius intima videndo manifeſtatur: angelorum vox in laudem conditoris, eſt ipſa admiratio intimæ contemplationis. Ad illud quod dicitur in litera dicendum, quod vox illa quam audiuit, non fuit corporalis ſicut nec viſio. Ad aliud dicendum, quod proprie loquendo angeli de ſua natura non habent linguas: quia lingua eſt inſtruoentum corporeum, ſed ſecundum quendam modum dicuntur habere linguas quia ſuo modo ſpirituali loquuntur. Item obiicitur quia dicit Numetus. Contra, Iob. 25. Nunquid eſt numetus militum eius? Reſpondetur ſimpliciter ſunt angeli ſub numero. Sapient. 11. Omnia in menſura & numero, ſed nobis eſt illa innumerabilis, propter multitudinem & ſic accipitur illud Iob. *Voce magna dicentium*, quia de re magna, & magna deuotione affecti, admirando diuinam bonitatem. Gregorius ſuper hunc locum. Per hoc quod ſuper ſemetipſos reſpiciunt, in motum admirationis ſurgunt, *Dignus*, ponitur hic tenor laudis, & Primo ponitur laus per relationem ad differentem ſtatum Chriſti. Secundo per relationem ad ſubiectionem creaturæ multiplicitatis, *Et omnem creaturam*, quantum ad differentem autem ſtatum Chriſti ponitur multiplex laus. Primo quantum ad ſtatum incarnationis circa quam poſuit & dicuntur tria, *Virtus*, quantum ad corpus, quia non habuit in corpore fortitudinem, vnde eſt infirmitas corporalis & culpa originalis in anima, *Diuinitatem*; quantum ad Verbum vnitum, *Sapientiam*, quantum ad animam. Secundo, quantum ad paſſionem & fortitudinem. Tertio quantum ad reſurrectionem, circa quam duo tanguntur ſcilicet Claritas, *Honorem*. Item Impaſſibilitas, *Gloriam*, hæc duo ſunt in corpore glorificato principalia Quarto qoantum ad aſcenſionem, *Et benedictionem*, quia tunc complementum diuinæ benedictionis accepit quantum ad humanitatem, vel. Benedictiooem, propter exaltatiouem ad dexteram patris Dignus eſt accipere virtutem, vt ex parte carnis non ſit infirmitas inclinans ad peccatum. Gloſſa, Immunitatem à peccato, Auguſtinus, 10. libro. ſuper Geneſim. Nec caro ſua erat caro peccati, ſed ſimilitudo carnis peccati. Et diuinitatem, per vnionem, id eſt dignus eſt vnione ſui, ideſt ſuæ humanitatis ad diuinitatem. Ipſe verus Deus eſt, licet paſſus & mortuus ſecundum carnem fuerit. Iſaiæ 45. Vere tu es Deus abſconditus. Sed quomodo dicitur, Dignus es accipere virtutem & diuinitatem, cum iam in incarnatione accepiſſet? Item quare dicit Gloſſa de congruo: non de merito? Reſpondetur Ad primum poteſt dici quòd præſens confuſum notatur & intelligitur illud dignus es, &c. pro ſtatu incarnationis ſicut & illud ſuprà dignus es Domine Deus accipere librum, &c. ſic autem loquitur? quia eadem dignitas manebat in Chriſto, vel poteſt ſic intelligi Accipere, ideſt quod accepiſti. Dignus es, ſemper habere, & hoc eſt; quia libero arbitrio, nihil diſtortum vnquam commiſit, & boni vſus perfectionem habuit pleniſſimam, & iſte ſenſus intellectus confirmatur ex hoc quod adiungitur, Qui occiſus eſt, per hoc enim videtur dici dignus qui occiſus eſt, ſicut & ſupra Dignus es Domine Deus &c. quoniam occiſus es &c. Ad aliud poteſt dici quod Chri-

A ſtus ex parte carnis & animæ dignus fuit de congruo, propter ſingularem ſinceritatem, & donorum plenitudinem vnione ipſius carnis & animæ ad diuinitatem, ex qua fuit plena immunitas à peccato in tota eius vita, & fortitudo & ſapientia: tamen illam vnionem non minuit, vt in vnitate perſonæ vnius filii Dei ſingulariter aſſumpta eſſet. Si autem ſecundum modum præmiſſum intelligatur illud quod dicitur in litera, dignus eſt accipere, ideſt acceptam habere ſemper, poteſt intelligi Gloſa ſub hac ratione, quia Chriſtus in quantũ homo, dignus eſt ſemper habere illam vnionem, & quæ ex ea ſequuntur dignitate congrui quia cum nihil offenſæ vnquam commiſerit, & plenitudinem meritorum & perfectam charitatem ha- B buerit, quam in paſſione oſtendit; non congruit illam vnionem diſſolui. Sicut autem nullum meritum ſe vnquam proprie loquendo potuit extendere ad ipſam vnionem: ſic poteſt dici quod nec ad eiuſdem conſeruationem. Si autem obiiciatur contra primum modum intelligendi Gloſſam quòd ſimul fuit conceptio carnis & creatio animæ, cum ipſa vnione vtriuſque dignitatis fuerit ad vnionem. Item ſinceritas & donorum plenitudo ſimul fuerint cum illa vnione: ergo per hoc non fuit dignitas ad vnionem prædictam. Reſpondendum eſt, quòd ſimul fuerunt hæc omnia ſimultate temporis non naturæ. Prius enim ordine naturæ, intelligitur ees, & ſimiliter eius diſpoſitio C qua vniatur. Et ſapientiam, per quam omnia nouit, etiam ſecundum quod homo, Lucæ. 2. Puer autem creſcebat & confortabatur plenus ſapientia. Et fortitudinem, per quam diabolum ſtrauit. Iob. 9. Si fortitudo quæritur robuſtiſſimus eſt. Et honorem, & in reſurrectiona admirabilem claritatem. Gloriam, per impaſſibilitatem, Pſalm. Gloria & honore coronaſti eum Domine. Et benedictionem, in aſcenſione vt ſupra expoſitum eſt, vel. Benedictionem, quia per aſcenſionem ſuam nobis ingreſſum vitæ parauit, propter nos enim aſcendit: & ideo benedicendum eſt ei. Hebr. 6. Præcurſor pro nobis introiuit Ieſus. Gregorius. Dominus Ieſus redemptor noſter per mortem ac reſurrectionem aſcenſionemque ſuam, nos ad immortalitatem & ad ſuperna gaudia reduxit. *Et omnem* D *creaturam*, ideſt ſubiectionem & laudem omnis creaturæ. Tum creaturæ rationalis quæ vel eſt in cœlo, vnde dicitur, *Quæ in cælo eſt*, vt angeli & animæ beatæ: vel ſuper terram, vnde ſequitur, *Et quæ ſuper terram*, vt homines mortales, aut ſub terra, vnde ſubditur, *Et ſubtus terram*, ſcilicet animas exutas, quæ in inferno ſunt & dæmones. Philipp. 2. Dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Tum creaturæ irrationalis, vnde ſequitur. *Et mari*, ideſt, ſubiectionem maris. *Et quæ in eo ſunt*, vt piſces quia Chriſtus homo omnibus dominatur. Et ſi poſſet fieri dignum eſſet vt ipſum mare & quæ ſunt in eo & omnia alia irrationabilia & rationabilia pro huma- E na redemptione ei gratias cantarent, vnde & pro redemptione tunc nondum facta, ſed futura; dicitur in Pſalm. Laudent illum cœli & terra, mare, &c. Loquitur autem de mari; quia magna creatura, & multum apparet in eo diuina potentia: vnde in Pſalm. Qui deſcendunt mare in nauibus &c. ipſi viderunt mirabilia eius, vel. Virtus, dicitur quantum ad tentationum exſufflationem, Diuinitas, quantum ad ineffabilem vnionem vt dictum eſt. Sapientia, quantum ad modi exquiſitionem. Iob. 26. Prudentia eius &c. fortitudo, quantum ad ipſam redemptionem ſiue paſſionem, vt prius dictum eſt. Honor, quantum ad magnificam reſurrectionem. Gloria, quantum ad ſublimem aſcenſionem. Benedictio, quantum ad fidelium multiplicationem, in qua magis &

magis efferetur benedicendus, *omnes audiui*, hic A deſcribitur gratiarum actio, quæ eſt communiter exhibita ab omnibus, & Primo oſtenditur laudis exhibitio, Secundo exhibitæ confirmatio, Et quatuor. Dicit igitur, *Omnes audiui*, tam animalia quam ſeniores & angelos, vt eſſet laus plenior Pſal. Benedicite Domino omnia opera eius. *Dicentes ſedenti in throno*, ideſt quieſcenti & regnanti in eccleſia ſcilicet Trinitati, *Et Agno*, quia tam potenter diabolum in paſſione vicit, quia de ſua reſurrectione & aſcenſione debetur laus toti Trinitati, & ipſi Chriſto ſecundum humanitatem; quia in omnibus procurauit noſtram ſalutem. Ponitur autem ſecundum hoc prima laus pro aſcenſione, deinde pro reſurrectione, tertio pro paſſione: quia magnificentia plus B apparuit in aſcenſione, quam in reſurrectione, & in vtroque, quam in paſſione. Sed quare dicitur Poteſtas ſit ſedenti in throno & agno? Videtur enim fruſtra dictum quia ſine hoc, eſt ei poteſtas: nec propter hoc habet poteſtatem, vel poteſtatis crementum. Reſpondetur. Hoc dicitur ad eius magnitudinem: non vt per hoc ſit ei maior poteſtas; ſicut nec noſtra benedictio vel laus ei dat aliquid ſed vt oſtendatur eſſe potentiſſimus, & quia digniſſime conuenit ei poteſtas, hoc autem oſtenditur per modum optantis, propter vim & deuotionem amoris, qui vult Deo & diligit Deo omne quod ad excellentiam pertinet, & in hoc congratulatur, hoc ergo dicitur ex amoris deuotione, propter diuinæ magnifi- C centiæ magnificationem. Aliter poſſunt intelligi hæc Benedictio, pro humana reparatione. Lucæ. 1. Benedictus Dominus Deus &c. Honor, pro infidelium conuerſione. Gloria, pro conuerſorum prouectione in meritis 1. Timoth. 1. Regi ſæculorum immortali inuiſibili ſoli Deo honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Et poteſtas, quaſi dicat hæc prædicta ſunt, à nobis, per præconium laudis. Poteſtas, vero ſit ei in ſe & per ſe. Poteſtas, in quam in vniuerſali dominatione, vel Poteſtas in virtuoſa operatione; quia poteſt facere quicquid vult. 1. Paralip. vltimo. Tua eſt Domine magnificentia & poteſtas, & gloria, & hoc totum ſic, *In ſecula*, conſequutura, *ſeculorum*, quia æterna eſt ſua magnificentia. 1. Pet. 5. Ipſi gloria & D imperium in ſecula ſeculorum. Amen. *Et quatuor*, hic ponitur exhibitæ laudis confirmatio, quæ fit dupliciter, ſcilicet verbo, vnde dicit. *Et quatuor animalia*, ideſt prædicatores, vt ſuprà. *Dicebant Amen*, hoc eſt, ita fiat, vel. Amen, quaſi dicat, verum eſt quod talis laus attribuenda eſt Deo. Prædicatorum eſt confirmare teſtimonium aliorum. Iſaiæ. 43. Vere vos teſtes mei &c. Item facto, vnde ſequitur. *Et viginti quatuor*, & Primo oſtenditur reuerentia in procidendo Et viginti quatuor, *Seniores*, id eſt omnes paſtores ſiue iudices, *ceciderunt*, humiliando ſe & referendo gratias reparatori hominum, talis caſus bonus eſt, cum ſe paſtor humiliat. Eccleſiaſtici 32. Rectorem te poſuerunt, noli extolli &c. Gregorius: Poteſtas E cum habetur, & cogitanda eſt ad vtilitatem, & diſſimulanda propter timorem, *In facies ſuas*, ideſt in corda conſiderantes propriam infirmitatem. Per hoc notatur humiliatio mentis ad cæleſtia: non retro ad poſteriora. Danielis. 9. Conſternatus cecidi in faciem meam. Secundo deuotio in adorando. *Et adorauerunt viuentem in ſecula ſeculorum*, ſcilicet Deum Trinitatem. Ipſe enim ſolus eſt dignus adoratione latriæ. Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis.

CAP. VI.

ET vidi quòd aperuiſſet agnus vnum de ſeptem ſigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui: Veni, & vide, Et vidi. Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret. Et cùm aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal, di-
B cens: Veni, & vide. Et exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei vt ſumeret pacem de terra, & vt inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus. Et cùm aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua, Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentem: Bilibris tritici denario vno, & tres bilibres hordei denario vno, & vinum, & oleum ne læſeris. Et cùm aperuiſ-
C ſet ſigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide. Et ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors, & infernus ſequebatur eum & data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & beſtiis terræ, Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas interſectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant, & clamabant voce magna dicentes: Vſquequo Domine, (ſanctus & verus) non iudicas, & non
D vindicas ſanguinem noſtrum, de his qui habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum qui interficiendi ſunt, ſicut & illi. Et vidi, cùm aperuiſſet ſigillum ſextum, & ecce terræmotus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus: & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cùm à vento magno mouetur, &
E cælum receſſit ſicut liber inuolutus, & omnis mons; & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt & reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis; & in petris montium, & dicunt montibus & petris, Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ipſorum. Et quis poterit ſtare.

CAP. VI.

Et vidi. Quarta pars eſt huius partis, in qua agitur de reuelatione myſteriorum, & agitur hic de apertione ſigillorum, quæ pertinent ad ſtatum vniuerſalis eccleſiæ. Diuiditur autem in ſeptem partes, ſecundum numerum ſigillorum ſeptem. Secunda pars ibi: Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum. Tertia ibi: Et cum aperuiſſet ſigillum tertium. Quarta: Et cum aperuiſſet ſigillum quartum. Quinta ibi: Et cum aperuiſſet ſigillum quintum. Sexta ibi: Et vidi & cum aperuiſſet ſigillum ſextum. Septima: infra ſeptimo capite, Et cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum. Diſtinguuntur autem hæc ſeptem ſigilla, quia quinque prima, reſpiciunt ſtatum eccleſiæ præſentem & præteritum, duo ſequentia pertinent ad futurum, vnde prima ſic diſtinguuntur. Prima pertinent ad primam eccleſiæ ædificationem, in tempore Chriſti & Apoſtolorum; ſcilicet pro tempore conuerſationis Chriſti in mundo: & poteſt etiam extendi ad ædificationem eccleſiæ per prædicationem Apoſtolorum, poſt aſcenſionem Chriſti. Alia autem tria ad ædificatorum fidelium tribulationem. Quinta verò ad tribulatorum conſolationem. Illa verò tria ſic diſtinguuntur; quia primum ex illis tribus pertinet ad ſtatum eccleſiæ tempore martyrum. Secundum, in tempore hæreticorum. Tertium in tempore falſorum fratrum. Circa primum tria ponuntur. Primum, eſt apertio ſignaculi Secundum, excitatio Ioannis ad videndum, Et audiui. Tertium tenor viſionis, Et vidi & ecce. Circa primum notatur ipſa apertio. Item actor apertionis, Agnus. Item gratia in apertione, quia homini erat occultum, nec per ſe cognoſceret, quod notatur nomine ſigilli, Vnum de ſeptem ſigillis. Dicit igitur. *Et vidi*, quaſi dicat, ita vidi agnum accipere & aperire librum vnde fideles & angeli gratias egerunt ei, nondum tamen ſignacula libri aperuerat. Et poſt vidi quod aperuiſſet, quia antè clauſa erant, id eſt occulta hominibus, quæ hic oſtenduntur reuelata de multiplici ſtatu eccleſiæ, hoc eſt de quo, priuſquam fieret apertio, dicebatur ſuprà. 5. Dignus es Domine Deus accipere librum & aperire ſignacula eius, *agnus*, ad agnum qui librum aperuerat per paſſionem pertinebat aperire ſignacula libri. De quo Iſaiæ. 16. Emitte agnum Domine. Vnum de ſeptem ſigillis, id eſt vnum de occultis pertinentibus ad ſtatum eccleſiæ, de quibus ſuprà. 5. Signatum ſigillis ſeptem, & per hoc oſtenditur eius gratia reuelanda. Nota quod ſub figuris fiebant Ioanni iſtæ reuelationes, ſicut ipſa litera oſtendit & ſupra habetur in Prologo, vnde in dextera ſedentis in throno vidit librum cum ſeptem ſigillis, quem nullus poterat aperire, præter agnum, pro cuius ſolutione multæ gratiæ ſunt eidem exhibitæ: vt ſupra habitum eſt. Deinde ſicut hic refertur, Vidit quod agnus aperuiſſet vnum de illis ſeptem ſigillis, & vnum de illis quatuor animalibus, quæ prius viderat, vocauit eum ad videndum, & vidit equum album, & eius ſeſſor tenebat arcum, & data fuit ei corona & exiit ad vincendum. Iuxta hunc modum intellige in aliis quæ ſequentur, per ſeptem ſigilla ſignari ſeptem obſcuritates, ſiue ſeptem occulta, quæ erant hominibus ignota de ſeptem ſtatibus eccleſiæ. Primum fuit de primitiuo ſtatu eccleſiæ, per Chriſtum prædicantem, & per Apoſtolos ædificata eſt. Secundum de perſecutione eccleſiæ tempore martyrum per infideles,

A Tertium de perſecutione eccleſiæ per hæreticos.
Quartum de perſecutione eccleſiæ per falſos fratres
& ſic deinceps vt infra habetur. per apertionem ſeptem
ſigillorum, ſignatur manifeſtatio illorum occultorum
prædictorum de ſeptemplici ſtatu eccleſiæ, quæ facta eſt
per Agnum Ioanni, & per Ioannem Eccleſiæ. Et fortaſſe
eadem apertio ſiue manifeſtatio facta fuerat alicui de
fundatoribus eccleſiæ; ſed hoc deſcribitur ſub figura
apertionis ſeptem ſigillorum, ſub apertione autem
cuiuſlibet ſigilli comprehenditur illud quod ſequitur,
vt hic ſubiungitur, *& vidi, & ecce equus albus*, per
quatuor animalia poſſunt intelligi quatuor Euangeliſtæ,
excitantes ec-
B cleſiam, cuius typum gerit Ioannes ad intelligendum, vel quatuor prædicatorum ordines, *& audiui vnum de quatuor animalibus, tanquam vocem tonitrui*, id eſt eius vox erat quaſi tonitrui, *veni*, ô Ioannes per maiorem attentionem, *& vidi*, quæ tibi oſtenduntur, ſcilicet ea quæ ſequuntur, *& vide, & ecce*, &c. Per illud animal poteſt intelligi Ioannes qui altiſſimum tonitruum fecit loquens de diuinitate, per quam Agnus vicit, cum arcu ſcripturæ. Per ſecundum Lucas deſignatur per vitulum loquens de paſſione Dei, per quam habetur robur martyrum in paſſionibus. Per tertium animal ſignatur Matthæus, loquens de humanitate Domini: in qua multum
C errauerunt hæretici. Per quartum animal, ſignatur Marcus loquens de dominica reſurrectione, ex cuius conſideratione confunditur hypocriſis; quæ gloria reſurrectionis priuat hypocritas, vel, ſecundum ordinem ſuprà poſitum, per Primum animal ſignatur Marcus, per leonem. Ipſe enim de prædicatione Chriſti, in qua Chriſtus tanquam leo rugit, loquutus eſt, per quem primum eccleſia condita eſt, & de eius reſurrectione, in qua fortis & victor apparuit. Suprà quarto, Animal primum ſimile leoni. Per primum etiam animal intelligitur quartus ordo prædicatorum prædicantium de Chriſti doctrina, & reſurrectione. Per quartum, Ioannes agens de immenſitate Deitatis, cuius conſideratio diſſipat hypocriſim. Tanquam vocem tonitrui,
D quia dum prædicabatur per Apoſtolos in primitiua eccleſia Chriſti reſurrectio, terror ſalubris fiebat in infidelibus Iudæis. Oportuit enim in primitiua eccleſia, reſurrectionem Chriſti recenter mortui prædicari, vt crederetur reſurrexiſſe. Act. 11. Dextera Dei exaltatus, &c. & ſequitur: his auditis compuncti ſunt corde. Veni & vide, per hoc intelligitur, quòd prædicatores primitiuæ eccleſiæ conuertendos inuitabant. Gloſa. Primitiui ſequentem eccleſiam inuitabant Ioannes gerit hic typum eccleſiæ, quantum ad illos qui per alios, ad cæleſtem intelligentiam inuitabantur, *& vidi*, hic ponitur tenor viſionis, & Primo ponitur deſcriptio myſtici corporis, ſiue membrorum eccleſiæ. Secundo deſcriptio ipſius capitis, ſcilicet Chriſti, Et qui ſedebat. Primum per ſedem, Secundum per
E ſedentem. Dicit igitur, *& vidi*, ſuprà in principio, dicitur Vidi, &c. Quomodo differt hæc viſio ab illa? Reſpond. Primo vidit indiſtincte, hic diſtincte & plane, quid autem viderit oſtendit, *& ecce*, oſtendit illud quod ſequitur fuiſſe in præſentia ſub oculis, *equus albus*. Equus dicitur in primitiua eccleſia prædicatores propter quatuor, ſcilicet propter ferocitatem in præliando contra tentationes vitiorum, carnis, mundi, diaboli. Iob. 39. Exultat audacter in occurſum pergit armatus &c. de equo id eſt eccleſia vel iuſto, & maxime de prædicatore. Item propter officium in portando, quia iuſtus portat Deum per operationem. 1. Cor. 6. Glorificate &

portare Deum in corpore veſtro, prædicationem, prædicando, Actuu. 9. Vas electionis eſt mihi iſte vt portet nomen meum. Item propter velocitatem in diſcurrendo. Prouerb. 6. Diſcurre feſtina. Item propter durabilitatem in obediendo, Iacob. 3. Equis frena in ore mittimus. Ezechielis 1. Vbi erat impetus ſpiritus &c. Albus propter ſinceritatem innocentiæ per baptiſmum vel gratiam. Pſa. Aſperges me Domine hyſſopo, *Et qui ſedebat*, hic deſcribitur Chriſtus quadrupliciter. Primo vt ſeſſor ad regendum, *Et qui ſedebat ſuper illum*. hic eſt Chriſtus qui inſidet eccleſiæ, ſiue in iuſtis per gratiam, inhabitat enim in eis & tegit eos. Sap. 7. ſecundum aliam literam: Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ. Hæc autem ſeſſio eſt mediante ſella, ſcilicet iuſtitia vitæ Pſal. Iuſtitia & Iudicium præparatio ſedis tuæ. Calcatia, ſunt timor quo declinatur malum, & amor quo agitur bonum. Secundo, vt armatus ad vulnerandum: *Habebat arcum*, id eſt ſcripturam quæ percutit corda vt vulneremur amore. Pſal. Arcum ſuum tetendit & parauit illum. De hoc arcu tot procedunt ſagittæ quot verba ſacra. Pſal Sagittæ potentis acutæ. In arco eſt lignum durum, & chorda mollis, quæ flectit lignum, ſimiliter in ſacra ſcriptura Vetus teſtamentum, quod habet duritiam: & Nouum molle per gratiam & mitigans vetus. Per hunc arcum vulnerantur quidam ad mortem, per comminationem, Deuterono. 32 Congregabo ſuper eos mala. Quidam ad medolam, per amoris ſuggeſtionem. Pſal. Sagittas ſuas ardentibus effecit. Hoc arco quoſdam vulnerauit ad vitam qui ſcilicet conuertebantur: hoc eſt vulnus amoris. Cantico. 1. ſecundum aliam literam; Vulnerata caritate ego ſum. Quoſdam ad directionem, quos ſcilicet confortabat per ſcripturam ſicut eum per illud Pſal. Dixit Dominus domino, &c. probans Chriſtum in lege promiſſum eſſe Deum. Et Sathanam repulit in tentatione per ſcripturam Matth. 3. Nobilis eſt talis arcus, Eccleſiaſtici 43. Vide arcum & benedic eum qui fecit illum. Tertio vt coronatos, ad alliciendum. *Et data eſt ei corona*, à Deo patre, vel à tota Trinitate, Ei, ſecundum humanitatem. Corona, id eſt dignitas regalis ad præſidendum hominibus, per obedientiam. Pſal Ego autem conſtitutus ſum Rex, dignitas hæc & honorificentia regis noſtri, debet allicere ad eiua obſequium, & amorem. Bernardus. Veni Domine Ieſu, aufer ſcandala de regno tuo, quod eſt anima mea, vt regnes tu qui debes in ea. Quarto vt fortis ad triumphandum, *Et exiuit* per effectum & manifeſtationem. Exiuit inquam ſedens ſuper equum, id eſt proceſſit per diſcipulos ad conuertendum homines: videlicet ante paſſionem & poſt aſcenſionem. Ante paſſionem miſit beatum Ioannem Baptiſtam & diſcipulos quos ipſe per ſe conuerterat de quorum miſſione Lucæ. 9. & 10. poſt aſcenſionem ſimiliter miſit eos. Marci vltimo, Euntes in mundum vniuerſum. *Vincens*, prius in Iudæis, quibus fuit primo prædicandum, *Vt vinceret*, poſtea diſcipulos in Gentibus quæ poſtea ſunt per diſcipulos conuerſæ. Act. 13. Audientes Gentes gauiſæ ſunt &c. Cum enim in lege promiſſus fuiſſet Chriſtus Iudæis conueniens fuit, vt eis prius prædicaret, & ſic multi conuerſi ſunt: quibuſdam autem manentibus in obſtinatione, conuenienter tranſierunt diſcipuli ad gentiles. Actor. 13. Vel, Vincens, diabolum prius in ſe per arcum & paſſionem. Vt vinceret, in membris, id eſt doceret nos ſuo exemplo & iuuaret ad vincendum. Soprà. 4. Vicit Leo &c. Hæc igitur apertio primi ſigilli, id eſt manifeſtatio primi ſtatus eccleſiæ, ſcilicet quia Chriſtus inſidens eccleſiæ ſiue ſuis diſcipulis, ſimul cum

A eis prædicauit. & per arcum doctrinæ & paſſionem diabolum vicit: expellens eum de corporibus hominum. Et etiam poteſt hoc intelligi de prædicatione diſcipulorum poſt aſcenſionem, vt dictum eſt. *Et cum aperuiſſet*, hic agitur de apertione ſecundi ſigilli quæ pertinet ad ſtatum perſecutionis eccleſiæ tempore martyrum per infideles, quod pertinet ad inordinationem reſpectu potentiæ: ſequens autem per hæreticos pertinet ad inordinationem, reſpectu ſapientiæ: ſubſequens autem ſcilicet quarta perſecutio per falſos fratres, pertinet ad inordinationem, reſpectu bonitatis ſeu gratiæ. Primo autem tangitur ſigilli apertio. Secundo excitatio ad videndum, Audi. Tertio deſcribitur ipſa viſio, Et exiuit alios equus.

B Dicit igitur, *Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum*, per quam apertionem ſignata eſt manifeſtatio obſcuritatis pertinentis ad ſtatum eccleſiæ ſecundum quæ facta eſt Ioanni, & per ipſum eccleſiæ, forſan etiam aliis facta fuerat illa manifeſtatio; & ſic intellige apertionem aliorum ſigillorum: *Audiui ſecundum animal dicens veni*, per altiorem conſiderationem, *Et vide*, illud quod ſequitur. Per illud animal poteſt intelligi Lucas, qui prædicauit & ſcripſit immolationem dominicæ paſſionis, per cuius virtutem & conſiderationem datur robur in perſequutionibus aduerſitatum, vel, per illud animal intelligi poteſt ordo ſiue cœtus prædicatorum prædicantium Dominicam paſſionem in robur contra aduerſa, quorum typum tenuit ipſe Lucas,

C Suprà 4 Et ſecundum animal ſimile vitulo, talea inuitant eccleſiam, quæ per Ioannem intelligitur, ad intelligentiam ſpiritualem. Veni & vide, quod autem dicitur ſecundum animal, intelligitur non ordine temporis neceſſario, ſed ordine viſionis. Ille enim ordo prædicatorum eodem tempore poteſt eſſe cum aliis. *Et exiuit*, hic ponitur ipſa viſio. Et Primo ponitur deſcriptio corporis, ſcilicet malorum, qui ſunt corpus & membra ſcilicet diaboli. Secundo capitis, Et qui ſedebat, Dicit igitur, *Et alius*, prædicto contrarius: quia ille bonus, iſte malus. Alius, quia ille albus, propter munditiam, iſte rufus propter malitiam, *Equus*, ſcilicet cœtus perſequutorum, qui fideles perſequebantur, ſicut

D factum eſt tempore martyrum per tyrannos & alios crudeles & adhoc fit quandoque. Et dicitur equus quia veloces ad malum Prouerb. 1. Pedes eorum ad malum currunt, Item portant diabolum inſidentem eis, ſicut ſequitur, *Et qui ſedebat ſuper eum*, Item propter ineptitudinem ad bonum, quia ſicut eſt brutum animal, ita & ipſi ſunt facti brutales. Pſal. Nolite fieri ſicut equus & mulus. Sic ergo peruerſi dicuntur equus, tum propter ineptitudinem ad bonum, tum propter velocitatem ad malum, tum propter ſubiectionem ad diabolum. Rufus, per quod ſignatur malitia crudelitatis, & effuſio ſanguinis, Prouerb. 1. Et feſtinant vt effundant ſanguinem innocentem, *Exiuit*, quia à con-

E ceptu cordis procedunt ad actum operis. Pſalm. Concepit dolum & peperit iniquitatem. *Et qui ſedebat*, hic deſcribitur nequitia capitis, ſcilicet diaboli. Primo quantum ad iam habitam dominationem. Secundo quantum ad amplioris dominationis promiſſionem. Datum eſt. Non poteſt autem ampliari eius dominatio, deiiciendo homines in peccato, niſi permittatur à Deo. Vnde ibi primo oſtenditur poteſtatis permiſſio; & hoc, tum quantum ad concordiam tollendam, tum quantum ad vitam extinguendam. Secundo oſtenditur poteſtatis permiſſæ magnitudo. Et datus. Dicit igitur, *Et qui ſedebat ſuper eum*, ſcilicet diabolus qui inſidet peruerſis,

ſicut

ſicut equo ſuo, ducens eos per deuia: & per eos pugnat contra alios, de hoc Iſid. in 3. lib. de Summo bono. Diabolus in electis non habitat: qui verò in corpore eius ſunt, in ipſis habitat, quia ipſi ſunt templum eius. Iſaiæ 10. Gabee ſedes noſtra. Gabee interpretatur vallis, quia in eis qui peccata abſcondunt quantum ad confeſſionem; ſicut vallis occultat ea quæ continet, & qui ad modum vallis in imo ſunt, diaboli ſedes ſunt, *datum eſt ei*. Gloſ. id eſt conceſſum à Deo, vt *ſumeret*, tolleret, *pacem de terra*, id eſt pacem temporalem, & pacem animi de cordibus terræ deditis, multum laborat ad ponendam diſcordiam. Gregorius. Valde caritatem noſtram, id eſt, amorem, humilem, quem nobis viciſſim impendimus timet, & concordiæ noſtræ inuidet: quia hanc nos tenemus in terra, quam ipſe tenere nolens amiſit in cælo. Marci 9. Et pacem B habete inter vos. Item contrà pacem animi pugnat. Iſa. 57. Non eſt pax impiis dicit Dominus, *& datum eſt*, facere per ſuggeſtiones, *vt interficiant ſemmicem*, ſcilicet vnus alium, ſcilicet gladio materiali. Ipſe enim concitat bella & rixas vnde quandoque ſequitur vt homines ſeinuicem interficiant, vel gladio perſuaſionis, dum vnus alium corrumpit ſpiritualiter perſuadendo mala, & totum fit diabolo ſuggerente, qui non tantum bonis ſed etiam malis nocere ſtudet. Abacuc. 1. Semper interficere Gentes non ceſſat. Mutatur autem modus loquendi, Interficiant, cum prius dixerit vt ſumeret, quia per curſum vitæ durat hoc malum, *& datus eſt ei* C *gladius magnus*, id eſt magna poteſtas truncandi & deiiciendi; quia ad multos, & magnos deiiciendos, vt in Petrum. Matth. 26. & quantum ad multas & magnas perſecutiones concitandas. Iob. 41. Non eſt poteſtas ſuper terram. Nota Gloſ. videns hanc poteſtatem tentabat infideles de perſecutione martyrum, vt eos deiiceret. Gregorius. Dum Gentilitas deſtitui mores ſuos doluit, in martyrum necem, non ſolum iracundos ac turbidos, ſed etiam placidos erexit. Sed obiicitur de hoc quod dixit datum eſt ei. Gloſ. conceſſum à Deo, ergo data eſt ei licentia malefaciendi à Deo. Reſpond. dicendum, quod eſt multiplex conceſſio, ſcilicet per rei collationem. Gregorius in Homeliis. Seruis ſuis D bona ſua tradidit; quia fidelibus ſuis ſpiritualia dona conceſſit. Item per alicuius actus licentiationem, ſicut abbas dat monacho debili licentiam comedendi carnes. Item per permiſſionem, vt cum Moyſes conceſſit dari libellum repudij. Deuteron. 23. & ſic accipitur hoc loco Gloſ. quia vſus poteſtatis diaboli in tentando, eſt conceſſus, id eſt, permiſſus, tamen poteſtas tentandi quæ bona eſt conceſſa, id eſt, collata eſt à Deo. Omnis enim poteſtas eſt de genere bonorum inquantum poteſtas; ſed abuſus eſt malus. Gregorius. Omnis voluntas eius ſemper iniqua eſt, à ſemetipſo habet voluntatem ſed à Deo poteſtatem. Item obiicitur de hoc D quod dicitur, Datus eſt illi, quomodo enim dedit ei Dominus poteſtatem tentandi cum ſciret eum eadem abuſurum? Reſpond. Vna ratio eſt ex parte creatoris præcedentis, quia congruum fuit Angelum creari, cum poteſtate faciendi bonum & malum, vt cognoſceretur quid creatura ex Deo, quid ex ſe haberet. Item vt appareret, quàm infirma ſit creatura ſub immutabilitate ipſius Dei qui peccare non poteſt. Item vt commendabilius eſſet meritum ſtantium, & inexcuſabilius demeritum eorum qui peccarent. Gregorius In Moralibus. Mire omnipotens Deus naturam ſpirituum bonam, ſed mutabilem condidit; vt & qui permanere renuerent,

A & qui in conditione perſiſterent, tanto in ea iam digni, quanto & ex arbitrio ſtarent. Secunda ratio eſt ex parte fructus ſequentis; quia ex eius tempore prouenit fructus bonis cum tentantur, & vincunt tentatorem. Iſidor. in 3. lib. de Summo bono. Diabolos tentando pro fructibus ſanctorum ſeruit. Quantum verò ad eos qui vincuntur elicitur bonum de tentatione diaboli: quia poſtea reſurgunt humiliores & fortiores, aut ſi finaliter vincuntur, manifeſtatur diuina iuſtitia in eorum damnatione, & iterum ſanctorum gloria maior eſt conſiderata pœna malorum. Pſal. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam. Si autem quod dicitur, datus eſt gladius, intelligatur de poteſtate ipſa; tunc proprie intelligitur datus: ſi quantum ad abuſum, tunc intelligi- B tur datus, id eſt permiſſus. Ipſa enim poteſtas data eſt ei ab initio, ſed vſus quandoque permittitur ei à Deo. Item obiicitur de hoc quod dicitur Magnus, quia debilis eſt hoſtis, quia non poteſt vincere niſi volentem. Reſpond. dicendum quod diaboli poteſtas magna eſt ad tentandum propter ſui latitudinē; quia poteſt tentare bonos & malos minores & maiores vt tangit Gloſ. Item propter perſuaſionum qualitatem; quia per motiua tentatio, aliquādo per ea quæ homo timet, aliquando ſuggerendo quæ placent. Gregor. Aſtuta eius conſilia dum dulcia reſonant, ad noxia cor inclinant. Item propter modi multiplicitatem, quia tentare poteſt, nunc mulcendo, nunc terrendo occulte & aperte, viſibiliter & C inuiſibiliter, interius, exterius, aſſumpto corpore & non aſſumpto; ſed in nobis eſt ſuſcipere, vel non ſuſcipere, ſicut dicit Damaſcenus. Parua tamen eſt eius poteſtas ad deiiciendum per ſe; quia non poteſt hominem deiicere niſi homo ſe illi ſubiiciat per conſenſum tunc enim efficitur magna, non ex ſe ſed aliorum debilitate. Poteſtas igitur eius & magna eſt ad perſuadendum & modica ad vincendum de ſe. Vnde Gregorius. Nimirum hoſtis ſicut contra conſentientes eſt fortis; ita contra reſiſtentes eſt debilis, aliis ergo leo eſt, aliis formica. Sed obiicitur de Gloſ. quæ gladium vocat poteſtatem interficiendi. Dicendum quod ponitur conſequens pro antecedenti, Poteſtas interficiendi, id eſt ten- D tandi, ſiue perſuadendi; ex qua perſuaſione ſequitur interfectio per peccatum. Sic autem loquitur propter verbum præcedens. Et vt inuicem ſe interficiant, ipſe enim illud procurat. Simili modo accipitur illud. Pſal. Draco ille quem formaſti ad illudendum ei; quia diabolus conditus eſt à Deo quantum fuit ex ſe, ad hoc vt ex eius tentationibus iuſti proficiant, dum reſiſtunt, ex quo ſequitur eius illuſio; quia ſequitur contrarium eius quod ipſe intendit, *& cum aperuiſſet*, hic primo tangitur ſigilli apertio, *& cum aperuiſſet ſigillum tertium*, expone iuxta modum ſupra poſitum. Secundo excitatio ad audiendum, *audiui tertium animal*. Primo quod D poteſt intelligi Matthæus, qui ſpecialius ſcribit de incarnatione. Per ipſum poteſt intelligi etiam ordo prædicantium Chriſti incarnationem, quod fuit neceſſarium maxime tempore hæreticorum. Circa namque incarnationem filij Dei, fuerunt plurimæ hæreſes, horum typum tenuit Matthæus. Supra 4. Et tertium animal, &c. *veni & vide*, vt ſuprà. Tertio ponitur ipſa viſio, *& ecce*. Et primo deſcribitur viſio quantum ad fidelium tribulationem. Secundo quantum ad eorundem conſolationem, Et audiui. Circa primum. Primo deſcribitur, nequitia corporis. Secundo capitis, Et qui ſedebat. Dicit igitur, *& ecce equus*, ſcilicet cœtus hæreticorum qui dicuntur

equus diaboli, propter illa tria ſuperius poſita, *niger*, propter tenebras errorum. Sicut enim inter colores, niger magis recedit à natura lucis; ſic hæretici à luce catholicæ veritatis. Naum. 2. facies eorum (id eſt intellectus eorum, in quibus debet lucere ſplendor virtutis fidei) ſicut nigredo ollæ. Nota Gloſ. videns, &c. *& qui ſedebat*, hic deſcribitur nequitia diaboli. Primo quantum ad acquiſitam dominationem, *& qui ſedebat ſuper eum*, ſcilicet diabolus qui ſedet ſuper hæreticos. ſupra ſecundo. Vbi ſedes eſt ſathanæ. Secundo quantum ad modum acquirendi ampliorem. Modus autem eſt duplex. Vnus per doctrinam hæreticorum receptoriam: vnde dicitur habebat ſtateram. Alius quantum ad operationem ſimulatoriam. In manu ſua. Vtroque enim modo trahit hæreticos diabolus, per hæreticos quantum ad primum dicit, *habebat ſtateram*, per quod ſignatur quod hæretici dicunt ſe habere diſcretionem in ſcriptura, & de ipſa prædicant tamen male intelligendo & exponendo: diabolo hoc attribuitur, quia eius ſuggeſtione agunt. Diſcretio autem in ſcriptura ſtatera dicitur, quia ſicut ſtatera recta non declinat à rectitudine menſuræ, ſic nec diſcretio, ſeu peritia vera à ſano intellectu, & ſicut ſtatera ſine pondere huc & illuc fluctuat: ſic intelligentia ſcripturæ ſine pondere expoſitionis, catholicæ ad errorem declinat, & ideo in eis non eſt ſtatera niſi doloſa. Oſeæ 12. Chanaam in manu eius ſtatera doloſa. Iſidorus 1. libr. de Summo bono. Vis per quam fit hæreſis, obſcuritas eſt diuinarum ſcripturarum, in qua caligãtes hæretici, aliud quàm res ſe habeat intelligunt, *in manu ſua*, quia vt magis decipiant opera de genere bonorum faciunt, ſecundum quod prædicant, tamen duplici corde. Iſidorus in eodem. Quamuis hæretici legem & prophetas opere implere contendant, propter erroris tamen impietatem à vultu Dei proiiciuntur & à iuſtorum cœtibus ſeparatur, *& audiui*, hæc eſt tribulatorum conſolatio, quæ primo deſcribitur, quantum ad locum auditæ vocis, intellecta nequitia hæreticorum, *& audiui tanquam vocem*, ſcilicet angeli exiſtentis, *in medio quatuor animalium*, per hoc intelligitur quod magna eſt tribulatio quæ fit per hæreticos; quia certum & magnum adiutorium datur, ſcilicet concors doctrina quatuor Euangeliſtarum, & etiam exhortatio & fulcimentum vniuerſorum prædicatorum, qui per quatuor animalia intelliguntur. Per hoc enim quod dicitur in medio &c. intelligitur quod illa vox firmatur communi teſtimonio quatuor Euangeliſtarum, & omnium prædicatorum, qui idem ſecundum rem dicunt. Ex hoc patet quòd recurrendum eſt ad doctrinam ſacræ paginæ in aduerſis temporibus. Rom. 15. Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt. Dicitur autem tanquam vocem, quia non erat vox corporalis: licet quantum ad aliquid ſimilem haberet. Secundo quantum ad formam ipſius conſolationis, *dicentem bilibris*, conſolationis autem forma & tenor eſt, quia ſuos cultores, cum eos emit ſanguine proprio, non permittit Dominus lædi: ſed muniet contra diabolum. Primo ergo deſcribitur conſolatio quantum ad pretium emptionis. Secundo quantum ad munimentum protectionis, ne læſeris. Pretium autem emptionis oſtenditur, tum quantum ad Martyres, tum quantum ad Confeſſores. Et vinum, ſub his enim comprehenduntur omnes fideles. Martyres autem quidam ſunt maiores, qui per Bilibrem tritici, quidam minores qui per tres Bilibres hordei. Dicit igitur, *dicentem Bilibris*, id eſt Eccleſia quantum ad maiores Martyres

A qui maius martyrium ſuſtinuerunt, & maiorem doctrinam habuerunt & maius exemplum ad alios, & maius meritum apud Deum: quod totum per Bilibrem tritici deſignatur: quia triticum, attritum melius nutrit quàm hordeum & magis eſt acceptabile ratione valoris. Bilibris eſt vas continens duos ſextarios: & ita eſt quaſi duplex menſura: libra autem conſtat ex duodecim vnciis: vnde per Bilibrem ſignatur Eccleſia ſeruans præcepta duodecim Apoſtolorum, continens duplicem menſuram, ſcilicet Gentiles & Iudæos conuerſos, vel fidem & operationem, vel geminam dilectionem Dei & proximi. Deus enim bonam menſuram exigit, quæ non poteſt eſſe niſi diligatur vero corde Deus & proximus. Gregorius. Eſt in dilectione

B Dei neceſſario tenenda fides & vita, in dilectione vero proximi debet ſummopere patientia & benignitas cuſtodiri; Reddet autem & ipſe maximam. Lucæ ſeptimo. Menſuram bonam &c. vel, Bilibris, propter meritum perfectionis in vita & martyrij in morte. Tritici, id eſt abundans tritico, ſcilicet meritis paſſionis & reſurrectione eruditionum & exemplorum, & excellentia dilectionis & operum quæ cibus eſt Dei. Bonum eſt hoc triticum, *denario*, ſupple eſt emptum, id eſt ſanguine Chriſti, primæ Corinthiorum ſexto. Non eſtis veſtri, empti enim eſtis pretio magno. Dicitur autem ſanguis Chriſti denarius, quia pretium eſt hominis empti, ſicut denarius rei venalis. Dicitur autem in ſingu-

C lari, quia vnum eſt pretium omnium hominum, & quia per ipſum in vnitatem fidei & caritatis colliguntur fideles, Epheſiorum quarto. Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma. Contra hanc vnitatem pugnant heretici. Iſidorus, 1. libro de Summo bono. Hæretici ingenti ſtudio mendacia ſua diſcunt, & labore vehementi, ne ad vnitatem Eccleſiæ veniant, decertant: *& tres Bilibres hordei*, id eſt Martyres minoris gradus, qui dicuntur Bilibres, propter fidem & opera, vel propter duplicem dilectionem, vel propter meritum vitæ & mortis, Dicuntur autem tres, propter fidem Trinitatis, ſine qua non eſt ſalus. Item propter perfectionem meriti, in mar-

D tyrio, licet non ita excelſi vt præmiſſi. Tres enim Bilibres faciunt ſenarium quo ſignatur perfectio, *hordei*, id eſt hordeum continentes, id eſt habentes meritum martyrij, licet non tantum vt primi, quia hordeum atteritur, & ſic inde fit panis, ſed non ita ſuauis, vt eſt triticeus. Similiter nec iſti ſunt in tanta altitudine meriti apud Deum, vt præcedentes. Item ſunt habentes refectionem documenti & exempli. Hordeum enim reficit, minus tamen quàm triticum, *denario*, ſunt empti, ſup. 16. Occiſus es & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, *& vinum*, ordo ſiue ſtatus confeſſorum. Hîc deſcribitur quantum ad duo. Primo quantum ad feruorem dilectionis ad Deum: vnde dicitur, *& vinum*, ſcilicet feruentes

E dilectione, Romanorum duodecimo. Spiritu feruentes. Secundo, quantum ad dulcedinem miſerationis ad proximum, *& oleum*, ſcilicet illi qui habent lenitatem miſericordię ad alios. Iob. trigeſimoprimo. Ab infantia mea creuit mecum miſeratio. Quidam habent & feruorem ad Deum & miſerationem ad proximum, quidam ad alterum; tamen omnes vtrumque habere debent, quia debent cum effectu compati ſi poſſunt: vnde Gregorius. Nunquam autem qui verè compatitur, quod neceſſarium proximo conſpicit, negat. Vtrumque, ſupple cum prędictis eſt emptum denario ſanguinis Dei, quia vno pretio ſunt omnes empti, 2. Corinth. 5. Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus,

Chriſtus, &c. vel aliter. Notandum quod duplex eſt ſtatus iuſtorum, quidam enim viuunt in aduerſitate: hi deſignantur per Bilibrem tritici, & per tres Bilibres hordei, ſiue ſint Martyres, ſiue non: atteruntur enim aduerſis, ſicut teritur triticum & hordeum. Sed quidam ſunt maioris meriti per patientiam latiorem, & dilectionem maiorem; qui per Bilibrem tritici: quidam minoris, iſti per tres Bilibres hordei, quod eſt minoris valoris quàm triticum. Gregorius. Sancta Eccleſia idcirco aduerſa vitæ præſentis tolerat, vt hanc ſuperna gratia ad æterna præmia perducat. Quidam viuunt in tranquillitate, reſpectu aliorum, & horum quidam vacant fructui prædicationis, qui ſignatur per vinum, quia alios inebriat. Prou. 11. Et qui inebriat &c. Quidam ſuauitati deuotionis, in oratione vel contemplatione, qui ſcilicet officium prædicandi non habent: hi ſignantur per oleum, quia interna deuotione pingueſcunt, & interno ſapore paſcuntur. Gregorius. Contemplatione vitę amabilis valde dulcedo eſt, quæ ſuper ſemetipſum animam rapit, cœleſtia aperit, terrena debere eſſe contemptui oſtendit, ſpiritualia mentis oculis patefacit. Et nota quod vinum debet eſſe oleum, quia prædicatores ſuauitati contemplationis inſiſtere debent vt ibi hauriant quod effundant aliis ſicut nubes, Iſaiæ 50. Qui ſunt iſti qui vt nubes volant? Non tamen oportet omnes eſſe prædicatores, quia non in omnibus eſt ſcientia, nec officium, nec alia quæ in talibus requiruntur, *ne læſeris*, ô tu diabole ſeſſor equi, aliquem iſtorum, quantum ad animam, & ſi quantum ad corpus, quaſi dicat. O vos fideles, non timeatis à facie hæreticorum & aliorum perſecutorum, quia Dominus qui vos ſuo redemit ſanguine, proteget vos: & tu diabole non lædas eos tentatione erroris vel alia. Pſal. Cuſtodiet Dominus omnia oſſa tua, vel denarius, poteſt aliter accipi & quod dicitur vinum & oleum, poteſt teneri accuſatiuè. Bilibris tritici, vt primo modo vel ſecundo eſt expoſitum, manet. In denario, ſcilicet in decalogo, & ideo ô diabole nihil habes mortiferum in eis. Et tres Bilibres, vt prius expoſitum eſt manet, in denario, decalogi, & ô diabole. Ne læſeris, per tentationem quantum ad animam; vinum, id eſt eos qui reficiuntur ſanguine, ſignando per vinum in contemplatione vel ſacramenti perceptione. Et oleum, id eſt eos qui ſunt illuminati interna vnctione; & ſecundum huic modum Confeſſores, ſiue illi qui in tranquillitate viuunt, deſcribuntur: & quantum ad fructum Dominicæ paſſionis & vnctionem internæ illuminationis. Poteſt & tertio modo intelligi denarius, pro æterna retributione. Bilibris tritici, eſt dicanda ſiue præmianda denario æterni præmij. Similiter & tres Bilibres. Et ideo tentatio hæreticorum, non præualebit eis finaliter Matth. 20. Ne læſeris, ô diabole, vinum & oleum vt prius. Sed obijcitur, quia multi qui iuſti fuerant peruertuntur quandoque per hæreticos, vel per peccatum aliquod mortale. Item diabolus non eſt obediens Deo vel angelo, fruſtra ergo præcipitur ei, ne læſeris. Reſpond. Ad primum, quod hoc intelligitur de iuſtis qui Domino adhærent per dilectionem, & corde non conſentiunt, & faciunt quod ſuum eſt contra tentationes. Pſalmus. Cuſtodit Dominus omnes diligẽtes ſe. Cum autem deſierunt adhærere Deo, incipiunt peruerti, nec proteguntur à Deo à lapſu mortalis culpæ. Oſ. 7. Væ eis quoniã receſſerunt à me. Nota ergo quòd quidam ſunt longe à Deo, per aliquod mortale. Et tales non ſunt Bilibres tritici, nec hordei, nec vinum nec oleum: vnde non loquitur de his, tales enim facilius poſſunt

A deuci, amplius per tentationes hæreſis vel alterius peccati, licet etiam tales Dominus quandoque à multis tentationibus illæſos cuſtodiat. Quidam adhærent Deo, per affectum & effectum: tales autem reſiſtunt tentationibus, vel faciunt quod ſuum eſt, & tales Dominus cuſtodit, & de his agitur hic, aut ſe deiici permittunt, & de his non loquitur hæc litera. Ad ſecundum dicendum, quod illa prohibitio quam intellexit Ioannes, fieri diabolo in illa viſione, non fuit fruſtra: licet diabolus non curet obedire, quia per eam ſignatur, quod Dominus in ipſa re cohibeat diabolum, ne eius tentatio noceat iuſtis adhærentibus ipſi Deo, ſicut Gloſa innuit cum dicit, Quia non proficitis &c. Prou. 5. In latere tuo

B &c. *Et cum aperuiſſet ſigillum quartum.* Diuiditur vt ſuprà. Nota Gloſ. *& audiui vocem quarti animalis*, per hoc poteſt intelligi Ioannes, qui diuinitatis ſublimitatem ſubtilius intellexit, per quem ordo prædicantium diuinitatem Chriſti deſignatur, quod maxime neceſſarium eſt contra hypocritas quorum ſimulatio conſideratione diuinitatis diſſipatur, quia Deus veritas eſt & ideo hypocriſim deteſtatur & damnat, ſup. 4. Et quartum animal ſimile aquilæ. Primum ergo animal aduocat ad contemplationem primi ſtatus, Eccleſiæ, in quo Eccleſia eſt per Chriſti doctrinam & reſurectionem condita: quod conuenit Marco, qui de Chriſti doctrina & reſurrectione agit, cuius eſt facies Leonis. Secundum, ad con-

C templationem paſſionis & tribulationis, ſub tempore Martyrum, quòd conuenit Lucæ, cuius eſt facies vituli, qui eſt animal immolatiuum. Tertium, ad contemplationem erroris in hæreticis: quod conuenit Matthæo deſcribenti Chriſti incarnationem, circa quam multi errauerunt hæretici: vnde eius eſt facies hominis. Quartum, ad contemplationem hypocriſis in falſis fratribus, quod pertinet ad Ioannem, cuius eſt facies aquilæ, quia altius ſcripſit de diuinitate, per cuius prædicationem confutatur hypocriſis, *& ecce*, hic oſtenditur ipſa viſio, quæ pertinet ad ſtatum Eccleſiæ in tempore falſorum fratrum, quos diabolus ducit vt Eccleſiam per eorum hypocriſim peruertat. Primo ergo oſtendi-

D tur nequitia corporis, Eccleſiam perſequentis. Secundo capitis, per eos operantis, Et qui ſedebat. Dicit igitur, *Et ecce equus*, cœtus falſorum fratrum hypocritarum, qui boni filij Eccleſiæ videntur, & veri fratres iuſtorum in gratia, ſanctitate: ſed ſunt per fidem fictam, & vitam ſimulatam falſi fratres, & ideo dicuntur equus diaboli, qui ſedet in eis ſicut poſt ſequetur, & per eos procedit ad nocendum Eccleſiæ. Galat. 2. Sed propter introductos falſos fratres, qui &c, *pallidus*, per carnis macerationem exteriorem Matth. 5. Exterminant enim facies ſuas, id eſt extra terminos naturalis coloris ponunt, vel, pallidus, quia mortuus morte falſitatis per hypocri-

D ſim: & per ipſam vult diabolus alios in fide peruertere, ne viuant, 2. Cor. 11. Periculis in falſis fratribus, *& qui ſedebat*, hîc deſcribitur nequitia capitis, ſcilicet ipſius diaboli: & primo quantum ad ſedem propriam, *& qui ſedebat ſuper eum*, ſcilicet diabolus, qui licet ſedeat per dominationem in omnibus malis, tamen ſpecialius dicitur ſedere in falſis fratribus, qui fide carent, & tamen ſe veros fideles & verbo & ſimulato opere mentiuntur Iob. 40. Sub vmbra dormit in ſecreto calami. Secundo, quantum ad nominis ignominiam, *nomen illi mors*, quia per illum eſt mors corporis introducta, Sapient. vndecimo. Inuidia diaboli, mors introiuit in orbem terrarum. Item falſos hipocritas ſpiritualiter

ſcilicet loci conſiderationem, meriti perfectionem, animas. Item deſiderij expreſſionem, & clamabāt. Item conſolationis immiſſionem ſiue exhibitionem, Et datæ ſunt. Dicit igitur, *vidi ſubtus altare*, ſic vidit in viſione. Per altare ſignatur Chriſtus, in quo & per quem Deo patri offerre debemus, quicquid boni agimus, & per ipſum eſt acceptabile, quicquid Deo eſt gratum, ſub hoc altari ſcilicet ſub Chriſto ſunt animæ, non ſolummn ſtatu viæ, ſed etiam in ſtatu patriæ, ſicut ſub eo à quo proteguntur ſicut ſub vmbraculo, contra omne malum. In patria enim nihil mali eſt. Pſal. Proteges eos in abſcondito faciei tuæ, vel ſub eo ſunt, quia ſecundum Haymonem, capiti ſuo coæquari non poſſunt. B Item ſub eo ſunt per humiliationem, conſiderando ſuam paruitatem, & eius ſublimitatem. Ioan. 3. Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt, *animas interfectorum*, hic oſtenditur meritum Martyrum. Primo, quantum ad crebram paſſionem: Animas interfectorum per perſecutores. Heb. 11. Lapidati ſunt, ſecti ſunt. Secundo, quantum ad iuſtam rationem: *propter Verbum Dei*, id eſt propter præceptum Dei quod impleuerunt: *& propter teſtimonium quod habebant*, ad alios, id eſt propter teſtificationem interfecti ſunt, vel, propter Verbum Dei, quia prædicauerunt Chriſti diuinitatem, Et teſtimonium, id eſt quia teſtificati ſunt Chriſti humanitatem. Act. 1. Eritis mihi teſtes &c. Auguſtinus in ſermone de C Martyribus. Si attendamus ſolas paſſiones, coronantur & latrones, ergo homo Dei prius ſibi eligat coronam & ſecurus accedat ad pœnā, *& clamabant*, hîc primo ponitur deſiderium: *& clamabant voce magna*: hæc magna vox clamoris, eſt vehementia deſiderij. Gregorius ſuper hunc locum. Magnus quippe clamor animarum, magnum eſt deſiderium: tanto enim quiſque minus clamat, quanto minus deſiderat; & tanto maiorem vocem in aures incircumſcripti ſpiritus exprimit, quanto ſe in eius deſiderium plenius fundit. Secundo exprimitur ipſum deſideratum, *dicentes*: *vſquequo*, vbi duo ponuntur, ſcilicet captatio beneuolentiæ, tum à poteſtate, *Domine*, qui potes iudicium facere. Pſal. Omnia quæcunque voluit fecit, tum à bonitate, *ſanctus*, vnde ſanctitatem amas & remuneras, 1. Reg. 2. Non eſt D ſanctus, vt eſt Deus noſter: tum à veritate *& verus*, in promiſſis: vnde decet te reddere quod promiſiſti, de præmio Fulgebunt iuſti. Matth. 13. Rom. 3. Eſt autem Deus verax. Item petitio iuſtitiæ: *vſquequo non iudicas ſanguinem noſtrum?* gloriam noſtram conſummando per corporum reſurrectionem. Deuteron. 32. Vindicabit Dominus populum ſuum. Et non vindicas, ſcilicet noſtros perſecutores puniendo, Non vindicas inquam, *de his qui habitant in terra?* id eſt inhærent terrenis per amorem, vel, Non vindicas ſanguinem noſtrum, id eſt non facis iudicium de effuſione ſanguinis, ſcilicet puniendo tyrannos, & perſecutores, vnde exponendo ſubdit: Et E non vindicas nos vel ſanguinem noſtrum de his qui habitant in terra: Per hoc autem quod dicitur vſquequo, notatur dilatio generalis reſurrectionis; quam deſiderant, in qua & boni amplius remunerandi ſunt; & mali puniendi, quaſi dicat quàm diu differs vindictam recipere de noſtris perſecutionibus, & tuorum præmium conſummare? Aliqui libri habent, alio ordine literam; Non iudicas & vindicas ſanguinem &c. eadem expoſitio eſt. Sed obiicitur de hoc quod dicunt, vſquequo, quia ſi ſic deſiderant; ergo cum differatur affliguntur, quia Prouerb. 13. Spes quæ differtur affligit animam Item ſciunt illud quod deſiderant eſſe futurum, ſci-

A licet ſuæ gloriæ conſummationem, & diuinæ iuſtitiæ manifeſtationem in malis. Quare ergo petunt? Reſpond. Ad primum dicendum quòd deſiderare aliquid fieri eſt dupliciter, aut fieri ſtatim, & ſic dilatio affligit expectatorem, aut fieri opportuno tempore, & ſic ex dilatione non eſt afflictio: manet tamen deſiderij continuatio. Hoc autem modo ſecundo eſt in animabus beatis, conformant enim bonitatem ſuam diuinæ, nec volunt reſurrectionem generalem fieri, niſi ſecundum quod Dominus ordinauit eam futuram; tamen eam deſideranter expectant; & ideo dicunt, Vſquequo, &c. Gregorius. Non quicquam deſiderant, quod ab eius, quem cernunt voluntate diſcordet. Ad ſecundum dicendum, B ſecundum beatum Gregorium, quod ſuum petere, eſt deſiderium ſuum ad Dominum extendere: petunt autem extremum iudicium & gloriæ reſurrectionem, licet non ignorent venturum; tum propter deſiderij vehementiam, tum propter voluntatem diuinam; quia Deus vult eos hoc petere, cum ipſa petitio cedat in ipſius Dei magnificationem; à quo tantum bonum dandum ſperatur, & ſine quo non habetur; & faciat etiam ad gloriæ manifeſtandam magnitudinem. Gregorius, ſuper hunc locum. In ipſo poſitæ ſanctorum animæ, de ipſo accipiunt vt ab ipſo petant, quod eum facere velle nouerunt: de ipſo bibunt, quod ab ipſo ſitiunt, & modo nobis adhuc incomprehenſibili, quod petendo eſuriunt præſciendo ſatiantur. Item obiicitur de hoc quod dicitur, Et vindicas &c. quia dicitur Eccleſiaſt. 28. Qui vindicari vult &c. Leu. 19. Non quæras vltionem. Item Matth. 5. Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos. Si dicas quod principaliter intendunt petere generalem reſurrectionem, non perſecutorum damnationem, quæ eis placeat ex odio, tunc quæritur ad quid de vindicta loquantur. Reſpond. ad hoc intelligendum, quod beatæ animæ intelliguntur hîc petere extremum iudicium & reſurrectionem, vbi earum gloria ex corporum glorificatione augebitur, & numerus ſaluandorum complebitur, & diuina iuſtitia in impiorum damnatione manifeſtabitur. Cedent autem hæc tria beatis in cumulum gaudij, ſcilicet plenitudo ſuæ gloriæ, plena ſocietas cœleſtis curiæ, & complacentia diuinæ iuſtitiæ, quod autem ita ſit apparet ex textu ſequenti, vbi dicitur, Et datæ ſunt, item & dictum eſt eis. Item Gloſ. deſiderant. Item Gregorius ſuper hunc locum, Quid eſt animas vindictæ petitionem dicere, niſi diem extremi iudicij, & reſurrectionem extinctorum corporum deſiderare? Ad illas auctoritates dicendum, quod velle vindictam eſt dupliciter, aut ex libidine vindictæ ſiue malitiæ; & hoc eſt illicitum & ſic loquuntur illæ auctoritates; aut ex zelo iuſtitiæ & ſic eſt licitum. Dicendum igitur, quod beatæ animæ potius vellent malos hic correctos, quàm in futuro damnari, ſed cum ſciant eos, qui ſunt incorrigibiles in futuro damnandos; placet eis, quod diuinæ iuſtitiæ placere nouerunt. Vnde ſuper illud Rom. 12. Mihi vindictam &c. vbi verba quæ hîc habentur exponuntur; Dicit Gloſ. Bonus magis cupit corrigi inimicum quàm puniri: & cum Deus punit non delectatur de pœna inimici, qui non odit eum, ſed de iudicio; quia Deum diligit, hoc ei placet quod & Domino. Ad aliud dicendum videtur, quod ideo petunt vindictam inimicorum, licet principaliter eam non intendant, quia ex zelo iuſtitiæ & ex affectu diuini amoris indignantur beatę animæ, ſicut & ipſe Deus contra nequitiam perſecutorum, qui ipſum Deum impugnant & eius cul-

tum impedire ſatagunt & eius cultores affligunt, vnde eorum malitiam & poteſtatem terminari vellent. Item quia vt dictum eſt conſilium diuinę ſapientiæ & ſeueritatem diuinæ iuſtitiæ circa tales nouerunt, ipſi iuſtitiæ congaudent, ſicut dicit Gloſ. prædicta, *& data*, hîc oſtenditur conſolationis immiſſio, quę dupliciter oſtenditur data, & primo per doni collationem, ſecundo per internam inſpirationem, ſine facto & verbo ſcilicet interno, Et dictum eſt: hoc enim duplici modo recipiunt à Deo conſolationem beatæ animæ, circa deſiderium gloriæ corporum, quę differtur; videlicet quod interim data eſt eis prima ſtola ſcilicet fruitio diuinitatis. Item quia data eſt præſcientia ſiue certitudo futuræ glorificationis ſuorum corporum, & Deus docet eas quod debent expectare, quouſque ſimul corpora animorum glorificentur, & tunc erit gaudium maius. Dicit igitur, *& datæ ſunt*, liberaliter. Non ſunt condignæ paſſiones huius ſeculi ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Rom. 8. *Illis ſingulæ*, ſicut ſingulæ meruerant: *ſtolæ*, id eſt præmia diuinæ fruitionis, quę dicuntur Stolæ propter pulchritudinem, Albæ propter ſinceritatem. Stola eſt veſtis talaris, quæ totum hominem cingit: hæc eſt æterna beatitudo, quæ omnem miſeriam tollit: & dicitur à Telon quod eſt longum, ſupra 3. Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis: hoc autem dicitur, quia nunc animæ habent primam ſtolam, ſcilicet fruitionem. In fine vero habebunt ſimul gloriam corporis, quæ eſt ſecunda ſtola. Iſa. 40. In terra ſua duplicia poſſidebunt. Gregorius ſuper hunc locum: ſancti ſola adhuc animarum beatitudine perfruuntur, in fine verò mundi binas ſtolas accepturi ſunt; quia cum animarum perfecto gaudio, etiam corporum incorruptis veſtientur: *& dictum eſt illis*, id eſt à Deo inſpiratum. Gregorius. Sine ſtrepitu ſermo eſt, qui auditum aperit, & habere ſonitum neſcit: *vt requieſcerent*, id eſt patienter expectarent, *adhuc*, præter præteritam expectationem: *tempus modicum*, quia totum tempus vſque ad reſurrectionem breue eſt reſpectu æternitatis. Iſ. 10 Adhuc tempus modicum &c. *donec impleatur numerus*, à Deo præordinatus, *conſeruorum eorum*, quia ſunt ſub vno dominatore, cui debetur ſubiectio, *& fratrum eorum*, quia ſunt cum eis ſub vno patre cui debetur dilectio: *Qui*, ſcilicet conſerui & fratres eorum, *interfecti ſunt*, id eſt interficientur per manus perſecutorum, *ſicut & illi*, interfecti ſunt. Non dicit illæ cum tamen de animabus loqueretur prius; quia non animę interficiuntur ſed homines. Aliqui libri habent donec compleantur conſerui eorum & fratres eorum qui &c. & eſt idem ſenſus: horum numerus implebitur, quando omnes qui ſunt interficiendi erunt iam facti Martyres, & hoc erit in fine mundi: & poſt hoc fiet iudicium, & tunc fiet quod animę ſupra petierunt: & interim debent expectare ex amore fratrum & amore ipſius Domini; quia corpora ſanctorum ſimul ſuſcitanda & glorificanda ſunt. Gregorius ſuper hunc locum. Animarum vox eſt, hoc quod deſiderant: Reſpondentis Dei ſermo eſt, hoc quod eas retributionis rectitudine inter deſideria confirmat: *& vidi*, hîc agitur de apertione ſexti ſigilli. Pertinet autem apertio ſexti ſigilli & ſeptimi ad ſtatum finalem Eccleſiæ in tempore Antichriſti. In apertione octaui oſtenditur pax quæ reſtituetur poſt tempus Antichriſti, hîc autem ſic proceditur; quia primo oſtenditur ſigilli apertio, *& vidi*, ſcilicet illud quod ſequitur: *Cum aperuiſſet ſigillum ſextum, & ecce terræmotus*, per cuius apertionem intelligitur manifeſtatio eius quod erat

A occultum, ſcilicet de perſecutione ſub tempore Antichriſti. Et dicitur ſextum reſpectu quinque obſcuritatum de quibus ſupra dixit. Secundo deſcribitur ipſa viſio: *& ecce*, vbi primo oſtenditur tribulatio Eccleſiæ ſub tempore Antichriſti. Secundo oſtenditur Eccleſiæ conſolatio ex beneuolentia Chriſti, Et vidi alterum Angelum. Poſt principium ſequentis capituli. Tribulatio autem Eccleſię quæ ſub Antechriſto erit oſtenſa eſt Ioanni ſub quibuſdam figuris ſiue ſimilitudinibus, multiplicis immutationis: vnde primo tangitur immutatio inferioris corporis ſiue elementi. Secundo inferiorum ſimul & ſuperiorum corporum, Et Sol. Tertio immutatio mediorum, ſcilicet aëris & eorum quæ fiunt in aë-
B re. Prima duo pertinent ad illationem mali. Tertium ad ſubtractionem boni. Prima duo, diſtinguuntur; quia immutatio inferioris corporis, ſcilicet terræ oſtendit ipſius cauſam tribulationis: immutatio inferiorum & ſuperiorum corporum oſtendit eiuſdem tribulationis effectum ſiue ſequelam. Dicit igitur, *& ecce*, quaſi dicat vidi, & quid viderit oſtendit, *& ecce*. Nota eſt manifeſtationis ſibi factę, *terrę motus factus eſt magnus*, per quod ſignatur magna commotio tribulationis quæ fiet per Antichriſtum & ſuos miniſtros, qui etiam terrenis per amorem infixi, operante diabolo, per eos quia tunc ſoluendus eſt. Infra 20. bene dicetur, *magnus*, iuxta illud Matth. 24. Erit tunc tribulatio magna, *& ſol*,
C hîc oſtenditur immutatio ſimul corporum inferiorum & ſuperiorum. Oſtenditur autem triplex immutatio. Primo in cœlo, ſecundo in montibus & inſulis, Et omnes montes, tertio in hominibus, Et Reges. Prima duo pertinent ad effectum tribulationis iam conſecutum. Tertium ad grauioris effectus conſecuturi metum. Item in cœlum oſtenditur immutatio duplex. Primo in corporibus cœleſtibus, tum ſole, tum luna, tum ſtellis. Secundo in ipſo cœlo, Et cœlum. Immutatio ſolis oſtendit effectum tribulationis, reſpectu capitis: non quia aliud efficiatur in Chriſto per illam tribulationem, ſed quia per illam tribulationem fiet vt Chriſtus non ſit apud homines in ea magnificentia, in qua prius. Im-
D mutatio lunæ oſtendit effectum tribulationis reſpectu myſtici corporis. Immutatio ſtellarum & cœli & montium & inſularum, oſtendit ſiue ſignat effectum tribulationis reſpectu membrorum, ſed differenter; quia caſus ſtellarum oſtendit effectum ſiue ſequelam tribulationis, quantum ad labentis receſſus cœli, & motionem montium & inſularum, quantum ad perſeuerantes, ſed receſſus cœli, quantum ad prædicatores qui proficiunt proximo. Motio montium quantum ad contemplatiuos, qui vacant Deo, motio inſularum quantum ad actiuos qui bene vtuntur mundo. Dicit igitur, *& ſol*, id eſt Chriſtus lux hominum & angelorum, cuius radus mentes illuſtrantur & decorantur. Malach. 3. Orie-
E tur vobis ſol iuſtitiæ, *factus eſt niger*, id eſt obſcurus, non in ſe, ſed in omnibus quibus eius claritas erit occulta, *tanquam ſaccus cilicinus*, qui eſt viliſſimus: tempore enim Antichriſti non apparebit magnificentia Chriſti per doctrinam vt modo; quia non ſic audebunt prædicare. Item nec per miracula vt dicit Gloſſ. tunc enim per Antichriſtum & ſuos miracula fient. Matth. 24. Surgent enim Pſeudo-Chriſti. Iſidorus 1. lib. de Summo bono. Non ſolum contra perſequentes, ſed etiam contra miraculis coruſcantes, dimicaturi ſunt ſancti. Sed quare tunc Dominus tantam perſecutionem fieri permittet? Item quare miracula ſubtrahet? Reſpond. ad primum, quod hoc permittet propter electorum

probationem, & meriti accumulationem: propte-
rea hoc exiget malitia peruerſorum, per quam mali
merebuntur in illa tribulatione ſuccumbere, vt
magis damnentur. Item peruerſitas diaboli, hoc
permitti merebitur à ſe fieri, vt ex hoc acrius me-
reatur damnari. Deus igitur non erit cauſa perſe-
cutionis, ſed permittet eam fieri iuſte. Vnde Iſi-
dorus 1.lib. de Summo bono. Quanto breue tem-
pus videt diabolus ſibi reſtare, vt damnetur; tanto
in magna perſecutionis ira mouetur, diuina iuſtitia
permittente, vt glorificentur iuſti, ſordidentur in-
iuſti, & vt diabolo durior creſcat damnationis ſen-
tentia. Ad aliud dicendum videtur iuxta prædicta,
quod non faciet Dominus miracula tunc, tum pro-
pter electorum probationem & per conſequens
maiorem glorificationem, tum propter malorum
excæcationem, quorum malitia merebitur ſibi ſub-
trahi viam internæ illuminationis, vel, per ſolem
intelliguntur viri perfecti, qui in ſe retinebunt ſuam
claritatem, ſed ab aliis viles & peccatores reputa-
buntur & occidentur per Antichriſtum. Saccus
enim ſignum eſt vilitatis; cilicium ſolet peccato-
ribus dari, vel per hoc ſignatur lapſus quorundam
iuſtorum, prius per vitam fulgidorum, qui per in-
fidelitatem denigrabuntur & viles fient & aſperi
per errorem quia error animam ſibi ipſi aſperam
facit. Nota quod cilicius ſaccus, eſt vilis veſtis, &
dicitur à Cilicia regione in qua fuit repertus, *& lu-
na*, id eſt, Eccleſia, quæ in quibuſdam membris pa-
titur eclipſim ſicut luna quæ lumen à vero ſole
Chriſto recipit, ſicut luna à ſole *tota facta eſt vt ſan-
guis*, id eſt tota vbique tribulabitur & patietur; quia
effuſio ſanguinis indicium eſt tribulationis. Ad
literam etiam multus ſanguis fidelium in diuerſis
partibus effundetur, per miniſtros Antichriſti, pro-
curante diabolo. Iſidorus in eodem. In Martyres
magnam crudelitatem diabolus exercuerat etiam
ligatus: crudelior tamen erit ſub Antichriſti tem-
poribus, quando erit ſoluendus, *& ſtellæ cœli*, qui
prius erant lucidi per conuerſationem vel prædi-
cationem, *ceciderunt*, à fide, *ſuper terram*, id eſt in
concupiſcentiam & amorem terrenorum. Cadent
enim tunc multi à fide & plus diligent terrena
quàm cœleſtia; tales enim corrumpet Antichriſtus
muneribus & promiſſionibus. Ioel. 2. Stellæ retra-
xerunt ſplendorem ſuum, *ſicut ficus emittit*, id eſt
abiicit, *groſſos ſuos*, id eſt fructus inanes. Groſſus ſci-
licet eſt ficus immatura ſiue primitiua, leniter ca-
dens ad impulſum venti, vnde ſequitur, *cum à vento*,
ſic quidam ad impetum perſecutionis Antichriſti
abiicient fidem, quæ non fuit ſolida in eis. Luc. 8.
Ad tempus credunt &c. *& cœlum*, id eſt viri cœle-
ſtes, prædicationem impiis cælantes, *receſſit*, ideſt
ſeparabunt ſe & recedent à malis, fide & opere,
quia eos non imitabuntur: vnde Gregorius. Viam
Antichriſti non ſolum Helias & Enoch qui in eius
exprobrationem reducentur ad medium; ſed etiam
omnes electi arguent dum contemnent; de virtute
mentis, eius malitiæ reſiſtent: *ſicut liber*, quaſi dicat
recedent exiſtentes, *ſicut liber inuolutus*, quia cæla-
bant in malis doctrinam. Liber inuolutus cælat id
quod continet, niſi eis quibus voluntarie aperitur:
ſicut ſancti illius temporis ſe ſuis manifeſtabunt &
alienis abſcondent, Iſa. 34. Complicabuntur ſicut
liber cœli, *& omnes montes*, id eſt virtute & contem-
platione eminentes, qui prius lumen à ſole ſuſci-
piunt, & aliis orando & ædificando & docendo
transfundunt. Pſalm. Illuminans tu mirabiliter à
montibus æternis. Item à terra ſuper terram ele-
uantur. Iſa. 58. Suſtollam te ſuper altitudinem terræ,

A *& inſulæ*, ſcilicet actiui boni tribulationibus vexati
ſicut inſula vndis percutitur. Eſt enim inſula regio
vel terra in ſalo poſita: locus ſcilicet circundatus
mari. Actiui autem ſentient impulſus tribulatio-
num multiplices; quia damnum in rebus & affli-
ctionem in corporibus; quia Antechriſtus per prin-
cipes ſeculares puniet nolentes ſibi adhærere &
ſuorum prædicatorum doctrinam recipere: vnde
Gregorius. Quos eius miniſtri appetent loquendo
ſeducere, multi ponentes ſeruiendo ſtudebunt &
affligendo terrere, *de locis ſuis motæ ſunt*, id eſt ſepa-
rabuntur à malis fide & opere, in quorum conſor-
tio quaſi in loco ſuo morari per corporalem con-
uerſationem ſolebant, vel, de locis ſuis quia ſuas
habitationes relinquunt propter grauitatem perſe-
B cutionum: quia qui erunt ſolidi in amore diuino,
præeligent grauiſſima pati, potius quàm à ſuo dile-
cto ſeparari. Deuter. 33. Inundationem maris quaſi
lac ſugent. Simile loquitur de Martyribus præte-
ritis. Heb. 11. In ſolitudinibus errantes. Poſſet & de
malis intelligi. Montes, id eſt ſuperbi. Iob. 16. Mons
cadens defluit. Et inſulæ, id eſt ſeculi negotiis agi-
tati. De locis ſuis motæ ſunt, id eſt à fide recedent,
quæ eſt fidelibus ſedes & locus: vnde Gregorius.
Nonnulli fidem rerum cœleſtium, ad vitę ſpiritualis
deſiderium inclinabunt, *& reges*. Hic agitur de illa
tribulatione, quantum ad timorem grauioris effe-
ctus, ſiue preſſuræ. Primo autem oſtenditur mul-
tiplicitas timentium, ſecundo timoris indicium, ab-
C ſconderunt ſe. Timentes autem erunt de omni ſta-
tu, ſcilicet prælatorum & ſubditorum: vnde primo
agitur de prælatis, ſecundo de ſubditis, Et diuites.
Item de prælatis ſecundum triplicem gradum, quia
prælati vel ſunt in gradu alto, aut altiori, aut altiſ-
ſimo: Si in altiſſimo ſunt, *ſunt reges terræ*, id eſt pa-
ſtores altiſſimi, altiſſimi gradus, vt Primates, Ar-
chiepiſcopi: & ſic altiſſimus in aſcendendo, qui
ſcilicet bene ſe ipſos per carnis mortificationem
quæ terra eſt, ſimiliter & alios bene regunt. ſup. 1.
Primogenitus mortuorum, & princeps regum ter-
ræ. Si in altiori ſolio ſunt, *principes terræ*, vt ſunt Epi-
ſcopi. Si in alto ſic, *tribuni*, vt ſunt Archidiaconi,
Archipreſbyteri, Sacerdotes, Curati. Tribunus di-
D citur ille qui præeſt vni tribui, Græce autem dicitur
Chiliarchus, Latine millenarius. 1. Reg. 44. de Da-
uid legitur quod erat tribunus ſuper mille viros. Per
tribunos poſſunt intelligi minores prælati, ſicut
tribuni ſunt minores Principibus & Regibus, *&
diuites*, hic agitur de ſubditis: & primo de his qui
ſunt meriti maioris, quos deſcribit: tum quantum
ad diligentiam in operando bona; & iſti ſunt, *diui-
tes*, ſcilicet in operibus bonis & virtutibus, ſup. 2.
Diues es & blaſphemaris. Tum quantum ad victo-
riam in expugnando vitia, tam in tentationibus,
quàm in aduerſitatibus; & iſti ſunt, *fortes*, ſcilicet
contra vitia. Nec enim tentatio vincere nec aduer-
D ſitas eos deiicere poteſt. Prou. 12. Manus fortium
dominabitur &c. qui inſiſtunt actibus bonis, nec
multum tentantur. Alij verò multis tentationibus
& aduerſis impugnantur. Poſſunt etiam diuitiæ &
fortitudo intelligi in eiſdem. Secundo de his qui
minoris: hi autem vel ſunt coniugati, & iſti dicun-
tur ſerui, *& ſeruus*, id eſt coniugatus, qui ſub iugo
eſt, 1. Cor. 7. Alligatus es vxori &c. Aut liberi ſiue
ſoluti: vnde dicit, *& liberi*. Gloſſ. à coniugio, 1. Cor. 7
Qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt quæ Dei ſunt. De
vtroque ſtatu ſunt boni qui tamen timebunt mul-
tum ſub Antichriſto: vnde ſequitur, *abſcondent ſe*,
vel illi qui ſunt minoris meriti deſcribuntur. Tum
quantum ad famulatus humilitatem, *ſeruus*, ſcilicet

Dei. Coloſſ. 3. Domino Chriſto ſeruite. Tum quantum ad peccati immunitatem, Et liberi, ſcilicet à peccato Rom. 6. Liberati à peccato, Et abſcondent ſe; hic tangitur timoris indicium: duplici autem indicio manifeſtabunt ſoum timorem, ſcilicet ipſo actu confligendi. Item verbo exorandi, *& dicunt*. Vbi primo oſtenditur affectus orationis, ſecundo neceſſitas exauditionis. Quoniam venit. Dicit igitur, *abſcondent ſe in ſpeluncis & petris montium*, id eſt confugient ad obumbrationem, & defenſionem angelorum & ſanctorum, qui montes ſunt per gloriæ ſublimitatem. Pſal. Leuaui oculos meos ad montes. Rogabunt boni, vt dicit Gloſ. ſanctorum orationibus ſe protegi ab ira Dei, qui tunc ſuos ita permittet affligi, & videtur hic maximè de imperfectis accipiendum, qui timebunt maiorem adhuc afflictionem ſuperuenire, cum videbunt per principes interfici fideles, & multos ad infidelitatem labi: vnde recurrent ad auxilia ſanctorum. Poteſt etiam per ſpeluncas & petras montium intelligi adumbratio & defenſio, ſiue ſoliditas virorum perfectorum: qui erunt montes per vitæ celſitudinem; ad quorum orationes confugient alij, qui non erunt tanti, pro euaſione illius afflictionis; quam crudeliter Antichriſtus & ſui fidelibus infliget, vel pro euaſione periculi labendi in errorem cum videbunt miracula fieri per Antichriſtum & ſuos miniſtros: Deo hoc ex ira ſuę iuſtitiæ fieri permittente, *& dicunt*, id eſt dicent, *montibus*, id eſt angelis & ſanctis per gloriam excelſis, *& petris*, ſcilicet eiſdem in Deo iam prorſus ſolidis, vel per montes & petras viri perfecti & contemplatiui, ſiue ſint religioſi ſiue non, qui ſunt montes per vitæ eminentiam; Petræ per internam conſtantiam: *cadite ſuper nos*, afflictiooem id eſt animam compatientem nobis misericorditer inflectite, ſuper nos, *inuantes per vos*, *& abſcondite*, oratione, *nos à facie*, id eſt præſentia, *ſedentis ſuper thronum*, ſcil. Deitatis patris vel Trinitatis vel Chriſti ſecundum diuinitatem regnantis & quieſcentis in Eccleſia ſiue mentibus iuſtorum. Hoc intelligitur de præſeotia qua ſe manifeſtat in effectu iuſtitiæ. Ex magna enim ira Dei erit tunc, quod tantam tribulationem fieri permittet; quia multi propter malitiam & peccata multa & magna, merebuntur in aduerſitate cadere, in errore vt magis damnentur: vnde Gregorius loquens de illa tribulatione ſub tempore Antichriſti, dicit, Dum humilitas fidelium multitudine & manifeſtatione quaſi deſtituetur, terribili occultæ diſpoſitionis examine; inde bonis miſericordia largior: vnde malis ira iuſta cumulabitur, *& ab ira agni*, id eſt Chriſti ſecundum humanitatem; quia contra ipſum ſecundum humanitatem & diuinitatem commiſſæ ſunt offenſæ multiplices, ideo eius iram id eſt iuſtitiam eius homines tunc ſuſtinebunt. In hoc autem confunditur humana ſuperbia; quod ſcilicet agnum dulcem & mitem faciunt iratum. Ierem. 25. Facta eſt terra eorum in deſolationem, à facie iræ columbæ. Item quia offendunt eum, qui pro ipſis voluit immolari. Ierem. 12. Et ego quaſi agnus &c. *quoniam venit*, quaſi dicant, neceſſe eſt vt ſubueniatis, *quoniam venit iam*, ſcilicet, *dies magnus*, propter magnam tribulationem id eſt tempus iam factum eſt præſens, *iræ ipſorum* id eſt Patris ſedentis & Agni, *& quis poterit ſtare*, niſi veſtris precibus adiutus? quaſi dicant. Hæc aduerſa & tentamenta non poſſunt ſuſtineri viribus humanis; quia ex vna parte fient per Antichriſtum & ſuos multa miracula, & prædicabuntur audacter errores: ex alia per principes occidentur fideles. Iuxta modum

A præmiſſum videtur Gloſa exponere. Rogant boni &c. Solet etiam conuenientius intelligi de timore pœnæ iudicio inferendæ. Tempore enim Antichriſti appropinquare videbitur ſiue æſtimabitur ſententia extremi iudicij. Et ideo timebunt boni maxime imperfecti: vnde ſenſus eſt ſecundum hunc modum: A facie, id eſt à ſeueritate, per quam præſentiam ſuæ iuſtitiæ oſtendet Deus Trinitas, & ab ira agni, ſcilicet quam oſtendet in iudicio inſtante. Quoniam venit, id eſt imminet dies, ſcilicet dies iudicij, iræ ſcilicet contra peccatores, & quis poterit ſtare, in tanta iudicij diſtrictióne, id eſt expectare ſeueritatem illius iudicij? Malach. 3. Et quis ſtabit ad videndum eum? Alia non mutantur. Poſſet etiam intelligi de multis, qui fidem tempore

B Antichriſti deſerent ne amittant ea quæ diligent: quos deſcribit, tum quantum ad dignitatis ſublimitatem in gradu altiſſimo altiori & minus alto, tum quantum ad rerum copioſitatem, cum vocat diuites, tum quantum ad malitiæ peruerſitatem, cum vocat fortes, ſcilicet ad mala, tum quantum ad conditionis qualitatem, tam ſeruituris quàm libertatis: qui æſtimantes, diem iudicij inſtare, inuocabunt auxilia dæmonum, vt eos ab ira iudicis liberent, quos ſecuti ſunt. Abſcondite, id eſt abſcondent, hoc eſt ſubſidium quærent, in ſpeluncis & petris, id eſt in refugio & defenſione dæmonum; qui montes ſunt per ſuperbiam, & petræ poſt vocantur, propter pertinaciam. Cadite &c, Expoſitio

C eſt iuxta modum præteritum. Abſcondite, id eſt veſtra virtute protegite. Nota quod cum Antichriſtus per aliquod tempus, ſcilicet per tres annos & dimidium in magna poteſtate regnauerit, vt habetur infra, vili morte interficietur, in monte Oliueti in papilione & in ſolio ſuo, in illo loco contra quem aſcendit Chriſtus ad cœlos. Illo autem interfecto, non ſtatim immediate veniet Chriſtus ad iudicium, ſed concedentur electis ad pœnitentiam quadragintaduo dies; vt habetur in Gloſ. ſuper finem ſequentis capituli; & habetur de prædictis ſuper illud 2. Theſſal. 2. Quem Dominus Ieſus &c. in Gloſ. Quando autem poſt illos quadragintaduos

D dies venturus ſit Dominus, prorſus igooratur. Sed quæritur de hoc quod dicitur ſtellæ cœli ceciderunt. Cum enim illa tribulatio ſit maxima, quomodo Domious ſubtrahet robur gratiæ hominibus, quo ſuſtentanti non caderent? Reſpond. Dicendum, quod nullum cadere finaliter permittet Deus, qui ei vero corde adhæreat, & in tentationibus & aduerſis gratiæ ſubſidium fideliter & feruenter requirat, ſicut dicit Gloſ. Vnde multi erunt qui diuina gratia confortati, ſtatum, facta & dona contemnent: vnde Greg. Dei adiutorio electi, vt Antichriſto reſiſtere valeant, fulcientur. Item ratione eius quod dicitur, Venit dies magnus iræ ipſorum: Quæritur vtrum ira ſit in Deo, quod ſic:

E videtur per hæc verba. Item Pſal. Quis nouit poteſtatem iræ tuæ? Contrà. Ira dicit aliquando turbatioocm: Sed Deus ſemper eſt tranquillus, Sapient. 12. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas. Item ira dicit affectionem, ſed in Deo non eſt affectio. Auguſtinus 12. de Ciuitate Dei. Nec affici dicendos eſt: patitur quippè qui afficitur. Reſpond. Notandum ſecundum beatum Gregorium, quod duplex eſt ira, ſcilicet per vitium, hoc in Deo eſſe non poteſt, quia reprehenſibilis, Eccleſiaſtes 7. Ne ſis velox ad iraſcendum; ira enim in ſinu ſtulti requieſcit. Item ira per zelum, & hoc in iudice vel in principe, qui habet culpas punire, ſecundum quod exemplum in actum habet

quatuor,

quatuor, ſcilicet affectionem, & hoc eſt ex naturæ imperfectione; & ſecundum hunc modum non eſt in Deo. Item turbationem aliquam vel] œ ialem vel aliquo modo culpabilem licet venialem: & hæc turbatio eſt ea naturæ corruptione: & ſecundum hoc etiam non eſt ira io Deo. Item pœnæ amorem, vel diſpoſitionem intuitu iuſtitiæ: & ſic eſt ira in Deo. Deus enim ex zelo iuſtitiæ prædiſponit pœnam inferre antequam inferat: vnde Gregorius ſuper illud Iob. 4. Flante Deo periiſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos. Dicit beatus Gregorius 5. libr. Moralium. Vt vindictam Dominus cogitans demonſtretur, flare iraſcendo dicitur. Item ſignorum oſtenſionem, quandoque iudex deteſtans mala commiſſa: ſigna iræ oſtendit, vel ipſam pœnę inflictionem, vel alia antecedentia pœnam, vel concomitantia. Iuxta hoc dicitur ira eſſe in Deo, ſcilicet quia aliqua facit quę videntur ſigna vt in Deo, vt eſt ipſa pœnæ inflictio, vel aliqua præcedentia ipſam pœnam, vt dura comminatio quam facit impus: vnde Hugo in primo lib. de Sacramentis parte quarta. Signa irę dicuntur. Ea prædictis patet, quod ira non eſt in Deo quantum ad affectionem, nec quantum ad turbationem; ſed quantum ad diſpoſitionem ſiue ordinationem pœnę reſpectu puniendorum, & quantum ad apparentiam ſignorum, quibus videtur iratus, licet non ſit quantum ad turbulentiam. Maxime autem quantum ad ipſam pœnæ inflictionem. Gregorius 5. Moralium. Quando vindictam peccatoris eaequitur, is qui, in ſemetipſo tranquillus eſt pereuntibus turbulentus videtur. Per hoc patet ad obiecta.

CAPVT VII.

POſt hæc vidi quatuor angelos ſtantes ſuper quatuor angelos terræ, tenentes quatuor ventos terræ ne flatent ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllam arborem. Et vidi alterum angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei viui, & clamauit voce magna quatuor angelis, quibus datum eſt nocere terræ, & mari, dicens: Nolite nocere terræ, & mari neque arboribus, quoaduſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus ſuis. Et audiui numerum ſignatorum, centum quadraginta quatuor milia ſignati ex omni tribu filiorum Iſraël. Ex tribu Iuda, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ruben, duodecim milia ſignati. Ex tribu Gad, duodecim milia ſignati. Ex tribu Aſer duodecim milia ſignati. Ex tribu Nephthalim, duodecim milia ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim milia ſignati. Ex tribu Simeon duodecim milia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim milia ſignati. Ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati. Ex tribu Zabulon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ioſeph, duodecim milia ſignati. Ex tribu Beniamin, duodecim milia ſignati. Poſt hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & agno. Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorum, Amen. Et reſpondit vnus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt? & vnde venerunt? Et dixi illi; Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni: ideo ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius, & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos: non eſurient neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus, quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

CAP. VII.

POſt hæc vidi. Hic tangitur immutatio mediorum, ſcilicet ventorum in aëre, & ſub illa figura oſtenditur perſecutio in ſubtractione boni, ſcilicet prædicationis. Tria autem hic tanguntur, primo oſtenditur in generali dæmonum auiditas ad nocendum, ſecundo in ſpeciali prædicationis impedimentum, tenentes, tertio malitia impedientium, ne flarent. Dicit igitur, *poſt hæc,* ſcilicet poſt præmiſſa, *vidi quatuor Angelos.* Dæmones dicuntur Angeli, quantum ad naturæ dignitatem; quia creatura nobilis naturæ conditi ſunt; vt ſi perſtitiſſent, eſſent nuncij Dei, ad implendam voluntatem diuinam. Hi ſunt de quibus dicitur Iob. 4. Et in angelis ſuis reperit prauitatem. Item poſſunt dici angeli, quia miſſi. Tum à Deo ad probationem bonorum. Iob. 2. Item ad deceptionem malorum, 3. Reg. 22. Egredere & fac ita. Tum à diabolo principe ad ſubuerſionem cunctorum. Dicuntur autem quatuor vniuerſi dæmones, propter quatuor partes mundi in quibus nocent, vel ſecundum Haymonem: quia præſuot quatuor regnis principalibus, ſcilicet Aſſyriorum, Medorum, Macedonum, Romanorum. Hæc ſunt principalia regna de quibus habetur Daniel. 7. vbi loquitur de quatuor beſtiis, *ſtantes,* ſcilicet inſiſtentiam & ſtudium & auiditatem nocendi, *ſuper quatuor angulos terræ,* id eſt ſuper quatuor partes terræ, ſcilicet partem Orientalem, Occidentalem, Auſtralem, & Aquilonarem, etiam vſque ad angulos, id eſt remotiſſimas partes terræ, quia in omnibus partibus nocere ſtudent. Iob. 1. Circuiui terram & perambulaui eam. Sed quid eſt quod dicit Gloſa, quia diabolus mittitur ad deceptionem malorum? quia ſi ſic: ergo diabolus habet à Deo poteſtatem malefaciendi. Item ſecundum hoc deceptio eſt à Deo. Reſpond. Dicitur mitti à Deo, quia permittitur decipere quoſdam, non quia à Deo recipiat ad hoc auctoritatem, vnde non propter hoc ſequitur; quòd illa deceptio ſit à Deo. Item eſt

deceptio, actio, & hoc ex parte diaboli peccatum eſt, & ideo à Deo non eſt; quia non fit Deo auctoritatem dante, ſed permittente. Eſt etiam deceptio paſſiom decepto, & quia iuſta eſt, ideo inquantum eſt pœna à Deo eſt, *tenentes*, id eſt recipientes & impedientes, *quatuor ventos*, id eſt vniuerſos prędicatores, qui dicuntur venti, quia ventus nubes excitat; & ſic terram rigat, rigatam facit fructificare: & faciem terrę fructificantis hilarem reddit, ſic prædicator corda prauorum, reſoluit in lachrimas: & ſic animæ fructificant, & gaudium internum recipiunt. Item flando id eſt prædicando deſiccant terram cordis humani, ad humiditatem peccati. Item ventus concutit homines & arbores & huiuſmodi ſic prædicator animas ad timorem concutit, dum oſtendit pœnam gehennæ & multiplex damnum culpæ: tamen, ſicut ventus quandoque mitigatur, ſic prædicator quandoque debet condeſcendere & allicere ad ſpem & amorem. Dicuntur autem quatuor propter partes quatuor, quas debent illuſtrare doctrinis & exemplis: vel propter quatuor Euangelia, de quibus ſumi debet materia prædicationis, vel propter quatuor virtutes cardinales, vt ſint quaſi lapides quadrati in fundamento templi. 3. Reg. 5. Ezechiel. 37. A quatuor ventis veni ſpiritus &c. *ne flarent*, quia flatus id eſt prædicatio prędicatorum deſiccaret humorem vitiorum, & concuteret corda hominum, ſicut flatus deſiccat terram & concutit arbores & ipſa corda hominum, *ſuper terram*, id eſt homines amantes ea quæ ſunt terræ: & ita efficiuntur terra per vilitatem. Auguſtinus. Talis eſt quiſque, qualis ſua dilectio; ſi terram diligis, terra eris. Item Auguſtinus in libro de actu Chriſtiano. Dictum eſt diabolo, terram manducabis, datus eſt ergo in cibum diabolo peccator; non ſumus terra, ſi nolumus manducari à ſerpente, *neque ſuper mare*, id eſt, ſuper peccatores diuerſis vitiis fluctuantes, vel per terram auari qui terram diligunt. Auguſtinus 2. lib. de Sermone Domini in monte. Animus terrenorum cupiditate ſordeſcit. Per mare verò voluptuoſi, ratione ſpumoſitatis & fœtoris. Propter primum dicitur Iudæ vnico. Fluctus feri maris, ſpumantes ſuas confuſiones. Propter ſecundum punita eſt voluptas, pœna ignis ſulphuris. Geneſ. 19. Item per mare, ſuperbi ratione timoris & feruoris, tument enim per elongationem. Auguſtinus in libro de Seruanda virginitate. Non aliter inuenitur requies animæ, niſi in quieto tumore digeſto: feruent per variam cogitationem & affectionem, & locutionem. Iſa. 57. Impij quaſi mare feruens &c. boni verò ſignantur per arborem vnde dicit, *neque in vllam arborem*, id eſt neque in aliquam paratam ad fructificandum, vel quæ excedat terrenitatem. Omnes enim vult damnificare diabolos, & prædicationem impedire pro viribus, 1. Theſſ. 2. Volumus venire ad vos, ſed impediuit nos Sathanas, *& vidi alterum*, oſtenſa tribulatione Eccleſiæ, hic oſtenditur conſolatio quæ eſt ex cohabitatione poteſtatis dæmonis. Item ex numeroſitate ſaluandorum. Item ex dignitate meritorum. Rurſus ex magnitudine premiorum: vnde hęc pars habet quatuor. In prima oſtēditur conſolatio ex cohabitatione aduerſariorum, in ſecunda ex numeroſitate ſaluandorum. Ad totam enim ac talem ſocietatem, non eſt pigritandum aſcendere, etiam ſi aduerſa occurrant, *poſt hæc vidi turbam*, in tertia ex dignitate meritorum, ibi: ſtantes ante thronum. Quarta, ex magnitudine præmiorum, Et reſpondit vnus. Circa primum primo deſcribitur perſona refrænantis, ſecundo oſtenditur imperium quo refrę-

A nantur, Et clamauit, tertio oſtenditur qui ſunt qui refrænantur, quia dæmones malitioſi, Quatuor angelis. Quarto ad quid refrænantur, dicens, *nolite*. Perſona autem refręnans deſcribitur, primo quantum ad myſterium humile reparationis cum ſigno per angelum: ſecundo quantum ad profectum noſtræ promotionis, Aſcendentem; tertio, quantum ad donum ſpiritualis conſignationis, Habentem. Dicit igitur, *& vidi*, ſic videram dæmones volentes hominibus nocere, *& vidi alterum Angelum*, à quo compeſcerentur, per quem ſignatur Chriſtus, qui dicitur Angelus, propter reparationis myſteriū, quia ſcilicet miſſus eſt ad humanam reparationem, per virtutem eruditionis, per exemplum conuerſa-
B tionis, per ſuſtinentiam paſſionis. Dicitur ergo angelus inquantum homo, dicitur inquam angelus non natura ſed officio. Iſaiæ nono, ſecundum Septuaginta. Et vocabitur nomen eius magni conſilij Angelus. Et bene dicitur alterum, quia ſicut ſunt prompti ad nocendum: ſic iſte ad adiuuandum & protegendum, ſicut infrà ſequitur, *aſcendentem*, in ſuis per effectum, hoc eſt promouentem ſuos: *ab ortu ſolis*, id eſt à tempore reſurrectionis, quando quaſi ſol nouus ortus eſt mundo, per ipſius Chriſti glorificationem, ex tunc autem fides cœpit multiplicari, quia diſcipulus apparuit, in fide inſtruxit, donis ditauit, per mundum miſit, & per eos fidem in hominibus multiplicauit, vel, ab ortu ſolis, id eſt
C à natiuitate ſui ipſius, qui eſt ſol iuſtitiæ, illuminans omnes qui illuminari quærunt Malach. vltimo. Orietur vobis ſol iuſtitiæ. Aſcendentem, id eſt proficientem ſapientia & ætate. Lucæ ſecundo. Sed quomodo hoc dico, cum ab ipſo inſtanti incarnationis habuerit plenitudinem ſapiētiæ? vt dicit Bernardus. Item Lucæ ſecundo. Conforiabatur plenus ſapientia? Reſpon. Profectus ſapientiæ non intelligitur in Chriſto quantum ad ſapientiæ augmentationem, ſed quantum ad manifeſtationem, quæ paulatim fiebat ſecundum quod ætate creſcebat, ſicut exponit Damaſcenus & Anſelmus. Alia litera eſt. Deſcendentem, quia ipſe ſecundum quod homo deſcendit à ſe Deo qui eſt ortus ſolis id eſt patris, quia ab eo natus ſecundum diuinitatem. Ipſe
D enim inquantum Deus plaſmauit carnem quam aſſumpſit, non virtus naturæ. Sed contrà. Aut eſt deſcenſus ſecundum diuinitatem, aut ſecundum humanitatem, ſi primo modo, contrà. Quia ille deſcenſus eſt per creationem ſecundum Gluſam, hoc eſt per plaſmationem. Diuinitatis autem non eſt creari ſed creare. Si ſecundo modo, aut ergo ſecundum locum aut ſecundum peccati caſum: ſi ſecundum locum, ergo caro illa eſt allata de cœlo, quod eſt hæreticum: ſi ſecundum peccati lapſum; Contrà Auguſt. 10. lib. ſuper Geneſ. Nec caro ſua erat caro peccati. Reſpond. Deſcenſus iſte fuit ſecundum humanitatem, vt dicit Gloſ. Nec tamen ſecundum
E locum, nec ſecundum caſum peccati, ſed ſecundum effectum ſicut cauſatum deſcendit à cauſa: quia cauſa ſuperior eſt & dignior cauſato: & ſic omnis creatura deſcendit à Deo; ſed ſpecialiter illa quæ ſunt virtute ſupernaturali: *habentem &c.* ſic videbat in viſione ſua, per hoc ſignatur, quod Chriſtus habet ad opus fidelium ſignum crucis ad conſignandum ſuos. Hæc autem conſignatio fit, cum internas, cordibus fidem, amorem, memoriam & imitationem ſuæ crucis imprimit; & exterius baptiſmum diſpenſat per miniſtros quo conſignantur & diſcernuntur fideles ab infidelibus, hoc eſt ſignum Dei viui; quia per hoc cognoſcimur ad Deum pertinere, ſecundæ Corinthiorum primo. Signauit nos &c.

&c. *viui* ad differentiam idolorum, qui ſunt dij falſi & mortui, quorum ſignum portant infideles, vel hoc ſignum poteſt intelligi potentia æqualis patri, quam in miraculis manifeſtauit, per quam oſtendebatur eſſe viuus & verus Deus. Ioannis decimo. Opera quæ ego facio, vel, Signum Dei viui, Immunitas à peccato ſecundum Gloſam quod ad ſolum Deum pertinet. Iob. decimo quinto. Quis eſt homo, vt immaculatus ſit? Contrà. Quia beata virgo nullum peccatum commiſit. Item aliquis bene contritus & confeſſus poteſt eſſe ſine omni peccato. Reſpond. Dicendum quod beata virgo nullum peccatum actuale commiſit, tamen originale habuit, à quo ante ortum ſanctificata fuit, & ita non fuit omni tempore ſine omni peccato, quod autem hic dicitur intelligitur pro omni tempore. Per hoc patet ad aliud, quia Gloſ. loquitur de immunitate à peccato ſecundum omne tempus, quod nulli homini conuenit præter Chriſtum, *&* *clamauit voce magna*, id eſt magna virtute ſiue magno imperio ſuæ voluntatis. Iſte clamor ſiue hoc imperium fuit ipſa refrænatio poteſtatis dęmonum, per paſſionis ſuæ virtutem: vnde Gloſ. Clamare Dei, eſt facere, infrà 20. Apprehendit draconem &c. *quatuor Angelis*, id eſt vniuerſis dæmonibus, per quatuor partes orbis nocere optantibus, *quibus datum eſt*, id eſt permiſſum, *nocere*, per grauiſſimas tentationes vitiorum, & per procurationem mortis hominum, *terræ & mari*, id eſt peccatoribus, qui ſunt viles propter peccata iam facta & fluxiles quantum ad facta, & iterum quantum ad facienda. Propter prius dicuntur terra, propter ſecundum mare. Vel terra auaros ſignat, mare quia ſpumat, luxurioſos. Item quia feruet ſuperbos. Gregorius ſuper illud vigeſimo Apocalypſis. Apprehendet draconem, draco dicitur, quia malitioſè nobis nocere appetit. Dicens, nolite. Hic oſtenditur quantum ad id quid refrænantur, ſcilicet ne noceant dæmones hominibus conſignandis ſignaculo fidei & gratiæ, donec conſignentur. Non quòd pòſt noceant, ſed quod dicitur donec, vel quouſque, accipitur incluſiue, quia cum erunt conſignati, minus eis ſpiritualiter noceri poterunt. Primo inquam prohibentur nocere conſignandis, ſecundo agit de ipſis iam conſignatis, Et audiui. Dicit igitur, dicens, nolite nocere. Notandum quod ex ipſis verbis, quæ obſcuritatem haberit poteſt colligi, quod Dominus in paſſione, & virtute paſſionis, compeſcuit dęmones, ne eos qui erant credituri, ac fidei ſignaculo conſignandi, tentarent quantum vellent, & ne tentando in errore retinerent. Vnde poſt aſcenſionem ad prædicationem diſcipulorum, & aliorum prædicatorum, multa millia conuertebantur ſicut loquente Petro conuerſi ſunt multi increduli, circiter tria millia; & conſignati ſunt ſignaculo crucis & fidei per baptiſmum, Actorum ſecundo. Et in eiſdem Actibus legitur multa conuerſio Iudæorum & Paganorum, prædicantibus Apoſtolis facta. Et ad verba beatę Catharinæ conuerſi ſunt multi Philoſophi, & alia conſimilia leguntur multa. Hoc autem erat quia dæmones virtute Dominicæ paſſionis, quam pro ſalute hominum tulit, coërciti erant, ne eos inuoluerent errorum tenebris qoantum vellent, & ne eos in ipſis tenebris perpetuo detinerent, & ſic erunt coërciti vſque ad finem mundi quantum ad electos qui ſunt credituri, licet modo ſunt in tenebris errorum, donec impleatur numerus electorum: vnde & modo aliqui conuertuntur, & in fine prædicantibus Helia & Enoch conuertentur Iudæi, & ſignaculo

A Dei per fidem & gratiam conſignabuntur. Hoc eſt ergo quod dicit. Nolite nocere, ò dæmones quaſi dicat, non laboretis nocere per tentationum grauitates quantum velletis, qoia non poteritis. Terræ & mari, id eſt peccatoribus vilibus & fluxilibus vt dictum eſt ſupra, vel modo præmiſſo. Neque arboribus, bonis, terram excedentibus & ad fructificandum paratis. Dicuntur ergo iuſti arbores, quia ſunt fructiferi per bonam operationem; Folia habent in medicinam, per ſalutiferam eruditionem; vmbram habent per ædificariam ædificationem, quæ eſt aliis propter exemplum in refrigerium contra æſtum vitiorum. In terra radicantur per humilitatem, in ramis dilatantur per caritatem. De tali arbore Matth. 7. Omnis arbor bona,

B fructus bonos facit, *quoadusque ſignemus*, exemplo formando interius ſignaculum fidei, cum affectu miſericordię & virtute imitandi crucem: & miniſtri mei, diſponendo exterius per doctrinam & ſacramenta per quę diſponitur anima ad impreſſionē ſignaculi fidei & gratiæ, quod eſt ſignaculum crucis; quia à cruce prouenit, & ſeruos eſſe crucis oſtendit, *ſeruos Dei noſtri*, id eſt electos qui futuri ſunt ſerui Dei, licet modo ſint in errore infidelitatis. Noſtri dicit, id eſt mei inquantum homo ſum, & miniſtrorum meorum qui ſunt coadiutores mei; quia Deo patri ſubiicimur & per affectum amoris ipſum habemus Deum, *in frontibus eorum*, interioribus, id eſt in mentibus vt ſint audaces ad confitendum crucem & nomen meum, Conſtantes ad

C ſuſtinentiam aduerſorum, frons enim ſedes eſt verecundiæ vel audaciæ; & ideo ſignat audaciam & conſtantiam excluſa verecundia, cum agitur cauſa fidei, hoc eſt ſignum Thau, quo ſignandus eſt quilibet in fronte, id eſt ſignaculum crucis quod eſt ſignum Dei viui, quo debet mens conſignari; ſcilicet vt habeat fidem crucis & amorem, ac memoriam & affectum imitandi & audaciam confitendi & conſtantiam ſuſtinendi. Ezechielis 9. Signa ſuper frontes, &c. & ſequitur, Omnem ſuper quem videritis Thau ne occidatis. Poteſt etiam intelligi de Fronte exteriori, per baptiſmum enim in quo operatur Deus interius, & diſpenſatur exterius, dirigit ad fidem ſanam & vitam perfectam, vel,

D conſignatur non ſolum anima, ſed etiam corpus; quia totum corpus per baptiſmum dedicatur Deo. Vnde in ſcapulis vertice & pectore fit inunctio vt dicit Gloſ. ſed tamen hîc ſpecialiter frons exprimitur: Tum quia ſignum crucis ſpecialius in fronte & facie imprimitur. Tum quia in fronte eſt ſignum audaciæ & conſtantię vel verecundiæ & puſillanimitatis. Vnde frons hic exprimitur vt audacia, & conſtantia, quę debet eſſe non ſolum in mente, ſed etiam in corpore, ſignificetur. Propter hoc etiam in confirmatione fit conſignatio in fronte per Epiſcopum ſancto Chriſmate & ſigno crucis in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & ſic per

E hanc conſignationē, de qoa hic agitur, & ſanguis agni in vtroq; poſte ſcil. interius & exterius, ne percuſſio fiat in domo. Exod. 12. Hæc autem cōſignatio fit in frontibus, à Domino & miniſtris ſuis. Vnde dicitur, Quoaduſque, &c. quia ad hoc vt ſit homo audax & conſtans, non ſolū mente, ſed etiam ipſo actu in corpore ad confitendum nomen Chriſti, & ſuſtinendum aduerſa, non ſufficit diſpenſatio ſacramentorum exterius per miniſtros, niſi & Deus gratiam interius infundat: ſed cum vtrumq; concurrat, tunc conſignatio huiuſmodi perficitur. Et notandū quod Quoaduſque, vt ſupra dictū eſt, non accipitur excluſiue, ſed incluſiue, vt ibi: Dixit Dominus Domino.

meo, &c. Matth. 1. Et non cognoſcebat eam donec peperit &c. conſtat enim quod nec poſt: ſed Euangeliſta loquitur pro tempore pro quo poterat eſſe dubium. Similis modus loquendi eſt: Non facias malum vſque ad mortem. Similiter intelligendum in propoſito. Poſt conſignationem enim virtute ſigni, quod eſt fides & gratia & amor crucis in anima cum imitatione, & etiam impreſſio crucis in corpore, proteguntur fideles à dæmonibus magis quàm antè, vt patet per illam figuram. Exod. 12. & Ezechiel. 9. Item fides crucis & gratia cum aliis annexis intus & extra dicitur ſignaculum, quia per hoc cognoſcimur eſſe ſerui & milites Dei, & iterum per hoc diſcernuntur fideles & iuſti ab infidelibus & iniuſtis, vnde fideles, qui ſunt mali, non habent hoc ſignaculum niſi truncatum; quia decoloratum, quia fidem habent ſine gratia & amore & imitatione, vnde per hoc non cognoſcuntur eſſe Dei milites, ſed diſcernuntur ab infidelibus; infideles tamen per illud non diſtinguuntur ab iniuſtis; cum & ipſi ſunt iniuſti. Habent enim ſignaculum diaboli ſuperſcriptum. Matth. 22. Cuius eſt imago hæc, & ſuperſcriptio; ſic poteſt ab eis quæri & modo & in iudicio: & poſſunt reſpondere, Cæſaris, id eſt diaboli. Interpretatur enim poſſidens principes; quia maxime mititur ad dominandum maioribus, & præcipue eos poſſidet. Item nota quod illud quod dictum eſt, Nolite nocere, &c. videtur intelligendum, non de cohibitione ab omni nocumento ſpirituali, cum etiam conſignatis quandoque noceant ſpiritualiter per tentamenta; ſed ne noceant quantum vellent, & in peccato ſemper detineant. Item illud quod dictũ eſt, Clamauit, &c. Et nolite nocere, &c. ſecundum Gloſ. intelligitur de clamore & verbo reali. Per hoc enim quod Ioannes in viſione audiuit Angelum clamãtem. Nolite nocere, &c. figuratur quod Chriſtus clamore reali dæmones cohibuit à nocumento electorum in paſſione & per paſſionem, id eſt per meritum & efficaciam ſuæ paſſionis fecit, ne quantum vellent nocerent, per tentationes electis crediturıs, ne impedirentur ad fidem conuerti: nec etiam iam conuerſis, dummodo ei per fidem; amorem', & imitationem adhærere velint. Gregorius ſuper illud Apocalyp. 20. Apprehendit draconem, &c. Vtiliter potentia diuinæ diſpenſationis aſtringitur, ne inquantum nocere valet effrenetur. Item quod dictum eſt Nolite nocere terræ & mari, videtur intelligendum de illis ſolum, qui licet aliquando ſunt in tenebris infidelitatis vel peccati alterius; ſunt quandoque conuertendi, & finaliter perſeueraturi: non de omnibus malis viuuet ſaliter. Item manente intellectu præmiſſo de nocumento ſpirituali, poſſet illud nocumentum intelligi Etiam corporaliter; ne ſcilicet noceant procurando mortem crediturıs antequàm credant: poſſent enim niſi cohibeantur hoc facere: vel concitando odia, vel rixas vſque ad homicidia, vel etiam ſuffocando humana corpora, ne ad fidem veniant infideles, ſed virtus Dominicæ paſſionis operante Chriſto pro crediturıs cohibet eos, ne mortem electis inferant, per quã præcludatur via ad ſalutem vel ante fidem vel poſt. Sed dubitabit aliquis quomodo cohibentur, ſi permiſſio fit eis, Dictum eſt enim: Quibus datum eſt, ſi enim nocere permittuntur, non cohibentur. Item quando loquitur de permiſſione, non loquitur de arboribus, ſed quando loquitur de cohibitione: vnde hoc? Item ſi per arbores intelliguntur boni ſicut Gloſ. vult poſt principium huius capitis; tales videntur conſignati. Quomodo ergo dicuntur conſignandi, cum aliis qui prius erant mali? Reſpond.

A dicendum quod pro diuerſis temporibus intelligitur. Tempore enim ante aduentum Chriſti, permittebatur per tentationes multum nocere. Vnde ferè totum mundum erroribus inuoluerat: ſed Dominus in paſſione & virtute paſſionis ipſum cohibuit, ne tantum poſſit tentare electos & tantum tentando nocere, quantum prius vſque ad tempus Antichriſti, quo ſoluentur, id eſt, ſua poteſtate vti atrociter à Deo permittentur, Væ his, infra 20. Apprehender draconem &c. Preterea hæc cohibitio non videtur intelligenda quantum ad omnem modum nocendi: ſed ne poſſent dæmones nocere per tentationes quantum ante paſſionem & etiam quantum vellent. Iſidorus tertio, libro de Summo

B bono. Non amplius tentat electos diabolus quàm permittit Dei voluntas. Ad aliud dicendum, quod per terram & mare intelliguntur mali pro tempore ſiue ſtatu peccati, licet aliquando ſint conuertendi: per arbores vero boni. Licet autem tam malis quàm bonis nocere appetant dæmones: tamen exiſtentibus in gratia, non ſic permittuntur nocere, vt eis qui ſunt in culpa. Vnde incredulis ante paſſionem magis nocere poterat quàm bonis. Per paſſionem vero cohibitus eſt, quantum ad bonos, & etiam quantum ad malos, tamen credituros; & ideo non ponitur prius nomen arboris, ſed poſt. Ad aliud dicendum quod eſt duplex conſignatio, ſcilicet conſignatio merè inuiſibilis quæ fit per gra-

C tiam ſimplicem; quàm Deus etiam ſine ſacramento infundit: & hęc conſignatio eſt per fidem & amorem & poteſt haberi ante baptiſmum ab homine bene contrito ſicut habebat Cornelius. De quo Act. decimo. Item conſignatio partim viſibilis, partim inuiſibilis, quæ eſt per gratiam ſacramentalem. In ſacramento enim operatur Deus inuiſibiliter, homo autem exterius viſibiliter, & ipſum ſacramentum viſibiliter ſuſcipitur. Aliqui autem licet ſint boni, tamen non ſunt hoc modo conſignati, vt patet in Cornelio; qui prius erat bonus, poſt ad doctrinam beati Petri baptiſmum ſuſcepit. Act. decimo. De hac ſecunda loquitur hîc, vnde dicit. Quo ad vſque ſignemus, ſcilicet ego & miniſtri mei per baptiſmum & alia ſacramenta,

D *& audiui*, hîc agitur de iam conſignatis. Et nota quod ſuperius agebatur pro ſtatu ante conſignationem; hîc autem pro ſtatu iam factæ conſignationis, quia hoc intellexit quales erunt illi qui vſque ad finem mundi ſignati erunt. Primo autem agitur de conſignatis in generali. Secundo in ſpeciali, Ex tribu Iuda. In generali autem ponit conſignatos ſub numero quodam, ſcilicet Centum quadraginta quatuor millium, Dicens, *& audiui*, in mea viſione, *numerum ſignatorum*, id eſt omnium qui vſque ad finem erunt ſignati ſigno crucis, intus per fidem & amorem & memoriam & affectum imitandi; exterius autem per ſacramento-

E rum ſuſceptionem maxime baptiſmi & per ipſam imitationem, *centum quadraginta quatuor millium.* Nota quod ſub hoc numero intelliguntur omnes electi exiſtentes ſub tempore gratiæ vſque ad finem mundi. Nec iſte numerus ponitur ratione numeri, ſed ratione myſterij, ſicut vult Gloſſa. Nec tantum per hunc numerum ſignantur illi qui ſunt de genere Iudæorum; ſed etiam de Gentibus. Licet ſecundum ſuperficiem videatur loqui ſolum de filiis Iſraël, & hoc habetur in Gloſſa: Infra ſuper illud: Poſt hæc vidi turbam, &c. cum ſecundum figuram, &c. Per numerum ergo qui in tota hac litera ponitur non ſignatur quot ſint electi; ſed quales debent eſſe.

ex omni

ex omni tribu filiorum Iſrael, ſic oſtenſum eſt ei in viſione propter myſterium. Vnde ſenſus ſecundum ſenſum myſticum; Intellexi quales erunt illi, qui ſignati erunt ex omnibus fidem Iacob imitantibus. Rom. 9. Non enim omnes, qui ſunt ex Iſraël &c. Iuſti enim ſpiritu aliter ex tribu filiorum Iſraël. Dicitur autem Ex omni tribu, quia multiplex eſt tribus iuſtorum qui filij Iſraël ſunt ſpiritualiter, per imitationem ſecundum quod eſt multiplex gradus iuſtitiæ in electis, vt infra patebit. Vnde illi qui ſunt ſub vno gradu iuſtitiæ, ſunt vna tribus; qui ſub alio, ſunt alia tribus, & ſic vlterius. Per illum autem numerum ſignantur quæ ſunt neceſſaria iuſtis: ſcilicet perfectio in diligendo, quæ ſignatur per millenarium, qui eſt numerus perfectus; quia ad eum terminatur plenus curſus numerorum: & ſi quis velit poſt eum numerare, oportet redire ad numeros præcedentes. Item perfectio in operando, quæ per Centum; quia numerus eſt completus, vſq; ad ipſum enim decurrit numerus, licet millenarius ſit perfectior. Item labor in ſuſtinendo, ſcilicet pœnalia & difficilia, vt in ſtatu pœnitentiæ, quæ per quadraginta ſignatur; qui numerus eſt pœnitentium quia tot diebus ieiunauit Moyſes & ipſe Chriſtus. Partes enim aliquotæ quadragenarij faciunt quinquaginta, qui eſt numerus remiſſionis: quia pœnitentia ducit ad remiſſionem peccatorum, huius autem partes aliquotæ quadragenarii ſunt vnum, duo, quatuor, quinque, octo, decem, viginti, ex his ſimul ſumptis colligitur numerus quinquagenarius. Item Doctrina in regulando, quæ continetur in quatuor Euangeliis, vnde ſignatur per quaternarium. Omnia enim prædicta debent fieri ſecundum regulationem, quæ ex quatuor Euangeliis habetur, vel aliter. Numerus enim prædictus colligitur ex duodecim millibus per duodenarium in ſe ductis, ſicut patet in ſequẽtibus. Nam duodecim millia duodecies ſumpta, faciunt præmiſſum numerum, ſcilicet Centum quadraginta quatuor millia. Millenarius ſignat perfectionem, Duodenarius colligitur ex tribus quater ſumptis, ſignat fidem Trinitatis, per quatuor partes orbis. Per alium verò duodenarium, per quem fit reuolutio duodenarii, ad præmiſſum numerum complendum, intelligi poteſt doctrina duodecim Apoſtolorum: ſecundum quam debent homines regulari in perfectione vitæ & in ipſa fide, vel duodecim filii Iſraël quorum nomina in litera ponuntur, propter myſterium in litera. Illi ergo ſunt ſignati, qui habent perfectionem vitæ cum Trinitatis fide, in quatuor partibus orbis: ſecundum doctrinam duodecim Apoſtolorum, vel ſecundum imitationem & conformitatem ad duodecim filios Iſraël iuxta nominũ rationem. Ponitur autem ſecundum Gloſam finitum pro infinito; quia ſub certo numero ſunt electi noti Dei. 2. Tim. 2. Cognouit Dominus qui ſunt eius. Aliqui libri habent. Centum ſexaginta quatuor millia ſignati, ex omni, &c. & tunc ſic litera ſuppleri poteſt. Audiui numerum ſignatorum qui numerus centum ſexaginta quatuor millia. ſcilicet homines ſignati ex omni, &c. Quidam libri non habent Signati. Et illud videtur melius, cum ante dicatur Signatorum, &c. Centum ſexaginta quatuor, quod ſumitur accuſatiue, *ex tribu Iuda*, hic enim in ſpeciali agitur de ſignatis. Et præmiſſus numerus ſubdiuiditur per duodecim millia duodecies ſumpta. Et ponuntur nomina duodecim filiorum Iſraël, propter myſterium, vt

A patet in Gloſ. Signatur autem hic quadruplex ſtatus iuſtorum; ſcilicet ſtatus Pœnitentium, Proficientium, Perfectorum & Perſeuerantium; ſecundum quadruplicem denarium duodenarii filiorum Iſraël. Et ſecundum hoc diuiditur hæc pars in quatuor. Ad ſtatum autem pœnitentium, tria requiruntur, ſcilicet humilitas in confitendo; quæ per Iudam ſignatur: quod interpretatur confitens. In confeſſione autem intelligitur, contritio, quæ debet concomitari pœnitentibus. Igitur neceſſaria eſt cum contritione confeſſio peccati. Prouerbiorum 28. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur; qui autem confeſſus, &c. Poteſt etiam intelligi de confeſſione Laudis. Pſal.
B Confitebor Domino nimis in ore meo. Ordina ſic literam, Signati ex tribu Iuda erant Duodecim millia, hoc eſt, Signati de ſtatu confitentium, qui ſunt quaſi vna tribus ſpiritualis ſequens fidem & vitam Iacob ſiue Iſraël qui fuit Patriarcha, habent per quatuor partes orbis; ſiue ſecundum regulam quatuor Euangeliorum fidem Trinitatis & perfectionem ſanctitatis. Per millenarium enim vt dictum eſt ſignatur perfectio, per duodenarium qui colligitur ex quatuor tribus per inuicem ductis, intelliguntur vocati ex quatuor partibus mundi, ad fidem ſanctæ Trinitatis, vel per Quaternarium, intelligitur doctrina ſalutis
C contenta in quatuor Euangeliis. Vnum præmiſſorum eſt ſpecialiter pertinens ad ſtatum pœnitentium, ſcilicet Confeſſio: Alia duo ſunt generalia ad omnem ſtatum, ſcilicet perfectio ſanctitatis, intelligitur de perfectione ſuſtinentiæ, hæc enim eſt omnibus neceſſaria. Matth. 5. Eſtote perfecti, &c. Item fides Trinitatis. Heb. 10. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Vnde Duodecim millia in qualibet tribu ponuntur, quia in omni gradu & ſtatu ſunt illa duo neceſſaria per quatuor partes orbis, ſiue iuxta doctrinam quadruplicis Euangelii. Et nota quod per duodecim tribus filiorum Iſraël, qua intelliguntur ipſi iuſti ſecũdum duodecim gradus quadruplicis ſtatus præmiſſi. Vnde illi qui ſunt in gradu confeſſionis, ſunt vna
D tribus. Ratione ſatisfactionis ſunt alia trib. & ſic vlterius de aliis quæ ſequuntur, Ipſi etiam iuſti ſunt filii Iſraël per imitationem: quia eius fidẽ & ſanctitatem imitantur. Et poteſt iuſtus eſſe in diuerſis tribubus, quia in diuerſis gradibus, qui ſunt ſub vno ſtatu, vt patet in primis tribubus, ſiue gradibus pertinentibus ad primum ſtatum. Aliter poteſt litera ordinari aliis non mutatis. Ex tribu Iuda, Duodecim millia erant ſignati, ita quod adiectiuum quantum ad genus referatur ad duodecim millia, ratione eius quod ſub intelligitur: quia in hoc quod dicitur Duodecim millia intelliguntur homines, Et etiam quandoque ſolet dici, ſex
E millia viri, vel Duodecim millia homines vt, 2. Machab. 8. Eduxerunt ad ſex millia viros. Et 2. Machab. 12. Commiſerunt cum eo Arabes, quinque millia viri, & equites quingenti, hoc eſt dicere ſecundum intellectum myſticum, qui tenent confeſſionem peccati vel laudis Et per quatuor partes orbis habent fidẽ Trinitatis, cũ perfectione vitæ, ſunt ſignati: quia in confitentibus cũ ipſa confeſſione ſufficientiæ, & ſub fide Trinitatis gratia formata, intellige gratiã gratum facientem, & fidei ſacramenta vt baptiſmus & alia. Qui autem habet prædicta, portat ſignum quod eſt de familia Dei, & quod eſt ordinatus ad gloriam ſi ſẽper hoc teneat, & ſic intellige conſignationem in omnibus ſequentib. Cõſignatio enim hæc fit per

F

ſidem Trinitatis in quam intelliguntur alij articuli. A Et per gratiam quæ eſt forma fidei, & per ſacramenta fidei, & hoc implicite intelliguntur; & fide Trinitatis & per vitam perfectam, quæ comprehendit memoriam Dominicæ crucis & affectum imitandi, & ipſam imitationem in actu, his autem prædictis additur aliud ſpeciale, ſecundum gradus diſtinctos, qui ſunt duodecim, ſecundum duodecim nomina filiorum Iſraël. Iodas autem primus ponitur, cum fuerit quartus: quia confeſſio fidei ſiue peccati præcedit, & rurſus per hoc oſtēditur, per hoc quod carnalis generatio nō eſt hic attacta ſed ſpiritualis. Item intelligitur ſatisfactio, quia pœnitens debet dare operam generationi rectorum operum, vt Deo ſufficiat, & dam- B na quæ ſibi ipſe peccando intulit, reſarciat: quod ſignatur per Ruben, qood interpretatur videns filium: id eſt opera bona ad iocundandum, quia cū quis bene operatur, poteſt videndo filios ſuos, id eſt, opera iocuodari in Deo. Pſalm. Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, in circuitu menſæ tuæ. Gregorius in homeliis ſuper illud Lucæ 12. Sint lumbi veſtri præcincti & locernæ ardentes. Vnuſquiſque tanto maiorem debet quærere bonorum operum lucem per pœnitentiam, quanto grauiora ſibi intulit damna per culpam. Dicit igitur, *ſignati ex tribu ruben, erant duodecim millia*, id eſt illi qui ſunt ſignati de gradu bene operantium, qui ſunt vna tribus filiorum Iacob, qui eius filij ſunt C per imitationem, habeot perfectionem vitæ cum fide Trinitatis per quatuor partes urbis, ſiue ſecundum qnatuor Euangeliorum doctrinam, quæ dirigit ad fidem ſanam & vitam perfectam, vel, Duodecim millia, ſcilicet homines, erant ſignati ex tribu Ruben, Quaſi dicat, qui ſunt fœcundi in bonis operibus, & habent perfectionem vitæ cum Trinitatis fide, per diuerſas partes orbis, ſiue ſecundum doctrinam quatuor Euangeliorum, illi ſunt ſignati, qoi hoc faciunt ad illud ſignaculom. Primo modo vel ſecundo, expone in aliis quæ ſequuntur. Item requiritur virtuoſitas in pugnando, ſcilicet contra tentationes vitio- D rum, quod ſignatur per Gad, quod interpretatur tentatio. Iob. 7. ſecundum aliam literam. Tentatio eſt vita hominis ſuper terram. Iacob. 4. Reſiſtite diabolo & fugiet à vobis. Item interpretatur accinctus: quia ad expugnandum & vincendum tentationes debet homo accingi virtute mentis. Pſal. Et præcinxiſti me virtute ad bellum. Item & ad ſuſtinendum tribulationes & aduerſitates. Pſal. Ego autem in flagella paratus ſum, *ex tribu Aſſer*: hic agitur de ſignatis quantum ad ſtatum ſecundum, ſcilicet proficientium. In quo eſt triplex gradus. Primus ordo eſt recta ad mundū, quod ſignatur per Aſſer quod interpretatur beatus, talis enim eſt beatus, ſicut tangit Gloſ. qui E non eſt mundanis intentus: ſed recte ordinatus eſt ad ea quæ ſunt mundi, vel beoe vtendo eis, vel abiiciendo. Matth. 5. Beati pauperes ſpiritu. Eccleſiaſtici 31. Beatus eſt diues qui inuentus eſt ſine macola, &c. qui potuit transgredi & non eſt transgreſſus, &c. Secundus eſt latitudo caritatis ad proximum, ſcilicet in exhibendo caritatum beneficia proximis, & Diligendo omnes etiam inimicos, quod ſignatur pet *Nephthalim*, qood interpretatur latitudo. Pſalm. Latum maodatum tuum nimis. Tertius feruor caritatis ad Deum qui facit obliuiſci omnia temporalia, & extendere affectum in Deum, qood ſignatur per *Manaſſem*, quod interpretatur obliuio. Philipp. tertio.

Quæ quidem retro ſunt obliuiſcens, talis autem propinquus eſt perfectioni, vnde recte ſequitur de ſtatu perfectorum, *ex tribu Simeon*. In hoc autem ſtatu triplex eſt gradus. Primus eſt vehementia afflictionis in dolendo, viri enim perfecti vehementer dolent de peccatis, ſi quæ aliquando commiſerunt. Item de peccatis aliorum. Item de incolatu huius miſeriæ, quæ ſignatur per Simeonem, quod exauditor triſtitiæ interpretatur. Ille exaudit triſtitiam qui motu gratiæ excitantis ad dolendum de peccatis quandoque à ſe commiſſis, vel etiam de alienis, vel de præſentis miſeriæ incolatu amplectitor. Matthæi quinto. Beati qui lugent. Ioann. 16. Triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Secondus operum ſopererogatio in agendo, quod ſignatur per *Leui*, quod interpretatur additus, quia præceptis vel ſibi iniunctis aodduntur alia ſicut conſilia, & alia quę ſuot ſupererogationis. De quibus dicit beatus Gregorius. Præſtantiori deſiderio plus exhibere appetunt quàm præceptis generalibus aodire potuerunt. Tertius, mentis eleuatio in deſiderando illis, in contemplando, ſcilicet Diuinam fruitionem, & ad quam omnino ſuſpirant, quod ſignatur per *Iſſachar*, quod interpretatur merces. Philipp. 3. Noſtra conuerſatio in cælis eſt, *ex tribu Zabulon*, hic agitur de ſignatis quantum ad quartum ſtatum, ſcilicet perſeuerantium, qui ſcilicet diu in culmine perfectionis fuerunt, & iam propinqui ſunt ad præmium percipiendum. Eſt autem & in hoc triplex grados. Primos fortitudo ad aduerſa ſuſtinenda, quia tales cum ſint in altiſſimo ſtatu libentiſſime cuncta aduerſa pati parati ſunt, qood ſignatur per Zabulon, quod interpretatur habitaculum fortitudinis, quia habitante in interno munimento fortitudinis ad ſuſtinendū omne aduerſū. Tob. 5. Forti animo eſto, &c. Act. 21, Ego autem non ſolum alligari, &c. Secundus eſt ſedulitas ad merita cumulanda, quod ſignatur per *Ioſeph*, quod interpretatur augmentum, quia tales ſemper augere merita ſtudent. Gen. 49. Filius accreſcens Ioſeph. Tertius eſt idoneitas ad præmia percipienda: quia merito diuturnitatis & altæ perfectionis facti ſunt idonei ad præmij perceptionem quod ſignatur per *Beniamin*, quod interpretatur filius dexteræ, id eſt merito ſeruidæ perſeuerantiæ, filius Diuinæ clementiæ, qui dat ſuis filiis æternam mercedem. Cantic. 2. Et dextera illios amplexabitur me, vel dexteræ, hoc eſt ipſius beatitudinis; quia ad eam ſicut ad hæreditatem propriam eſt depotatus & ad eam idoneus. Iſidorus 1. lib. de Summo bono. Dextera patris beatitudo eſt, ſicut ſiniſtra miſeria, vel poteſt hic intelligi claritas ad beneficia intelligenda, quia omnia nouerunt eſſe à Deo, & nihil ab homine & ideo ſunt filij dexterę, id eſt Dioinæ miſericordiæ, cui omnia aſcribunt commendabilia. Vnde Gregorius. Sancti viri quicqoid in ſe boni inſpiciunt, immortalis gratiæ donum eſſe cognoſcunt. Ad præmiſſum quadruplicem ſtatum eſt reducere omnes electos. His præmiſſis gradibus, debet quilibet reptare manibus ac pedibus vt ad beatitodinem quandoque pertingat. Primus enim eſt humilitas perfectionis, ſiue ſit confeſſio peccati, in qua intelligitor concomitans contritio cordis. De qua confeſſione, dicit beatus Gregorius. Vnicuique peccatori iam exordium illuminationis eſt humilitas confeſſionis, ſiue ſit confeſſio fidei; quia ſi fides eſt ſubſtantia rerum. Hebræor. 11. Siue confeſſio laudis. Gregorius

Indignus

Indignus eſt dandis, qui non agit gratias pro acceptis. Poſt hæc ſequitur fœcunditas operationis. Vnde ſequitur Ruben. Coloſ. 1. in omni opere bono fructificantes. Ex hoc prouenit virilitas expugnationis, ſcilicet tentationum; quia ipſa bona iuuant ad ſuperanda mala vnde ſequitur Gad. tẽtatio: Ephe. 6. Induite vos armaturam Dei. Ad hoc ſequitur contemptus vanitatis; quia merito præmiſſorum, datur gratia & virtus, ad non diligendum temporalia, vt verius diligatur Deus, vnde ſequitur Aſer. beatus. Pſal. beatum dixerunt populum cui hæc ſunt, beatus populus cuius Dominus Deus eius. Ex hoc prouenit miſeratio pietatis, vt proximis ſubueniatur. Vnde ſequitur Nephthalim. Prou. 21. Qui pronus ad miſericordiam, benedicetur. Ex his adhæſio caritatis ſurgit, ſcil. ad Deum. Gregorius. Per amorem proximi, Dei amor nutritur. Et ideo bene ſequitur Manaſſen, quia per amorẽ magnũ ad Deũ omnia inferiora dantur obliuioni. Gregorius. Sicut mors corpus interimit, ſic ab amore temporalium æternæ vitæ caritas occidit. Ex adhæſione autem amoris ad Deum oritur vehementia anxietatis, ſcilicet de offenſis propriis, quandoq; prius commiſſis, vel de alienis. Vnde ſequitur Simeon. Rom. 9. Triſtitia mihi ineſt magna, &c. Ad præmiſſa ſequitur, operante gratia ſupererogatio bonitatis, vt vltra quàm tenetur agat: vnde ſequitur Leui. Gregorius, Perfectiores ſub generali iudicio non tenentur quia & præcepta generalia viuendo vincunt, vult dicere quod tales qui relinquunt ſeculum, & obſeruant conſilia, erunt iudices non iudicati. Ex his autem inardeſcit deſiderium æternitatis iuuamine contemplationis, vnde ſequitur Iſſachar. Philipp. 1. Deſiderium habens diſſolui, &c. Ad deſiderium autem & feruorem contemplationis ſequitur magnitudo fortitudinis, ſcilicet ad ſuſtinentiam quorumlibet aduerſorum: vnde ſubditur Zabulon. Prouerb. 10. Manus fortium diuitias parat. Sed poſt hæc omnia neceſſaria eſt ſedulitas ſollicitudinis, ne ſcilicet ceſſet cumulare merita. Vnde ſequitur Ioſeph. Sicut beatus Franciſcus propinquus morti dicebat: incipiamus fratres Domino Deo ſeruire, quia vſque nunc vix vel parum in vllo profecimus. Eccleſiaſt. 10. Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua. Ex cunctis autem præmiſſis ſequitur propinquitas beatitudinis: vnde ſequitur Beniamin. Pſal. cum dederit dilectis ſuis ſomnum, Ecce hæreditas Domini filij merces. Sed circa literam dubitatur. Primo, quare ponitur numerus, cum de numero electorum hîc non agatur; quia non eſt iſte numerus electorum. Plures enim longe ſunt. Item ex hoc videtur dari occaſio credendi, quod non ſint plures ſaluandi. Item aperte poſſet dici, quod ſub tanta obſcuritate dicitur. Secuodo quare loquitur de tribubus Iſraël, cum de Gentilibus plures ſunt ſaluandi quàm de Iudæis? Tertio quare potius agitur de Iſraël quàm de Abraham qui fuit pater credentium? Rom. 4. Quarto quare non potius tribus Dan cum ipſe fuerit verius filius Iſraël: quàm Manaſſes: Manaſſes enim fuit filius Ioſeph, filij Iſraël: Dan autem fuit immediate filius Iacob. Quinto quare non potius Effraim qui fuit frater Manaſſe? Sexto, quare cum hîc ſolum de ſignatis agatur, quid erit de eis qui non ſignantur per ſuſceptionem ſacramentorum? & qui non poſſunt, eo quòd non habent tempus. Reſpond. Ad primum. Dicendum quòd iſte liber eſt reuela-

A tionum, quæ factæ ſunt beato Ioanni, ſub quibuſdam figuris, & hoc propter alios non propter ipſum: ipſe enim omnia intelligebat, ſicut ſupra habetur in Prologo. Ratio autem quare iſtæ reuelationes ſunt clauſæ ſub velamine & obſcuritate eſt multiplex. Prima propter peruerſos, ne ſcilicet peruerſis eſſet locus peruertendi verba huius libri, ſi aperta eſſent; quia non ſunt margaritæ ante porcos mittendæ. Secunda propter faſtidioſos, ſi enim eſſet totum in aperto vileſceret. Nunc autem in ampliori reuerentia ſuſcipitur & precioſius habetur, & ſapidius cogitatur & diligitur, hæc duplex ratio ponitur in Gloſ. ſuper illud ſuprà 1. Et deſignauit mittens. Tertia ratio eſt, pro-
B pter ingratos ne quis ſibi tribuat intelligentiam ſcripturarum, ſed Deo qui claudit & aperit, ſuprà 3. vbi dicit Gloſ. claudit vt quæramus, aperit vt inueniamus, vt largitor habeat ſuæ bonitatis gratias. Quarta ratio eſt propter affectuoſos, vt ſcilicet meritum eis accreſcat in humili & pia inquiſitione ſcripturæ. Eſt enim in hoc meritum, cum ex affectu amoris & deuotionis indagantur ſcripturæ. Quod innuit Auguſtinus de expoſitione ſcripturæ loquens & dicens 12. lib. Confeſſionum. Sacrificem tibi famulatum cogitationis & linguæ meæ, da quod offeram tibi. Sub obſcuritate ergo loquitur propter prædicta. Sub
C tali autem numero facta eſt & ſcripta reuelatio, propter myſterium quod habet vt ſupra expoſitum eſt, non enim eſt contemnenda ratio numeri. Vnde Auguſtinus 11. lib. Confeſſionum. Ratio numeri contemnenda non eſt, qui in multis ſanctarum ſcripturarum locis, quàm magna æſtimanda ſunt elucet diligenter intuentibus. Quod autem ille numerus tantum ratione myſterii, non numeri ponatur, patet ex Gloſ. Intellexi, &c. Et per aliam quæ ponitur infra, Cum ſecundum figuram, &c. Item per vtile. Item per ſimile. Infra 13. Qui habet intellectum computet numerum beſtiæ, Numerus, &c. Item abſit quod tam paruus ſit numerus electorũ ſub tempore gratiæ. Ad Primũ ergo patet, quod numerus ponitur propter
D myſterium, licet de numeri ratione non agatur hic, & licet maior ſit numerus electorum. Ad ſecundum obiectum dicendum, quod non datur ex hoc illa occaſio licet poſſit quis cõfringere quod inde occaſio ſumatur. Aliud enim eſt occaſio data, aliud occaſio ſumpta. Nam cum ille liber ſit liber occultarum nobis viſionum. Item cum prius dicatur numerus ſaluandorum eſſe innumerabilis: datur per hoc via ad intelligendum aliter quã ſuperficies literæ ſonat. Nec debet quis in huiuſmodi ſenſui ſuo inniti. Vnde qui male intelligit: non ipſa lib. i verba, ſed ſe ipſum arguat. Præterea ipſe Deus qui Ioanni hæc reuelauit, pie pulſanti aperit intellectum, vt dicit Damaſcenus 4. libro
E cap. 10. Ad illud dicendum, quod & ſi poſſet dici aperte, tamen aliter placuit Diuinæ ſapientiæ, propter præmiſſa, & hic in plurimis locis huius libri & ſcripturæ ſacræ. Ad ſecundum quæſitum dicendum quod hoc eſt propter myſterium, vt patet ex Gloſ. Non enim loquitur de tribubus Iſraël, ſecundũ literalem ſenſum, quia ſic videretur quod tantum Iudæi ſaluandi eſſent, ſed ſecundum ſpiritualem. Iacob enim qui dictus eſt Iſraël, fuit Patriarcha ſanctiſſimus & magnæ fidei & magnæ patientiæ in aduerſis multis quæ ſuſtinuit, & magnæ ad Deum familiaritatis, vt patet in Geneſi: vnde oportet quod per imitationẽ ſimus ipſi⁹ filij & de eius progenie ſpiritualiter: vnde de

eius tribubus agitur ratione myſterii. Sanctitas enim & facta priorum patrum nobis ſunt in exẽplum. De populo autem Iudæorum fuerunt patres ſancti, quia illum populum ſibi Deus in peculiarem aſſumpſit, licet de Gẽtilibus aliqui iuſti fuerint etiam ante Chriſti aduentum, vt Iob. Iſidorus 1. lib. de Summo bono. Facta priorum vir ſanctus imitanda conſiderat. Ad tertium quæſitum dicendum quod ſimiliter & Abraham ducitur fidelibus in exemplum, vt patet Rom. 4. & 9. Heb. 9. Item & Iſraël, vt Rom. 9. & hic. In hoc autem loco potius agitur de Iſraël cuius ratio poteſt accipi, tum ex parte nominis, quia Iſraël interpretatur, vir videns Deum. Vnde virtutem & rem huius nominis debet habere quilibet, vt oculo fidei & amoris Deum videat; vel princeps cũ Deo, vt ſcilicet quilibet principetur carni ac vitiis, & ſemper adhæreat Deo: tum ratione progeniei, quia plures habuit filios quàm Abraham & maioris auctoritatis excepto Iſaac. Vnde ratione patris, & ipſorum ſuorum nominum proponuntur fidelibus in documẽtis, duodecim patriarchæ filii Iſraël; vt ſicut de eorum tribu, implendo rem nominis eorum in ſe ipſis vt habetur in Gloſa, & quanto plures fuerunt, tanto maius documentum ſumitur etiam ex nominibus ipſorum. Rom. 9. Non enim omnes, qui ſunt ex Iſraël, &c. Ad aliud dicendum quod ideo non ponitur Dan vt oſtendatur Antichriſtus de omni ſanctorum numero expellendus; qui naſcetur de tribu Dan, vt dicit Gloſa, loco autem eius ponitur Leui. Item alia ratio ponitur in Gloſ. Ad quintum ſolet dici quod ideo non ponitur tribus Ephraim vt oſtendãtur Idololatræ & Schiſmatici, non habere partem in ſorte ſanctorum. De tribu enim Ephraim fuit Ieroboam, qui populũ Iſraël fecit idololatrare, adorando vitulos aureos, vt diuideret eos ab aliis qui colebant Deum in templo Hieruſalem. 3. Reg. 12. Et nota quod tribus Leui non computatur in Veteri teſtamento inter alias tribus filiorum Iſraël, quantum ad numerum duodecim patriarcharum; quia Dominus illam tribum aſſumpſit ſibi in miniſterium cultus ſui. Sed hic ponitur inter alios ratione myſterij. Loco autem Leui poſita eſt tribus Manaſſe, apud Iudæos in numero tribuum filiorum Iacob. Tribus autem Ephraim pro Ioſeph patre ſuo, vt dicit Magiſter in hiſtoria Leuitici, & hoc ipſum prædixit Iſraël. Geneſ. 48. Ad aliud dicendum quod illi qui non poſſunt conſignari per Sacramenta, ad vltimum tamen ſi aliter ſe diſponunt inter conſignatos reputantur, & ſufficit ſignaculum interius. Vnde Hugo in lib. de Sacramentis 2. parte 6. Bona voluntas cum deuotione fidei non deſpicitur, quamuis à Sacramento aquæ percipiendo articulo neceſſitatis impediatur. Si autem quæritur, quare non ſufficiebat in generali dicere. Ex omni tribu filiorum Iſraël, ita quod nomina in ſpeciali non exprimerentur? Illud dicendum quod propter duo. Primum eſt vt oſtenderet illas virtutes in electis eſſe debere, quę per expreſſa nomina filiorum Iſraë deſignantur. Secundum vt in computatione tribuum oſtenderet Antichriſtum. Et omnes idololatras, & actores ſchiſmatũ eſſe longe à ſocietate iuſtorum, per hoc quod Dan & Ephraim non nominantur hic. De tribu enim Dan deſcendet Antichriſtus. De tribu Ephraim fuit Ieroboam, vt dictum eſt, *poſt hæc vidi turbam magnam.* Secunda pars eſt in qua ponitur cõſolatio, ex numeroſitate ſaluandorum, Illa enim ſocietas

A numeroſa erit, & innumerabilis eſt homini mortali. Nota Gloſ. cum ſecundum figuram, &c. Per hoc autem debent homines fieri ſolliciti ad ſuſtinendum quælibet aduerſa, Et tempore Antichriſti, de quo ſupra habitum eſt, & alio quolibet tempore, & ad agendum bona & deteſtandum vitia, ne à tanta & tali ſocietate excludantur. Sãctorum autem numeroſitas eſt mortalibus innumerabilis, & colligitur ex diuerſis nationibus mundi. Vnde Primo oſtenditur ſaluandorum numeroſitas. Secundo innumerabilitas, Quam dinumerare. Tertio, varietas, quia ex diuerſis partibus & nationibus ſunt colligendi, Ex omnibus. Dicit igitur, *poſt hæc*, ſcilicet poſtquam

B videram Chriſtum prohibentem dæmones, à nocumento electorum, inſignantem ſuos & qualitatem ſignatorum, *vidi*, in viſione mea interius, non oculo corporali, *turbam*, id eſt multitudinem, *magnam*, numero magnam & dignitate ac merito, quia ad regnum æternum præordinata. Turba dicitur multitudo hominum tumultuantium, quæ ſignum eſt turbationis faciens. Item turba propriè ſolet dici hominum inferiorum & vulgarium: hic tamen turba ſignat multitudinem ipſam, non turbationem. Item multitudinem omnium ſaluandorum, ſiue ſint nobiles ſiue ignobiles, pauperes vel diuites; quia Deus perſonam hominis non accipit. Galat. 2. Sed obiicitur. Matth. 20.

C Multi ſunt vocati, pauci vero electi. Reſpond. Reuera magna erit multitudo, eorum qui erunt in patria, ſicut hic oſtenditur, & iam plurima millia animarum, ſunt in gloria. Multa enim martyrum millia, vna vice interficiebãtur quandoque, ſed dicuntur pauci ſaluandi reſpectu damnatorum, *quam dinumerare nemo poterat*, propter ipſam multitudinem, Deo tamen ille numerus eſt numerabilis ſecundum quod dicit Gloſ. Qui & numerat multitudinem ſtellarum. Sed quid eſt quod dicit. Nemo? Nunquid illi qui ſunt in patria ſaluandorum numerum nouerunt? Item cum ſuprà ſub numero poſuerit fideles; Audiui numerum ſignatorum centum quadraginta quatuor

D millia, quomodo hic dicit multitudinem electorũ eſſe innumeram? Item aut per illa verba præmiſſa. Et audiui, &c. Intelliguntur omnes ſaluandi de Iudæis & Gentibus, aut ſolum de Iudæis. Si primo modo; contradicit Gloſa, quod ſuperius ſecundum figuràm, ſub certo numero vidit deſignatos, & tantum de filiis Iſraël, ergo tantum de Iudæis, Si ſecundo modo: contrà Gloſa dicit. Nunc aperte docet quod illum numerum, &c. Item videtur Gloſa ſibi contraria. Reſpond. Ad primum dicendum quod probabile eſt Angelos & bonos qui ſunt in patria ſcire numerum hominum ſaluandorum: hoc enim eſt materia gaudii plenioris.

E Ad illud quod obiicitur, Dicendum quod hic dicitur. Nemo, intelligitur, de homine puro & mortali in ſtatu viæ. Ad aliud dicendum ſecundum Gloſam illam cum ſecundum figuram deſignatos, &c. quòd ille numerus præmiſſus. Audiui numerum, &c. non ponitur ratione numeri, quia non eſt ille numerus ſaluandorum, plures longe ſunt ſaluandi: ſed ratione myſterii vt ſupra oſtenſum eſt. Vnde ne crederentur ſignati, ſiue ſaluandi, comprehendi ſub illo numero: oſtenditur vidiſſe eos, ſub multitudine innumerabili. Quod ergo antè audierat ſub figura numeri propter myſteriũ: poſtea vidit ſupra omnem numerũ, quantum ad cognitionem mortalium: hæc igitur verba explanãt præcedẽtia. Ad aliud patet, quod

ex his

ex his verbis patet ſecundum Gloſ. quòd verba ſuperiora. Audiui numerum &c. de omnibus ſaluandis ex Iudæis & Gentibus intelligenda ſunt. Quod autem dicit Gloſa, quod ſuperius vidit tātum de filiis Iſrael intelligendum, ſecundum ſuperficiem &figuram tantum, ſicut præmittitur, Cum ſecundum figuram &c. per hoc patet ad aliud quòd ſecundum Gloſ. oon eſt contraria ei quod ſequitur in ipſa Gloſ.quia prima pars Gloſæ loquitur quantum ad ſuperficiem viſionis. Audiuit enim auditu imaginario vel intellectuali, de omni tribu filiorum Iſraël tot ſignatos eſſe, ſed ſecundum rem vt dicit finis Gloſæ per hos intelliguntur vniuerſi fideles ſaluandi, quia ſunt filij Iſraël per veram imitationem, *ex omnibus.* Hic oſtenditur ſaluādorum varietas, quia diuina pietate, ex toto mundo aſſumuntur. Nationes autem eorum tangit, tum in generali, tum in ſpeciali. In generali autem inqoantum ad Gentiles. Vnde dicit, *ex omnibus gentibus.* De bis enim Eccleſia pro parte maiori,& quantum ad Iudæos, vnde ſequitur, *& tribubus*, ſcilicet Iudæorum, quorum fuerunt multæ tribus, ſpecialiter autem duodecim, de quibus fuerunt Apoſtoli & alij multi fideles, & etiam multi conuertentur in fine prædicante Helia & Enoch, de vtriſque in Pſal. Exaltabor in Gentibus & exaltabor in terra. In ſpeciali autem tangitur origo ſanctorum, ex parte corporis. Tum quantum ad congregationes vrbium, &populis qui ſunt in diuerſis vrbibus; Tum quantum ad diuerſitatet idomatum, *& linguis*, id eſt ex hominibut diuerſarum linguarum. Matth. 8. Dico autem vobis, quòd multi ab oriente &occidente, &c. vel Gentibus, ſcilicet tam Iudæorum quam Gentilium. Nomen enim gentis dicitur non tantum in Gentibus, ſed etiam quandoque in Iudæis. Ioannis 11. Et non tantum pro Gente, &c. *& tribubus*, in vnaquaque Gente ſicut gens Iudæorum habet tribus multas, ſic & Gentilium, *& populis*, in diuerſis vrbibus vt dictum eſt; quia vnus populus eſt in vna vrbe, vel populis in tribubut: quia vna magna tribus, multos populos habet, ſicut vna ex tribubus filiorum Iacob multos populos habebat & multas vrbes replebat, *& linguis*, in vno populo, quia quandoque in vno populo ſunt diuerſæ linguæ vt dicit Gloſ. de vniuerſis enim partibus mundi, ſunt electi ſignatur. Iſaiæ 43. Dicam Aquiloni da, & Auſtro, &c. aufert filios meos de longinquo, &c. Sed videtur Gloſa contraria Gloſæ, quæ ſuper illud, ſupra 5. Ex omnibus, &c. dicit quod in ſingulis linguis ſunt multi populi: hic autem dicit quod in vno populo ſunt diuerſæ linguæ. Reſpon. Non eſt contrarium, quia vtrumque eſt verum. In vna enim prouincia vbi eſt vna lingua, ſunt multi populi, ſecundum diuerſas partes prouinciæ. Rurſus in populo eiuſdem vrbis, quandoque ſiunt diuerſæ linguæ propter aggregationem hominum ex diuerſis nationibus terrarum. Vnde Act. 2. Erant autem in Hieruſalem habitantes, &c. Et quomodo nos audiuimus, &c. *ſtantes*, hic introducitur conſolatio ex dignitate. Nobiliſſimus enim & pulcherrimus eſt ſtatus gratiæ& meritorum in iuſtis: vnde ne ab ea quis excludatur ſuſtinere debet quantālibet aduerſa: Nam contra tribulationes de quibus ſopra habitum eſt oſtenduntur fidelibus conſolationes, ne tempore Antichriſti vel alio deficiant in aduerſis. Non enim ſine cauſa tam diligenter numeroſitatē ſaluandorum & nobilitatem ſtatus gratiæ ac meri-

A torum deſcribit. Nota igitur quod dignitas ſiue nobilitas meritorum deſcribitur multipliciter. Primo quantum ad locum iuſtorum: locus enim dignior atteſtatur dignitati perſonæ. Secundo, quantum ad decorem indumētorum Amicti ſtolis albis. Tertio quantum ad inſignia triumphorum, Et palmæ. Quarto quantum ad deuotionem præconiorum. Decantare enim Deo deuota præconia, non paruæ eſt dignitatis, Et clamabant. Quinto, quantum ad beneuolētiam Angelorum, Et omnes. Dicit igitur, *ſtantes*, ſcil. rectos, *ante thronum*, id eſt ante Eccleſiam, quæ eſt thronus Dei, in quo ſedet, & in quo per quem, quātum ad perfectos, iudicabit mundum. Ante hunc thronum

B ſtant iuſti per promptitudinem obediēdi ſuis prælatis. Heb. vlt. Obedite præpoſitis veſtris. Greg. Obedientia ſola virtus eſt, quæ menti virtutes cæteras inſerit inſertaſq; cuſtodit. Quod autem dicitur Stantes, refertur ad prædicta, quia dixerat Turbam, quod nomen eſt collectiuum, & multos in vnum ponit, quaſi dicat, vidi plurimos & innumerabiles Stantes, &c. vel per thronum poteſt intelligi dominatio diuinæ maieſtatis, cui ſunt iuſti parati obedire, &vidi ſtantes, *in conſpectu agni*, ſcil. Chriſti hominis per promptitudinem famulandi, vel per deſiderium videndi: quia in conſpectu agni ſunt iuſti etiam in via dum prompti ſunt

C rei ſeruire interim&deſiderant ipſum conſpicere in patria. Præterea viri ſpirituales ſtudent continuo conſpicere ipſum oculó amoris & meditationis. vnde beatus Bernardus: Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te reputa perdidiſſe, & ſubiungit. Mens namque ſapientis ſemper eſt apud Deum. Item de beato Franciſco legitur: Quod ambulans, ſedens, comedens, bibens orationi erat intentus. Locus ergo iuſtorum in via, eſt rectus ſtatus, ſiue rectitudo cogitationis & voluntatis, per quam ſunt præſto prælatis ad obediendum, præſto etiam Chriſto ad famulandum. Item audi ad ipſum inſpiciendum in patria: & perfectiores ſtudent intueri continue oculo amoris & meditationis in via. In hoc loco lato men-

D te quieſcunt. Pſal. ſtatuiſti in loco ſpacioſo pedes meos. Iſte eſt locus nobilis, locus autem malorum eſt vilis ſtatus, & obliquitas cogitationis & affectionis, per quam delectantur in vilibus. Ierem. 3. Leua oculos tuos in directum & vide vbi nunc proſtrata ſis. Sed quomodo iuſti dicuntur ſtare, Ante thronum, hoc eſt eccleſiam, cum omnes iuſti ſimul accepti ſunt in ipſa Eccleſia? Reſpond. ſecundum quod exponitur iuxta Gloſ. de obediētia ad prælatos; per thronū intelligitur in hoc loco Eccleſia quantū ad prælatos in quibus maxime Deus ſedet, ſi ſint quales debēt eſſe; per hoc notatur quod dicitur, Stantes, ſubditi: licet quod antecedat, vidi turbā. Intelligatur de omnibus fi-

E delibus ſecundū Gloſ. ſecundum enim regulā Ticonii, quādoq; loquitur ſcriptura vario modo: licet videatur loqui ſub modo vniformi, vt illud quod in Pſal. dicitur, Cū occideret eos quærebant eū, cum tamen alii eſſent qui occidebātur: alii qui quærebant Dominum. Multo ergo magis poteſt fieri, vt ſcriptura loquens prius de omnibus iuſtis poſt loquatur quaſi ſub vniformitate de quibuſdam, & poſt rurſus de omnibus, Quod enim ſequitur, Amicti, &c. recte de omnibus iuſtis tam prælatis quàm ſubditis intelligitur. Si autem per Thronum intelligatur Diuina maieſtas omnibus dominans & iudicans, tunc quod dicitur, Stantes, pro omnibus rectis vniuerſaliter accipitur:

Quod ergo obiicitur, quod omnes iuſti ſimul accepti ſunt Eccleſia, verum eſt, Sed quod dicitur ſtantes, non accipitur ſecundum Primum modũ de omnibus, ſed ſubditis. Et thronus dicitur Eccleſia ſecũdum quod conſiſtit in prælatis per appropriationem. Amicti, quaſi dicat, Vidi ſtantes & erant amicti, id eſt cooperti ſiue induti in decorem & ornatum, Stolis, id eſt veſtimentis, Albis, id eſt ſinceris & pulchris. Hæc ſunt indumenta virtutum, vt eſt indumentum munditiæ corporis & animæ, prudentiæ, fortitudinis, caritatis, pietatis, orationis, humilitatis, & aliarum virtutum & meritorum ex his procedentium. Supra 3. Suadeo tibi emere, &c. His veſtibus oportet decorari ad intrandum ad regem, & obtinendum per orationem deſiderata, & ſic bene recipietur & exaudietur: quod ſignatur in Heſter, quæ regalibus indumentis intrauit ornata ad Regem, & obtinuit pro ſe & pro populo. Eſter 5. *Et palmæ*. Hic oſtenditur dignitas quantum ad inſignia triumphorum de diabolo, carne, & mundo & vitiis. Et palmæ, &c. ſic in viſione videbat, per palmas, quæ ſolent dari victoribus in ſignum triumphi ſignatur iuſtorum, in victoria vitiorum. Palmas autem vidit in manibus, quia in recta operatione, & per rectam operationem nõ ſolum in foliis verborum triumphãt iuſti de vitiis: Gregorius ſuper hunc locum, Palmas in manibus habere, eſt victorias in operatione tenuiſſe, *& clamabant voce magna*, id eſt deuotione magna ſiue deſiderio. Animarum verba, ipſa ſunt deſideria, *dicentes*, interna locutione affectus, ſine ſtrepitu vocis, *ſalus*, id eſt benedictio & laus de noſtra ſalute ſpirituali, quæ eſt per gratiã à peccatis & periculo tentationum, *ſit Deo noſtro*, ſcil. Deo patri, vel toti Trinitati, *qui ſedet*, id eſt, quieſcit & regnat, *ſuper thronum*, id eſt ſuper Eccleſiam militantem, quæ eſt ſedes Dei, *& agno*, ſcil. Chriſto homini, qui eſt mediator, per quem habemus, quicquid boni recipimus. Eccleſ. vlt. Danti mihi gratiam, dabo gloriam. Poſſent etiam præmiſſa intelligi pro ſtatu patriæ, & ſecundum hoc deſcribitur præmium. Tum quantũ ad diuinitatis fruitionem, Stantes ad thronum, id eſt ante diuinam maieſtatem, præſentes quando contemplantur fruendo. 1. Cor. 4. Tunc autem facie ad faciem. Tum quantum ad humanitatis contemplationem, In conſpectu agni, Ipſum enim conſpicient in gaudium ineffabile, Dominum & fratrem ſuum. Iſai. 33. Regem in decorem ſuum videbunt. Tum quantum ad glorioſum decorem, Amicti ſtolis albis, quia duplici ſtola, ſcil. animæ & corporis decorabuntur beati. Sap. 5. Accipient regnum decoris de manu Domini. Tum quantũ ad triumphalem honorem, Et palmæ, id eſt præmia victoriæ. Per palmas enim quæ dantur victoribus, intelligitur præmium quo victor honorificatur. Maximus enim honor eſt per victoriã obtinere gloriam. In manibus eorum, quia per opera bona ſtrauerũt vitia. Gregorius ſuper hunc locum. Operationis palma ibi retribuetur, vbi iam ſine certamine gaudetur. Tum quantum ad feruoris deuotionem, ſiue laudis magnitudinem, ex feruore enim deuotiſſimo, & pleniſſimo, Deo attribuent ſuum præmium & omnia bona. Et clamabant, &c. vt prius. Salus, id eſt laus & benedictio pro ſalute gloriæ. Deo noſtro, ſcil. patri vel Trinitati, Qui ſedet ſuper thronum, id eſt ſuper Eccleſiam triumphantem, Et agno, ſcil. Chriſto cuius paſſione & merito beati ſumus. Rom. 5. In vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. In patria vtiq; beati, Dominum laudabunt ex intimis.

A Pſal. Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Veruntamẽ principalis intellectus eſſe videtur pro ſtatu viæ, ſecundum Gloſ. & etiam ſecundum ea quæ ſequũtur. Et omnes Angeli: Item de his eiſdem dicitur infra. Agnus qui in medio throni eſt, reget eos, &c. *& omnes*, hic oſtenditur dignitas meritorum, quantum ad beneuolentiam Angelorum. Dignitas enim eſt habere gratiam Angelorum ſanctorum. Horum autem beneuolentia eſt ad iuſtos, Tum quantum ad affectum in congaudendo, vnde ſequitur. Et ceciderunt. Dicit igitur, *& omnes Angeli*, omnes enim Angeli tam maiores

B quàm minores, hominem mortalem iuuant, *ſtabant*, vt iuuantes, *in circuitu*, id eſt in protectione, *throni*, id eſt Eccleſiæ, in qua Deus ſedet, & ſic tangit ipſum corpus myſticum, cõmuniter: deinde membra maiora, ſpecialiter; Tum paſtores, *& ſeniorum*. Tum prædicatores, *& quatuor animalium*, quia ipſam Eccleſiam Angeli cuſtodiunt & promouent. Pſal. Montes in circuitu eius. Specialiter autem paſtores, qui bene incumbunt ouibus, dirigunt & protegunt. Iſa. 62. Super muros tuos. &c. Secundo autem expedit, quia totum pondus vertitur in ipſos. 2. Reg. vlt. de Saül. Item & prædicatores, qui verbo & exemplo ædificant, informant Angeli & muniunt. Iſa. 6. Volauit ad me

C vnus de Seraphin, &c. *& ceciderunt*. Hic oſtenditur Angelorum ad homines beneuolẽtia, in congaudendo eorum ſpiritualibus bonis, quos habituri ſunt conſortes: ſicut tangit Gloſ. vnde congaudẽtes homini fundunt Deo gratiarum actionem: non ſolum pro donis ſibi datis, ſed etiam pro beneficus homini à Deo conceſſis. Hæc autem gratiarum actio, in qua ſe homini congaudere oſtendunt. Deſcribitur Primo quantum ad reuerentiã humilitatis. Secundo quantum ad deuotionem orationis Et adorauerunt. Tertiò quantum ad ipſam formam magnificationis, dicentes, Amen. Dicit igitur, *& ceciderunt*, id eſt humiliauerunt ſe, humilians enim ſe cadit feliciter per humilita-

D tem, non aſcendit damnabiliter per elationem. Ezech. 1. Vidi & cecidi in faciem meam. Superbi autem dicuntur. Numer. 15. Multum erigimini filij Leui, *in conſpectu throni*, parati, ſcil. ad obediendum, ſedenti in throno, id eſt Deo ſedenti in ſua dominatione, ſiue in Eccleſia militante & triumphante, vt ſemper Deo ſint accepti. Gloſ. Non conſpicerentur, ſcil. oculo beneuolentiæ. Angeli enim ſemper deſiderant & ſemper habent Chriſti beneuolentiam & amorem. Auguſt. 10. lib. de ciuitate Dei. In ſuperna ciuitate Dei voluntas incommutabilis lex eſt, *in facies ſuas*, id eſt mentes ſuas conſiderando propriam paruitatem. & eius

E ſublimitatem & ei ex affectu gratias agendo, pro electorum cõſignatione & ſalute. Quid eſt autem Angelos, cum ſint incorporei, cadere in facies, niſi in ſuam celſitudinem, reſpectu diuinæ, quaſi nihil reputare, & quicquid habent, ei humiliter attribuere? Iob. 25. Stellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius. Nota quod eſt caſus multiplex, videlicet, Diuinæ dignationis, cum aliquod donum gratię datur homini, & dicitur caſus, quia condeſcenſio eſt. Ezech. 8. Cecidit ſuper me manus Domini mei. Act. 10. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos qui audiebant verbum. Item reuerentis humiliationis, vt hîc Et ceciderunt in conſpectu throni. Et ſupra 1. Cecidi ad pedes eius tanquam mortuus.

Mortalis prævaricationis. Eccleſ. 2. Ne deflectatis ab illo ne cadatis. Qui enim adhæret Deo in alto eſt. Vnde Auguſtinus in lib. de Motibus Eccleſiæ. Toto mundo eſt omnino ſublimior mẽs inhærens Deo; vnde cum ab eo recedit, & ipſum offendit, male cadit. Vnde Auguſtinus. 4. libro Confeſſionum. Filij hominum vſquequo graui corde? Nunquid & poſt deſcenſum vitæ non vultis aſcendere? cecidiſtis enim aſcendentes contra eum. Item temporalis tribulationis, ſiue punitionis. Iſa. 8. Cadent & conterentur & irretientur & capientur. Corporalis diſſolutionis: quando cadit quis à vita per mortem. Eccleſ. 9. Si ceciderit lignum ad Auſtrum aut ad Aquilonem; in quocunque loco ceciderit, ibi erit, quaſi dicat ſi homo moritur in ſtatu bono, ſecundum illum iudicabitur iuxta demeritum Gehennalis perditionis. Prouerbiorum vigeſimo ſexto. Qui fodit foueam incidet in eam, *& adorauerunt Deum*, qui eſt adorandus latria ratione ſummæ maieſtatis. Matth. 8. Dominum Deum tuum adorabis, *dicentes amen*, hîc ponitur ipſa forma magnificationis ſiue gratiarum actionis, & Primo ponitur confirmatio laudis ab hominibus exhibita. Dicentes, Amen, quaſi dicat per modum congratulationis, Ita ſit, & hoc eſt, Amen, id eſt fiat, quod ſalus & benedictio ſit Deo Trinitati & agno. Hæc autem, & conſequẽtia dicunt congaudendo homini conſignato ad ſalutem percipiendum. Bernard. in lib. Meditationum ſuarum. Diligunt quidem ſuos conciues ſupernæ poteſtates, & pro his qui hæreditatem capiunt ſalutis ſollicite congaudent. Secundo, ſubditur de nota laudis angelicæ, *benedictio*, &c. poſſunt autem hæc ſeptem diſtingui iuxta ea quæ ſuſcipit homo à Deo in via, ſcilicet Nobilitatem naturæ, Humanam redemptionem, Salubrem cognitionem Donorum infuſionem, Bonorum operationem, Vitiorum impugnationem, Aduerſorum perpeſſionem, ſiue arduorum aggreſſionem, *benedictio*, id eſt exaltatio & laus pro nobilitate naturæ; quia ſcilicet nobis & hominibus rationalem naturam dedit, quod nulli alij creaturæ conuenit. De hoc eſt multum Deus benedicendus. Bernardus in lib. Meditationum. Ad imaginem & ſimilitudinem ſuam fecit nos, quod nulli alij creaturæ donare voluit, *& claritas*, id eſt clarificatio & veneratio pro humana redemptione, pro qua totis viſceribus eſt Deus clarificandus & extollendus. Ioan. 16. Ille me clarificabit, id eſt Spiritus ſanctus me redemptorem hominum faciet clarificari & magnificari, *& ſapientia*, id eſt laus propter ſummam ſapientiam pro ſalubri cognitione, qui tam Angelos quam homines ſuæ ſapientiæ, qua nouit omnia, facit eſſe participes vt cognitione ſapientiæ ſuit tadioſi, ex qua omnia bona ſequũtur. Daniel. 2. Sapientia & fortitudo eius ſunt, dat ſapientiam ſapientibus, &c. vel Sapientia ſit Deo, quia deuotio amoris optat & vult eſſe quod ei conuenit, & hoc pro ſalubri cognitione quam dat rationali creaturæ, *& gratiarum actio*, pro donorum infuſione, vt ſunt virtutes & dona proprie dicta & alia huiuſmodi. Auguſtinus, 6. lib. Confeſſionum. Tibi laus, tibi gratia fons miſericordiarum, *honor*, pro bonorum operatione, quia conciuibus noſtris bene operari concedis. Pſal. Afferte Domino gloriam & honorem, *& virtus*, id eſt lux virtutis, pro vitiorum expugnatione, quia quod vitia vincunt à te habent, qui es ſumma virtus dans tuis virtutem triumphi, vel ipſa

A virtus ſumma & æterna ſit Deo, de qua ſuis influit virtutem victoriæ. Sap. 12. Virtutem oſtendis tu, qui non crederis eſſe in virtute confirmatus, *& fortitudo*, id eſt laus fortitudinis, pro arduorum aggreſſione, ſeu aduerſorum perpeſſione, hoc enim eſt à te, & poteſt intelligi tam de fortitudine creata quàm increata; quia pro vtraque eſt laudandus, de ſua enim fortitudine increata, creatam influit in homine ſic & de alijs conſimilibus præmiſſis intellige, vel fortitudo ſit Deo de qua facit ſuos fortes, vt habetur. Iſaiæ 40. Qui dat laſſo virtutem & his qui non ſunt fortitudinem & robur multiplicat. Hæc omnia præmiſſa ſint Deo noſtro, Noſtro ratione amoris & ratione ſubiectionis, quaſi
B dicant. Deum noſtrum laudamus quia conciues noſtros ſic inſigniuit, *in ſecula ſeculorum*, id eſt in æternum, In præſenti enim tempore ſunt multa ſecula, id eſt multæ menſuræ & partitiones donationum, quorum vnum ſequitur aliud. In futuro verò vnum ſeculum perpetuum quod ſequitur poſt ſecula præſentia. Laus igitur ſit ei, in ſecula, conſecutiua. Seculorum *Amen*, id eſt ita fiat, confirmatio eſt præmiſſorum, vel aliter vt primum Amen, referatur ad ſequentia. Deus enim eſt extollendus propter præmiſſorum completionem in hominum redemptione, propter peccatorum remiſſionem, propter ſpiritualium elargitionem, rectiſſimam gubernationem, merito-
C rum prouectionem, prouectorum conſeruationem, poteſtatiuam dominationem, excelſam operationem. Dicit igitur, *dicentes amen*, id eſt veritas in promiſſis, Sit Deo noſtro, quaſi dicant. Laus ſit ei pro promiſſorum impletione, quæ facta eſt in humana redemptione, ſic amen ſuprà nominaliter: ſicut & ſuprà 3. hæc dicit. Amen teſtis fidelis. Benedictio, pro peccatorum remiſſione, Et claritas, pro ſpiritualium elargitione. Claritas dicitur magnificatio qua Deus oſtenditur clarus & magnificus, Et ſapientia, id eſt laus ſapientiæ in decentiſſima gubernatione, vel ipſa ſapientia ſit ei, quam manifeſtat ſapientiſſima gubernatio-
D ne vniuerſorum. Ex prouectione, Honor, pro prouectorum conſeruatione. Et virtus, id eſt laus ſiue veneratio virtutis in potenti dominatione, quia virtuoſe dominatur, & omnia vincit. Et fortitudo, id eſt laus & gloria fortitudinis pro magnifica operatione, quia ſumme fortis eſt ad operandum quicquid vult, vel. Virtus & fortitudo ſit Deo, hoc dicitur præ affectu amoris. Hæc omnia ſint Deo noſtro in ſecula ſeculorum amen, expone vt prius amen, ponitur nominaliter, ſecundum hunc modũ ponitur, iã ſecundo verbaliter, *& reſpondit*. Poſita conſolatione ex cohibitione aduerſariorum, & ex numeroſitate ſaluãdorũ, & ex dignitate meritorũ, ponitur hic quarta con-
E ſolatio videlicet ex magnitudine præmiorum: quia enim erit maxima tribulatio ſub tempore Antichriſti, introducitur multiplicitas conſolationis, & hæc quadruplex conſolatio in alijs etiã aduerſitatibus eſt conſideranda. Inducitur autem vnus de Senioribus, quos prius viderat, quærens de ſtatu præmiandorum, qui ſuperius viſi ſunt induti ſtolis albis, cum palmis in manibus: cui reſpondit Ioannes ſe ignorare qui eſſent: vnde Senior manifeſtauit ei qui eſſent, & quanta præmia ſuſtinentibus aduerſa dabantur. Primo ergo ponitur quæſtio Senioris. Secundo Reſponſio Ioannis. Et dixi. Tertio manifeſtatio retributionis. Et dixit mihi. Dicit igitur, *& reſpondit*, quaſi dicat,

ita vidi innumerabiles ſtantes ante thronum & ſtolis albis amictos, *& vnus de ſenioribus*, quos viderat ſupra 4. Reſpondit mihi miranti, & ſtatum viſæ turbæ conſideranti, *& dixit mihi hi qui amicti ſunt ſtolis albis*, de quibus ſuprà eodem habitum eſt & expoſitum, *qui ſunt?* id eſt quantæ dignitatis, *& vnde venerunt?* ſicut ſolet quæri quandoque de aliquibus. Qui ſunt iſti & de quo loco veniunt? quaſi dicat. Attende in quanta dignitate meritorum ſunt, & vnde ad eam aſcenderunt: quia de multiplici induſtria & labore ad ipſam dignitatem peruenerunt. Per illum Seniorem intelligitur cœtus patrum hagiographorum, qui ſcilicet ſcripturam condiderunt, vt ſunt Prophetæ & Apoſtoli & alij qui in ſcripturis oſtendunt paſſionum ſuſtinentiam, & actionum induſtriam eſſe neceſſariam ad gloriam obtinendā. Iſti enim ſunt de numero patrum, per quos alij reguntur. Patrum inquam per vigintiquatuor ſeniores deſignatorum, vt ſupra ſæpe habitum eſt, 2. Cor. 4. Id quod in præſenti eſt momentaneum. 1. Pet. 4. Communicantes Chriſti paſſionibus gaudete, vt &c. Ioannes verò gerit typum Eccleſiæ, quæ per ipſos patres inſtruitur, ſicut ſequitur, *hi ſunt*, &c. quaſi dicat. Illi ſunt idonei ad ſalutem qui aduerſa conſtanter ſuſtinent, & Chriſtum imitantes ſeruiunt Deo. Sed quomodo dicitur Reſpondit, cum nullus ſit quærens? Item ad quid Senior quærit illud quod nouit? Reſpond. ad primum dicendum quod ſecundum Gloſ. quod Ioannes viſa multitudine innumerabili, & decenter ornata deſiderabat ſcire quid hoc eſſet, vnde eius deſideriū quaſi quæſtio quædam erat. Vnde Senior reſpondit, id eſt, deſiderio ſatisfecit. Ad aliud dicēdum, quod ideo quærit, vt occaſionem habeat docendi, ſicut frequenter Dominus interrogat diſcipulos, vt occaſionem habeat docendi eos, *& dixi illi: Domine mi tu ſcis*, quaſi dicat, neſcio: ſed tu cum ſcias oſtende mihi. Hîc oſtenditur, quod interpretatio eſt in his & in aliis huius libri quærenda, quia non propter ſenſum literalem ſunt poſita. Item notatur humilitas, quam debet habere, qui vult ſibi pandi occulta. Matth. 11. Abſcondiſti hæc à ſapientibus, *& dixit mihi*, hic oſtenditur ipſa manifeſtatio retributionis per Seniorem facta. Et quia per viam peruenitur ad terminum, ideo Primo manifeſtatur via per quam ad gloriam peruenitur. Secundo ipſa gloria quæ percipitur, *non eſurient*, via autem qua tenditur ad gloriam deſcribitur: Primo quātum ad merita acquiſita iam de præterito, & hoc Tum quantum ad ſuſtinentiam aduerſorum, Tum quantum ad expiationē vitiorum: Et lauerunt. Tum quantum ad regulationē meritorum, iuxta exercitia paſſionis Chriſti. Et dealbauerunt. Et Secundo quantum ad merita de præſenti, quæ deſcribuntur, Tum quātum ad promptam affectionem, Ideo, &c. Tum quantum ad ſedulam conuerſationem, Seruiunt, &c. Tum quantum ad diuinam inhabitationem, quæ eſt origo meriti, Et qui ſedet. Seu ergo oſtenduntur neceſſaria ad obtinendum præmium, ſcil. Fortis ſuſtinentia tribulationis, Induſtria internæ purificationis, Configuratio Dominicæ paſſionis: ad cuius exercitia debēt omnia noſtra merita regulari in amando, in agendo, in patiendo, & in vincendo, videlicet pugnam tentationum. Item promptitudo ſanctæ affectionis; quia etiam poſt multos labores oportet promptum eſſe ad ampliores. Item ſedulitas deuctæ conuerſationis, Non enim ſufficit eſſe promptum niſi actualiter

A ſequator ipſum agere. Item dignatio diuinæ inhabitationis; ſine qua nullum eſt meritum. Dicit igitur, *& dixit mihi, hi*, quos vidiſti ſtantes ante thronum in ſtolis albis, *ſunt qui venerunt*, ad tantam dignitatem ſtatus & meritorum nobilitatem. Ecce qui parum adhuc profecit in meritis adhuc longe eſt. Aug. lib. 4. Confeſſionum. Filij hominū vſquequo graues corde? Nunquid & poſt deſcenſum vitæ non vultis aſcendere? *de tribulatione magna*, non dicit ſimpliciter de tribulatione, ſed de magna: quia per patientem ſuſtinentiam magnarum & multarum tribulationum, ad meriti ſublimitatem peruenitur. Gregorius. De patientia perfectio naſcitur. Item Iacobi 1. Patientia opus perfectum habet. 1. Cor. 1. vt ſitis perfecti, &c. Et ſic
B tandem ad regnum pertingitur. Act. 14. Per multas tribulationes, &c. Bene autem dicit, Venerūt, non remanſerunt per impatientiam, quæ impedit profectum virtutis, non retro abierunt per inobedientiam, non declinauerunt à dextris vel à ſiniſtris per inconſtantiam. Item rectè dicitur, de tribulatione, non de diuitiis, non de delitiis, non de honoribus, non de litigiis, & aliis illicitis: talia enim impediunt aſſenſum virtutis, *& lauerunt*, id eſt mundauerunt à ſordibus peccatorū prius aliquando commiſſorum, quia nemo ſine peccato præter Chriſtum, *ſtolas ſuas*, quibus amicti ſunt, id eſt indumenta ſiue ornamenta innocentiæ &
C virtutum, & meritorum ex eis procedentium. Per peccatum enim adiunctum obfuſcantur huiuſmodi ſtolæ aliquatenus, ſed per feruorem, id eſt auſteritatem pœnitentiæ lauantur, dum conſuetudo frequentium & multiplicantium culparum excluditur, vt totum purum ſit, & indumenta ſint munda, ad hoc autem requiritur ſtrenuitas liberi arbitrii, ipſi gratiæ cooperantis. Vnde dicitur Lauerunt, Iſaiæ 1. Lauamini, mundi eſtote, *& dealbauerunt*, id eſt magis ac magis candidas fecerunt per imitationem Chriſti paſſi. Vnde ſequitur, *in ſanguine agni*, id eſt in fide & amore & imitatione Chriſti: qui ſuum ſanguinem innocentem fudit amore noſtri. Vnde & ipſi eius amore ipſum imitantes fugiunt mala, operantur bona, ſuſtinent
D aduerſa; & ſic eorum ſtolæ dealbantur, ſupra 3. Ambulabunt mecum in albis. Gregorius. Dominum Deum Ieſum Chriſtum redemptorem noſtrum bonis operibus ſequi ſtudeamus: aſpiciamus qua graditur & eius veſtigia munda teneamus. Poſſent etiam per ſtolas intelligi corpora, quæ quando munda ſunt, ſunt homini in ſpirituale ornamentum: has ſtolas iuſti lauerunt, quia ſi quando aliquid minus mundum commiſerunt, poſtmodum per pœnitentiam expiauerunt. Et dealbauerunt, quia ſua corpora magis ac magis candida, id eſt pulchra & Deo accepta per imitationem Chriſti fecerunt bene operando, aduerſa ſuſtinendo, carnem mortificando. Bernard. in lib. Meditationum. Fudit ipſe ſanguinem ſuum pro
E tua redemptione, funde & tu tuum, quotidiana corporis afflictione. Nota quod lotionem ſpiritualem multa faciunt. Videlicet pretium Dominicæ paſſionis ſuprà 1. Qui dilexit nos & lauit nos &c. Efficacia baptiſmalis regenerationis, Pſal. Lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Virtus cæleſtis eruditionis. Vnde verbum diuinæ ſcripturæ comparatur mari, id eſt vaſi lauatorio: ſupra 4. Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo. Ioan. 15. Iam vos mundi eſtis. Solida ſuſtinentia tribulationis. Iſa. 1. Si abluerit Dominus ſordem, &c. Tobiæ 3. In tempore tribulationis

bulationis peccata dimittis. Operatio diuinæ miſerationis, ſcil. per gratiam iuſtificantem, quam Deus infundit mentibus. Ezech. 16. Laui te aqua, id eſt grátia purificante, & emundaui ſanguinem tuum ex te. Pſal. Amplius laua me. Induſtria humanæ cooperationis, cum ſcil. homo cooperando gratiæ per contritionem, confeſſionem, ſatisfactionem dilectionis feruorem lauat ſeipſum, aut ſic: Et lauerunt ſtolas ſuas. Iſa. 1. Lauamini, mundi eſtote. Sed obiicitur de hoc quod dicitur, Lauerunt, quia ſi poteſt homo ſe abluere, quare dicitur in Pſal. Amplius laua me? quid eſt ergo quod dicit: Et lauerunt? Reſpond. Eſt lauare effectiue, & ſic ſolus Deus lauat hominem. Item diſpoſitiue, & ſic ipſe homo lauat ſe, dum ſe per liberum arbitrium ad lotionem à Deo faciendam diſponit & ſecundum hoc patet ad obiectum: Sed obiicitur de hoc quod dicitur: ſtolas ſuas: indumenta enim ſpiritualia, ſcil. innocentia & virtutis & meritorum non manent cum peccato: illud autem quod lauatur præexiſtit cum ipſa ſorde antè quã lauetur. Reſpond. poteſt hoc intelligi de lotione à peccatis venialibus multiplicibus & frequentibus, & paruis & magnis in illo genere, quæ animæ ornatum, id eſt virtutum & meritorum decorem non parum obfuſcant. Multi enim venientes ad ſtatum gratiæ, licet habeant ſtolas virtutum, & aliquorum meritorum; nondum tamen bene lotas habent, quia dum ſunt in ſtatu incipientium, multiplicia & frequentia peccata venialia committunt, in multis ſordidis cogitationibus, inordinatis affectionibus. Item licet in conſenſum prauum rationis non cadant. Item offendunt in impatientiis, in tepiditatibus, in torpore, in multiloquio, & illicita locutione, & ocioſitate verbi & temporis & in negligentia orationis, & modicitate deuotionis. Poſt hoc verò multi dum hoc conſiderant, ardenter abiiciunt, & ſic ſtolas lauant; quia per feruorem pœnitentiæ vigilantiorem diligentiam, cor, linguam, actus & ipſum corpus, & animã ab illis vitiis expiant, & deinceps rectius ambulant: & ſic indumenta ſpiritualia per priorem conſuetudinem aliquatenus obfuſcata quaſi lauantur, dum in maiore ſinceritate habentur: ſic enim faciendum eſt. 1. Cor. 13. Cum autem factus ſũ vir, euacuaui quæ erant paruuli. Ad obiectum patet; quia & licet huiuſmodi indumenta non maneant cum mortali, manent tamen cũ venialibus per quæ eorũ decor minuitur, & ideo ab huiuſmodi debet homo ſtolas ſuas lauare. Aug. in lib. de Pœnitentia. Leuia peccata puritatẽ nobilis naturæ inficiunt. Item Iſidor. 2. lib. de Summo bono. Perfecti leuia delicta quaſi grauiſſima lugẽt. Si autem ſtolæ intelligantur corpora, tunc lotio poteſt intelligi à mortali. Item tertio obiicitur de hoc quod dicitur dealbauerũt, idem enim videtur in ſpiritualibus lotio & dealbatio; quia anima munda, eſt alba. Ad quid igitur poſt lotionem ſubditur dealbatio in ſanguine, cum potius rubricatio fieri videatur? Reſpond. Ad primũ dicendum, quod etſi omne ſpiritualiter mũdum ſit ſpiritualiter album, id eſt pulchrum: tamẽ in hoc loco eſt differentia, quia lotiu punit ſinceritatem & per conſequens quandam pulchritudinem: dealbatio autem addit pulchritudinis crementum. Item mundum & album, licet ſint idem per concomitantiam, non tamen per eſſentiam: quia mũdum tollit deformitatem, album ponit pulchritudinem de ſe. Item lotio fit per pœnitentiæ feruorem, dealbatio per dictam imitationem: poteſt

A tamen vtrunque referri ad illud quod ſequitur. In ſanguine agni: quia & purificatio & pulchritudinis ampliatio fiunt rectiſſime per fidem & cõſiderationem & imitationem Dominicæ paſſionis, & tamen adhuc eſt differentia; quia lotio dicit depurationem, dealbatio pulchritudinis ampliationem. Item ſi eſſet idem, non eſſet inconueniens, quia ſcriptura idem dicit ſub diuerſis vocabulis, quandoque ad expreſſionem, hic tamen non eſt idem, vt viſum. Ad ſecundum dicendum, quòd ſi de materiali coloratione intelligeretur, ſanguis rubeum colorem daret, non album: quod autem hîc dicitur, de ſpirituali coloratione accipitur. Spiritualiter autem tam rubeum quàm al-
B bũ colorem facit in homine & eius ſtolis ſanguis dominicus. Rubeum per igneum amorem, Albũ per pulchritudinis candorem. Hîc tamen potius de dealbatione loquitur, vt ſimul & ſinceritas notetur & pulchritudo ac acceptabilitas quia color albus pulchrior & acceptabilior eſt. Vnde dealbatio quantum eſt de vocabulo, magis dicit pulchritudinem quàm rubricatio; licet ſecundũ rem ſit pulchrius rubor ignis amoris. Nota quod ſicut sãguis per nimiam decoctionem vertitur in lac in vberibus mulierum; ſic ſanguis Chriſti per vehementem decoctionem conuerſus fuit quaſi in lac quantũ ad effectum, quia dealbat vt lac, *ideo*, hic oſtenditur promptitudo ſacræ affectionis ad obediendum paſtoribus qui vicem Dei
C tenent, vel ad ſeruiendum. Dicit igitur, *ideo*, ſcil. quia ſunt tribulationibus examinati, pœnitentia loti, Chriſti ſanguine dealbati, *ſunt ante thronũ eius*, ſcil. Dei ſiue agni, id eſt ante Eccleſiam, parati, ſcil. obedire prælatis, in quibus ſi boni ſunt, ſedet Deus & per eos iudicat & diſponit, vel ante thronum eius, id eſt ante eius maieſtatem regnantem, parati, ſcil. ei ſeruire, quaſi dicat, tales facti, cooperante induſtria liberi arbitrii, ideo data eſt eis gratia vt ſtent prompti obedire prælatis, ſiue ſeruire imperio Diuinæ maieſtatis, ſuprà eodem. Stantes ante thronum & in conſpectu agni. Bene autem dicitur. Ideo, quia vnum bonũ ducit ad aliud:
D Matth. 25. Omni habenti dabitur, & abundabit. *ſeruiunt*, quia bonis actibus exterioribus & interioribus, *ei*, cui ab omni creatura ſeruiendum eſt, propter dominationem. Pſal. Seruite Domino in timore, *die ac nocte*, ad literam, quia die ac nocte ſeruiendum eſt Deo, vel actu operis vel laudis, vel orationis, vel meditationis, vel alio actu bono in proſperis & aduerſis, *in templo eius*, id eſt in Eccleſia, ſiue collegio fidelium qui ſunt templum Dei. 1. Cor. 3. Templũ Dei ſanctum eſt quod eſtis vos, *& qui ſedet ſuper thronum*, ſcil. Deus, qui in Eccleſia militante vel triumphante ſedet & quieſcit, *habitat ſuper illos*, id eſt habitat in eis per dona gratiæ præſidens & vigilans ſuper eos regendos &
E protegendos, cui ſubſunt & ipſi per obedientiam. 1. Cor. 3. Neſcitis quia templum Dei eſtis & ſpiritus Dei habitat in vobis? *non eſurient*, oſtenſa via, deſcribitur ipſa gloria. Et Primo oſtenditur gloria patriæ. Secundũ manifeſtatur actor ſiue dator gloriæ: Quoniam agnus. Gloria autem deſcribitur Primo quantum ad plenitudinem boni. Secũdo quantum ad excluſionem mali: Neque cadet. Plenitudo autem boni per hoc oſtenditur, quia in patria nulla indigentia, nullus defectus erit, quæ indigentia ſiue defectus ſignatur nomine famis & ſitis. Cum enim quis caret cibo neceſſario quem appetit, fames eſt: cum vult potum nec habet, ſitis eſt. Et tranſſumuntur etiam hæc voca-

bula ad ſignãdum appetitum cuiuſlibet cum defectu eiuſdem. Per hoc ergo quod dicitur in patria famem & ſitim abeſſe, oſtenditur boni plenitudinem ibi eſſe, hoc eſt quod dicit. Non eſuriẽt, quaſi dicat, tanta ſunt iuſtorũ merita & ideo poſtquàm agnus eos introduxerit ad præmia ſicut infra ſequitur. Non eſurient, quia pane vitæ fruentur, *neque ſitient amplius*, quia fonte vitæ inebriabuntur, quaſi dicat, nullus defectus erit ibi, & ad hoc oſtendendum tollit famem & ſitim. Ille eſt enim duplex defectus rei omnino neceſſariæ, ſcil. cibi & potus, & per hoc etiam intelligitur remoueri omnis alius defectus; quia illa vocabula etiã vltra extenduntur vt dictum eſt, & hoc quia plenitudo boni erit. Pſal. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Replebimur, &c. *neque cadet*, hic deſcribitur gloria quantum ad excluſionem mali, & Primo maioris: Secundo minoris. Neque vllus. Dicit igitur, *neque cadet ſuper illos ſol*, id eſt maior tribulatio quæ exurit hominem, ſicut multum calens exurit terram & herbam. Iacob. 1. Exortus eſt Sol, &c. *neque vllus æſtus*, id eſt minor tribulatio, & dicit neque vllus, ſcil. temporalis vel æternus, corporalis vel ſpiritualis. Tribulatio enim quaſi æſtus affligit hominem. Nil autem tale erit in patria. Iſa. 35. Et fugiet dolor & gemitus. Sed obiicitur, quia dicitur. Eccleſiaſt. 24. Qui edunt me, adhuc eſuriẽt. Reſpond. Eſt eſuries ſiue ſitis corporalis, hæc non eſt in patria, Eſt etiam ſpiritualis, & hæc eſt triplex. Quædam eſt rei non habitæ vt habeatur, ſicut peccator attritus dolore eſurit & ſitit gratiam. Ioëlis 1. Beſtiæ agri quaſi area ſitiẽs, &c. Quædam rei habitæ vt magis habeatur, vt in viro iuſto, qui eſurit maiora dona gratiæ. Luc. 1. Eſurientes impleuit bonis. Aug. 9. Confeſſionum. Guſtaui & eſurio & ſitio te. Quædam rei pulchræ vt continuetur, & ſic beati etiam poſt iudicium eſurient & ſitient videre Deum, id eſt deſiderabunt. Vnde in Proſa dicitur. Fruuntur nec faſtidiunt, quo frui magis ſitiunt. 1. Pet. 1. In quem deſiderant Angeli proſpicere, his ergo verbis. Non eſurient, &c. oſtenditur in patria non eſſe famẽ vel ſitim corporalem, nec etiam poſt iudicium ſpiritualem primo modo vel ſecundo: quia poſt iudicium non habẽdum, non deſiderabitur, ſed habitum continuandum. Item nota quod in fame & ſiti ſunt duo, defectus, & iſte omnino excluditur. Item deſiderium, & illud ſemper manebit reſpectu continuationis. Ad illud Eccleſiaſtici patet quia in patria non erit eſuries vel ſitis quantum ad defectum rei alicuius, quin habeatur quando congruet haberi, erit tamen quantum ad deſiderium continuationis, & ſic poteſt illud intelligi, ſi exponatur de futuro, tamen pro ſerie textus proprie intelligitur pro ſtatu viæ, *quoniam*, hic oſtẽditur cauſa, ſeu actor gloriæ, qui eſt Deus, & Primo oſtenditur actor plenitudinis bonorum, Secundo excluſionis malorum. Et auferet, quo autem ordine ſit actor gloriæ, quantum ad bonorum plenitudinem manifeſtatur. Primo enim oſtenditur cauſa meriti. Secundo præmij, Et deducet. Dicit igitur, *quoniam*, quaſi dicat, prædicta erunt in patria iuſtis, *quoniam agnus*, ſcil. Chriſtus pius innocens, & pro hominibus victimatus, *qui in medio throni eſt*, id eſt in medio Eccleſiæ quæ eſt thronus, ſiue ſedes Dei. Ipſe enim omnibus communiter paratus eſt auxiliũ dare, *reget eos*, in præſenti per gratiam. Pſalm. Dominus regit me & nihil mihi deerit, *& deducet*, faciendo ire de virtute in virtutem, *ad vitæ fontes aquarum*, id eſt ad

A fontes, hoc eſt ad plenam abundantiam. Aquarum, id eſt omnimodæ refectionis; quia deſiderium ibi terminabitur, ſicut ſitis potu aquæ ſedatur, ibi enim erit plenitudo boni. Iſa. 49. Non eſurient neque ſitient & non percutiet eos æſtus & Sol; quia miſerator eorum reget, & ad fontes aquæ potabit eos. Vitæ, quaſi dicat aquarum, dico vitæ, quia illa refectio erit viuifica. Potat enim viuum & immortale. Pſal. Quoniam apud te eſt fons vitæ, *& abſterget Deus*, tanquam mater quæ ſolet extergere & lauare faciem pueri à lachrymis poſt verbera, *omnem lachrymam ab oculis eorum*, id eſt omnem dolorem, cuius indicium eſt lachryma in oculis. Iſa. 25. Auferet Dominus Deus omnem

B lachrymã ab omni facie. Et nota quod dicit Omnem lachrymam. Eſt enim lachryma pro peccatis propriis, pro alienis, pro incolatu miſeriæ, pro dilatione gloriæ, & nulla remanebit. Infra 21. Et abſterget Deus omnem lachrymam. Nota etiam virtutem reſurrectionis per hoc quod dicit. Ab oculis eorum, oculus enim quiddam carneum eſt, qui liberabitur ab omni paſſione, & paſſibilitate, & præmiabitur in æternitate. Iob. 19. Et rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Dominum meum. Quædam ex præmiſſis poſſent intelligi pro ſtatu patriæ. Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, id eſt ornamentis gloriæ. Qui ſunt, & vnde venerunt? hæc eſt quæſtio. Domine mi, &c.

C vt ſupra. Hi ſunt qui venerunt, ad tantam gloriã, De tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, id eſt ornamenta virtutũ purificauerunt, vel corpora, vt ſupra. Ideo ſunt ante thronum eius, id eſt ante eius præſentem maieſtatem per apertam viſionem. Seruiuntque ei in templo eius, id eſt in cælo, Die ac nocte, id eſt continue omni duratione, in qua ſolet eſſe apud homines dies & nox, per laudis magnificationem. Et qui ſedet ſuper thronum, id eſt ſuper Eccleſiam triumphantem, habitat ſuper illos, per inhabitationem gloriæ, de culmine ſuæ bonitatis influens abundantiſſime ſuper eos, Non eſurient. Sed quod principalior intellectus ſit pro ſtatu viæ vſque illuc; Non eſurient, &c. Patet ex eo quod ſequitur, Reget eos &

D deducet, &c. Sed obiicitur, quia non loquitur de excluſione mali culpæ: ergo inſufficienter oſtendit gloriam iuſtorum. Item vnus eſt fons vitæ ſicut dicitur in Pſalmis. Apud te eſt fons vitæ. Item licet non ſit lachryma in oculis, tamen quandoque non minus afflictio eſt in animo, ergo non tantum de excluſione lachrymæ ab oculis, ſed etiam anguſtiæ ab intimis, loqui debuit. Reſpon. Dicendum, quod excludit illud malum, quod cõmunius ſolet ab hominibus timeri, vt ſic alliciat ad deſiderium præmij. Hoc autem eſt malũ pœnæ. Dat tamen intelligi excluſionem mali culpæ, quia non plene ſatiari poteſt, qui alicui offenſæ ſubiacet. Item non eſt ſine lachryma, id eſt cauſa lachrymæ, qui peccatum habet, licet ergo non

E expreſſe omnia quæ ſunt in patria tangat, tamen per ea quæ ponit omnia implicite poſſunt intelligi. Ad aliud dicendum, quod, Si nomen fontis accipiatur pro bono creato: Dicitur in plurali Fontes, ad ſignandum plenam abundantiam ac multiplicem: quia nomen Fontis, nomen eſt abũdantiæ, non ad ſignandum originis principalis multiplicitatem. Ille enim tantum vna eſt, ſcil. Deus, & ſic accipit Gloſ. Si autem pro increato, ſuper hoc quod dicitur Fontes intelligitur Diuina bonitas & increata & infinita, ex qua eſt omnis & perfecta refectio in patria. Et dicitur in plurali

A rali,propter multiplicitatem effectuom & varietatem præmiorum, ſicut & Spiritus ſanctus dicitur multiplex. Sap. 8. Ad tertium dicendum quod cum lachryma ſit ſignum doloris, qui vel ex aliqua culpa vel ex aliquibus aduerſis oritur, hic accipitur ſignum, Tum ratione ſigni, tum ratione ſignati, tum ratione etiam ſigni & ſignati: vnde ſenſus eſt; Ahſterget omnem lachrymam ab oculis eorum, id eſt omnem fletum, & omnem dolorem, & omnem cauſam doloris cuius ſignum quandoqoe eſt lachryma in oculis. Si enim de ſola lachryma loqueretur, parum hoc eſſet.

B

CAP. VIII.

ET cùm aperuiſſet ſigillũ ſeptimum, factum eſt ſilentium in cælo quaſi media hora. Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ. Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum, & datá ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronũ. Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum de manu Angeli coram Deo. C Et accepit Angelus thuribulum aureũ, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram, & facta ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus. Et ſeptem Angeli qui habebant ſeptem tubas, præparauerunt ſe vt tuba canerent. Et primus Angelus tuba cecinit, & facta eſt grãdo & ignis, mixta in ſanguine, & miſſum eſt, in terram, & tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia pars arborum concremata eſt, & omne fœnum viride combuſtũ eſt. Et ſecundus Angelus tuba cecinit, & tanquam mons D magnus igne ardens, miſſus eſt in mare: & facta eſt tertia pars maris, ſanguis: & mortua eſt tertiá pars creaturæ eorum, quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interiit. Et tertius Angelus tuba cecinit, & cecidit de cælo ſtella magna ardens tanquã facula, & cecidit in tertiam partem fluminũ, & in fontes aquarum, & nomen ſtellæ dicitur Abſynthiũ: & facta eſt tertia pars aquarum in Abſynthium: & multi hominũ mortui ſunt de aquis: quia amaræ factæ ſunt. Et quartus Angelus tuba cecinit: & percuſſa E eſt tertia pars Solis & tertia pars Lunæ, & tertia pars ſtellarum, ita vt obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter. Et vidi, & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium cæli dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra, de cæteris vocibus trium Angelorum qui erant tuba canituri.

CAP. VIII.

ET *cum aperuiſſet*, hic agitur de apertione ſigilli ſeptimi, in qua manifeſtatur ſtatus Eccleſiæ poſt mortem Antichriſti, quando dabitur Eccleſiæ pax; quæ tamen parum durabit. Apertio igitur huius ſigilli eſt manifeſtatio illius ſtatus, qui clauſus eſt & ſignatus in ſacra ſcriptura. Dicit igitur, *& cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum*, per cuius apertionem ſignatur manifeſtatio ſeptimi myſterii, quod prius erat clauſum, ſcilicet de ſtatu Eccleſiæ poſt mortem Antichriſti, *factum eſt ſilentium in cælo quaſi media hora*, ſic videbar in viſione. Per illud ſilentium ſignatur pax & tranquillitas, quæ eſt futura in Eccleſia, quæ cælum eſt propter cæleſtem claritatem, propter fidei caritatem, & vitæ ſublimitatem, poſt mortem Antichriſti parum durabit, Et ideo ſignatur per ſilentium, quaſi dimidiæ horæ, quia cito poſt veniet Dominus ad iudicium, vt dicit Gloſ. Nota igitur quod ſicut dicit Gloſa poſt mortem Antichriſti dabuntur quadraginta duo dies, ad pœnitendum eis, qui titubauerunt in perſecutione Antichriſti, ſicut habuerunt Iudæi quadraginta duos annos ad pœnitendum poſt paſſionem Chriſti, vt dicit Hieronymus. Et notandum quod non tantum erit tunc pax bonis, ſed etiam malis, id eſt fautoribus Antichriſti, qui credent ſe in proſperitatibus diu victuros; & in malitia obſtinati, non conuertentur, Ducent autem vxores, celebrabunt conuiuia dicentes: Licet princeps noſter ſit mortuus tamen pacem habemus & ſecuritatem. Sed vt dicitur. 1. Theſſal. 10. dies Domini ſicut fur in nocte ita veniet: cum enim dixerint pax & ſecuritas, tunc repentinus ei ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habentis. Tropologicè per ſilentium ſecundum beatum Gregorium intelligitur ſecretum intimæ contemplationis in quo ſilere debet tumultus cogitationum vt anima iuſti quæ cælum eſt per eleuationem à terrenis, & claritatem mentis cum ſponſo loqui, vt eius vocem dulciſſimam audire poſſit. Vnde beatus Gregorius ſuper hunc locum. Cælum quippe eſt anima iuſti: animá itaque iuſti dum ad æterna ſublimia per ſubleuationem contemplationis intendit, ſurgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, & intra ſe Deo quoddam ſilentium facit, hoc autem ſilentium quaſi media hora fit, quando non diu durat quies contemplationis; ſed vel neceſſitas corporalis, vel aliud aliquid interrumpit eam. Vnde Greg. Hoc ſilentium contemplationis, & hæc quies mentis in hac vita non poteſt eſſe perfecta. Sic igitur terminatur viſio Secũda.

ET vidi ſeptem Angelos. Tertia viſio eſt in qua agitur de Angelis clangentibus tubis. In hac igitur tertia viſione magna, ſunt ſeptem Angeli clangentes tubis. Prima enim viſio fuit de correctione Eccleſiarum. Secunda de reuelatione myſteriorum. Hæc verò. Tertia de cantu tubarum. Prima fuit correctio, Seconda conſolatoria. Tertia eſt terribilis & comminatoria. Nota Gloſ. in hac viſione, &c. Diuiditur autẽ hæc pars in duas. In prima agitur de quibuſdam præambulis ad cãtum tubarum. In ſecunda de ipſo cantu earum, Et primus Angelus. Præambula ad cantum tubarũ, de quo infra ſequitur ponuntur tria, ſc. 1. Prædicatorum inſtitutio ad prædicandi officium. Itẽ Excommunicatio de damnatione impœnitentium, Et alius Angelus. Item præparatio ad officii actũ ſiue exercitium, Et ſeptem Angeli. Inſtitutio

autem prædicatorum oſtenditur ſub figura ſeptẽ tubarum, quæ ſeptem Angelis datæ ſunt, & oſtenduntur quatuor quæ prædicatori ſunt neceſſaria, ſcil. Vita ad ædificandum: ſcientia ad docendum. Hæc duo in nomine Angeli intelliguntur. Prõptitudo ſiue zelus ad proficiendum, Stantes, Auctoritas ad exequendum. Et datæ. Dicit igitur, *& vidi*, quaſi dicat. Ex præmiſſis intellexi ſaluationem iuſtorum. Poſt hæc ex oppoſito intellexi damnationem malorum per officium prædicationis prædicatoribus iniunctum. Vnde per ſeptem Angelos intelligitur vniuerſitas prædicatorum: qui introducuntur canentes tubis ad oſtendendam malignorum & infidelium damnationem, iuxta ſimilitudinem ſacerdotum, qui canentes tubis deſtruxerunt mœnia Hierico. Ioſue 6. Hoc eſt ergo quod dicit, & poſt prædicta, *vidi ſeptem Angelos*, id eſt vniuerſos prædicatores, quia numerus ſeptenarius ſignat vniuerſitatem, tota enim vita hominum dierum ſeptenario voluitur. Deſignantur autem prædicatores per Angelos, qui debent habere ſublimem vitam: vt ædificent exemplo, & cæleſtem ſcientiam; vt erudiant verbo. Vita enim ſancta & diuinorum ſcientia ſunt in Angelis. De vita dicit Gregorius loquens de prædicatoribus ſancte viuentibus. Dum propria vita ſumunt, quod per linguã proximo conferũr. Pſal. Peccatori autẽ dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas? De Scientia Malach. 2. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirẽt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt. Iſid. 3. lib. de Summo bono. Deſinat locum docẽdi ſuſcipere qui neſcit docere, Cæcus ſi cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt. Qui autem hæc duo habet, propinquam habet diſpoſitionem vt fiat Angelus, id eſt nuncius Dei annũciando & prædicando quæ ſunt ſalutis. Iſa. 33. Angeli pacis amarè flebunt. Dicuntur autem ſeptẽ propter vniuerſitatem vt dictum eſt. Item quia ſeptem donis Spiritus ſancti repleri debent, ſecũdum Gloſ. Item quia fidẽ Trinitatis per quatuor mundi partes annunciant. Item propter ſeptem quæ debent hàbere prædicatores, ſicut dicit beatus Bernardus ſuper illud Canticor. 1. Oleum effuſum nomen tuum. Antequam effundatur verbum prædicationis, debet præcedere. Primo cõpunctio, Secundo, deuotio, Tertio, pœnitentiæ labor. Quarto, pietatis opus. Quinto, orationis ſtudium. Sexto, contemplationis otium, Septimo plenitudo dilectionis, *ſtantes in conſpectu Dei*, id eſt promptos & zelantes, ad proficiendum proximo ſecundum voluntatem & imperium Dei, non per incuriam & defectum zeli iacentes. Toh. 5. Inueni iuuenem ſtantem ſplendidum præcinctũ, &c. Rom. 1. In me promptum eſt & vobis qui Romæ eſtis euangelizare, talis promptitudo valde placet Deo. 2. Timoth. 2. Sed verbum Dei non eſt alligatum, vel, Stantes, ſcilicet rectos per affectionem calcantes terrena. Item in ſurſum erectos ſiue eleuatos, per contemplationem, In conſpectu Dei, id eſt vt Deum aſpiciant per intentionem vt omnia propter Deum faciant. Item vt Deum aſpiciant per ipſam contemplationem. Prædicatores enim orationi & contemplationi debent inſiſtere, vt ibi hauriant quod aliis effundant. Ambroſius. Calcatis terrenis cupiditatibus, diuinæ contemplationi inhærent, *& datæ ſunt illis ſeptem tubæ*, id eſt vniuerſum officium prædicationis commiſſum eſt eis à Deo qui vel per ſe, vel per prælatos concedit officium prædican-

A di: Aliter enim prædicare non debet, non enim eſt vſurpandum tantum officium. Romanorum 10. Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Comparatur autem tubæ prædicatio, ſiue officium prædicandi propter ſonum; quia publice & aperte fieri debet. Iſaiæ 58. Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam. Item propter vſum, vſus enim tubarum apud Iudæos erat in bellis, in feſtis, in conuiuiis. Similiter prædicatio excitat ad bellum contra vitia. Ioſue 6. legitur quòd ſeptem ſacerdotes, ſeptem tubis clangebant ad bellandum contra Hierico, id eſt contra vitia mundi, quæ mutatur vt Luna. Hiericho enim interpretatur Luna. Item vocat ad vera ſolemnia, ſcilicet gratiæ & gloriæ. Iſaiæ 30. Canticum erit vobis ſicut vox ſanctificatæ ſolemnitatis. Item inuitat ad omnia conuiuia quæ fiunt hic per gratiam & in futuro per gloriam. Infra 19. Audiui quaſi vocem tubæ magnæ, gaudeamus & exultemus, &c. Septem autem tubæ dicuntur propter vniuerſitatem officij prædicationis quod datur prædicatoribus ad hoc idoneis, vt ſcilicet de vniuerſa ſcriptura prædicent. Item vt prædicent vniuerſis, diuitibus, pauperibus, magnis & paruis, bonis & malis, fidelibus & incredulis. Item vt prædicent vniuerſa quæ ad ſalutem pertinent vt de vitiis & virtutibus, ſuppliciis & præmiis. Heſter 7. Tubæ quorum vſus eſt in Iubileo, id eſt quibus annunciatur peccatorum remiſſio, quæ eſt in via & reuerſio ad hæreditatem quæ erit in gloria: de quibus tubis Ioſue 6. *Et alius*, hîc agitur de excommunicatione prædicatorum, ne ipſis prædicatoribus aſcribatur malorum damnatio, vel ipſi mali videantur inexcuſabiles: ideo prius oſtendit, nec ipſos prædicatores accuſabiles, nec ipſos impios inexcuſabiles. Cum enim Chriſtus ex ſua caritate pro omnibus quantum eſt de ſe paſſus fuerit & omnes apud patrem iuuare paratus ſit, pro omnium etiam ſalute prædicatores ſuos per orbem miſerit; patet nec predicatores à bono doctore ad bonum hominum miſſos deberi accuſari, ſi aliqui damnantur, nec poſſe excuſari homines qui damnantur. Nota Gloſ. Dicturus, &c. Ad oſtendendum autem, quod nec ex parte Chriſti, nec à parte prędicatorum eſt cauſa vel culpa damnationis malorum, ſed ex parte ipſorum, tria oſtendũtur. Primo Chriſti caritas ſiue pietas. Secundo, prædicatorum bonitas, Et accepit. Tertio, commiſſa auctoritas, Et miſit. Chriſti autem caritas oſtenditur in tribus. Primo, in affectu redimendi. Secundo, in affectu regendi. Habens thuribulum. Tertio, in efficacia obtinendi, ſcilicet pro hominibus illud quod deſiderant, Et data ſunt ei. Ex his patet nec Chriſtum nec eius Apoſtolos, ſiue prædicatores eſſe de impiorum damnatione culpandos. Caritas autem Chriſti quantum ad affectum redimendi hominem oſtenditur: Primo, quantum ad humilitatem incarnationis. Secundo, quantum ad deſiderium paſſionis: Et ſtetit. Dicit igitur, *& alius*, quaſi dicat, ita vidi prædicatores, *& alius Angelus*, ſcilicet Chriſtus, qui dicitur Angelus, quia miſſus à patre in mundum ad annunciandum quæ ſunt ſalutis, hominibus. Non enim dicitur Angelus inquantum Deus, ſed inquantum homo. Iſaiæ 9. ſecundum aliam literam. Et vocabitur nomen eius magni conſilii Angelus. Dicitur autem Alius, ab aliis præmiſſis, quia altior & maior eis in dignitate. Ioan. 3. Qui de cælo eſt, ſuper omnes eſt, *venit*. per humilitatis

militatis aſſumptionem. 1. Timoth. 1. Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere. Sed quomodo dicitur veniſſe, qui locum non poteſt mutare, qui vbique eſt totus? Ieremiæ. 23 Cœlum & terram ego impleo, Auguſtinus. 6. lib. Confeſſionum. Vbique totus es, & nuſquam locorum es. Reſpondetur. In his verbis & conſimilibus, non intelligitur Dominus veniſſe, per loci mutationem, ſed per humanitatis aſſumptionem: ipſum aſſumere fuit venire, & ſic ſæpe eius incarnatio vocatur aduentus, ratione humiliationis quæ oſtenditur vocabulo Veniendi. Item ratione manifeſtationis, vnde dicitur veniſſe, quia per carnem ſe dignatus eſt manifeſtare hoc eſt quod dicit Auguſtinus. 1. lib. de Doctrina Chriſtiana. Non per locorum ſpacia veniendo, ſed in carne mortali mortalibus apparendo, veniſſe ad nos dicitur: illuc ergo venit, vbi erat. Quomodo venit, niſi quod Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis? hæc Auguſtinus. *Et ſtetit ante altare*, id eſt paratus fuit & affectuoſus ſe immolare in cruce, quæ eſt altare, in quo oblatum eſt Deo patri ſacrificium noſtræ redemptionis, ſcilicet ipſe Deus homo. Lucæ 12. Et quomodo coarctor vſquedum perficiatur? Vel, Altare, ipſe Chriſtus, quia ſuper eo quaſi ſuper altari offerunt fideles patri preces & merita: qui dicitur ſtare ante altare, id eſt ante ſe ipſum: quia ſcilicet per ſe ipſum placet patri, per alium mediatorem. *Stetit*, ergo, *Ante altare*; id eſt paratus fuit ſe hoſtiam patri offerre, non per mediatorem alium, ſed per ſe ipſum, vel. Altare, Eccleſia in cuius vnitate habet offerri omne bonum Deo, alioquin ei non placet. Ante hoc altare oſtenſus eſt Chriſtus ſtare: quia omnes qui ſunt vel eſſe volunt de vnitate eccleſiæ paratus eſt iuuare & ducere ad ſalutem, & omnibus ſe offert quantum eſt de ſe. 1. Petri. 1. Sperate in eam quæ offertur vobis gratiam. Nota fides dicitur altare, nihil enim Deo eſt acceptum, quod non offertur ſpiritualiter in fide. Pſal. Tunc imponent ſuper altare tuum vitulos. Item cor iuſti etiam dicitur altare, quia in eo immolantur motus beſtiales, vnde dicitur altare holocauſti. De altari Exodi. 26. Præterea ſancta deſideria in eo igne caritatis cremantur, vnde dicitur Altare thymiamatis. Exodi. 30. Facies altare ad adolendum thymiama. Item crux Chriſti. In ipſa enim oblatum eſt illud ſacrificium dignitatis quod eſt ipſe Chriſtus, Amos. 9. Vidi Dominum ſtantem ſuper altare. Item Chriſtus ipſe, vt dicit Gloſa; quia per eum & ſuper eum offerimus patri preces noſtras Item eccleſia ſuper cuius vnitatem debet offerri Deo omne bonum noſtrum, Iſaiæ 60. Offerentur ſuper placabili altari meo, ſcilicet fideles ſuper eccleſiæ vnitatem, *Habens thuribulum*, hic oſtenditur Chriſti caritas in effectu regendi, ſpecialiter quantum ad Apoſtolos quos ipſe rexit, vt per eos, alios regeret, vnde dicit Habens thuribulum, id eſt Apoſtolos qui ſunt quaſi thuribula, & vaſa ignis ſpiritus ſancti inferius clauſa, per contemptum carnis & terrenorum: ſuperius aperta, per deſiderium ſupernorum, de quibus exeunt vapores thymiamatis, id eſt orationum ex interna deuotione aſcendentes coram Domino: de quibus etiam exit odor ad homines, per quem Chriſtus manifeſtatur; quem prædicant docendo, & ſequuntur imitando, 2. Cor. 11. Odorem notitiæ ſuę manifeſtat per nos in omni loco. *Aureum*, propter cæleſtem ſapientiam per quam ſunt fulgidi, decori ac pretioſi apud Deum & homines, vel propter caritatem, quę dat fulgorem, decorem ac valorem. De quo Auro ſupra 3. Suadeo tibi emere aurum ignitum. In Apoſtolis fuit ſapientia cœleſtis,

A & affectus caritatis ad Deum & ad ſalutem hominum. De his 3. Reg. 10. Omnia vaſa in quibus potabat Salomon, erant aurea. *In manu ſua*, id eſt in ſuo regimine. In hoc autem oſtenditur caritas & pietas Chriſti ad genus humanum; quia ad conuerſionem & inſtructionem hominum eius Apoſtolos & Diſcipulos & alios prædicatores præparauit eligendo, informando, regendo, mittendo, ſicut infra ſequitur, vnde nec ex parte Chriſti nec ſuorum prædicatorum eſt culpa, ſi qui damnantur. Specialiter tamen de apoſtolis & diſcipulis hic agitur. Nota quod cor humanum debet thuribulum eſſe in quo ſit ignis amoris & thus deuotionis, & ſic aſcẽdet coram Deo odor ſacræ meditationis, affectionis & orationis, ſine igne autem hoc fieri non poteſt per B quem thus reſoluitur. Eccleſiaſtici. 50. Quaſi ignis effulgens & thus ardens in igne. Debet autem clauſum eſſe inferius, apertum ſuperius. Gloſ. 3. Quæ ſurſum ſunt quærite. Debet etiam eſſe aureum per veram & cæleſtem ſapientiam ſine qua nihil eſt fulgidum acceptum ſiue decorum ac pretioſum in conſpectu Dei. De hoc thuribulo aureo per figuram dicitur 3. Reg. 7. vbi legitur quod Salomon fecit thuribulum ex auro puriſſimo. *Et data ſunt*, hic oſtenditur Chriſti caritas in efficacia impetrandi. Ipſe enim pro eis qui ſibi adhærent efficaciter impetrat quod deſiderant. Primo ergo oſtenditur orationum effuſio ſiue oblatio apud mediatorem. Secundo earundem exauditio per ipſum apud patrem, Et aſcendit. C Dicit igitur, *Et data*, quaſi dicat: ita prius præparauit Apoſtolos & diſcipulos ad ſalutem hominum. Ipſos etiam homines paratus eſt apud patrem iuuare, ſi in fide ipſum inuocent. Et hoc eſt. Et data ſunt ei, id eſt angelo, *Incenſa multa*, id eſt Chriſto offeruntur à iuſtis orationes Deo acceptabiles. Pſalm. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, & dicit, *Multa*. propter multas innouationes ſanctarum affectionum, & varietatem meditationum & orationum. *Vt daret de orationibus ſanctorum omnium*, id eſt iuſtorum, id eſt vt repræſentaret orationes iuſtorum Deo patri. Ipſe enim eſt mediator noſter, per quem acceſſum habemus ad patrem, & per quem orationes iuſtorum exaudiuntur. D Vnde & in orationibus eccleſiæ petitur orationum exauditio per ipſum filium, vnde ſequitur Dominum noſtrum, &c. Dicit autem partitionem de orationibus, non omnes orationes, quia non omnes orationes iuſtorum exaudiuntur, ſed illæ quæ ſunt vtiles ad ſalutem. Quandoque enim petitur quod non eſt expediens dari, vt patet in oratione Pauli. 2. Cor. 2. Ter Dominum rogaui. Super altare aureum, id eſt Deo trinitati, qui eſt ſuper ipſum Chriſtum, inquantum homo eſt: qui inquantum Chriſtus, eſt altare, quia ſuper ipſum offerimus preces & merita noſtra Deo. Aureum, propter pretioſitatẽ, totus enim eſt aureus, quia totus pretioſus, & iam ſecundum quod homo. E Quod, ſcilicet, Altare, eſt ante thronum, id eſt in bene placito patris ſedentis in throno, id eſt in eccleſia quã inhabitat & regit. Ipſum enim altare, quod eſt Chriſtus, eſt per omnia patri acceptum. Item placet patri, vt per hoc altare, homines, & hominum orationes fiant acceptabiles, vel. Vt daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, id eſt repræſentaret eas Deo, ſuper ſe ipſum qui eſt altare aureum, vt dictum eſt. Ipſe enim non per alium, ſed per ſe ipſum offert orationes iuſtorum patri. Nam alius mediator non eſt. Hebr. 7. Accedens per ſemetipſum ad Deum ſemper viuens ad interpellandam pro nobis. *Quod eſt ante thronum*, id eſt eccleſiam, quia Chriſtus Dominus,

offert ſuis, promptum ad placandum patri, & ad offerondum orationes eorum patri ſicut pontifex bonus. Habr. 4. Habentea pontificem magnom qoi penetreuit cœlos Ieſum, *Et aſcendit*, id eſt factus eſt acceptabilis, *Fumus*, id eſt compunctio & deuotio, *Incenſorum*; id eſt ad modum incenſorum redolens, *De orationibus ſanctorum*, quæ ſunt incenſæ de quibus iam dixit, Et data ſunt ei incenſa multa. Compunctio autem & Deuotio dicitur fumus, quia ſicut ex igne operante in lignis, dum ea ignit & concremat, ateen ſit fumus: ſic ex igne amoris operante interius in cogitationibus & affectionibus: & ignente & concremante eas procedit compunctio & deuotio in oratione, quæ deuotio eſt Deo acceptabilis, & ideo dicitur de orationibus fumus aſcendere coram Deo. *De manu angeli*, id eſt mediante operatione ſiue interpellatione Chriſti. *Coram Deo*, ſcilicet patre. Ipſe enim eſt mediator, per quem deuotio oratioourn ſit efficax & acceptabilis apud patrem. 1. Ioann. 2. aduocatum habemus apud patrem. Sed quomodo dicitur Chriſtus offerre orationes iuſtorum Deo, cum ipſe ſit Deus? Offerens autem & cui offertur differri debent. Item quare dicitur offerri patri, vt dicit Gloſa ſuper illud, vt daret, cum æquè ſint offerendæ orationes tribus perſonis, quia ſibi ſunt coæquales; Reſpondetur ad primum, quod recte dicitur Chriſtus offerre Deo preces noſtras: quia ipſe in quantum offerens differt à ſe inquantum ei offertur & à Patre & Spiritu ſancto. Ipſe enim inqoantum homo eſt offert preces noſtras ſibi, inquantum Deus, & patri & ſpiritui ſancto. Ipſe enim eſt mediator in quantum homo, ſicut dicit Auguſtinus. Et ſic offert deuotionem hominum Trinitati, vt dicit Gloſa, ſuper illud, Super altare. Ad aliud dicendum, quod ſicut dictum eſt Chriſtus homo offert preces iuſtorum Trinitati. Quandoque autem dicitur offerri patri, non quia non ſimiliter offerat ſibi inquantum Deo & ſpiritui ſancto, cum perſonæ ſint ſibi coæquales, ſed illud dicitur ratione auctoritatis, quæ conuenit patri, quæ non dicit maiorem dignitatem in patre: ſed dicit originem reſpectu aliarum perſonarum: quia à patre eſt filius, ſimiliter & ſpiritusſanctus Et acceperunt, hic introducitur bonitas miſſorum Apoſtolorum ad oſtendendam excuſationem eorum & inexcuſabilitatem impiorum: quia repleti fuerunt gratia ſpiritusſancti, vnde patet eos deſideraſſe & procuraſſe quantum in ſe fuit ſalutem hominum & hoc eſt quod dicit. *Et accepit angelus* id eſt Chriſtus. *Thuribulum aureum*, ideſt Apoſtolos, accepit inquam non tactu corporali, ſed amplexu ſpirituali, manu ſcilicet ſuæ bonitatis, ad replendum eos amplioribus donis, vnde ſequitur. *Et impleuit illud* ſcilicet thuribulum, id eſt Apoſtolos & diſcipulos, cum ſpiritum ſanctum ſuper eos effudit abunde Act. 2. Repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, *De igne altaris*, id eſt de igne ſpiritusſancti, quo tempore plenus fuit, qui eſt altare fidelium. Ioan. 1. Plenum gratiæ & veritatis. Vt enim eſſent idonei & haberent virtutes ad prædicandum hominibus, datus eſt eis ſpiritusſanctus in abundantia. Et per hoc ſignatum eſt quod prædicator debet habere claritatem in ſcientia, & ardorem in vita, claritatem etiam in exemplo, & ardorem in anima. Ignis enim in cuius ſpecie apparuit ſuper eos ſpiritus, lucet & ardet, vnde de illo Nobili prædicatore, ſcilicet Ioanne Baptiſta dicitur Ioanois. 5. Ille erat lucerna ardens & lucens, vel. De igne altaris, ideſt de igne, cuius via fuit manifeſtata in patibulo crucis. Ignis enim ſpiritusſancti in Chriſto mul-

A tum luxit, & ſuum ardorem manifeſtauit in cruce, ex ſola enim caritate paſſus eſt, & de iſto igne dedit Apoſtolis vt hominum ſalutem zelarent, & pro Chriſto, vel pro ipſis hominibus mori parati eſſent. Ioannis primo. Et de plenitudine eius omnes accepimus. Sed quomodo hic dicitur accepiſſe thuribulum ideſt Apoſtolos, cum prius accepiſſet eos? vnde & ſupra dicitur, Qui habebat thuribulum in manu ſua. Reſpood. Acceperat prius ad illuminandum & regendum. Hic autem dicitur accepiſſe ad aliud, id eſt ad amplius replendum, & ad mittendum repletos ad homines conuertendos, ſicut poſt ſequitur. Item obiicitur de hoc quod dicitur Impleuit illud de igne altaris. B Cum enim hæc propoſitio denotet partialitatē aut notet partem ſpiritus ſancti qui erat in Chriſto, coram Apoſtolis, aut partem gratiæ creatæ: Si primo modo, ergo habet partem & partem, quod falſum eſt, Si ſecundo, ergo pars gratiæ Chriſti ablata eſt à Chriſto, & data ipſis, quod eſt abſurdum Reſpond. Per hæc verba Impleuit illud de igne altaris, intelligitur ipſe ſpiritus ſanctus amplius datus Apoſtolis & etiam dona eius. Cum enim datur ipſe. Dantur & eius dona, & econtrario, quod eſt intelligendum de donis gratum facientibus. Tum illa partialitas, quę notatur per illam propoſitionem, non intelligitur reſpectu ſpiritusſancti in ſe, ſed reſpectu gratiæ creatæ C ſiue donorum. Nota ergo quod illa propoſitio duo notat, ſcilicet partialitatem & conformitatem. Partialitatem autem dico, non quia gratie data Apoſtolis in Pentecoſte ſit pars gratiæ, quæ eſt in Chriſto ſecundum virtutem, ſed pars dicitur ſecundum quendam modum loquendi: quia gratie ſpiritusſancti longe copioſior fuit in Chriſto quàm in Apoſtolis: ita vt ipſi quaſi partem gratiæ habere videntur, Chriſtus vero totam, Conformitas vero fuit, quia gratia illa, tam in Chriſto qoam in eis fuit ad illuſtrandū & ad accendendum proprium ſubiectum, & etiam ad redundandum in aliis per effectum. Ad obiectum patri, quia non notatur pars gratiæ ſecundum virtutem, Non enim fuit aliqua pars gratiæ Chriſti data Apoſtolis, ſed ſecundum propoitionem: quia lon- D ge minus fuit in Apoſtolis gratia, in Chriſto autem perfectiſſime vt dictum eſt. Simili modo dicitur, Numer. 11. Auferam de ſpiritu tuo tradamque eis. *Et miſit*, hic oſtenditur auctoritas Apoſtolis commiſſa, per quam patet eos non eſſe culpandos; nec ipſum Chriſtum de damnatione reproborum: cum ipſe Chriſtus ſalutem hominum zelans. Apoſtolos ad eorum ſalutem miſerit. Iuxta miſſionem autem tangitur de actu ad quem miſſi ſunt & de effectu conſequente. Primo ergo oſtenditur miſſio Apoſtolorum. Secundo actus miſſorum. Et facta. Tertio commotio populorum, Et terręmotus. Dicit igitur, *Et miſit*, thoribulum impletum, ideſt Apoſtolos, *In terram*; ideſt ad diuerſas partes terræ. Marci vltimo: Euntes in mundum vniuerſum, &c. vel E In terram, id eſt ad illos qui apti erant ferre fructum ad modum terræ, vt fuerunt Gentiles. De quibus Pſalm. In auditu auris &c. *Et facta*, notatur actus miſſorum, qui fuit triplex. Emiſerunt enim tonitrua comminationum, Voces admonitionum, Fulgura miraculorum. Dicit igitur, *Et facta ſunt*, ab Apoſtolis miſſis. *Tonitrua*, comminationum, quæ terrent *Voces* admonitionum, quæ mulcent vel. Voces, promiſſionum. *Et fulgura*, miraculorum, quæ ſimul illuminant & incutiunt timorem Dei: de his tribus ſupra. 4. Et de throno procedunt fulgura & voces & tonitrua, *Et terræmotus*, id eſt terrenorum hominum motus, id eſt interior commotio, *Magnus* ſup-

ple

plefactus eſt ad prædicationem Apoſtolorum. Magna enim commotione concitati ſunt homines ad verba eorum: quidam ad bonum ſcilicet ad conuerſionem, ſicut legitur. Actor. 13. Quod crediderunt de Gentilibus quotquot erant præordinati ad vitam, quidam ad malum, vt ad blaſphemiam, vel ad perſequendum ipſos prædicantes, ſicut legitur Actor. 13. quod Iudæi concitauerunt mulieres religioſas & honeſtas & primas ciuitates, & excitauerunt perſequutionem in Apoſtolos. Aliter poteſt intelligi. Oſtenditur enim caritas & beneuolentia Chriſti ad ſalutem hominum multiplex? vt oſtendatur cauſa damnationis non eſſe niſi ex parte eorum qui damnantur, vnde Primo oſtenditur myſterium incarnationis. Secundo, promptitudo complendæ redemptionis. Et ſtetit, Tertio. ſuſtinentia deſideratæ paſſionis, Et data ſunt. Quarto deſtinatio dilatandæ prædicationis, Et miſit in terram, Dicit igitur, *Et alius*, expone vt ſupra, *Et ſtetit* hic oſtenditur in Chriſto promptitudo complendæ redemptionis, & hoc dupliciter, Primo quantum ad effectum animæ, *Et ſtetit ante altare*, expone vt ſupra. Secundo quantum ad obedientiam ex parte carnis, *Habens thuribulum*, id eſt carnem ſiue humanitatem in qua crematur thus, id eſt orationes ſanctorum, vnde aſcendit fumus in odorem ſuauiſſimum Deo. Iuſti enim ante Chriſti aduentum habebant quidem thus, ideſt orationes: ſed non thuribulum vnde eorum orationes non habuerunt plenam efficaciam; nunc autem habemus, ſcilicet Chriſti humanitatem, in qua crematur thus deuotionis, quia per eam fit oratio acceptabilis. Aureum propter acceptabilitatem & pretioſitatem, quam habuit eius humanitas propter immunitatem à peccato, & propter vnionem cum Verbo. Hoc thuribulum aureum ſignatur per illud de quo dicitur. Hebr. 9. Poſt velamentum autem tabernaculum, quod dicitur ſancta ſanctorum, aureum habens thuriburum, *In manu ſua*, ideſt in poteſtate ſua & perfecta obedientia, quia caro Chriſti omnino fuit obediens ſpiritui, quod ſignatur Geneſ. 7. In Arca Noe, vbi omnia animalia erant pacata, ideſt omnea motus ſenſualitatis in Chriſto. *Et data*, hic oſtenditur ſuſtinentia paſſionis Chriſti. Ante paſſionem præceſſerunt multæ orationes iuſtorum pro redemptione. Secundo orationum exauditio in acceptatione. Et aſcendit. Tertio ipſa earundem adimpletio in paſſione, Et accepit. Dicit igitur *Et data ſunt ei incenſa multa*, ideſt datæ ſunt ei à Deo patre multiplices orationes Deo acceptabiles pro generis humani reparatione, id eſt data eſt Chriſto ſecundum humanitatem auctoritas, virtus, & idoneitas præſentandi apud patrem orationes antiquorum qui redemptionem petierant, vnde ſequitur, *Vt daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum*, id eſt vt repræſentaret eas patri ſuper ſe ipſum patientem. Ipſe enim patiens fuit altare, ſuper quo factæ ſunt acceptabiles: per eius paſſionem orationes antiquorum, qui ſupplicauerunt Deo pro reparatione, *Quod eſt ante thronum*, id eſt in beneplacito ſedentis in throno, quia patri placebat orationes iuſtorum ſuper hoc altare immolari, per ipſius Chriſti paſſionem, vel. Ante thronum, ideſt eccleſiam vt ſupra, vel, ſuper altare, id eſt crucem in qua ſe pro omnibus obtulit. Aureum, propter pretioſitatem; quia in eo oblatum eſt pretium humanæ redemptionis. Quod eſt ante thronum; ideſt in beneplacito Dei ſedentis in throno; quia placuit Deo, vt quod fuit contractum ligno præuaricationis, ſolueretur per ſignum crucis. de quo Prouerb. 13. Lignum vi-

A tæ deſiderium veniens. In hoc enim ligno impletum fuit deſiderium antiquorum, vel. Ante thronum, id eſt eccleſiam, quia nobis offertur crux Chriſti in refugium & auxilium. Item quia ſemper debet haberi tanta gratia præ oculis mentis. Eccleſiaſtici 29. Gratiam fideiuſſoris ne obliuiſcaris. Bernardus ſuper illud Canticorum primo: Faſciculus myrrhæ, &c. Si ſapiens fueris hunc myrrhæ amarum faſciculum de principali pectoris tui, nec ad horam patiaris auferri. Amara illa omnia, quæ pro te pertulit ſemper in memoria retinens & aſſidua meditatione reuoluens. Vt daret de orationibus, quia non omnes orationes erant pro redemptione, ſed pro aliis etiam obtinendis. Vel quia non

B omnes orationes iuſtorum erant exauditæ, ſicut quas non expediebat exaudiri? vt tactum eſt ſupra Sanctorum omnium, hoc dicit quia oratio omnium iuſtorum, qui amplius quibuſdam aliis illuminati fuerunt, erant vt Filius Dei, genus humanum redimeret, licet non omnis oratio eorum. Hoc enim orabant iuſti qui fuerunt ante eius paſſionem, vnde dictum eſt Symeoni per ſpiritum, aduentum Chriſti expectanti, quod non videret mortem niſi vidiſſet Chriſtum Domini. Et dicitur Iſaiæ 63. Vtinam diſrumperes cœlos & deſcenderes. Pſalm. Inclina oculos tuos & deſcende. Quaſi dicat Chriſto data eſt poteſtas, efficacia, idoneitas, vt orationes antiquorum ac deſideria de reparatione per

C ipſum facienda patri præſentaret, & impleret ſuper ſeipſum patientem, ſiue ſuper crucem, Et aſcendit, per acceptationem, Fumus incenſorum, id eſt deuotio redolens ſicut multa incenſa. De orationibus ſanctorum de manu angeli: id eſt mediante ipſo Chriſto. *Coram Deo*, Trinitate, quia per ipſum mediatorem factæ ſunt apud patrem acceptabiles orationes antiquorum. Ipſo enim offerenta eas patri etiam ante paſſionem magis factæ ſunt Deo acceptabiles, quàm prius, licet & ante diſponeret eas implere, vnde ipſe dicitur mediator non ſolum propter paſſionem ſed etiam preces iuſtorum patri præſentando, & impetrando, 1. Timoth. 2. Vnus eſt mediator Dei & homi-

D num homo Chriſtus Ieſus. Maxime autem præſentauit in paſſione, in qua impletum eſt deſiderium ſanctorum, vnde ſequitur, *Accepit Angelus Thuribulum Aureum*, id eſt carnem ſuam parauit & expoſuit paſſioni, quando venit Hieruſalem ſciens quod ibi occideretur Matth. 20. Ecce aſcendimus Hieroſolymam, &c. Ioann. 19. Ieſus autem ſciens omnia quæ ventura erant ſuper eum proceſſit & dixit: quem quæritis? *Et impleuit illud*, ſcilicet thuribulum, id eſt humanitatem, ſcilicet corpus & animam, *De igne altaris*, id eſt de ardore paſſionis, quam in cruce ſuſtinuit, quæ hic dicitur altare. Paſſio propter vehementiam doloris igni comparatur. Pſalm. Igne me examinaſti. Per hoc etiam quod dicitur Impleuit, oſtenditur im-

E menſitas ac grauitas paſſionis. Pſalm. Repleta eſt malis (ideſt afflictionibus) ideſt anima mea, *Et miſit* hic oſtenditur deſtinatio dilatandæ prædicationis, & Primo oſtenditur deſtinatio ſiue miſſio prædicatorum. Secundo actus deſtinatorum Et facta ſunt. Tertio commotio populorum, vt prius & poſt paſſionem *Miſit*, ſcilicet thuribulum, ideſt humanitatem ſuam. *In terram*, ideſt prędicatores ad hoc deſtinatos, vt eam credant & imitentur creditam, vnde & Apoſtoli dicuntur equus Domini, vt ſupra, Et facta ſunt, per Apoſtolos à Deo deſtinatos, per orbem terrarum. Tonitrua, vt ſuprà, *Et ſeptem angeli*, hic oſtenditur præparatio prædicatorum

ad officii actum ſcilicet ad prædicandum. Poſtquàm enim oſtenſum eſt Chriſtum eſſe mediatorem, & quantum eſt de ſe paratum omnes ſuſcipere ad ſalutem, conuenienter ſubditur de damnatione impiorum quæ intelligitur ex prædicatione prædicatorum: quam damnationem patet ex præmiſſis eſſs inexcuſabilem. Prius tamen agitur de præparatione prædictorum. Dicit igitur, *Et ſeptem Angeli*, id eſt vniuerſi prædicatores ſpiritu ſeptiformi imburi, *Qui habebant ſeptem tubas*, id eſt vniuerſum officium prædicandi vt ſuprà, *Præparauerunt ſe*, implendo prius opere quod dicturi erant ore. Secundum exemplum Domini, de quo Act. primo. Cœpit Ieſus facere & docere. Gregorius. Neceſſe eſt vt qui verbum Dei loquitur prius ſtudeat ſcire qualiter viuat, vt poſtea vita colligat, quæ & qualiter dicat. Item in excitando ſe ad mentis ardorem, ad quam alios debent attendere per ſermonem, vnde Gregorius. Ipſi de omnipotente Deo ſciunt loqui ſuauiter, qui hunc didicerunt in cordis ſui viſceribus amare veraciter. Item ordinando intentionem, vt non ad inanem gloriam vel propter lucrum temporale; ſed propter Deum & proprium meritum. & ſupremum bonum, 2. Cor. 2. Non ſumus ſicut plurimi adulterantes &c. Iſidor. 2. lib. de Summo bono. Mala eſt intentio quæ pro terreno lucro aut vana gloria eſt. Item præuidendo prudenter, quid ſit dicendum, & quibus & quando, & quantum & qualiter. Gregorius. In ore paſtoris magna debet eſſe conſideratio locutionis. Penſare enim debet doctor, quid loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur. & quantum loquatur ſi enim vnum defuerit, locutio apta non erit. Item fundendo orationem, vnde Auguſtinus. 3. lib. de Doctrina Chriſtiana. Orando pro ſe ac pro illis quos eſt allocuturus, ſit orator, antequam doctor. Præparatio igitur prædicatorum, debet eſſe multiplex, videlicet per Operis exhibitionem, per Affectus inflammationem, per Intentionis ordinationem, per Mariæ & circunſtantiarum præmeditationem, per Deuotam orationem. Ad quid autem hæc ſit præparatio ſubditur. *Vt tuba canerent*, ideſt vt officio prædicationis vterentur in actu. Recte autem ſic loquitur; quia etſi prædicatio quandoque terrere debeat, tamen etiam debet allicere ad amorem quantum ad incuſſionem timoris officium prædicandi, ſiue prædicatio dicitur tuba: quantum ad ſecundum vocatur prædicatio cantus. Ioel. 2. Canite tuba in Syon. Quidam ſemper ſe præparant & nunquam canunt, qui ſemper ſtudent & nunquam prædicant. Sed obiicit Gloſ. quia dicitur Matth. 10. Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Item quare dicitur, Vt tuba canerēt in ſingulari, cum ante dixerit Septem tubas, Reſpondatur ad primum reſpondet Gloſ. quod Apoſtoli fuerunt priuilegiati in hoc, quia ſpiritus ſanctus eis ita aderat, quod non oportebat eos præmeditari; ſed alii qui non ſunt in hoc priuilegiati præmeditari debent. Aliter poſſet eſſe præſumptio, vel inanis gloria, niſi in caſu ſcilicet cum ſubito prædicare oportet vel huiuſmodi, & niſi eſſet prædicator multum habens ad manum ea quæ ſunt Dei propter altitudinem intelligentiæ, vel guſtum experientiæ, vel donum illuminationis internæ Nota autem quantum ad materiam prædicationis, quod debet eſſe præmeditatio de Vero, Honeſto & Salutifero. Nam circa illud quod prędicandum eſt, hęc tria ſunt attendenda; ſcilicet, Veritas, quia falſa non ſunt prędicanda. 1. Timoth. 2. Veritatem dico, non mentior, Doctor gentium in fide & veritate. Item Honeſtas. Non enim omnia vera ſunt prędicanda, quia quędam non decerent. De his duobus di-

A citur in Pſal. Eloquia Dei eloquia caſta, argentum igne examinatum. Item Vtilitas. Non enim omnia vera & honeſta ſunt prędicanda, ſed quę ſunt ad ſalutem vtilia. Mat. 4. Prædicans Euangelium regni. Ad illud poteſt dici, quod ſic recte loquitur, quia licet ſint diuerſa prędicādi officia & diuerſæ prædicationes, ſecundum prędicatorum diuerſitatem: tamen vnitas eſt in origine & in fine. Origo eſt ſcriptura ſacra, vnde debet omnis prędicatio ſumi. Finis eſt honorificatio diuina in eius laude, & humana ſalute, vel quia quilibet prędicator habet proprium officium, & propriam prędicationem, *Et Primus*, hic agitur de ipſo cantu tubarum, in quo cantu oſtenditur damnatio reproborum. Vidit autem & audiuit ſeptem angelos

B tuba canentes ad ſignandum prędicationem vniuerſorum prædicatorum, ſecundum diuerſos ſtatus eccleſię: Et Primo agitur de cantu pertinente ad ſtatum eccleſię initialem vel medium, vt eſt cantus quatuor angelorum. Secundo de cantu pertinente ad ſtatum vltimum, vt eſt cantus trium angelorum ſequentium, circa finem huius capit. Et vidi. Prima pars diuiditur in quatuor, ſecundo cātus quatuor angelorum. Primo, ergo agitur de cantu primi angeli. Secundo, ſecundi, Et ſecundus angelus. Tertio, tertii. Et tertius, Quarto quarti, Et quartus Ad intelligentiam horum notandum, quod à prin-

C cipio fundationis eccleſiæ perſeuerauit prędicatio euangelica: Multa tamen hoſtis generis humani ſucceſſiue obiecit impedimenta ſemper grauiora. Primo Iudęorum, Secundo gentilium principum, vt Romanorum & aliorum. Tertio Hęreticorum. Quarto falſorum fratrum. Quinto Antichriſti & ſuorum. Horum damnationem denunciant iſti angeli. Diſtinguuntur autem ſic cantus ſeptem angelorum. Quia cantus quatuor angelorum pertinent ad ſtatum eccleſię initialem vel medium, quędam enim pertinent ad initialem: quędam ad medium eccleſię ſtatum, quia non ſolum in primo ſtatu fuerunt hęretici & falſi fratres, ſed etiam in ſtatu medio. Cantus verò trium angelorum, pertinent ad ſtatum finalem ſiue vltimum, vnde prima quatuor narrantur vt pręterita: tria verò vt futura, vt dicit Gloſ. in fine cantus quarti

D angeli. Rurſus cantus quatuor angelorum ſic differunt. Nam primus angelus oſtendit damnationem Iudęorum, Secundus matricidarum, ſcilicet gentium perſequentium eccleſiam: Tertius hæreticorum; Quartus falſorum fratrum. Tres verò vltimi ſic differunt. Quintus enim oſtendit præcurſores Antichriſti. Sextus ipſum Antichriſtum cum ſuis. Septimus Iudicium & finem mundi. In prima verò parte ſic proceditur, Primo oſtenditur prędicatio Apoſtolorum. Secundo peruerſitas Iudæorum. Et facta eſt. Tertio pœna eorundem peruerſorum. Et miſſum eſt. Dicit igitur, *Et Primus angelus*, id eſt pri-

E mus ordo predicatorum, ſcilicet ordo ſiue cœtus Apoſtolorum & diſcipulorum, & dicitur primus ordine narrationis, & etiam primus ordine temporis: quia prius contigit excęcatio Iudæorum prædicantibus Apoſtolis. Nota quod ſecundum diuerſitatem ſtatuum eccleſiæ, eſt diuerſitas & ordo angelorum. Item etiam ſecundum diuerſitatem & ordinem perſecutionum. Primus igitur angelus eſt primus ordo prædicatorum, ſcilicet Apoſtolorum quoad primum ſtatum eccleſiæ prædicantium Iudæis. Secundus angelus eſt ordo prædicatorum, quo ad ſecundum ſtatum, ſcilicet Apoſtolorum & diſcipulorum prædicantium Gentilibus, vnde ille ſecundus angelus dicitur ratione ſecundi ſtatus, licet iidē prædicatores fuerint. Tertius āgelus, ordo prędicatorū quantū ad tertiū ſtatū & ſic vlteri⁹ vt infra patebit. *Tuba cecinit*, ideſt

timorem

timorem incuſſit, & ad amorem allexit prędicando quantum in ſe fuit. Et nota quod prędicator debet, ſtrictiorem partem tubę ex parte ſua ponere, latam ex parte hominũ, quia maiorẽ perfectionem debet in ſe habere, quàm aliis ſtricte ſuadeat, cuius contrarium faciunt quidam. De prędicatione Apoſtolorum ad Iudęos habetur. Act. 2. 3. 4. 5. & in aliis locis Actuum *Et facta eſt*. Hic oſtenditur peruerſitas Iudęorum, & hoc quantum ad tria. Primo quantum ad diuini verbi repulſionem. Secundo, quantum ad internę iracundię concitationem, Et ignis. Tertio quantum ad actualem Apoſtolorum interfectionem, Mixta ſanguine. Quid ergo ſequutum ſit ex Apoſtolorum prędicatione oſtenditur. Inde enim facti ſunt magis peruerſi propter ſuam nequitiam, vnde dicitur. *Et facta* B *eſt grando*, ideſt prędicatio quę eſt de ſe ſuauis, Iudęis viſa fuit grando contundens & moleſta, vnde eam repulerunt. Act 28. Legitur quod Paulo prędicante Iudęi leuauerunt vocem dicentes: Tolle de terra huiuſmodi, & proiiciebant veſtimenta ſua & iactabant puluerem in aerem *Et ignis*, eſt factus ſcilicet iracundię ſiue inuidię contra Apoſtolos. Act. 13. Videntes turbas Iudęi &c. & hęc duo erant. *Mixta ſanguine*, ideſt ſanguinis effuſione, quia ex illis duobus ſequuta eſt interfectio prędicatorum, vnde Stephanum interfecerunt, Act. 7. vel Grando poteſt intelligi contumelia verborum, & immanitas exteriorum perſequutorum Act. 8 Facta eſt perſecutio magna in Eccleſia quæ erat Hieroſolymis, &c. Et C ignis &c. vt ſupra. Aliqui libri habent In ſanguine id eſt cum ſanguine, idem ſenſus eſt. *Et miſſum eſt in terra*, hic oſtenditur pœna & Primo oſtenditur reatus pœnæ in generali. Et miſſum eſt, ſcilicet hoc totum ideſt Grando, Ignis, & Sanguis. In terra, ideſt in Iudæos terrenos, vel quia vt terra fructificare debent, cum eſſent exculti per Legem & Prophetas. Per hoc ſignatur quod premiſſa peruerſitas eos obligat ad pœnam, In eos enim cadit? quia in eos per reatum pœnæ redundat. per hoc enim meruerunt excæcari, hic & tandem damnari. Pſalm. Obſcurentur oculi eorum ne videant & dorſum eorum ſemper incurua, effunde ſuper eos iram tuam, &c. Hæc dicuntur de Iudæis ſicut vult Apoſtolus. Rom. 11. D Secundo oſtenditur ipſa pœna in ſpeciali & tertia. Nota quod in Iudæis erat triplex differentia. Quidam enim erant terrenis dediti, qui ſignantur per Terram. Quidam in lege iuſti ſecundum opera exteriora, credentes ſe recte agere, & ſic erat de multis iſti ſignantur per Arbores. Alii in vita ficti male agentes, & bene ſimulantes. & ſe male agere ſcientes, vt Hypocritæ, hi ſignantur per fœnum viride. In Primis iterum erant tres partes, Prima pars fuit de Iudæis credentibus ante Apoſtolorum prædicationem, ſcilicet viſis operibus Chriſti. Alia pars fuit credentium poſt eorum prædicationem. Tertia obſtinatorum, qui nec antè nec poſt crediderunt. Similiter in Secundis triplex pars eodem modo, ſcilicet cre- E dentium ante prædicationem. Item poſt. Item nec ante nec poſt. Dicit igitur, *Et tertia*, quia ita facti ſunt peruerſi Iudæi in magna parte, & ideo *Tertia pars terræ*, ideſt terrenis deditorum *Combuſta eſt*, excæcata igne peccati ſiue malitiæ, Pſalm. Supercecidit ignis & non viderunt ſolem, vel. Combuſta eſt, ideſt comburetur igne perpetuo. Iſaiæ. 31. Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quaſi dicat tertia pars eorum qui terrenis inhiant excæcata eſt & excæcanda de Iudæis vt ad fidem non veniant, & per hoc damnanda. Duæ partes ſaluabuntur, ſcilicet qui crediderunt ante Apoſtolorum prædicationem, vel qui poſt, quia à terrenitate conuerſi

A ſunt, & etiam multi adhuc conuertentur, ſi velimus ſecundam partem in futurum extendere. *Et tertia pars arborum*, id eſt eorum qui erant in lege iuſti, & conuerſantes ſine querela, tendentes in ſurſum per bona opera ſicut bonæ arbores. *Combuſta*, id eſt comburetur igne æterno, Iſaiæ vltimo. Vermis eorum non morietur. De Iudæis enim qui bene operabantur quidam ſaluantur, ſcilicet duæ partes, videlicet qui crediderunt ante prædicationem Apoſtolorum, & qui poſt, qui tamen in fide, cum gratia perſtiterunt, tertia verò pars damnatur, ſcilicet illi qui ante nec poſt crediderunt in Chriſtum, licet aliquando bona opera habuerint ſcilicet Legis doctrinam. *Et omne fœnum viride combuſtum eſt*, ideſt omnis Iudæus in vita fictus & Hypocrita excæcatus eſt & conſumptus igne infidelitatis, vel hypocriſis, ſi quod bonum quandoque habuit, Et bene Fœno comparatur: quia cito areſcit laus & fauor humanus, quem quærunt, ſicut fœnum primo viret, & poſt aret Viride autem dicitur, quia aliquid viroris habere videtur per ſpeciem exteriorem, & quia in flore & virore laudis delectatur. Iob. 8. Cum adhuc ſit in flore &c tales vix ſtatum mutant, vnde huiuſmodi fœnum totaliter combuſtum eſt. Aliter poſſent hæc diſtingui Quidam enim ex Iudæis erant apti ad actiuam, hi per Terram quę eſt apta ad fructificandum. Quidam ad contemplatiuam, quę per Arbores, quę in altum eriguntur. Quidam ad neutram, vt qui omnino vanitatibus inſeruiebant ſequendo mundi florem & virorem per elationem, vel cupiditatem, vel voluptatem, vel hypocriſim, vel infidelitatem, qui etiam ante aduentum Chriſti. Quidam male ſentiebant inter Iudeos vt Sadducæi, qui dicebant reſurrectionem non eſſe: qui tamen tranſierunt vel tranſituri ſunt vt fœnum viride areſcit. Tales autem qui quaſi nullam diſpoſitionem habent ad bonum, non facile conuertuntur, & ideo dicitur. Omne fœnum viride eſſe combuſtum Iſaię 40 Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos. In primis eſt triplex differentia, ſiue pars. Duę partes ſunt perfectę, ſecundum quod in vita actiua eſt dicere hominem perfectum & minus perfectum vel pręlati boni & ſubditi, & per has duas partes in gratia perſeuerantes intelliguntur electi. Tertia vero pars eſt tota numeroſitas reproborum damnandorum vt dicit. Gloſ. Similiter intellige in eis qui ſunt apti ad contemplatiuã. quia horum ſunt tres partes ſcilicet perfecti, minus perfecti & reprobi qui vel non inſiſtunt contemplationi, licet eſſent apti, vel ſi inſiſtunt aliquo tempore, non finaliter perſiſtunt. Quidam enim de contemplatiuis etiam damnabuntur propter defectum perſeuerantiæ, vnde Matt. 24. Duo in lecto. vnus aſſumetur alter relinquetur. Combuſtionem intellige vt ſuperius. Sed obiicitur de hoc quod dicitur. Tertia pars &c. quia dicitur Mat. 20. Multi ſunt vocati pauci vero electi ergo plures ſunt reprobi quàm electi. Et Zachariæ 13. Partes duæ diſpergentur &c. Reſpond. dicendum quod per binarium ſignatur hic duplex ſtatus bonorum, ſcilicet ſtatus eorum qui ante Apoſtolorum prædicationem crediderunt in Chriſtum. cum eius ſigna viderent, & eorum qui poſt: vel perfectorum & imperfectorum vt vult Gloſ. vnde quod hic dicitur non eſt referendum ad perſonarum multitudinem, ſed ad ſtatus duplicitatem, vt patet ex gloſ. & quod ſpecialiter dictum eſt de Iudęis, habet etiam locum in eccleſia, quia quidam ſunt apti ad actiuam, quidam ad contemplatiuam, quidam ad neutram, & priorum tertia pars ideſt reprobi, qui non finaliter perſiſtũt, dãnabuntur Mat. 24. Duo erunt in agro &c. & ſic vlterius vt ſupra

dictum eſt. Sed obiicitur de hoc quod dicitur, Et omne fœnum viride, quia videtur dicere debuiſſe, Tertia pars fœni &c. vt ſupra, quare ergo dicit Omne? Reſpondetur. Per fœnum viride ſignantur illi, qui multum adhærent mundanæ vanitati, quos multum allexit & traxit viror mundi qui tamen cito euaneſcunt, vt fœnum viride, quod hodie eſt & cras in clibanum mittitur: propter huiuſmodi autem adhærentiam fiunt inepti ad conuerſionem, quamuis non impoſſibiles, vnde quod dicitur Omne fœnum viride &c. Intelligendum eſt de eis qui firmiter & finaliter mundano virori & flori adhærent vnde dicitur Omne & non ponitur Tertia para, licet quandoque aliqui multum prius vanis infixi conuertantur; tamen difficillime & raro, Non ſic eſt de his qui ſupra Terra vocantur; quia & ſi ſint cupidi, tamen non ſic tenaciter adhærent, vt hypocritæ & huiuſmodi. Tertio quæritur communiter de Iudæis circa præmiſſa, quare ſcilicet Deus Iudæos primo ad ſe traxit ante legem & ſub lege: Gentiles autem in infidelitate reliquit? Poſtea verò paucis Iudæis conuerſis tempore gratiæ per ſe & per Apoſtolos, reſpectu eorum qui permanſerunt infideles, reliquit Iudæos & facti ſunt obſtinati, Gentiles autem prius idola colentes conuertit? Reſpondetur. Licet aliqua ſuper hæc vere poſſent dici, tamen melius dicitur huius rationem, plenam & claram apud Deum eſſe & nobis occultam eſſe. In talibus enim occulta ſunt ſua Iudicia, tamen iuſtiſſima, quia nihil ſine ratione iuſtiſſima facit, vnde dicit beatus Gregorius. Incomprehenſibilitas diuini iudicii, humanæ mentis oculis non valet penetrari, quare primum Iudæa credidit, Gentilitate omni in perfidia gentilitatis remanente. Poſtmodum verò ad fidem Gentilium corda mollita ſunt, & Iudæorum infidelitas obdurata, hæc Gregorius. Propter hoc ſicut dicit ipſe Gregorius, exclamat Apoſtolus Rom. 11. O altitudo diuitiarum, &c. Et ſicut dicit beatus Gregorius. Iudicia Dei magis ſunt veneranda quam diſcutienda. *Et ſecundus*, hic agitur de cantu ſecundi angeli, per quem intelligitur doctrina prædicatorum in ſecundo ſtatu eccleſiæ, ſcilicet quando Apoſtoli & alii prædicauerunt Gentibus, cuius prædicationis occaſione concitati ſunt Gentiles ad perſecutionem fidelium inſtigante diabolo, & ideo magis ſunt à Deo deſtituti. Primo ergo oſtenditur doctrina prædicatorum, Secundo nequitia Gentilium: Et tanquam. Tertio pœna ipſorum, Et facta eſt. Dicit igitur, *Et ſecundus angelus*, ideſt ordo prædicatorum in ſecundo ſtatu, ſcilicet eorundem Apoſtolorum & diſcipulorum, à Iudæis ad Gentiles tranſeuntium, & dicitur. Secundus ordine narrationis & etiam ordine temporis, licet non ordine perſonarum, quia idem Apoſtoli prædicauerunt primo Iudæis, vt ſupra habitum eſt, ſecundo Gentilibus vt hic dicitur, *Tuba cecinit*, ideſt inter Gentes prædicauit, Act. 13. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repuliſtis illud & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes, *Et tanquam mons* ſcilicet diabolus, qui eſt tanquam mons, per ſuperbiam, per quam eſt groſſus & altus. Ieremiæ. 51. Ecce ego ad te mons peſtifer, *Magnus*, propter magnitudinem ſuperbiæ, adhuc enim valde ſuperbus eſt. 51. Ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ, *Ardens igne*, Inuidiæ, hoc igne ardet diabolus. Inuidet enim ſaluti humanæ; quia videt hominem ad beatitudinem, quam ipſe amiſit, poſſe aſcendere, & ideo ardens dolore inuidiæ, hominem tentat, vt eum ad tartara trahat, Sapient. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Bene autem Inuidia dicitur ignis; quia mentem cremat & vexat per dolorem de alieno bono tum in diabolo tum in aliis inuidis, vnde Gregorius. Cum deuictum cor liuoris putredo corruperit, color pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigeſcunt Et in cogitatione rabies; in dentibus ſtridor, nil lætum de proximis libet: quia tabeſcentem mentem ſua pœna ſauciat, quam fœlicitas torquet aliena. *Miſſus eſt*, ideſt immiſſus, *in mare*, id eſt in Gentiles ad nocendum, & prouocandum eos contra Apoſtolos & alios prædicatores. Mundus autem ſiue Gentilitas dicitur Mare, Ratione tumoris: per ſuperbiam. Ionæ. 1. Mare ibat & intumeſcebat. Ratione Inquietudinis, per gulam, quia affectus guloſi non quieſcit, Prouerb. 30. Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes affer affer, Gula ſcilicet & Luxuria, ſanguiſuga eſt carnalitas. Ratione fœtoris, quantum ad luxuriam, propter quam voluptuoſi vocantur Hirci. Zachariæ. 10. Et ſuper hircos viſitabo. Ratione capacitatis: quantum ad auaritiam, quia non redundat. Ratione feruoris quantum ad iracundiam. Iſaiæ. 57. Impii quaſi mare feruens. Gregorius. Iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti. Ratione amaritudinis, quantum ad accidiam, quæ dum vtilem laborem, vel bonæ actionis vel prædicationis vel meditationis aut orationis refugit, internam amaritudinem gignit, vnde Gregorius vocans eam nomine triſtitiæ dicit ita: Dum mens dulcedinem tranquillitatis per triſtitiam amiſerit, nihil hanc niſi mœror paſcit. Ratione obſcuritatis, quantum ad perfidiam. Mare enim ratione profunditatis & fluctuationis obſcuritatem habet, ſic & infideles obſcuri ſunt per tenebras errorum, Rom. 1. Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Nequitia igitur gentilium ex inhabitatione diaboli, tum ex figura maris propter multiplex vitium. Sed à quo eſt miſſus diabolus in Gentiles? Item ante erat in Gentibus, quomodo ergo prædicantibus Apoſtolis eſt miſſus in eos? Reſpondetur. Dicendum quod diabolus miſſus eſt in Gentiles, vel à propria libidine, quia nocere appetit, ipſum impellente in corda hominum, vel ab ipſo Deo non impellente, ſed permittente: quia non poteſt nocere niſi à Deo permiſſus, & ideo poteſt dici miſſus ab eo, non vt agente, ſed vt iuſte permittente, Iuxta hoc dicitur de Saul. 1. Reg 16. Exagitabat eum ſpiritus nequam à Domino. Similiter Matth. 8. Si eiicis nos mitte nos in gregem porcorum. Ad aliud dicendum quòd diabolus dupliciter mittitur, id eſt immittitur in aliquem, aut poſſidere incipiendo & ſic mittitur in eum qui cum prius iuſtus eſſet, nunc de nouo peccat mortaliter, aut prius poſſeſſum amplius ſiue plenius poſſidendo, & ſic mittitur in eos qui prius erant mali, hoc modo accipitur quod hic dicitur, quia prædicantibus Apoſtolis & aliis dom Gentiles multi repulerunt verbum Dei, permiſit iuſte diabolum eis magis prędominari, ita vt prædicatores flagellarent & occiderent. Iuxta hoc dicitur de Iuda. Ioan. 13. Et poſt buccellam introiuit in eum ſathanas. *Et facta eſt*, hic oſtenditur pœna Gentilium obſtinatorum conuerſis tamen multis, quæ pœna, non eſt ſolum pœna præciſe, ſed etiam eſt in eis quædam pœna, quæ eſt culpa & crudelitas perſecutionis, quæ ſequitur ex præcedentibus peccatis. Quidam autem Gentilium erant minores, qui deſignantur nomine Maris, licet prius nomen maris, communiter pro paruis & magnis acciperetur. Hic enim loquitur ſub diſtinctione non prius. Quidam maiores; & hoc ſub duplici differentia, ſcilicet, vel ra-

tione ſcientiæ vel apparentis bonitatis, & hi nominæ creaturæ habentis animam in mari deſignantur vel ratione poteſtatis, & hi per naues, & omnes hi ſubdiſtinguuntur ſecundum triplicem differentiam vel ſtatum & ideo dicitur Tertia pars &c. Dicit igitur diabolo inſtigante, *Facta eſt tertia pars maris*. id eſt Gentilium minorum qui nomine communi deſignantur. Horum quidam approbauerunt & receperunt doctrinam ſanctorum in aperto quidam humanoe timentes, in occulto, & hæ ſunt duæ partes, quidam nullo modo approbauerunt nec receperuot ſed perſecutionem concitauerunt, vſque ad occiſionem, vnde dicitur, *Et facta eſt tertia pars maris ſanguis*, ideſt peccatrix: perſequendo ſanctos fideles, Per ſanguinem enim peccatum ſignatur, ratiooe Infecti onis, ratione Horroris, ratione Signi mortis, quia peccatum turpiter inficit, horribile eſt, & ſignum eſt mortis ſpiritualis, immo & cauſa, Oſeæ. 4. Sanguis ſanguinem tetigit, vel. Sanguis, id eſt crudelis actualiter per ſanguinis effuſionem. Micheæ 7. Omnes inſidiantur in ſaoguine, &c. Iſtæ tres partes poſſunt aliter accipi, ſcilicet perfecti, & imperfecti, licet aliquando mali fuerint. Item reprobi. Sed obiicitur de hoc quod dicitur Sanguis. Primo modo per Gloſam, Nam quomodo dicitur tunc facta fuiſſe peccatrix hæc tertia pars, cum prius eſſet peccatrix? Reſpondetur. Non per peccatorum inchoationem ſed accumularionem, Et per montem miſſum in mare & concitantem illud, dum ei Gentiles obedierunt perſequendo fideles, *Mortua eſt*, morte culpæ & per hoc obligata ad mortem gehennæ. Pſalm. Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte. *Tertia pars creatura*, ideſt multiplicis creaturarum: Nomen enim creaturæ agitur hic quaſi collectiue, vnde ſingulare ponitur pro plurali vt patet per hoc quod dicitur Tertia pars creaturæ. Simile Exodi. 8. Venit muſca grauiſſima in domos Pharaonis, ideſt multiplicitas muſcarum grauiſſimarum, vt patet ex ſequentibus Item. Exodi. 10. Arreptam locuſtam proiecit in mare. Nomen etiam Creaturæ accipitur pro digniori creatura, ſcilicet pro homine quia homo eſt dignior creatura inter creaturas inferiores, & etiam pro hominibus qui inter Gentiles videbantur digniores, vt Philoſophi & huiuſmodi. Iuxta hooc modum accipitur Rom. 1. Inuiſibilia Dei à creatura mundi, &c. vnde ſequitur, *Qua*. ſcilicet creaturæ, vt fiat relatio ad plurale ſubintellectum in nomine ſingulariter poſito, vt dictum eſt. *Habebant animas*, ideſt diſcretionem, per quam digniores aliis videbantur. Anima enim ſecundum quod intelligitur rationalis, diſcretionem dat intellectui in eo quod rationalis, maxime quia hic ſpecialiter & cum pondere ponitur, vel Animas, id eſt vitam nobiliorem, ſecundum opera exteriora. Philoſophi enim & huiuſmodi gentiles habebant maiorem diſcretionem, & etiam quædam bona opera, vnde ſecundũ Gloſſam digniores aliis reputabantur. *In mari*. ideſt in mundo, ſiue in ſocietate Gentilium, qoi per mare ſignantur vt ſupra dictum eſt; Quaſi dicat, Quidam philoſophorum, & aliorum qui in ſcientia vel vita digniores aliis videbantur, conuerſi ſunt, & ſic non mortui. Alii vero qui dicuntur Tertia pars, facti ſunt obſtinati, & perſequebantur fideles magis ac magis; mortui ſunt, morte nequitiæ, & diſpoſiti ad mortem gehennæ. Nota igitur quod. Philoſophorum & huiuſmodi, tres erant partes Quidã enim ex ordioe rationis præparati fuerunt ad gratiam recipiendam prædicantibus Apoſtolis: Alii per doctrinam & miracula & exempla ſanctorum, & hi intelliguntur non eſſe mortui; ſed tertii erant, qui

A nec ſic nec ſic, credere voluerunt, de quibus dicitur. Tertia pars &c. vel tres partes ſunt perfecti poſt conuerſionem, licet aliquando mali fuerint. Item reprobi. Sed quomodo dicitur Mortua eſt, cum prius eſſent mortui per peccatum infidelitatis & aliud multiplex? Reſpondetur. Dupliciter eſt mori ſpiritualiter. Aut per primam gratiæ amiſſionem, & ſic dicitur mortuus qui de nouo peccauit mortaliter, cum ante viueret per gratiam, vnde Iſidorus. 2. lib. de Summo bono. Vita corporis anima, vita animæ Deus eſt: & ſicut corpus mortuum ſine anima, ita anima mortua eſt ſine Deo. Aut per maiorem elongationem: ſcilicet à gratia ſiue à Deo, quod fit, cum peccatum multiplicatur & maxime cum anima induratur, & ſic
B accipitur hic, *Et tertia pars nauium*, id eſt eorum qui alios gubernabant & portabant, & quorum motu alii mouebantur, vt erant principes, & huiuſmodi aliorum rectores. *Interiit*: id eſt mortua eſt, ſpiritualiter vt prius. In talibus erant tres partes; Quidam enim ſatis facile crediderunt, Quidam difficile. Tertii nullo modo. De quibus dicitur. Tertia pars nauium, vel perfecti, vel imperfecti, Multi enim principes gentiles conuerſi aſcenderunt ad ſtatum perfectionis Tertia pars eſt reproborum. Hanc diſtinctionem refert Gloſ. Ad omnia huiuſmodi Iſaiæ. 23. Iubilate naues maris, quia vaſtata eſt fortitudo veſtra. Sed de hoc tertio modo diſtinguendi quem ſupra poſuit. Gloſ. obiicitur, quia quandoque perfecti cadunt
C ſimiliter & imperfecti: Item quæritur, quare ſit talis diſtinctio, Tertia pars maris facta eſt vt ſanguis, & in aliis dicitur, Mortua eſt, vel, Interiit? Reſpondetur, Ad primum dicendum quod illa diſtinctio de perfectis & imperfectis, intelligitur de eis qui finaliter in gratia decedunt. Ad aliud dici poteſt quod tam minores quam maiores, qui ſunt tertia pars facti ſunt ſanguis & ſimiliter mortui ſunt: quia tamen maiores maiori nequitia ſuffocati ſunt quàm minores propter auctoritatem vel excellentiam in qua confidebant, & quia ſtatus altus, quandoque eſt occaſio maioris peruerſitatis, ideo ipſi dicuntur mortui fuiſſe vel interiiſſe. Minores verò ſanguis propter peccatum perſecutionis fidelium vel crudelitatem. Mors
D autem ſignat peccati ſiue crudelitatis exaggerationem, expreſſius enim dicit mors quàm ſanguis, quantitatem vel nocumentum peccati. *Et tertius*, hic agitur de cantu tertii angeli, per quem cantum intelligitur prædicatio ſanctorum in tertio ſtatu eccleſiæ tempore ſcilicet hæreticorum, qui procurante diabolo, male expoſuerunt & exponunt ſcripturas. In prima oſtenditur prædicatio ſanctorum, In Secunda nequitia capitis hæreticorum diaboli, Et cecidit. In tertia peruerſitas ipſorum membrorum, Et facta eſt, In quarta deceptio auditorum. Et multi, Dicit igitur. *Et tertius angelus*, ideſt ordo prædicatorum, qui ſcilicet in tertio ſtatu eccleſiæ prædicauerunt, ſcilicet tempore hæreticorum, Iſti fuerunt non tantum Apoſtoli & diſcipuli, ſed etiam alii multi, qui contra
E hæreſes prędicauerunt, *Tuba cecinit*, ideſt Iudæis & Gentibus prędicauit, docendo virtutem, confutando errores, vt beatus Auguſtinus, Hilarius, Hieronymus, Gregorius, Leo Papa, & alii multi, qui contra errores prędicabant, vt habetur in eorum ſermonibus & libris. Dicitur autem Tertius angelus, & ordine narrationis, & etiam temporis. Nota Gloſ. Et tertius, &c. *Et cecidit*, hic oſtenditur nequitia diaboli. Primo quantum ad pœnam, quæ pœna declarat eius propriam ſuperbiam propter quam cecidit. Secundo quantum ad naturam, ſcilicet ſcientiam naturalem, Stella magna. Tertio quantum ad culpam, Ardens, &c. Vbi primo oſtenditur culpa eius quan-

tum ad malitiam inuidiæ interius. Secundo quantum ad effectum malitiæ exterius, & cecidit. Cuius maxime effectus oſtenditur duplex, Vnus eſt peruerſio intellectus, faciendo male intelligere ſcripturam. Alius amaricatio affectus, Et nomen. Dicit igitur, *Et cecidit de cœlo*, ad literam merito ſuperbiæ. Lucæ. 10. Videbam ſathanam ſicut fulgur de cœlo cadentem, *ſtella*, ideſt diabolus, qui dicitur Stella per naturalem ſcientiam Ezechiel. 28. Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia & decore. Non enim ſcientiam prorſus amiſit, vnde Iſidorus, 1. lib. de Summo bono. Præuaricatores angeli, etiam ſanctitate amiſſa, non tamen amiſerunt viuacem creaturæ angelicæ ſenſum, *magna*, per ſcientiæ eminentiam quia magnam valde ſcientiam habent, & naturalem, & acquiſitam per experientiam tam antiqui temporis. Iſidorus. 1. lib. de Summo bono. Triplici modo ſcientiæ acumine vigent angeli præuaricatores, ideſt ſubtilitate naturæ, experientia temporum reuelatione ſupernorum ſpirituum, vel. Magna per potentiam. Iob. 41. Non eſt poteſtas ſuper terram, &c. His autem donis Dei abutitur diabolus, impugnando datorem per ſuperbiam, & nequitiam. *Ardens*, flamma inuidiæ & malitiæ contra hominem, *Tanquam facula*, quia ardet interius ad modum faculæ per inuidiam deſiderans incendere homines, & incendendo affectu vel effectu alios, ſeipſum igne mollitię conſumit & vrit, ſicut facula cum incenditur conſumitur. Iob. 41. De ore eius procedunt lampades ſicut tædæ ignis accenſæ. Idem eſt tæda quod facula hic. Et cecidit, id eſt immiſit ſe motus dolore inuidiæ. dum vidit virtutem catholicam prædicari. *In tertiam partem fluminum*, ideſt paruam expoſitionem *Et in fontes aquarum*, id eſt in Euangelicam & Apoſtolicam, & Propheticam doctrinam, quæ eſt origo totius ſalutaris doctrinæ. Per fontes enim ſecundum Gloſſam intelliguntur quatuor Euangelia, quæ ſunt quaſi fons & origo doctrinæ, fidei, & morum. Per fontes etiam poteſt intelligi lex vetus, & dicuntur. Fontes aquarum id eſt doctrinarum. quibus anima rigatur ad fructificandum, & mundatur ac reficitur. In hos fontes aquarum cadit, ideſt ſe immittit diabolus dum ad hoc vigilat vt ſacra verba faciat male intelligi, vnde de hæreticis quos peruertit diabolus dicitur. 2. Petri. 3. Sunt quædam difficilia intellectu quæ indocti & inſtabiles deprauant &c. Per Flumina verò, ex fontibus emanantia, intelliguntur ſcripturarum expoſitiones, quæ ex eis trahuntur, ſicut flumina à fontibus. Harum expoſitionum ſunt tres partes ſiue tres modi, videlicet expoſitio literalis & ſpiritualis & vtraque recta. tertio eſt expoſitio perverſa vel vnus modus eſt ſecundum principia fidei, Alius ſecundum principia morum. Tertius ſecundum placita excœcatę rationis: In hanc tertiam partē immittit ſe diabolus, vt ſcilicet eam hæreticis ſuggerat & teneri irreuocabiliter faciat, & ſuadeat aliis ſeminari Recte autem prius loquitur de expoſitionibus quàm de ſcripturis; quia diabolus per prauitatem expoſitionum procedit ad peruerſionem ſcripturarum. Item dicit In fontes, propter multiplicitatem in diuerſis libris & partibus ſuis. Item non dicit in Tertiam partem fontium, quia in ſacra ſcriptura nihil eſt niſi rectum, dicit autem in tertiam partem fluminum, quia quædam ſunt expoſitiones bonæ; quædam malæ, vel, fluminum, ideſt prædicatorum, qui aliis deferunt ſiue propinant copiam doctrinæ, quæ per aquam fluminis intelligitur, Ratione emanationis irrigationis & refectionis horum fluminum eſt triplex pars, quidam prædicant innitendo lumini gratiæ, quidam adhærendo aliorum doctrinę, vt qui per ſe non ſufficiunt, ſed maiorum dicta accipiunt. Tertii adquieſcendo conceptæ fantaſiæ, ſcilicet erroneæ ſententiæ. Et in fontes, id eſt ſcripturas ſacras vt prius. Sed ad quid agitur hic de caſu diaboli. Reſpondetur Recte de eo hic agitur, licet in principio mundi contigerit, vt oſtendatur nequitia diaboli, quæ per pœnam patet; quia propter ſuperbiam de cœlo cecidit, & illam nequitiam accumulat, dum adhuc ad hominum damnationem laborat, Aliter poteſt intelligi ab illo loco. Et cecidit &c. Stella, id eſt cœtus hæreticorum, ſiue hæreticus, qui multum videtur ſapiens, vt hæreſiarcha, qui dicitur Stella, quia videtur habere lucem ſapientiæ & doctrinæ, docet autem nocte, de die non audiet; quia vt dicitur Prouerb. 7. Aquæ furtiuæ dulciores ſunt, vel ſi de die in latibulis. Iob. 28. Ingredietur beſtia latibolum ſuum Stella enim noctu lucet. Magna, propter magnam ſapientiæ apparentiam, vel. Magna, propter magnam ſuperbiam. Ieremiæ. 47. Audiuimus ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valde. Moab interpretatur ex patre. Hæretici autem ſint ex patre diabolo. Ardens igne inuidiæ, ſiue iracundiæ, contra eccleſiam, non tamen ſicut ſtella, ſed ſicut facula: quia illud quod incendit, ſiue ſe, ſiue alios in carbonem deformem redigit. Cecidit de cœlo, id eſt de eccleſia, quæ in alto eſt per fidem & amorem. Et cecidit in tertiam partem fluminum, expone vt ſupra, ideſt in hæreticas expoſitiones, quas ex ſcripturis trahunt, vt flumina ex fontibus ſunt & ad alios fluere faciunt, quas magis ac magis adinuenerunt, & inuentas muniunt licet falſo, & falſo munitis vtuntur contra fideles. Et in fontes aquarum, ideſt ſacras ſcripturas, ex quibus manant aquę doctrinarum reficientium, quas per expoſitiones prauas quas peruertunt. Iſidorus. 1. libr. de Summo bono. In diuinarum ſcripturarum obſcuritate caligantes hæretici, aliud quam res habet intelligunt. *Et nomen ſtellæ*, ſcilicet diaboli. *Dicitur abſinthium*, ideſt amaritudo, quia potum amarum miniſtrat hereticis, dum eis prauas expoſitiones ſuggerit. Miniſtrat etiam per eos aliis. Sicut enim Abſynthium eſt herba amariſſima: ſic diabolus in eis amaritudinem qui male ſapiunt facit, quia anima eorum amaricatur per errorem, & tandem per damnationem, vel. Nomen Stellę, ſcilicet hæretici apparenter ſapientes. Dicitur Abſyothium; quia alios in amaritudinem erroris mittit. Prouerb. 5. Fauus diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius amara quaſi abſynthium. Hæc meretrix eſt doctrina hæreticorum. *Et facta* hic oſtenditur peruerſitas hæreticorum. quia ſcilicet amaritudinem propinaut aliis ſuggerente diabolo per expoſitiones prauas, & propter caſum ſtellæ ideſt diaboli. ſiue hæretici, in tertiam partem fluminum. *Facta eſt tertia pars aqua*, ideſt expoſitionum, quibus potus miniſtratur animæ, ſiue bonus ſiue malus ſecundum quod eſt expoſitio bona vel mala, ſicut aqua datur in potum, ſiue documenta ſcripturarum ſecundum expoſitionem fiunt amaricatiua. In abſynthium, quaſi dicat, tertius ſenſus eſt, qui eſt hæreticorum, talis factus eſt per aſtutiam eorum, vt ſit amaritudine erroris intoxicatus, ſtudent enim ad prauas expoſitiones inueniendas, perſuadendas & continuandas, licet fal per quas generatur amaritudo erroris in auditoribus quando conſentiunt. Iſidorus in eodem. Hęretici ingenti ſtudio mendacia ſua diſcunt. Trenorum. 3. Inebriauit me abſynthio; verbum eſt eccleſię. *Et multi*, hic oſtenditur deceptio auditorum, vnde propter iniuriam in Deum, cuius ſcripturam peruertunt & propter offenſam in proximum, quem potu erroris perimunt, patet damnationem deberi hereticis. Dicit

igitur

igitur, *Multi homines*, Doctrinæ hæreticorum acquieſcentes. *Mortui ſunt*, in anima per errorem, vnde & meruerunt æternam mortem, *De aquis*, ſcilicet de doctrinis ſcripturarum male intellectis, & male expoſitis, vnda ſequitur, *Quia amara facta ſunt* dum enim male per hæreticos exponuntur documenta ſcripturæ, redundant per erroris amaritudinem, auditoribus in mortem: quæ bene intellectę per virtutis dulcedinem vitam gratiæ darent & gloriæ. Iſaiæ. 24. Amara erit potio bibentibus illam. Sed quare Dominus permittit hæreticos eſſe, & impugnantes eccleſiam, cum tantum malum inde ſequitur? Reſpondetur. Triplex ratio reddi poteſt. Vna eſt propter conditionem libertatis ex parte liberi arbitrii, eorum qui Deo conſeruatori non adhærent, ſed ab eo recedunt, permittit agere & moueri ſecundum quod volunt, vnde dicit Auguſtinus. 7. de Ciuitate Dei. Sic adminiſtrat Deus omnia quæ creauit, vt ipſa proprios agere motus ſinat. Secunda eſt propter meritum iniquitatis, tum ex parte hæreticorum, tum ex parte eorum qui per eos ſeducuntur; quia propter peccata præcedentia, & contemptum diuinorum mandatorum, permittuntur illi cadere in errorem per ſe, & iſti per eos ſeduci, vnde de his qui per ſe errant, dicit Gregorius: Sæpe cum negligunt bene viuere, etiam vſque ad perfidiam dilabuntur, nullo perſequente. Item dicit Anſelmus in principio libri de Incarnatione Verbi. De aliis verò qui per hæreticos decipiuntur procurante diabolo habetur per Gregorium dicentem. Multos autem meritis exigentibus, hoſtis ſeuira permittitur; vt cum Deum deſerunt, hoſti damnato famulentur, hoc autem eſt ax ira diuinæ iuſtitiæ quæ permittit vtroſque ire in viam ſuam. Apoca. vltimo. Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Iſta tamen ratio non ſemper nec in omnibus habet locum, ſed aliquando & in aliquibus. Tertia ratio eſt, propter inquiſitionem veritatis, ex parte catholicorum, vt ſcilicet doctores eccleſiæ diligentius veritatem inquirant, ad eandem defendendam & perfidiam confutandam, vnde dicit Auguſtinus, & habetur in Gloſa. ſuper illud. 1. Cor. 11. Oportet hæreſes eſſe: vt qui probati ſunt, &c. Ab aduerſario mota quæſtio diſcendi exiſtit occaſio. Multa quippe ad fidem pertinentia dum hæreticorum callida inquietudine exagitantur, vt aduerſos eos defendi poſſint & conſiderantur diligentius, & intelliguntur clarius, & prædicantur inſtantius. Ad obiectum dicendum quòd licet ex hoc multa mala proueniant: conueniens tamen eſt à Deo permitti, vt ſicut hæretici propter prædicta, quia ſi Deo homines amore ſtabili inhærerent, eos Dominus teneret, nec caderent in errorem per ſe: nec per alios deciperentur vnde patet quod eorum culpa eſt, cum labuntur per ſe, val per alios, vnde de adhærentibus Deo dictum eſt ſupra vbi agitur de hæreticis Bilibris critici. Item de omnibus malis Dominus bonum aliquod elicit, licet multi propter illa damnentur. *Et quartus*, hic agitur de cantu quarti angeli, per quem ſignatur prædicatio ſanctorum in quarto ſtatu eccleſiæ ſcilicet in tempore falſorum fratrum, ad quam prædicationem ſecuta eſt damnatio eorundem falſorum fratrum. Primo ergo tangitur doctrina prædicatorum. *Et quartus angelus*, ideſt quartus ordo ratione quarti ſtatus eccleſiæ. Nota Gloſ. Quartus ordine. *Tuba cecinit*, ideſt prædicauit tempore falſorum fratrũ contra ipſos falſos fratres, & hypocritas. Secundo oſtenditur condemnatio falſorum fratrum, *Et tertia*, & horum quidam fuerunt in magno ſtatu quidam in minori, quidam illuminantes alios, quidam illuminati, vnde Primo oſtenditur damnatio

A quantum ad illuminantes. Secundo quantum ad illuminatos. Et Diei, Illuminantes autem, aut illuminant excellenter, hi ſignantur per Solem, aut mediocriter, iſti per Lunam, aut tenuiter, iſti per ſtellas. Item illuminati, aut illuminantur à maioribus doctoribus, iſti per Diem, aut à minoribus, iſti per Noctem. Dicit igitur. *Et percuſſa eſt*, quaſi dicat ita ſancti prædicauerunt, & procurante diabolo & impediente fructum doctrinæ. *Tertia pars ſolis*, id eſt maiorum qui erant in ſtatu, in quo illuminabant vel illuminare debebant, verbo & exemplo, alios excellenter, ſicut Sol, vt maiores prælati prædicatores *Percuſſa eſt*, obſcuritate, quaſi dicat excæcata eſt per omnem ſubtractionem, & per hoc obligata ad damnationem: quia cum contra falſos fratres prædicare-

B tur dolens diabolus concitauit & peruertit amplius corda hominum, vel ipſos fratres falſos reddendo peiores & magis cæcos, tam de maioribus, quàm de minoribus, vt infra ſequitur, vel eos qui prius boni erant, tam de maiori ſtatu, quam de minori excæcando, & in ſtatum falſitatis inducendo, vtroque enim modo poteſt intelligi. Tertia pars dicitur ratione reproborum, iſti enim excęcantur. Alię duæ partes ſunt perfecti & imperfecti: iuſti veritatis & vnitatis amatores. Iſti non percutiuntur finaliter. Inter prælatos enim & prædicatores dignitate vel ſcientia & doctrina maiores, ſunt perfecti & imperfecti electi. Item reprobi. Sed quid eſt quod dicit Gloſ. Excęcata ſubtractione gratiæ? Non enim videtur de-

C cens quòd Deus qui eſt ſumme pius gratiam ſubtrahat, Reſpondetur dicendum quòd Deus dicitur ſubtrahere gratiam non proprie & poſitiue, ſed large & negatiue. Non enim ipſe aufert, ſed dicitur eam ſubtrahere, quando non conſeruat, vel quia ab eo elongari permittit. *Et tertia pars lunæ*, ideſt mediocritas paſtorum & prædicatorum alios mediocriter illuminantium, vel exiſtentium in ſtatu paſtoris, vel prędicatoris, in quo debent illuminare cęteros. Philip. 2. Inter quos lucetis ſicut luminaria &c. Supple, Percuſſa eſt. Duę partes Lunę ſunt perfecti & imperfecti iuſti, de numero eorum qui ſunt mediocres ſecundum ſtatũ paſtoris, vel prędicatoris. Mediocres dico officio vel dignitate, licet quidam ſunt perfecti

D merito quando ſunt in ſtatu gratiæ. Tertia pars Lunę eſt, omnes reprobi, qui ſunt in hoc ſtatu in mediocribus, & iſti ſunt percuſſi, vt prius, *Et tertia pars ſtellarum*, ideſt reprobi inter eos qui alios illuminabant, vel ſtatum habebant alios illuminandi, licet tenuiter, & minus quam prædicti, vt ſtellæ minus illuminant quàm Luna vel quàm Sol diem: ſic qui ſunt in inferiori gradu prælationis, vel qui habent paruam doctrinam prædicationis, Supple. Percuſſa eſt, vt ſupra. Talium ſecundum quod ſunt aliquando in ſtatu gratiæ; ſunt quidam perfecti in vita vt quidam rectores eccleſiarum vel prædicatores pollentes magna doctrina: quidam imperfecti: alii reprobi, *Ita*, percuſſa eſt obſcuritate, *Vt obſcuraretur*. De-

E fectu luminis cognitionis & operationis. *Tertia pars eorum*, ſcilicet omnium prædicatorum, id eſt ita vt reprobi obtenebrarentur per defectum luminis ſpiritualis, aliis in ſua claritate manentibus. Ioelis. 3. Sol & Luna obtenebrati ſunt & Stellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. Deinde oſtenditur damnatio quantum ad prius illuminatos, vel qui illuminari debebant per alios *Et diei*, quia ita percuſſa eſt tertia pars prædictorum, vt obſcuraretur, *Et ita vt non luceret*, in ſe, ſed obſcura eſſet propter defectum luminis fidei & operationis, cuiuſmodi lumen deficit in falſis fratribus. *Pars tertia diei*, ideſt eorum qui illuminabantur aliquando à maioribus prælatis &

prædicatoribus. Dies dicitur hîc reſpectu Solis, ſcilicet illi qui à maioribus illuminati ſunt aliquando vt dicit Gloſa. vt ſunt Laici & Clerici quidam, qui habent altiores paſtores, & meliores prædicatores. Horum ſunt tres partes, ſcilicet perfecti pro tempore gratiæ, & ſi aliquando in alio ſtatu fuerint. Item imperfecti, reprobi, hæc eſt tertia pars quæ obſcurata fuit aliquando per falſitatem & hypocriſim, vt eſt in falſis fratribus, & adhuc fit: quantum ad tales poteſt illud accipi Iob. 3. Dies illa vertatur in tenebras, *& noctis*, ſimiliter ſopple. Tertia pars non luceret, id eſt reprobi inter eos qui à minoribus paſtoribus & prædicatoribus aliquatenus illuminantur. Nox enim dicitur reſpectu Lunæ & ſtellarum ſcilicet illi qui à minoribus prælatis & doctoribus reguntur & ab eis lumen recipiunt, licet non magnum, vt nox non magnum lumen rècipit à Luna & ſtellis. Inter tales quidam ſunt qui ſecundum modum illius ſtatus perfecti ſunt ea doctrina interiori, quidam imperfecti, alii reprobi. Iſti ſunt tertia pars quæ perdit fulgorem. De talibus poteſt intelligi illud Iob 3. Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat. In his vltimis aliter poteſt accipi triplex pars, quidam qui videntur & non ſunt, & hi ſunt tertia pars qui obſcurantur licet aliquando in bono ſtatu fuerunt, vel ſi prius in malo, magis elongantur à lumine. Horum omnium præmiſſorum, quidam permanſerunt in lumine, qui ſub duabus partibus intelliguntur. Alii vero ſunt obſcurati diabolo machinante, amiſſa cognitione fidei, & rectitudine operationis, quod dupliciter poteſt intelligi, vt dictum eſt ſuprà, vel quia cum prius eſſent veri & boni fratres, facti ſunt falſi fratres, ſicut & quidam alii prius erant: quia diabolus impediens fructum prædicationis induxit eos per aſtutas & improbas tentationes in hunc ſtatum, vel quia cum prius eſſent falſi, facti ſunt diabolo fortius inſtigante falſiores, fidem abiicientes, & fidelibus doloſe inſidiantes & fidem veram ſimulantes, *& vidi*. habito de cantu quatuor angelorum, qui pertinet ad ſtatum eccleſiæ initialem, vel medium; Agit hic de cantu trium angelorum ſequentium, qui pertinet ad ſtatum eccleſiæ finalem ſeu vltimum. Primo autem oſtenditur quoddam præambulum. Secundo agitur de ipſo cantu aliorum angelorum in cap. ſequenti. Et quintus angelus. Præambulum autem illud. eſt clamor aquilæ volantis per medium cælum & dicentis fortiter, Væ væ væ habitantibus in terra. Per hanc aquilam ſignatur cœtus prædicatorum venturas miſerias denunciantium. Primo autem ponitur deſcriptio prædicatorum miſerias denunciantium, Secundo ipſa denunciatio miſeriarum, Væ væ, &c. Cœtus autem prædicatorum deſcribitur multipliciter. Primo, quantum ad doctrinæ vniformitatem. Secundo, quantum ad intelligentiæ ſubtilitatem, Aquilæ. Tertio ad zeli ſedulitatem, Volantis. Quarto, quantum ad informationis communitatem, Per medium cæli, quinto quantum ad conſtantiæ magnanimitatem, Dicentis voce magna. Dicit igitur, *& vidi*, quaſi dicat. Ita vidi præmiſſa, & pars illa quæ prius videram, vidi ea quæ ſequuntur viſu interno & in illa viſione, *audiui*, auditu interiori, *vocem*, &c, & ſic quod dicitur vidi commune eſt ad auditum, & ea quæ poſt dicuntur, vel viſio refertur ad aquilam, auditus ad vocem aquilæ, *vocem vnius aquilæ*. Nota quod ſic vidit in viſione, ſcilicet quod quædam aquila volabat per medium cæli & voce magna dicebat. Væ væ væ habitantibus in terra, & hoc dicebat iuxta ea quæ erant dicturi tres angeli ſequentes. Per illam autem aquilam vt dicit Gloſ. ſignantur prædicato-

A res, qui futura mala quandoque præoſtendunt, ſecundum quod per ſcripturam vel aliter percipiunt, & ſic eccleſiam præmuniunt; hoc eſt quod dicitur, *vocem*, per quam intelligitur prædicatio ſanctorum prædicatorum, qui ſua voce alios excitant. Canticorum 8. Vox tua dulcis, *vnius*. Omnes prædicatores dicuntur vna aquila, propter vniformitatem doctrinæ; quia omnes docent catholicam veritatem, vel Vnius, quia omnes tendunt ad vnum; quia ſancti prædicatores, qui intendunt honorem Dei & ſalutem proximi, vnde Auguſtinus in Enchiridio. Tunc recte fiunt quæ mandat Deus, & quæ conſilio monet, cum referuntur ad dilectionem Dei & proximi, *aquilæ*, Prædicator dicitur aquila propter B ſublimitatem intelligentiæ, ſiue perſpicacitatem, quia aquila viſum multum acutum habet, ſic prædicator debet habere acumen intelligentiæ in Diuinis. Iob. 39. Et de longe oculi eius proſpiciunt, *volantis*, id eſt huc & illuc diſcurrentis. Prouerb. 6. Diſcurre feſtina, &c. Ideo dicitur ſcriptura volumen, Zachariæ 5. Et ecce volumen volans. In hoc oſtenditur diligentia & zelus ſanctorum prædicatorum, in diſcurrendo & laborando pro animabus, *per medium cæli*, id eſt per medium eccleſiæ, quę eſt cęlum quia alta, per vitę eminentiam, cælans in ſe Diuina ſecreta per prudantiam, per hoc notatur communitas doctrinæ; quia medium eſt nota communitatis, quia bonis & malis paruis & magnis prædicandum eſt, C paucis etiam & multis Eccleſiaſtici 15. In medio eccleſię aperiet os eius, hoc eſt contra eos qui non niſi in locis famoſis prædicare dignantur, cum tamen Dominus vni mulierculę doctrinam dederit. Ioan. 4. vel. Volantis, Id eſt per intellectum eleuatum velociter tranſeuntis. Per medium cæli, id eſt per medium ſcripturæ, non declinandum ſcilicet ad dexteram, per ſerutinium maieſtatis. Prouerb. 25. Qui perſcrutator eſt maieſtatis opprimetur à gloria. Nec ad ſiniſtram, per ſolam acceptionem ſenſus literalis; quia non omnia ſunt ad literam accipienda, vt patet Galat. 4. Abraham duos filios habuit, &c. Medio tutiſſimus ibis, *dicentis voce Magna*. Gloſ. magna ſtabilitate. Ille enim loquitur magna voce cuius D vox fulcitur magna conſtantia mentis ad ſuſtinendum quælibet aduerſa. Act. 21. Ego autem non ſolum alligari, &c. vel, Voce magna. Gloſ. quia in toto mundo. Pſal. In omnem terram exiuit ſonus eorum vel, voce magna, per operationem voci adiunctam, vnde multi prædicatores habent vocem paruam, quia non habent in opere efficaciam. Nota quod eſt dicere ſine voce vt in cogitatione ſine intellectu. Matth. 9 Dicebat intra ſe: Si tetigero tantum veſtimenta eius ſalua ero. Et eſt docere voce, ſed parua. Matth. 23. Dicunt enim non faciunt. Item eſt dicere voce magna, cum vox pondus ſumit ex opere adiuncto. & ſic accipitur quod hic dicitur. Gregorius. neceſſe eſt vt quod docendo loquitur, E hoc vigilanter operetur, *væ væ væ*, id eſt triplex miſeria erit, *habitantibus in terra*, id eſt infixis in terrenis per affectum non vitis iuſtis Vę, ſcilicet quantum ad carentiam Diuinæ viſionis. Væ, quantum ad pœnam vermis rodentis, ſcilicet conſcientiam. Væ, quantum ad ſupplicium ignis vorantis, vel. Væ, ſuperbis, Væ, voluptuoſis, Væ, cupidis. Propter hoc triplex væ dicitur Zachariæ. 2. O ô ô fugite de terra Babylonis. Ioëlis 1. A à à Dei, quia prope eſt dies domini, Vel triplex væ ponitur propter triplicem miſeriam, quæ accidet temporibus ſequentium prædicatorum, qui inferius diſtincte oſtenduntur, cum agitur de cantu trium angelorum, vnde Infra 9. poſtquam dictum eſt de quinto angelo; Væ

vnum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ, vnde ſequitur, de cæteris &c. Gloſa. Accipiens hęc tria væ, hoc eſt, hęc tria væ quæ prędixit aquila, referuntur ad tres damnationes à vocibus trium angelorum denunciandas, de quibus infra habetur, per hoc poteſt intelligi, quod prædicatores pręcedentes, præoſtendũt hominibus, quaſi in generali miſerias ſiue pœnas, quæ à prędicatoribus ſequentibus ſunt annuntiandę expreſſius & in ſpeciali. Per hoc autem quod dicitur Dicentis Væ væ væ, patet quòd verba huius libri ſunt ſecundum ſenſum myſticum accipienda? quia aquila materialis loqui non poteſt. Licet ergo in viſione ſic viderit tamen propter aliud myſticum ſic vidit vt vult Gloſ. Quidam dicunt quod hic eſt titulus eorum quæ ſequuntur: ſed melius videtur ſic. Sed quare potius apponitur pronunciatio ante cantũ trium angelorum, quàm ante cantum quatuor præcedentium? Reſpondetur poteſt dici quod ideo; quia mala futura in nouiſſimis grauiora erunt, & ideo prædicatores illa potius prænuntiant, ante quam accidant, quod ſignatur per aquilam prenuociantem ea quæ poſtea contingent. Nota quod prædicator debet eſſe aquila per vitę innouationem. Aquila enim renouatur excutiendo roſtrum ad petram, ſic prędicator excutiendo onus vanitatis ad conſiderationem Chriſti. 2. Cor. 4. Licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur &c. Per acutam cognitionem; Aquila enim habet viſum acutum & videt Solem in rota, ſic prædicator in his quæ ſunt Dei. 39 Et de longe oculi eius proſpiciunt. Per ſublimem contemplationem; quia aquila volat in altum, & moratur in altum. Iob. 39. In arduis ponet nidum ſuum, in petris manet, in pręruptis ſilicibus commoratur, atque inacceſſis rupibus. Per ſedulam piſcationem, vt piſcetur per prędicationem voluptuoſos, ſicut aquila piſces inquirit piſcando. Matth. 4. Faciam vos fieri piſcatores hominũ Illos autem piſces debet comedere, ideſt corpori eccleſiæ incorporare. Per cautam expugnationem vt vincat diabolum. Aquila enim pugnat cum ceruis vt dicit Plinius. Nam inſidens cornibus puluerum excutit ſe oculos, pennis ora contundens. 1. Cor. 9. Sic pugno non quaſi aerem verberans. Per ſacram intentionem, Aquila enim ponit gemmam in nido, ſic prædicator ſpem & deſiderium gloriæ in animo, vt eam intendat, non ad vanum. Prouerb. 17. Gemma gratiſſima expectatio præſtolantis, vel Gemma in nido, correctio in ſecreto, cum erit opportunum humiliter corrigat, Prouerb. 25. Inauris aurea & margarita fulgens &c. Per finis conſiderationem; Aquila enim reſpicit vngues, ſic prędicator finem, Eccleſiaſtici 7. Memorare nouiſſima &c. Hieronymus. Facile contemnit omnia, qui ſe cogitat ſemper moriturum.

CAP. IX.

ET quinto angelus tuba cecinit, & vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſſi. Et aperuit puteum abyſſi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aer de fumo putei. Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ & præceptum eſt illis, ne læderent

A fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: niſi tantum homines, qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis: & datum eſt illis ne occiderent eos, ſed vt cruciarentur menſibus quinque: & cruciatus eorum, vt cruciatus ſcorpii cùm percutit hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et ſimilitudines locuſtarum, ſimiles equis paratis in prælium, & ſuper capita earum tanquam coronæ ſimiles auro, & facies earum tan-

B quam facies hominum, & habebant capillos ſicut capillos mulierum, & dentes earum, ſicut dentes leonum erant, & habebant loricas, ſicut loricas ferreas, & vox alarum earum, ſicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum: & habebant caudas ſimiles ſcorpionum, & aculei erant in caudis earum, & poteſtas earum nocere hominibus menſibus quinque; & habebant ſuper ſe regem angelum abyſſi, cui nomen Hebraice Abadon, Græcè autem Apollyon, & Latinè habens nomen Exter-

C minans. Væ vnum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ poſt hæc. Et ſextus angelus tuba cecinit, & audiui vocem vnam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos Dei, dicentem ſexto angelo qui habebat tubam; Solue quatuor angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate, ſoluti ſunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, & diem, & menſem, & annum; vt occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equeſtris exercitus, vicies millies dena millia. Et audiui numerum eorum. Et

D ita vidi equos in viſione, & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas, & capita equorum erant, tanquàm capita leonum, & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & ſulphur. Et ab his tribus plagis occiſa eſt tertia pars hominum de igne, & de fumo & ſulphure, quæ procedebant ex ore ipſorum. Poteſtas enim equorum in ore eorum eſt, & in caudis eorum, nam caudæ eorum, ſimiles ſerpentibus, habentes capita, & in his nocent. Et

E cæteri homines, qui non ſunt occiſi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum ſuarum, vt non adorarent dæmonia & ſimulachra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre poſſunt, neque audire, neque ambulare; & non egerunt pœnitentiam ab homicidiis ſuis, neque à beneficiis ſuis, neque à fornicatione ſua, neque à furtis ſuis.

CAP. IX.

Et quintus, habito quodam preambulo ad cantum trium angelorum, hic agitur de cantu ipſorum. Diuiditur autem pars iſta in tres, ſecundum triplicem cantum trium angelorum. In Prima agitur de præcurſoribus Antichriſti. In Secunda de Antichriſto & miniſtris ſuis. Infra eodem, Et ſextus: In tertia de iudicio & fine mundi, ante finem. 11. capitis, Et ſeptimus In prima parte ponitur determinatio propoſiti principalis. Secundo ſubditur concluſio huius partis, Væ vnum. Circa primum Primo oſtenditur ſanctorum prædicatio. Secundo damnatio præparantium viam Antichriſto. Et vidi. Dicit igitur, *Et quintus*, quia ita cecinerunt quatuor angeli, & poſt eorum canticum. *Quintus Angelus*, id eſt quintus ordo prædicatorum, qui ſcilicet erunt in quinto ſtatu eccleſiæ, ſcilicet tempore præcurſorum Antichriſti. Dicitur autem Quintus ordine narrationis & rei. Nota Gloſſam, *Tuba cecinit*, id eſt prædicauit contra eos qui viam Antichriſto venturo præparabunt quorum damnatio hic oſtenditur. *Et vidi*, hic oſtenditur damnatio præcurſorum Antichriſti, per hoc quod oſtenditur cauſa damnationis eorum, ſcilicet ipſorum nequitia multiplex & magna, quæ eos in damnatione immerget. Quoniam autem diabolus caput omnis malitiæ ex ſua nequitia peruerſos excitat, & peruerſiores facit, ideo agitur de malitia ipſius diaboli. Primo ergo agitur de nequitia diaboli. Secundo de nequitia præcurſorum Antichriſti, Et data eſt illis poteſtas, quia verò diabolus, ex hoc quod ſe videt de cœlo deiectum motus inuidia, ſtudet ad deiectionem hominum, quod non poteſt niſi ex diuino permiſſu: nec eius ſtudium caret effectu in quibuſdam. Ideo primo agitur de eius lapſu. Secundo de poteſtatis permiſſu, Et data. Tertio de permiſſæ poteſtatis vſu. Et aperuit. Quarto de poteſtatis & vſus effectu Et aſcendit fumus. Dicit igitur, *Et vidi*, cum vidiſſem angelum canentem, *ſtellam de cœlo cecidiſſe*, ſic vidit in viſione, per hoc ſignatus eſt caſus diaboli ſiue luciferi qui dicitur Stella ratione naturæ pulcherrimæ in qua conditus eſt, quæ tamen natura per peccatum eſt obſcurata. Dicitur etiam ſtella principaliter ratione ſcientiæ ſiue notitiæ, quæ magna eſt in eo, non autem eam prorſus perdidit, ſed tamen non habet tantam claritatem ſcientiæ vt ante lapſum, qui in illo primordio mundi cecidit de cœlo propter ſuperbiam. Iſaiæ. 14. Quomodo cecidiſti Lucifer qui mane oriebaris, *Cecidit in terram*, id eſt in inferiora hæc, quia in hoc aere inferiori eſt iuxta terram ſicut in carcere, aut in inferno, qui eſt infra terram, vel In terram, id eſt in animam, terrenorum amore terrenam. talibus enim dominatur. Geneſ. 3. Terram comedes &c. Sed ad quid hic agitur de caſu diaboli, cum in principio mundi acciderit, Reſpondetur. Dicendum videtur quod ideo, quia caſus ſuus excitat in eo inuidiam & malitiam ad tentandum homines, ne ſcilicet poſſent illuc aſcendere vnde ipſe irreuocabiliter cecidit, vnde Gloſſa. Diabolum videt. *Et data eſt illi clauis*, id eſt poteſtas, *Putei abyſſi*, id eſt poteſtas tentandi de profunditate iniquitatis, contra fidem & mores. Puteus profundus eſt, vnde ſignat profunditatem. *Abyſſus*, cum profunditate habet obſcuritatem, vnde dicitur ab à, quod eſt ſine, & byſſo, id eſt candore, quaſi ſine candore, vnde abyſſus ſignat ini-

A quitatem, obſcuritatem, per peccatum infidelitatis & vitiorum, quæ ſunt contra mores. Data eſt igitur diabolo clauis putei abyſſi, id eſt permiſſa eſt illi poteſtas tentandi de profunditate iniquitatis inuoluentis & obſcurantis animam ac ſepelientis. Infra. 17. beſtia aſcenſura eſt de abyſſo. Poteſtas autem diaboli ad tentandum dicitur clauis, quia aperit ingreſſum ad malum, & per hoc claudit ad bonum, aperit ingreſſum ad gehennam, & claudit ad gloriam, vel Clauis dicitur poteſtas dominandi ſuper eos qui ſunt putei abyſſi, id eſt qui ſunt in profunditate peccatorum obtenebrantium: & alios in ipſa profunditate immergunt, & abſorbent, tales ſunt maxime hæretici, vt dicit Gloſa, quia talibus permittitur B dominari, maxime in vltimis temporibus. De huiuſmodi abyſſo myſtice dicitur Geneſ. 1. Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Sed quomodo dicitur poſt caſum, data ei poteſtas tentandi, cum ab initio ſuæ creationis eam habuerit. Poteſtas enim male agendi vel bene eſt ipſum liberum arbitrium. Reſpondetur de poteſtate tentandi eſt loqui dupliciter, aut quantum ad primam poteſtatem tentandi, quæ eſt liberum arbitrium & ſic poteſtas tentandi, fuit data omnibus angelis in ipſa creatione ſcilicet liberum arbitrium. Aut quantum ad vſum potentiæ, & ſic quantum ad vſum malum dicitur eſſe ei data poteſtas id eſt permiſſa poſt lapſum, tunc enim C poteſtatem prius ſibi datam ad bonum, conuertit ad malum vſum, quod non potuit niſi permiſſus. Et ſic loquitur hic, ſcilicet quantum ad vſum. De hoc magis dictum eſt ſupra 5. Et *aperuit puteum abyſſi*, id eſt profunditatem tenebroſæ nequitiæ hæreticorum fecit manifeſtam, quia hæreſes prius latentes fecit proferri ad decipiendum alios: vel ipſos hæreticos; qui ſunt puteus abyſſi fecit prodire ad decipiendum. Iſte puteus plenus eſt aquis mortis & mortem miniſtrantibus: ſed eccleſia eſt puteus aquis viuis redundans. Canticorum 4. Fons hortorum puteus aquarum viuentium. *Et aſcendit*, hic oſtenditur effectus, qui tangitur triplex. Primus eſt emanatio erroneorum documentorum Secundus eſt excæcatio multorum catholicorum, Et obſcuratus. Tertius eſt multipli- D catio nefandorum hæreticorum. Et de fumo. Dicit igitur, Et *aſcendit*, id eſt ſurrexit per eminentiam ſuperbiæ quæ prius in corde quaſi latebat, vel per profectum in malo. *Fumus*, id eſt doctrina praua, in ſe obſcura & alios excæcans quaſi fumus. Iob. 41. De naribus eius procedit fumus &c. Sicut fumus. *Fornacis magna*, id eſt ſicut doctrina Antichriſti, quæ eſt ſicut fumus obtenebrans & inuoluens ſe huc & illuc, quia diffundens. Fornax magna dicitur Antichriſtus: quia conſumet malos & purgabit bonos, hic eſt fornax Nabuchodonoſor, quæ quoſdam conſumpſit, tres autem pueros non læſit, Da- E nielis. 3. Magna autem recte dicitur, quia per eius doctrinam & perſecutionem magna fit conſumptio reproborum & probatio electorum. Poſſet etiam intelligi & fieri comparatio ad fumũ fornacis magnæ, de qua magnus fumum procedit, ſic de hæreticorum doctrina, multum excæcans, & ſe diffundens. Sed quomodo dicitur; Sicut fumus fornacis magnæ ſecundum primum modum cum Antichriſtus alios excedat in malitia. Reſpondetur. Non notatur æqualitas, ſed magna ſimilitudo, ſicut dicitur Matth, 5. Eſtote perfecti ſicut &c. *Et obſcuratus eſt ſol*, id eſt quidam qui prius alios illuminabant, ſunt obſcurati per fumum, id eſt tenebras illius doctrinæ hæreticorum, *Et aer*, id eſt quidam qui prius per alios illuminabantur, Sol enim illuminat, aer illuminatur, *De fumo putei*, id eſt de obſcura & excæcatiua

doctrina

doctrina hæreticorum, qui ſunt puteus per profunditatem errorum demerſi, & demergentes. Dicitur autem, Obſcuratus; quia non omnino homines obtenebrantur, quum aliquid videant, licet ad inſipientiam ſibi; quia lumen dextri oculi perdunt non ſiniſtri quia non amittunt calliditatem & aſtutiam mundi. 1. Regum. 11. In hoc feriam vobiſcum fœdus, vt omnium, &c. *Et de fumo putei*, id eſt de obſcura doctrina hæreticorum profundorum in erroribus. *Exierunt*, id eſt exibunt, hoc eſt prædicabunt. *Locuſtæ*, id eſt alii hæretici pſeudoprædicatores, diſcipuli præcedentium hæreticorum, parantes cum eis viam antichriſto, Matth. 24. Surgent pſeudochriſti &c. quia nec volant per contemplationem, vel ſalubrem cogitationem, & non ſtant in vno loco propter inſtabilitatem, & in peius recidunt per peiorem errorem; quia de malo cadunt in peius. Item non diu volabunt, ſed cito corruent, quia eorum doctrina per prædicationem Enoch & Heliæ deſtruetur. Exodi 7. Virga Moyſi deuorauit virgas magorum. Item quia honos & bona aliorum ſpiritualia corrodent detrahendo & impediendo. De his Exodi 10. Mane facto ventus viens leuauit locuſtas *in terram*, id eſt in orbem terrarum, vel In terram, id eſt in eos qui terram amant, vt talpa, quia talibus nocebit doctrina hæreticorum, vnde de locuſtis dicitur Exodi. 10. Aſcenderunt ſuper vniuerſam terram Ægypti. *Et data eſt*, hic agitur de nequitia præcurſorum antichriſti, de quibus iam aliqua tetigit. Nota tamen quod præmiſſa poſſunt aliter accipi ſic. Vidi ſtellam, id eſt cœtum hæreticorum qui prius erant vel videbantur lucentes doctrina vel vita, vel vtroque. De cælo, ideſt de eccleſia; quę cælum eſt per fidei & vitæ ſublimitatem. Cecidit, per errorem. In terram, id eſt in terrenorum amorem, vt eſt rerum copia, honorum & carnis voluptas ſupra 8. Et cecidit de cælo ſtella &c. Et data eſt illi, id eſt permiſſa eſt. Clauis, ideſt poteſtas. Putei abyſſi ideſt doctrinæ quæ demergit in profundum peccatorum animam obtenebrantium ad modum abyſſi, vel in profundum inferni: vtroque modo doctrina hæreticorum recte dicitur Puteus abyſſi. Et aperuit puteum abyſſi, id eſt manifeſtauit doctrinam ſuam, quæ eſt puteus quia in profundum demergit, & eſt puteus abyſſi quia demergit in caliginem peccati vel inferni. Prædicant enim hæretici alus ſuos errores. Et aſcendit, id eſt inde ſurrexit, id eſt ſurget. Fumus, id eſt obſcuritas erroris ſicut fumus. Ad literam ponitur ſimilitudo, vel ſicut obſcuritas doctrinæ errorum antichriſti magna erit. *Et obſcuratus eſt, ſol*, ideſt illuminans doctrina veritatis, & per hoc multi homines fideles peruertuntur, vnde ſequitur *Et aer*, id eſt eccleſia quantum ad quædam membra. Comparatur autem aeri: quia illuminatur per ſacram ſcripturam ſicut aer per Solem. Item ſicut aer eſt inter cęlum & terram, ſic eccleſia mente eſt in cælo, corpore in terra. *Et de fumo*, id eſt de fumoſo & obſcurante ac excæcante errore doctrinæ. *Exierunt locuſtæ*, id eſt alii hæretici procreati ſunt &c. vt ſupra, quia hæretici ſtudent ad hæreticorum multiplicationem. Iob. 8 Hæc eſt enim lætitia viæ eius &c. *Et data eſt*, hic agitur de nequitia hęreticorum præcurſorum antichriſti, & ſequitur recte poſt pręmiſſa ſecundum duplicem modum exponendi, & quia non poſſunt nocere niſi permiſſi, quorum tamen eſt de maxima malitia, & iuuantur in malum à ſuo capite ſcilicet diabolo, ideo Primo oſtenditur permiſſio diuina Secundo eorundem malitia, Et ſimilitudines locuſtarum. Tertio perſecutionis mora,

A Et poteſtas earum. Quarto, capitis potentia, Et habebant ſuper ſe. Circa Primum. Primo oſtenditur diſpenſatio permiſſionis. Secundo reſtrictio poteſtatis. Et præceptum. Tertio grauitas aduerſitatis, Et cruciatus. Dicit igitur, *Data eſt illis*, ſcilicet hæreticis per alios hęreticos ex praua doctrina generatis, præparantes viam antichriſto quos iam locuſtas vocauit, & hoc extendit ſe vſque ad principes quoſdam qui erunt membra antichriſti, etiam antequam veniat, Data eſt inquam id eſt permiſſa quantum ad vſum malum. Ioan. 19. Non haberes in me poteſtatem vllam, niſi tibi datum eſſet, *ſicut habent ſcorpiones terræ*, qui habitant in terra. Scorpio habet blandam & mitem faciem, ita vt facile habeas animum

B tangendi; ſed cauda latenter pungit acerrime appropinquantes: ſicut hæretici mollibus verbis & ſignis alliciunt; ſed latenter inficiunt & interficiunt erroribus. & etiam quandoque morte corporali. Ezechiel 11. Subuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus ambulas. Item quando ſcorpio tangit non ſentitur ſed poſt quando diffunditur venenum: ſic etiam de doctrina hæreticorum. Oſeę. 8. Comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit, *Terra*, quia in terrenis habitat per affectionem, *Et Præceptum*, hic oſtenditur reſtrictio poteſtatis & Primo oſtenditur reſtrictio quantum ad perſonas, quibus ſcilicet nocere vellent hęretici, Secundo quantum ad

C effectum in ipſas, Et dictum eſt. Quantum autem ad perſonas fit reſtrictio: quia electis non permittuntur nocere finaliter lædendo ſed reprobis. Primo ergo fit reſtrictio, quantum ad electos: Secundo permiſſio quantum ad reprobos, Niſi tantum, Electos autem tangit, quantum ad ſtatum incipientium, proficientium, & perfectorum. Dicit igitur, *Et Præceptum*, quia ita permiſſum eſt vt noceant: ſed tamen permiſſione non larga, vnde dicitur, *Et Præceptum eſt illis*, id eſt diuina cohibitione refrenati ſunt. Gloſſa. Dolos iſtorum refrenat Deus, &c. *Ne læderent*, interficiendo ſpiritualiter, per doctrinam & exemplum. Nec dicit, Ne percuterent: Iuſti enim licet corpore flagellentur, tamen Dominus cuſtodit eos. quantum ad animas.

D Pſalm. Cuſtodit Dominus omnes diligentes ſe, *Fœnum*, ideſt incipientes qui rudes ſunt in bono, ac imperfecti & ſimplices & faciles decipi, ſicut fœnum rode quodam modo eſt, & non magni ac perfecti valoris, & facile deſtrui & diſſipari poteſt. 1. Cor. 3. Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus &c. *Terræ*, quia tales temporalia quæ ad terram pertinent: non omnino abiiciunt, ſed ſub Deo diligunt. *Neque omne viride*, id eſt neque aliquos proficientes, qui iam virent virore virtutum, vnde placent oculis Dei. Eccleſiaſtici 40. Gratiam & ſpeciem deſiderabit oculus, & ſuper hoc virides ſationes. *Neque omnem arborem*, id eſt neque alios perfectos,

E qui in altum eleuantur per meritum perfectionis, & iam ad ſoliditatem ligni peruenerunt, & copioſe fructificant. Eccleſiaſtici 39. Obaudite me diuini fructus, vel per hæc tria poſſunt intelligi, tres ordines ſaluandorum in eccleſia Noe, Daniel & Iob. Ezechielis 14. Per fœnum, quod præciſum vltra non pullulat, ſignatur Daniel qui non pullulauit per generationem, quia continens fuit per quem ſignatur ordo continentium. Per viride Iob, qui prolem produxit, per quem ſignatur ordo coniugatorum bonorum. Per arborem, ſub cuius ramis recipitur refrigerium & conſolatio, Noe qui fuit rector in Arca per quem boni prælati, quia Dominus omnes iuſtos ſibi adhærentes cuſtodit à tentatione hæreticorum

finaliter, ſiue ſint contioentes, ſiue coniugati, ſiue A prælati. Eccleſiaſtici 34. Oculi Domini ſuper timentes eum, protector potentiæ &c. *Niſi tantum*, ſupple literam ſic. Præceptum eſt eis, inquam eis, vt nullum penitus læderent. Niſi tantum homines, non ſapientes diuioa. *Qui non habent ſignum Dei viui* qui non habent per conſtantiam mentis & audaciam ſignum crucis vel fidei, nolentes exterius aperte confiteri nomen Chriſti. Per frontem enim quæ ſedes verecundiæ vel audaciæ ſignatur conſtantia in mente, ad confitendum exterius oomen Chriſti? Gloſ. qui non audent &c. Supra 8. Nolite nocere terræ & mari neque arboribus, quoadusque ſignemus &c. Ezechiel. 9. Omnem ſuper quem videritis Thau, ne occidatis. Reprobi enim qui non portant B ſignaculum Dei viui finaliter in frontibus, id eſt qui non habent fidem & gratiam cum conſtantia & audacia confitendi, læduntur & extinguentur ſpiritualiter per errores hæreticorum. Nota per hoc quod dicitur, Niſi tantum homines, quod propter peccata hominum permittuntur mali nocere ſpiritualiter ipſis hominibus, Danielis 8. Robur datum eſt ei contra iuge ſacrificium propter peccata. Sed obiicitur quia ſupra 8. dicitur, quod Omne fœnum viride combuſtum eſt. Quomodo ergo dicitur, quod fœnum & omne viride non læditur? Item Iſaiæ quadrageſimo. Omnis caro fœnum, ergo per fœnum intelligitur omnis homo, ergo ſi fœnum non permittitur lędi, nullus prorſus læditur. Reſpondetur dicendum quod idem vocabulum, non ſemper eo- C dem modo accipitur in ſcriptura, ſed ſecundum diuerſas conſiderationes diuerſimode in diuerſis locis accipitur, vt Mons quandoque ſignat ſuperbiam, quandoque perfectionis eminentiam, vnde Auguſtinus 3. lib. de Doctrina Chriſtiana, Non putemus eſſe præſcriptum, vt quod in aliquo loco res aliqua per ſimilitudinem ſignificauerit: hoc eam ſemper ſignificare credamus. Fœnum ergo ſupra 8. ſignat homines vanos qui vana & quæ cito deficiunt ſequuntur, ſicut fœnum viride cito ſiccatur & areſcit, hic autem ſimplices, & rudes in fide ſignat, ſecundum Gloſam, qui tamen boni ſunt. Item viride ſignat ſuperius eos qui virorem mundi ſectantur, hic eos qui virorem virtutis. Ad aliud dicendum, iuxta hoc quod hominem eſt dicere fœnum dupliciter. D Aut quantum ad corpus, & ſic accipitur ratione figurantis corporis Iſaiæ 11. & ſic omnis homo eſt fœnum in via: hoc autem modo hic non accipitur. Aut quantum ad animam, & tunc aut accipitur in malo, & ſic ſupra 8. aut in bono, ſcilicet vt ſignificet eos qui poſſunt eſſe cibus animalium id eſt prædicatorum, qui per animalia deſignantur ſupra 4. licet tales ſunt adhuc rudes & imperfecti, & ſic accipitur hic. *Et datum eſt*: hic agitur de reſtrictione quantum ad effectum ſcilicet ne occidant ſpiritualiter, ſed corporaliter affligant. Primo ergo oſtenditur quantum ad quid eſt reſtrictio. Secundo quaotum ad quid permiſſio, Sed vt cruciarentur, Tertio oſtenditur temporis duratio, Menſibus quinque. E Dicit igitur, *Et dictum eſt*, hæc referuntur ad illud quod ſupra dictum eſt. Et præceptum eſt illis ne læderent. Ibi enim oſtenſa eſt reſtrictio, quantum ad perſonas, quantum autem ad effectum, noo niſi ſemiplene, vnde ad exponendum, à qua læſione reſtringuntur, & quantum ad quid permittuntur dicit. *Et dictum eſt illis*, id eſt prohibitum. *Ne occidant eos*, morte ſpiritualis culpę finalis. Iob. 2. Veruntamen animam illius ſerua. Sed permiſſum eſt vt cruciarentur afflictione corporali, quia mali permittuntur bonos corporaliter affligere. Iob. 10. Terra data eſt in manibus impii. *Menſibus quinque*, id eſt toto tempore vitæ ſuæ quamdiu in quinque ſenſibus degunt. Non ſine cauſa poſitum eſt nomen Menſis, ad ſignandum vitam hominis Menſis enim ipſo ſuo nomine defectum ſonat, à mene quod eſt defectus: quia Luna ſemel in menſe defectum patitur, ſimiliter & vita humana defectum multiplicem habet. Rurſus Menſis quatuor ſeptimanas continet & ſeptimana ſeptem dies, vnde per Menſem ſignatur vita hominis quæ multis defectibus ſubiacet, quam iuſti peragunt cum obſeruantia quatuor Euangeliorum & ſeptiformi gratia ſpiritus ſancti, qua iuuantur ad omnia. Per quinarium verò ſignatur quintuplex ſenſus corporis. Quamdiu enim iuſti viuent in corpore mortali ſub vſu quinque ſenſuum, permittentur præcurſores antichriſti, ſicut quidam principes & alii peruerſi corporaliter eos affligere, ſed poſt hanc vitam, quando non erit neceſſitas mortalium ſenſuum; quæ modo eſt, non poterit eis nocere. Infra 21. Et mors vltra non erit, neque clamor, neque luctus, neque dolor erit vltra; quæ prima abierunt. Alia litera habet, Menſibus ſex, propter ſex ætates vitæ hominis, ſcilicet Infantiam, Pueritiam, Adoleſcentiam, Iuuentutem, ſenectam, Ætatem decrepitam, quia peruerſi quandoque affligunt etiam infantes & decrepitos, & ſic permittentur præcurſores antichriſti poſſe facere. *Et cruciatus*, hic oſtenditur grauitas aduerſitatis ſiue afflictionis ab eis inflictæ. Et Primo oſtenditur grauitas ex comparationis exemplo, quia ſcilicet ſimilis erit illa afflictio perſecutioni ſcorpionis: Secundo ex mordendi deſiderio, Et in diebus. Dicit igitur, *Cruciatus*, id eſt crucians afflictio. *Eorum* id eſt quam ipſi infligent, eſt vel erit. *Vt cruciatus ſcorpii*, Scorpio ſcorpionis dicitur vel Scorpius ſcorpii. *Cum percutit hominem*, pugnando occulte & grauiter: & ideo vocatur percuſſio, ſic & iſti grauiter perſequentur. Scorpio occulte percutit cauda, facie blandiendo, ſic hæretici blandiuntur quandoque in verbis, ſed latenter tunc ſuggerent principibus vt fideles torqueant. Hæc eſt autem grauiſſima perſecutio, propter quod dicitur Prouerb. 27. Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula audientis. Item percuſſus à Scorpione, non ſtatim moritur, ſed languet; ſic iſti quandoque non ſtatim interficient: ſed diu vexabunt, cum tamen leuius eſſet ſtatim interfici. *Et in diebus illis*, quando tantæ afflictiones infligentur iuſtis, quandoque occulte, quandoque aperte, à præcurſoribus antichriſti: quærent affectu & planctu & oratione. *Homines*. Iuſti quos permittentur peruerſi affligere corporaliter, non ſpiritualiter lædere, *Mortem*, ſcilicet corporalem, quia timebunt lapſum propter tribulationis grauitatem in duris carceribus, flagellis & aliis malis. Quandoque enim contingit in magnis aduerſis præeligere mortem, vel propter timorem offenſæ vel propter ipſam grauitatem pœnæ. Tobię 3. Præcipe in pace recipi ſpiritum meum; Expedit enim mihi magis mori quàm viuere. *Et non inueniet eam*. Gloſa. vt probatiores reddantur, quomodo autem quærent oſtendit. *Et deſiderabunt mori*, quaſi dicat: Non qualitercunque quærent, ſed cum deſiderio magno, & per hoc quod hæc tribulatio prædicitur, fidelis præmunitur. Gregorius Minus enim feriunt iacula quæ præuidentur, & nos &c. vel poteſt hoc referri ad prælatos, illud præcedens ad ſubditos, vnde Gloſa. hoc de pręlatis. 3. Reg. 19. Petiuit animæ ſuæ vt moreretur, dicitur de Helia, quem perſequebatur Iezabel. *Et fugiet mors ab illis*, vt magis mereantur. Iob. 3. Expectant mortem & non veniet,

veniet, vel de prælatis vt gregi proficiant ſecundum Gloſ. Philipp. 1. Scio quia maoebo & permanebo cum omnibus vobis Haymon. Nolentes viuunt ſed dilatam mortem propter aliorum ſalutem æquanimiter ferunt. Sed dubitatio eſt, de hoc quod dicitur: dictum eſt illis ne occiderent eos, quia quandoque iuſti deficiunt io aduerſis & cadunt. Reſpondetur Dicendum, quòd Dominus quoſdam electorum non permittit occidi ſpiritualiter, quia cuſtodit à mortali; quoſdam autem & ſi permittit occidi, noo tamen finaliter quia vero corde reſurgent, & finaliter perſiſtent. Illud ergo accipitur vel ſimpliciter ne occidant quoſdam ſpiritualitar, vel ne occidant aliquem electorum finaliter. Item de hoc quod dicitur Et cruciatus, &c. qoare enim permitteret Dominus ſic electos affligi cum tam prauis tribulatio ſit periculoſa propter periculum lapſus. Reſpoodetor. Propter maius meritum & exemplum, vnde Gloſ. Et non inuenient, vt probatiores reddantur. 2. Cor. 1. Sicut ſocii paſſionum &c. Ad obiectum dicendum quod Dominos tollit periculum ad minus quantum ad finalem ſtatum; quia protegit electos à periculo in adoerſis, vel ſi labuntur, ſurgere facit. Pſalm. Salus autem iuſtorum à Domino, & protector eorum in tempore tribulatioois. *Et ſimilitudines* hic oſtenditur malitia hæreticorum qui erunt diſcipuli præcedentium hæreticorum, ſicut ſupra habitum eſt, quorum vtrique præparabunt viam antichriſto. Huiuſmodi autem diſcipulos incepit ſupra deſcribere ſub ſpecie locuſtarum, ſicut in viſione vidit. Deſcribit autem eos ſub ſpecie locuſtarum habentium multiplicem diſpoſitionem, vnde huiuſmodi locuſtas deſcribit, Primo quantum ad agilitatem ipſarum, quia prompte ad currendum contra fideles: ſicut equi ſunt agiles ad curſum. Secundo, quantum ad ornatum capitum, Et ſuper capita. Tertio, quantum ad ſpeciem facierum, Et facies, Quarto quantum ad condecorationem capillorum. Et habebant capillos, Quinto, quantum ad qualitatem dentium, Et dentes Sexto, quantum ad formam armorum, Et habebant loricas. Septimo, quantum ad ſonitum alarum, Et vox. Octauo quantum ad diſpoſitionem caudarum, Et habebant caudas, Hæc omnia habent myſterium vt patebit. Dicit igitur. *Et ſimilitudines locuſtarum*, ideſt locuſtæ imaginatiuæ, Non enim videbat corporales locuſtas, ſed ſimilitudines locuſtarum, viſione imaginaria, quia reuelationes ei fiebant ſub quibuſdam figuris, propter ſignificationem illarum ſpecierum, ad informationem fidelium propter quos ſcribendum erat. Et patet ex hac litera, quod ſenſus myſticus eſt quærendus hic, non literalis. *Similes*, erant *Equis paratis in prælium*, per hoc ſignatur, quod hæretici qui locuſtis comparantur, vt ſupra habitum eſt, ſunt prompti ac veloces ad faciendum impetum contra fideles & feroces ad perſequendum, ſicut equus velox eſt & ferox ad prælium. Ieremiæ 8. Omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi equus impetu vadens in prælium. *Et ſuper capita*, id eſt ſuper doctores. *Earum*, ſcilicet hæreſiarchas, qui ſunt capita aliorum, vel ſuper mentes quæ regunt alia quæ ſunt in homine. *Erant tanquam corona*, id eſt victoriæ acquiſitæ de fidelibus præcipitatis: quia gloriantur ſe victoriam habuiſſe de quibuſdam catholicis in errorem inductis. Hæc tamen non eſt vera victoria, quia tunc ipſi hæretici diabolo amplius ſubduntur, vnde recta dicitur. Tanquam, Item dicunt ſe vincere per veram ſapientiam, quæ tamen ſolum videtur & non eſt, ſed error, vnde ſequitur. *Similes auro*, id eſt de non vero auro, quia de non vera ſapientia ſunt illæ victoriæ. 1. Timoth. 3. Habentes

A quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. *Et facies*, id eſt vultus, *Earum*, *ſicut facies hominum*, quia hæretici, ſimulant & ſimulabunt ſe eſſe rationales & pios & manſuetos: quia homo eſt animal rationale & natura manſuetum, & ipſe homo cognoſcitur per faciem eſſe homo: ſunt tamen intus crudeles, vode ſunt Syrenæ quæ habent vultum virgineum, & tamen ſunt animalia irrationalia. Iſaiæ. 13. Et ſyrenæ in delubris voluptatis. *Et habebant capillos*, id eſt cogitationes quæ ſunt multiplices vt capilli, & à mente procedunt, & menti adhærent. *Sicut capilli mulierum*, quia ſunt fragiles ac fluxibiles vt capilli mulierum, & machinantor ipſæ eorum cogitationes deceptiones aliorum,
B vt mulier mala capillos parat ad decipiendum alios, vel per Capillos mulierum, mores iſtorum intelliguntur: quia exterius à mente procedunt & ſunt molles & fluxibiles & effeminati & in malitia multiplices. & ad aliorum deceptionem ab eis dependentes. Iob. 36. Vita eorum inter effeminatos, vel Capilli mulierum, poſſunt intelligi minores eis adhærentes qui multi erunt ſicut capilli, & ad decipiendum aſtuti, & malitioſi vt mulier & erunt ad mala fluxibiles, & ab eis ſicut à capite pendentes, quia eorum documenta ſequuntur, *Et dentes*, id eſt doctores & expoſitores eorum, qoi panem mendacii & erroris eis præparant male exponendo & docendo. Iob. 32. Vigilantes ad prædam, præparant panem libidinis, ſed talis panis intoxicatus eſt.
C Ioh. 20. Panis eis in vtero vertatur in fel aſpidum, *Erant dentes ſicut leonum*, qoia fœtor eſt in tali doctrina, ſicut dentes leonum in hiatu habent fœtorem, vt dicit Gloſ. vel. Dentes eorum miniſtri & ipſi etiam principes, per quos quaſi per dentes, ipſi hæretici laniant fideles corporaliter & ſpiritualiter, ſicut dentes leonum fortiter & crudeliter laniant prædam. Poſſet etiam intelligi de omnibus illis præcurſoribus antichriſti communiter. Dentes eorum; ideſt multiplex malitia eorum parata ad diſcindendom & deuorandum fideles, ſicut dentes leonum, quia hæc malitia & fœtorem habet in docendo, & crudelitatem in nocendo corporaliter & ſpiritualiter. Eccleſiaſtici. 21. Dentes leonis dentes
D eius. *Et habebant loricas ſicut loricas ferreas*, Gloſa, id eſt corda obſtinata, quæ ſagitta veritatis non penetrat, quaſi dicat. Corda dura habebunt, quæ ita obſtinata erunt, vt veritas ea non penetret, vnde comparabilia erunt loricis ferreis. Ioh. 41. Corpus eius vt ſcuta fuſilia, vel habebunt loricas, ideſt ſententias quibus ſe armant, ſicut lorica ferrea, eſt forte munimentum. Multæ autem rationes multipliciter inuolutæ ſunt diuerſæ maculæ in his loricis. Iſidorus. 1. lib. de Summo bono, loquens de hæreticis: docuerunt linguam ſuam loqui mendacium, vt iniquũ facerent laborauerunt, ſumit autem illud de Ieremia 9. Sed videtur eis male attribui lorica, quia
E lorica eſt fides cum caritate. 1. Theſſalo. vltimo. Induti lorica fidei & caritatis. Item contra ſecundam expoſitionem, qoam Gloſ. ponit obiicitur, quia ſententia hæreticorum non poteſt muniri, & ſi videatur. Reſpondetur. Ad primum dicendum ſecundum Auguſtinum vt ſupra dictum eſt, quod non ſemper ſumuntur vocabula in eadem ſignificatione. Nomen ergo loricæ hic accipitur in malo & ſignat peruerſam obſtinationẽ: In verbo verò Apoſtoli, ſumitur in bono, & ſignat ſalubrem munitionem. Ad aliud dicendum, quod illa munitio non vere eſt, ſed apparenter & ideo comparatur loricæ ferreæ, ſcilicet quia ſe dicunt rationibus munitos, & quia ſic videtor, *Et vox*, ideſt tumultus & clamor, quia cum ratione

vincere non poſſunt, verborum tumultum faciunt, vt ſic ſaltem victores appareant. *Alarum ſuarum*, id eſt ſententiarum quibus ſe pertinaciter extollunt. Alæ enim ſunt eorum ſententię quas oſtentant eſſe magnas vt alti videantur, *Sicut vox curruum multorum equorum currentium in bello*, quia hæretici ſunt multi & eorum multitudo concorditer eccleſiam impugnat. Et ſicut diuerſi currus diuerſis equis, & diuerſis viis ad idem bellum raptim currunt, ſic iſti licet diuerſis hæreſibus inter ſe diuiſi, vnanimiter eccleſiam impugnant docendo errores, diſputando, perſequendo. Ad eius enim impugnationem vniuntur. Iob. 41. dicitur de ſquamis Vna alteri adhærebit & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur. Iſidorus. 1. lib. de Summo bono. Sic inuicem hæretici ſeſe collidunt vt contra eccleſiam pari erroris ſpiritu decertent. Et nota quod cum vox ab ore animalis proferatur: Dicit tamen Vox alarum; quia quantum ad myſterium hæc eſt vox hæreticorum. *Et habebant caudas ſimiles ſcorpionum*, id eſt, habebunt fauentes ſibi principes, dure pungentes, vel afflictionibus, vel deceptoriis erroribus, quibus eos ſeducunt, ad modum caudarum ſcorpionum, licet ipſi principes muneribus alliciant, & promiſſionibus blandiantur, ſicut ſcorpio. Principes autem dicuntur caudę, quia terrent minis & flagellis, & blandiuntur donis & promiſſis, more canis, qui iratus cauda terret, lætus blanditur, & quia pungunt, peccare eos faciunt, quantum eſt de ſe, vnde dicitur de diabolo Iob. 11. Caudam ſuam ſtringit quaſi cedrum. *Et Aculei*, id eſt punctiones vel flagellorum, vel perſuaſionum mortiferarum, quibus ſtudent pugnare ad peruertendum & interficiendum ſpiritualiter veneno erroris, ſicut aculeus caudæ ſcorpionis venenum infert. *In caudis earum*, in principibus qui multipliciter fideles volunt peruertere, vel caudas ſimiles habebunt ſcorpionum, id eſt doloſas ſententias, quibus latenter lædent animas licet in facie blandiantur, & in his caudis ſunt aculei, ideſt punctio venenoſa, & mortifera niſi caueatur, *Et poteſtas*, hic agitur de perſequutionis mora. *Et poteſtas* à Deo permiſſa. *Earum*, id eſt locuſtarum, ſcilicet hæreticorum eſt, *Nocere hominibus menſibus quinque*, id eſt toto tempore vitæ hominis, in qua viuunt ſub vſu quinque ſenſuum, expone vt ſupra. Vltra vero eius vitæ tempus nocere non poterunt. Sed ad quid hic reperitur de mora temporis, cum ſupra eodem: de hoc dictum ſit, Reſpondetur Poteſt dici quod ſupra dicitur de cruciatu bonorum, vnde ibi dicitur? Sed vt cruciarent menſibus quinque, hic autem agitur de nocumento malorum, id eſt qui nocet malis, quia bonis non nocetur, licet crucientur: malos autem vel per flagella, vel per blandimenta, vel per documenta, trahent ad interitum animę, & ſic nocebunt & ideo præmuniuntur hic electi, vt ſint fortes contra tentationes & perſequutiones hæreticorum, ne eis poſſint nocere, quàm diu hic viuunt, ſi tamen velimus intelligere illud nocumentum corporale eſſe. Et non inconuenienter repetitur de mora temporis: quia per hoc eſt conſolatio magna iuſtis, quod non poſſunt etiam corporibus nocere, niſi quamdiu viuunt, in quinque ſenſibus corporis, & poſt mortalem hanc vitam præmium ſuſcipient. *Et habebant*, hic oſtenditur potentia per quam poſſunt pręmiſſa. Et habebant, illæ locuſtę præmiſſæ, *Regem*, ſcilicet diabolum, per quem poſſunt prędicta, quia eius poteſtas naturalis magna eſt cum non prohibetur à Deo, vel eius angelis. Iob. 41. Non eſt poteſtas ſuper terram, &c. Nec poteſt tamen violentiam facere libero arbitrio, ſicut dicit Da-

A maſcenus. Ipſe autem eſt rex malorum & ſpecialiter eorum de quibus hic agitur, erit rex & dux. Iob. 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, *Angelum abyſſi*, id eſt angelum de inferno, ſcilicet ipſum diabolum: quia ipſe per maiorem ſuperbiam, meruit maiorem cruciatum infernalem quàm alii. Dicitur autem infernus Abyſſus, quia caret candore & omni gaudio, & quia caret fundamento id eſt fine pœnarum. Dicitur autem abyſſus ab à quod eſt ſine, & baſis quod eſt fundamentum. Item quia habet profunditatem. Ratione ergo tenebroſitatis, ratione infinitatis, ratione profunditatis pœnarum dicitur infernus abyſſus, Iob. 41. Æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem. Gregorius. Abyſſum ſeneſcere

B æſtimat qui terminari in ſupplicijs ſupernam animaduerſionem putat, vel. Abyſſus dicitur cor peccatoris, peccati caligine tenebroſum, cuius angelus eſt diabolus; quia angelus annunciat peccatori mala quæ ei ſuadet & dominatur ei. Iob. 28. Abyſſus dicit non eſt in me. *Cui nomen hebraice*, id eſt lingua hebræorum. *Labadon*, quod dicitur Græce, *Apollyon*. & Latina lingua, *Exterminans*, vt ſequitur. Debet autem dici Labadon non Abadon, ſicut dicit beatus Hieronymus in Interpretationibus, ſed vitio ſcriptorum eſt corruptum & ſubtractum. Labadon interpretatur autem exterminans, quia diabolus exterminare nititur hominem à gratia in via, & à gloria in patria, ideſt extra terminum ponere. Pſalm. Exterminauit eam aper de ſylua.

C Labadon autem Græcum eſt & interpretatur iudicans. Vnde per interpretationem quæ ſequitur patet quod non debet hic eſſe Abadon. Tribus linguis ſolemnibus nominat diabolum vt omnes excitet ad cauendum eius aſtutias; ſicut titulus Domini ſcriptus fuit tribus linguis, vt ſignaretur illud Philippen. 11. Et omnis lingua confiteatur &c. Ioan. 19. Et ſicut euangelium ſcriptum eſt in triplici lingua. Scripſit enim Matthæus Hebraice. Lucas & Ioannes Græcè. Marcus autem Latinè, qui ſcripſit Romanis quaſi dicat, vos Hebræi, Græci & Latini cauete ab

D eius ſeductione. In his autem linguis omnes aliæ intelliguntur, quia enim hæ tres ſunt principaliores ideo eas ponit, *Væ vnum*, hic ponitur concluſio prædictorum. *Væ vnum*, id eſt damnatio præcurſorum antichriſti, *Abiit*, quantum ad narrationem libri, ideſt iam determinata eſt per hoc ſcilicet quod eorum nequitia propter quam damnandi ſunt deſcripta eſt, ita videtur, vel lege Gloſſam ſuperius in principio, pręmiſſe partis, vbi dicit quod ibi agitur de damnatione preparantium viam antichriſto. Et *ecce veniunt adhuc duo væ poſt hæc*, id eſt adhuc oſtendetur duplex damnatio, ſcilicet antichriſti & ſuorum cum agetur de cantu Sexti angeli, etiam damnatio malorum in iudicio, cum agetur de cantu Septimi angeli. Vel iſtud Vę poteſt intelligi tribulatio hominum, quæ fiet per præcurſores antichriſti: non tantum corporalis, ſed etiam ſpiritualis: quia

E multi per eos peruertentur, Vę vnum abiit, id eſt completum eſt, ſcilicet tribulatio quæ ſub tuba Quinti angeli continetur, Completum eſt dico, quantum ad viſionem & narrationem, & complebuntur in re tempore ſuo, quia per illa præmiſſa ſignantur illa quæ erant ventura, & poſtquam complebitur illa tribulatio ante tempus antichriſti, veniet alia ſub tempore antichriſti, & iterum alia in fine mundi, vnde ſequitur. Et ecce veniunt adhuc duo vę poſt hæc, id eſt duplex tribulatio, vna ſcilicet quam antichriſtus & ſui inferent hominibus: non ſolum corporaliter, ſed etiam ſpiritualiter, quia multos peruertet. Alia eſt tribulatio

damnationis

damnationis quæ erit in iodicio, hæc duo vę dicit, A quantum ad ſignificationem, & quantum ad rem, quia ſignificabuntur inferius per ea quæ vidit in cantu Sexti angeli & Septimi, & ſic etiam accident in vltimis temporibus iudicii, & iam narrauit, vidit & narrauit illa vę quæ ſequuntur infra, & corporaliter inde erit ordo ille. Vel poſſet ſecundum Gloſſam quod dicitur: Poſt hæc, referri ad ſequentem literam Poſt hæc, & Seatus &c. *Et ſextus angelus*, hic agitur de tubicinio ſexti angeli, & oſtenditur damnatio peruerſorum qui erunt tempore antichriſti, per hoc quod eorum nequitia deſcribitur. Primo autem ponitur determinatio propoſiti principalis, ſcilicet de ſtatu eccleſiæ B ſub tempore antichriſti. Secundo ſubiongitur concluſio huius partis ante finem 11. capitis Væ ſecundum. Circa Primum notandum quod tunc erit perſequutio, nec deerit omnino diuina conſolatio, ideo Primo oſtenditur ipſa prædicatio, Secundo fidelium perſequutio ſub antichriſto, Et ſoluti ſunt. Tertio tribulatorum fidelium conſolatio, decimo capite, Et vidi alium angelum fortem. In prima parte Primo oſtenditur ſanctorum prædicatio. Secundo materia prædicationis, Et audiuit vocem vnam, Dicit igitur, *Et ſextus*, quia ita cecinerant quinque, & poſt eos, Et ſextus angelus, id eſt ordo ſextus prædicatorum, id eſt in ſexto ſtatu prædican C tium, & dicitur ſextus, & ordine narrationis & ordine temporis. Nota Gloſ. *Tuba cecinit*, id eſt prædicabit, hoc erit tempora antichriſti. Sed quomodo, hoc cum non audeant tunc prædicare fideles? Dicitur enim ſupra 6. ſuper illud. Sicut ſaccus cilicinus &c. Luna in ſacco poſita, lucem prædicationis nunquam effundens Reſpondetur Poteſt dici, quod in principio cum natus erit antichriſtus, antequam poteſtatem ſuam dilatauerit prædicatio fiet: ſed poſt cum erit in magna ſua dominatione tunc prædicatio erit particularis non generalis vt modo nec ita ſolennis vt modo, & pro illo tempore, quando erit grauiſſima perſequutio, loquitur illa Gloſ. & quod dicitur Nunquam effundens, Intelligitur de ſolenni & multum publica prædicatione, non ſicut modo eſt D vt fiat vis in hoc vocabulo Effundens, Erit enim tunc aliqua prædicatio vt infra. 11. habetur de Helia & Enoch, *Et audiui*, hic oſtenditur materia prædicationis, ſcilicet illud quod tunc prædicari debebit. Non omne tamen quod tunc prædicabitur, tangitur hic, ſed quiddam, ſcilicet quod grauis tribulatio imminet: quia poteſtas dæmonum laxabitur, & ad hoc prædicandum, ſancti prædicatores qui erunt circa illa tempora, & temporibus præteritis prædicauerunt, excitabunt alios, qui erunt tempore antichriſti, vt fideles ſint magis cauti. quod ſignatur per vocem dicentem angelo, &c. id eſt prædica ſoluendos. Primo ergo oſtenditur ipſe inſtruens, Secundo inſtructus, Dicentem ſexto angelo &c. Tertio de quo eſt inſtructio, ſcilicet de eo quod eſt prædican- E dum, Solue &c. Dicit igitur, *Et audiui vocem vnam* procedentem. *Ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos Dei*, de quo altari habitum eſt ſupra. 8. *Dicentem ſexto angelo qui habebat tubam ſolue* &c. ſic audiebat interno auditu in illa viſione, per hoc ſignatur ſicut Gloſ. velle videtur, quod prædicatores, qui antè præterito tempore prędicauerunt, alios prædicatores venientes qui tempore antichriſti erunt excitant & inſtruunt vt fideles contra aduerſa ſub antichriſto ventura præmuniant prædicando ea, & roborando corda fidelium contra ipſa, vnde Gloſa: Præcones præteriti temporis præmonent illos, qui erunt tempore antichriſti, quid ſint facturi. Dicit

itaque: Audiui vocem vnam, id eſt doctrinam vnam conformem conſonam in veritate & in rectitudine & in fine: quia prædicatores vnam doctrinam habent per conformitatem, licet diuerſis modis loquantur. Omnes enim recti & boni prædicatores veritatem & doctrinam ſacrę ſcripturæ docent, & eodem fine, ſcilicet ad honorem Dei & ſalutem hominum. Et illi prędicatores prętеriti temporis docebunt alios ſiue excitabunt ſub doctrinæ Euangelicæ vniformitate, quæ loquitur de aduerſitate, ſub tempore antichriſti futura vt ſint paratiores & magis experti, excitant & inſtruunt alios. Ex quatuor cornibus altaris. ſupple procedentem, hoc eſt de prædicatoribus Chriſti. Altare enim Chriſtus eſt, quia in ipſo per ipſum offerre debemus patri quicquid volumus eſſe acceptum: ſiue ſacrificium orationis, ſiue alia bona. Hebr. vltimo. Habemus altare de quo edere &c Hoc altare eſt aureum, propter ſplendorem ſapientiæ. Coloſ. 2. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientię abſconditi. Propter eminentiam caritatis intimę, qua ſcilicet nos dilexit. Aurum enim ſplendet & pręeminet aliis metallis: ſimiliter ſapientia fulget & caritas non tantum fulget, ſed etiam omni virtuti pręeminet Ephes. 3 Scire etiam ſupereminentem ſcientię caritatem Chriſti. Quod eſt ante oculos Dei ideſt quod eſt acceptabile patri, Per omnia tangit illod quod dicitur ſupra. 8. Super altare aureum quod eſt ante thronum Dei. Matth 3. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui Huius altaris cornua ſunt prędicatores ſancti, per quos debet Chriſtus eleuari & extolli, ſicut per cornua Exod. 30. Facies altare ad adolendum thymiama de lignis Sethim, cornua ex ipſo procedant. Item quia debent eſſe pro Chriſto mori parati, & portare in memoria & affectu, & imitationis effectu effundere ſanguinē, ſicut in cornibus altaris in lege ponebatur ſanguis Leuitici 4. Pones de eodem ſanguine in cornibus altaris, quod eſt coram Domino. Hęc autem cornua dicuntur quatuor, propter quatuor quæ debent prædicare de Chriſto. Duo ſunt aſſumptę infirmitatis, ſcilicet Natiuitas & Paſſio: duo ſunt diuinæ poteſtatis, ſcilicet Reſurrectio & Aſcenſio. vel quatuor propter quatuor modos expoſitionis ſcripturarum ſcilicet modum Hiſtoricum ſiue literalem, & Allegoricum, Moralem & Anagogicum, vel. Altare eſt eccleſia, ſuper cuius vnitate offerendum eſt Deo omne bonum. Aureum autem dicitur propter cœleſtem ſapientiam & caritatem quæ eſt in ea. Huius altaris cornua ſunt prædicatores, quia ipſam defendunt quaſi eius cornua: & dicuntur quatuor propter prędicta, Quod eſt &c. quia eccleſia quantum ad iuſtos acceptabilis eſt Deo, de quo autem ſit inſtructio oſtenditur cum ſequitur, *Dicentem ſexto angelo qui habebat tubam*, ideſt ſexto ordini prædicatorum qui ſcilicet habebant officium prędicandi in ſexto ſtatu, ſcilicet tēpore antichriſti, *ſolue*, id eſt prædica ſiue annuncia fidelibus, eſſe ſoluendos ideſt laxandos quantum ad poteſtatem. *Quatuor angelos*, id eſt vniuerſos dæmones, vt ſibi fideles caueant vt ſint conſtantes. Aliter poſſet hæc vnx intelligi, ſcilicet doctrina Euangeliorum quę per hoc ipſum quod prædicit tribulationes futuras, ſub tempore antichriſti, excitat prędicatores, qui erunt illo tempore ad pręmuniendum fideles. *Et audiui vocem vnam*, id eſt concordem doctrinam Euangeliſtarum, quia in nullo diſſentiunt: licet non eiſdem verbis loquantur, & de antichriſto concorditer docent, procedentem. *Ex quatuor cornibus*, id eſt à quatuor Euangeliſtis, vel ipſis Euangeliis: quia omnes Euangeliſtę loquuntur de antichriſto, & per hoc quaſi inuitant

prædicatores illius temporis ad annunciandum fidelibus perſecutores antichriſti. *Altaris aurei*, id eſt Chriſti vel eccleſiæ, vt ſupra. Euangeliſtæ autem ſunt cornua altaris, quod eſt Chriſtus vel eccleſia, quia Chriſtum eleuauerunt ſiue extulerunt verbo, ſcripto, & vitæ exemplo & intincti fuerunt ſanguine Chriſti. Item fuerunt eccleſiæ in defenſionem. *Quod eſt ante oculos Dei*, vt prius expone. *Dicentem*, per hoc quod de antichriſto loquitur; Nam hoc ipſo debent prædicatores, qui tunc erunt eſſe inſtructi, ad præmuniendum fideles. *Sexto angelo* vt prius. *Solue*, ideſt prædica ſoluendos, *Quatuor angelos*, id eſt vniuerſos dæmones, ad perſequendum homines corporaliter & ſpiritualiter exigentibus meritis malorum, & propter purgationes electorum. Dæmones autem dicuntur angeli ſiue ratione naturæ nobilis; quia naturam habent angelicam, tum ratione miſſionis, quia mittuntur à principe imperante, & à Deo permittente; quod tamen non dicitur propriè mitti. ſed large. Dicuntur autem quatuor, propter quatuor partes mundi, per quas nocent, vel quod quatuor de Chriſto prædicta impugnant, ſupra 7. Vidi quatuor angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ. *Qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate*, id eſt in cordibus diuitum & principum mundanorum, in quibus latent & dominantur occulte, reſtricti tamen interim quantum ad alios ne ſæuiant ſicut poterunt ſub antichriſto ſæuire. Nota quod Euphrates eſt flumen Babylonis, circumiens Babylonem vt dicit Glo. quod diuiſerunt Perſæ & Medi in multos riuos & ſic ingreſſi ſunt Babylonem. Eſt autem hoc flumen vorax & profundum ac magnum, & interpretatur Euphrates, puluerulentus vel humidus, vel creſcens, vel fructifer, vnde per Euphratem flumen magnum figurantur illi principes mundani, & quidam praui diuites, qui viuunt in puluere elationis excæcantis, & in humo delitiarum carnis, quæ humus eſt, & ſunt in abundantia rerum & in ea creſcunt & in præmiſſis ſunt profunde & immerſi quaſi vorati, & ex his fluunt in alia ad modum fluminis, quia proficiunt in peius. Hoc flumen dicitur magnum propter magnitudinem & multitudinem ſcelerum. In his habitant dæmones, quia eis dominantur, ſed in eis ligantur, quia ita in eis habitant quod nondum permittuntur aperte deſæuire in bonos, ſed tunc ſoluentur, quia per ipſos principes, & per alios peruerſos nocere permittentur hominibus, quando poteſtas diaboli laxabitur. Ideo dicitur: Qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate, vnde dicit beatus Gregorius: Hoſtis antiqui virtus tunc à bonorum cordibus religatur, & in reproborum mentibus recluſus premitur: tempore verò antichriſti de iniquorum cordibus non occulte ſæuientibus, eductus procedit, & tunc accepta poteſtate, contra eccleſiam in vim apertæ perſequutionis erumpet, hæc Gregorius, vel ſecundum Gloſ. Alligati ideſt refrænati à nocumento hominum, ne ſcilicet tantum noceant quantum poſſent, & vellent. In flumine magno Euphrate, id eſt in paſſione Domini, qui habuit abundantiam & impetum magnum anguſtiæ, ideo comparatur magno flumini. Pſal. De torrente in via bibet. Item frugem ſalutis attulit mundo, ſcilicet reconciliationem & dona: ergo & præmia gloriæ: quod ſignatur per Euphratem, quod interpretatur frugifer. Rom. 5 Reconciliati ſumus Deo per mortem filii eius, & ſequitur abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum, vel Solue, id eſt peruerſos, qui ſcilicet per flumen magnum Euphratem ſignantur excommunica, & ſic ſoluentur. *Et ſoluti ſunt*: habita

A prædicatione, quæ fit per prædicatores, agitur hic de perſequutione, quæ fiet per antichriſtum & ſuos complices, & deſcribuntur ſub ſimilitudine belli, ſiue congreſſus equitum equis & armis pugnantium. Primo ergo ponitur deſcriptio equitum, Secundo deſcriptio eorum quæ erunt eis in adiutorium. Et ita vidi equos. Tertio congreſſus eorum, Et de ore eorum Quarto damnum ex congreſſu illatum. Et ab his. Circa primum Primo deſcribuntur equites, ſcilicet dæmones, quantum ad laxatam poteſtatem. Secundo quantum ad nocendi ſiue pugnandi auiditatem, Qui parati ſunt. Tertio quantum ad exercitus numeroſitatem, Et numerus. Dicit igitur, *Et ſoluti ſunt*, &c. id eſt ſoluentur tempore ſtatuto & præfinito à Deo;
B ideſt permittentur tribulare multum homines ſpiritualiter & etiam corporaliter, propter nocumentum ſpirituale. infra. 20. Soluetur ſathanas de carcere ſuo. *Qui parati*, hic notatur nocendi auiditas, quæ maxima erit, quia omni hora nocere appetent, vnde dicit, Q*ui parati erant*, id eſt qui erunt prompti & auidi ſcilicet ad nocendum, ſicut poſt ſubditur, vt occiderent &c. *Inter horam & diem*, ideſt in omni parte horæ & diei & menſis & anni ſine interpolatione, quaſi dicat: Non eſt inter partes horæ vel diei, vel menſis, vel anni aliquid temporis, in quo non ſint parati ad nocendum hominibus, vnde Gloſ. Continue & diu. Auguſtinus. 2. libr. de Ciuitate Dei. Dæmones ad decipiendum vigilantiſſimi ſunt, vel per hunc poteſt tota duratio perſequutionis intelligi. Du-
C rabit enim perſequutio antichriſti tribus annis & dimidio, vnde per horam intelligitur dimidius annus, per diem annus vnus, per menſem alius tertius annus exprimitur. Item notatur etiam qualitas & proceſſus perſecutionis in præmiſſo tempore Perſequutio, enim quæ videbitur primò, non videbitur grauis reſpectu eius quæ erit vltimo, vt quaſi hora videatur vnius dies: ſequens verò erit grauis ſupra hanc, ſicut dies excedit horam; ſubſequens autem erit grauior, ſicut menſis maior eſt quam dies: vltima verò grauiſſima, ſicut annus ſuper excedit horam, diem & menſem, vnde illi tres anni & dimidius rectè per hæc quæ gradum important, ſignificantur Item talibus minutiis ſignatur illud tempus, vt oſtendatur illam perſequutionem fore ſine interpolatione. Infra. 12.
D Per tempus & tempora & dimidium temporis, ideſt tribus annis & dimidio. Daniel. 7. Et tradentur in manu eius vſque ad tempus & tempora & dimidium temporis. Ad quid autem erant parati oſtenditur, cum ſubditur. V*t occiderent tertiam partem hominum*, ideſt reprobos qui non ſunt actiui, nec contemplatiui, vel non ſunt iuſti ſecundum ſtatum perfectionis, vel imperfectionis. Occiderunt inquam morte culpæ in præſenti, & morte Gehennæ in futuro. Supra. 8. Et tertia pars terræ combuſta eſt Abachuc. 1. Semper interficere Gentes non ceſſat. *Et numerus*, hic agitur de numero equitum diaboli & ponitur iſte numerus propter myſterium, equites enim huius exercitus
E ſunt dæmones, equi horum equitum ſunt praui homines, princeps horum omnium eſt diabolus qui dicitur Lucifer, Iſti autem equites ſcilicet dæmones, ponuntur ſub tali numero propter numerum ſacratum. Dæmones enim faciunt hæreticos quibus præſident, ſimulare ſe perfectos in obſeruantia diuinorum præceptorum, cum tamen ipſi hæretici tranſgrediantur præcepta, & omittant ipſam perfectionem de qua gloriantur, cum fidem non habeant, ſine qua præcepta ſeruare non poſſunt. Per hoc ergo quod dicuntur Dena millia, oſtenditur ſimulatio perfectionis in obſeruantia decalogi, quæ ſimulatio eſt in hæreticis, procurantibus ipſis dæmonibus, qui inſident eis.

Per Millenarium enim perfectio. Per decem verò Decalogus præceptorum, Et dicuntur dena millia, non propter perfectionem obſeruantiæ Decalogi quæ ſit in hæreticis, ſed quam ſimulant ſecundum doctrinam dæmonum, ſicut ſupra 6. dicitur: Ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper eum habebat ſtateram in manu ſua, vbi attribuitur diabolo, quod per eius ſuggeſtionem faciunt hæretici, qui dicunt ſe habere rectum Scripturæ intellectum, cum non habeant: Per numerum vero additum, ſcilicet Vicies millies, oſtenditur defectus perfectionis prædictæ, quia vicenarius numerus eo quod recedit à denario, ſicut binarius ab vnitate; ſignat tranſgreſſionem Decalogi, & omiſſionem perfectionis ſignificatæ per millies. Iſidorus. s. lib. de Summo bono. Hæretici quamuis legem & prophetas opere implere contendant, à vultu Dei proiiciuntur, & à iuſtorum cœtibus ſeparantur. *Et audiui*, quia dixerat numerum exercitus equeſtris, ideſt exercitus equitum eſſe tantum nunc vt quod dixit certius ſit, dicit ſe hæc audiſſe. Sæpe enim dicit ſe vidiſſe vel audiſſe, ad certitudinem teſtimonii. Et audiui, in viſione, auditu interno *Numerum eorum*, ſcilicet equitum, ſupple: eſſe illum qui dictus eſt. Ponitur autem numerus ille, propter ſignificationem vt dictum eſt, vel aliter ſecundum quod Gloſ. innuere videtur, vt hic numerus equitum diaboli, & equitum Dei intelligantur, & equites intelligantur hęretici, qui equitant contra fideles: equites Dei viri iuſti, Per dena millia ſignantur boni, qui vere habent perfectionem obſeruantiæ decem præceptorum, ad minus perfectionem ſufficientiæ. Per vicies millies, mali; quia plures ſunt mali quam boni. Item quia vicenarius numerus ſic ſe habet ad denarium ſicut binarius ad vnitatem, vnde ſicut binarius ab vnitate recedens ſignat tranſgreſſionem Decalogi. & omiſſores perfectionis, quæ ſignantur per Mille. Dicit igitur ſecundum hunc modum. *Et numerus exercitus equeſtris*, ideſt equitum ſcilicet Dei & diaboli, qui inuicem pugnant, eſt vel erat: Vicies millies dena millia, ita quod vicies millies referatur ad equites diaboli, dena millia ad equites Dei, vt dictum eſt. De hoc duplici exercitu. s. Mechab. 6. vbi dicitur, quod Exercitus Antiochi & Iudæ comparauerunt ſe in prælium. Et audiui numerum eorum, ideſt intellexi quid per eorum numerum ſignaretur; vel intellexi complures eſſe malos quam bonos ſecundum Gloſ. quia numerus malorum ponitur maior licet vterque ponatur ratione myſterii; Sed tunc quæritur Quare mali ſignantur per aduerbia, boni vero per nomina. Item quare duplicatur numerus malorum quantum ad modum dicendi, ſupra numerum bonorum. Item quare ſub tanta obſcuritate dicitur quod manifeſte dici potuit. Reſpondetur. Ad primum dici poteſt, quod malum per ſe non ſtat, ſed inaleſcit in bono naturæ rationalis, Item aduerbium eſt pars non principalis, nomen autem eſt pars principalis; ſimiliter mali quiddam vile ſunt, boni autem aliquid magnum. Ad aliud poteſt dici quod hæc eſt ratio quia malum eſt multifarium & accidit ſuperfluitate & diminutione: bonum autem eſt indiuiſibile & virtus in medietate conſiſtit. Ad aliud dicendum. quod cum ille ſit liber Reuelationum, voluit diuina ſapientia, quę omnia decenter ordinat. hæc obſcure tradere, propter peruerſos ſcilicet hæreticos, ne hæc peruerterent, ſi eſſent aperta, Item propter faſtidioſos, vt ſcilicet reuerentius & gratantius accipiantur. Item per talem modum magis manifeſtatur diuinæ ſapientia quæ ſic conuenienter ſua myſteria cælat, De his magis dictum eſt ſupra 7. *Et ita vidi*, hic agitur de eis quæ erunt dæmoni-

A hus in adiutorium nocendi. Hæc autem ſunt equi, ſcilicet praui homines, & arma, ſcilicet ſententiæ erroris. Primo autem agitur de equis equitum. Secundo de armis eorum, Et qui ſedebant. Tertio de diſpoſitione equorum, Et capita. Dicit igitur, *Et ita vidi*, quia ſic vidi equites ſub illo numero, & ita ſicut videram equites ſub numero illo, *Vidi equos in viſione* quaſi dicat, ſecundum numerum equitum vidi numerum equorum, & intelligatur de numero ſignante, non de numero numerante, Si aliquis quęreret quare potius agitur de numero ſignante, quam de numero numerante. Et dicendum quod cum liber iſte ſit de Reuelationibus factis ad ædificationem eccleſiæ, & numerus numerans non ſit ad ædificationem

B ſed numerus ſignans, ideo &c. *Et qui ſedebant*, hic agitur de armis equitum, vidit enim eos loricatos, loricis igneis, hyacinthinis, & ſulphureis: per quod ſignantur mentes peruerſæ & obſtinatæ, quibus dæmones roborant hæreticos contra fideles, vnde Primo oſtenditur, quomodo eos poſſident per dominationem, Secundo quomodo eis vtuntur ad aliorum deceptionem, Habebant loricas, vbi Primo tangitur obſtinata peruerſitas, Secundo accumulata iniquitas, Igneas, quætriplex oſtenditur, Prima eſt feruor iræ, quia ira & malitia ardent hæretici contra fideles, vnde dicitur Igneas, Secunda ſimulatio vitæ Hyacinthinas. Tertia fœtor doctrinæ, Et ſulphoreas Hæc enim tria ſunt annexa obſtinatæ peruerſitati hæreticorum, & per hoc dæmones præparant eos ad

C decipiendum fideles, Dicit igitur. *Et qui ſedebant ſuper eis*, ſcilicet dæmones, qui dominabuntur hæreticis & prauis hominibus, tempore antichriſti, & per quos ſicut per equos eis ſubiectos, portabuntur ad alios expugnandos. *Habebant loricas*, ideſt habebunt obſtinatam peruerſitatem, ſiue mentes indoratas, non tantum in ſe, ſed in hæreticis? quia procurabunt quod hæretici ſint obſtinati, ita quod ſe vinci à catholicis non permittant, vt peruerſitas obſtineta, ſit eis quaſi lorica fortis. s. Reg. 17. dicitur de Golia, quod lorice hamata induebatur. *Igneas*, ideſt igne iræ ſiue malitiæ: quia ſicut ipſi dæmones ſunt igne iræ accenſi contra iuſtos, ita accendent magis ac magis hæreticos contra ipſos, *Hyacinthinas*, ideſt coloratas

D ſimulatione vitæ. Hyacinthus enim eſt lapis pretioſus habens colorem cæli, per quem ſignatur ſimilitudo vitæ ſanctæ ſiue cæleſtis, *Et ſulphureas*, fœtore doctrinæ, quia doctrina à mentibus hæreticorum, procurantibus dæmonibus procedens, fœtida eſt, in conſpectu Dei & hominum fidelium. Fœtida autem eſt ratione erroris, Sulphur enim fœtet. Hæc tria ſunt annexa mentibus eorum induratis, vel. Loricæ poſſunt intelligi ſententiæ quibus dæmones muniunt hęreticos, quę ſententię deſcribuntur multipliciter: quia dæmones per huius ſententias erroris reddunt hęreticos munitos ad ſui defenſionem, vnde dicit, habebant loricas, id eſt ſententias fortes ſecundum appa-

E rentiam, quibus hæreticos munient ſub quibuſdam rationibus. Item acutas, ad aliorum deceptionem, Igneas, quia accendunt hęreticos ad imbuendum alios: & etiam multos catholicos inflammabunt ad conſenſum erroris. Suprà. 8. Cecidit de cœlo ſtella magna ardens tanquam facula. Item cęcas apud ſe hyacinthinas, ideſt excęcantes eos & famoſos reddentes, Hyacinthus enim eſt lapis fumidi coloris: Alia litera habet Fumidas. Iob. 41. De naribus eius procedit fumus. Item fœtidas apud Deum, & etiam apud fideles per ipſam perfidiam, per blaſphemiam, per infamiam. Et ſulphureas, & ideo dicitur infra 2. Pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure vel expone de pœna æterna ſecundum Glo *Et capita*

hic agitur de diſpoſitione equorum, qui habebunt capita ad modum leonum, vnde dicit. *Et capita equorum*, ideſt maiores ſuper hæreticos, vt ſunt hæreſiarchæ & principes, *Erant tanquam capita leonum*, ideſt erunt crudeles in actu perſequendi, & ſuperbi & vitiis fœtidi. Leo enim eſt animal crudele & rugiens, & fœtorem habet in hiatu oris in capite Habachuc. 2. Suſcitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis. Multum enim repræſentabunt crudelitatem diaboli regis ſui. De quo Ieremiæ 6 Crudelis eſt & non miſerebitur. *Et de ore*, hic agitur de congreſſu, ſecundum quod fit per doctrinam erroris. Pugnabunt autem tam maiores quàm minores aliis modis, ſcilicet blandiendo, comminando corporaliter & temporaliter perſequendo, quod habetur per illud quod præmiſſum eſt de capitibus leonum, *Et de ore eorum*, id eſt de eorum prædicatione ſcilicet equorum, ſcilicet hæreticorum, qui portant dæmones ad homines decipiendos vt patet infra eodem: Poteſtas equorum in ore eorum. *Procedit ignis*, doctrina eorum oſtenditur eſſe inflammatiua, vnde dicitur Ignis, id eſt doctrina alios accendens? quia noua placebunt hominibus; vnde accendentur corda hominum. Item comburentur igne deuorante per errorem. Item excæcatiua, Et fumus, id eſt doctrina fumoſa excæcans. Item infectiua. Et ſulphureas, id eſt doctrina fœtẽs, & per hoc inficiens multos, vel per hoc poteſt intelligi doctrina quæ eſt eis & aliis cauſa pœnæ æternæ, vbi ſunt hęc tria ſecundum Gloſ. ſcilicet Ignis excrucians Iſaiæ vltimo. Ignis eorum non extinguetur. Item caligo obtenebrans, vnde dicitur Et fumus. Iſaiæ 34. Aſcendet fumus eius in generatione & generationem. Item fœtor penetrãs, Et ſulphureas. Pſalm. Ignis ſulphur & ſpiritus procellarum. *Et ab his*: hic oſtenditur damnum ex congreſſu illatum, & quia hoc damnum eſt de damnatione hominum, & multi alii damnabuntur, præter eos qui per antichriſtum ſeducentur, ideo incidenter agit de prædictione aliorum, Primo ergo agit de perditis hac perſequutione. Secundo de perditis alia ratione, Et cæteri homines. Circa Primum Primo oſtendit malorum perditionem. Secundo replicat perditionis originem, Et de igne. Tertio ſubdit ampliorem originis deſcriptionem, Poteſtas enim equorum. Dicit igitur, *Et ab his tribus plagis*, ſcilicet ab Igne, Fumo, Sulphure, id eſt ab Inflammatione, Excæcatione, & Fœtore doctrinæ hæreticorum, per quæ inferentur plagæ animabus, vel per Ignem poteſt intelligi ſuggeſtio hæreticorum, ad auaritiam vel cupiditatem quæ eſt ignis accendens. Per Fumum ſuggeſtio ad ſuperbiam quæ eleuatur in altum & excæcat & euaneſcit vt fumus. Per Sulphur ſuggeſtio ad actionem prauam, quæ habet fœtorem in conſpectu Dei? quia praui homines in illo ſuggerent facere multa mala, *Occiſa eſt*, id eſt, occidetur morte culpæ, & tandem morte gehennæ. Supra 8. Multi homines mortui ſunt de aquis, &c. *Tertia pars hominum*, id eſt multitudo reproborum, quia boni non illo modo occidentur: quia in aduerſis merebuntur. Rom. 8. Omnia cooperantur in bonum &c. Reprobi dicuntur Tertia pars: quia nec ſunt in actiua nec contemplatiua: vel quia non ſunt in ſtatu iuſtorum perfectorum vel imperfectorum, vel. Vna pars eſt quę incepit pœnitentiam & compleuit, huic ſtatim reddetur paradiſus, Alia quę incepit ſed non compleuit, huic debetur purgatorius. Alia, quę nec incepit finaliter nec compleuit, cui debetur infernus. *Et de igne*, hic replicat huius perditionis originem ſiue cauſam ad expreſſionem malitię eorum, & ad indicium rectitudinis, &

A vt magis caueatur & ponitur, Et, pro id eſt de igne. &c. & ea ratione modo pręmiſſo. *Ex ore*, id eſt ſuggeſtione ipſorum dum prædicant, vel ſuggerent errorem, vel aliud peccatum Geneſis. 41. Quod autem vidiſti ſecundò ad eandem rem pertinens ſomnium, firmitatis indicium eſt. *Poteſtas enim*, hic deſcribit plenius originem ſiue cauſam perditionis prędictorum, hanc autem oſtendit duplicem, ſcilicet per doctrinam & aſtutiam; quia cum non poterunt primo per doctrinam peruertere, per aſtutiam machinabuntur tandem decipere. Primo ergo oſtenditur pernitioſa doctrina. Secundo machinationis aſtutia, Et in caudis. Tertio aſtutię nequitia, Nam caudę. Quarto nequitię efficacia, Et in his nocent.

B Dicit igitur, *Poteſtas enim*, quaſi dicat, vere ex ore eorum procedet malum vnde alii damnentur. *Nam poteſtas equorum*, id eſt hęreticorum, ſuper quos ſedent & dominantur dęmones, & per quos alios impugnant. *Eſt*, id eſt erit, ſed loquitur ac ſi iam eſſet, quia certum eſt eſſe futurum, vel quia iam de præſenti in parte hoc impletur in quibuſdam hęreticis, *In ore*, ideſt in pręedicatione, ſeu ſuggeſtione eorum, quia doloſe & blandis verbis, & allectiuis rationibus ſuggerent errores hominibus, Antichriſtus enim mittet ſuos pręedicatores ad decipiendum homines Prouerb. 5. Fauus diſtillans labia meretricis &c. & hęc meretrix eſt hæreſis, Gregorius ſuper hunc locum. Nequiſſimi prædicatores, peruerſa

C ſuadendo pręedicabunt. *Et in caudis eorum*, ideſt in occultis deceptionibus, qui aſtutè machinabuntur decipere vel promiſſis vel aſtutis minis, vel aliter. Erunt enim quidam ſiue pręedicatores antichriſti, ſiue alii, qui videntes ſe non poſſe aperte quoſdam fideles ſeducere, aſtute per viam meam procedent, ſicut vult Gloſa. & tales comparantur caudis, quia cauda non ſic apparet vt facies & iterum cooperit corporis turpitudinem: ſic tales aſtutiam ſuam abſcondunt, & turpitudinem erroris ſui cooperiunt. Eccleſiaſtici 11. Attende tibi à peſtiferò, fabricat enim mala. *Nam cauda*, hic oſtendunt aſtutię nequitia. Primo quia machinabuntur contra fideles per ſe decipiendo. Secundo quia per potentiores af-

D fligendo, habentes capita. Dicit igitur, *Nam*, verè in caudis eſt eorum poteſtas, *Nam cauda eorum*, id eſt illi qui inter eos ſunt aſtuti deceptibiles aliorum. Et bene dicuntur Caudę eorum, quia omnes mali, ſunt quaſi vnum corpus: ſed ſecundum diuerſos actus, comparantur diuerſis partibus corporis, Sunt vel erunt, *Similes ſerpentibus*, quia ſcilicet venenum erroris latet in eis, & aſtute ſtudent ad immittendum, Et in ſententiis varii ſunt, quia multiplices ſententias habent perfidię, ſicut ſerpens varium colorem. Item quia terrenis delectantur ſicut ſerpens terram comedit Iſaię 65. Serpenti puluis panis eius, alia litera habet: Draconibus, qui ſcilicet occulte inſidiantur; Iſaię 55. Abſorbuit me quaſi

E draco. *Habentes capita*, ſcilicet ad modum ſerpentum, id eſt principes & Diuites, qui ſunt aliis priores & altiores per potentiam & mordentes fideles per ſæuitiam: quia hęretici, cum non poterunt per ſe decipere fideles, facient eos per alios maiores affligi ſicut inſinuat Gloſſa, vnde Gregorius. Multa potentum ſtudebunt fideles ſæuiendo & affligendo terrere. *Et in his*, ſcilicet capitibus, *Nocent*, id eſt nocebunt caudę cum non poterunt per ſe nocere; quia multi per ſęuitiam principum ſeducentur, Gregorius. Quicquid tunc antichriſtus callide machinabitur, etiam cum virtute ſæcularis potentię exequetur. vel aliter, vt per os equorum, id eſt hęreticorum deſignetur prædicatio prædicatorum, per caudas,

poteſtas

poteſtas maiorum, vnde ſenſus eſt ſecundum bea-
tum Gregorium, Poteſtas equorum, ideſt hæretico-
rum, vt ſupra. Eſt, ideſt erit. In ore eorum, ideſt in
ſuggeſtione doctorum, Et in caudis eorum, ideſt in
potentibus, vt erunt principes qui erunt caudæ eo-
rum quia iuuabunt eos ad ſeducendum homines, vn-
de Gregorius ſuper hunc locum: In ore doctorum
ſcientia, in cauda verò ſecularium poteſtas ſignatur,
Potentes autem per caudam ſignantur; quia pote-
ſtas ſecularis retro eſt ſicut cauda, id eſt inter vilia
& contemnenda computanda eſt, vnde beatus Gre-
gorius ſuper hunc locum. Retro eſt omne quod tran-
ſit, ante verò omne quod veniens permanet. Nam
caudæ eorum, ideſt principes hæreticos iuuantes,
per potentiam contemnendam & vanam. Similes
ſerpentibus, quantum ad venenum perfidiæ in dece-
ptione animarum; quia intoxicati erunt hæreſibus
principes multi. Obedient antichriſto & alios errore
veneneabunt quantum ad animas habentes capita
per crudelitatem malitiæ in afflictione corporum,
Dicit igitur, Habentes capita, id eſt multiplices ac
crudeles malitias, per quas mordebunt & affligent
corpora fidelium. Notandum igitur quod ſicut di-
cit beatus Gregorius, Antichriſtus dupliciter ſtude-
bit fideles peruertere, ſcilicet per doctrinam ſuo-
rum prædicatorum, & per potentiam principum,
vnde dicit beatus Gregorius ſuper verba præmiſſa:
duplici calliditate contra fideles agetur; quia quod
eis ab aliis verbis blandientibus dicetur, hoc ab aliis
gladiis ferientibus imperabitur, Sed quare diabo-
lus temporibus vltimis magis ſæuiet per ſe & per ſuos
miniſtros, quàm nunc, cum ſemper crudeliſſimæ
malitiæ ſit, Reſpondetur dicendum quod erit duplici
ratione, ſcilicet propter laxationem poteſtatis: quia
tunc permittetur à Deo vti ſua poteſtate, cum nunc
non permittatur: quæ permiſſio fiet exigentibus
meritis impiorum; & ad probationem electorum.
Infra. 20. Poſt hæc oportet illum ſolui modico tem-
pore. Item propter breuitatem temporis, quia co-
gnoſcet in vltimis temporibus quod breue tempus
ei reſtat, ad nocendum ſaluti hominum, & ideo tunc
faciet quicquid poterit mali. Infra. 12. Væ terræ &
mari, quia deſcendit ad vos diabolus habens iram
magnam, ſciens quod modicum tempus habet. Gre-
gorius. Antiquus hoſtis atrocius extrema mundi ten-
taturus aggreditur: quia conſiderat quod iuxtà ſit
vt licentiam amittat nequiſſimæ libertatis. *Et cæteri.*
hic agitur de eis qui damnabuntur ſine perſecutione
antichriſti: quæ damnatio erit propter peccata, de
quibus non pœnituerunt finaliter, vnde hic multi-
plex peccatum oſtenditur: quia omne peccatum vel
contra fidem, vel contra mores. Peccatum autem
contra fidem, tangitur duplex, ſcilicet adoratio dæ-
moniorum in ſeipſis, vel in corporibus aſſumptis,
procurant enim ſe adorari. Item adoratio ſimula-
chrorum; Et ſimulachra. Peccatum verò contra
mores oſtendit multiplex, tangit autem ſpecialiter
peccata actus exterioris, & per hoc magis oſtendit
eos inexcuſabiles quia etiam actu ipſo peccauerunt,
nec tamen de actu pœnituerunt. Ponit autem ex-
preſſe peccata quibus peccatur in proximum, ſicut
per infidelitatem, de qua primo loquitur, peccant
in Deum: & in his intelligitur peccatum in ſeipſum.
Item fornicatio, de qua ſequitur, non tantum eſt
in proximum, ſed in ſemetipſum, peccatum autem
quod peccatur in proximum, aut nocet proximo,
quantum ad perſonam, aut quantum ad rem; ſi
quantum ad perſonam, aut quantum ad eſſe naturæ
aut quantum ad eſſe moris: ſi quantum ad eſſe natu-
ræ, ſic eſt occiſio, quæ ſit dupliciter, aut aperte,

A & ſic vocatur hic homicidium, aut occulte, & ſic
fit quandoque per beneficium. Si quantum ad eſſe
moris; ſic eſt fornicatio, per quam deſtruitur eſſe
moris, non tantum in ſe, ſed etiam in alio; ſi quan-
tum ad rem perſonæ, ſic eſt Furtum. Dicit igitur,
Et cæteri, quaſi dicat, ita multi peribunt decepti
per antichriſtum & ſuos. Et, ſimiliter, Cæteri *Ho-
mines*, ſupple ſecundum Gloſam peribunt. *Qui non
ſunt occiſi in his plagis*, contra quos ſcilicet non fuit
conatus diaboli in perſecutione antichriſti: vt qui
erunt ei ſubditi per infidelitatem, vel aliud pecca-
tum, quos quaſi de iure quieto poſſidebit, non per-
ſequetur, vel qui erunt vel fuerunt ante tempus an-
tichriſti. Neque pœnitentiam egerunt, *De operibus*
B *manuum ſuarum*, ſcilicet de malis actibus. Hæc eſt
cauſa quare peribunt, ſcilicet peccata cum im-
pœnitentia. Lucæ 13. Si pœnitentiam non habueri-
tis, omnes ſimiliter peribitis. Oſtendit autem quæ
ſunt illa mala opera, ſubdens, *Et non adorarent dæ-
monia*, quia non egerunt pœnitentiam vt non ado-
rarent dæmonia, ſcilicet deinceps, quia ſi pœniten-
tia ſalubris abiicitur, deinceps actum malum. Et
adoratio dæmoniorum vocatur opus manuum. Tum
propter annexum: quia manibus colunt dæmonia
idololatriæ ſacrificando eis, & ſupplicando, & aliis
modis; Tum quia ita damnatur homo, per talem
adorationem, ſicut per aliud graue opus manibus
C commiſſum, Deuteron. 32. Immolauerunt dæmo-
niis & non Deo. Dæmones enim multum volunt
& procurant adorari ab hominibus. Matth. 4. Hæc
omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. *Et vt non
adorarent ſimulachra*, id eſt idola, à ſimulando; quia
non eſt in eis veritas diuinitatis, ſed ſimulatio eſt
prorſus *Aurea & argentea* &c. tangit multiplicem
materiam de qua fiunt idola, & hoc facit ad irriſio-
nem: quia de diuerſa materia corporea faciunt ſibi
deos, vt volunt, ſcilicet de auro vel argento, vel
ære, vel lapide, vel ligno. Pſalm. Simulachra Gen-
tium argentum & aurum. *Quæ neque videre*, Re-
mouet ab idolis triplicem actum quem non videntur
poſſe habere propter organa corporea, quæ habere
adhuc videntur, ſcilicet vſum, auditum, & greſſum
D tactum autem & odoratum & guſtum non expri-
mit, quia in excluſione præcedentium intelliguntur
excludi. Item in expreſſione materiæ idolorum ex-
cluduntur omnes actus ſenſuum: ſed tamen quidam
actus exprimuntur, qui ſunt magis nobiles & eui-
dentes in re ſenſibili. Pſalm. Oculos habent & non
videbunt. Dupliciter ergo tangitur peccatum idolo-
latriæ, quia diabolus multos gentiles decipit. Sap 13.
Infelices ſunt & inter mortuos ſpes illorum &c. Di-
cit ergo Corporeitatem ſimulachrorũ ex parte ma-
teriæ, & ideo non poſſunt eſſe Dii, quia Deus eſt
nobilis & inuiſibilis naturæ. Item vanitatem ſiue
E inefficaciam ex parte formæ, quia in forma ſua vi-
dentur habere virtutem ad quoſdam actus, & non
habent. *Et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis*,
quod peccatum eſt graue. Exod. 20. Non occides.
Neque à veneficiis ſuis: ſcilicet per quæ quandoque
procuratur occultè mors alterius vt dando venenum
vel, alio modo. Eſt enim veneficium ſpecies male-
ficii, Infra, vltimo. Foris canes & venefici. *Neque à
fornicatione ſua*, Ecce quod fornicatio peccatum
mortale eſt. Hebræ. vltimo. Fornicatores & adul-
teros iudicabit Deus. *Neque à furtis ſuis*, id eſt à ſe
factis, quæ ſunt contra legem Dei, Exodi Vigeſimo
capite, vbi ſcriptum eſt. Non furtum facies. Sed
dubitatur de hoc quod dicitur: Neque pœniten-
tiam egerunt vt non adorarent dæmonia, quia velle
videtur quod ad pœnitentiam ſufficiat actum malum

relinquere cum tamen oporteat ſe per actum pœnitentię punire, vnde Auguſtinus, Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe. Item de hoc quod dicitur: Vt non adorarent dæmonia, & quęritur, vnde eſt quod dęmones volunt & procurant adorari, cum ſciant hoc ſoli Deo deberi, & inde ſibi pœnam augeri, Item cum adulterium & inceſtus & huiuſmodi ſint grauiora quàm fornicatio, quęritur quare non loquatur de illis, Reſpondetur ad Primum, quod non vult dicere, quod ſufficiat ad pœnitentiam dimittere prauum actum, cum oporteat ſe pro peccatis punire, vt dicit Auguſtinus, & Ioel. 11. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio &c. ſed per hoc oſtendit quod ad veram pœnitentiam & ſalubrem, neceſſe eſt actum prauum dimittere, aliter enim non eſſet ſalubris, vnds Gregorius. Pœnitere, eſt acta peccata deflere, & flenda non committere vnde patet quod aliquis bene peccata ſua defleat, non tamen vere pœnitet, niſi ipſum actum malum relinquat, vnde Iſidorus. Irriſor eſt & non pœnitens qui adhuc agit quod pœnitet. Multi lachrymas indeſinenter fundunt, & peccare non deſinunt. Ad aliud dicendum, quod illud eſt propter ſuperbiam & propter malitiam, propter ſuperbiam volunt tanquam Dii honorari. Pſalm. Superbia qui te oderunt aſcendit ſemper, Item Auguſtinus in 10. lib. de Ciuitate Dei. Qui diuinitatem ſibi arrogant ſpiritus, non cuiuſlibet corporis fumo, ſed ſupplicantis animo delectantur. Propter malitiam verò procurant homines per huiuſmodi graue peccatum damnari & ſibi in inferno ſociari, vnde Auguſtinus. 2. lib. de Ciuitate Dei. Intelliguntur dæmones, ſicut nobis notum eſt in literis ſacris, negotium ſuum agere vt pro Diis habeantur & colantur: vt hi qui exhibent vnam peſſimam cauſam cum eis habeant in iudicio Dei. Ad obiecta dicendum, quod per ſuperbiam vſurpat quod ſcit ſoli Dso conuenire: per malitiam vero deiicit hominem, licet ſciat inde pœnam ſibi accreſcere, vnde ſuper illud Iob. 41. Qui factus eſt vt nullum timeret, dicit beatus Gregorius: Nec Deum timet, neque hoc quod paſſus eſt metuit. Ad vltimum dicendum, quod ideo de illis grauioribus noo loquitur; quia breuiter ſub oomine fornicationis, illa maiora includit, vnde nomine Fornicationis, intelligitur & ſimplex fornicatio, ſoluti cum ſoluta, & adulterium, & alia maiora, vnde notandum quod eſt duplex fornicatio, ſcilicet ſpiritualis, & hæc eſt in omni mortali, cum ſcilicet anima recedit à ſuo ſponſo. Pſalm. Perdidiſti omnem qui fornicatur abs te. Item corporalis; & hæc aliquando dicitur communiter ſcilicet pro actu illicito carnali. 1. Corinth. 6. Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Similiter hæc aliquando accipitur ſpiritualiter ſcilicet, pro illicito actu eum ſoluta.

CAP. X.

ET vidi alium angelum fortem deſcendentem de cælo. amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt Sol, & pedes eius tanquam columna ignis, & habebat in manu ſua libellum apertum, & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram, & clamauit voce magna, quemadmodum cùm leo ru-
A git. Et cùm clamaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas. Et cùm locuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram, & audiui vocem de cælo dicentem mihi; Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, & noli ea ſcribere. Et angelus quem vidi ſtantem ſuper mare & ſuper terram, leuauit manum ſuam ad cælum, & lurauis per viuentem in ſecula ſeculorum, qui creauit cælum, & ea quæ in eo ſunt, & terram, & ea quæ in ea ſunt, & mare, & ea quæ in eo ſunt, Quia tempus non erit am-
B plius, ſed in diebus votis ſeptimi angeli, cum cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei, ſicut Euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas. Et audiui vocem de cælo iterum loquentem mecum, & dicentem. Vade, & accipe librum apertum de manu angeli ſtantis ſuper mare, & ſuper terram. Et abii ad angelum, dicens ei vt daret mihi librum. Et dixit mihi; Accipe librum, & deuora illum, & faciet amaricari ventrem tuum, ſed in ore tuo
C erit dulce, tanquam mel, Et accepi librum de manu angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanquam mel dulce, & cùm deuoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus & dicit mihi, Oportet te iterum prophetare gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

CAP. X.

ET *vidi alium angelum*, habito de perſecutione quæ erit ſub tempore antichriſti, agitur hic
D de conſolatione fidelium, quam tunc habebunt, & etiam nunc poſſunt habere. Diuiditur autem hæc pars in quatuor. In Prima ponitur conſolatio ex Dominici regiminis ordinatione. Et hæc conſolatio eſt contra aduerſa illius temporis generaliter, quia qui pro eccleſia incarnatus & paſſus, & eam ſemper regit nec dimittet ſuos in illis aduerſis. Specialiter tamen eſt contra defectum ſiue ſubtractionem prædicationis. In Secunda parte ponitur conſolatio, ex æternæ mercedis certitudine, ſiue præordinatione, Et angelus quem vidi. In tertia ex ſalubris doctrinæ præmunitione, Et vox quam audiui. In Quarta, ex futura fidei teſtificatione. Infra. 11. Et dabo duobus teſtibus. Conſolatio autem ex Do-
E minici regiminis ordinations eſt; quia ſcilicet Dominus ſic rexit eccleſiam, quod pro ea regenda & cuſtodienda & ſaluanda, incarnatus & paſſus eſt, & prædicatores per mundum inſtituit, quando conueniens fuit: & prædicationem ſubtraher, quando non erit congruum prædicare; quia prædicatio, ſi ita ſolennis & multa eſſet tempore antichriſti vt modo eſt, contemneretur & margaritæ ante porcos ponerentur: & ideo ſuſtinere debebunt fideles; quia Dominus per ſapientiam ſic ordinabit, & miſericordia, qua pro hominibus ſe humiliauit, & eis prius prædicatores dedit, ſuis electis non deerit. Nota Gloſſam, infra eodem ſuper illud Et audiui vocem de cælo &c. Quia tempore antichriſti &c. Sic autem

proceditur iu Prima parte. Primo oſtenditur dominicum regimen, quantum ad ſtatum eccleſiæ initialem vel medium, quia aliqua pertinent ad primum ſtatum, aliqna ad medium. Secundo quantum ad finalem ſiue vltimum, Et cum locuta fuiſſent. Circa primum oſtenditur Primo quomodo Dominus regit per ſe eccleſiam. Secundo quomodo per ſuos, Et facies. Per ſe autem regit & rexit eccleſiam, quia per carnem aſſumptam ſe eccleſiæ coniunxit, & eam piè redemit, & eadem pietate promouet & protegit, vnde de incarnatione & paſſione hic tangitur. Primo agitur de eius regimine implicite & in generali, Secundo explicite & iu ſpeciali, deſcendente. In generali vero, quantum ad duo. Tum quantum ad Mediatoris pietatem, propter quam dicitur Angelus, Tum quantum ad liberationis poteſtatem, propter quam dicitur Fortis. In ſpeciali verò oſtcodit dominicum regimen hoc modo, quia cum ab incarnatione totum bonum proueniat. Primo oſtendit incarnationis caritatem. Secundo emanantem vtilitatem, & hæc ponitur duplex Vna eſt munimentum contra vitia, ex parte humanitatis, vnde dicitur: Amictum nube. Secunda eſt beneuolentia ad ſalubria ex parte diuinitatis. Et iris, Ex his antem diligenter conſideratis, magna conlolatio ſurgit in anima, quæ vexatur aduerſis. Dicit igitur. *Et vidi*, quaſi dicat, ita vidi angelos malos paratos nocere tempore antichriſti, & econtra, Vidi, interno oculo, *alium* ideſt bonum angelum contrarium qui ſunt auidi ad nocendum, iſte verò ad adiuuandum. *Angelum*, ſcilicet Chriſtum, qui venit vt annunciaret hominibus quæ ſunt ſalutis, & ſua caritate impleret officium Mediatoris: & ideo dicitur Angelus, quia quaſi nuncium patris ſe nobis iu prædictis exhibuit. Chriſtus autem dicitur Angelus, inquantum homo, non inquantum Deus. Dicitur inquam Angelus, non natura, ſed officio Iſaiæ 9. ſecundum aliam literam: Et vocabitur nomen eius magni conſilii angelus. Ex hoc autem colligitur quod ſuis non deerit, qui tam dulciter eos dilexit Rom. 8. Qui enim proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit, *Fortem*, cuius fortitudo apparuit, quando per infirmitatem carnis, & paſſionis in carne diabolum vicit, & hominem liberauit. Lucæ 11. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſſidet. Si autem fortior illo ſuperueniens, vicerit eum: vniuerſa arma eius auferet in quibus confidebat & ſpolia eius diſtribuet, vnde patet quod fortis eſt ad protegendum ſuos in aduerſis, & tempore antichriſti, & alio quocunque Iob. 9. Si fortitudo quæritur robuſtiſſimus eſt, Sed contra Habachuc. 3. Ibi abſcondita eſt fortitudo eius, ergo non in cruce apparuit eius fortitudo cuius contrarium vult Gloſ. Reſpondetur. De Chriſto patiēte in cruce eſt loqui tripliciter ſcilicet quantum ad ſuppliciorum perpeſſionem, quantum ad mortis conſummationem, & quantum ad hæc duo. abſcondita eſt & non apparuit eius fortitudo, ſed caritatis magnitudo. Item quantum ad humanam redemptionem & ſic eius fortitudo multum in cruce apparuit, ſi tunc eſſet qui eam cognoſceret. quia magna fortitudo fuit, per infirmitatem carnis patiens vincere fortem diabolum & hominem liberare, Pſal. Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio. *Deſcendentem de cælo*. ſcilicet ſe per carnis aſſumptionem humiliantem de ſublimitate ſuæ maieſtatis. Pſal. Inclinauit cælos & deſcendit. Item dicitur deſcendiſſe de cælo, quia ſe hominibus in terra fecit cognoſcibilem. qui ante fere à ſolis angelis

A cognoſcebatur in cælo. Non enim dicitur deſcendiſſe de cælo localiter cum vbique ſit. Ieremiæ 23. Cælum & terram ego impleo, vnde Gloſ. A cognitione angelorum &c. *Amictum*, id eſt coopertum. *Nube*, id eſt humanitate aſſumpta, quæ nobis eſt refrigerium contra vitia, ſicut nubes protegit ab æſtu. Iſaiæ 19. Aſcendet Dominus ſuper nubem leuem. Hæc enim nubes effundit pluuiam doctorum in Euangelio. Matt. 23. Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus. Item facit interpoſitionem exemplorum: ſicut nubes interponitur inter nos & æſtum Solis. Dat igitur nobis refrigerium contra vitia & aduerſa, per exemplum innocentiæ à malis, 1. Petri 2. Qui peccatum non fecit nec dolus inuentus eſt iu ore eius.
B Item per exemplum iuſtitiæ in bonis. Ioan. 8. Quæ placita ſunt ei facio ſemper. Item per exemplum patientiæ in aduerſis. 1. Petri 4. Chriſto in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini. Denique offert efficaciam meritorum, quia per merita ſua offert ſuis remedium contra vitia, vnde Pſal. Sub vmbra alarum tuarum protege me. *Et iris*, ideſt diuina propitiatio & beneuolentia, cuius ſignum eſt redemptio per paſſionem, & purificatio per regenerationem, quæ duo ſignantur per colorem rubeum & cæruleum ſiue aquaticum, qui ſunt in iride, vt dictum eſt ſupra 4. Et iris erat in circuitu ſedis. Item Iris fuit
C ſignum pacis inter Deum & homines. Similiter aſſumptio humanitatis, fuit ſignum beneuolentiæ Dei ad homines. Geneſ. 9. Ponam arcum meum &c. *In capite eius*, id eſt diuinitate, quæ eſt caput Chriſti inquantum homo. 1. Cor. 9. Caput autem Chriſti Deus. Hæc autem beneuolentia Diuinitatis dedit efficaciam redemptioni: quia non eſſet ſufficiens precium, niſi eſſet ſimul homo, & Deus, vt oſtendit Anſelmus. 2. Cor. 5. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Ipſa etiam Diuinitas beneuolentia eſt hominibus in eis quæ ſunt ſalutis, ratione incarnationis & merito paſſionis, vnde beatus Bernardus in ſermone. An ad Ieſum trepidas accedere? frater tuus eſt, & caro tua: hunc tibi fratrem Maria dedit *Facies eius*, hic oſtenditur, quomodo regit ec-
D cleſiam per ſuos. Specialiter autem loquitur de maioribus membris. Primo ergo oſtendit quomodo Chriſtus regit eccleſiam per exemplum contemplatiuorum. Secundo quomodo per doctrinam prædicatorum, Et pedes, vbi Primo agit de ipſis prædicatoribus, Secundo de materia prędicationis, Et habebat. Tertio de miſſione ad prædicandum, Et poſuit. Quarto de ipſa doctrina prædicantium, Et clamauit, Dicit igitur *Et facies eius*, ideſt illi in quibus relucet ipſe per imitationem qui ſunt ei conformes, per configurationem: & per hoc ſunt quaſi facies Dei quia ipſum oſtendunt & repræſentant in ſe ſicut facies manifeſtat hominem. *Sicut ſol*, quia tales qui ſunt perfecti imitatores Chriſti, ſicut ſunt contemplatiui, iu ſe ſunt illuminoſi, & alios claro ſuo exemplo illuminantes, ſicut Sol inferiora, propter perfectio-
E nem contemplationis. & opera ſanctæ rogationis. Talibus maxime dicitur Matth. 5. Vos eſtis lux mundi, vel. Facies eius, id eſt præſentia in carne, per quam ſe hominibus præſentem reddidit. Sicut Sol, id eſt illuſtrat mundum, documentis, exemplis & donis. Ioan. 8. Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambulat in tenebris. Supra 1. Et facies eius ſicut Sol lucet in virtute. *Et pedes eius*, hic agitur de regimine per doctrinam prædicatorum, & primo de ipſis prædicatoribus, quos deſcribit. Primo quantum ad præconium nominis dominici. Secundo quantum ad fructus ſui præconii, qui fructus eſt triplex, ſcilicet Roborationis, ad firmandum iraſci-

bilem, quod ſignatur per columnam. Item Illuminationis, ad clarificandum rationalem. Item Inflammationis, ad accendendum concupiſcibilem, & hæc duo nomine Ignis deſignantur, cuius eſt illuminare & accendere. Dicit igitur. *Et pedes eius*, id eſt prædicatores, ipſum per mundum ſuo præconio portantes. Act. 9. Vas electionis mihi eſt iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus & Regibus & filiis Iſrael, vel quia corpus Chriſti myſticum, ſuſtentant vt doctrinę Rom. 15. Debemus nos firmiores imbecillitatem aliorum ſuſtinere. *Tanquam columna ignis*, id eſt illuminant alios inflammant & roborant, quod ſignatur per Ignem formam columnæ habentem. Columna enim ſolet dare firmitatem, De Illuminatione & inflammatione. Ioan 5. Ille erat lucerna ardens & lucens, de Roboratione, ſupra 3. Qui vicerit faciam illum columnam meam &c. *Et habebat in manu ſua*, quia opere compleuit quod docuit. Item per efficaciam paſſionis impleuit ſcripturam quantum ad prænunciationem humanæ redemptionis. *Librum apertum*, id eſt ſcriptura quæ eſt liber in quo legitur quicquid eſt ſalutis, & eſt Liber apertus, quia ipſe Dominus prædicando populis manifeſtauit ſecreta myſteria Scripturæ. Item in patibulo crucis impleuit ea quæ de humana redemptione fuerant præfigurata & prædicta. Item ſuis documentis aperuit diſcipulis Scripturam, & per eos aliis. Propter hæc tria dicitur Liber apertus, ſecundum Gloſ. dicitur ergo Chriſtus habere librum apertum in manu: quia ſcilicet habet Scripturam ad opus fidelium informandorum & prædicatorum de Scriptura haurientium. Dicitur autem Scripturam habere, quia ipſe eſt dux & princeps totius ſcripturę, quia & ipſe eam dedit, & ipſe eius intellectum oſtendit: quam ſcripturam dicitur habere in manu, quia quod docet in ſcriptura, & quod prædicauit ſicut legitur in ſcriptura opere compleuit, vel. In manu, id eſt in dominatione & poteſtate: quia eius eſt dare ſcripturam & eius intelligentiam, vel omnino ſubtrahere, ſi velit Scriptura autem dicitur Liber apertus prædicto modo, ſcilicet ipſo actu prædicationis, ipſa etiam efficacia paſſionis, verbo etiam ſuæ informationis, quando aperuit Apoſtolis & diſcipulis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. Lucæ vltimo, Supra 5. Vicit leo de tribu Iuda radix Dauid, aperire Librum, & ſoluere ſeptem &c. De hoc autem Libro dat prædicatoribus materiam prædicationis. Sed quare dicit Libellum & non librum? Reſpondetur. Poteſt dici quod ideo, quia ea quæ ſunt in ſcriptura pro magna parte sui ad Chriſti humilitatem referuntur, vel propter ſtatum eccleſiæ, qui per hunc librum informatur, quia ſcilicet præſens ſtatus eccleſiæ modicus eſt aeſpectu ſtatus futuri in gloria. Matth. 11. Qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo, *&* *poſuit pedem dextrum*, id eſt firmiores prædicatores, ſecundum Gloſſam quia in dextera parte hominis magis viget virtus. Prædicator autem dicitur pes Chriſti, quia ipſum portat per mundum, prædicando eius nomen, vel quia ſuſtentat, vt prædictum eſt, corpus eius myſticum *ſuper mare*, id eſt ſuper maximos peccatores, qui ſunt in maiori amaritudine & profunditate & fluxibilitate vitiorum ſicut Petrus & Paulus poſiti ſunt Romæ, vbi erat populus crudelis & durus, *ſiniſtrum autem*, id eſt prædicatores minores & imperfectiores quia ſiniſtra non ita nobilis & fortis eſt, vt dextra pars, *ſuper terram*, id eſt ſuper peccatores, terrenorum amatores: licet non in grauiſſimo gradu criminum. Terra enim licet peccatores ſignificet; tamen Mare peccatorem ſignat ſub maiori grauitate ſcelerum, propter

A amaritudinem, profunditatem, fluxum, Quaſi dicat, maiores. Sapient. 8. Et diſponit omnia ſuauiter. *Et clamauit*, hic agitur de ipſa doctrina prædicantium. Et Primo de doctrina præcedentium, ſcilicet Apoſtolorum & diſcipulorum, & aliorum qui prædicauerunt in principio eccleſiæ primitiuæ. Secundo de doctrina ſubſequentium, Et cum clamaſſet. Dicit igitur, *& clamauit*. Gloſ. per eos ſcilicet prædicatores, quos per mundum miſit & inſtituit, id eſt ipſi eius virtute clamauerunt. Prædicatio autem dicitur clamor, quia vehementer debet animam excitare, & terrendo per comminationem, & alliciendo per promiſſionem, & Diuinæ bonitatis manifeſtationem. Iſaię 41. Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam vnde ſequitur. *Voce magna*, id eſt de

B magnis agente, cum de præmiis loquitur, & ſupplicia comminatur, vnde quantum ad comminationem ponitur exemplum. *Quemadmodum cum leo rugit*, quaſi dicat Dominus per ſuos prædicatores terret peccatores comminatione ſuppliciorum, ſicut leo ſuo rugitu animalia terret, vt tangit Gloſ. Timor enim pœnæ primo terret peccatorem. Deinde ſubtrahitur ad amorem. Amos 3. Leo rugiet, quis non timebit? *Et cum clamaſſet*, id eſt cum clamore prædicationis homines comminando & attrahendo vocaſſet per ſuos prędicatores. *Septem tonitrua*. id eſt vniuerſi prædicatores, aliis præcedentibus ſuccedentes: ſicut illi qui poſt Apoſtolos & diſcipulos & alios, qui in primitiua eccleſia prędicauerant, venerunt vt innuit

C Gloſ. Et dicuntur Tonitrua, ratione terroris quem inferunt comminando ſupplicia. Pſalm. Vox tonitrui tui in rota. *Locuta ſunt*, prædicando. *Vocem ſuam*, id eſt ſuo tempori congruas, vel. ſuas, id eſt quę conueniunt ratione officii prædicationis, id eſt vocis ſalutis non fabularum & vanitatis. Præcedentibus enim prędicatoribus conformant ſe prędicatores qui poſt eos veniunt, quia primi fuerunt ſancti & à Deo miſſi. Canticor. vltimo. Fac me audire vocem tuam. Sed quare vocat Tonitrua prędicatores, cum non tantum terrere ſed etiam allicere debeant

D ad amorem? Reſpondetur Non ideo vocantur prędicatores tonitrua, quia ſolum debeant comminari malis, cum ſit etiam vocare, pręmia annunciare. & multiplex allicere: ſed quia non pauci ſunt qui plus inducuntur ad bonum timore pœnæ quando prædicatores minantur; quam amore gloriæ, & ideo ſequitur. *Et cum locuta* habito de regimine Dominico. in eccleſia quantum ad ſtatum eccleſiæ initialem vel medium. hic agitur de eodem quantum ad ſtatum finalem ſiue vltimum, quia licet prędicatores illius temporis, ſcilicet ſub tempore antichriſti, ex zelo prædicare velint: tamen Dominus ſic reget ſtatum illum eccleſiæ, quod ſubtrahet prędicationem quia inde infideles in peius proficerent, Primo ergo oſtenditur prædicatorum affectio ad prędicationem. Secundo prędicationis ſubtractio, per Diuinam ordinationem. Et audiui. Dicit igitur. *Et cum locuta fuiſſent*

E &c. Nota tenorem viſionis, Audiebat enim tonitrua tonantia, & ipſe voluit ſcribere illud quod ſonabant, & dictum eſt ei per vocem de cœlo, ne ſcriberet, ſed occulta teneret ea quę clamauerant illa ſeptem tonitrua, per hoc ſicut dicit Gloſ. quod prędicatores qui erunt tempore antichriſti, quorum typum gerit in hoc loco Ioannes, volens prędicare ex zelo, ſed Dominus oppoſitum ordinabit, ſenſus igitur eſt ſecundum Gloſ. Et audiui, quaſi dicat ita vniuerſi prędicatores prædicate ante tempus antichriſti. Cum locuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, id eſt, cum vniuerſi prædicatores ante tempus antichriſti prædicaſſent, ſicut ſuo tempori, vel ſuo

officio

officio congruebat, *eſt*, id eſt etiam, *ego ſcripturus eram*, ſcilicet voces tonitruorum, id eſt prædicatorum temporis antichriſti, quorum perſonam gero, volent prædicare, ſicut alij ante eos prædicauerunt. Scribere enim in hoc loco eſt manifeſtare prædicando, qui enim ſcribit præparat viam ad notitiam rei quæ ſcribitur. Similiter qui prædicat, præparat viam hominibus ad intelligenda diuina quæ prædicat. hoc autem erit ex zelo. Gloſ. Tempore antichriſti prædicare volent ex præcedentium imitatione. Pſal. Zelus domus tuæ comedit me, *& audiui*, id eſt intellexi. hoc eſt prædicatores intelligent illo tempore, *vocem*, id eſt inſpirationem, *de cælo*, id eſt facta à Deo, qui habitat in ſublimitate ſuæ maieſtatis. vel de cælo, id eſt de Eccleſia; quia Deus in Eccleſia habitat, & habitans in Eccleſia, tanquam in ſuo cælo inſpirabit prædicatoribus, quod non prædicent. vt Gloſ. vult. tamen ſecundum quod accipitur de ipſa viſione Ioannis, vox illa intelligitur locutio angelica quæ ad Ioannem fiebat, *dicentem mihi: ſigna*, hæc ſigilla, id eſt claude, ſicut illud quod ſub ſigillo abſconditur, *quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua*, id eſt quæ prædicauerunt vniuerſi prædicatores, ſcilicet ea quæ dirigunt ad ſalutem, vt de vitiis cauendis, de bonis agendis, de ſuppliciis, de præmiis, de bonitate & beneficiis Dei, & de aliis multis. Gloſ. Sigilla vt amicis pateat & inimicos lateat. Iſaiæ VIII. Liga teſtimonium, ſigna legem, in diſcipulis meis, *& noli ea ſcribere*, iſt eſt manifeſtare infidelibus; quia inde in peius proficerent: & vt dicit Apoſtolus. II. Timoth. IIII. Sanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus. Et ex hoc datur conſolatio; quia ſcilicet Chriſtus, qui ante cum expediebat dedit doctrinam in ore prædicatorum, tunc eam ſubtraher, quando non erit tempus congruum prædicationi publicæ, ſicut nunc fit, quaſi dicat, tunc intelligent diuina virtute quod prædicare non debeant, quia doctrina eorũ non admitteretur, ſed conculcaretur. Matth. VII. Nolite ſanctum dare canibus. Sed contra. quia tunc prædicabunt Enoch & Helias. vt habetur infra. XI. Reſpond. dicendum quod prædicatio dicitur tunc eſſe ſubtrahenda non quia omnino non prædicetur, ſed quia non erit prædicatio generalis, vt nunc, *& angelus quem vidi*, hic ponitur ſecunda conſolatio, quæ eſt ex æternæ mercedis præordinatione, quæ præordinatio oſtenditur in prophetarum pronunciatione, & ſuo tempore complebitur. vnde Primo oſtenditur ſtabilitas diuinæ præordinationis. Secundo tempus complendæ retributionis; Sed in diebus. Tertio teſtimonium propheticæ pronunciationis, Sicut Euangelium. Sed primo & tertio eſt duplex certitudo dandæ mercedis, ex ſecundo autem oſtenditur, quando erit completio exhibitionis. Dicit igitur, *& angelus*, quaſi dicat, ita ſobtrahetur prædicatio tempore antichriſti, ſed non ad detrimentum ſalutis electorum; qui enim patienter ſuſtinebunt, & coronabuntur, & hoc eſt Et angelus, ſcilicet Chriſtus, *quem vidi ſtantem*, ſcilicet ſuis pedibus, ſcilicet per ſuos prædicatores, *ſupra mare & ſupra terram*, tangit illud quod ſupra eodem dictum eſt, Poſuit pedem ſuum dextrum &c. id eſt paratum iuuare peccatores, tam illos qui ſunt in mari grauitate ſcelerum, quàm illos qui ſunt in terra per ſuos prædicatores, vt ſupra expoſitum eſt, *leuans manum ſuam ad cælum*, ſic vidit de an-

A gelo qui ſibi hoc oſtendebat, & exprimitur in hoc modus iurandi, per hoc ſignatur ſicut dicit Gloſ. Quod Chriſtus leuauit hoc eſt exaltauit humanitatem ſuam, ad ſublimitatem gloriæ ad dexteram patris, per quam humanitatem operatus eſt quaſi per manum ſalutem humanam: & per hoc parauit nobis ingreſſum ad gloriam, de qua poſt ſubdetur. Hebr. VI. Præcurſor introiuit pro nobis Ieſus. vel Leuauit manum ſuam ad cælum, id eſt Chriſtus leuauit & offert auxilium ſuum per gratiam Eccleſiæ militantis, quæ cælum eſt, per fidei & caritatis ac vitæ ſublimitatem & claritatem, vt perueniat ad ſtatum triumphantis, de quo ſequitur infra, *& iurauit per vi-*

B *uentem in ſecula ſeculorum*, id eſt per patrem & per ſe Deum, quaſi dicat, virtute ſuæ diuinitatis, per quam ſuam carnem reſuſcitauit, faciens eam viuere inæternum, firmiter ſtatuit ſiue præordinauit illud quod ſequitur, ſcilicet præmium immutabile eſſe dandum electis. quia iurare Dei, eſt firmiter ſtatuere, ſicut vult Gloſ. Et per hoc quod dicitur Viuentem in ſecula ſeculorum; innuitur quod ſicut ipſe non ſolum ex parte diuinitatis, ſed etiam humanitatis, viuit in æternum: ſic viuent & ſui, *qui creauit cælum*, ſcil. empireum, *& ea quæ in eo ſunt*, ſcil. angelos & animas beatas, vel Cælum, ſcil. ſidereum, Et ea quæ in eo ſunt, ſcilicet ſidera

G omnia, *& terram*, ad literam, *& omnia quæ in ea ſunt*, vt greſſibilia & reptilia, ex hoc autẽ eliditur error quorundam hæreticorum, qui dixerũt creaturas corporales maxime viles non eſſe factas à Deo bono. Ioã. I. Omnia per ipſum facta ſunt. Act. I. 7. Deus qui fecit mundũ & omnia quæ in eo ſunt, *& mare*, ad literã, *& ea quæ in eo ſunt*, vt piſcis, quaſi dicat, qui omnia creauit, de nobis firmiter ſtatuit & potenter impleuit, Geneſ. I. In principio creauit Deus cælum & terram Pſal. Qui fecit cælum & terram mare & omnia quæ in eis ſunt. Quid autem angelus, quem Ioannes videbat iurauit hoc eſt, quid Chriſtus de electis ſtabiliter præordinauit, oſtendit cum ſubditur, *quia* id eſt quod, *tempus*, id eſt varietas ſiue mutabilitas, quæ in tẽ-

D pore fieri ſolet, *amplius non erit*, ſcilicet poſtquam iuſti pro meritis bonorum actuum, & ſuſtinentiæ aduerſorum, receperint mercedem. quaſi dicat, merces immutabilis, & ſine ſtatus & rerum varietate, ſine aliquorum aduerſorum immiſſione dabitur iuſtis: qui in tentationibus & aduerſus fortes fuerunt: quia immortales & impaſſibiles fient, & ſtatus eorum inuariabilis erit, qui tamen nunc mutabilitati ſubiacent. Rom. VIII. Vanitati ſubiecta eſt creatura &c. & ſequitur: Ipſa creatura liberabitur à ſeruiture corruptionis in libertate gloriæ filiorum Dei. Ecce qualis merces dabitur ſanctis; ſcilicet plenitudo totius boni cum omnimoda inuariabilitate in perpetuum. Pſal. In

E pace in idipſum, dormiam & requieſcam, hoc eſt immutabiliter, *ſed in diebus vocis ſeptimi angeli*, id eſt vltimorũ prædicatorum, quorum vox, id eſt prædicatio, erit vltimo tẽpore, ſicut infra II. patet, tunc enim prędicabit Septim⁹ ordo prædicatorũ, *cũ cœperit*. ſ. ſeptim⁹ angelus. i. ſeptimus ordo prędicatorum, *tuba canere*, id eſt prædicare, hoc eſt; quãdo vltimi prædicatores vltimo tempore prædicabunt. Et dicit, Cœperit, quia parum durabit illa prædicatio, quæ erit poſt mortẽ Antichriſti: quia non diu poſt durabit mundus, conſummabitur myſterium Dei, id eſt, complebitur ſecreta Dei præordinatio de præmiatione iuſtorum, illa autem præordinatio dicitur myſterium, id eſt

ſecretum: quia ineffabile eſt. Item quia ipſum A
præmium præordinatum eſt inenarrabile. 1. Cor.
2. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor
hominis aſcenderunt; quæ præparauit Deus iis
qui diligunt illum. Iſa. 63. Oculus non vidit, &c.
Poſtquam enim erit conuerſus populus Iudæo-
rum, qui ſunt electi (quia reliquiæ conuertentur)
& Gentes ad fidem intrauerint, virtute prædica-
tionis; tunc erit iudicium, & retributio vniuer-
ſorum, *ſicut euangelizauit*, id eſt annunciauit, ſiue
prædixit. Euangelizatio enim eſt bona annuncia-
tio. Propriiſſime autem Chriſti doctrina dicitur
Euangelium ſiue euangelizatio: tamen etiam do-
ctrina Apoſtolorum & etiam Prophetarum, po-
teſt dici euangelizatio, ſecundum quod nomen B
accipitur in communi ſignificatione, *per ſeruos
ſuos prophetas*, fore, ſcil. conſummandum. Dan. 12.
Euigilabunt. alii in vitam æternam, alii in oppro-
brium vt videant ſemper. Zachar. 13. Et erit dies
vna quæ nota eſt Domino, non dies neque nox.
Pſal. Beati qui habitant in domo tua Domine, in
ſecula ſeculorum laudabunt te. Iſa. 35. Gaudium
& lætitiam obtinebunt & fugiet dolor & gemi-
tus. Ex hoc igitur præmio perſeuerantibus exhi-
bendo, ſurgit conſolatio in aduerſis. Auguſt in
lib. de Bono patientiæ: Vis deſideriorum, facit to-
lerantiam laborum & dolorum. Sed obuicitur: ad
quid agitur de Aſcenſione Chriſti, cum agitur de
eius Iuramẽto, cum nihil videatur facere ad pro- C
poſitum? Nam ſecundum Gloſ. Leuatio manus
eſt exaltatio dominicæ humanitatis. Reſpond.
Dici poteſt quod ideo de eius aſcenſione hic agi-
tur, quia in eius aſcenſione quam fecit propter
nos, apparuit præordinatio qua diſpoſuerat præ-
miare ſuos electos, propter eos enim aſcendit.
Item quia præordinauit ſuos electos introducere
in locum incommutabilis mercedis, de qua poſt
loquitur, & per ipſam aſcenſionem complebitur
vt præordinatum eſt. Ioan. 14. Si abiero & præpa-
rauero vobis locum. Hæc autem præordinatio in-
telligitur per Iuramentum: quia Iuratio Dei, eſt
firma diſpoſitio, vt vult Gloſ. Secundo quæritur D
de hoc quod dicitur: Qui creauit cælum, &c. qua-
re non loquitur de aëre & igne, ſicut de aliis duo-
bus elementis, & de cælo, cum Deus omnia fece-
rit? Reſpond. videtur dicendum quod cum loqua-
tur hic de creatione rerum ad manifeſtationem
diuinæ potentiæ, quatenus poteſt implere quod
diſpoſuit de homine, agit ſpecialiter & expreſſe
de illis creaturis quæ habent ſenſibilem magni-
tudinem, vt eſt terra & mare & cælum: aër au-
tem non eſt viſibilis ita aperte, vt terra vel mare
vel ſydereum cœlũ quod videtur ſaltem per hoc
quod eius corpora, ſcil. ſtellæ videntur. Si autem
intelligitur de Empyreo, illud eſt corpus nobiliſ-
ſimum. Vnde merito de eo fit ſermo. Ignis autem E
vt eſt in ſua ſphera, nõ eſt manifeſtus hic inferius
oculo coporali. Ignis autem qui eſt apud nos, in-
telligitur in eis quæ ſunt in terra. Licet autem de
aëre non loquatur: tamen nominatis cælo & ter-
ra, datur intelligi illud quod eſt in medio, ſcil. aër,
vel cum dicitur cælum datur intelligi aër, quia
nomine cæli quandoque ſignatur. Item obiicitur
de hoc quod dicitur, Tempus amplius non erit;
quia dicitur in Pſalm. Et erit tempus eorum in
ſecula. Reſpond. Tempus dupliciter poteſt dici:
Vno modo dicitur tempus menſura motus primi
mobilis, & ſic tempus nõ erit poſt iudicium: quia
motus firmamenti ceſſabit. Abacuc. 3. Sol & Lu-
na ſteterunt in habitaculo ſuo, id eſt ſtabunt in
cælo. Alio modo dicitur tempus menſura motus
rerum mutabilium, & ſic fuit tempus cum primũ
mobile eſſet conditum, quia fuit motus, ſiue mu-
tabilitas in rebus; quia mutatio ſiue variatio ali-
qua in rebus, eſt cauſa temporis. Vnde Auguſt.
12. lib. Confeſſionum. Rerum mutationibus ſer-
uiunt tempora dum variantur, hoc modo non
erit tempus in electis poſt iudicium; quia non
erit in eis variatio, nec mutabilitas; quia erunt in-
corporales, & immortales, nec ſtatus eorum vel
præmium variabitur: ſed ſemper immutatũ ma-
nebit. Nunc autem multiplex fit variatio. Modò
enim bonum creſcit, modò decreſcit, modò ma-
lum culpæ vel pœnæ ſuccedit, modò timor, mo-
dò quaſi ſecuritas, modò eſt tepor, modò feruor,
& ſic in aliis multis. Et ideo dicitur tempus non
erit amplius, ſcilicet nec motus primi mobilis,
cuius menſura eſt tempus nec motus vel mutabi-
litas in electis, qui nunc ſubiacent multiplici va-
rietati temporum & pœnarum, & de hoc intelli-
gitur principaliter. Ponitur enim hic tempus pro
mutatione ſeu varietate, quàm tempus comita-
tur. In reprobis autem in inferno erit per tempus,
quia variatio & mutatio erit in eis; quia tranſi-
bunt ab aquis niuium, ad calorem nimium. Iob.
23. & ſic accipitur illud Pſalmiſtæ. Et erit tempus
eorum in ſecula, vt tempus dicat variationẽ quæ
erit in eis, quantum ad pœnas: quod autem hîc di-
citur, tantum de electis intelligitur, *& vocem quã
audiui*. Hic ponitur conſolatio ex ſalubris doctri-
næ præmunitione. Ipſe enim Ioannes tenens ty-
pum prædicatorum, pręcipitur interim prædica-
re, vt fideles magis ſint cauti, cum venerit Anti-
chriſtus; quia minus feriunt iacula quæ pręuiden-
tur. Et licet hoc intelligatur de perſona ipſa Ioã-
nis, tamen in hoc ipſo intelligitur quod Dominus
vult Eccleſiam ſuam per alios prædicatores ſi-
militer inſtrui & præmuniri, & eſt hoc ad con-
ſolationem fidelium, qui ſunt ante tempus Anti-
chriſti & etiam eorum qui tunc erunt, quia faci-
lius vincent & reſiſtent: quia ſcient illud tempus
eſſe prænunciatum per prædicatores & per Scri-
pturam ſacram. Nota Gloſ. Oſtenſa, &c. Sic au-
tem proceditur. Primo agitur de Scripturæ infor-
matione, quia neceſſaria eſt ad prædicandum. Se-
cundo, de prędicationis teſtificatione, Et dixit
mihi: Oportet te iterum. Tertio de prædicatoris
diſcretione, Infra 11. Et datus eſt mihi. Circa Pri-
mum, quia ad informationẽ prædicatoris, neceſ-
ſaria eſt notitia, quantum ad intellectũ, & deuo-
tio, quantum ad affectum: Primo agitur de infor-
matione quantũ ad notitiã, ex parte intellectus:
Secundo quantum ad auiditatem, ex parte affe-
ctus, Et dixit mihi: Accipe. Circa Primum, Primo
oſtenditur præceptum datum Ioanni. Secundo
ſubditur impletio præcepti, Et abii. Dicit igitur.
& vox, ſupple fuit illa quæ ſequitur cum ſubditur.
Vade, &c. *quam ſcilicet audiui de cælo*, id eſt de ſubli-
mitate diuinæ bonitatis, *iterum loquentem*, quia
prius audiuerat vocem angelicam, ideo dicit. Ite-
rum, dictum eſt enim ante Audiui vocem. Hæc
autem vox eſt vox Angeli qui Ioannem inſtrue-
bat, vt librum acciperet de manu cuiuſdam An-
geli, quem prius viderat deſcendentem, & vide-
batur de cælo venire vox illa, vnde dicitur Audiui
de cælo vel vox iſta eſt Diuina admonitio, quę lo-
quitur de cælo, id eſt de celſitudine ſuæ bonitatis:
quia humanæ neceſſitati condeſcendit, *& dicens &
vade*, aliqui libri habent, Et vocẽ, & ſecundũ hoc
poteſt ſic ordinari. Et vocem, quaſi dicat, vox
quam

quam audiui, fuit illa quæ ſequitur. Audiui inquã: A Iterum loquentem, &c. vt prius. Per hoc ſignatur quod multiplex allocutio interna, ſiue Angeli, ſiue Dei, ſit prædicatori zelanti animas, & ſanctè viuenti. Pſal. Vox Domini præparantis ceruos. Vade, id eſt accede magis ad Chriſtum, & promerere gratiam intelligentiæ elongando à mundo. Matth. 13. Abiit & vendidit omnia quæ habuit, &c. *& accipe librum apertum*, id eſt Scripturam per Chriſtum impletam, fidelibus intimatam, id eſt pete & accipe intelligentiam ſcripturæ, quam Chriſtus aperuit, & pronunciata implendo, & ſuis declarando, *de manu Angeli*, id eſt de poteſtate Chriſti, id eſt à Chriſto, qui eã habet in poteſtate ſua. B Ipſe enim Chriſtus dat ſuis ſapientiam & intelligentiam ſcripturæ. Prou. 2. Ex ore eius prudentia & ſcientia, *ſtantis ſuper mare & ſuper terram*, id eſt parati iuuare omnes peccatores, ſi ad ipſum accedant, ſiue ſunt in maiori gradu vitiorum, ſiue in minori. Pſal. Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum. Sed obiicitur de hoc quod dicitur, Vade. Gloſ. Promerere Dei gratiam. Nam B. Ioannes habebat abundantiam gratiæ. Item obiicitur de hoc quod dicitur, Accipe librum Gloſa. Scripturam, habebat enim intelligentiam ſcripturæ, cum ſuſcepiſſet abunde cum aliis Spiritum ſanctum illuminantem & accendentem. C Reſpon. ad primum dicendum quod de gratia eſt loqui dupliciter Aut quantum ad gratiæ primæ donum, quod ſcilicet primò datur homini cum à peccatis iuſtificatur, & ſic non accipitur quod hic dicitur. Aut quantum ad gratiæ augmentum, & ſic intelligitur, licet enim abundantem gratiam ſuſcepiſſet in miſſione Spiritus ſancti, tamen poterat augeri tam gratia gratificans, quàm gratia illuminans, ad maiorem intellectum ſcripturæ. Item hoc dicitur ad ſignandũ quòd quilibet prædicator debet abũdare gratia; & magis ac magis promereri eam. Ad aliud dicẽdũ, quod licet haberet B. Ioannes, ſublimis aquila, ſublimem intelligentiam ſcripturarum, tamen augeri poterat, & quantum ad hoc poteſt intelligi. D Item hoc dicitur, non tantum propter B. Ioannem, ſed etiam propter alios prædicatores, neceſſaria enim eſt eis intelligentia ſcripturæ: & ideo eam & eius augmentum, quærere debent à Deo. Vnde Damaſc. 4. lib. 10. ca. Et qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulſanti aperietur: Pulſemus igitur in optimam paradiſum ſcripturarum, quæ odorifera & dulciſſima & ſpecioſiſſima, *& abii*, ſicut mihi viſum fuerat, *ad Angelum*, refert tenorem viſionis, per hoc ſignatur, quod prædicator debet ad Chriſtum accedere, magis ac magis per terrenorum contẽptum, & maiorem amoris affectum, & meritorum profectum; petens ab eo orando & bene operando, Librum, id eſt intellectum ſcripturæ, ſicut fecit B. Ioannes. E Vnde dicit. Et abij, &c. Iacob. 1. Si quis indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, *& dixit mihi*, hîc agitur de auiditate affectus. Et Primo oſtenditur præceptum iniunctũ Ioanni. Secundo cõpletio præcepti, Et accepi. Dicit igitur, *& dixit mihi, accipe*. Nota tenorem viſionis, per hoc ſignificatum eſt, quod Deus exigat à prædicatore, vt ab ipſo accipiat donum intelligentiæ: quod Deus paratus eſt dare, & vt cum auiditate imprimat cordi, & meditetur ac inquirat, & opere obſeruet, quod aliis prædicat. Dicit igitur. Et dixit mihi, ſcilicet Angelus, id eſt Chriſtus. Accipe, ſcilicet librum, vt poſt ſequitur, cum ſubditur, *librum*, hoc eſt accipe intelligentiam ſcripturæ, vt quid alios docere debes, hoc Dominus dicit prædicari; & ſi non verbo, tamen ipſo facto, quando dat vel offert ei gratiam intelligentiæ. Luc. 21. Ego enim dabo vobis os & ſapientiam, &c. Item cum exigit præcepto vel naturali, vel in ſcriptura expreſſo, vt prædicator ſe præparet ad accipiendum intellectum ſcripturæ, vt ſcripturam feruenter ſibi imprimat. Vnde de ignorantibus & tepidis dicitur. Iſa. 56. Speculatores eius cæci omnes neſcierunt vniuerſi, *& deuora illum*, id eſt in memoria, firmiter, profunde, & auide imprimes vt ibi mediteris ſalubriter, & actu impleas efficaciter. Nota quod tria ſunt propoſita, ſcil. Vade, Accipe, & Deuora. Vade per deſiderii & vitæ profectum. Accipe ſcripturæ intellectũ, Deuora per ſitientem affectum. Deuorare enim librum, eſt in mente auide amplexari, ad conſiderandum deuote, & implendum in re. Vnde Ambroſ. Deuorare librum eſt ſcripturarum intelligentiam ſecretis viſceribus recondere. Ezech. 2. Comede volumẽ iſtud, vel, deuora, id eſt cum affectu pertracta, maſticando per inquiſitionem, & ſic tranſglutiẽdo vt nutriaris; quia illud quod deuoratur comeditur. Comeſtio autem ſignat maſticationem difficilium in ſcriptura, & deuoratio auiditatem addit. Vnde Gregor. exponens illud verbum Deuora: Pertracta & intellige, id eſt prius mande & tunc degluti. Et nota quod ſicut dicit B. Gregor. Scriptura cibus & potus eſt. In locis obſcuris eſt cibus, quia mandendo & ruminando ſumitur, vt hic tangitur, deuora illum. In locis autem apertis, potus eſt quia facile intelligitur, ſicut potum ſine maſticatione ſumimus. Prou. 5. Bibe aquam de ciſterna tua. Sed quare hic potius dicit Deuora quàm Bibe? Reſpond. dicendum ſecundum B. Gregorium quod loquitur hic de difficilibus, nõ de facilibus. Difficilia autem B. Ioannes diligenter & affectuoſe pertractabat ad exponendũ aliis, & ſic debet quilibet prædicator, *& faciet amaricari*, id eſt amare dolere, *vẽtrem tuum*, id eſt ſenſualitatem ſiue carnem infirmam. Sẽſualitas enim mollis eſt & infima, ſicut eſt mollior pars corporis. Senſualitas ergo per librum deuoratum amaricatur: quia cum conſideratur verbum Dei ad implendum in ſe, generatur horror in ſenſualitate, ſeu carne: propter afflictionem, quæ intelligitur eſſe in obſeruantia verborum. Item quando verbum Dei impletur (tunc enim deuoratur, & comeditur ad nutrimentum) ſenſualitas affligitur. Item cum inueſtigatur verbum, vt aliis prædicetur: cum cogitatur tribulatio ſuſtinenda, ſenſualitas amaricatur. Ierem. 4. Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo. Conſideratio tamẽ verbi Dei, & eius impletio, dulcis eſt rationi. Vnde ſequitur, *ſed in ore tuo*, id eſt in mente ſiue ratione, quæ dicitur os, quia per eam dum maſticat verbum Dei, venit nutrimentum ad animam, *erit dulce tanquam mel*, quia verbum Dei, dum deuote conſideratur, & feruenter prædicatur, dulcedinem parit in mente: licet faciat amaritudinem in carne. Ezech. 3. Comedi illud, & factum eſt in ore meo quaſi mel dulce, *& accepi librum*, id eſt intelligentiam ſcripturarum, *de manu Angeli*, id eſt de poteſtate Chriſti ſiue bonitate; quia Chriſtus ſua virtute & bonitate facit intelligere ſcripturam, Accepit autem quia petierat, vt ſupra dixit. Matth. 7. Omnis qui petit accipit, vel. De manu Angeli, id eſt de operatione Chriſti: quia ipſa Chriſti operatio, qua ſcripturam

quam prædicauit, opere compleuit, iuuat ad in-
tellectum ſcripturæ; dum quis ipſum imitando
operatur de quo dicitur Act. 1. Cœpit Ieſus fa-
cere & docere, *& deuoraui eum*, id eſt in memoria
auide recondidi, quia illud quod comedendo de-
uoratur, cum auiditate traiicitur. Tunc enim de-
uorat homo librum, quando verbo Dei ſe ſatiat
& nutrit per impletionem verbi, ſicut innuit Glo-
ſa, vel, deuoraui eum, id eſt operando compleui
auide ad ſpiritus nutrimentum. Illud enim quod
deuoratur comedendo, auide incorporatur ad
corporis nutrimentum, vel Deuoraui ſecundum
Gregorium, id eſt auide inquirendo, quaſi maſti-
cando pertractaui, vt ſic glutirem ad reficiẽdum.
Et erat in ore meo, &c. id eſt dum ore cordis com-
mederem conſiderando & pertractando auide,
erat mihi dulce ſiue ſuaue; quia dulcis eſt ſermo
Dei animæ bene diſpoſitæ dum deuote conſide-
ratur. Pſal. Quàm dulcia faucibus meis eloquia
tua, vel dum opere implerem, quod eſt deuorare,
ſecundum vnum modum, erat ſermo Dei dum
opere implebatur, dulcis in ore cordis, vbi ſenti-
tur ſapor boni operis & diuini ſermonis. Pſal. Iu-
dicia Domini vera, iuſtificata in ſemetipſa, & dul-
ciora ſuper mel & fauum, tamen licet verbum
Dei dum intra conſideratur, & exterius impletur,
dulce ſit rationi propter feruidam caritatem ad
Deum: tamen graue eſt ſenſualitati propter ſen-
ſualitatem. Vnde ſequitur, *& cum deuoraſſem eum*,
id eſt mente auide recondidiſſem, vel inquirendo
ruminaſſem, vel operando compleſſem ad nutri-
mentum animæ, *amaricatus*, id eſt amara afflictio-
ne cruciatus, *venter meus*, id eſt ſenſualitas, quæ de-
bilis eſt & infirma; quia dum verbum Dei conſi-
deratur, vel implendum in mortificatione carnis,
vel denunciandum aliis, vnde quandoque time-
tur tribulatio, fit in carne horror amarus. Item
quando verbum impletur opere, licet dulce ſit
menti quantum ad rationem: amaritudinem ta-
men gignit in carne, propter grauitatem pœnitẽ-
tiæ, quæ eſt in verborum impletione, quia ſpiritus
quidem promptus eſt, caro autẽ infirma. Matth.
26. Morale. Notandum circa illud, Accipe librũ,
& deuora illum, hoc dicitur cuilibet Chriſtia-
no. Iſte enim liber eſt ipſe Chriſtus vel eius vita.
Iob. 31. Librum ſcribat ipſe qui iudicat. Iſte liber
de manu Angeli, id eſt de gratia & miſericordia
Chriſti accipitur. Ipſe enim eſt qui dat ſeipſum ad
poſſidendum, ad diligendum, ad meditandum, ad
imitandum, facile autem poteſt legi in hoc libro;
quia ſcriptus eſt liber iſte literis groſſis & legibi-
libus, ſcil. humilitate, patientia, paupertate, vili-
tate, innocentia, benignitate, conſtantia, carita-
te, ſapientia, liuore vulnerum, & groſſis guttis ac
riuis ſanguinis immaculati, & aliis literis multis.
Habacuc. 2. Scribe librum, explana eum ſuper ta-
bulas, vt percurrat qui legerit. Tabulæ iſtæ ſunt
lignũ crucis. In hoc libro ſcriptum fuit ſtilo cla-
uorum perforantium manus, pedes, ac latus & ſti-
lo flagellorum pertrahentium ſanguinem in cor-
pore eius. Hic liber deuoratur, quando magna
amoris auiditate, meditando ad interiora traiici-
tur vt anima nutriatur. Debet autem deuorari;
quia dulciſſimus eſt interno affectui ad meditan-
dum & reuoluendum, & ad ſeruandum per imi-
tationem. Galat. 6. Mihi autem abſit gloriari,
niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, licet in-
de grauetur ſenſualitas. Galat. 6. Stigmata Do-
mini Ieſu, &c. Item ſecũdum quod de libro Scri-
pturæ intelligitur, licet prædicatori principaliter

A dicatur Accipe librum & deuora illum, ſcilicet
propter aliorum inſtructionem; tamen cuilibet fi-
deli dicitur, vt librum ſcripturæ deuoret, propter
propriam ſalutem vel per ſe meditando, ſi nouit:
vel ab aliis audiendo, tunc autem deuorat, quan-
do auide conſiderat. Vnde ſuper hunc locum di-
cit B. Gregorius. Librum deuoramus, cum verba
vitæ cum auiditate ſumimus. Sunt autem qui li-
brum accipiunt, dum apud ſe meditantur, vel ab
alio audiunt, ſed non deuorãt, quia auidi vel affe-
ctuoſi non ſunt & implere negligunt, & ideo ie-
iuni multi legunt, & ab ipſa lectione ieiuni ſunt.
Multi audiunt, & poſt vocem vacui & ieiuni re-
cedũt. Qui autem librum deuorat, licet ſenſuali-
B tas abhorreat, & eam impletio verborũ affligat:
tamen liber deuoratus, id eſt verbum auide in mẽ-
te impreſſum, dulcedinem facit in ore affectionis
interius, vt dictum eſt ſupra. Vnde Gregor. ſuper
hunc locum, Veritatis pabulum dulciter intrinſe-
cus ruminant. Item etiam dulcedinem introdu-
cit in ore exterius, dum dulci affectu ſalubria pro-
ponit aliis. Vnde ſuper hunc locum Greg. De eo-
rum ore prædicatio tanto audientibus dulcis eſt,
quanto eorũ actio ſuis prædicationibus nota eſt.
Nam ſermo dulcedinem non habet, quem vita
reproba intra conſcientiam remordet, *& dixit mi-
hi, oportet te*, hic agitur de reſtitutione prædicatio-
nis, & intelligitur hic de ipſa perſona beati Ioan-
C nis. Dicit ergo, *& dixit mihi*, ſcil. Angelus, *oportet
te*, quia Dei voluntas, quam te eius ſeruum opor-
tet implere, oportet etiam quia hominibus ne-
ceſſarium, *Prophetare*, id eſt prædicare. Propheta-
re enim quandoque accipitur pro prædicare, vt
1. Cor. 14. Nam qui prophetat, hominibus loqui-
tur ad ædificationem, *iterum*, prius enim ante re-
legationem prædicauerat: & ab exilio in quo
hæc vidit & ſcripſit liberandus erat. Non erat au-
tem paucis prædicaturus. Vnde ſubditur, *populis
& gentibus*. Prædicauit enim tam minoribus quã
maioribus. Maiores inquam ſecundum gradum
altiſſimum, qui vocantur hîc Reges. Minores
D ſunt omnes qui eis ſubſunt. Iſti autem ſunt de Iu-
dæis, & nomine Populorum, quia nomen Popu-
li eis appropriatur quandoque ſicut Gentilibus
nomen Gentis, aut de gentilibus. Et ſic ſunt Gen-
tes & Linguæ. Sed per hoc quod dicitur, *gentes*,
oſtenditur diuerſitas nationum & regionum, per
hoc verò quòd dicitur, *& linguis*, ſubdiuidit quod
dixerat Gentibus, vt in vno regno eſt vna gens, &
tamen diuerſa idiomata: & ita ſub vna gente,
ſunt diuerſarum linguarum homines. Beatus igi-
tur Ioannes, poſtquam rediit ab exilio in Aſiam,
prædicauit multum; quia & Iudæis & Gentili-
bus, tam Regibus, quàm ſubiectis & hoc vel ver-
bo vel ſcripto. Cum enim rediit de Pathmos in
E Aſiam, inuenit Aſiam corruptam per hæreſes in
multis. Vnde inſtanter prædicauit, Euangelium
ſcripſit, in quo errores deſtruxit, & omnes in ve-
ritate inſtruxit. In ipſo Ioanne intelliguntur alii
prædicatores, quos Dominus ante tempus Anti-
chriſti, vult inſtanter prædicare; maioribus &
minoribus, etiam poſtquam diu laborauerunt
vel aduerſa ſuſtinuerunt. Vnde dicitur Per Ange-
lum, per quem Chriſtus ſignatur: Oportet te ite-
rum prophetare, &c. quia Chriſtus præcipit præ-
dicatoribus annunciare verbum Dei. Vnde dicit
per Apoſtolum. 2. Timoth. 4. Prædica verbum,
inſta opportune, importune.

CAP.

CAP. XI.

ET datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ, & dictum eſt mihi: Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo: atrium autem quod eſt intra templum, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum eſt Gentibus, & Ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus: & dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis. B

Hi ſunt duæ oliuæ, & duo candelabra, in conſpectu Domini terræ ſtantia. Et ſi quis voluerit eis nocere, ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum: & ſi quis voluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas, conuertendi eas in ſanguinem: & percutere terram omni plaga, quotieſcunque voluerint. Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſum eos bellum, & C

vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma, & Ægyptus, vbi & Dominùs eorum crucifixus eſt. Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium; & corpora eorum non ſinent poni in monumentis: & inhabitantes terram, gaudebunt ſuper illos, & iucundabuntur, & munera mittent inuicem; quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos, qui habitabant D

ſuper terram Et poſt dies tres & dimidium, ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos: & ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem eis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cælum in nube, & viderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit, & occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem millia, & reliqui in timorem ſunt miſſi, & dederunt gloriam Deo cæli. Væ ſecundum E

abiit, & ecce væ tertium venit cito. Et ſeptimus Angelus tuba cecinit, & factæ ſunt voces magnæ in cælo dicentes: Factum eſt regnum huius mũdi Domini noſtri, & Chriſti eius, & regnabit in ſecula ſeculorum, Amen. Et vigintiquatuor ſeniores qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi Domine Deus noſter omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es; quia accepiſti virtutem tuā

A magnam, & regnaſti. Et iratæ ſunt gentes, & aduenit ira tua, & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem ſeruis tuis prophetis & ſanctis, & timentibus nomen tuum, puſillis, & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram. Et apertum eſt templum Dei in cælo, & viſa eſt Arca teſtamenti eius in templo eius, & factæ ſunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grandò magna.

CAP. XI.

B ET *datus eſt mihi calamus*, hic agitur de prædicantis diſcretione, quia diſcrete prædicandum eſt, iuxta capacitatem audientium, & qualitatem vitæ ipſorum. Et Primo agitur de diſcretione, quantum ad ipſius diſcretionis donum, quod ſcilicet datur à Deo. Secundo quantum ad doni vſum, Et dictum eſt mihi. Dicit igitur, *& datus eſt mihi*, per hoc patet quod diſcretio prædicatoris, qua nouit non ſolum quid ſit prædicandum, ſed etiam qualiter, & quibus, & quando, & quantum donum Dei eſt. Iob. 38. Quis dedit gallo intelligentiam? ſuper quem locum dicit beatus Gregorius. Veritatis doctori, diſcretionis C virtus, vt nouerit quibus, quid, quando, vel quomodo inferat, Diuinitus miniſtratur, *calamus*, id eſt diſcretio, ſicut enim mediante calamo apto & diſpoſito bene ſcribitur, ſic mediante diſcretione conuenienter & ſalubriter ſcribitur verbum Dei in cordibus auditorum, quia non omnia omnibus conueniunt. Vnde Gregorius. Non vna eademque cunctis exhortatio conuenit: quia nec cunctos par motum qualitas aſtringit. Item ſicut calamus, niſi interius incauſtum habeat non ſcribit: ſic & diſcretio prædicatoris in intellectu, niſi repleatur gratia, in affectu vacua remanet, nec affectum habet. Pſalm. Lingua mea calamus ſcribæ, velociter ſcribentis. Item ſicut ca- D lamo recte menſuratur res; ſic recta diſcretione menſurat prædicator hominum capacitatem & vitæ qualitatem, vnde ſequitur, *metire*. Ezechiel. 40. Calamus menſuræ in manu eius, *ſimilis virgæ*, quia ſi vera eſt diſcretio, recta eſt, & facit recte docere, ſecundum conditionem rei ac perſonæ & temporis, & tunc ad modum virgæ, recta eſt. Item virga eſt inſtrumentum regiminis, ſimiliter per diſcretionem alii docendo bene reguntur. Pſal. Virga directionis, virga regni tui. Item facit Reges eos, qui bene & diſcrete alios docent, vnde hæc eſt virga ſceptrum regale, vt Gloſ. tangit. Nota quod calamus diſcretionis, non eſt re- E ctus vt virga, quando tam parua eſt diſcretionis regula, vt regulare prædicatores non poſſunt. Item ſi vtitur diſcretione, vel propter fauorem ſecularem, vel propter ſubſtantiam, vel gloriam temporalem, non eſt calamus rectus. 2. Cor. 4. Non enim noſmetipſos prædicamus, ſed Dominum Ieſum, vel hic autem neceſſaria eſt rectitudo: ſed etiam quantum ad exequutionem, quia quandoque vnus recipit quod alius contemnit. Sæpe alicui obeſt, quod alteri prodeſt. Vnde Gregorius: Sæpe aliis officiunt quæ aliis proſunt; pro qualitate igitur audientium formari debet ſermo doctorum, *& dictum eſt mihi*, hic agitur de diſcretione quantum ad vſum. Debet enim prædicator, per normam diſcretionis, quibuſdam ſa-

pienter doctrinam dare, aliis verò omnino ſubtrahere; qui ſcilicet contemnunt. Vnde Primo agitur de vſu diſcretionis, quantum ad prædicationis conuenientem diſtributionem. Secundo quantum ad eiuſdem omnimodam ſubtractionem, Atrium autem. Circa primum. Primo oſtẽditur quoddam præambulum. Secundo oſtenditur vſus diſcretionis in informatione fidelium. Et metire. Dicit igitur, *& dictum eſt mihi*, audiebat vocem ſibi dicentem, *ſurge*, id eſt, erige te, vel prepara ad prædicandum, hoc enim præambulum, exigitur ad actum diſcretum prædicandi. Per hoc nanque quod Ioanni dictum eſt, Surge, ſignatur quod prædicator prius debet ſe erigere virtutibus, per vitæ rectitudinem & proficiendi zelum, depoſito mentis torpore, vt prius alios erigat per verbum. Ezechiel. 3. Surge & egredere in campum, *& metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo*, tria iubet, Metiri, ſcilicet templum, per quod intelligitur Eccleſia. Item altare, quod eſt Chriſtus: Rurſus adorantes in templo, id eſt eos qui adorare debent in Eccleſia. Metiri templum eſt, per donum diſcretionis ſtatum Eccleſiæ prudenter conſiderare, ſecundum capacitatis diuerſitatem, vt prædicentur maiora prouectis, facilia verò ſimplicibus. 1. Cor. 3. Tanquam paruulis in Chriſto, lac vobis dedi potum non eſcam. Et 1. Cor. 2. Sapiẽtiam loquimur inter perfectos. Item ſecundum vitæ qualitatem, & ſic iuxta capacitatem intelligentiæ & qualitatẽ, doctrinam miniſtrare; quia aliter eſt prædicandum iuſtis, aliter eis qui nõ recte ambulare videntur, aliter ſecularibus, aliter religioſis, aliter clericis, aliter laïcis, aliter ſuperbis, aliter voluptuoſis, aliter cupidis, aliter fidelibus, aliter infidelibus. Vnde Gregorius. Sanctus quiſque prædicator, prius in auditoribus ſuis qualitatem vitæ conſiderat, & tunc demum ad erudiendum vocem prædicationis format. Metiri altare, eſt conſiderare quæ ſunt dicenda de Chriſto, & ſic ea aliis proponere; quia non omnia quæ ſunt de Chriſto, ſunt omnibus communiter prædicanda: quia vel non intelligerent vel male intelligerent, vel non inde proficerent. Magna enim eſt diſcretio neceſſaria circa prædicanda. Vnde Greg. Conſiderare debemus quid loquamur, vt ſermo noſter ſale gratiæ ſit ſemper conditus. Metiri adorantes in templo, ſcil. eos qui adoraturi ſunt vel adorare deberent; eſt fidelium, qui ſunt in Eccleſia, capacitatem & vitæ qualitatem conſiderare, & ſic eos inſtruere, qualiter Deum in vnitatem Eccleſiæ venerentur. Dicit igitur. Metire templum, id eſt, calamo diſcretionis menſura, & conſidera eccleſiam catholicam, in qua Deus ſicut in ſuo tẽplo colitur, attendens ſingulorum capacitatem & vitæ qualitatem; & ſic prædica & per hoc Eccleſiã magis ac magis ædifica, vt ſit amplius templũ Dei. Greg. Pẽſare debet doctor quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, & qualiter loquatur, ſi enim vnum defuerit, locutio apta non erit. Et altare, id eſt Chriſtum, ſuper quo, in templo Eccleſiæ, offerre debemus munera noſtra inquantum eſt Deus, & Patri, & Spiritui ſancto. De hoc altari. Exod. 20. Quaſi dicat. Menſura & conſidera quæ ſunt Eccleſiæ prædicanda de Chriſto & ſic prædica, & prædicando fac: vt Chriſtus ſit Eccleſiæ in altare. Et metire adorantes in eo, ſcilicet in templo, id eſt conſidera modum fidelium & prædicando doce qualiter in Eccleſia, quæ eſt templum Dei, adorent: id eſt Deum humiliter & deuote vene-

A rentur, & poteſt hoc intelligi, de adoratione ſpeciali, vt cum quis ſe deuote humiliat coram maieſtate diuina. Pſal. Venite adoremus & procidamus ante Deum. Vel de adoratione generali, ſecundum quod ſeruire Deo humiliter & deuote eſt ipſum adorare, hoc autem habet fieri in templo, id eſt in Eccleſiæ vnitate. Vnde Gregorius: Sola eſt Eccleſia in qua bonum opus fructuoſe peragitur, *atrium autem*, hic agitur de diſcretionis vſu, quantum ad prædicationis ſubtractionem, quia doctrina ſubtrahitur obſtinatis. Primo, præcipitur prædicationis ſubtractio. Secundo dicitur ratio ſubtractionis, Quoniam datum eſt. Circa Primum, quia mali in malo obſtinati merentur ab

B Eccleſia ſeparari, & à doctrina ſalutis elongari: ideo Primo iniungitur Ioanni ſubtrahere peruerſis eccleſiaſticam communionem. Secundo ſubtrahere ſalutis prædicationem. Dicit igitur, *atriũ autem*, quaſi dicat, beneuolos cum diſcretione informa. Atrium, autem, id eſt falſos Chriſtianos qui ficti ſunt in malo indurati, ſimulantes ſe eſſe de eccleſia, cum non ſint, hos comparat Atrio, quia dicunt ſe adhærere Eccleſiæ, ſicut Atrium adhęret templo, tamen non pertinent ad Ecccleſiam ſecundum veritatem: vnde dicuntur eſſe foris tẽplum. Item quia ſicut Atrium ſanctum eſt, tamẽ in eo ſepeliuntur cadauera: ita iſti fuerunt aliquando ſacramentaliter ſanctificati per baptiſ-

C mum, cum intus fœtent, fœtore vitiorum, *quod eſt foris templum*, id eſt extra Eccleſiam iuncto, licet non numero, quantum ad ſpeciem exteriorem, *eiice foras*, id eſt excommunicando oſtende eſſe foras ſecundum Gloſ. hæc eiectio quæ fit per excõmunicationem ſignata fuit per eiectionem Adæ de paradiſo. Geneſ. 3. Et in eiectione Agar ancillæ Saræ. Geneſ. 21. Galat. 4. Eiice ancillam, vel Eiice, id eſt prædica eſſe foras, & non eſſe de fidelium numero, ſecundum veritatem. Ieremiæ 15. Eiice illos à facie mea. Quaſi dicat. Illos qui ſunt falſi Chriſtiani, ſimulantes ſe eſſe veros filios Eccleſiæ, cum non ſint; quia vel fide carent, vel ſi fidem habent, in moribus prauis obſtinati ſunt, manifeſta eſſe extra Eccleſiam, vel excommuni-

D cando vel prædicando. Sed quomodo dicitur Atrium quod eſt foris templum, eiici foras? Quod enim extra eſt, quomodo eiici poteſt? Item quomodo dicitur eiice excommunicando ſecundum Gloſ. cum excommunicatio non ita cito ſit ferenda, cum vel non eſt certa contumacia, vel quando aliud remediũ poteſt haberi? Item fit ne aliud per excommunicationem, niſi quod oſtenduntur eſſe extra Eccleſiam? videtur quod non, per Gloſ. quæ dicit Excommunicando oſtende eſſe foras. Itẽ eiectio de Eccleſia fit per mortale. Eo enim ipſo quo peccat quis mortaliter eiicit ſe de vnitate fidelium, quæ eſt per gratiam & caritatem. Sed contra, quia excommunicare, eſt extra communionem ponere. Item. 1. Cor. 5. Quid enim mihi

E de his qui foris ſunt iudicare? ergo non poteſt eos qui foris ſunt excommunicare. Reſpond. Ad primum dicendum quòd Atrium quod eſt foris ſecũdum veritatem precipitur eiici quantum ad manifeſtationem, id eſt manifeſtari eſſe foras, quod fit excommunicando, vt dicit Gloſ. vel prædicando: vel qui ſunt extra Eccleſiã quantum ad cõmunionẽ caritatis; quia non ſunt ſub vnitate gratiæ & caritatis, cum fidelibus præcipiuntur eiici, per excluſionẽ à communione Chriſtianæ ſocietatis, quæ eſt inſimul loquendo, bibendo, comedendo, & ſimul ſacramenta Eccleſiæ participando, quæ

excloſio fit per excõmunicationem. Ad aliud di-
cendum quo hîc loquitur de obſtinatis qui ceſſa-
re nolunt, nec ad ſtatum gratiæ redire: & quo-
rum crimen notorium, vel legitimis teſtibus pro-
batum vel confeſſione propria in iudicio detectũ,
& non inuenitur aliud efficax remedium. Licet
enim breui ſermone dicatur Eiice, intelligendæ
ſunt tamẽ, in præcepto Diuino, vel angelico, cir-
cumſtantiæ debitæ, quas debet attendere qui ex-
cõmunicat. Hic enim oſtenditur quod ſpirituali
gladio Eccleſiæ, ſunt feriendi, qui à magnis offen-
ſis contemnunt corrigi. Hoc tamen nihilominus
ad perſonam beati Ioannis pertinere videtur, qui
multos perverſos, poſt regreſſum de exilio, in Ec-
cleſiis Aſianis inuenit. Ad aliud dicendũ quod tri-
plex eſt cõmunio fideliũ in Eccleſia, ſcil. Vnitiuæ
caritatis. Itẽ Sacramentalis participationis, ſcil.
quia cõmonicant in ſacramentorum participa-
tione. Item Chriſtianæ ſocietatis, ſcil. tam in ſa-
cramentorũ participatione, quàm in conuerſan-
do per mutuam loquelam, cibum & potum, & ſic
in aliis. Et ſecundum hoc eſt triplex excõmunica-
tio ſiue eiectio de Eccleſia: Vna eſt per quodlibet
mortale, quod tollit primam cõmunionem; quã-
tum ad hanc nihil facit excommunicatio primò
& per ſe, niſi quod eam manifeſtat, & ſic accipit
Gloſ. Alia eſt excommunicatio ſiue eiectio quæ
dicitur minor, & hæc tollit ſecundum cõmunio-
nem, ſcil. ſacramentorum: ſed de hac ſola non eſt
hic ſermo, hanc tamen eiectionem facit Eccleſia
ferendo excommunicationem minorem. Tertia
eſt, quæ dicitur excommunicatio maior, quæ pri-
uat ſacramentis & ſuffragiis Eccleſiæ & ſocieta-
te fidelium in loquela, & in aliis huiuſmodi; niſi
in caſibus à Iure exceptis, & hanc eiectionem fa-
cit Eccleſia propter peruerſitatem malorum vt
corrigantur propter confuſionem & damni con-
ſiderationem, vel vt alij, ne attentent ſimilia, ter-
reantur, & hanc eiectionem oſtendit Gloſ. cum
ponit ipſum vocabulum excõmunicationis. Quã-
tum ergo ad primam eiectionem, nõ fit aliud per
excõmunicationem, quàm oſtenſio illius eiectio-
nis factæ per mortale, quæ obiectio prius facta,
declaratur magis per excommunicationem ma-
iorem. Non enim videtur aliquatenus ferenda,
niſi pro mortali; tamen ſimpliciter plus fit per ex-
communicationem, quàm oſtenſio, ſcil. excluſio
à Chriſtiana ſocietate, vt dictum eſt. Ad Gloſ.
patet, quia cum dicit Gloſ. Oſtende eſſe foras, lo-
quitur quantum ad primam eiectionem: tamen
per hoc quod dicit excommunicando, oſtendit
quod plus eſt ibi quàm oſtenſio. Ad aliud patet,
quia obiicitur de prima eiectione, & illam nõ fa-
cit Eccleſia, ſed declarat. Secũdam autem & ter-
tiam declarat & facit. Ad aliud dicendum quod
hîc loquitur de his qui aliquo modò ſunt intus,
ſcil. quia ſuſceperunt Eccleſiæ ſacramenta, ſaltẽ
baptiſmum, & ideo Eccleſia eos excommunicat,
cum magna cauſa hoc exigit. Vnde hæretici ex-
communicantur. Apoſtolus autem loquitur de
eis qui omnino ſunt foris, nec vnquam intus fue-
runt; quia pagani ſunt, & tales non iudicat feriẽ-
do gladio ſpirituali, *& ne metiaris illud*, id eſt nul-
lam circa eos diſcretionem adhibeas ad prædi-
candum, ſed omnino prædicationem ſubtrahes;
quia non ſunt dandæ margaritæ ante porcos.
Matth. 7. Aliter per calamum poteſt intelligi
Scriptura ſecundum Gloſ. quia calamo metitur
quis, longitudinem, latitudinem, & altitudinem
conſtruendæ domus: ſic qui habet ſcripturæ in-

A telligentiam, metitur cum ea ſingulorum capaci-
tatem: vt maioribus maiora, minoribus minora
proponat. Exod. 22. Si quis aperuerit ciſternam &
foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos
aut aſinus in eam: reddet Dominus ciſternæ pre-
tium iumentorum. Ciſterna eſt Scriptura, bos &
aſinus fidelis & infidelis, cadere in ciſternam, eſt
cadere in errorem, & qui ſtultè, quod non debuit,
prædicauit: tenetur ad reſtitutionem animarum
in multis caſibus. Item quia Scriptura ſacra, qua-
ſi calamo ſcribitur in anima, fides, caritas, & alia
bona. Item ſicut calamus nõn ſcribit, niſi habeat
incauſtum in ſe: ſic nec Scriptura ſcribit virtutes
in anima, niſi adiungatur ei gratia. Item de bona
B litera nõ laudatur calamus, ſed manus: ſic de bo-
na prædicatione Scripturæ non eſt laudandus
prædicator ſed Spiritus ſanctus. Vnde beatus
Bernardus. De bona literæ tornatura, laudatur
manꝰ nõ calamus: ſic de bona ſẽtẽtia, nõ laudatur
prædicator, ſed ſpiritus, & dicit Datus eſt, quia
Scriptura ſacra donum Dei eſt. Eccleſiaſt. 1. Om-
nis ſapientia à Domino Deo eſt. Similis virgæ,
propter rectitudinem. Prouerbior. 8. Recti ſunt
ſermones mei, &c. Item propter dignitatem: quia
reges conſtituit, quia virga ſceptralis, ſignum eſt
dignitatis regalis. Prouerbiorum 8. Per me re-
ges regnant. Propter flexibilitatem, in omnem
C expoſitionem conuenientem. Daniel. 12. Et mul-
tiplex erit ſcientia. Et dictum eſt, &c. Metire,
ſcilicet calamo ſcripturæ: quia ſcriptura docet
capacitatem hominum & ſic prædicate. Ioan. 16.
multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis por-
tare modo. Templum, &c. vt prius, *quoniam da-
tum eſt*, hîc ponitur ratio quare non eſt eis prædi-
candum: quia conformes ſunt in vita Gentili-
bus. Vnde verbum non reciperent ad ſalutem,
ſed contemnerent. Dicit igitur. Quoniam, qua-
ſi dicat, ideo non prædices falſis Chriſtianis ob-
ſtinatis. Quoniam datum eſt, ſcilicet Atrium
gentibus, id eſt Deo eos deſerente, facti ſunt ſi-
miles Gentilibus in vitiorum profunditate ſe-
pultis, & ideo conculcarent margaritas. Pſalm.
D commixti ſunt inter Gentes, & didicerunt ope-
ra eorum, *& ciuitatem*, hîc ponitur conſolatio ex
futura fidei teſtificatione, quæ fiet per Enoch &
Heliam, qui tempore Antichriſti fortiter teſtifi-
cabuntur, veritatem catholicam prædicando:
& hoc eſt in conſolationem fidelibus etiam qui
ſunt ante tempus Antichriſti, & etiam conſola-
tionem eis, qui tunc erunt. Primo autem tangi-
tur futura tribulatio Eccleſiæ. Secundo oſten-
ditur conſolatio in tribulatione, Et dabo. Di-
cit igitur, *& ciuitatem ſanctam*, ſcilicet Eccleſiam
fidelium, quæ eſt ciuium vnitas, per fidei & cari-
tatis vniformitatem. Pſal. Glorioſa dicta ſunt de
te, Ciuitas Dei, quæ ſancta eſt coniunctione ad
E ſponſum, qui eſt ſanctus ſanctorum, ſanctificata
ſanguine ſponſi. Epheſ. 5. Chriſtus dilexit Ec-
cleſiam & ſemetipſum tradidit pro ea vt illam
ſanctificaret, &c. *calcabunt*, ſcilicet Gentiles, id
eſt perſequentur, & ſuppeditabunt temporaliter
& corporaliter. Et dicit Calcabunt, non com-
minuent: ſed ſicut ſilex cum calcatur pedibus
elimatur. Ezechielis 3. Vt adamantem & ſilicem
dedi te. Proficiunt enim iuſti ex perſecutionibus.
2. Cor. 12. Cum autẽ infirmor, tunc fortior ſum &
potens, *menſibus quadraginta duobus*, id eſt tribus an-
nis & dimidio, ſecundũ computationem anni So-
laris. Nã tribus annis & dimidio regnabit Antichri-
ſtus, & per ſe & per ſuos Eccleſiã perſequetur ſicut

A
Chriſtus tanto tempore prædicauit, vt dicit Gloſ. Daniel. 7. Tradentur in manu eius vſque ad tempus & tempora & dimidium temporis. Præterea ſicut populus Iſraël quadraginta duabus manſionibus peruenit ad terram promiſſionom. Numeri 33. Et in illis manſionibus multa mala prios ſuſtinuit ab hoſtibus: ita Eccleſia per perſecutiones quas in iſtis quadraginta duobus menſibus ſuſtinebit, perueniet ad terram viuentium. Omnia enim in figuram contingebant illis. 1. Cor. 10. Et Nota, quod poſt quam dictum eſt Ioanni qualiter debet prædicare poſt reditum de exilio: redit ad deſcribendum ſtatum Eccleſiæ ſub tempore Antichriſti, de quo principaliter in hac parte intendit. De quo & ſupra 9. cœperat loqui, &
B
oſtendit quantum illa perſecutio durabit, deinde ſubdit conſolationem fidelium, cum ſubdit, *&* *dabo*, agens autem de Helia & Enoch, qui erunt in magnam conſolationem fidelibus, procedit ſic: Primo agit de eorum prædicatione. Secundo de poteſtate, Hi habent poteſtatem. Tertio de paſſione, & cum finierint. Quarto de retributione, Et poſt tres dies & dimidium. Circa primum. Primo agit de ipſa eorum prædicatione. Secundum de adiunctis prædicationi, quæ ſcilicet eorum prędicationem commendabilem, reddent, Amicti, &c. quia in prædicatione ad actum prædicationis reddendum commēdabilem, mul-
C
ta concurrere debent. Circa prædicationem verò tria tanguntur. Primum eſt Gratia ad prædicandū, Dabo. Secundum ipſe actus prædicandi, Et prophetabunt. Tertiū duratio prædicationis, Diebus, &c. Dicit igitur, *& dabo*, quaſi dicat, ita calcabuntur fideles, & in illa tribulatione, *dabo duobus teſtibus meis*, ſcilicet Heliæ & Enoch, vt dicit Gloſ. qui nune ſunt in paradiſo terreſtri, & tunc, ſcilicet tempore Antichriſti, venient in publicum ad teſtificandum veritatem catholicam, & cum ſoom teſtimonium finierint, interficiet eos Antichriſtus, vt infra eodem dicitur. Per hoc quod dicit Duobus oſtendit ſufficientiam te-
D
ſtium. Matth. 18. In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum, vel duobus, quia de duobus teſtimonium perhibebunt in Chriſto, ſcilicet quod eſt Deus & homo, vel de duobus, ſcilicet de magnificatione Chriſti, & reprobatione Antichriſti. Teſtes autem Chriſti erunt hi duo, & in vita recte viuendo, & recte docendo: & in morte pro Chriſto patiendo vnde & ſecundum Haymonem duplex martyrium erit in eis, Alterum in mente, multa enim erit anguſtia eorum pro his quæ videbunt, & multa aduerſa ſuſtinebunt. Alterum in carne. De Enoch dicitur. Geneſ. 5. Ambulauit Enoch cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus. De Helia. 4. Reg. 2. Aſcendit Helias per turbinem in cælum. Quid
E
autem eſt daturus Dominus, non dicitur; ſed intelligitur gratia ad prædicandum & idoneitas ad teſtificandum. Non autem dicitur, quid eis dabit quia non eſt facile narrabile. Magna enim dabitur eis gratia ad teſtificandum conuenienter de Chriſto. Vnde in hoc quod donum non exprimitor, intelligitur magnitudo doni. Similiter dicitur in Pſal. Ponam in ſalutari, non dicitur quid ponet, *& prophetabunt*, id eſt prædicabunt, ſicut accipitur. 1. Corinth. 14. Nam qui prophetat hominibus loquitur ad ædificationem. Per eorum autem prędicationem, conuertentur Iudæi qui tunc erunt & intelligent ſe fuiſſe deceptos, expectando ſuum meſſiam. Roborabuntur etiam per

A
eos multi fideles in fide Eccleſiæ. Vnde beatus Gregorius: Temporibus Antichriſti, gentibus ad plenum ſuſceptis, Helia & Enoch prædicantibus, quotquot ex plebe Iudaica fuerint inuenti conuertentur, & fideles quique roborati, in ſoliditate ſanctæ Eccleſiæ perſiſtent, hoc etiam dicitur ſicut dicit Gregorius de Helia per Malachiam. Malach. 1. Ecce ego mittam vobis Heliam Prophetam, &c. *diebus mille ducentis ſexaginta*, id eſt tribus annis & dimidio, ſicut Chriſtus prædicauit tanto tempore, vt dicit Gloſ. Notandum tamen quod iſte numerus dierum non complet per integrum tres annos & dimidium, vt dicit alia Gloſ. imò deficiunt viginti vnum dies: ſi-
B
cut & Chriſtus non compleuit dimidium annum prædicationis poſt tres annos quibus prædicauerat, quia Chriſtus poſt quam fuit baptizatus ſuperuixit tribus annis & dimidio, noo tamen integro; quia pro dimidio anno computatur taotum temporis quantum de Epiphania Domini vſque ad Paſcha, tamen ſcriptura non facit vim ſæpe de minoriis, vnde poſito maiori numero, non fit vis de minori. Vnde ponuntur tres anni & dimidius, licet ille dimidius non ſit integre completus: Per iſtos duos, qui tunc prædicabunt, intelliguntur etiam alij qui prædicabunt ſimiliter illo tempore vt vult Gloſſa. Enoch enim interpretatur dedicatio. Vnde ſignat ſanctos prædicatores il-
C
lius temporis, qui erunt Deo ſanctitate amoris dedicati, & alios dedicabunt. Helias interpretatur Robuſtus dominator, & ſignat eoſdem prædicatores, qui ſibi ipſis, & omni vitio dominabuntur. Prouerbiorum 12. Manus fortium dominabuntur. Sed poteſt quæri de Helia & Enoch, ad quid tranſlati ſunt in paradiſum, cum alij homines oon tam longo tempore viuant? Item quomodo ibi viuunt? Item ſi morituri ſunt, ad quid tam diu protenditur vita eorum, cum diu viuere quædam afflictio ſit? Item quare iſti ſpecialius mittentur ad prædicandom tempore Antichriſti, quia de his ſpecialius fit mentio, licet & alij ſunt qui prædicent? vt innuit Gloſ. Reſpond. ad
D
Primum videtur dicendum ſecundum beatum Gregorium, quod ideo ibi poſiti ſunt ex Diuina voluntate, vt ibi ſeruentur ad teſtificandum tempore Antichriſti, nomen Chriſti & fidei Catholicæ veritatem. Tunc enim procedent in medium & ita fortiter & fideliter prædicabunt quod mortem propter hoc ab Antichriſto ſuſtinebunt. Vnde Gregorius in Gregoriano & habetur in Morali. Tam crudelia ac dura Antichriſtus facturus eſt, vt priores patres qoi in eius expugnatione ſeruati ſunt, carnalis mortis dolore transfigat. Loquitur autem de Helia & Enoch. Vnde ibi dicit. Helias & Enoch in exprobrationem Antichriſti
E
reducentur ad medium, hoc etiam dicit Magiſter in Hiſtoriis ſuper Geneſim. Ad aliud dicendum, quod creduntur in paradiſo veſci ligno vitæ: viuunt autem in magna quiete carnis & ſpiritus, & dant operam delectationi, quæ eſt ad Deum. Vnde de Helia dicit Beatus Gregorius in Gregoriano: In cælum aërium, quod terræ eſt proximum, Helias ſubleuatus legitur, vt in quandam terræ ſecretam regionem repente duceretur, vbi in magna iam carnis & ſpiritus quiete viueret, quouſque in fine mundi redeat & mortis debitum ſoluat. Vult etiam Auguſtinus 9. lib. ſuper Geneſim, quod quaſi in quodam medio ſtatu ſunt inter ſtatum vitæ, quem habent alij mortales, & inter ſtatum gloriæ. Ad aliud patet iam

quod

quod ſecundum Gregorium adhuc videntur ibi Diuina voluntate tam longo tempore viuere, vt tempore Antichriſti teſtificentur efficaciter nomen Chriſti. Nec eorum vita longa eſt eis afflictio ſicut eſt in aliis hominibus multis: quia ſecundum animam ſunt in iocunditate quietis internæ ſicut vult Gregor. & etiam ſecundum corpus habent quietem; in fine tamen multa amariſſima ſuſtinebunt cum prædicabunt. Ad aliud videtur dicendum, quod ideo ſpecialius iſti mittentur, quàm alij ſint Zelantes pro veritate catholica tempore Antichriſti: quia ſcil. vnus eſt de tempore ante Legem, ſcilicet Enoch: alius de tempore ſub Lege, & per hoc erit eorum teſtimonium ſolidum, quod homines antiquorum temporum ſecundum diuerſos temporum ſtatus, de quibus in Scriptura legitur, quod tranſlati fuerunt & quorum vita per Scripturam commendatur, de Chriſto cum magna ſoliditate animi teſtificabuntur: & ita homines cuiuſlibet temporis dabũt teſtimonium Chriſto, & contradicent Antichriſto, Enoch qui pertinet ad tempus ante Legem; Helias, qui eſt de tempore Legis, & Chriſtiani prædicatores, qui erunt de tempore gratiæ, *amicti*, hîc agitur de adiunctis prædicationi eorum, per quæ eorum prædicatio commendabilis redditur. Extolluntur autem hîc quantum ad multa, quibus eorum prædicatio fulcietur. Primum eſt, humilitas auſteræ pœnitentiæ. Secundum eſt inunctio perfectæ gratiæ, hi ſunt duæ oliuæ. Tertiũ diffuſio caritatis publicæ, Et duo candelabra. Quartum feruor affectionis deuotæ, In conſpectu. Quintum virtus inuictæ conſtantiæ. Et ſi quis voluerit nocere. Sextum pondus Diuinæ beneuolentiæ, Et ſi quis velit eos lædere, hæc prædicta florebunt in eis, agent enim in corpore ingentem pœnitentiam, habebunt in anima perfectam gratiam, dabunt aliis claritatem apertam, verbo, ſcilicet & exemplo, habebunt ad Deum affectionẽ intimam, tenebunt ad perſecutores immobilem conſtantiam, & in his omnibus obtinebunt acceptabilitatem diuinam, quod patebit in pœna perſecutorum. Dicit igitur, *amicti*, quaſi dicat, prædicabunt ipſi, dico Amicti, id eſt cooperti ſiue induti, *ſaccis*, id eſt vilibus pannis. In præconibus enim ſecundi aduentus, erit vilitas habitus exterioris indicium humilitatis & ſanctitatis, ſicut in præcone primi aduentus. De quo Marci 1. Erat Ioannes veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius. Prædicabunt enim Helias & Enoch, pœnitentiam, & exemplo eam oſtendent, ſicut dicit Gloſ. Item in hoc notatur quod vltimis temporibus Eccleſia reuertetur ad humilitatem primi ſtatus. Item per ſaccum intelligitur humilitas & auſteritas pœnitentiæ, quæ erit in Helia & Enoch; & quæ vlterius debent eſſe in viro pœnitente. Gregorius. Si abiectio vilis indumenti virtus non eſſet, Euangeliſta tam vigilanter non diceret de Ioanne Baptiſta: Erat indutus pilis cameli, *hi ſunt duæ oliuæ*, id eſt duæ arbores ſpirituales vnctionem gratiæ perfectæ in ſe habentes, & aliis myſterialiter dantes. Oliua eſt arbor in qua inuenitur oleũ. Per Oleum quod ſupernatat aliis liquoribus ſignatur gratia & virtutes & dona, quia hæc omnibus bonis temporalibus & corporalibus ſupereminent & animam inungunt & pinguem faciunt. Pſal. Sicut adipe & pinguedine, &c. Magna enim gratia erit in eis Zachariæ 4. Quid ſunt duæ oliuæ iſtæ? &c. Per hoc etiam oſtenditur quod prædicator debet ha-

A bere excellenter dona gratiæ. Nota quod ad hoc quod aliquis ſit idoneus teſtis, requiritur quod habeat veritatis notitiam. Item quod habeat fidelitatem & audaciam: quia ſi veritatem quam ſciret dimidiaret vel cælaret, & non fideliter & audacter diceret teſtimonium; bonus teſtis non eſſet. Item quod non poſſet replicari contra eius vitam. Hæc tria oſtenduntur, de his teſtibus, ſcil. Helia & Enoch. Primum per hoc quod dicitur: Dabo, ſcilicet gratiam prædicandi & ea quæ ad actum prædicandi concurrunt. Item etiam quæ eſt notitia mentis diuinæ. Secũdum per hoc quod dicitur: Teſtibus meis; quia teſtis non eſt, qui in dicendo teſtimonium fidelis non eſt. Tertium per

B hoc quod dicitur: Amicti, & cætera quæ ſequuntur, *& duo candelabra*, id eſt dantes aliis lumen, quaſi apertum & publicum, ſcil. verbo & exemplo manifeſto, ſicut candelabrum manifeſte lumen ſuum oſtendit. Gregorius. Helias & Enoch; vterque per Zachariam duæ oliuæ, & per Ioannem duo candelabra nominantur. Per hoc autem notatur lumen apertum doctrinæ & vitæ, quod debet eſſe in prædicatoribus. Matth. 5. Vos eſtis lux mundi. Item: Luceat lux veſtra coram hominibus, *in conſpectu Dei*, hîc oſtenditur feruor affectionis deuotæ. Vnde dicit: *ſtātes*, per rectitudinem & promptitudinem affectionis, & eleuationem mentis, *in conſpectu Domini terræ*, id eſt in cõ-

C ſpectu Dei qui eſt dominator totius orbis terrarũ, quaſi dicat: Prompti erunt implere beneplacitum vniuerſalis dominatoris: nec in ſua actione intendent, niſi vt placeant diuino conſpectui, vel ſecundum Haymonem: Sancti intimæ contemplationi conditoris inhærent, propter hæc omnia dicitur quod ſtabunt in conſpectu Dei. Item per hoc quod dicitur Domini terræ, confutatur error hæreticorum, qui dicunt quod corporalia non ſint à Deo: ſed à principe tenebrarum, ſi hoc eſſet, non eſſet Deus Dominus terræ. Item per hoc cõfutatur ſuperbia Antichriſti, qui ſe dicet Dominum terræ, cum ſolus Deus ſit verus vniuerſorum Dominus. Zachariæ 4. Iſti ſunt duo filij

D olei, qui aſſiſtunt dominatori vniuerſæ terræ. Hic informatur prædicator, vt habeat rectam intentionem. 2. Cor. 2. Non ſumus (ſicut plurimi) adulterantes verbum Dei, vt ſit promptus ad diuinæ voluntatis impletionem. Epheſ. 6. Facientes voluntatem Dei ex animo, vt ſit etiam erectus in ſurſum per contemplationem. Philipp. 3. Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt, *& ſi quis*, hîc oſtenditur eorum inuicta conſtantia in confeſſione veritatis, quaſi dicat: ſi qui velint eos peruertere per virtutem verbi Diuini confutabunt ipſos, nec aliquatenus deſiſtent à propoſito. Vnde dicit: *& ſi quis*, de numero malorum, *voluerit nocere eis*, ſcilicet ſpiritualiter, ſcilicet à propo-

E ſito reuocare, *ignis*, id eſt ſpiritualis virtus Diuini verbi, quæ comparatur igni; quia bonos accendit & impios quaſi conſumit dum eos retundit & refellit, *exiet de ore eorum*, ad confutandum peruerſos, *& deuorabit inimicos eorum*, id eſt quaſi deuoratos reddet, dum eos refellet, & impotentes oſtendet ad reſiſtendum. Lucæ vigeſimo ſecundo. Dabo vobis os & ſapientiam cui non poterunt reſiſtere omnes aduerſarii veſtri. Ieremiæ quinto. Dabo verba mea in ore tuo in ignem, & populum iſtum in ligna, & vorabit eos, vel Ignis, id eſt ſpiritualis ſententia de æterno ardore. Exiet, de ore eorum, comminando vel prædicendo eis pœnam æternam conſtan-

ter, ſicut legitur de multis Martyribus. Et deuorabit eos, id eſt damnabit, id eſt damnandos eſſe oſtendet, quaſi dicat; perſuaſionibus prauitatis conſtanter comminabuntur, vel prædicent pœnam æternam, nec aliquatenus acquieſcent. In hoc datur prædicatoribus exemplum conſtantię, vt propter metum non cedant. Vnde de Helia dicitur Eccleſiaſt. 48. Verbum illius quaſi facula ardebat, & ſequitur: In diebus ſuis non pertimuit principem, nec ſuperauit eum verbum aliquod. Sic etiam erit tempore autichriſti, *& ſi quis voluerit eos lædere*, ſcilicet morte corporali, vt Antichriſtus, quando inueniet eos inflexibiles, *ſic*, id eſt ſine ſententia, ſcilicet ſententia mortis: licet illa quam inferunt ſit corporalis, illa quam ſuſtinebunt ſit ſpiritualis & æterna, *oportet eum occidi*, ſcilicet morte æterna. Matthæi vigeſimo ſexto. Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Dominus enim interfectores electorum obſtinatoa damnabit, & hoc complebitur ſpiritualiter in Antichriſto. 2. Theſſal. 2. Quem Dominus Ieſus interficiet, &c. In hoc autem manifeſtatur beneuolentia Diuini amoris ad electos; quia non ſuſtinet eorum occiſionem tranſire inultam. Hoc autem quod hic dicitur, differt ab eo quod dicitur antè immediatè; quia ibi agitur de nocumento ſpirituali, hîc verò de læſione corporali, *hi habent*, hîc agitur de eorum poteſtate, quæ oſtenditur quantum ad tria. Primo quantum ad cæli clauſionem. Secundo quantum ad aquarum murationem, Et poteſtatem. Tertio, quantum ad plagarum immiſſionem, ibi, Et percutere terram. Dicit igitur, *hi*, ſcilicet Helias & Enoch, *habent*, loquitur pro tempore Antichriſti, id eſt habebunt, *poteſtatem claudendi cælum*, id eſt aërem, ad literam, *ne pluat*, ſi ipſi noluerint, *diebus prophetiæ ipſorum*, id eſt tempore eis dato ad prædicandum, ſcilicet tribus annis & ferè dimidio, hoc videtur intelligendum ad literam; quia & hoc legitur feciſſe Helias. Vnde legitur. 3. Reg, 17. qood ad preces Heliæ clauſum fuerit cælum ne daret rorem vel pluuiam tribus annis & ſex menſibus. Iacob. 5. Helias erat homo ſimilis nobis, &c. vel poteſt intelligi de clauſione ſpirituali, qua Scripturam abſcondent pro tempore. Vnde dicitur: Hi habent poteſtatem claudendi cælum, id eſt abſcondendi ſcripturam, quæ dicitur cælum à cælando quia diuina arcana cælat. Ne pluat, id eſt ne fiat pluuia doctrinæ. Diebus Prophetiæ, id eſt prædicationis, Ipſorum, quaſi dicat: in poteſtate eorum & voluntate erit prædicare, quando erit opportunum & congruum, & non prædicare quando non erit congruum, hæc autem gratia non ita datur aliis prædicatoribus, vt poſſint & ſciant prædicare quando eſt congruum, & tacere quando non congruit prædicare. Ipſi autem vt dicit Gloſ. non niſi congruo tempore prædicabunt Eccleſ. 8. Omni negotio tempus eſt & opportunitas, *& poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem*, hoc etiam videtur intelligendum ad literam, ſicut factum eſt per Moſen. Exod. 7. vel ſpiritualiter. Habebunt poteſtatem ſuper aquas doctrinæ, quæ irrigat fideles & fœcundat ad modum aquarum. Poteſtatem inquam conuertendi eas in ſanguinem, id eſt habebũt poteſtatem prædicandi virtuosè, conſtanter, & efficaciter, ita vt aqua doctrinæ conuertatur malis in ſanguinem, id eſt in peccatum, quia ex hoc quod ipſi audacter & confidenter prædicabunt, mali fient peiores & in eos erunt crudeliores; & ſic ponitur conſequens pro antecedente.

A De his aquis. Prou. 18. Aqua profunda ex ore viri, &c. *& percutere terram*, id eſt habitatores terræ, *omni plaga, quotieſcunque voluerint*, forſitan ad literam intelligitur, ſicut legitur de Moſe. Exod. 7. 8. 9. 10. 11. Spiritualiter poteſt hoc intelligi de poteſtate conuincendi & confutandi impios, licet non propter hoc reſipiſcant. Dicit igitur, *& poteſtatem habebunt percutere terram*, id eſt impios terrenos, *omni plaga*, id eſt omni genere confutationia ſiue conuictionis, quod erit grauis plaga, *quotieſcunque voluerint*, ſcilicet qooties eis videbitur opportunũ. Magna enim virtus doctrinæ & prædicationis erit in eis, vel. Omni plaga, ſcilicet

B per comminationem grauem omnium pœnarum inferni. Vnde propter virtutem prædicationis, quæ dabitur eis, dicitur ſupra eodem, Et dabo duobus teſtibus meis, *& cum finierint*, hic agitur de morte ſiue paſſione ipſorum. Nam interficientur ab Antichriſto. Primo autem deſcribitur eorum mors, quantum ad temporis congruitatem: quia poſtquam finierint teſtimonium ſuum de Chriſto non antè, quia Deus ſuauiter diſponit omnia, Secũdo quantum ad mortis ſiue paſſionia actorem, Beſtia, &c. Tertio quantum ad ordioem ſiue modum, Faciet aduerſus. Quarto quantum ad humanum ſpectaculom ſiue opprobrium. Et corpora eorum. Quinto quantum ad malitiam

C gaudentium, Et inhabitantes. Dicit igitur, *& cum finierint teſtimonium ſuum*, ſcilicet prædicationis, cuius finitio in eis erit, poſt tres annos & dimidium vt dicit Gloſ. *beſtia*, ſcilicet Antichriſtus, beſtialiter viuens, & crudeliter contra fideles ſæuiens. Daniel. 7. Aſpiciebam & ecce beſtia quarta terribilis atque mirabilis & fortis nimis, &c. *quæ aſcendit*, id eſt aſcender per ſuperbiam ad regnum ſiue poteſtatem obtinendam, *de abyſſo*, id eſt de Iudæis, in infidelitate profundis & tenebroſis, ſcilicet de tribu Dan. Geneſ. 49. Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita. Per hoc quod dicitur Coluber notatur dolus Antichriſti: Per hoc quod dicitur Ceraſtes, notatur potentia, vel. De abyſſo, id eſt per abyſſum, id eſt per homines

D tenebroſos & profundos erroribus & peccatis, ſecundum Gloſ. quia tales ipſum iuuabunt. Vnde Gregorius. Quicquid tunc Antichriſtus ſuperbè extolletur, etiam cum virtute potentiæ ſecularia exequetur, *facit aduerſus*, hic oſtenditur ordo & modus paſſionis eorum. Primo enim erit ſtudium ſubuerſionis. Secundo erit ipſe actus interfectionis, Et vincet. Dicit igitur, *faciet aduerſus illos bellum*, ſcilicet diſputationibus, miraculorum operationibus, perſuaſionibus, & promiſſionibus, & corporalibus tormentis. Haymon. Adhibebit diuerſa genera tormentorum & quos non poterit vincere, cooabitur doctrina ſuperare: Dabit dona, promet verba ſuauia, adhibebit falſa miracula, *& vincet illos*, corporali violentia, non

E ſpirituali victoria; quia non ſuccumbent, nec per erroris conſenſum, nec per defectum rationum. Non enim deerit eis qui dicit: Ego dabo vobis os & ſapientiam, &c. Luc. 22. vnde ſequitur, *& occidet eos*, ad literam morte corporali, quã tamen libenter ſuſcipient iuxta illud Matth. 10. Nolite timere eos qui corpus occidunt. Gregorius in Moralibus. Helias & Enoch ad medium reuocabuntur, & crudelitatis eius ſæuitiam in ſua adhuc mortali carne patientur, *& corpora*, hic agitur de eorum morte, quãtum ad ſubſequens ſpectaculum, ſiue humanum opprobrium. Primo

ergo

ergo oſtenditur ſpectaculi locus. Secundo tempus, ſcil. per tres dies & dimidium, Et videbunt. Tertio modus, quia, ſcilicet erunt corpora inhumata & per hoc erunt hominibus ſpectaculum ſiue opprobrium, Et corpora. Dicit igitur, *& corpora eorum*, ſcil. iam mortua, *iacebunt*, inhumata, *in plateis ciuitatis*, nomen Platearũ in plurali, accipitur pro ſingulari, propter magnitudinem plateæ. Aut dicitur in plateis, quia in diuerſis locis interficientur. Aut ab vna platea deportabuntur, vt plures videntes eos timeant imitari, *ciuitatis magnæ*, id eſt Hieruſalem, quæ dicitur magna propter abundantiam maliciæ. Ierem. 6. Hæc eſt ciuitas viſitationis, omnis calumnia. &c. Ad oſtendendum ciuitatis nequitiam ſubdit: B *quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma*, quia muta, ſcilicet à laude Dei vel propter abominationes quæ fient Hieruſalem per quas Sodomæ in culpa aſſimulatur. Iſa. 1. Audite verbum Domini principes Sodomorum, &c, *& Ægyptus*, quia tenebroſa in infidelitate. Pſalm. Neſcierunt neque intellexerunt in tenebris ambulant. Sodoma enim interpretatur muta. Ægyptus tenebræ, *vbi*, id eſt in qua ciuitate, ſcilicet Hieruſalem, *Dominus eorum*, ſcilicet Heliæ & Enoch, ſcilicet Chriſtus, *crucifixus eſt*, corporali crucifixione, & ita erunt ei conformes, & morte & mortis loco, *& videbunt*, hic agitur de eorum morte quantum ad ſpectaculi tempus, *& videbunt de populis*, quaſi dicat, non C omnes, ſed quidam de populis, &c. Videbunt inquam, quidam oculis, quidam fama. Hæc autem quatuor quæ ponit poſſunt diſtingui ſecundum quadruplicem diuerſitatem quæ eſt in hominibus. Eſt enim in hominibus diuerſitas loci, & ſic ſunt diuerſi populi, vnde dicit, *de populis*, id eſt quidam de diuerſis multitudinibus hominum ſecundum lôca diuerſa diſtinctis. Diuerſi enim populi ſunt diuerſæ multitudines, ſecundum diuerſa loca, ſiue regionum ſiue ciuitatum; vel particularium habitationum diſtinctæ. Item eſt diuerſitas generis. Vnde dicit, *& tribubus*, id eſt diuerſis multitudinibus hominum, ſecundum diuerſas D cognationes. Item eſt diuerſitas idiomatis. Vnde ſequitur, *& linguis*, id eſt ex hominibus diuerſarum linguarum. Item eſt diuerſitas ritus ſiue actionis in cultu numinis, ſiue viri, ſiue effœminati. Vnde ſubdit, *& gentibus*, ſcilicet diuerſis, ſecundum diuerſitatem rituum. Gentes enim proprie gentiles, & diuerſæ gentes ſunt diuerſi gentiles, diuerſos ritus & cultus habẽtes. Diuerſi enim gentiles, diuerſas ſectas habent, *per tres dies & dimidium*, ad literam intelligitur, & exponitur hoc de Helia & Enoch, *& corpora eorum non ſinentur*, id eſt non permittentur, *poni in monumẽtes*, id eſt in ſepulchris, vt ſcilicet hominibus ſint ſpectaculum & opprobrium, & ne eorum memo- E ria habeatur, quia monumenta ſunt ad memoriam eorum qui in eis humati ſunt: & vt alij terreantur, ne eos imitentur; & eſt probabile, quod fœtorem non dabunt; quia comedunt de fructibus paradiſi, qui ſunt vitturis conſeruatiuæ, Sed quare Dominus talia permittit de ſuis electis? Reſpon. Eſt enim ex parte impiorum, quia eorum peruerſitas exigit & meretur, vt permittantur implere ſuam malitiam; vt per conſequens immergantur in maiorem damnationis miſeriam. Infra vltimo. Qui in ſordib. eſt ſordeſcat adhuc. Item ex parte bonorum; quia Deus ampliori cumulo gloriæ, tam in corpore quàm in anima ſuos præmiabit. Quia dum pro bonore Dei patiuntur,

A vel viliter tractantur, Dominum honorificant. 1. Reg. 2. Qui me honorificauerit, glorificabo eum. Licet enim tunc anima in corpore non ſit, & tamen anima exiſtens in corpore ſimiliter Deo adhæret, quod propter hoc ipſum corpus ita viliter tractatum fuit, *& inhabitantes*, hic agitur de malitia gaudentium. Primo autem oſtenditur gaudiũ in animo. Secundo in ſigno, Et iucundabuntur. Tertio in facto, Et munera. Quarto ſubditur huius gaudii ratio, Quoniam hi. Dicit igitur, *& inhabitantes terram*, & corpore & animo, *gaudebunt*, interius in mente, *ſuper illos*, id eſt ſuper morte & opprobrio eorum. In hoc oſtenditur malitia eorum. Prou. 24. Cum ceciderit inimicus tuus ne gau- B deas, *& iucundabuntur*, exterius in ſigno, *& munera mittent inuicem*, id eſt vnus alij, propter gaudium, tangit conſuetudinem congaudentium; ſed Extrema gaudii luctus occupat. Prou. 14. *Quoniam hi duo Prophetæ*, ſcilicet Helias & Enoch, *cruciauerunt eos*, ſcilicet contradicendo, ac ſine timore reſiſtẽdo eis, & corripiendo & cruciando, prædicando audacter. Prou. 15. Non amat peſtilens eum qui ſe corripit, *eos qui inhabitant*, vel, *inhabitabant*, carne, *ſuper terram*, mente tamen ſub terra. Ex hoc quod dicit Cruciauerunt, patet quod quaſi cruciatus eſt malis doctrina ſapientiæ, Eccleſiaſt. 6. Quam aſpera eſt nimium ſapientia indoctis hominibus? *Et poſt dies tres*, hic agitur de eorum retributione. C Retributio autem ipſorum erit, quantum ad reſurrectionem, qua corpora reformabuntur, & quantum ad gloriam, qua anima ſimul & corpus ſublimabuntur. Primo ergo oſtenditur eorum retributio quantum ad corporum reſurrectionem. Secundo quantum ad gloriæ ſublimationem, Et audierunt. Reſurrectio autem Heliæ & Enoch deſcribitur. Primo quantum ad tempus. Secundo, quantum ad cauſam, Spiritus vitæ. Tertio quantum ad ſignum, Et ſteterunt. Quarto, quantum ad affectum, quia inde timor generabitur in aliis, qui videbunt, Et timor. Dicit igitur, *Et poſt tres dies & dimidium*, quidam voluerunt hoc intelligi de generali reſurrectio- D ne ergo, Et poſt tres dies & dimidium, id eſt poſt illos tres annos & dimidium, & ſumitur dies pro anno. Iuxta illud Ezechiel. 4. Diem pro anno dedi tibi. Hoc autem erit in iudicio. Dan. 7. Poſt tempus & tempora & dimidium temporis iudicium ſedit, *ſpiritus vitæ*, id eſt anima æternaliter & eſſentialiter in ſe viuens & viuificans corpus, *à Deo intrauit in eos*, id eſt operante Diuina virtute intrauit in corpora ipſorum. Ezechiel. 37. Ecce intromittam in vos ſpiritum & viuetis, *& ſteterunt ſuper pedes ſuos*, ſcilicet virtute ſua, id eſt ſibi à Deo data ſtabunt ſancti incorruptibiles & immortales non indigentes humano auxilio; ſed in E ſe firmi, Et in hoc oſtenditur ſtabilitas reſurrectionis. Auguſtinus in lib. de Vera religione: Corpus ſtabilitatem habebit per animam ſtabilitam in Deo, quæ non per ſe ſtabilitur, ſed per Deum, quo firmatur, *& timor magnus cecidit*, id eſt cadet, *ſuper eos qui viderunt*, id eſt videbunt, *eos* ita ſcilicet glorificatos. Sapient. 5. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur, &c. vel expone ad literam. Poſt tres dies & dimidium, ad literam Spiritus vitæ, &c. vt ſupra. Et ſteterunt, &c. Et timor magnus, ſcilicet Dei vel æterni ſupplicij, Cecidit ſuper eos, id eſt cadet vt pondus opprimens. Qui viderunt eos, prius mortuos & poſt glorificatos. Iob. 31. Semper quaſi tumentes, ſuper me fluctus timui Deum.

Sed quæritur vtrum Helias & Enoch reſurgant glorificati in corpore, aut iterum morituri vt Lazarus? qui non iterum morituri videntur; quia martyrium ſuſtinuerunt prius, non videtur conueniens, quod iterum tranſeant per mortis afflictionem. Sed glorificati, quomodo ergo videri poterunt oculo mortali? Item quæritur, vnde erit quod reſurgent ante corpora aliorum? Reſpon. Dicunt quod reſurgent non morituri, ſed in corporibos glorificatis; quia propter ſpeciale teſtimooium Chriſto exhibitum, priuilegiati erunt. Ad obiectum reſpondetur, quod licet corpus glorificatum à mortalibus videri noo poſſit, quantum eſt ex parte mortalium: poteſtas tamen eſt ex parte corporis glorificati, quando vult, & cui vult ſe manifeſtare, & viſibile exhibere. Ad aliud reſpondetur, quod hoc erit; quia nobilitabit eos D ominus hoc priuilegio, vt ante alios reſurgant, propter prærogatiuam gratiæ & meritorum in ſpeciali teſtimonio, in vita, doctrina, & martyrio; ſub tempore tam acerbæ perſequutionis: ſicut & priuilegiati fuerant prius in longitudine vitæ, & loco & modo viuendi, *& audierunt*, hîc agitur de gloriæ ſublimatione, quæ fit Diuina virtute, & voluntate & ſequentur ad eam motus hominum. Vnde Primo oſtenditur gloriæ cauſa, quæ eſt Diuina virtus, ſiue voluntas; quæ in illa voce intelligitur. Secundo ipſa gloria ſiue corona, Et aſcenderunt. Tertio eius ſequela, Et viderunt. Dicit igitur, *& audient*, ſcilicet Helias & Enoch, id eſt audient, *vocem magnam*, id eſt magnæ poteſtatis, *de cælo*, id eſt de celſitudine Diuinæ maieſtatis, vel. De cælo, id eſt de Chriſto procedente vel archangelo, *dicentem illis*, ſcilicet Heliæ & Enoch, *Aſcendite*, vos qui fuiſtis in valle humilitatis, *aſcendite huc*, ſcilicet ad cooſortium ſanctorum. Luc. 13. Qui ſe humiliat exaltabitur. Forſitan ſicut quædam vox, ſcilicet vel ipſius Chriſti vel alicuius Archangeli ſoſcitari faciet corpota hominum generaliter: Ita vocabit aliqua vox vel Chriſti vel Archangeli Heliam & Enoch poſt ſuam reſurrectionem ſpecialem, vt aſcendant in cælum ad gloriam ſanctorum, vel per huius vocem ſignatur nutus vel reale imperium diuinæ voluntatis, cuius voluntatis efficacia ſioe nutu, ſublimabuntur ad gloriam. Quaſi dicat, Percipient ſiue cognoſcent nutum diuinæ voluntatis, de ſui ſublimatione ad cælum, & ſic fiet quia aſcendent. Vode ſequitur, *& aſcenderunt*, ideſt aſcendent, *in cælum*, ſcilicet Empireum, *in nube*, poteſt de nube materiali intelligi. In boc ſunt conformes Chriſto de quo. Act. 1. Et nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum., vel. In nube, id eſt in corpore ſubtili & agili. Poteſt etiam ſecundum Gloſ. per Nubem intelligi, refrigerium gloriæ. Sic igitur iſta vox aut erit ad literam, vox aliqua eos vocaliter vocans ad perceptionem gloriæ. Aut ſi non erit vox ſenſibilis & corporalis, erit vox realis, ſcilicet nutus diuinæ voluntatis, & ſignatur per vocem quam audiuit auditu interiori in ſua viſi one beatus Ioannes, dicentem quibuſdam teſtibus Dei, *aſcendite huc*, ſimile eſt ſupra 7. Clamauit quattuor Angelis quibus datum eſt uocere, &c. vbi dicit Gloſ. Clamare Dei, eſt facere, *& viderunt*, hic oſtenditur ſequela gloriæ ipſorum, quia cognita gloria Heliæ, & Enoch, ſequetur magnum malum in multis. Primo ergo oſtenditur cognitionis aſpectus, Secundo ſequens effectus, ſcilicet magnum malum quod ſequetur in reprobis; ex qoo tamen malo proue-

A niet fructus electis: Et in illa hora. Vnde Primo oſtenditur effectus ſequens in reprobo, Secundo oſtenditur fructus ex illo effectu conſequens in electis, Et reliqui. Effectus autem ſequuturus in reprobis oſtenditur triplex, ſcilicet Motus, Caſus, & Interitus. Motus eſt concitatio per malitiam. Caſus eſt lapſus per culpam quæ ſequetur ex illa concitatione. Interitus autem obſtinatio per impœnitentiam. Dicit igitur, *& viderunt*, id eſt videbunt, *eos*, ſcilicet Heliam & Enoch aſcendentes ad locum gloriæ. Videbunt inqoam vel oculo corporali, vel aſpectu interno per aliquod ſignum datum à Deo, vt miraculum vel aliqoid aliud, *inimici eorum*, ſcilicet infidelea qui
B odio habent fideles. Prouerb. 19. Abominantur impii eos qui in recta ſunt via, propter hoc dolebunt de eorum gloria, & procedent ad perſequendam Eccleſiam. Vnde ſequitur, *& in illa hora*, id eſt in illo tempore glorificationis iſtorum *factus eſt terræmotus magnus*, vtrum ad literam ita fiet non ſatis certum videtur, ſpiritualiter fiet, ſicut dicit Gloſa, ſenſos ergo eſt. Factus eſt terræmotus magnus, id eſt magna commotio terrenorum hominum quia occiſis magiſtris Eccleſiæ, concitabuntur per malitiam ad perſeqoendum & ſobuertendum ipſam & ad hoc ſequetur lapſus multotum. Vnde ſequitur, *& decima pars ciuitatis*. Hæc ciuitas eſt tota numeroſi-
C tas, ſioe multitudo Angelotum & hominum. Decima pars huius ciuitatis eſt multitudo hominum, homines enim ſupra nomerum nouem ordinum Angelorum ſunt quaſi decima pars ciuitatis. Vnde homo per drachmam ſignatur. Luc. 15. Senſus ergo eſt. Decima pars ciuitatis, ſcilicet homo qui eſt quaſi decima pars ciuitatis, id eſt totius multitudinis Angelorum & hominum ſupra nouem ordines Angelorum, vel ſecundum Gloſ. qui ad hoc conſtitutus eſt homo, vt decimos ordo qui ceciderat reſtaurararatur, *cecidit*, id eſt cadet. Gloſ. de Eccleſia, id eſt de vnitate Eccleſiæ, vel quantum ad fidem, vel quantum ad gratiam lapſu culpæ, vel erroris vel alterius peccati in illa præmiſſa perſoquutione: quia multi
D fundentur ſicut plumbum in ignem. Lucæ 8. Ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt. Hoc autem intelligendum eſt de homine, non vniuerſaliter; ſed quantum ad reprobos, qui finaliter cadent ſicut poſtea ſequetur, *& occiſi ſunt*, occiſione ſpirituali & finali, quia ſcilicet non reſipuerunt, ſicut dicit Gloſ. Vnde occiſio ſupra caſum addit obſtinationem, ſiue impœnitentiam finalem, *in terræmotu*, ſcilicet præmiſſo, id eſt in illa perſecotione, ſcilicet per conſenſum erroris, vel ad peccatum mortiferum, *nomina hominum ſeptem millia*, id eſt vniuerſi in malitia perfecti, ſolum nomen rem ſalutaris boni bahentes. Septenarius ſignat vniuerſitatem. Millenarios perfectionem, ſiue in bono & ſic frequenter ac-
E cipitur, ſiue in malo, ſecundum quod aliquis dicitur bonus vel perfectus latro. Vodc per ſeptem millia ſignatur hic moltitudo malorum quæ finaliter tunc interibu morte finaliter impœnitentiæ, quandoque accipitur in bono iſte numerus. 3. Reg. 19. Reliqui mihi ſeptem millia virorum qui non curuauerũt genua aote Baal. Dicit autẽ: Occiſi ſunt nomina, &c. quia mali nomen habent non rem nominis: Supra 3. Nomen habes quod viuas, & mortuus es. Hoc aotem adiectiuũ Occiſi, reſpicit ſubſtantiuũ Nomina, non quantũ ad conſignificatum vocis ſed quantum ad conſignatum

ſignatum, quia ſenſus eſt. Nomina, ideſt homines A
habentes nomina ſola, vt cum dicitur Chriſtia-
nus, vel fidelis, vel cultor Dei, & huiuſmodi deno-
minatione Similis de Daran & Abyren quos ter-
ra abſorbuit. Numeri 16. vbi dicitur quos per no-
mina vocabant vel. Ceciderunt, ſcilicet in pœ-
nam gehennæ, quæ nihil eſt aliud quam gehen-
na inferni. Et occiſi ſunt, ideſt omnino in infer-
no detruſi. Sed obijcitur de hoc quod dicitur, De-
cima pars ciuitatis cecidit. Decima enim intelligi-
tur vel omnis homo vel electi vt habetur ex Para-
bolis Lucæ 15. Aut quæ mulier habens drachmas
decem, ſed nec omnis homo cadet ſpiritualiter &
finaliter, nec electi. Item obijcitur de hoc quod
dicitur in Gloſſa. Quod homo ad hoc conſtitu- B
tus eſt, vt decimus ordo qui ceciderat reſtitue-
retur, quia homo factus eſt ad fruendum Deo,
ergo non propter ſuppletionem angelicæ ruinæ. Di-
cit enim Anſelmus. 2. lib. Cur Deus homo, cap. 4.
Fecit Deus rationalem naturam ad gaudendum de
ſe. Item fieret homo etiam ſi non peccaſſet aliquis
angelus, vnde Anſelmus primo lib. Cur Deus homo.
Humana natura pro ſeipſa facta eſt, vnde palam eſt.
quod etiam ſi nullus angelus periiſſet, homines ta-
men in ciuitate cæleſti locum ſuum habuiſſent. Item
obijcitur de hoc quod dicit Gloſa. de Decimo ordine
angelorum, quia etiam ſi nullus angelus peccaſſet, C
non eſſent niſi nouem ordines, vt dicit Magiſter in
ſententiis. Reſpondetur Homo dicitur tertia pars ci-
uitatis, vt dictum eſt, quia poſt nouem ordines ange-
lorum eſt quaſi decimus, etiam quia angeli ſunt in
nobiliori ſtatu ſcilicet gloriæ, ideo diſtincti ſunt. &
ſecundum varios ordines diſpoſiti, vnde ſunt quaſi
nouem partes ciuitatis, ideſt, numeroſitatis, quæ eſt
ſimul ex angelis & hominibus. Homo autem quia in
ſtatu viæ eſt, non diſtinguitur ita certa diſtinctione:
vnde ponitur pro decima parte ciuitatis: vel poſſet
poni ratio quã ponit Gloſ. quia ſcilicet homo factus
eſt, vt numerus angelorum lapſorum per eum reſti-
tuatur: qui numerus tantus eſt, quod de ipſo poſ-
ſet conſtitui decimus ordo, tamen prima ratio prin-
cipalior eſt, & colligitur ex Gloſſa ſuper Lucam.
15. Ad aliud autem quod obijcitur: Notandum D
quod cum homo ſit decima pars ciuitatis, quia
omnis homo quantum eſt ex parte Dei, ordinatur
ad beatitudinem: poſſumus loqui de hac decima,
ſiue de homine, communiter quantum ad bonos &
malos; & ſic non eſt dicere, quod tota pars ciui-
tatis cadat, aut ſpecialiter quantum ad electos,
& ſic proprie accipitur Lucæ 15. Et ſi quis velit
illam Parabolam de drachma decima inuenta de
omnibus hominibus accipere, intelligitur illa in-
uentio ſecundum ſufficientiam, quantum ad ele-
ctos vero, ſecundum efficaciam, aut ſpecialiter
quantum ad reprobos, & ſic accipitur hic. Di- E
cendum ergo quod licet decima pars intelligatur
homo, tamen non prorſus eodem modo per om-
nia accipitur hic & 15. Lucæ, quia inquantum ad
electos qui ſunt inuenti ſecundum efficaciam vel
quantum ad omnes communiter omnes enim inue-
nit quantum ad ſufficientiam, quia omnes repara-
uit quantum fuit in ſe. Hic autem accipitur quan-
tum ad reprobos. Ad aliud dicendum, quod Deus
eſt finis ſiue cauſa finalis hominis ſcilicet finis per ſe
ſiue principalis ſcilicet diuina fruitio, ſiue Deus in-
quantum fruibilis. Item finis per accidens ſiue ſe-
cundarius ſcilicet reparatio angelicæ ruinæ. Poteſt
autem res vna habere duplicem finem, quomodo
vnus ſit principalis & per ſe, de ſecundo loquitur.

A Gloſ. non tamen excluditur primus, cum ſit prin-
cipalis, & concedendum ſicut dicit Anſelmus,
quod etiam ſi nullus cecidiſſet angelus, homo ta-
men conditus eſſet, & ex hoc non ſequitur niſi
quod homo non eſt factus propter angelicæ rui-
næ reparationem principaliter, ſed ſecundario per
accidens, eſt enim illa cauſa nonnulla, quare fa-
ctus eſt homo. Ad aliud dicendum, quod etiam
ſi nullus angelus cecidiſſet, non eſſent niſi nouem
ordines angelorum, & hoc eſt propter expreſſionem
& repræſentationem beatiſſimæ Trinitatis per ternas
hierarchias, quare quilibet ternos ordines habet,
quod autem dicit Gloſ. de decimo ordine per homi-
nes reparando & prius lapſo, poteſt dici ſicut Ma-
B giſter dicit in Sententiis, quod de hominibus re-
ſtaurabitur decimus ordo qui cecidit, id eſt, repa-
rabitur illud quod de angelis lapſum eſt, de quibus
tot corruerunt, vnde poſſet fieri decimus ordo, *&
reliqui*, hic oſtenditur fructus ex præmiſſo effectu,
ſequens in electis qui erit duplex ſcilicet Metus pro
ſeipſis, & Affectus in Deum qui manifeſtabitur in
laude eius, Et dederunt gloriam. Dicit igitur, *&
reliqui*, à præmiſſis. Reliqui inquam qui non ce-
ciderunt, *& timore ſunt miſſi*, id eſt timuerunt ne
caderent viſo caſu malorum, ex hoc patet, quod
cum quis videt caſum alterius debet alii compati,
& pro ſeipſo timere. 1. Cor. 9. Qui ſe exiſtimat ſta-
C re, videat ne cadat. Item debet Deum glorificare,
cuius gratia ſtat, vnde ſequitur. *Et dederunt glo-
riam*, id eſt glorificabunt, hoc eſt laudabunt, gra-
tias agendo, quia eos non permittit cadere ſicut
alios, vel extollendo eius iuſtitiam, quæ ſemper
recte agit. Deuterono. 32. Date gloriam Deo no-
ſtro, *Deo cæli*, & ſi cæli, multo magis terræ, ſed
cælum exprimitur quia dignius, & ideo dignius
omnino à cunctis extolli. Actor. 17. Deus qui fe-
cit cœlum & terram, hic cæli & terræ cum ſit Do-
minus &c. *Væ ſecundum*, hic ponitur concluſio
huius partis. Væ ſecundum, inter illa tria væ, de
quibus ſupra 8. Væ væ væ. Hoc autem væ, eſt dam-
natio antichriſti & ſuorum, quæ deſcripta eſt per
hoc quod oſtenſa eſt nequitia ipſorum, ratione
D cuius damnandi ſunt, *Abiit*, ſcilicet quantum ad
narrationem, quaſi dicat, oſtenſum eſt ſecun-
dum væ, *& ecce*, nota eſt certitudinis, *væ tertium*,
id eſt damnatio malorum communis in iudicio,
quæ eſt tertium væ inter tria væ præmiſſa, *Veniet
cito*, & quantum ad narrationem & ſecundum rem:
quia poſt mortem antichriſti, inſtabit iudicium.
Vel. Væ ſecundum eſt tribulatio, quæ homini-
bus infertur, non tantum corporalis, ſed etiam
ſpiritualis; quia & corporaliter affligentur multi,
& ſpiritualiter multi ſubuertentur. Abiit, id eſt
abibit, hoc eſt complebitur tempus antichriſti.
E Et ecce tertium væ: ſcilicet damnatio malorum
communiter in iudicio. Veniet cito, quia poſt tem-
pus & mortem antichriſti inſtabit iudicium, &
damnatio impiorum, vt dictum eſt, *& ſeptimus*,
hic agitur de cantu ſeptimi angeli, & ſimiliter
agitur hic de iudicio & fine mundi. Notandum
igitur quod poſt mortem antichriſti, prædicabunt
ſancti prædicatores, & fideles magnificabunt Deum
cuius poteſtas in deſtructione antichriſti, iam ma-
nifeſtata erit: & amplius apparebit in iudicio inſtan-
ti. Primo ergo oſtenditur prædicatio ſanctorum,
Et ſeptimus angelus ideſt ſeptimus ordo prædicatorum
exiſtentium in ſeptimo ſtatu eccleſiæ, ſcilicet poſt
mortem antichriſti, & dicitur ſeptimus ordine nar-
rationis & temporis. *Tuba cecinit*, id eſt canet, hoc

eſt prædicabit; quia interfectu antichriſto, prædicabunt fideles prædicatores. Secundo oſtenditur Diuinæ laudis præconium. Et primo oſtenditur laus Diuina in iuſtis communiter, Secundo in maioribus ſpecialiter Et viginti quatuor. Circa primum tria tanguntur. Primo oſtenditur Laudantium affectus. Secundo laudis locus, In cælo. Tertio laudandi modus, dicentes factum eſt. Dicit igitur. *Et factæ ſunt*, ideſt fient, *voces magnæ*, ideſt deuotæ laudes ſcilicet de conſeruatione ſuorum & confuſione impiorum, quos confundet cum antichriſtum interficiet; vel de ſuorum ſaluatione, quæ tunc iuſtabit. Per hoc autem quod dicitur Magnæ, oſtenditur affectus magnæ deuotionis, & alti deſiderii. Gregorius, Tanto quis maiorem vocem in aures incircunſcripti ſpiritus exprimit quanto ſe in eius deſiderium plenius fundit, *In cælo*, id eſt in eccleſia per cæleſtem conuerſationem excelſa. Philipp. 3. Noſtra conuerſatio in cælis eſt, bene dicit, In cælo, quia in ſola eccleſia fidelium, eſt laus Deo acceptabilis, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Hebr. 10. vnde Gregorius loquens de eccleſia, dicit: Hunc omnes ſancti ſummo ſtudio locum quærunt, quærentes inueniunt, inuenientes tenent. *Dicentes* &c. hic oſtenditur forma ſiue modus laudandi. Eſt enim hæc laus quantum ad duo ſcilicet vniuerſalitatem, & quantum ad eiuſdem æternitatem, Et regnabunt Dicit igitur, *Dicentes factum eſt regnum*, ideſt dominatio & imperium. *Huius mundi*, factum eſt inquam. *Dei noſtri*, ſcilicet Patris, qui Deus iuſtorum dicitur, per deuotam dilectionem, & humilem ſubiectionem, *Et chriſti eius*, ideſt filii qui eſt Chriſtus patris. quia Chriſtus inquantum homo, nihil habet, vel habuit, niſi quod Patris eſt; quia diabolus nihil habet in eo, ſed Pater. Ioann. 14. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Vel. Chriſtus eius dicitur, ideſt vnctus ab eo, inquantum homo. Pſal. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ, quaſi dicat Iam manifeſtatur in deiectione antichriſti & ſuorum, & exaltatione electorum, quod ad patrem & filium pertinet dominatio vniuerſalis omnium. Ex hoc enim quod iuſti poſt mortem antichriſti videbunt Deum deieciſſe impios, qui ante perſequebantur eccleſiam quia interficiendo antichriſtum, manifeſtabit eos vane in eus ſperaſſe. Videbunt etiam Deum ſuos de perſecutione impiorum liberaſſe & pacem reddidiſſe, iam in parte oſtenſum erit, quod vniuerſalis dominatio ad ipſum pertinet. Rurſus quia ſperabunt iudicium in breui futurum, recte dicunt. Factum eſt regnum &c. Hæc autem dominatio vniuerſalis ſemper durabit, vnde ſequitur, *Et regnabit*, ſcilicet Pater & Filius. *In ſecula*, conſequutiua, *ſeculorum* hoc eſt in æternum. *Amen*, id eſt vere fiet quod dictum eſt, vel. Amen, hoc eſt ita fiat. Pſal. Et dominatio tua in omni generatione & generatione, Et ideo ſancti ſemper cum eo regnabunt. Danielis 7 Suſcipient regnum Dei altiſſimi & obtinebunt vſque in ſeculum. Sed quid eſt quod dicitur: Factum eſt regnum &c. cum ab initio mundi regnaret Deus vniuerſaliter ſuper omnia? Item quare hic non fit mentio de Spiritu ſancto? Reſpondetur. Ad primum dicendum quod Deus ſecundum rem Dominus fuit & Rex vniuerſorum ab initio mundi: veruntamen quando impii dominati videbantur impediendo eius cultum, & perſequendo cultores, non manifeſtabatur plene plena dominatio Dei, ſicut manifeſtabatur poſt deſtructionem antichriſti, quando etiam expectabitur maior manifeſtatio in breui per iudicium futura, vt dictum eſt, Loquitur ergo hic

A quantum ad manifeſtationem. Ad aliud dicendum, quod ea quæ dicuntur de Patre & Filio, quantum ad regnum dominationis, æque conueniunt ſpirituiſancto, vnde etiam de ipſo ſunt æqualiter intelligenda, vbicunque enim nominatur vna perſona, in his quæ ſunt eſſentialia, non perſonalia vel vocationalia, intelliguntur aliæ perſonæ: ſicut dicit Auguſtinus, quia eſt vna trium eſſentia, virtus, dominatio, & maieſtas. In Patre ergo & Filio intelligitur Spiritus ſanctus, ſicut nexus & vnitas, & caritas amborum. Specialiter autem hic exprimitur Pater, quia ei appropriatur potentia. Dominatio autem potentiam dicit, Item exprimitur Filius & non Spirituſſanctus, quia B Filius in paſſione viſibiliter in carne ſua fuit tractatus Et tempore antichriſti ſpecialiter eius nomen & dominationem perimere intendebant impii, & ideo dominatio exprimitur hic. Quando autem de bonitate agitur, quæ attribuitur Spiritui ſancto, tunc nominatur ſpecialiter ſpirituſſanctus. vt Rom. 8 Ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filii Dei. Et ſupra 1. Et à ſpiritibus &c. Notandum quod mundus vno modo dicitur vniuerſitas creaturæ, tam rationalis, ſiue ſit in gratia ſiue non, quàm irrationalis. Ioan. 3. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt. Quandoque dicitur mundus numeroſitas electorum. Io. 3. Sic Deus dilexit mun-C dum. Licet poſſet accipi tam pro bonis quàm pro malis, quia pro omnibus eſt Chriſtus paſſus, ſecundum ſufficientiam, pro electis autem tantum ſecundum efficaciam. Quandoque numeroſitas malorum Ioan. 1. Et mundus eum non cognouit, Idem 12 nunc princeps mundi huius &c. Omnibus his modis eſt Deus Dominus mundi, ſecundum veritatem, tamen hoc, vt dictum eſt fit tunc magis manifeſtum. Primo modo poteſt hic accipi, maxime autem quantum ad omnes homines, ſiue boni ſiue mali ſunt. *Et vigintiquatuor*, Hic deſcribitur laus in maioribus ſpecialiter, quorum eſt Deum magnificare reuerenter & deuote. Primo ergo deſcribitur hic magnificatio quantum ad reuerentiam humiliationis. Secundo quantum ad deuotionem orationis. Tertio quantum D ad formam ipſius magnificationis, Dicentes agimus tibi, Dicit igitur. *Et viginti quatuor ſeniores*, per hos intelliguntur patres & rectores aliorum, qui auctoritate officii, maturitate vitæ, & doctrina ſapientiæ alios regunt. Hæc omnia in nomine ſeniorum intelliguntur. Poſſunt autem intelligi tam patres Veteris teſtamenti quam Noui, per hunc numerum, quantum eſt de ipſo numero vt habetur in Gloſa ſupra. 4. tamen hic videtur propter illa quæ ſequuntur intelligi tantum de patribus Noui teſtamenti, qui tunc erunt in carne mortali, qui per hunc numerum ſignantur. Duodenario enim qui eſt numerus abundans, ſignatur perfectio, ſiue perfectio in paſtoribus quæ duplex eſt, ſcilicet vitæ quantum ad actus ſupererogationis. Item paſtoralis curæ in diligentia perfecti regiminis, vnde recte duplicatur numerus, E vt dicantur viginti quatuor, ſcilicet propter perfectionem vitæ & paſtoralis curæ, *Qui in conſpectu Dei*, id eſt conſiderantes quod placet Deo, In conſpectu enim Dei ſtat, qui eius voluntatem conſiderat, promptus ad implendum, attendendo Deum vbique præſentem. Haymo. In conſpectu Dei ſedent qui in cunctis quæ agunt, Deum ſibi præſentem attendunt, *ſedent*, id eſt præſident vel iudicant: quia ſedere quandoque importat auctoritatem & iudicium. Matt. 19. Sedebitis & vos ſuper ſedes. *In ſedibus ſuis*, ideſt in officiis ſeu gradibus dignitatum. Dignitas enim ſeu paſtorale officium, quaſi ſedes eſt eius qui

præſidet

præſidet, quia ſedes quandoque dignitatem ſignificat, ſicut de Deo dicitur in Pſal. Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi, vel. In ſedibus ſuis, id eſt in ſuis ſubditis, in quibus ſicut in ſedibus ſedent, quando eis recte præſident & eos iudicant, id eſt diſponunt & regunt conuenienter. Item in hoc quod dicitur Sedent, Nota quod boni paſtores vigilanter incumbunt ouibus regendis: non propter terrena negotia propria vel aliena ſuum officium negligunt. Tales enim non ſedent in ſedibus ſuis, ſed eas relinquunt Act. 20. Attendite vobis & vniuerſo gregi Item nota quod ſunt qui ſedent in ſedibus ſuis, id eſt dignitatibus vel ſubditis, quantum ad dominatum, non quantum ad curæ paſtoralis actum, & de ipſa ſe la non curant, niſi vt in eis ſublimes appareant, tales non ſedent in ſedibus in conſpectu Dei. De his dicit Gregorius. Plerunque qui præſunt in dominatu, ſibi metum à ſubditis exigunt, intus ſe tumore cordis extollunt, cunctoſque ſubditos in ſui comparatione deſpiciunt. *Ceciderunt*, id eſt cadent. *In facies ſuas*, id eſt intus in corda ſua, quaſi dicat, boni paſtores humiliabunt ſe in conſpectu Dei. Hoc eſt enim cadere in faciem, id eſt in ipſum cor, quod dicitur facies, quia ſicut homo per faciem cognoſcitur: ſic per voluntatem cognoſcitur cor; vtrum ſit homo de ouibus Dei. Item quia cor hominis debet reſpicere ea quæ ſunt ante ſe, non quæ retro, ſicut facies habet aſpectum ad ea quæ ſunt ante, Nota Gloſ. In facies &c. Eccleſiaſtici 2. Quanto magnus es humilia te in omnibus. *Et adorauerunt Deum*, cui debetur ſola adoratio latriæ. Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis. *Dicentes gratias*, &c. hic oſtenditur forma ſiue modus magnificationis. Dupliciter autem habet magnificare creatura rationalis Deum, ſcilicet. Et pro beneficiis regratiando, & eius magnificentiam extollendo vt qui eſt Dominus omnium, & Deus verus, & eſt omnipotens & bonus. Primo ergo ponitur forma magnificationis quantum ad gratiarum actionem pro beneficiis. *Dicentes gratias agimus tibi Domine Deus noſter omnipotens*, quia nos aliis cadentibus ſeruaſti, quos inimicos fidei confudiſti, & tuos exaltaſti, & pacem eis dediſti. Erunt enim in magna quiete poſt mortem antichriſti, ſupra 7. Factum eſt ſilentium &c. Hic docemur gratias agere Deo de donis ſuis. 1. Theſſalon. vltimo. Sine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite, hæc eſt enim &c. Secundo quantum ad præconium magnificentiæ ipſius beneficii ne ſit nuda gratiarum actio. Primo autem ponitur magnificatio Diuinæ magnificentiæ ſuccinctè, & quaſi in generali, Secundo diffusè & in ſpeciali, Qui es. Circa primum tria tangit, quæ ſunt vnum omnino in Deo, ſcilicet præſidentiam, naturam, potentiam. Præſidentiam qua dominatur. Naturam qua eſt Deus. Potentiam, qua poteſt operari quicquid vult. Domine, Præſidentia Heſter 12. Dominus omnium es &c. Deus, Natura. Hæc eſt laus ſoli Deo conueniens, & nulli communicabilis, ſcilicet quod habeat diuinitatis naturam. Iſaiæ 45. Non eſt Deus vltrà abſque me. Omnipotens, Infinita potentia. Exod. 15. Omnipotens nomen eius. Quia verò ex natura diuinitatis præeſt omnibus, & omnes & omnia ei ſubiici debent: Dicitur Deus noſter, quia tibi ſubiicimur, Noſter, quia te ſuper omnia diligentes colimus. Hæc tria valde ſunt honoranda, Vniuerſalitas præſidentiæ. Sublimitas naturæ. Infinitas potentiæ. Infra 19. Et audiui quaſi vocem &c. *Qui es, & qui eras*. Hic diffusè & in ſpeciali ponitur præconium diuinæ magnificentiæ, & Primo quantum ad naturam. Secundo quantum ad potentiam Et accepiſti. Tertio quantum ad præſidentiam, Et

A regnaſti. Quarto quantum ad iuſtitiam, Et aduenit, Licet autem de iuſtitia antè expreſſe dictum non ſcit, tamen infra experiuntur, quia tunc erit propriè iuſtitiæ tempus. Natura diuinitatis magnificatur, Tum quantum ad immutabilitatem in eſſendo, *Qui es*, immutabiliter. Iacob. 1. Apud quem non eſt tranſmutatio, vel viciſſitudinis obumbratio, Exod. 3. Ego ſum qui ſum, Tum quantum ad æternitatem in durando, quia caret in principio, per conſequens fine, *Et qui eras*, quando adhuc mundus non erat. 1. Ioan. 1. In principio erat Verbum. Aliqui libri habent: Et qui venturus es, tamen multi non habent, quia ſequitur: Et aduenit &c. *Quia accepiſti virtutem tuam*, id eſt manifeſtaſti poteſtatem tuam in diſſipando hoſtes fidei, qui prius fi-

B deles premebant. Multum enim manifeſtabitur poteſtas Chriſti, quando interficiet impium antichriſtum, & fidelibus dabit magnam tranquillitatem? qui prius valde preſſi fuerunt, dicitur autem Deus accipere virtutem ſuam quando eam manifeſtat: quaſi enim eam depoſuiſſe videtur, quando cultum ſuum impedire, & impios regnare permittit. Sapientiæ 12. Virtutem oſtendis &c. *Magnam*, quia incomparabilem. Pſalm. Domine Deus virtutum quis ſimilis tibi? *Et regnaſti*, id eſt te regnare, hoc eſt dominari oſtendiſti, ſupra impios, qui antè perſequebantur fideles; & ſupra iuſtos: quia per operationem diuinæ potentiæ, manifeſtatur dominatio eius. 1. Paralip. vltimo. Tuum Domine re-

C gnum, tu es ſuper omnes principes, vel. Accepiſti virtutem, à Patre ſecundum humanitatem ſcilicet reſurgendo, quam nunc manifeſtaſti, & per hoc regnaſti, id eſt te regnare oſtendiſti, vt prius. De dominatione autem Chriſti dolebunt impii, videntes ſuum principem viriliter interfectum: & eius dominatum, quem ſequebantur, periiſſe, vnde ſequitur, *Et iratæ ſunt gentes*, id eſt gentiliter viuentes, ſcilicet de tuo regno id eſt de tua dominatione, per quam tuam amiſerunt, qua quaſi regnabant ſub antichriſto. Pſal. Dominus regnabit iraſcantur populi, *& aduenit*, hic magnificatur diuina magnificentia, quantum ad iuſtitiam in retributione meritorum, & Primo oſtenditur ſpecialiter iuſtitia quantum ad malos. Secundo communiter quantum ad

D malos & bonos, Et tempus, vbi Primo agit indiſtinctè, & ſimul de retributione omnium. Secundo ſeparatim & diſtinctè, Et reddere, vbi Primo agitur diſtinctè de præmiatione bonorum. Secundo de damnatione malorum, & exterminandi. Dicit igitur, *& aduenit ira tua*, id eſt inſtat vindicta tua, quæ eſt ſignum iræ, contra eos qui de tuo regno irati ſunt. Eccleſiaſtici 5. Subito veniet ira illius &c. quia autem tunc quaſi præſens reputabitur iudicium quia inſtabit, ideo dicitur, Aduenit, iam præſens factum eſt, id eſt cito veniet. Hoc dictum eſt quantum ad malos ſpecialiter, quantum verò ad omnes communiter ſubditur, *Et tempus mortuo-*

E *rum*, quia tunc erunt mortui tam boni quàm mali, vel omnes vel maior pars antequam fiat iudicium, Tempus inquam, ſcilicet opportunitas, vel tempus à te præordinatum, *Aduenit iudicari*, id eſt vt iudicentur, iudicio diſcretionis, ſcilicet vt ſeparentur mali à bonis; & iudicio retributionis, vt quilibet iudicetur ad pœnam vel gloriam ſecundum merita, vel, Iudicium alia litera id eſt vt iudices eos ſcilicet omnes. Pſal. Iudicabit orbem terræ in æquitate &c. *Et reddere*, hic agitur diſtinctè quantum ad bonos. Et aduenit tempus reddere, id eſt vt reddas. *Mercedem*, ſcilicet æternam & infinitam & ineffabilem. De qua Mat. 5. Gaudete & exultate quoniá

merces veſtra copioſe eſt in cælis. Per hoc autem quod dicitur Reddere, nota meritum ex parte iuſtorum, & iuſtitie retribuens, ex parte Dei, 2. Timoth. 4. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ quam reddet mihi iuſtus iudea? *Seruis tuis*, ideſt eis qui tibi ſeruierunt. Matth. 15. Euge ſerue bone & fidelis. Deinde tangit quædam in quibus ſeruitur Deo, quæ ſunt annuntiatio veritatis, vnde dicitur. *Prophetis*, ideſt qui alijs veritatem annunciauerunt. Et poteſt uomen Prophetæ hic accipi, tam pro eo qui prædicit futura, quàm pro eo qui annunciat ea quæ ſunt ſalutis prædicando, ſopra 10. Oportet te iterum prophetare, quia nomen Prophetæ quandoque large accipitur. Item imitatio bonitatis. *Et ſanctis*, in actibus vitæ bonæ & ſanctæ. Leuitici. 19. Sancti eſtote; quie ego ſanctus ſum. Item reuerentia poteſtatis. *Et timentibus nomen tuum*, quod eſt magnum & poteſtatiuum Pſal. Dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum. Primum ſcilicet Prophetia eſt ſpeciale, ſcilicet iu prædicentibus future & prædicentibus diuina. Et quod dictum eſt ſeruis tuis, poſſet ſpecialiter referri ad prophetas, vel generaliter ad omnes iuſtos, vt ſupre tactum eſt, Sanctitas vero large dicte ſecundum quod poott ſtatum gratiæ, & timor Dei, ſunt communia ad omnes iuſtos vel eliter. De Iuſtis eſt loqui tripliciter. Aut quantum ad doctrinam, & ſic ſunt prophetæ, eapone vt prius, & eſt intelligendum de eis, qui Deo ſeruierunt, ſicut ent dicitur Seruis tuis. Aut qoantum ad vitam, ſicut illis quibus non eſt datum officium prædicandi aliis vel prædicendi futura; & tales conſiderantur aut quantum ad ſpecialem ſtatum ſcilicet perſectionis & ſic ſunt prophetæ ſancti, aut ſecundum generalem, qui eſt in omuibus iuſtis, ſcilicet ſtatum gratiæ ſiue ſunt perfecti ſiue non, & ſic ſunt timentes Dominum. Vt eutem intelligatur iuſtos eſſe premiandos, ſine ecceptione perſonæ, tam paruos quàm magnos, ſubditur. *Puſillis*, id eſt paruis, quantum ad ea quę ſunt mundi. *Et magnis*, id eſt qui in his quæ mundi ſunt videntur magni, vt in nobilitete vel dignitete vel diuitijs, & explanatur hoc quod præcedit Timentibus &c. Sapient. 6. Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter &c. *Et exterminandi eos*, hic agitur de pœna malorum, *Et aduenit*, id eſt, imminet tempus. *Exterminandi*, id eſt extra terminum ponendi, ſcilicet eiiciendo eos conſortio ſanctorum, vt in perpetuum gloria priuentur, & à vanitate mundanorum quæ dilexerunt, vt in æternum cruciententur. Matth. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. *Eos qui corruperunt terram*, id eſt homiues habitentes in terra. Corruperunt, inquam, per documenta, per exempla, ſicut illi qui per hæreſes corrumpebant alios, tempore antichriſti. Ieremiæ 51. Ecce ego ed te mons peſtifer, qui corrumpis vniuerſam terram. Sed quare non egitur de leude Dei in prædicatoribus qui ſignantur per quatuor animalia ſupra, 4. ſicut in paſtoribus, qui ſignantur per viginti quatuor ſeniores. Reſpondetur ſecundum aliquos. Non tantum paſtores, ſed etiem prædicatores intelliguntur hoc in loco per vigintiquatuor ſeniores. vel poteſt dici, quod laus prædicetorum, illius temporis intelligatur io eorum prædicatione cum dicitur. Et ſeptimus angelus. Secundo obiicitur, quod exterminare eſt actus Diaboli, ſuprà 9. Cui nomen Hebraice &c. ergo non pertinet ad Deum. Reſpond. Dicendum quod Exterminare eo modo quo eſt actus dieboli, non eſt actus Dei. Diabolus etum exterminat, quantum eſt de ſeiuſtos & iniuſtos, Deus ſolum iniuſtos. Diabolus exterminat à gratia ſuggerendo

A peccatum, & à gloria ne obtineatur, per hoc quod in peccatum inducit. Deus autem nunquam exterminat à gratia, nec ſuadet malum, ſed vocat ad gratiam. Et dat ipſam gratiam, & ſuedet bonum. Nec quantum eſt de ſe, extermineret ab ingreſſu gloriæ, ſed hanc extermioationem facit, non impediendo hominem à profectu meriti, cum omnino meria quærat, ſed vlciſcendu & puniendo peccata hominis qui hoc meretur. Item diabolus exterminat hominem ſitibundus & ex inuidia, Deus autem quaſi coactus & ex iuſtitia: quoniam iuſtus Dominus & iuſtitias dilexit &c. Tertio obiicitur de hoc quod dicit: Qoi corruperunt terram, quie non ſolum illi damnabuntur qui alios documento vel exemplo, aut corpore ſue, quæ terrea ſunt, peccato carnali corruperunt: ſed etiam alii qui occulte peccatis ſpiritualibus

B peccauerunt: Quomodo ergo fit ſolum ſermo de ipſis? Reſpondetur. Dicendom videtur, quòd de iſtis loquitur antonomaſtice qui alios corruperũt per exemplum vitæ, vel errorem Doctrinæ, ſicut factum eſt ante aduentum Chriſti, & fiet maxime ſub antichriſto, vnde & maior eis pœna debetur, non tamen propter hoc à damnatione excluduntur alii, cum dicatur etiam de eis qui bona omittunt Matth. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur. *Et apertum eſt*, Hic deſcribitur quarta viſio, quæ eſt de pugna mulieris & Draconis: Nota igitur de differentia Septimæ viſionis: quòd quatuor primæ reſpiciunt vniuerſalem ſtatum eccleſiæ. Tres

C vero vltimæ, finalem. In primis iterum eſt differentia. Prima enim continet correptionem ſeptem eccleſiarum, & eſt correctoria, vnde frequenter monet ad pœnitentiam, & ſæpe dicitur Age pœnitentiam ſupra 2. & 3. & ſic excitat ad effectum doloris. Secunde eſt conſolatoria per reuelationem myſteriorum: & ſic allicit ad effectum amoris. Tertia eſt comminatorie per angelos elongantes tubas oſtendens damnationem malorũ, & ſic trehit ad affectum timoris. Quarta quę hic deſcribitur, eſt exhortatoria ad conſtantiam in pugna exemplo mulieris, ideſt, ec-

D cleſię, & erigit ad effectum ſpei de aduerſerio Dei, & ſic quetuor viſiones quatuor generant in nobis ordinetas & ſalubres affectiones. Prima, affectum doloris de peccatis. Secunda, affactum amoris vel gaudii, de diuinis beneficiis. Tertia, affectum timoris, de ſuppliciis. Quarta, affectum ſpei, de tentationibus ſuperandis. In hac igitur viſione, agitur de pugna mulieris cum dracone, & eius victoria, & profectu meriti: hoc eſt de pugna eccleſiæ contra hoſtes, & eius victoria, & profectu. Materia ergo huius viſionis eſt mulier bene ornata, bona auxilia habens in bello ſpirituali & vincens, & vincendo proficiens, & per hoc fideles armantur ad conſtantiam in tentationibus & aduerſis, & eriguntur ad fiduciam de auxilio Dei. Sic autem proceduur. Primo ponit quædam præambula ad principale viſionis. Secundo deſcribit ipſam viſionem, videlicet quantum ed illud, quod

E principaliter intendit in ea. Licet enim à principio capituli totum ſit de hac viſione: tamen illud quod ſequitur eſt principale in viſione, vnde ſequitur. Et ſignum magnum. Præambula autem ad principale viſionis ponuntur duo Primum, templi apertio. Secundum, multiplex mutatio Et facta ſunt. Primum ſignat occultorum reſerationem, Secundum prædicationis diffuſionem. Et ab his dependet viſio, quæ poſt deſcribitur vt dicit Gloſſa. Dicit igitur, *Et Apertum*, quaſi dicat. Ite vidi præmiſſa, & adhuc vidi amplius, & hoc eſt quod dixit. *Et apertum eſt* ideſt manifeſtatum & reſeratum, cum prius eſſet clauſum. *Templum Dei*, id eſt occultum ſiue myſteriũ Dei dignum

dignum & venerandum, in quo conſiſtit virtus Diuini cultus, *In cælo*, id eſt in eccleſia, quæ cælum eſt per virtutum & vitæ claritatem & meritorum ſublimitatem: ſuprà 4. Poſt hæc vidi, & ecce oſtium apertum in cælo. Templum dicitur illud, quod eſt ſecretum ſiue occultum de Deo, & ſacramentum venerabile ac dignum, ſicut templum clauſum ſecreta continet. Sacramentum eſt venerabile quoque ac dignum, vnde ſicut Gloſ. innuit Templum Dei dicitur hic occultum ſiue myſterium Dei dignum ac venerandum, quod ante aduentum Chriſti clauſum erat in ſcriptura; quia nondum manifeſtatum. Tunc autem hoc templum Dei apertum fuit in cœlo: quando ſecreta diuinorum myſteriorum in ſcriptura clauſorum, manifeſtata fuerunt per Chriſtum carnem aſſumentem, quia tunc cœpit aperiri templum, id eſt myſteria. Item per ipſum Chriſtum prædicantem, patientem, ac morientem. Tunc enim apertum eſt quod primo in ſcriptura erat occultum. Item per ipſum Chriſtum poſt reſurrectionem aperientem diſcipulis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. Item per ipſum dantem Spiritum ſanctum diſcipulis & alijs fidelibus, per quem intelliguntur, quæ prius clauſa erant vt tangit Gloſa. Ezechielis 43. Fili hominis oſtende templum domus Iſrael, Et confundantur ab iniquitatibus ſuis. Quid autem ex apertione templi viſum fuerit oſtenditur, cum ſequitur: *Et viſa eſt*, id eſt hominibus manifeſtata in carne viſibili. *Arca*, id eſt Chriſtus qui eſt arca, quæ continet omnes theſauros ſapientiæ. Coloſſenſ 2. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Item gratiæ. Ioan. 1. Plenum gratiæ & veritatis. Item fit hic mentio de Arca teſtamenti, quæ fuit ſub lege. Hoc enim videtur tangere hæc viſio. Hæc autem Arca Chriſtus eſt, vt dictum eſt, & continet vrnam auream continentem Manna id eſt habet in ſe humanitatem puriſſimam, cui eſt vnita diuinitas, cuius eſt dulcedo ſuper mel & fauum. De vrna, Exodi 16. Item continet virgam Aaron, plenitudinem poteſtatis, cuius eſt dominari in præſidendo, Pſal. Virgam virtutis tuæ, emittet Dominus ex Sion. Matth. vltimo. Data eſt mihi omnis poteſtas &c. Item regere in informando, ſcilicet documentis & exemplis & deducendo donis, Pſal. Virga directionis virga regni tui. Item corrigere flagellando. Pſa. Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Hebr. 12. Quis enim filius, quem non corripiat pater. Rurſus, continet tabulas teſtamenti; quia ipſe habet plenam notitiam Veteris ac Noui teſtamenti & docet nos, ſicut magiſter certiſſimus. Matth. 23. Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus, Dicitur autem Arca teſtamenti eius, ſcilicet Dei, quia continet in ſe Vetus teſtamentum & etiam Nouum id eſt, vtriuſque habet notitiam, quam etiam dat fidelibus, & Vetus in ſe compleuit, & Nouum inſtituit. Tangitur hiſtoria de Arca teſtamenti, quæ ſcilicet continebat Teſtamentum vetus, quæ erat in ſecundo tabernaculo, quod dicebatur Sancta ſanctorum, vt habetur Hebr. 9. Poſt velamentum autem ſecundum tabernaculum quod dicitur Sancta ſanctorum. Illud ſecundum tabernaculum, quod hic ſecundum Gloſ. videtur vocari templum ſignat myſteria Dei de humana redemptione, ſicut enim in Gloſ. in quibus myſteriis, erat hæc arca, id eſt Chriſtus latens in eis: quia de ipſo erant illa myſteria Legis, quæ erant ſub figuris & propheriis velata Hæc igitur Arca viſa eſt, quia Chriſtus qui prius erat in ſua diuinitate inuiſibilis, & in myſteriis Scripturæ occultus, factus eſt viſibilis, & manifeſtus in carne aſſumpta, per hoc quod templum eſt apertum, id eſt, myſteria, vt ſu-

A pra eſt expoſitum, reſerata, vnde ſequitur, *In templo eius*, ſcilicet aperto, id eſt, in myſteriis reuelatis. Quaſi dicat aperto templo, id eſt, reuelatis myſteriis quæ in Diuina præordinatione & in Scriptura latebant: viſus eſt Chriſtus, id eſt cognitus oculo fidei & amoris. Pſalm. Notum fecit Dominus ſalutare ſuum, videbunt omnes fines terræ, ſalutare Dei noſtri. Pulcherrima eſt arca hæc & delectabilis ad videndum. Canticor. 1. Et totus deſiderabilis. Pulcher autem oculus eſt neceſſarius, ſcilicet oculus amoris. Bernardus. Caritas eſt oculus, quo videtur Deus. *Et facta ſunt*, hic ponitur ſecundum præambulum, ſcilicet multiplex immutatio, ſcilicet

B fulgura &c. Hæc enim viderat in viſione, per quæ ſignatur diffuſio prædicationis per Apoſtolos & alios, poſtquam Chriſtus templum aperuerat & ſe cognoſci fecerat: ſicut ſuperius eſt expoſitum. Primo autem tangitur id quod fuit ex parte prædicatorum. Secundo, id quod fuit ex parte auditorum; Et terræ motus. Ex parte prædicatorum fuerunt tria, ſcilicet, operatio miraculorum, vnde dicitur, *Et facta ſunt*, per prædicatores, quos miſit Dominus poſt dationem Spiritusſancti, cum templum iam apertum eſſet. *Fulgura*, id eſt miracula, quæ in primitiua eccleſia fuerunt neceſſaria. Et dicuntur Fulgura, quia illuminabant ad fidem. Item terrebant

C inducendo Dei potentis timorem. Item vrebant, accendendo ad amorem, Findebant ad contritionem. Fœtere faciebant peccata ad deteſtationem, confeſſionem, & ſatisfactionem. Pſal. Alluxerunt fulgura eius &c. Item lenitas admonitionum, vnde ſequitur. *Et voces*, id eſt exhortationes cum manſuetudine propoſitæ. Canticorum 2. vox tua dulcis. Item terror comminationum, vnde ſubditur. *Tonitrua*, id eſt cōminationes deterrentes, ſupra 4. Et de throno procedunt fulgura & voces & tonitrua, *Et terræ motus*, hic tangitur illud quod fuit ex parte audientium & Primo agitur de obſtinatis & pœnitentibus communiter, quia vtrique moti ſunt licet differentes quia quidam ad bonum, quidam ad malum vnde dicitur Et terræmotus, ſupple factus eſt, id eſt terre-

D ni moti ſunt, quidam ad fidem, quidam ad iram. De vtriſque Act. 13. circa finem, ſupra. 8 Facta ſunt tonitrua &c. Secundo agitur de obſtinatis ſpecialiter vnde dicitur, *Et grando*, ſupple facta eſt, hoc dicitur quantum ad obſtinatos, hæc enim prædicatio in ſe & bonis ſuauis, viſa eſt quibuſdam contendens & intolerabilis, vel, grando, id eſt contumelia & grauitas verborum & perſecutionum, ſupra. 8. Et facta eſt grando & ignis &c. De hoc Act. 8. Facta eſt perſecutio magna in eccleſia. Aliqui codices non habent hic Tonitrua, tamen ſecundum Haymonem ponuntur hic quinque prædicta, ſcilicet. Fulgura, Voces, Tonitrua, Terræmotus, & Grando. Aperte tamen non videtur tangere illud nomen Tonitrua. Ex his autem præambulis duobus præ-

E miſſis, ſequitur eſt illud, quod in viſione infra deſcribitur. Ex his enim quæ Dominus docuit, fecit, pertulit, & dedit, aperiens per hoc templum, nec non & ex documentis & miraculis Apoſtolorum, facta eſt eccleſia ſponſa diuina, facta eſt potens ad proficiendum & triumphandum & ex his iiſdem, incitatus eſt diabolus ad perſequendū, vnde ſubditur viſio.

CAP. XII.

ET ſignum magnum apparuit in cælo; mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus

eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim, & in vtero habens, & clamat parturiens, & cruciatur vt pariat. Et viſum eſt aliud ſignum in cælo, & ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem, & in capitibus eius diademata ſeptem, & cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, & miſit eas in terram, & draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura, vt cùm peperiſſet, filium eius deuoraret, Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea, & raptus eſt filius eius ad Deum, & ad thronum eius, & mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi paſcat eam diebus mille ducentis ſexaginta. Et factum eſt prælium magnum in cælo: Michael, & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli eius: & non valuerunt, neque locus inuentus eſt eorum amplius in cælo, & proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui ſeducit vniuerſum orbem, & proiectus eſt in terram, & angeli eius cum illo miſſi ſunt. Et audiui vocem magnam in cælo dicentem, Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius: quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte. Et ipſi vicerant eum propter ſanguinem agni, & propter verbum teſtimonii ſui, & non dilexerunt animas ſuas vſque ad mortem: propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis. Væ terræ & mari, quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens quòd modicum tempus habet Et poſtquam vidit draco, quòd proiectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem, quæ peperit maſculum: & datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in deſertum, in locum ſuum, vbi alitur per tempus; & tempora, & dimidium temporis à facie ſerpentis. Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam, tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit flumen, quod miſit draco de ore ſuo. Et iratus eſt draco in mulierem, & abiit facere prælium cum reliquis de ſemine eius, qui cuſtodiunt mandata Dei, & habent teſtimonium Ieſu Chriſti. Et ſtetit ſupra arenam maris.

CAP. XII.

Et ſignum. Notandum quod quandoque aliquid vnum & idem particulare videbat in diuerſis vi-
A ſionibus; quia faciebat ad dioerſa: in aliis tamen
erat differentia viſionum. Primum ergo præambulum
tactum fuit ſupra ſecundum partem. 4. capite
in viſione ſecunda. Secundum verò ſupra. 8. vt tangit
Gloſ. In hac igitur quarta viſione, agitur de pugna
mulieris & draconis, & victoria & profectu mulieris
id eſt eccleſiæ in perſecutione. Sic autem proceditur.
Primo, agitur de profectu eccleſiæ in perſecutione.
Secundo de finali retributione, ſcilicet bonorum
ſuſtinentium & malorum inferentium perſequutionem.
Infra. 14. Et vidi, & ecce nubem. Perſecutionem
autem ſuſtinet eccleſia à diabolo, ſuſtinebit &
ab antichriſto, vnde Primo agitur de profectu eccleſiæ
in perſecutione diaboli. Secundo de profectu
B eius in perſecutione antichriſti 13. capite Et vidi de
mari beſtiam. Rurſus circa primum. Primo agitur
de profectu eccleſiæ ſub perſequutione diaboli occulta.
Secundo de eius profectu ſub manifeſtatione,
ſecundum Gloſ hic & inferius. De manifeſta perſequutione
habetur ibi: Et poſtquam vidit draco. In
prima parte Primo deſcribuntur pugnantes, ſcilicet
mulier & draco Secundo, oſtenditur auiditas boſtis
repugnatoris. Et draco ſtetit. Tertio auxilium impugnatæ
mulieris, Et peperit maſculum. Quarto,
deiectio ipſius draconis, & proiectus eſt draco.
Quinto, ſanctorum iubilus de triumpho deiectionis
ſiue adiutoris, ſcilicet Dei, Et audiui vocem. Circa
primum Primo deſcribitur mulier bellum ſuſtinens.
C Secundo draco bellum inferens, Et viſum eſt aliud.
Mulier autem deſcribitur quantum ad quatuor, quæ
decent eam quæ Regi deſponſatur. Primo autem
deſcribitur implicite, & in generali. Secundo explicite
& in ſpeciali, Mulier amicta, vbi deſcribitur
quantum ad figuras deſignantes eccleſiæ laudem.
Primo, quantum ad ornatum ſpecioſitatis. Secundo
quantum ad dominationem poteſtatis, Et Luna
Tertio quantum ad indicium ſiue inſigne dignitatis.
In capite. Quarto quantum ad virtutem fecunditatis,
Et in vtero. Dicit igitur, *Et ſignum*, quaſi dicat ita
vidi præmiſſa: & præter illa vidi aliud ſcilicet magnum
ſignum, ſcilicet quædam mulier apparuit
amicta Sole, & ſic de aliis, & hoc eſt quod dicit,
D *Et ſignum magnum*, ſcilicet figura quiddam magnum
ſignaos, *Apparuit in cælo*, id eſt in eccleſia militante
quaſi dicat, vidi per viſionem quaſi in cælo quandam
figuram magnam, ſignificantem aliquid. Hoc
ſignum ſiue hæc figura, fuit illud quod ſequitur ſcilicet
de muliere amicta Sole, & habente Lunam ſub
pedibus & ſic vlterius. Apparuit autem hoc ſignum
in cœlo: quia illud ſignum ſiue hæc figura, eſt de
eccleſia ſignificata per cælum. Signum autem dicit
apparuiſſe; quia hæc & alia videbat ſub figuris ſiue
ſignis; ſicut ſupra in Prologo dictum eſt, vt ea ſub
congruis ſimilitudidibus ſcriberet, & traderet nobis
Hoc autem ſignum Magnum dicitur; quia magna
ſignat de eccleſia: ſcilicet Amabilem ſpecioſitatem,
E Dominatiuam poteſtatem, Regiam dignitatem,
Sobolis fecunditatem. Hæc autem quatuor magni
ponderis ſunt apud Deum & magnæ vtilitatis in eccleſia
ipſa, & hæc per huiuſmodi ſigna ſignantur.
Auguſtinus. 2. de Doctrina Chriſtiana. Nemo ambigit
per ſimilitudinem libentius quælibet cognoſci.
Sed cum hæc ſigna obſcuram ſignificationem habeant,
nec ſit certum quis intellectus ſit accipiendus
videtur fuiſſe vtilius; ſi aperte ſine ſignis nobis veritas
exprimeretur. Item vnus intelligit vno modo,
alius alio: & videtur quod ſaltem vnus deuiet ab intellectu
recto. Reſpondetur Dicendum quod hæ viſiones
ſub figuris obſcuris ſcriptæ ſunt conuenientiſſima
ratione, & eſt ad hoc vt alias plurimas ſcriptu-

ſ

ræ obſcuritates ratio multiplex, Tum ex parte legentium, ex parte quorum eſt quadruplex ratio, vt dictum eſt ſupra 7. Tum ex parte ſcripturæ, vt ſcilicet ſecundus veritas per ipſe ſigne detur intelligi, quod ſit dupliciter, ſcilicet quantum ad ipſam rem in ſe: quia ipſe res plenios oſtenditur per ipſa ſigna, quia ſigna non plus important quàm vocabulum nudum, ſicut plus importatur cum dicitur, Mulier emicta Sole, & Luna ſub pedibus eius, quam ſi diceretur: Eccleſia decota ſpiritualiter & contemnens temporalia, ſicut plus ſonat ignis quam amor. Lucæ 12. Ignem veni mittere in terrem. Item quantum ad intellectuum multiplicitatem; quia ipſa obſcurites dat viam ad multiplicem intellectum, & ſic maius documentum elicitur, vnde Auguſtinus 11. lib. de Ciuitate Dei, Diuini ſermonis obſcuritas, ad hoc vtilis eſt, quod plures ſententias veritatis parit & lucem notitiæ producit, dum alius eum ſic, alius ſic intelligit. Ad primum obiectum dicendum, quod ſicut dicit Auguſtinus 18. lib. Confeſſionum. Non fruſtra voluit Deus ſcribi tot paginarum opace ſecreta, vnde Dominus ſanctis doctoribus reuelauit intellectum ſcripturæ, quantum iudicauit eſſe neceſſarium nobis. Per ipſos autem detur via ad intelligentiam ſcripturarum, vt patet de beatis Gregorio, Auguſtino, Hieronymo, Chryſoſtomo, & alus ſanctis expoſitoribus. Item quotidie alus ſtudioſis qui ſunt ad docendum cæteros idonei, reuelar quantum plecet ſuæ ſapientiæ, omnie congrue diſpenſanti. Der etiam quandoque intellectum indignis, propter commodum aliorum. Maxime autem dat Dominus intellectum humilibus, & oretioni inſtantibus. De humilibus Matth. 11. Abſcendiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. De orãtibus Damaſcenus 4. lib. cepite 10. Pulſemus auide ſic enim aperietur. Licet igitur homini certum non ſit de ſe, & per ſe, quis intellectus in ſcriptura habendus ſit, tamen per documenta ſanctorum cognoſcitur, & etiam per donum illuminationis internæ. Ad aliud dicendum ſecundum Auguſtinum quod non eſt deuiatio propter hoc à recto intellectu, licet vnus intelligat alio modo quàm alter, vel licet vnus intelligat pluribus modis. Scriptura enim ſecundum Auguſtinum, Fons eſt educens riuulos multos. Et non eſt dubitandum quin beetus Ioannes perfectius & clarios intellexerit ea quæ ſcripſit, quàm doctor exponens, & probabile eſt, quod omnes conuenientes expoſitiones, quæ ponuntur in eis, ipſe in ipſis verbis intellexit, cum per ipſum hæc ad nos menauerint & prius ipſe receperit. Item etiam ſi non omnes intellectus qui habentur in his, non nouit ille per quem liber aliquis ſcripturæ eſt editus, non propter hoc latuit ſpiritum ſanctum eliquis vtilis & congruus intellectus, vnde Auguſtinus loquens de Moyſe: & de illis verbis In principio creauit Deus &c. dicit 12. lib. Confeſſionum, ſi quid homo minus videt, nunquid ſpiritum tuum bonum in terram deducentem latere potuit, quicquid etas in eis verbis tu ipſe reuelaturus legentibus? *Mulier*, hic in ſpeciali deſcribitur mulier, & hoc quantum ad quatuor præmiſſe, quia ſignum epparuit, ſcilicet, *Mulier amicta ſole*, id eſt eccleſia induta ſiue ornata Chriſto illuminante & decorante, eccleſia dicitur Mulier, quia ſcientia verbi diuini generat filios ſponſo ſuo, & nutrit eum diligentia & lebore. Hæc eſt Heſter, quam Rex amat ſuper omnes mulieres, ſicut dicitur Heſter. e. quia Chriſtus plus diligit eccleſiam, quàm congregationes fidelium ante legem & ſub lege. Huius eſt indumentum & ornamentum Chriſtus. Roman. 13. Sed induimini Ieſum Chriſtum, quia regit, ca-

A lefacit, protegit, decorat, & honorificat eam, ſicut veſtis nobilis hominem indutum. Chriſtus autem dicitur Sol, propter claritatem quam habet in ſe, & quam efficit in eccleſia ſiue in iuſtis. Pulcher talis ornetus, & delectabilis eſpecto. Malachiæ vltimo. Orietur vobis timentibus Sol iuſtitiæ. Eccleſiaſtici 50. Dulce lumen & deſiderabile eſt oculis videre Solem. *Et lunam*, id eſt rerum temporalitas ſiue temporalia, quæ ſubiecent multiplici mutationi ſicut Luna multipliciter mutatur. Eccleſiaſtes 1. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. *Sub pedibus eius*, id eſt ſub affectionibus: quia non ſubiicitur temporalibus eccleſia, quantum ad iuſtos, per amorem & cupiditatem: ſed eis dominatur. Affectus autem ſunt pedes

B quie eis tota anime & omnie merita innituntur & ſuſtentantur. Item per eos inceditur, proficiendo in meritis. Item cum eis queſi cum pedibus calcanda ſunt vane, vnde dicitur hic, Luna ſub pedibus eius, Gregorius ſuper hunc locum Quia eccleſia cuncta temporalia deſpicit, Lunem ſub pedibus premit, Note quod eccleſia deſpicit ſiue calcat pedibus Lunam, propter amorem Solis. Philipp. 2. Omnia detrimentum feci & arbitror vt ſtercora vt Chriſtum lucrifaciam. De hoc Hieronymus. Humanas terrenaſque opes contemne, vt illi placeas pauper, cui difficile opulentus placere potes. *Et in capite*, hic oſtenditur inſigne regiæ dignitatis, quie in capite ſuo habet coronam duodecim ſtellarum. Ornatus enim capitis coronat & decorat ac nobilitat eam.

C Dicit igitur, *Et in capite eius*, ſcilicet in Chriſto, qui eſt caput eccleſiæ ipſam regens, et prouidens, in ea influens ſenſum fidei, & motum dilectionis & operationis. Coloſſenſ. 1. Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam. *Corona ſtellarum duodecim*, id eſt nobilis victoria duodecim Apoſtolorum, hoc eſt duodecim apoſtoli in ſe lucidi, & aliorum illominatiui, in oculis terrenorum minimi: coram Deo magni, contra vitia, & contra diabolum, & contre hoſtes fidei victorioſi, quæ victoria, per coronem ſignatur. quie victoribus dari ſolet, & dicitur hæc corone eſſe in Chriſto, quia hoc cedit ad honorem ipſius, & ed oſtenſionem regiæ dignitatis, in eo cuius milites fuerunt Apoſtoli, & cuius virtute, & ad cuius gloriam vicerunt omne vitium & diabolum, & fidei

D impugnetores, quos viceret efficacia doctrinæ, operatione, poteſtete, & miraculis, & virtute conſtantiæ; quia propter eduerſa non ceſſerunt. 2. Cor. e. Deo autem gretias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto Ieſu. Comparantur eutem ſtellis; quia in ſe luminoſi, elus præbent lucem in nocte eduerſitatis & infidelitatis. Beruch. 2. Stellæ, dederunt lumen in cuſtodiis ſuis, ſicut Thomas in Indie meiore ipſe Ioannes in Aſia, Andreas in Achaia, ſimiliter de aliis. Dicitur eutem hoc ad laudem eccleſiæ, quia per hoc oſtenditur ipſa habere dignitatem regiam, quod caput ſuum eſt coronetum: quia corona capitis cedit in honorem totius corporis, vel. Corona

E duodecim ſtellarum, eſt gloria duodecim particularium præmiorum, quæ ſunt in Chriſto, etiã eccleſia haber hanc coronam in ſuo capite, id eſt Chriſto, & ab eo eandem recipiet in ſe ipſa. Hæ duodecim ſtellæ, ſunt ſeptem dotes, tres animæ ſcilicet, Viſio sperte, 1. Ioan. 2. Videbimus eum ſicuti eſt. Dilectio plena. Iſaiæ 31. Dixit Dominus cuius ignie in Sion, & caminus eius in Hieruſalem, Item tentio, ſiue cõprehenſio æterne. Philipp. 3. Sequor autem ſi quo modo comprehendem &c. Sunt autem quatuor corporis, ſcilicet, Claritas. Matth. 13. Fulgebunt iuſti ſicut ſol. Impaſſibilites. 1. Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere corruptionem.

Agilitas. Sapient. 3. Tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent, Subtilitas, Ioan. 20. Stetit Ieſus ianuis clauſis. Item cum his ſeptem dotibus erunt alia quinque, ſcilicet. Gaudium, de euaſione totius mali Pſal. Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Item filiatio Dei in perceptione hæreditatis. Roman 8. Quod ſi filii, & hæredes, Item ſocietas iubiloſa. Epheſ. 3. Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis &c. Pax perpetua Pſal. In pace in idipſum, dormiam & requieſcam. Securitas firma. Zachariæ. 8. Sedebit Hieruſalem ſecura. In his conſiſtit abundantia totius boni, & in his intelliguntur omnia bona patriæ, vel. In capite eius, ideſt in eius primordio; quia in primitiuo ſtatu habuit Apoſtolos eccleſia, ex quibus fuit quaſi coronata; quia magnam auctori-
B tatem obtinebat per eos & victoriam, vel. In capite, id eſt, in mente. Corona duodecim ſtellarum, ideſt, duodecim fructus, ipſam reddentes victorioſam & claram, de quibus Galat. 5. Fructus autem ſpiritus, caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, manſuetudo, bonitas, longanimitas, fides, modeſtia, continentia, caſtitas, quilibet eccleſiæ verus filius, hos duodecim fructus habet, vel in mente ſua habet duodecim articulos, quæ ſunt eccleſiæ in coronam, ideſt, dignitatem & victoriam, cum per eos cum annexa caritate Chriſto coniungitur, & vitia debellantur. 1. Ioan. vltimo. Hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. Allegorice, de beata Virgine Signum, ſcilicet, illud quod ſequitur, ſcilicet de
C beata virgine, quod fuit amicta Sole, & habuit Lunam ſub pedibus, & coronam duodecim ſtellarum in capite. Hoc enim fuit ſignum Diuinæ bonitatis & ſapientiæ, ſignum caritatis & pietatis ad genus humanum. Iſaiæ 7. Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum &c. Magnum, quia valde magnum indicium bonitatis ſuæ & caritatis ad homines oſtendit in ipſa, *In cælo*, ideſt in eccleſia, de qua fuit virgo beatiſſima perfecte, quod autem fuit hoc ſignum oſtendit Mulier, ſcilicet Virgo beata benedicta ſuper omnes mulieres, quæ ſalutis auctorem peperit, viris ac mulieribus. Prouerb. 11. Mulier gratioſa inueniet gloriam. Amicta, id eſt ornata, Sole, id eſt
D Chriſto, qui de ſeipſo ipſam ornauit, decorauit, & fecit totam luminoſam, non ſuis radijs ſolum; ſed & ſeipſo, vnde virginis claritas in alios redundabat, vnde beatus Bernardus in quodam ſermone. Mariæ præſentia totus illuſtrabatur orbis, adeo, vt & ipſa iam celeſtis patria, clarius rutilet virgineæ lampadis illuſtrata fulgore, Sed contra Ieremiæ 31. Fœmina circumdabit virum: ergo potius ipſa circundedit, Chriſto, non fuit eo circundata vel amicta. Reſpondetur. Vtrunque verum eſt, nec ſunt contraria, ſed vnum potius eſt alterius cauſa, Fuit enim circundatus Chriſtus in quantum eius filius, dum ipſum in ſe genitum virgo in vtero circundedit. Circundedit etiam eam inquantum eius ornatus, dum eam ſeipſo
E ſpiritualiter decorauit, *Et luna*, id eſt temporalia, mutabilia, & defectibilia vt Luna, Sub pedibus, id eſt, ſub affectibus, Eius, ideſt omnia temporalia calcauit per eorum contemptum, ne quomodo fuſcarent eius dilectionem ad filium. Ideo de ipſa dicitur Eccleſiaſtici 24. Ego mater pulchræ dilectionis. Amor enim commutabilis boni, aliquo modo ſemper derogat amori boni incommutabilis, vnde Auguſtinus. 10. lib. Confeſſionum, Minus te amat, qui tecum aliquid amat. Et in capite eius &c. ideſt ipſam ſublimauit ſiue honorificauit dignitas priuilegiorum ſicut corona in capite, caput & ipſum hominem honorificum facit. Hæ duodecim ſtellæ ſunt ſecundum Bernardum, duodecim prærogatiuæ beatæ Virginis

A Quatuor de cælo, quia ſuper eam erant. Quatuor ex parte animæ. Quatuor ex parte corporis. Primæ quatuor prærogatiuæ ſunt ſanctificatio ipſius Virginis, Salutatio angeli, Obumbratio Spiritus ſancti, Inenarrabilis conceptio filii Dei. Aliæ quatuor fuerunt, Donum humilitatis, Magnanimitas fidei, Manſuetudo pudoris, ſiue zelus humanæ ſalutis, quia ſacro pudore ſalubriter pudorata fuit. Item ſalutem humanam multum zelauit, quarum fuit martyrium cordis. Lucæ 11. Et tuam ipſius animam, pertranſibit gladius. Alia quatuor ſunt, quia fuit virginitate puriſſima, ſine corruptione fecunda, ſine grauamine grauida, ſine dolore puerpera. Et bene dicuntur Stellæ, quia eam claram & ſublimem reddebant,
B Extollitur ergo his verbis vniuerſalis Regina, quantum ad amabilem ſpecioſitatem, immutabilem ſanctitatem & admirabilem dignitatem. *Et in vtero*, hic agitur de fecunditate eccleſiæ. Nouos enim filios, Chriſto ſponſo parit, ad hoc autem concurrit ſemen diuini verbi, quod ſuſcepit eccleſia à ſponſo Chriſto. Item doctrina prædicationis, quæ homines diſponit vt fiant filii Dei per adoptionem. Item quandoque prædicatores & paſtores ſe affligunt, per mortificationem carnis vt homines conuertant. Primo ergo oſtenditur verbum in corde. Secundo doctrina in ore, Et clamabat. Tertio, afflictio in corpore, Et cruciatur, Dicit igitur, *Et in vtero*, Gloſ. in iugi memoria. *Habens*, Gloſa, verbum Dei, Iſte eſt fœtus quem eccleſia ſuſcepit à ſuo ſponſo, de quo
C ſatagit formare filios pulchros & nouos. Vnde Anſelmus in lib. de Concordia gratiæ & liberi arbitrii. Eſt autem ſemen verbum Dei. Matt. 13. Semen eſt verbum Dei, *Et clamat*, id eſt eccleſia in prædicatoribus & paſtoribus bonis. Clamat eccleſia in maioribus, prædicando cum affectu, qui in clamore intelligitur, Iſaię 41. Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, *Parturiens*, id eſt cum labore ſatagens ad pariendum filios ſpirituales. Parturitio, eſt præparatio partus, quæ fit cum frequenti cruciatu & dolore, & per hoc ſignatur diligentia & laboris frequentia in officio prædicandi & adiuuãdi animas. Galat. 4. Filioli mei quos iterum parturio, donec
D formetur in vobis Chriſtus. Clamore autem prædicationis, debet adiungi clamor orationis, quæ prorſus eſt neceſſaria. Pſal. Clamauit ad me & exaudiam eum. Auguſtinus. 4. lib. de Doctrina Chriſtiana. Priuſquam exerant proferentem linguam, ad Deum leuet animam ſitientem. *Et cruciatur*, interiori deſiderio, & exteriori carnis maceratione. *Vt pariat*, ſcilicet ſpirituales filios Deo, Partus enim eſt quando proles naſcitur, vnde procedit parturitio, ideſt præparatio ad partum, & ſequitur partus. Sancti enim prædicatores, quandoque ſe affligunt corporaliter, vt efficaciter animas conuertant & Deo pariant. 1. Cor. 9. Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo &c. 11. Cor. 11. In fame & ſiti &c. Hæc verba
E non conueniunt beatiſſimæ orbis Reginæ, quantum ad partum filii; quia ſine dolore peperit, ſed quantum ad compaſſionem Dominicæ paſſionis. Et habens in vtero, ideſt in intimis cordis, per plenum amorem. Et clamabat, per compaſſionem inſtante filii paſſione. Parturiens, ideſt ad modum parturientis afflictionem ſuſtinens quando per acutum doloris gladium martyr effecta eſt, vt prædixerat Symeon. Lucæ 11. Tuam ipſius animam pertranſiuit gladius, vnde beatus Bernardus. Vere tuam animam ô mater beata, gladius pertranſiuit, tuam ergo animam pertranſiuit vis doloris, vt plus quàm martyrem non immerito prædicemus: in qua nimirum corporeæ ſenſum paſſionis exceſſit compaſſionis affectus.

affectus. Et cruciatur vt pariat, vt intelligatur pro tempore paſſionis, id eſt flagrat afflictiuo deſiderio, vt parturitionis eius finis veniat effectus. Parturitionis eius finis fuit, ceſſatio doloris filii, & redemptio generis humani. vnde ſi conuenit illud Iſaiæ 66. Antequam parturiret peperit, antequam veniret partus eius peperit maſculum. Antequam parturiret, id eſt ad modum parturientis doleret, compatiendo filio patienti. Peperit, verum eſt quia in ipſa partus præceſſit parturitionem: quia peperit ſine dolore. & antequam veniret partus, id eſt, finis parturitionis, ſcilicet redemptio humana, peperit maſculum. *Et viſũ.* hic deſcribitur draco bellum inferens. & Primo implicite & in generali. Secundo explicite & in ſpeciali, Ecce. Dicit igitur. *Et viſum eſt.* id eſt apparuit. *Aliud ſignum.* aliud dico à primo, quia primum fuit ſignum bonitatis & dignitatis Eccleſiæ quæ impugnatur: hoc autem eſt ſignum peruerſitatis diaboli, à quo impugnatur. *In cælo.* tangit igitur tenorem viſionis, quia ſcilicet vidit aliud quoddam ſignum in cælum, ſcilicet draconem magnum rufum, & ſic de aliis quæ ſequuntur. Hoc ſignum ſignat malitiam diaboli in eccleſia, id eſt contra eccleſiam quę cælum eſt, propter ſplendorem meritorum in iuſtis. vnde ſuper hunc locum dicit Gregorius. Cælum eſt Eccleſia, quæ in nocte vitæ præſentis, dum innumeras in ſe ſanctorum virtutes continet, radiantibus deſuper ſyderibus fulget. *Et ecce.* hic deſcribitur draco impugnator in ſpeciali. Et primo deſcribitur quantum ad poteſtatem in habitu. Secundo quantum ad malignitatem in actu, Et cauda. Circa primum primo agitur de eius potentia quam habet in ſe. Secundo de eius prę̃ſidentia ſuper principes habens ſeptem capita. Eius autem potentia quam habet in ſe, habet annexam aſtutiam, & vtraque magna eſt; habet & annexam ſæuitiam. vnde circa primum primo oſtenditur poteſtas cum aſtutia. Secundo, vtriuſque vehementia, Magnus, Tertio, Malitioſa ſæuitia, Rufus. dicit igitur. *Et ecce.* ſpecificat hic quod eſt illud ſignum, per hoc quod dicit Ecce, notatur pręſentia viſionis, quaſi dicat. ante oculos vidi draconem talem Per hoc etiam poteſt intelligi, quod diabolus ſemper præſto eſt ad nocendum, quia Ecce aduerbium eſt demonſtrandi. *Draco.* ſcilicet diabolus fortis, aſtutus. Nomen enim draconis, dicit fortitudinem: quia draco cum aſtutia fortitudinem habet vnde dicitur draco, hoc eſt diabolus, pugnare cum Michaële. Iob. 41. Non eſt poteſtas ſuper terram, &c. Item draco dicit aſtutiam. vnde Auguſtinus in quodam ſermone. Leo aperte iraſcitur Draco occulte inſidiatur. *Magnus.* propter magnitudinem vtriuſque, Ezechiel. 29. Ecce ego ad te Draco magne, qui cubas in medio fluminum. vel. Magnus, propter elationem. Iob. 41. Ipſe eſt rex ſuper filios ſuperbiæ. *Rufus.* id eſt ſæuiſſimus. Color enim rufus, ſignat crudelitatem in effuſione ſanguinis id eſt in interfectione ſpirituali. Ioan. 8. Ille homicida erat ab initio. *Habens ſeptem capita.* id eſt vniuerſos prauos principes poſſidet, & per ipſos nititur ſubuertere multos. Et quia per illos & per alios principibus ſubiectos facit decalogũ violari, recte ſequitur. *Et cornua decem* id eſt omnes peruerſos homines; legis decalogum impugnantes. Numerus enim denarius, quia numerus eſt completus, ſignat vniuerſitatem peruerſorum, qui decalogum præceptorum ſalutis & in ſe & in aliis impugnant. Cornu enim impugnationem ſignat. Et ſic principes dicuntur capita in quantum aliis præſident. Ipſi etiam & eorum ſubditi, dicuntur Cornu, inquantum decalogum impugnant vel. Cornu poſſunt intelligi ſecundum Gloſſ. alii eis ſubditi, per quos faciunt Legem frangi

A ab hominibus. vnde Gloſ. Reges, &c. quia vero principes pluſquam alii nocent, multos fideles deducunt in infidelitatem, vel aliud commiſſum, & ſic videntur victores. ſubditur. *Et in capitibus ſuis.* id eſt in principibus ſuis. habet. *Diademata ſeptem.* id eſt vniuerſas victorias, de ſubuerſis ſecundum Gloſ. vniuerſas inquam, quia de vniuerſis vitiis, Item ſecundum omnem modum tentandi: quia peruerſi principes, maxime infideles, multipliciter ſeducunt homines, ſcilicet per aſtutiam, per potentiam, per documenta, per blandimenta, per minas, per dona, per flagella. Hoc etiam nunc fit, maxime autem fiet ſub antichriſto, Talis autem victoria apparẽs eſt, non vera: quia qui videtur in huiuſmodi vincere, poſt ipſe à
B diabolo vincitur. vnde ſupra. 9. additur Tanquam, Et ſuper capita earum tanquam ſimiles auro. *Et cauda.* hic oſtenditur malignitas in actu: quia multos qui lucere per vitam videbantur, ſeducit. vnde dicitur. *Et cauda eius.* id eſt deceptio fraudulenta, qua celant vitia, & vitiorum incommoda, ſicut cauda celantur. *Trahebat.* id eſt trahit de fide ad infidelitatem, per ſuggeſtionem & blandimenta, & aſtutiam multiplicem. *Tertiam partem ſtellarum.* id eſt illos qui lucem vitæ habere videbantur & alios illuminare. Eorum enim qui videntur lucere per doctrinam & vitam quidam habent lucem vitæ actiuæ, quidam contemplatiuæ, & hoc ſtabiliter & finaliter, quidam neutrã;
C ſed ſolum fantaſticam licet fidem informem habẽt, & hi ſunt tertia pars. ſupra. 9. Tertia pars hominum occiſa. *Et miſit in terram.* ſcilicet tractos allexit terrenorum amore. Primo enim draco ille homines ſeducit trahendo à fide vel à ſtatu gratiæ, & ſic eos aliquo tempore per blandas tentationes ſeducit, poſtmodum vt magis eos inuoluat, allicit terrenorum amore, & facit aperte peccare, ad peruertendum vlterius alios. vnde Gregorius ſuper hunc locum ſtellas de cælo cadere eſt, relicta ſpe cæleſtium illo duce ad ambitum glorię ſecularis inhiare. Secundum aliquos exponuntur hæc verba præter modum præmiſſum de reprobis angelis. Cauda eius, id eſt naturalium excellentia, qua alios traxit, ſicut aliquid trahitur cauda. Trahebat, id eſt traxit deiiciendo per ſu-
D perbiam. Ipſe enim diabolus cum primo eſſet omnibus excellentior, videns ſuam naturalem excellentiam, ſuperbiuit. Multi autem ex aliis videntes eum tam excellentem, conſenſerunt eius ſuperbię, & ei adhæſerunt. Tertiam partem ſtellarum, id eſt omnes angelos reprobos, qui ſtellæ erãt per claritatẽ ac volubilitatem naturę. Vna pars angelorũ eſt multitudo eorum qui aſſiſtunt ita, quod ſi mittuntur, raro mittuntur. Alia eſt eorum qui ita aſſiſtunt; quod frequẽter mittuntur. Tertia pars ſunt illi, qui nec ſũt dũ de illis nec de iſtis. Hos traxit diabolus de primis & ſecundis. Daniel. 7. Millia millium, & decies centena
E millia, &c. Per hoc autem quod dicitur trahebat, intelligitur motus violentior, quia motus quo declinauerunt aliqui poſt ipſum, fuit contra naturam, potius enim naturale eſt conuerti ad ſuum factorem: vnde Auguſtinus de homine loquens in 2. lib. Contra Fauſtum dicit: Sed nec ipſe homo contra naturam facit quicquam, niſi cum peccat. Et miſit eos in terram, quia propter excellentiam naturalium eius, adhæſerunt ei & ceciderunt in hunc aërem inferiorem propinquum terrę, vt ſeducerent homines. vel in terram, id eſt in infernum, qui eſt ſub terra, & etiam terra vocatur, propter firmitatem, quia ſemper durabit. Iob. 10. Terram miſit, &c. *Et draco.* hic oſtenditur auiditas hoſtis impugnatoris, qua ſitit deuorare fideles. Et draco, quaſi dicat, ita fortis eſt draco, & iam multos ſeduxit, & ſua poteſtate confiſus, & ex-

pertentia edoctus, adhuc ſitit bonos peruertere, & hoc eſt, Et draco, ideſt diabolus, cum fortitudine & veneno malitiæ, habens inſidioſam aſtutiam. *Stetit*, per hoc notatur mora & auiditas nocendi, vnde Auguſtinus. 2. lib. de Ciuitate Dei. Dæmones ſemper ſunt ad decipiendum vigilantiſſimi. *Ante mulierem*, ideſt contra eccleſiam Deo filios parientem, quia ſemper eccleſiæ inſidiatur vt fidelibus noceat. 1. Petri. 5. Aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. *Quæ paritura erat*, ideſt quæ quantum ad aliquos conuertendos, propinqua erat partui, quia quantum ad aliquos longe eſt à partu, quantum ad aliquos prope, quantum ad aliquos eſt in pariendo, cum ſcilicet eos cum effectu conuertit, quantum ad aliquos poſt partum, cum ſcilicet aliqui iam ſunt fideles & iuſti: & eos educat eccleſia lacte documenti & exempli. Iſaiæ vltimo, Parturiuit & peperit Sion filios ſuos. Quod autem dicit, Paritura, poteſt intelligi pro tempore præterito, quia olim iam diu incepit filios Deo procreare. Intelligendum etiam pro præſenti, hoc enim habet quotidie locum. Quid autem intendit draco, oſtenditur cum ſubditur: *Vt cum peperiſſet*, id eſt aliquem in fide vel mores bonos generaſſet. *Filium eius* ſcilicet ſpiritualem. *Deuoraret*, id eſt ad peccatum traheret, tenet ſimilitudinem draconis, qui deuorat. Per hoc patet quod in principio cum quis inchoat bene agere, diabolus ſitit eum deuorare, Ieremiæ 51. Repleuit ventrem ſuum teneritudine mea. Sed quid eſt quod dicit ſtetit. Aut enim dicitur ſtetit ſecundum locum, aut ſecundum affectum. Si ſecundum locum, contra 1. Petri 5. Tanquam leo rugiens circuit &c. Si ſecundum affectum: ſed ſtare affectu eſt habere rectum affectum, vnde ſupra 8. Vidi ſeptem angelos ſtantes in conſpectu Dei. Reſpondetur Stare eſt dupliciter, Aut ſecundum locum: & ſic non accipitur hic ſecundum ſenſum myſticum, quia non ſemper ſtat eodem loco: Aut ſecundum affectum, & tunc aut accipitur in bono, & ſic dicit affectum rectum & promptum ad bonum, vt ſupra S. aut in malo, & ſic dicit affectum intentum & ſitibundum ad malum, & ſic accipitur hic. *Et peperit*, hic agitur de auxilio in pugna mulieris, & Primo oſtenditur auxilium ei præſtitum à filio per ſe. Secundo à miniſtris filii, Et factus eſt. Circa primum Primo oſtenditur partus filii auxiliantis. Secundo, poteſtas ad auxiliandum, Maſculum. Tertio, ipſum auxilium præſtitum, Et mulier. Poteſtas autem oſtenditur quantum ad quatuor. Primo, quantum ad gratiæ validitatem cum dicitur: Maſculum. Secundo, quantum ad præſidentiæ dignitatem, Qui recturus. Tertio quantum ad diuinitatis maieſtatem, Et raptus eſt. Quarto, quantum ad iudiciariam auctoritatem, Et ad thronum eius. Nam ſecundum hæc quatuor habet Chriſtus magnam poteſtatem ad auxiliandum eccleſiæ, In ipſo enim ſecundum humanitatem fuit & eſt plenitudo gratiæ, per quam habet robur ad reſiſtendum diabolo, ne eccleſiæ noceat. In ipſo enim eſt ſublimitas præſidentiæ: quia etiam ſecundum quod homo, dux eſt & princeps eccleſiæ, vnde eam defendere poteſt. Item in eo eſt maieſtas Diuinæ naturæ, quia æqualis eſt patri, & per hoc omnia poteſt. Item in eo eſt dominium auctoritatis iudiciariæ, per quam poterit de diabolo vindictam accipere, de his quæ contra eccleſiam machinatur. Dicit igitur. *Et peperit filium*, quaſi dicat, ita eccleſia paritura erat & quotidie parit, Inter multos autem filios quos peperit, genuit vnum, aliis digniorem: & hoc eſt quod dicit *Et peperit*, ſcilicet mulier eccleſia. *Filium*, id eſt Chriſtum per Virginem matrem, quæ fuit mem-

A brum & pars eccleſiæ, vnde hoc attribuitur toti, quod eſt partis: corpori, quod eſt membri. Dum enim Virgo beata filium peperit, ipſa eccleſia per Virginem ipſum peperit ſcilicet inter multos quos genuit. Dupliciter enim parit eccleſia filium, ſcilicet vel ſpiritualiter, & ſic peperit & quotidie parit fideles per virtutem doctrinę & exemplum vitæ, vel corporaliter, & ſic peperit Chriſtum per Virginem, quæ erat pars ipſius eccleſiæ, & hoc fuit per virtutem ipſi Virgini datam mirabiliter, vnde de Virgine dicitur. Matth. 1. Et peperit filium ſuum primogenitum, & vocauit nomen eius Ieſum, quaſi dicat paratus erat draco ad deuorandos filios eccleſiæ: ſed iratus eſt ei filius qui draconem arceret. *Maſculum*,
B id eſt nihil infirmitatis contrariæ virtuti habentem nihilque femineum in operibus ſuis; quia in ipſa ſua infantia ab ipſa incarnatione plenam gratiam habuit, & in ætate ſequente fortia opera fecit, vnde per fortitudinem gratiæ plenę in ſe, & fecundæ in meritis, potens eſt reſiſtere diabolo, impugnanti eccleſiam, Iſaiæ vltimo. Antequam veniret partus eius peperit maſculum. Partus, ideſt poteſtas pariendi ſecundum curſum naturæ. *Qui recturus erat*, in actu & vi recte viuendi. *Gentes*, ideſt electos ex Gentibus, ex quo patet latitudo ſuæ pręſidentię; quia ſupra Gentiles & Iudæos dominabatur, etiam inquantum homo. Rom. 15. Qui exurget regere Gentes &c. *In virga ferrea*, id eſt potentia infrangibili & inuincibili, vn-
C de cum ſit potens rector ſuorum, certum eſt quod eos defendere poteſt, vel. Virga, ideſt iuſtitia, propter rectitudinem. Ferrea ideſt inefflectibili, & quia ſuos regit iuſte, non declinabit ab eorum defenſione. Pſal. Reges eos in virga ferrea. *Et raptus eſt filius eius* ſcilicet Chriſtus qui eſt filius eccleſiæ, per hoc quod eſt filius Virginis beatiſſimæ quæ membrum eſt, & nobilis pars eccleſię, *Ad Deum*, ideſt ad ęqualitatem Dei patris quaſi dicat, aſcendit in cælum & ſic manifeſtauit ſe patri eſſe æqualem inquantum Deus licet ad carnem ſuſcipiendam ſe humiliauerit, Philip. 2. Non eſt rapinam arbitratus eſſe æqualis Deo. Per hoc autem quod dicitur Raptus, poteſt intelligi nobilitatio naturæ humanæ, quæ ſupra propriam con-
D ditionem facta eſt nobilis dum filius in ipſa natura humana exiſtens, cognoſcitur patri ęqualis, quia per hoc magis manifeſtatur dignitas humanitatis. Raptus enim dicit virtutem, quę quaſi quandam violentiam conditioni naturę facit, dum ipſam naturam tam nobiliter extollit, Sed quomodo dicitur Raptus ad ęqualitatem patris, cum inquantum Deus, ſemper eam habuerit, ſecundum humanitatem autem nunquam: Reſpondetur Raptus iſta ad ęqualitatem patris eſt ſecundum manifeſtationem; quia poſt aſcenſionem magis apparuit eius diuinitas inquantum eſt patri ęqualis, quam antè, & intelligitur de ipſo ſecundum diuinitatem humanitati vnitam, propter quam vnionem nihil amiſit: ſed eius diuinitas ante aſcen-
E ſionem à paucis cognoſcebatur. Poſtmodum autem manifeſtata fuit, cum ſpiritum ſanctum effudit, & diſcipulos per mundum prædicare fecit. *Et ad thronum eius*, ſcilicet patris eſt raptus, ideſt poteſtatem iudiciariam ſe habere oſtendit, totum hoc poſt aſcenſionem patuit, magis quam ante. Et poteſt intelligi tam de poteſtate iudicandi inquantum Deus, quam habet eandem cum patre: vel de poteſtate iudicandi quam habet à patre inquantum homo, & ſecundum hoc dicitur eſſe raptus propter altitudinem huius dignitatis, quę eſt ſupra naturam humanam, ſecundum ſe acceptam. Dicitur autem Raptus ad thronum patris, quia etiam inquantum homo participat iudiciariam poteſtatem patris. Ioan. 5. Pater omnia iudi-

cium

A dicium dedit fillo. Hoc autem magis claruit per aſcenſionem; quia tunc fides dilata eſt, *Et mulier*, hîc oſtenditur ipſum auxilium præſtitum, & hoc in tribus. Primo quantum ad confugium, quia dedit Chriſtus eccleſiæ gratiam confugiendi ad ſecretum mentis, & declinandi à tumulto mundano. Secundo quantum ad locum; quia facit eccleſiam manere in loco ſpirituali ſibi congruo, & ipſum locum præparat, Vbi habet, Tertio qoantum ad paſtum, Vt ibi paſcat. Dicit igitor. *Et mulier*, quaſi dicat talem filium peperit mulier, cui draco inſidiabatur, & per auxilium huius filii, *Mulier*, ideſt eccleſia, virtutibus & filiis ſpiritualibus fecunda. *Fugit*, volens cauere inſidias & nocumenta dracoois. *In ſolitudinem*, ideſt ſecretum mentis, ibi ſola eſt per eaclusionem tumul- B tus mundanorum deſideriorum. Hoc autem confugium eſt per auailium Chriſti; qoia ex dono Dei eſt. Iob. 39. Cui dedi in ſolitudine domum. Gregorius, Bene conuerſantibus ſolitudo mantis tribuitur, vt axurgentem intrinſecus ſtrepitum terrenorum deſideriorum premant; & quoddam ſibi cum Domino intra ſa ſecretum quærant. *Vbi habet locum*, id eſt in qua ſolitudina interni ſecreti habet eccleſia, qoantum ad viros iuſtos, manſionem ſpiritualem, qua tanquam loco quietatur. *Paratum à Deo*, quia non poteſt haberi locus interni ſecreti, in quo anima quieſcit, niſi ex magno Dei dono qui hunc locum ſuis parauit, quia per exemplum vitæ & paſſionis, omnia contemnere docuit, & ſibi ac Deo interius vacare, C Parauit etiam per meritum & efficaciam ipſios paſſionis, per quam ſuis gratiam tribuit. Parat etiam amplius quando gratiam ad hoc tribuit, & ſic animam in hoc loco manere facit, & ibi cum ea familiariter loquitur. Oſeæ 2. Adducam eam in ſolitudine, & loquar ad cor eius. Et per hoc quod dicitur: Habet locum, oſtenditur quod non eſt egrediendum vnquam exterius, per amorem vanitatis mundanæ: ſed interius morari debet. In ſolitudine enim eſt anima, quando oon inhiat eaterioribus, ſed interius æternis: licet corporaliter ſit homo inter homines. Vnde Gregorius, Si prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & cum nullos curare ſecularium tumultus in corde patiatur, non eſt in vrbe, *Vt ibi*. D quaſi dicat, Deus parauit vel parat locum eccleſiæ *Vt ibi paſcat illam*, ſcilicet paſtu doctrinæ, quia qui apud ſe in interno ſecreto habitat, efficacius paſcitur verbo Scripturæ vel prædicationis. quietius enim & ſapidius & plenius capit. Et bene dicitur Paſcat, quia ipſa doctrina Scripturæ à Deo eſt, & quod anima indereficiatur, ex dono eius eſt, Pſal. In loco paſcuæ eios ibi me collocabit. Item paſcit Deus eccleſia qoantum ad iuſtos interna conſolatione, vt cum dat delicias ſpiritus. Iſaiæ 51. Ponet deſertum quaſi delicias, & ſolitudinem quaſi hortum Domini &c. Item cæleſti pane, ideſt ſeipſo ſpiritualiter & ſacramentaliter. Sapient. 16. Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum &c. *Diebus mille ducentis ſexagin-* E *ta*, ideſt toto tempore quo ſubſiſtet eccleſia, per virtutem Domioicæ prædicationis tribus annis & dimidio. Ipſe Chriſtus enim tanto tempore prædicauit, ex cuius prædicatione ortum habet prædicatio ſcripturæ, ea qua prædicatione paſcitur eccleſia. Totum ergo tempus eccleſiæ à paſſione Domini vſque ad finem mundi ſignatur per dies mille ducentos ſexaginta, quia ſcilicet in omni tempore ſuæ prædicationis, quam Chriſtus tribus annis & dimidio fecit, vel poteſt referri ſpecialiter ad tempus antichriſti, quando eccleſia paſcetur prædicatione Heliæ & Enoch & etiam interna refectione, maxime quantum ad perfectos qui tunc erunt, hoc autem erit per dies

A mille ducentos ſexaginta, ideſt per tres annos & dimidium quibus regnabit antichriſtus. Sopra 11. Et prophetabuot diebus milla ducentis ſeaaginta. Poteſt aliter intelligi hæc ſolitudo de qua dicitur: Fugit io ſolitudinem, de ſolitudine pœnitentiæ, quæ bene dicitur ſolitudo, quia deſerit homo per eam omnia peccata, in quibus eſt mala ſocietas: & quia ipſa pœnitentia deſeritur à moltis, quia pauci incolunt pœnitentiæ deſertum Ad hoc deſertum confugit eccleſia, quando videt draconis inſidias, quia iuſti quando vident ſe tentari, ad pœnitentiam recurrunt augentes eius auſteritatem. Pſal. Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Iſte locus datur eis à Deo, & pabulo verbi Dei in eo paſcuntur, ſicut ſe- B quitur, Vbi habet locum paratum à Deo, vt ibi paſcat eam &c. expone vt prios. Ea præmiſſis colligitur documentum, quod cum quis tentatur à dracone, debet fugere ad ſolitudinem quietis internæ, id eſt in ſecretum mentis, vbi in oratione, meditatione & contemplationa loquatur ſolos com Domino ſine ſocietate mundanorum cogitatuum, & deſideriorum, hanc ſolitudinem Deus dat, & ibi animam ſecum loquentem paſcit. Gregorius, Bene conuerſantibus ſolitudo mentis tribuitur: vbi cum Domino, exteriore ceſſante ſtrepitu, per interna deſideria ſilenter loquatur. Iob. 3. Qui ædificat ſibi ſolitudines. Debet etiam confugere ad ſolitudinem pœnitentiæ, quam debet augere. Iſte enim eſt locus quem Deus animæ parat, vt in latitudine cordis habitet ibi. Pſal. C Statuiſti in loco ſpacioſo pedes meos. Maxime autem expedit confugere ad ſolitudinem clauſtri, ibi enim Dominus animam paſcit quouſque perueniat in fortitudine cibi ad montem Dei Oreb. 3. Reg. 19. Sed obiicitur, quia dicitur Eccleſiaſtes 4. Væ ſoli; quia cum ceciderit, non habet ſubleuantem. Reſpondetur. præter ſolitudinem corporalem ſiue localem, eſt triplea ſolitudo ſiue deſertum, ſcilicet ſolitudo ſtatus culpæ, in quo eſt homo ſolus; quia ſine Deo eſt & ſine ſocietate iuſtorum, non enim eſt de numero iuſtorum, qui ſunt ſub vna ſocietate ſecundum animum, licet diuiſi ſunt ſecundum locum, De hac ſolitudine dicitur Eccleſiaſtes 4. Væ ſoli. Bernardus in Epiſtola ad Carthuſienſes, Vere ſolus eſt, D cum qoo Deus non eſt. Item eſt ſolitudo ſtatus gratiæ in qua homo ſolus eſt quantum ad ſtrepitum mundanæ vanitatis, vana homo nec cogitet nec affectet nec proferat, nec audiat, nec agat, & in hac ſolitudine cum Deo loquatur: de hac ſolitudine dicimr hic Gragorius, Nihil prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis. Eſt etiam ſolicudo ſiue deſertum ſtatus gloriæ, qui dicitur deſertum; quia à mulris deſeritur, & quia nil vanũ eſt ibi, vnde recte dicitur deſertum vel ſolitudo à vanis. Luc. 15. Nonne reliquit nonagintanouẽ in deſerto, ideſt in cęlo. *Et factum eſt* hic oſtenditur auxilium eccleſiæ præſtitum à miniſtris filii, ſcilicet ab angelis, & agitur de bello quod E aſt inter bonos angelos & malos circa ſalutem hominum, & Primo deſcribitur bellum. Secundo oſtenditur impotentia bellantium aduerſariorum, Et non valuerunt. Circa primum Primo tangitur pręmium in generali, Secundo in ſpeciali. Michael. vbi Primo deſcribitur prælium ex parta angelorum bonorum, qui ſtudent ad adiuuandum. Secundo, ex parte reproborum, qui ſatagunt ad nocendum. Et draco, Dicit igitur, *Et factum eſt*, poſtquam filius ad cælum eſt raptus. Poſt paſſionem enim videns ſe diabolus ab electis foras eiectum, ſtuduit oocere homini, maxime autem poſt aſcenſionem quando vidit fidem prædicari. *Prælium*, ſcilicet illud de quo ſequitur, quia Michael & eius angeli pugnant cum diabolo &

dæmonibus, ad protegendum homines: dæmones autem contra ſanctos angelos, ad damnificandum homines. *Magnum*, quia ſancti angeli ſtudent nos iuuare: mali autem nocere, vel. Magnum, propter diuturnitatem, quia durat à paſſione Domini, vſque ad finem mundi, *In cælo*, ſecundum aliquos intelligitur de prælio quodam quod factum eſt in cælo; quando in principio mundi, angeli boni & mali, diuerſis affectibus & conſenſibus mouebantur, quando Lucifer dixit: Aſcendam in cælum &c. Alii autem ſteterunt in affectu contrario. Tamen alius intellectus magis conſonat literæ? ſcilicet de angelis bonis iuuantibus eccleſiam contra malos, vnde notandum quod beatus Ioannes in hac viſione vidit Michaelem cum angelis ſibi ſubiectis pugnare in cælo cum dracone, id eſt diabolo & aliis dæmonibus. Et Michael & angeli eius vicerunt. Hoc autem prælium ſignat bellum quod eſt inter ſanctos angelos & reprobos angelos. Angeli enim boni, pugnant pro homine: reprobi ad nocumentum hominis, & tandem reprobi ſuccumbunt, hoc autem prælium fit in cœlo ideſt in eccleſia quæ claritate, ſublimitate, & ſtabilitate eſt cælum. *Michael*. Hic exponitur in ſpeciali quod eſt illud prælium. Nota igitur quod prælium. quod vidit beatus Ioannes, ſignat bellum quoddam inter ſanctos angelos & malignos circa humanam ſalutem, quod durat à paſſione Domini vſque ad finem mundi. Dicit igitur, *Michael*, huic adſcribitur pugna, quia ipſe eſt princeps eccleſiæ. Daniel. 10. Nemo eſt adiutor meus in omnibus his, niſi Michael princeps veſter. *& angeli eius*, ſcilicet minores qui eccleſiam tuentur & cuſtodiunt, *præliabantur*, id eſt præliantur cum dracone, ideſt cum diabolo per malitiam venenato, & ad venenandum aſtuto. Michael archangelus eſt princeps ac præpoſitus eſt eccleſiæ: & ipſe & angeli qui ſunt ſub eo, eccleſiam protegunt ab angelis malis. Hebr. 1. Omnes adminiſtratorii ſpiritus ſunt. Maxime autem hoc erit tempore antichriſti ſecundum Gregorium. Daniel. 12. In tempore illo conſurget Michael &c. *Et draco*, ideſt diabolus, *Pugnabat*, ideſt pugnat. Quod enim Ioannes tunc vidit ſignat illud, quod à paſſione Chriſti fit, vſque ad finem mundi. *Et angeli eius*, id eſt alii angeli apoſtatæ ei ſubiecti, quia non ceſſant nocere eccleſiæ. Abachuc. 1. Semper interficere gentes non ceſſat, Præliantur boni angeli contra malos angelos ſuadentes bona hominibus, ac reuelantes vtilia, & roborantes contra vitia, & orando pro ipſis, & dæmones arcendo ab eis. Præliantur mali angeli contra bonos angelos. immittendo hominibus occaſionaliter, licet non cauſaliter cogitationes malas, & perſuadendo mala & debiles reddendo contra vitia & nocendo eis quantum poſſunt. De his dicit Haymo Pugnant adinuicem, quia ſicut dæmones parati ſunt ad impugnandum, ita ſancti angeli ad reſiſtendum: Erigamus ergo arma ſecuri, quia fortiſſimos noſtræ patriæ conciues, & inuictos adiutores habemus. Aliter ſecundum Gloſ. poteſt intelligi de maioribus qui ſunt in eccleſia & minoribus. Per Michaelem ergo, cuius nomen interpretatur, quis vt Deus, intelliguntur maiores in eccleſia qui debent magna opera facere, per quæ oſtendatur magnitudo Dei, & quod Deo nullus eſt ſimilis, per ipſum enim fiunt omnia opera magna ſuorum. Angeli ſunt minores, ſub maioribus in minori officio paſtorali, animas tamen zelantes: vel etiam ſimplices ſubditi, tamen vita magni. Omnes tales eccleſiam iuuant contra diabolum & dæmones documentis, exemplis, meritis, & orationum ſuffragiis Non debent igitur pacem habere cum dracone prælati, ſed pugnare cum eo,

A ſed pacem cum eo habent. Lucæ 23. Facti ſunt amici Herodes & Pilatus. Et non dicunt Quis vt Deus ſed Quis vt mundus quem ſcilicet omnino ſequuntur. Author pacis eſt, Geneſ. 14. Da mihi animas, cætera tolle tibi. Sed obiicitur quod non tantum Michael & eius angeli nos iuuant, ſed & omnes angeli, ſupra 7. Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni, id eſt in protectione, ſecundum Gloſ. Reſpondetur. Dicendum quod omnes angeli nos adiuuant vel orando vel bona ſuadendo. vel dæmones arcendo, vnde Auguſtinus 10. de ciuitate Dei. Nos pro ſuis viribus iuuant angeli quique, virtuteſque ſuperiores. Potius tamen hoc dicitur de Michaele, quia ipſe eſt præpoſitus ſpecialiter, & princeps eccleſiæ militantis, ſicut fuit princeps ſynagogæ. Daniel. 12. In tempore illo

B conſurget Michael &c. *Et non valuerunt*, hic agitur de impotentia aduerſariorum quia boni angeli vincunt, mali vincuntur, Quoniam igitur mali angeli impotentes ſunt contra bonos angelos, & contra homines electos: ideo Primo oſtenditur impotentia aduerſariorum contra angelos bonos. Secundo contra homines electos, Neque locus, quaſi dicat, ita pugnant, *Et non valuerunt*, id eſt inualidi ſunt contra adiutoria bonorum angelorum: id eſt reſiſtere eis non poſſunt. Item nec electos deiicere, vnde ſequitur *Neque locus eorum inuentus eſt amplius in cælo*, id eſt in eccleſia quantum ad electos, quaſi dicat, diabolus non poteſt inuenire amplius locum, id eſt dominium & manſionem in electis, qui per vitæ claritatem,

C altitudinem, & firmitatem ſunt cœlum, Et dicit Amplius, quia aliquando multos poſſederat in peccatis, ſed per Dei donum & angelicum auxilium expellitur: nec poteſt eis præualere, quia Deo adhærentes fulciuntur per angelos, licet enim diabolus quandoque tranſeat per membra eccleſiæ cruciando vel tentando, tamen non habet locum vel manſionem in eis quia firmamentum eſt Dominus timentibus eum, & per angelos iuuat. Et ſi aliquando permiſſione Diuina contingat electos cadere, adhuc non habet locum

D in eis, quia non poteſt detinere quantum vult, ſed Dei gratia fortiores reſurgunt. 2. Petri. 2. Nouit Deus pios de tentatione eripere *Et proiectus eſt*, Hic oſtenditur draconis & ſuorum deiectio, quæ plus dicit quam impotentia. Oſtendit enim ab angelis bonis deiectos. Primo autem oſtenditur deiectio diaboli. Secundo, famulantium ſibi, Et angeli eius. Dicit igitur, *Et proiectus eſt*, ideſt procul eiectus eſt ab hominibus, per adiutorium angelorum, vt eis non præualeat: quia ſancti angeli eos efficaciter arcent, quantum eſt ex parte ſua, niſi culpa hominis hoc impediat *Draco ille*: ſcilicet diabolus, Draco, propter violentiã *Serpens*, propter aſtutiam. 2. Cor. 11. Timeo ne ſicut ſerpens ſeduxit Heuam &c. *Antiquus*, propter experientiam, & ideo cauendum eſt ab eo, qui expertus eſt, & exercitatus in malitia. Ioann. 8. Ille homicida erat ab initio. *Qui vocatur diabolus*, propter

E ſuperbiam, cuius merito cecidit, Diabolus enim interpretatur deorſum fluens, fluit etiam ad malos, & eos fluere facit. *Et ſathanas*, per inuidiam ſiue nequitiam, per quam aduerſatur humanæ ſaluti. Sathanas enim interpretatur aduerſarius. 1. Petri 5. Aduerſarius veſter diabolus &c. Deinde exponit qualiter aduerſatur. *Qui ſeducit*, ideſt decipit, ſeorſum ducens, ideſt ſeparans à Deo & ſtatu ſalutis, *Vniuerſum orbem*, quantum ad reprobos, qui ſunt maior pars orbis. Eccleſiaſtici 1. Et ſtultorum infinitus eſt numerus, *Proiectus eſt*, hic agitur de deiectione aliorum dæmonum, Replicat autem de diabolo vt oſtendat in quid proiectus eſt, vnde dicit. *Proiectus eſt*, ſcilicet draco, ideſt procul ab electis per angelos eiicitur, & ſic

ſic vincitur & deiicitur. *In terram*, id eſt in hoſpites terrenos; quia terrenorum amatores grauius impugnant: quando vident ſe ab electis expelli, & non habere locum in eis. Dictum enim eſt ſerpenti Geneſ. 3. Terram comedes: Non autem eſt intelligendum, quod ſancti angeli immittant diabolum in homines terrenos, ſed non permittunt eos habere locum in iuſtis, & ideo dicuntur eos proiicere. Dæmones autem ſic proiecti, immittunt ſe in terrenos vt tangit Gloſ. vel. Proiectus eſt, id eſt proiicitur, In terram, id eſt terrenos, quia angeli hoc non prohibent, *& angeli eius*, id eſt alii dæmones, *Cum Deo miſſi ſunt*, permiſſione Diuina vel angelica, ſcilicet in terram: quia permittuntur poſſidere reprobos, qui Deo non adhærent quia porci ſunt. Matth. 8. Si eiicis nos mitte nos in gregem porcorum. Poteſt & hæc proiectio intelligi de damnatione. Proiectus eſt, id eſt proiicietur, ſcilicet in infernum in die iudicii, ne de cætero aliquem poſſit tentare. Tunc in perpetuum detrudetur cum dæmonibus in profundo inferni, vnde Gregorius immaniſſima bellua, ante iuſtorum oculos, æternis gehennæ ignibus mancipabitur. Draco, &c. vt prius, Deinde oſtenditur, in quid proiicietur. Proiectus eſt, id eſt proiicietur, ſcilicet in fine tunc enim ſancti angeli, & homines electi deuincent diabolum operante Diuina iuſtitia, quando in iudicio demergetur in infernum, vnde ſequitur. In terram, id eſt in infernum qui intra terram eſt ſecundum Gregorium, & ipſe etiam infernus quandoque terra dicitur, ratione firmitatis. Iob. 10. Terram miſeriæ, &c. Et angeli eius cum illo miſſi ſunt, quia dæmones cum ſuo principe mittentur in gehennam, vt de cætero non euagentur per mundum, ad decipiendum homines. Matth. 25. Qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Prima expoſitio videtur principalis in litera, per ea quæ ſequuntur. :Secunda autem ſuperabundans, tamen vera. Sed obiicitur, quia ſuper illud Draco: Dicit Gloſa pro violentis, Contrà. Damaſcenus. 2. Vbi violentiam alicui inferre non præualent. Item non ſeducit vniuerſum orbem: quia multi ſunt quos Dominus ab eo cuſtodit. Reſpondetur. ad Primum dicendum quod violentia dupliciter dicitur ſcilicet ſtricte, vt cum quis ad quid cogitur, ita quod nullo modo voluntas eſt ad illud. vt ſi quis moueat manum ad thurificandum idolo violenter, & ſic dæmones non poſſunt facere violentiam, vt dicit Damaſcenus. Alio modo poteſt dici large & minus propriè vt cum per terrores, & importunas ac longas tentationes & huiuſmodi tentant hominem; & ſic eſt quædam violentia, & ſic loquitur Gloſa. Iuxta hoc dicit Gregorius. Prius leniter ſubrepit, poſtmodum vero etiam violenter rapit. Ad aliud dicendum, quod aliter iudicantur vocabula quantum ad locutionis ſignificationem: aliter quantum ad loquentis acceptionem, quod ergo dicitur Vniuerſum orbem, intelligitur quantum ad reprobos qui ſunt maior pars orbis, vt Dicit Gloſa. Non tamen ſine causa ſic dicitur. Per hoc enim oſtenditur nequitia diaboli, qui ferè totum mundum decipit, *Et audiui*, quinta pars eſt, in qua oſtenditur ſanctorum exultatio de triumpho deiectoris ſcilicet Dei. Et Primo ponitur exultatio de deiectione hoſtium. Secundo ſubditur inuitatio aliorum ad gaudium Propterea lætamini. Tertio inuectio contra malos deiiciantes in vitium. Væ terræ. Circa primum Primo tangitur ſanctorum exultatio ſiue congratulatio. Secundo materia exultationis, Dicentem nunc facta eſt, Dicit igitur. *Et audiui*, quaſi dicat, ita proiectus eſt draco, & ea hoc ſancti in patria exultant: & hoc eſt quod dicit, Et audiui auditu interno. *Vocem magnam*. id eſt exulta-

A tionem magnam: Pſalm. Vox exultationis & ſalutis in tabernaculis iuſtorum, quia dextera Domini fecit virtutem. Secundum Haymonem. Hæc vox eſt deſiderium magnum ſanctorum de noſtra victoria. *In cælo*, id eſt in angelis ſanctis & animabus beatis. Nota Gloſ. Cum oſtendiſſet. De quo fit hæc exultatio oſtenditur cum dicitur, *Dicentem*, Primo autem oſtenditur exultationis materia in generali, Secundo in ſpeciali, Quia proiectus. Materia exultationis eſt in generali de dominatione & victoria Dei & Chriſti hominis, vnde circa primum Primo oſtenditur, dominatio Dei in ſua diuinitate. Secundo dominatio Chriſti in aſſumpta humanitate, Et poteſtas Dicit igitur, *dicentem*, hæc dictio & intrinſeca &

B mentalis in angelis & animabus beatis. *Nunc*, ſcilicet tempore gratiæ. *Facta eſt ſalus*, id eſt dominatio & honor, in ſaluando à malo per remiſſionem peccatorum, & conſeruationem in lucta tentationum. Iſaiæ 12. Ecce Dominus ſaluator meus, *Et virtus*, id eſt dominatio ſecundum quam ſuos iuuat in bono, ad operationem bonorum. Iſaiæ 11. Qui dat laſſo virtutem. *Et regnum*, id eſt dominatio ſecundum quam regit ſuos in profectu meritorum. Non enim ſufficit operatio bona, niſi proficiat vlterius. Supra 5. Feciſti nos Deo noſtro regnum &c. *Dei noſtri*, quaſi dicat, non draco, ſed Deus noſter obtinet dominatum, & intelligitur hoc de Patre, cui

C per appropriationem attribuitur potentia, licet æque conueniat tribus perſonis. Poteſt etiam intelligi de tota Trinitate, & dicit, Dei noſtri, ratione deuotæ dilectionis, & reuerentis ſubiectionis. Supra 5. Salus Deo noſtro, Item dicit, Facta eſt, quia ante aduentum non erat victus diabolus, ſed poſt per paſſionem Chriſti & merita iuſtorum & adiutoria angelorum, hæc autem tria prædicta facit Deus dominans in iuſtis, Liberat à malo, adiuuat in bono promouet in merito. Vel. Solus quantum ad incipientes qui à malo liberantur. Virtus, quantum ad proficientes, qui in bono fortiter progrediuntur, Regnum, quantum ad perfectos, qui ei deuote ſubiiciuntur, in eis enim completur illud Matth. 7. Adueniat regnum tuum. *Et poteſtas*, id eſt poteſtati-

D na dominatio. *Chriſti eius*, id eſt filii incarnati, qui eſt Chriſtus patris, qui ab eo ſecundum humanitatem vnctus. Pſalm. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ. vel quia ab eo ſingulariter dilectus. Matth. 4. Hic eſt filius meus dilectus, quaſi dicat, Chriſtus expulſo dracone dominatur iuſtis pro quibus eſt humanatus & paſſus. Daniel. 7. Poteſtas eius poteſtas æterna. *Quia proiectus*, hic in ſpeciali oſtenditur materia exultationis, & exponitur quomodo prædicta Deo conueniunt, quia videlicet iuſti Diuino auxilio deuincerent draconem, & ſic regnat Deus in eis. Et Primo oſtenditur deiectio diaboli. Secundo oſtenditur à quibus eſt deiectus ſeu victus, Et ipſi. Tertio per quid, Propter ſanguinem, vnde oſten-

E duntur iuſti vincere diabolum per fidei feruorem, in conſiderando & diligendo paſſionem, Propter ſanguinem. Item per fidei confeſſionem. Et propter verbum. Item per fidei operationem, quia fides facit iuſtos mortem ſubire vel paratos eſſe, Et non dilexerunt. Dicit igitur, *Quia*, quaſi dicat, vere Deus in iuſtis dominatur, quia, *Proiectus eſt*, id eſt procul ab electis eiectus diuina virtute, *Accuſator fratrum noſtrorum*, id eſt iuſtorum, qui per cognationem caritatis, ſunt fratres angelorum. Diabolus dicitur accuſare iuſtos, quia laborat facere eos accuſabiles apud Deum, & ideo ſe homo accuſare debet, nec coram Deo ſit accuſabilis, Prouerb. 18. iuſtus prior accuſator eſt ſui. *Qui accuſabat eos*. Hic

L

A oſtenditur quod officium accuſandi exercet in ſctum quando poteſt, quaſi dicat, tentando, inſtigando, faciebat eos accuſabiles, cum ipſos aliquo tempore decipiebat, ſed iam eis liberetis proiectus eſt, vel, Accuſabat, id eſt accuſabiles facere laborabat. *ante conſpectum Dei noſtri*, cui omnia nuda ſunt, Hebr. 4. Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, quaſi dicat, ad hoc accuſabat, vt Deus offenſas aſpiceret & puniret. *Die ac nocte*, id eſt in proſperis & aduerſis, ſecundum Gregorium, qui ſatagit per proſperitatem mollire, per aduerſa frangere. vel. Die ac nocte, Gloſ. continue, Nam nocte & die innigilat nocere hominibus. Iob. 30. Qui me comedunt non dormiunt, *& ipſi*, quaſi dicat, ita accuſabat B pugnando tentationibus, Et ipſi econtrario, *Vicerunt illum*, peccata adiiciendo, & deinceps tentationibus reſiſtendo, & in meritis proficiendo. Notetur autem in hoc, induſtria liberi arbitrii. Romen. 12. Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. *Propter ſanguinem*, id eſt propter fidem & conſiderationem & amorem ſanguinis Chriſti. Paſſio enim Chriſti deuote conſiderata & amata, roborat animam contra diabolum. 1. Petri. 4. Chriſto in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini, *Agni*, id eſt Chriſti piiſſimi, innocentiſſimi pro hominibus immolati, vnde præcepit Dominus vt poſtes domus linirentur ſanguine agni paſchalis, vt C ſic liberarentur ab exterminatore. Exodi 12. Poſtes ſunt intallectus & affectus, *Et propter verbum teſtimonii ſui*, id eſt propter verbum quo teſtificati ſunt, fidem & veritatem catholicam; vel prædicando vel in tormentis perſiſtendo. Gloſ. quia non tacent vbi neceſſe eſt. Act. 4. Virtute magna reddebant &c. Roman. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. *Et non dilexerunt animas ſuas*, id eſt vitas animales hoc eſt corporales. *Vſque ad mortem*, exclusiue, id eſt. Non ita dilexerunt vitam corporis, vt mortem timuerent pati pro Chriſto. Ioan. 12. Qui amat animam ſuam &c. Act. 20. Non facio animam meam pretioſiorem me. Vel non fouerunt carnem, ita quod animæ perirent, vt dicit Gloſ. Matth. 10. Qui autem perdiderit. D Propterea quia diabolus deuictus eſt, & à iuſtis expulſus, *Lætamini*, pro honore Dei & ſalute hominis, *cæli*, id eſt maiores iuſti, per viam altam cæleſtes, *Et qui habitatis in eis*, ſcilicet minores iuſti. Minores enim vt actiui, habitent in viris perfectis, vt in contemplatiuis; quia eis innituntur, & ab eis doctrinam exemplum, & ſuffragium ſuſcipiunt, Cœli, ſunt angeli per gloriam cleri & alti. Omnes autem iuſti habitant in eis; quia angeli omnes iuſtos tuentur & iuuant, Magna vtique lætitia agenda eſt de deiectione diaboli, & ſalute humana. Iſaiæ vltimo. Lætamini cum Hieruſalem, & exultate cum ea omnes qui diligitis eam. Nota quod Ioannes audiuit vocem quandam magnam dicentem. *Nunc facta eſt*, & videtur vox illa dixiſſe omnia quæ ſequuntur, vſque E ibi, & poſtea vidi, Per hoc autem intelligitur quod angeli gaudent de dæmonum eiectione, quia ſcilicet iuſtis non præualent, & ſe inuicem inuitent ad gaudium & omnes iuſtos, qui debent in ipſis angelis habitare, per deſiderium & fulcimentum, vel inuitant iuſtos perfectos & imperfectos, per hoc etiam quòd vox illa ſubdit, Væ terræ & cætera, intelligitur quod angeli zelo iuſtitiæ indignentur contra malos, qui Deo, iuſtorum protectori, non adhærent, & diabolo ſubiiciuntur. Ex hoc etiam intelligitur, quod diabolus circa finem mundi, grauius malis nocebit, *væ terra*, hic ponitur inuectio contra malos, qui per diabolum ſunt demergendi in vitium. Sancti enim

A angeli non acceptant, quod reprobi à Deo ſuo recedunt, Væ terræ, quaſi dicat, vos boni lætari poteſtis, ſed Væ, id eſt magnum malum accidet Terræ, *Et mari*, id eſt vniuerſis reprobis. Terra dicuntur falſi Chriſtiani, qui terram amant? licet fidem informem retineant. Mare, ſunt infideles, qui ſunt in profunditate & amaritudine errorum, vel. Terra, ſunt obſtineti in vitiis, & ſi non multa genera vitiorum multiplicent, vt alii multi. Mare, fluentes de vitiis in vitia, vt qui multa genera peccatorum accumulent. Vnde autem erit Væ, oſtenditur cum ſequitur, *Quia aſcendit*, iam de præterito cum vident ſe à iuſtis expelli, Deſcendit, inquam à iuB ſtis, in quibus fuerat per ſuggeſtionem, *Ad vos*, vt in vobis faciet manſionem. Matth. 12. Cum immundus ſpiritus exierit ab homine &c. Quid autem ex hoc Væ accidat oſtenditur cum ſubditur, *Habens iram magnam*, quia videt ſibi multos ſubtrahi, & ideo nititur alios occupare, ne ſolus damnetur vt dicit Gregorius, Ex hoc autem augetur iræ malitia; quia videt modicum tempus reſtare vſque ad finem mundi, vnde ſequitur. *Sciens*, per hoc quod antiquum eſt à principio, & videt mundum iam diu duraſſe. Item videt plurima quæ in Scriptura prædicta, vel præfigurata fuerant iam impleta eſſe, & forſan aliis modis. *Quod modicum tempus habet*, ſciC licet ad ſeducendum homines. Modicum inquam, vſque ad conſummationem ſeculi, quia à paſſione Domini vſque ad diem iudicii, modicum tempus eſt, reſpectu temporis quod præceſſit. Multæ enim ætates mundi præceſſerant, 1. Ioann. 2. Filioli nouiſſima hora eſt. 1. Cor. 10. Nos ſumus in quos fines ſeculorum deuenerunt, tanto autem grauius tentet, ſi permittatur; quanto propinquius finis mundi inſtat, vt tangit Gloſ. Poteſt autem aliter hoc intelligi pro tempore vltimo, ſcilicet pro tempore antichriſti, quia tunc grauius tentabit, videns modicum tempus reſtare vſque ad iudicium: & ſecundum hoc dirigitur ſermo ad eos, qui in vltimis temporibus erunt. Væ terræ &c. Gregorius ſuper hunc locum dicit, Antiquus hoſtis extrema mundi, atroD cius aggredietur: conſideret quippe quod iuxta ſit, vt licentiam amittat nequiſſimæ libertatis, tunc in iræ feruorem ſe dilatat, ne, qui in beatitudine ſtare non potuit, in damnationis ſuæ foueam cum paucis ruat. Obiicitur Primo de hoc quod dicitur, Proiectus eſt, quia nondum eſt à iuſtis deuictus, quandoque enim præualet eis, & quidam ruunt. Reſpondetur Dicendum quod duplex eſt deiectio diaboli, Semiplena. Et hoc modo eſt in ſtatu viæ: quia licet iuſtos tentet, & quibuſdam quandoque præualeat, tamen plurimi iuſti omnino ipſum deuicerunt, ita quod poſt iuſtificationem à peccatis, nunquam poſtea mortaliter peccant: & in ſtatu ecclesię vno die multa millia iuſtorum, martyrium ſuſtinebant, & ideo dicitur, Nunc facta eſt ſalus & cætera, De hoc valde lætandum eſt. Si autem aliqui cadunt, ex eleE ctis non præualet eis finaliter, quia reſurgunt. Item eſt Plena, & hoc erit in fine mundi de prima principaliter videtur littera loqui. Secundo obiicitur de hoc quod dicit, Accuſator. Nunquid enim vocat vel adducit coram iudice? Reſpondetur Diabolus dicitur accuſare potius facto & deſiderio quàm verbo accuſatorio, ſcilicet, quia homines accuſabiles facit, per tentationes deiiciendo, vel accuſabiles facere laborat Vnde Haymo. Accuſatio diaboli nil aliud eſt, quam ad malum præcipitatio, tunc accuſat, quando dignos accuſatione reddit non loquendo exterius, ſed interius odiendo, hoc etiam modo exponit Gloſa. Veruntamen ſi opportunum ſibi videret accuſaret

coram

coram ſanctis angelis vel Dei homines, vel verbo interiori vel verbo exteriori, in corpore aſſumpto. Tertio obiicitur de Gloſa quæ dicit Officium diaboli eſt accuſare, Contrà. Nullus habet officium peccandi, cum omnibus peccatum interdicatur. Item à quo habet illud officium? Reſpondetur Officium poteſt dupliciter dici ſcilicet ſtricte vel large. Proprie vel ſtricte dicitur deputationem alicuius rationalis creaturę à ſuperiori factam ad actum licitum vel ſalubrem ſicut hominis & angeli officium eſt ſeruire Deo, & prælati officium eſt vigilare pro ſubditis. Large, dicit deputationem alicuius creaturæ ad aliquem actum licitum vel illicitum ſiue deputatio ſit à ſuperiori, vel ab alio vel à ſeipſo facta, ſicut officium latronum eſt furari. Non ergo primo modo, ſed ſecundo officium diaboli eſt accuſare, quia ſcilicet ipſe per ſuam malitiam, ſe ad nocendum hominibus deputauit. Ad aliud dicendum, quod à ſua malitia illud officium habet, & à permiſſione diuina, quantum ad poteſtatem nocendi: quia nihil poteſt, niſi permiſſus. Quarto obiicitur de hoc quod dicunt: Fratrum noſtrorum, quia nomen fratris importat vnitatem naturæ, ſicut omnes homines dicuntur fratres, quantum ad vnitatem naturæ humanæ, & omnes homines dicuntur proximi. Reſpondetur Eſt fraternitas naturæ, & hæc importat naturæ vnitatem ſicut obiicitur. Item gratiæ, ſicut iuſti ſunt fratres etiam non habito reſpecto ad communitatem naturę humanæ, & ſic iuſti ſunt fratres angelorum, ſcilicet fraternitate gratiæ & caritatis & participationis eiuſdem hæreditatis, de prima obiicitur. Quinto obiicitur, de hoc quod dicitur Non dilexerunt animas ſuas, quia qui Deo ſeruit, animam ſuam diligit, vnde de iniuſto dicitur in Pſal. Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam Reſpondetur. Nomen animæ dupliciter accipitur, quandoque pro ſubſtantia ſpirituali. Deuter. 4. Cuſtodite ſollicite animas veſtras, & ſic iuſti animas ſuas diligunt, & ſic obiicitur. Quandoque pro vita corporali Leuitici 17. Anima omnis carnis in ſanguine eſt, quia ſcilicet ſanguis operatur ad vitam naturalem corporis, & ſic iuſti odio habent animam, quantum ad hoc vt propter eam non peccent. Ioan. 12. Qui odit animam ſuam, &c. Et ſic accipitur hic. *Et poſtquam vidit draco*, hic agitur de profectu eccleſiæ in perſequutione aperta, ſecundum Gloſ. Primo autem de perſequutione eccleſiæ quantum ad maiores. Secundo quantum ad minores. Et iratus eſt. Circa primum Primo agitur de perſequutione diaboli. Secundo de importunitate perſecutionis, Et miſit ſerpens, Vtrobique autem proficit eccleſia ad vitam per gratiam, vnde circa primum Primo agitur de perſequutione diaboli contra eccleſiam, Secundo de profectu eccleſiæ per gratiam, Et data ſunt. Dicit igitur. *Et poſtquam*, ita ſuccubuit draco in perſecutione occulta, *& poſtquam vidit quod proiectus eſt*, id eſt diuina virtute, & auxilio angelorum à iuſtis procul expulſus. *In terra*, id eſt terrenos. *Perſecutus eſt mulierem*, aperta perſequutione. Nota Gloſ. cum videt diabolus, &c, *Quæ peperit maſculum* vt ſupra. Ab hoc filio habet eccleſia adiutorium: contra perſecutionem apertam, ſicut contra occultam, ſicut dicit Gloſ. Prouerb. 3. Dominus erit in latere tuo &c. *& data*, hic oſtenditur profectus eccleſiæ in ipſa perſecutione & Primo tangitur gratia data eccleſiæ, Secundo effectus ipſius gratiæ, Vt volaret. Huius autem effectus eſt, quia gratia mentem eleuat in contemplationem & per hoc facit in perſecutione proficere vnde tangitur duplex effectus. Primus, eleuatio mentis. Secundus profectus in mentis, Vbi alitur, Dicit igitur, *Et data ſunt*, in

A remedium contra perſequutionem. Per hoc patet, quod ſi quis non ſuccumbit in aduerſis, hoc donum Dei eſt. Pſal. Salus iuſtorum à Domino, & protector eorum in tempore tribulationis. *Mulieri*, ſcilicet eccleſiæ. *Alæ duæ*, ſcilicet contemptus mundi, & deſiderium præmii, quæ animum eleuant quaſi alæ, vel duo teſtamenta, vel dilectio Dei, propter quem ſuſtinet, & dilectio proximi etiam à quo perſecutiones ſuſtinet. Iuſti enim etiam ſuos perſecutores diligunt. Matth. 5. Diligite inimicos veſtros &c. vel vita actiua & contemplatiua, quæ ſignantur per Magdalenam & Martham Ioan. 11. Specialiter autem & maxime duæ alæ ſunt, Meditatio intima, & Affectio calida. Hæc enim duo valde eleuant ad contemplationem. Propter hæc duo B dicitur Iob. 29. In arduis ponet nidum ſuum, *aquila magna*, per has alas magnam eleuationem ſui facit eccleſia ad diuina, ſicut aquila magnas alas habet: & per donum ſibi datum fixum habet intuitum in Deum. Iſaiæ 40. Aſſument pennas vt aquilæ, *vt volaret*, id eſt celeriter & expedite virtuoſe in altum ſe per contemplationem eleuaret. Pſalm. Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? *In deſertum*, id eſt in cælum, quod deſertum eſt ab angelis apoſtatis, & deſertum ab hominibus iniuſtis. Quando enim iuſti tribulantur, eleuant mentem ad conſiderationem præmii vt leuius ferant. Gregorius, Conſideratio præmii, minuit vim flagelli. *In locum ſuum*, quaſi C dicat, volans in deſertum volat in locum ſuum, quia in cælo ſicut in loco ſuo debet anima quieſcere, quia propter cælum facta eſt. Philipp. 3. Noſtra conuerſatio in cælis eſt. Oſtenditur autem hic manifeſte profectus eccleſiæ: ſuperius enim dictum eſt quod mulier fugit in ſolitudinem: hic autem dicitur quod volauit in deſertum alis ſibi datis, per quod notatur augmentum gratiæ & maior profectus eccleſiæ, quia volare plus dicit quam fugere; quia auis volans celeriter & expedite tranſit nec terram pedibus tangit. *Vbi alitur*, id eſt in quo loco ſiue deſerto exiſtens per contemplationem, Nutritur autem à ſuo nutritio patre ac ſponſo, alimento ſcripturæ, cibo internæ doctrinæ cœlitus infuſæ, & paſtu intimæ conſolationis, & Manna ſacramentalis refectionis. Nam D contemplatiui magnam ſpiritus refectionem ſuſcipiunt ex ipſius dominici corporis refectione, Hoc eſt Manna quo paſcit Dominus filios Iſrael in deſerto, Sapient. 16. *Per tempus*, ideſt per annum. *Et tempora*, id eſt duos annos. Et *dimidium temporis*, id eſt dimidium annum. Hoc eſt Dominus paſcit eccleſiam, toto tempore quo ſubſiſtit eccleſia fundata per Chriſti prædicationem tribus annis & dimidio factam, & ſic intelligitur tota duratio eccleſiæ in ſtatu viæ, à paſſione Domini vſque ad finem mundi, vel poteſt intelligi de tempore antichriſti? quia tunc apertiſſime draco eccleſiam perſequetur, & tunc perfecti volabunt per contemplationem in E cælum, vbi nutrientur, quamdiu durabit antichriſtus, ſcilicet tribus annis & dimidio. Vtroque modo expoſitum eſt ſupra eodem, diebus mille ducentis ſexaginta. *A facie*, quaſi dicat, ita alitur eccleſia à facie. *Serpentis*, id eſt vt per hoc protegatur à præſentia impugnationis, quæ fit per diabolum, qui dicitur Serpens, propter aſtutiam & venenum malitiæ quo intoxicat per errorem & peccata, vel vt volaret à facie ſerpentis. Pſal. Propter nomen tuum deducet me & enutries me. Aliter ab illo loco, vt volaret in deſertum, ideſt, in quietem ſiue internum ſecreti mentis, vbi non eſt tumultus vanitatis mundanę ſiue in cogitatu importuno, ſiue in affectionibus &

deſideriis. Ideo rectè dicitur deſertum. In hoc deſerto A
inueniunt conſolationem iuſti in preſſuris, ibi enim
cognoſcuntur omnia eſſe vana, quæ ſunt mundi.
Haymo. Solet hoc eſſe ſanctorum proprium, vt quo
magis preſſuris anguſtiantur in terra, eo magis pen-
na contemplationis eleuentur ad ſumma. In locum
ſuum, quia internum ſecretum ſiue quies mentis,
eſt animæ locus, vbi quieſcere debet, de quo ſupra
eodem. Vbi habet locum &c. Vbi, id eſt in quo in-
terno ſecreto. Aliter & cætera, vt prius. *Et miſit*,
hic agitur de importunitate perſecutionis; quia non
ſemel tantum perſequitur, ſed pluries: & ſemel vi-
ctus non deſiſtit. Poſtquam enim in occulta pugna
deuictus eſt, pugnat perſequutione aperta. Et cum
in illa ſolus deuictus eſt, vt iam præmiſſum eſt: datæ B
ſunt mulieri & cætera, adhuc perſequitur, vt hic di-
citur Et miſit, Primo autem oſtenditur importunitas
perſequutionis diabolicæ. Secundo auxilium præſti-
tum eccleſiæ, Et adiuuit, quaſi dicat, ita mulier
volauit ad euadendum perſequutionem diaboli, &
tamen. *Miſit*, id eſt emiſit ſerpens, id eſt diabolus
aſtutus & malitia venenoſus. *Ex ore ſuo*, id eſt ex
inſpiratione, quia inſpirat impiis vt perſequantur
iuſtos, vel, Ex ore ſuo, id eſt, ex perſuaſione malo-
rum, qui ſuadent aliis perſequi iuſtos: Mali enim
ſunt quaſi os diaboli, quia per eos loquitur & ſuadet
mala. *Poſt mulierem*, bene dicitur poſt, quia tribu- C
latio eam non attingit, quia non deiicit, Emiſit in-
quam, *Aquam tanquam flumen*, id eſt tribulatio-
nem inondantem & magnam ad modum fluminis.
Threnorum. 3. Inundauerunt aquæ ſuper caput
meum. *Vt eam*, ſcilicet mulierem, id eſt eccleſiam.
Faceret trahi, ad peccatum, *A flumine*, id eſt à
vehementia tribulationis, quaſi dicat, Licet eccle-
ſia habeat adiutorium contra perſequutionem dia-
boli, & ipſum vincat, tamen inſpirat & ſuggerit
impiis, vt eccleſiam per tribulationes perſequantur,
vt ſcilicet eccleſia cadat in aliquod peccatum, ſed
Dominus conſeruat eccleſiam. Canticorum vltimo.
Aquæ multæ non potuerunt extinguere, *Et adiuuit*,
hic oſtenditur auxilium præſtitum eccleſię. Et Primo
oſtenditur in generali. Secundo in ſpeciali, Et ape-
ruit. Dicit igitur, *Et adiuuit terra*, id eſt Chriſtus D
factus particeps noſtræ terrenitatis, id eſt mortali-
tatis. *Mulierem*, id eſt, eccleſiam dando ei vires
patiendi aduerſa, merito & exemplo ſuæ paſſionis,
& virtute ſuæ reſurrectionis, & refectione intimæ
conſolationis, Pſalm. Dominus mihi adiutor, non
timebo quid faciat mihi homo. Deinde in ſpeciali
ſubditur, *& aperuit terra os ſuum*, id eſt Chriſtus
omnia ſibi inflicta in paſſione, ſuſtinuit gratanter
omnia libenter bibens, ad modum hominis aperien-
tis os ſuum, & per hoc tum merito, tum exemplo,
dedit eccleſiæ virtutem finaliter ſuſtinendi, vnde ſe-
quitur, *& abſorbuit*, id eſt fecit abſorberi, id eſt
lætanter ſuſtineri. *Flumen*: id eſt inundationem tri-
bulationum. *Quod miſit draco ex ore ſuo*, id eſt dia-
bolus de ſua inſpiratione ſiue ſuggeſtione, quia ſug-
gerit malis vt perſequantur eccleſiam. Et ſic de ore E
ſuo mittit flumen contra eam, quaſi dicat, Eccleſia
perſecutionem ſuſtinet à diabolo per impios: ſed à
paſſione Chriſti, habet adiutorium ad bibendum
gratanter omnia. 1. Petri. 2. Chriſtus paſſus eſt pro
nobis, vobis relinquens exemplum: vel, Abſorbuit,
id eſt per gloriam ſuæ reſurrectionis omnes tribula-
tiones eccleſię conſumpſit, quia per reſurrectionem
omnia ſuſtinere docuit, cum ipſum præmium oſten-
dit. Auguſtinus in lib. de patientia: Vis deſiderio-
rum facit tolerantiam laborum & dolorum, vel.
Aperuit &c. id eſt Chriſtus aperit latitudinem mi-
ſericordiæ ſuæ, miniſtrans electis intimam conſola-
tionem, vel per hoc Abſorbuit, id eſt annulat tri-
bulationem immiſſam contra eccleſiam, hoc eſt
facit eam libenter ferre. Poteſt & aliter Terra in-
telligi, ſcilicet perfectiores in eccleſia qui ſtabiles
ſunt, & portant eccleſiam; vt terra, quæ ſupra
ſunt, Terra, id eſt perfectiores. Adiuuit, id eſt ad-
iuuant quia quod tunc vidit, ſignabat illud quod in
eccleſia ſit. Mulierem, id eſt eccleſiam: Et ape-
ruit terra os ſuum, id eſt iuſti perfecti ſe paratos
exhibent ad ſuſtinendum aduerſa, ſicut qui os ape-
rit in ſiti ſe parat ad bibendum. Et abſorbuit flu-
men, id eſt gratanter tribulationes magnas ſuſtinet,
& ſic eccleſia iuuatur, & per hoc ſtat eccleſia & deij-
citur Draco: hoc autem fiet maxime tempore anti-
chriſti & fit nunc quantum ad aliquos & factum fuit
tempore martyrum. Act. 21. Ego autem non ſo-
lum alligari &c. Sed quomodo agit de paſſione &
reſurrectione Chriſti, cum poſt eam contingant hu-
iuſmodi tribulationes? Reſpondetur. Quia in paſ-
ſione & reſurrectione data fuit carnaliter virtus ad
ſuſtinandum. Item & ſi paſſio & reſurrectio tranſie-
runt tempore, manent tamen effectu & virtute. De
his ergo agitur conſequenter ex eis contra aduerſa
Et iratus, hic agitur de perſequutione, quantum
ad minores contra quos pugnat diabolus, maxime
cum non poteſt maiores deiicere, & Primo oſtendi-
tur motiuam ad præliandum. Secundo ipſum præ-
lium, Et abiit, Tertio oſtenditur quibus præualet in
præliando. Et ſedit, Motiuum autem eſt ira, quia
non præualet maioribus, Et iratus, quaſi dicat ira tur-
uatur eccleſia. *Et draco*, id eſt diabolus violentus
fortis & aſtutus *Iratus eſt*, id eſt ira contra motus. *In
mulierem*, id eſt contra ęccleſiam, ſcilicet quia ma-
iora membra non poteſt deiicere. Geneſis 3. Inimi-
citias ponam inter te & mulierem & incitatus ira,
abiit, ab iſtis recedens cum eos vincere non poteſt,
facere, id eſt parat facere, *prælium*, immittendo tri-
bulationes corporales, vel impias perſuaſiones per
hæreticos vel alios, *cum reliquis*, ſcilicet cum mi-
noribus, *de ſemine eius*, id eſt de eius progenie ſpi-
rituali, quos ſcilicet procreauit ſemine verbi Dei.
1. Petr. 1. Renati non ex ſemine corruptibili, ſed
incorruptibili per verbum Dei viui &c. Acrius au-
tem perſequitur bonos quàm malos, vnde dicit
Qui cuſtodiunt mandata Dei, per operationem, &
ideo vult eos ad frangendum peruertere, ſicut in
primis parentibus, Cur præcepit vobis Deus? &
cætera Geneſ. 3. *Et habent teſtimonium Ieſu*, per
audacem confeſſionem, quaſi dicat illos minores
ſpecialius impugnat, qui ſunt obedientes, in man-
datorum impletione, & ſunt conſtantes in fidei
confeſſione. Primum pertinet ad mores. Secun-
dum ad fidei expreſſionem, cum neceſſe eſt inter
tormenta. Rom. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore
confeſſio fit ad ſalutem, *Et ſedit*. Hic oſtenditur qui-
bus præualet, ſcilicet quibuſdam qui ſunt infructuoſi
& reprobi, vnde dicitur. Et ſedit, quaſi dicat, ita
pugnat cum minoribus, maxime cum iuſtis, non ta-
men præualet ouibus minoribus. Et hoc eſt quod di-
cit, Et ſedit, id eſt ſedet ſcilicet moram faciens, &
dominans, *ſuper arenam*, id eſt ſuper homines malos,
infructuoſos, viles, fluidos ſiue labiles, & retinentes
veſtigia vitiorum ſicut arena ſterilis eſt vilis, fluida
& retinens impreſſa veſtigia, *Maris*, id eſt mundi.
Mali enim ſunt arena maris, quia ad mare id eſt
ad mundum pertinent quem diligunt, cuius amari-
tudinem quaſi dulcedinem bibunt. Pſalm. hoc mare
magnum & ſpatioſum &c. Non dicit ſupra petram:
quia non dominantur nec præualent ſolidis, & ideo
conuertunt

conuertunt ſe ad arenam. Sed quid eſt quod dicitur. Abiit ſcilicet à maioribus, Vnde Gloſ. Iſtos iam deſerens. Non enim videtur dare quietem iuſtis cum ſit nequitia plenus, Reſpoodetur. Dicendum qood licet ſemper deſiderat nocumẽtum iuſtorum tamen quandoque quoſdam ad tempus ſaltem modicum deſerit ratione. Voa eſt vt cum eoa videt conſtantes, alios deiicere laboret, ſicut hæc litera dicit. Alia eſt vt iuſtos ſecutiores reddat & poſt facilius deſpiciat. Gregorius. Ad tempus recedit, non vt malitiæ poteſtatem præbeat, ſed vt corda quæ per quietem ſecura reddiderit, repente facilius euertat. Tertia ratio, quia Dominus non permittit vt ſemper tentet eoſdem iuſtos maxime perfectos. Gregorios. Formidari non debet, qui nihil niſi permiſſus valet. Item obiicitur de ordine, quia fides eſt ante opera, Quare ergo prius de operibus loquitur: Reſpondetur. Et ſi fides prius ſit tamen opera cum fide ſunt digniora, & vtiliora, quam fidei confeſſio in ore. Item caritas, per quam fit obſeruantia mandatorum maior eſt, vt dicit Haymo, quam aliæ virtutes. Item ipſa opera faciunt hominem conſtantem ad confiteudum nomen & fidem Chriſti.

A eſt plaga mortis. Et fecit ſigna magna, vt etiam ignem faceret de cælo deſcendere in terram in conſpectu hominum. Et ſeduxit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladii, & vixit Et datum eſt illi vt daret ſpiritum imagini beſtiæ, & vt loquatur imago beſtiæ, & faciet vt quicunque non adorauerint imaginẽ beſtiæ, occidantur. Et faciet omnes puſillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & libe-
B ros & ſeruos habere characterem in dextera manu ſua, aut in frontibus ſuis, & ne quis poſſet emere aut vendere, niſi qui habeat characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius. Hic ſapientia eſt. Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ Numerus enim hominis eſt; & numerus eius ſexcenti ſexagintaſex.

CAP. XIII.

ET vidi de mari beſtiam aſcendentem, C.
habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua eius decem diademata, & ſuper capita eius nomina blaſphemiæ. Et beſtia quam vidi, ſimilis erat pardo, & pedes eius ſicut pedes vrſi, & os eius ſicut os leonis. Et dedit illi dràco virtutem ſuam, & poteſtatem magnam, Et vidi vnum de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem, & plaga mortis eius curata eſt. Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiá. Et adorauerunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & ado- D
rauerunt beſtiam, dicentes: Quis ſimilis beſtiæ: & quis poterit pugnare cum ea? Et data eſt ei os loquens magna, & blaſphemias; & data eſt ei poteſtas facere menſes quadragintaduos. Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum blaſphemare nomen eius, & tabernaculumu eius, & eos qui in cælo habitant, Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gẽtem, & adorauerunt eam omnes qui inhabitabant terram, quorum non ſunt E
ſcripta nomina in libro vitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi, Si quis habet aurẽ, audiat. Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadet, qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia & fides ſanctorum. Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo, ſimilia agni, & loquebatur ſicut draco Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu eius & fecit terram & habitantes in ea, adorare beſtiam primam, cuius curata

CAP. XIII.

C. E*T vidi*, hic agitur de profectu eccleſiæ ſub tempore antichriſti, Quoniam autem non eſt perficere ſine diuino adiutorio: ideo Primo ad præmunitionem oſtenditur tribulatio ſienda ſub antichriſto. Secundo, ad conſolationem ſubditur auxilium conferendum à Chriſto, quartodecimo capite, Et vidi, & ecce agnus. Circa primum Primo oſtenditur perſecutio facienda ab antichriſto, mediantibos principibus. Secundo mediantibus pſeudoprædicatoribus, Et vidi aliam beſtiam. Circa primum notatur quod perſequutio fiet per ipſum & per alios multos, qui erunt ſubiugati diabolo, vnde de aliis peruerſis, & de ipſo antichriſto, agitur ſub ſimilitudine beſtiæ ha-
D bentis multa capita & cornua. Hæc beſtia eſt corpus hominum multum peruerſorum; Capita ſunt principes qui eis præſidebuot, vnum autem illorum capitum principale erit antichriſtus Primo ergo deſcribitur ipſa beſtia. Secundo, poteſtaa eidem exhibita Et dedit illi draco virtutem. Tertio pugna beſtiæ cum eccleſia. Et datum eſt illi bellum facere, Quarto pœna beſtiæ debita. Si quis habet aures. Quinto profectus ſiue meriti materia, hic eſt patientia. Beſtia vero deſcribitur, Primo quantum ad originem. Et vidi de mari, Secundo quantum ad eleuationem, Aſcendentem, Tertio quantum ad capitum diſpoſitionem, Habeotem capita ſeptem. Quarto quantum ad coloris varietatem, Et beſtia quam vidi. Quinto, quantum ad pedum qualitatẽ, Et pedes. Sexto quan-
E tum ad oris voracitatem, Et os eius. Dicit igitur, *Et vidi*, qoaſi dicat. Ita draco laborat ad deiiciẽdos homines, & ad hoc multitudinem peruerſorum ſibi inſtituet, maxime tempore antichriſti, per quos alios deiiciat: & hoc eſt quod dicit Et vidi, ſcilicet interno viſu. *Beſtiam*, ideſt corpus, ſiue numeroſitatem hominum peruerſorum beſtialiter viuentium, & alios crudeliter deuorantium, ſcilicet vel nocumento ſpirituali val corporali, videtur autem hæc beſtia intelligenda multitudo malorum, non omnium; ſed eorum qui ſunt peruerſiores, & per qoos diabolus decipit alios: hoc enim ſignificat nomen beſtiæ, in hac autẽ intelliguntur & minores in dignitate ſeculi. & etiam maiores, quorum capita quidam ſunt

aliorum, ſcilicet principes: & inter hos vnus maximus erit antichriſtus, ſicut infra ſequitur, vnde de hac beſtia videtur hic principaliter agi, ratione antichriſti qui eſt vnum principale caput ipſius beſtiæ. De beſtia hac quantum ad corpus peruerſorum. Iſaiæ 35. Mala beſtia non aſcendet per eam. *Aſcendentem*, ideſt ſe eleuantem ſiue extollentem ad mala, vel ad nocendum fidelibus, ſed tolluntur in altum vt lapſu grauiore ruant. Lucæ 13. Qui ſe exaltat humiliabitur, *De mari*, id eſt de mundo tempeſtuoſo per tribulationes & tentationes, & amaro per tranſgreſſiones, quia ea diuerſis nationibus mundi colligetur hæc beſtia, de hoc Mari Pſal. Hoc mare mare magnum & ſpatioſum vel, de Mari, ideſt de conſortio malorum, erunt quidam peiores & peruerſiores, qui hic dicuntur beſtia, & per alios malos iuuabuntur ad eleuandum ſe contra fidales, vnde Gloſ. Per alios malos ſe extollentem. *Habentes capita*, Hic tertio agitur de beſtia, quantum ad capitum diſpoſitionem; quia vidit beſtiam habentem ſeptem capita, cum decem cornibus & decem diadematibus. Sub ſimilitudine autem capitum & aliorum prædictorum deſcribitur beſtia, quantum ad quatuor. Primo, quantum ad principum multitudinem, Secundo quantum ad malitiæ peruerſitatem, Et cornua decem. Tertio quantum ad iactantiæ faſtuoſitatem, Et ſuper cornua, Quarto quantum ad blaſphemiæ temeritatem, Et ſuper capita Dicit igitur, *Habentem capita ſeptem*, id eſt vniuerſos peruerſos principes, ſeptem vitiis repletos, qui erunt capita aliorum in hac beſtia. Et ſicut maiores erunt dignitate, ita & peruerſitate. Ita periculoſa eſt dignitas. Amos 6. Væ vobis qui opulenti eſtis ſupra ſion, & confiditis in monte Samariæ, optimates capita paruulorum, horum autem vnum principale caput erit antichriſtus, ſicut infra dicitur, & per hos principes multum nocebit draco, *& cornua decem*, idest omnes peruerſos per quos ipſi principes malitioſe impugnabunt decalogum. Principes enim per ſuos miniſtros, & alios adiutores ſiue per regna ſibi ſubiecta compellent vel minis vel damnis vel flagellis vel alio modo per malitiam fideles ad tranſgrediendum præcepta diuina ſicut animalia cornua ſuis cornibus impugnãt alia. Ideo tales miniſtri & adiutores per decem cornua ſignantur, ſecundum Gloſ. ſupra 12 Ecce draco magnus rufus, vel per cornua intelliguntur ipſi principes qui dicuntur capita inquantum ſuper homines ſibi ſubditos regnant. Dicuntur etiam cornua, inquantum diuina præcepta impugnant, frangendo in ſe, & faciendo frangi in aliis, ſicut Gloſa vult. *Et ſuper cornua eius*, ideſt ſuper adiutores, & miniſtros principum vel ſimiliter ipſos principes. *Decem diademata*, ideſt victoriæ de proiectione fidelium per tranſgreſſionem decem præceptorum, quaſi dicat. Iactabunt ſe faſtuoſe de victoria, quam dicent ſe de fidelibus obtinuiſſe, facientes eos decalogum violare, ſupra 9. Et ſuper capita earum tanquam coronæ, *Et ſuper capita eius*: id eſt ſuper principes, *beſtia*, id eſt multitudinis peruerſorum, erunt *Nomina blaſphemia*, quia principes valde blaſphemabunt Chriſtum, & hoc manifeſte, ideo dicitur: Super capita, quia illa blaſphemia erit maxima, ideo dicitur, Nomina blaſphemiæ. Quod enim videt nomina blaſphemiæ in illis capitibus, ſignat magnitudinem blaſphemiæ quia expreſſe dicitur Nomina. Per hoc enim oſtenditur, quod magna & expreſſa & aperta erit blaſphemia. Maxime autem blaſphemabit vnum ex illis capitibus ſcilicet antichriſtus de quo ſupra eodem Et aperuit os ſuum &c. *Et beſtia quam vidi*, ideſt peruerſorum multitudo *Similis erat*, ideſt erit, *Pardo*, in varietate ſententia-

A rum, quia vnus habebit vnam, & alius aliam, & in eodem variabuntur errore, ſicut ſolet fieri in hæreticis, in quibus tamen ſententiis multi conuenient, vel Similis, in varietate ſimulationum, quibus celabunt quædam vitia. Item in impatientia & crudelitate. Pardus enim eſt beſtia varietate diſcolor impatiens & ſæuiſſima, Ieremiæ 13. Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, & pardus varietates ſuas &c. *Et pedes eius*, ideſt illi qui mittentur à principibus deputati ad pergendum vel obſequendum ſicut pedes. Qui inquam erunt pedes beſtiæ, quia alios iuuabunt ad malum erunt ſicut. *Pedes vrſi*: ideſt fortiter & ferociter conculcabunt fideles. Vrſus enim eſt animal ferox & fortiſſimum in pedibus, quibus & pedibus conculcat

B Daniel. 7. Et ecce beſtia alia ſimilis vrſo, *& os eius*, ideſt malitia inhians ad deuorandum fideles tormentis, & errorum documentis, erit ſicut *Os leonis*, per crudelitatem deuorantem, ſupra 9. Dentes earum ſicut dentes leonum erant, vel, Os eius, id eſt maiores in peritia loquendi, Sicut os leonis, quia deuorabunt alios voragine doctrinæ, Fœtebunt ei ora io doctrina vt tangit Gloſ. *Et dedit illi*, hic agitur de poteſtate beſtiæ quam dabit ei draco, & cuius vſum permittet, & tamen antichriſtus ſimulabit ſe habere maiorem poteſtatem quàm hanc, per hoc decipientur non pauci. Primo ergo agitur de poteſtate data beſtiæ à diabolo. Secundo de poteſtate permiſſa à

C Deo Et datum eſt ei os. Circa primum agitur de poteſtatis collatione, Secundo de maioris ſimulatione, Et vidi vnum. Tertio de hominum deceptione, Et admirata eſt. Dicit igitur. *Et dedit illi*, id eſt, dabit multitudini peruerſorum, *draco*, ideſt diabolus ferox violentus, aſtutus vt draco, *virtutem tuam*, ad operationem miraculorum, *& poteſtatem magnam*, ad ſeductionem hominum. Dabit inquam iuuando peruerſos ad actus peruerſitatis, quia faciet eos operari adiutorio potentiæ ſuę Nam in miraculis poteſt, quia nouit naturas rerum, & quia magnam habet potentiam, Item poteſt dare diuitias & alia facere multa, tamen miracula quæ faciet, non proprie dicuntur miracula, quia non ſubito ea faciet, ſed repente. Item multa faciet falſo non vere, ſicut & falſo ſimulabit ſe

D reſurrexiſſe vt ſequitur de poteſtate autem diaboli, quæ dabitur antichriſto, dicitur ſpecialiter, 2. Theſ. 2. Cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſathanæ in omni virtute, &c. Iob. 41. Non eſt poteſtas ſuper terram, *& vidi*, hic agitur de maioris poteſtatis ſimulatione, quia antichriſtus erit vnum magnum caput eius beſtiæ, ſimulabit ſe habere maiorem poteſtatem quam habeat & ideo ſimulabit ſe per tres dies mortuum, & tunc latebit, poſt vero apparebit dicens ſe reſurrexiſſe, ſicut dicit Auguſtinus, & habetur in Gloſ. Primo ergo tangitur ſimulatio mortis, Secundo ſimulatio reſurrectionis. Et plaga. Dicit igitur, *Et vidit vnum de capitibus ſuis*, Gloſ. antichriſtum. *Qui occiſum*, ideſt fingentem ſe tanquam mor-

E tuum, vt per hoc poſſit poſtea credi reſurrexiſſe. *In mortem*, hoc additur ad oſtendendum, quod fingeret ſe eſſe vere & plene mortuum, ne credatur, beatus Ioannes loquitur communiter, ſecundum quod dicitur aliquis quaſi occiſus, vel quaſi mortuus, quando eſt morti propinquus. Prouerb. 3. Abominatio eſt Domino omnis illuſor. *Et plaga mortis eius*, quia mors plaga eſt, quia naturam læſit *Curata eſt*, ly. Quaſi, eſt repetendum ſecundum Haymonem, id eſt antichriſtus qui prius per triduum credebatur mortuus, poſtea credetur reſuſcitatus. Non tamen ſecundum veritatem erit curata plaga mortis in eo, quia non prius habuerat veram mortem, ſed potius eum abſorbebit, quia poſt occidet eum Dominus ſpiritu

oris ſui. 2. Theſſalo. 2. Finget autem ſe aſcendere in cælum, vnde aſcendet in aëra ferentibus eum dæmonibus vt dicit Gloſ. Sed poſtquam ſe multum inter homines magnificauerit, interficietur vili morte Diuina virtute, vt dictum eſt. *Et admirata eſt*, hic agitur de hominum deceptione. Multi enim ea fantaſtica antichriſti reſurrectione decipientur, deceptio autem hæc deſcribitur. Primo, quantum ad erroris conſiderationem. Secundo, quantum ad cultus exhibitionem, Et adorauerunt draconem, vbi Primo oſteoditur cultus qui exhibetur diabolo. Secundo qui antichriſto. Et adorauerunt beſtiam, & hoc tum quantum ad reuerentiam adorationis, tum quantum ad verbum magnificationis, dicentes. Quis ſimilis. Dicit igitur, *Et admirata*, quaſi dicat. Ita ſe reſurrexiſſe finget antichriſtus, *& admirata eſt vniuerſa terra.* ideſt omnes terreni homines per hæc decepti & illuſi admirabuntur quod talem habeat antichriſtus poteſtatem Admirata eſt inquam, *Poſt beſtiam*, Gloſ. poſt antichriſtum, beſtia hic videtur poni pro ipſo antichriſto qui erit principale caput præmiſſæ beſtiæ multitudinis peruerſorum, & ipſam multitudinem peruerſorum approbabunt, & imitando ſequentur, quaſi dicat. Poſtquam ſe reſurrexiſſe finxerit, multi ex hoc mirabuntur & ibunt poſt antichriſtum eius errores ſequendo. Gregorius in Gregoriano ſuper Iob. & habetur in Moralibus: hoſtis antiquus reprobum hominem tunc ingreſſurus, cunctos quos carnales inuenerit, ſub ſuæ iugo dominationis rapit. Sed nunquid homines omnes & electi ipſum ſequentur. Conſtat quod non. Quomodo ergo dicitur admirata eſt vniuerſa terra & cætera: Reſpondetur. Dicendum quod multi ſicut dicit Gregorius, eius documenta, tormenta, & facta contemnent. Quod vero hic dicitur Vniuerſa terra, dicitur quantum ad reprobos terram amantes vnde Gregorius Cunctos quos carnales inuenerit. *& adorauerunt draconem*, id eſt diabolum qui ſub ſpecie boni ſe adorari procurat *Qui dedit poteſtatem beſtiæ*, ideſt antichriſto beſtialiter viuenti, & crudeliter fideles perſequenti. Nomen enim beſtiæ quod ſupra eſt poſitum pro peruerſorum multitudine, hic appropriatur antichriſto qui eſt omnium impiorum caput, quia eius apparens potentia redundabit in ealiationem aliorum peruerſorum poteſtatem ſcilicet reſurgendi, vt videbitur vult vtique multum diabolus adorari, vnde Matth. 4. Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Non ſolum adorabunt diabolum ſed etiam antichriſtum, vnde ſequitur, *& adorauerunt beſtiam*, ideſt adorabunt antichriſtum ſe eidem humiliantes, quem credent reſurrexiſſe, ſicut diſcipuli Dominum poſt reſurrectionem, Matth. vltimo. Abierunt in Galilæam, & videntes eum adorauerunt, *dicentes*, hic oſtenditur cultus qui antichriſto exhibebitur quantum ad verbum magnificationis, & Primo ponitur magnificatio quantum ad poteſtatem orandi. *Dicentes: Quis ſimilis beſtiæ*, ideſt antichriſto in poteſtate, vt tanta poſſit agere, cum ex magna virtute reſurrexerit, ſed de Deo hoc potius dicitur, Eccleſiaſtici 1. Magna potentia Dei ſolius. Secundo quantū ad poteſtatem vincendi, quia dicent nullum ei poſſe reſiſtere, *Et quis poterit pugnare cum ea*, quaſi dicat, nulli, ſiue eius voluntati reſiſtendo ſiue aliter, ſed licet poteſtatem habeat magnam vincendi corporaliter, tamen non erit inde extollendus, tum propter abuſum, tum quia non habebit eam, niſi procurante diabolo, & permittente Deo? vnde infra eodem, Et datum eſt illi bellum facere &c. *Et datum eſt*, habita de poteſtate quæ dabitur antichriſto à diabolo, hic agitur de poteſtate permiſſa à Deo. Et Primo oſtendit diuinam

A permiſſionem. Secundo temporis durationem, Et data. Tertio permiſſi executionem; Et aperuit os ſuum. Dicit igitur, *& datum eſt ei*. ideſt dabitur ei, *os loquens magna*, ad magnificationem ſui. Pſal. diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa, *& blaſphemias*, id eſt iniuriam Dei, blaſphemabunt enim Deum vt ipſe ſolus colatur vt Deus, Daniel. 7. Et ſermones contra excelſum loquetur, quaſi dicat permittetur à Deo ſe arroganter magnificare, & dicere ſe eſſe Deum excellentem præ omnibus diis qui coluntur ab hominibus, & ipſum Deum verbis iniurioſis blaſphemare, valde enim ſuperbus erit, & ſe etiam Deo præferet, & ſicut Deus vel plus quam Deus coli procurabit. 2. Theſſalo. 2. Qui aduerſatur & extollitur B ſupra omne quod dicitur aut colitur Deus, *data eſt ei*, ideſt à Deo permiſſa. *Poteſtas*, quam habebit procurante diabolo, & per ſubiectionem principum ſub eo. *Facere menſes quadraginta duos*, ideſt permittitur à Deo operari ea quæ ſunt nequitiæ, blaſphemare Deum extollendo ſeipſum & perſequendo Dei electores per tres annos & dimidium. Ecce quantum durabit perſequutio eius, ſupra 11. Et ciuitatem ſanctam conculcabunt pedibus menſibus quadraginta duobus Quod autem dicitur facere, poteſt ſic ſuppleri Facere ſcilicet opera nequitiæ. Quadraginta duobus menſibus id eſt per quadraginta duos mēſes: quandoque enim ponitur accuſatiuus loco ablatiui, vt ille homo vixit centum annos, vel ſic & magis proprie vt videtur. Facere ideſt complere, Menſes quadraginta C duos, ideſt tempus quadraginta duorum menſium ſcilicet, in nequitia ſua. *Et aperuit os ſuum*, ecce permiſſi executio: hoc eſt aperiet, iuxta permiſſionem præmiſſam. Os ſuum, per apertionem oris ſui, notatur magnitudo documentorum, Matth. 5. Et aperiens os ſuum &c. *In blaſphemias*, ideſt ad dicendas blaſphemias, *ad Deum*, ideſt contra Deum. Aperiet inquam os ſuum, *blaſphemias*, ideſt ad blaſphemandum, *Nomen eius*, ideſt ad loquendum verba iniuriæ contra nomen Dei, dicendo quod ſtatuta Dei ſiue præcepta, non ſunt ſeruanda, & quod non eſt alius Deus præter ſe, & hoc dicet ad deprimendum nomen Dei, & ad extollentiam ſui. Daniel. 7. Aduerſus Deum deorum loquetur magnifica Et aperiet os ſuum ad blaſphemandum. *Tabernaculum eius*, id eſt D eccleſiam militantem, quæ militat Deo. Tabernaculum enim dicitur habitaculum pugnantium in bello. Pſal. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. Vel. Tabernaculum, ideſt carnem Chriſti in qua Chriſtus pro nobis militauit. Pſal. In Sole poſuit tabernaculum ſuum. Dicet enim Chriſtum hominem fuiſſe, propter hoc & propter alia dicitur antichriſtus & tamen de Chriſto dicitur Ioan. 1. Et Deus erat verbum. Roman. 9. Qui eſt Deus benedictus in ſecula amen. Coloſſenſ. 2. In ipſo habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. *Et eos qui in cælo*, id eſt in cæleſti conuerſatione habitant, quaſi dicat, blaſphemabunt Deum & fidelium congregationem E & maxime maiores de eccleſia. vel eos qui in cælis habitant, ideſt ſanctos qui ſunt in patria, quia dicent eos eſſe damnatos, cum tamen dicatur Matth. 5. Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Item in eodem. Gaudete & exultate &c. Philipp. 1. Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. 2. Cor. 5. Scimus quoniam ſi terreſtris &c. Contra tales dicitur Iſaiæ 5. Væ qui dicitis bonum malum & malum bonum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum, Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Væ qui fortes eſtis ad bibendum vi-

num, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem, qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo Gregorius in Gregoriano, Super ſanctos quoſcunque homines, & ſuper ipſius Diuinitatis potentiam extollet, ita vt homo peccator, & tamen homo deſpiciens æſtimari Deum ſe ſuper homines mentiatur. *Et datum eſt*, hic agitur de pugna beſtiæ cum eccleſia ex parte antichriſti, quod erit maximum caput illius beſtiæ. Et primo oſtenditur pugna. Secundo victoria, ſiue efficacia, Et vincere. Tertio victoris potentia. Et data, Dicit igitur, *Et datum eſt illi*, id eſt permittetur antichriſtus à Deo, quia non poterit niſi à Deo permiſſus. *Bellum facere cum ſanctis*, id eſt cum iuſtis, ſcilicet diſputando, perſuadendo, comminando, promittendo, flagellando. Et intelligitur quod iuxta hanc permiſſionem pugnabit. Daniel. 7. Cornu illud faciebat bellum aduerſus ſanctos. *Et vincere illos*, ſcilicet corporaliter vt dicit Gloſa, quia affliget eos & interficiet, Hanc tamen victoriam non timent ſerui Dei, & ideo vincunt non vincuntur ſpiritualiter. Matth. decimo. Nolite timere eos qui occidunt corpus, vt autem oſtendatur magnitudo potentiæ ad vincendum? ſubditur, *Et data*, Et Primo agitur de eius potentia communiter reſpectu bonorum & malorum, ſcilicet quantum ad victoriam corporalem vel ſpiritualem. Secundo, ſpecialiter, ſcilicet reſpectu malorum ad victoriam ſpiritualem. Et adorauerunt. Dicit igitur, *Et data eſt ei*, id eſt à Deo permittitur, *Poteſtas*, quam diabolus ſubminiſtrabit ei, & per ſe, & per principes, quos ei ſubiiciet, *in omnem tribum & populum*, id eſt in omnem populum Iudæorum de omni tribu ipſorum vt fiat Endiadis, ſicut cum dicitur, Arma virumque cano, Per populum enim & tribum intelliguntur hic Iudæi: per linguam vero & Gentes intelliguntur diuerſæ Gentilium nationes, vnde ſequitur, *& linguam & gentem*, id eſt in omnes Gentiles ſecundum diuerſitatem omnium linguarum, vel poſſunt hæc diſtingui: ſecundum quadruplicem hominum diuerſitatem, vt ſupra 10. Quaſi dicat, poteſtatem habebit vincendi tam Iudæos quàm Gentiles, ſcilicet vel corporaliter ſolum quantum ad electos, vel corporaliter ſimul & ſpiritualiter quantum ad reprobos, quos vincet ſpiritualiter per afflictionem corporalem. Daniel. 7. Et roborabitur fortitudo eius, ſed non in viribus ſuis, & ſupra quam credi poteſt vniuerſa vaſtabit, & proſperabitur & faciet & interficiet robuſtos, &c. *Et adorauerunt*, id eſt adorabunt venerando & colendo. *Eam*, ſcilicet beſtiam, id eſt antichriſtum. *Omnes qui inhabitant terram*, id eſt omnes terrenorum amatores, vnde dicit Gregorius in Moralibus de diabolo operante per Antichriſtum. Qui bonis præſentibus delectantur poteſtati illius ſe abſque retractione ſubiicient, vt autem oſtendat ſe loqui de reprobis ſubdit, *quorum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ*, id eſt qui in æterna Dei diſpoſitione non ſunt prædeſtinati ad vitam perpetuam. Liber enim vitæ eſt æterna diſpoſitio, in qua electi ſunt quaſi in libro ſcripti, quia ad vitam præordinati. Vitæ inquam, *agni*, ſcilicet Chriſti, qui ad hanc vitam ab æterno præordinauit & eam tandem dabit, vel libro, inquam, Agni, quia æterna diſpoſitio, licet toti Trinitati conueniat tamen Filio attribuitur: quare in Filio Pater omnia diſpoſuit, ſicut in ſua ſapientia, & per ipſum in tempore perficit. Item quia diſpoſuit per filii paſſionem dare vitam electis. Ipſe ergo Liber ſecundum rem, eſt ipſe Agnus ſicut dicit Gloſ. ſicut æterna diſpoſitio eſt ipſe Deus, reprobi autem non ſunt ſcripti in hoc libro Vitæ,

A ſed in libro mortis. Ieremiæ 17. Recedentes à te in terra ſcribentur. Per hoc autem quod dicit, Nomina non ſunt inſcripta &c. remouet ab eis familiaritatem Diuinæ dilectionis & electionis, quam habet ad electos. Propter quod dicitur Lucæ 10. Gaudete autem quoniam nomina veſtra ſcripta ſunt in libro Vitæ. Sed obiicitur, quia de nominibus reproborum fit quandoque mentio ſub affirmatione, ſupra 11. occiſi ſunt in terræmotu, nomina hominum ſeptem millia. Reſpondetur. Dicendum quod per illud intelligitur reprobos non habere niſi ſolum nomen vitæ, dum dicuntur Chriſtiani, vel fideles quidam ipſorum, vel dum ſecundum diuer-

B ſas ſectas, nominant ſe iuſtos & recte agentes, ſupra. 3. Nomen habes quod viuas & mortuus es Non ergo illud dicitur propter Diuinam approbationem, ſed propter ſolam nuncupationem; hic autem Nomen dicit approbationem & familiaritatem diuinam. Exodi 33. Noui te ex nomine. *Qui occiſus eſt*, ſcilicet in ſuis, vt Abel Geneſis 4. *Ab origine mundi*, Abel enim fuit occiſus quaſi in origine mundi; & ſic quaſi ab initio mundi cœpit perſecutio, qua impii agnum in ſuis perſequuntur. Simile Act. 9. Saule Saule quid me perſequeris: vel, Occiſus &c. id eſt ab origine mundi præuiſus occidi; quia ab æterno diſpoſitum eſt hunc agnum

C eſſe occidendum. Simile Eccleſiaſtici, 24. Ab initio & ante ſecula creata ſum, id eſt præuiſa creari ſecundum humanitatem. Per hoc autem excitat beatus Ioannes affectum fidelium ad amorem Agni à cuius vita excluduntur reprobi, non ipſi. Sed quare dicit Ab origine mundi, cum ab æterno hoc diſpoſitum ſit, Reſpondetur. Hoc quod dicitur, Ab, accipitur incluſiue, ita quod includat, ita diſponi hanc ipſam mundi originem, & dat intelligi diſpoſitionis æternitatem: ſed ſcriptura quandoque exprimit id quod melius ab homine mortali capitur. Magis autem capit homo id quod dicitur circa mundum & mundi originem, quam quod dicitur de ipſa diuina æternitate. Simile dicitur in Pſalmis A ſeculo & vſque in ſeculum tu es Deus, vtrumque autem tangi-

D tur. Eccleſiaſtici 24. Ab initio & ante ſecula creata ſum, Item per hunc loquendi modum datur via ad multiplicem intellectum vt patet in Gloſ. *Si quis*, hic agitur de pœna beſtiæ debita, hic enim oſtenditur impios eſſe damnandos, qui fideles cruciabunt; ſed quia ad conſiderationem pœnæ malorum ſequitur timor per quem vitatur imitatio ipſorum: Ideo Primo fit excitatio ad conſiderationem dicendorum. Secundo ſubditur ipſa pœna impiorum, Qui in captiuitatem. Pœna autem huius eſt æternum ſupplicium quod culpæ debetur, vnde Primo oſtenditur pœna debita crudelitati affligenti citra mortem. Secundo crudelitati infligenti ipſam mortem, Qui in gladio. Dicit igitur, *Si quis*, raritas intelligitur per hoc quod dicit, *Si quis habet aures*, internas, ſcilicet intellectum & affectum; quia vtrum-

E que concurrit ad ſalubrem auditum, *Audiat*, id eſt efficaciter intelligat cum affectu, & etiam cum effectu, quæ pœna debeatur impiis; & ideo eis non adhæreat, nec eos imitetur ne pœnam conſimilem incurrat, vnde Gloſa, quaſi dicat, cauete omnes, ſupra. 11. Qui habet aures audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis. Quid autem ſit audiendum, ſubditur. *Qui in captiuitatem*, corporalem, quia impii tempore antichriſti captiuabunt fideles, vel etiam ſpiritualem, vt dicit Gloſ. *Duxerit*, ſcilicet cultores Dei, Abacuc. 1. Congregabit quaſi arenam captiuitatem, *In captiuitatem*, æternæ pœnæ, *Vadet*. Iſaiæ 33. Væ qui prædaris, nonne & prædaberis, *Qui in gladio*,

dio materiali val ſpirituali, ſcilicet perſuaſionis, *occiderit* homines, *oportet*, neceſſitate iuſtitiæ, *cum gladio* Diuini iudicij, vel æterni ſupplicij, *occidi*, pœna enim æterna mors eſt, hoc dicitur propter antichriſtum & ſuos, qui captiuabunt & occident fideles, & ideo ipſi captiuabuntur & occidentur morte perpetua, Captiuatio inferorum, eſt inclufio tartarea. Occiſio autem afflictio perpetua quæ excludet à vita ſuauiſſima quæ Deus eſt. Matth. 26. Omnes qui acceperunt gladium gladio peribunt. Sed obijcitur, quia animæ damnatæ ſemper viuunt: quando ergo occiduntur, Reſpondetur. Dicendum quod damnati dicuntur occiſi, non propter amiſſionem naturalis vitæ: ſed propter acerbitatem anguſtiæ tartareæ quæ tanta eſt quod viuere ea mors eſt, vnde Auguſtinus, 7. lib. de Ciuitate Dei. Nam etſi anima in pœnis viuit æternis, mors eſt potius æterna quàm vita. Item propter priuationem vitæ melliſluæ quæ Deus eſt, vnde Auguſtinus in eodem. Summa mors animæ eſt, alienatio à vita Dei in æternitate ſupplicij. *Hic eſt*, hic oſtenditur materia profectus eccleſiæ, quia tribulatio tunc erit materia profectus. Ad hunc autem profectum concurrent duo, ſcilicet patientia in ſuſtinendo, fides in informando; quia fides cum dilectione informabit ipſam patientiam, & faciet eſſe meritoriam. Item patientia in affectu, fides in intellectu ſcilicet practico. *Hic*, ſcilicet in prædicta perſequutione, *Eſt*, hoc eſt erit. *Patientia*, id eſt materia patientiæ; quia patientia excitatur in aduerſis, Tribulatio patientiam operatur, Gregorius, Sancti corporalem pœnam, lucra putant; quia per hanc æternam euadere non ignorant. *Et fides ſanctorum*, id eſt materia probandæ fidei iuſtorum. Fides enim probatur aduerſis dum vincit non à diuerſis; cum vincit non vincitur, ſicut aurum igne, 1. Petri. 1. Modicum nunc ſi oportet contriſtari in varijs tentationibus vt probatio veſtræ fidei multo pretioſior auro, quod per ignem probatur &c. Fides enim eſt quæ docet & iuuat pati aduerſa, fugere vitia, agere bona: oſtendit præmium ſimul & ſupplicium, & alia motiua ad bonum, & ſic vincit, 1. Ioan. 5. Hæc eſt victoria quæ vincit mundum Fides noſtra. Sancti ſunt viri iuſti, qui ſunt à fœce vitiorum ſinceri: & tam à culpa omiſſi quàm commiſſi ſunt mundi, & per hoc mundo mortui, vnde Iſidorus. Sancti viri ita huic mundo moriuntur, vt ſoli Deo viuere delectentur, vel. Hic, id eſt in conſideratione pœnæ & gloriæ, Eſt patientia, id eſt cauſa patienter ſuſtinendi. Et fides, id eſt cauſa tenendi fidem. Sed quare non tangitur de Caritate, ſine qua nec patientia valet nec fides. Item fides præcedit patientiam, quia prima virtus eſt ſecundum actum Item quærit Haymo cur Deus ſuos ſic permittit affligi? Reſpondetur ad Primum quod de caritate tangit implicite in ipſa fide quia de fide formata agit, vt patet ex hoc quod addidit Sanctorum, ſed quandoque loquitur Scriptura breuiter: fides enim non eſt in ſua plena ratione, niſi ſit cum caritate: quia cognitio diuinorum de ſe ordinat ad affectum. Simili modo accipitur Matthæi vltimo Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ad aliud poteſt dici, quod fides tripliciter conſideratur, aut inquantum mouens, aut inquantum informans aut inquantum effulgẽs. Inquantum mouet alias virtutes, quantum ad actum præcedit: inquantum autem cum caritate informat actus aliarum virtutum, & ſe habet in ratione vltimi completiui ordine naturæ & fine temporis, quia quod eſt completiuum, tenet rationem poſterioris ordine naturæ, & ſic ponitur hic. Item inquantum effulget, hoc eſt manifeſtatur per actum patientiæ, ſe habet in ratione conſequentis;

A quia manifeſtans prius eſt manifeſtato, inquantum huiuſmodi. Ad aliud reſpondet Haymo, quia filij ſunt & paterna hæreditate donandi, flagellat autem omnem filiũ quem recipit Hebræor. 12. Reprobi autem in bonis dies ſuos agunt, & bonos perſequuntur & ſic ab hæreditate excluduntur. Haymo. Ita quæ nunc miſericorditer à ſanctis incipit, in reprobis ſine miſericordia conquieſcet. *Et vidi aliam*, hic agitur de perſequutione facienda ab antichriſto, mediantibus pſeudoprædicatoribus, vnde Gloſ. Deſcripta tribulatione. Sic autem proceditur, Primo deſcribit pſeudoprædicatorum perſequutionem. Secundo excitat fideles ad circunſpectionem, Hic ſapientia eſt. Circa primum Primo ponitur deſcriptio perſequutorum. Secundo ſubditur perſecutio ipſorum, Et
B loquabatur. Deſcribit autem perſequutores quantum ad tria. Primo quantum ad vitæ peruerſitatem ſub nomine beſtiæ. Secundo quantum ad progreſſum peruerſitatis, Aſcendentem. Tertio quantum ad ſimulationem ſanctitatis, Et habebat. Dicit igitur, *Et vidi*, quaſi dicat, ita mihi oſtenſum eſt quomodo antichriſtus perſequetur eccleſiam per principes. Oſtenſum etiam mihi eſt, quomodo perſequetur eam per ſuos prædicatores, & hoc eſt, *Et vidi beſtiam*, id eſt cœtum pſeudoapoſtolorum quos antichriſtus per mundum mittet, vt dicit Gloſ. qui erunt beſtiales, per vitæ brutalitatem, quoad ſe, & crudelitatem, in catholicos. *Aliam*, à præmiſſa & ea minorem Gregorius in Gregoriano. Antichriſtus præ-
C dicationem ſuam, in ſapientium carnalium ſenſibus ponens, prædicatores ſuos in ſeculo per populos ſparget, *aſcendentem*, per progreſſum de malo in malum quia in principio aſcendent de malo in malum proficiendo, *de terra*, id eſt de amore terrenorum hoc enim facit eos proficere in peruerſitate, ſcilicet, amor diuitiarum, delitiarum, & honorum. Diabolus enim reuelabit antichriſto theſauros abſconditos auri & argenti. Gregorius loquens de malis qui erunt ſub antichriſto. Nonnulli fidem rerum cæleſtium, ad
D vitæ temporalis deſiderium inclinabunt, vel, Aſcendentem, id eſt ſe per ſuperbiam eleuantem. De terra id eſt de terrena dignitate, vnde Gregorius ſuper hunc locum: De terra quippe aſcendere, eſt de terrena gloria ſuperbiæ. *Et habebat*, id eſt habebit. *Duo cornua*, ſcilicet ſapientiam in doctrina & perfectionem in vita, quibus cornibus impugnabat fideles hæc beſtis, ſimulabunt enim ſe habere ſapientiam & vitam. *Similia agni*, id eſt ſimilia cornibus agni, vidit beatus Ioannes beſtiam quandam habentem cornua, quaſi cornua agni, hoc autem vidit propter myſterium, quia pſeudoprædicatores dicent ſe habere ſapientiam & vitam quæ vere in Chriſto fuerunt: in ipſis autem ſolum phantaſtice: vnde dicit Similia, Gregorius ſuper hunc locum: Prædicatorum antichriſti multitudo, eam quam in ſe veraciter Dominus habuerit, ſibi ſingulariter ineſſe ſapientiam mentietur, & vitam. Hæc ſunt cornua agni noſtri,
E ſcilicet ſublimitas, ſapientia & eminentia vitæ; quibus impugnauit & adhuc impugnat impios, vel hæc duo cornua, ſunt duo teſtamenta, quæ ſibi vſurpabunt, quæ tamen ſunt agni vere, & per hoc male expoſita impugnabunt fideles quæ non implebunt, licet hoc ſimulent, vnde Gregorius ſuper hunc locum. Prædicatores antichriſti clari erunt per iuſtitiæ ſimulationem, ſed obſcuri per nequitiæ perpetrationem. *Et loquebatur*, hic agitur de perſequutione impiorum & Primo agitur de perſecutione verbi, Secundo de perſequutione operis. Et poteſtatem. Dicit igitur, *Et loquebatur*, id eſt loquetur, *ſicut draco*, id eſt peruerſa ſuadendo & blaſphemando Deum & ſan-

ctos. Erit hæc beſtia conformis diabolo loquenti in antichriſto. Loquentur tamen ſimulando ſe habere cornua agni, vt ſic decipiant, vnde Gregorius ſuper hunc locum. Iſta argo beſtia, id eſt, prædicantium multitudo, aſſumet agni ſpeciem vt draconis exerceat operationem. Item nomine draconis intelligitur venenum & aſtutia infundandi. Loqui ergo ſicut draco eſt loquendo peruerſa, ſecundum conformitatem diaboli, ſub ſimulatione veritatis venenum infundere. Pſal. Venenum aſpidum ſub labiis eorum. *Et poteſtatem.* Hic agitur de perſecutione operis, quia non tantum verbo, ſed & facto perſequentur fideles, hæc autem perſequutio principaliter erit ſpiritualis. Licet enim corporaliter & temporaliter perſequentur eccleſiam, totum tamen fiet ad eccleſiæ ſubuerſionem, Primo autem fiet perſequutio operis in generali, Secundo in ſpeciali, Et fecit terram. Dicit igitur, *Et faciebat*, id eſt cœtus prædicatorum antichriſti, *Faciebat omnem poteſtatem prioris beſtiæ*, id eſt exercebit omnem operationem poteſtatis antichriſti, Omnes enim modos decipiendi exercebunt quibus & antichriſtus poteſtate diabolica, quæ erit principaliter in antichriſto, erit tamen & in aliis. *In conſpectu eius*, id eſt ſecundum beneplacitum eius, 2. Cor. 2. Ex Deo coram Deo in Chriſto, loquimur. In omnibus enim præponent caput ſuum, id eſt antichriſtum vt dicit Gloſa, ex hoc patet quod eum ſuum Dominum & caput vocabunt, *Et fecit terram*, Hic oſtenditur perſequutio operis in ſpeciali. Hæc autem perſequutio fiet hoc modo. Prædicatores enim antichriſti, facient homines antichriſtum adorare. Item facient miracula, per quæ inducent multos à fide recedere. Item facient homines ſtatuam antichriſti colere. Item compellent multos characterem ſiue ſignum antichriſti portare. In his quatuor magna erit perſecutio animarum & ad hanc adiungetur perſequutio corporum. Primo ergo oſtenditur perſequutio quantum ad antichriſti adorationem. Secundo quantum ad miraculorum operationem, Et fecit ſigna. Tertio quantum ad ſtatuæ venerationem, Dicens habitantibus. Quarto quantum ad ſubiectorum conſignationem, Et faciet omnes. Dicit igitur, *& fecit*, id eſt faciet promiſſis vel donis, vel minis, vel flagellis, vel aliis modis, *Terram*, id eſt terræ amatores, *Et inhabitantes in ea*, id eſt perſeuerantes in amore terræ, hoc eſt terrenæ vanitatis, vel Terram, id eſt homines de terra ſecundum corpus conditos, & ideo ad terram per affectum inclinabiles, vnde ſequitur, Et inhabitantes in ea, ſcilicet terra ſecundum animam, hoc eſt amatores terrenorum, *Adorare beſtiam primam*, id eſt de qua prius narratum eſt, ſcilicet antichriſtum, *Cuius curata eſt*, id eſt curata videbitur, *Plaga mortis*, id eſt qui reſurrexiſſe credetur. Nota Gloſ. Quia hi ſimulata reſurrectione &c. de hoc ſupra eodem, Et plaga mortis eius curata eſt, & ſequitur: Et adorauerunt beſtiam &c. valde enim ſuperbus erit antichriſtus, & per ſuos prædicatores procurabit ſe coli, & nomen ſuum diffundi, vnde Gregorius in Gregoriano. Nomen ſuum longe lateque ante mortem ſuam conabitur antichriſtus diffundere, & in terrena gloria appetet ſi poſſibile eſſet in perpetuum permanere. *Et fecit ſigna*, hic agitur de perſecutione quantum ad miraculorum operationem, per hoc enim multi peruertentur. Primo autem oſtendit ipſam miraculorum operationem. Secundo conſequentem hominum ſubuerſionem, Et ſeduxit. Miracula autem tangit Primo in generali. Secundo deſcribit in ſpeciali, Vt etiam. Dicit igitur, *Et fecit*, id eſt faciet

A ſcilicet cœtus pſeudoprædicatorum antichriſti. *Signa magna*, id eſt magna miracula quæ videbuntur ſigna magnæ poteſtatis in antichriſto, ad cuius honorem fient per operationem dæmonum ex permiſſione Diuina, vnde dicit Gregorius in Gregoriano. Illo tempore complebitur, quod veritatis ore per Euangelium dicitur: Surgent pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt etiam electi. *Vt etiam*, quaſi dicat, multa ſigna faciet hæc beſtia, ita, *Vt etiam ignem*, ad literam, *Faceret*, id eſt faciat. *De cælo deſcendere in terram*, ſcilicet ſuper eos qui antichriſto obediunt, quia confirmationem ſuæ prædicationis, dabunt ſpiritum malignum in B ſpecie ignis, ſicut dicit Gloſ. ſicut Apoſtolis datus eſt Spiritus ſanctus in ſpecie ignis. Actu. 2. Apparuerunt illis diſpartitę linguæ tanquam ignis, *In conſpectu hominum*, quaſi dicat, hoc fiet aperte, vt per hoc inducant homines, ad credendum quod ipſi erunt ſanctiores quam diſcipuli Chriſti, qui acceperunt in conclaui. Antichriſtus & ſui facient ſecundum ſimulationem, facta Chriſti, vt fidem Chriſtianorum peruertant, & eos antichriſtianos faciant. Simulabit enim antichriſtus mortem & reſurrectionem & aſcenſionem, vt habitum eſt ſuprà. Et finget Spiritusſancti miſſionem, vt hic habetur, *Et ſeduxit*, ſcilicet beſtia, id eſt ſeducet, id eſt ſeorſum à virtute ducet, per præſens notatur C ſtudium & inſiſtentia, *Habitantes in terram*, per amorem, hoc eſt terræ amatores, propter ſigna, id eſt miracula quæ data ſunt, id eſt permiſſa à Deo. *Illi*, ſcilicet beſtiæ, id eſt cœtui pſeudoprædicatorum, *Facere*, id eſt quæ permittetur facere, *in conſpectu beſtia*, id eſt ſecundum beneplacitum & iuſſum antichriſti, vel ad præſentiam nominis inuocati; quia ad inuocationem nominis antichriſti, facient huiuſmodi miracula, vt vult Gloſ. tamen totum fiet operatione diaboli, ſicut dicitur. 2. Theſſaloni. 2. Cuius eſt aduentus, ſecundum operationem ſathanæ, in prodigiis &c. De huius ſeductione Matth. 24. Multi pſeudoprophetæ ſurgent & ſeducent multos, & ſequitur, Et dabunt ſigna magna & prodigia &c. D *Dicens*, hic agitur de perſequutione quantum ad ſtatuæ reuerentiam, quia compellent pſeudoapoſtoli, homines facere ſtatuam antichriſti: & videbitur ſtatua loqui & futura prædicere, & compellentur homines eam adorare, Primo ergo tangit ſtatuæ formationem. Secundo formatę loquutionem, Et datum. Tertio humanam venerationem, Et faciet, vt quicunque. Dicit igitur, *Dicens*, quaſi dicat, ſeducet homines: Dicens, id eſt præcipiens, *Habitantibus in terra*, id eſt amatoribus terrenorum, quia tales erunt antichriſto ſubiecti, & per iſtos ſeducent alios, *Ut facerent*, id eſt faciant, *Imaginem*, id eſt, ad literam ſtatuam aliquam, *beſtia*, id eſt antichriſti, *Qua*, ſcilicet beſtia, *Habet plagam gladii*, E id eſt cicatrices ſiue veſtigia vulnerum quæ ſunt ſigna præteritę mortis, quæ mors per gladium intelligitur, ſicut legitur de Chriſto. Ioann. 20. Infer digitum tuum huc &c. *& vixit*, id eſt ſimulate reſurrexit, Poteſt etiam aliter intelligi ſic. Dicens, id eſt prędicans. Vt facerent imaginem & cętera, id eſt vt faciant ſe conformes antichriſto ſequendo eius documenta, qui reſurrexiſſe videbitur, ſicut prędicatores Chriſti prędicant hominibus, vt ei ſe conforment, 1. Petri. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, *& datum eſt illi*, id eſt dabitur pſeudoprædicatoribus à diabolo, diuina permiſſione, *Vt daret*, id eſt vt dent. *Spiritum*, ſcilicet

malignum

malignum, *Imagini beſtiæ*, id eſt ſtatuæ antichri-
ſti: quia prædicatores antichriſti, facient ſpiri-
tum malignum eſſe in illa ſtatua; & per illum ſpiri-
tum loquetur ſtatua fantaſtice: vnde ſequitur. Et
datum eſt ei, ſcilicet multitudini pſeudoprædica-
torum facere, *Vt loquatur imago beſtiæ*, id eſt ſta-
tua antichriſti, quia ſicut dicit Gloſa. arte magica
per virtutem dæmonis facient ſtatuam loqui & futu-
ra prædicere. Sed ex hoc quod dicitur: Vt daret ſpi-
ritum imagini, videtur quod imago ſiue ſtatua hu-
iuſmodi ſit viua, ſi in ſe ſpiritum habeat. Item ſi
ſtatua loquatur ergo erit creatura rationalis, quia
loqui eſt creaturæ rationalis. Reſpondetur. Ad pri-
mum dicendum, quòd ſtatua non erit viua: quia li-
cet habeat ſpiritum malignum inhabitantem, non
tamen naturaliter vnitum. Habebit vt motorem,
non vt formam perficientem. Ad aliud dicendum
quòd loqui non ſumitur proprie, ſed ſecundum quod
per ſpiritum præſidentem idolis. Dicebantur olim
idola loqui, cum dæmones in eis dabant reſponſa.
Loqui enim eſt cum intentione proferre per orga-
num rationali animæ vnitum naturaliter. Aliter po-
teſt intelligi, ſic. Datum eſt, id eſt dabitur illi cœ-
tui pſeudoprædicatorum, vt prius. Vt daret, id eſt
vt det, ſcilicet ſpiritum, ſcilicet malignum. Imagini
beſtiæ, id eſt hominibus qui erunt conformes anti-
chriſto, & per hoc erunt eius imago. Et dabitur ei
facere vt loquatur imago beſtiæ, variis ſignis, quia
ſicut dicit Gloſ. Faciet antichriſtus vel ſui prædicato-
res ſpiritum malignum ſuper homines deſcendere:
& variis linguis loqui, ſicut de Apoſtolis legitur.
Act. 2. & de aliis fidelibus Act. 10. Audiebant illos
loquentes linguis &c. Et heu multi hodie portant
imaginem beſtiæ, id eſt antichriſti vel diaboli per
conformitatem Matth. 22. Cuius eſt imago hæc &
inſcriptio? Dicunt ei: Cæſaris. *Et facit*, hæc be-
ſtia ſcilicet multitudo pſeudoprędicatorum, per prin-
cipes qui eis obedient. *Vt quicunque non adorauerint
imaginem beſtiæ*: id eſt ad ſtatuam antichriſti ad lite-
ram. *Occidatur*, morte corporis. Quos enim pſeu-
doapoſtoli, non poterunt documentis vel miraculis
peruertere, per principes trucidabunt & occident:
vnde Gregorius. Quos prędicatores appetent lo-
quendo ſeducere, multi potentum ſtudebunt & ſæ-
uiendo & affligendo terrere. *Et facit omnes*, hic agi-
tur da perſequutione, quantum ad conſignationem:
quia compellent homines habere ſignum antichriſti.
Primo autem oſtendit conſignandorum numeroſi-
tatem. Secundo oſtendit compulſionem ad conſi-
gnationem. Quod ne quis. Dicit igitur; *Et faciet*,
prædicta beſtia, per principes vel alio modo. *Omnes
puſillos*, id eſt paruos poteſtate, vt ſunt minores. *Et
magnos*, poteſtate, vt ſunt maiores, *Et diuites &
pauperes*, in rebus, *& liberos & ſeruos*, ſecundum
perſonalem conditionem. Et ita eos qui ſignum an-
tichriſti habebunt, deſcribit quantum ad potentiam,
quantum ad fortunam, quantum ad perſonam ſiue
conditionem perſonæ, vt eſt libertas & ſeruitus,
Quod autem dicitur: Omnes puſillos & cætera;
facit diſtributionem non pro ſingulis generum; ſed
pro generibus ſingulorum, quia de puſillis & magnis
multi peruertentur, ſimiliter & de aliis, non tamen
omnes, vel. Puſillos, apud Deum. Magnos, apud
homines. Diuites, rebus. Pauperes, virtutibus. Li-
beros à Deo. Seruos, ſub peccato vel diabolo. *Ha-
bere characterem*, id eſt ſignum antichriſti. *In dextera
manu*, id eſt in aperta operatione. *Aut*: in fronti-
bus, id eſt in confeſſione oris, ita quod non eru-
beſcant confiteri nomen & dominium antichriſti.
Sicut enim veri Chriſtiani habent ſignum Chriſti,

A per fidem formatam in corde & rectitudinem in
opere & expreſſionem fidei in ore: ita compellen-
tur homines portare ſignum antichriſti, quod ſi-
gnum erit iniquitas in opere, quod eſt habere ſi-
gnum in manu, vel audaciam confitendi nomen eius
ore, quod eſt portare ſignum in fronte, per quam
intelligitur audacia, vnde Gloſ. In manu. Per dex-
teram autem manum, ſignatur opus malum aper-
tum, quia manus dextera magis eſt in promptu.
Hoc eſt ſignum contrarium ſigno electorum. De
quo ſupra. 7. Quoadoſque ſignemus &c. Ad hu-
iuſmodi autem ſignum compellent per pœnam, vn-
de ſequitur. *Et faciet ne quis emere poßit*, ab aliis,
Aut vendere, aliis, *Niſi habeat characterem*, id eſt
B ſignum, ſcilicet in opere. Signum enim antichriſti
portabit, quia ei per opera ſe conformabit. *Aut no-
men beſtiæ*, ſcilicet antichriſti, in denominatione
vel expreſſione: quia compellentur portare no-
men antichriſti, vt ſcilicet denominentur ab eo an-
tichriſtiani, ab antichriſto vel alio nomine, ſicut à
Chriſto dicuntur Chriſtiani, Item vt eius nomen ore
confiteantur, *Aut numerum nominis eius*, ſcilicet in
corde expectando, ſcilicet à Deo remunerationem
minorem, quæ ſignatur per ſex, vel mediocrem,
quæ per ſexaginta, vel maximam, quæ per ſexcen-
tos, & credendo ipſum poſſe ſic ſuos remunerare.
C Iſte enim eſt numerus nominis antichriſti, ſicut poſt
ſequitur Nota Gloſ. Qui expectant &c. Ad literam
intelligitur, quòd non permittentur vendere vel
emere niſi ſignum antichriſti portent in opere aper-
to, quod eſt portare characterem vel eius nomen in
ſua denominatione, aut in oris confeſſione, quod
eſt portare nomen beſtiæ, aut ſe oſtendat habere
verbo, vel alio modo fidem poteſtatis eius in cor-
de credendo: quod antichriſtus poteſt remunerare
ſuos præmio minori vel mediocri, vel maximo, quod
etiam eſt portare numerum nominis eius, quia nu-
merus nominis antichriſti eſt ſexcenti ſexaginta duo,
ſicut poſt ſequitur, hunc enim numerum habet qui
credit illud quod per numerum ſignatur antichri-
ſto conuenire, cum tantum vſurpatiue ei conue-
niat, non vere. Sed quare dicitur ſub disiunctione
D habere characterem in manu aut in frontibus? Non-
ne ſicut Deus requirit actum rectum & confeſſionem
veræ fidei, ſic ille doloſus requiret malum actum, &
malam expreſſionem oris? Reſpondetur. Dicendum,
quod vtrumque requiret antichriſtus ab hominibus
per ſe & per ſuos prædicatores, tamen per alterum
ſolum poterunt multi euadere pœnas quæ ab ipſo &
ſuis infligentur, quia ipſi non ſemper opera videbunt
nec ſemper verbum quo homines confiteantur anti-
chriſtum audient, ſed recipient alterum. Deus au-
tem qui omnia videt & cuius ſunt omnia & actum
operis, & confeſſionem oris & deuotionem cordis
requirit. Bernardus in libro de Diligendo Deo. Si me
totum dabo pro me facto, quid addam pro me refe-
cto? *Hic ſapientia eſt*, Hic excitat fideles ad circum-
ſpectionem quia per inueſtigationem numeri nomi-
E nis antichriſti poteſt cognoſci, quod non erit niſi
iactator peſſimus & deceptor doloſus, & per hoc
poteſt caueri. Primo autem excitat, difficultatem
oſtendendo, quia difficile eſt huiuſmodi numerum
intelligere. Secundo ad inueſtigationem exhortando
Qui habet. Tertio ipſam veritatem docendo, Nu-
merus enim. Dicit igitur. *Hic*, id eſt in huius nume-
ri inueſtigatione. *Sapientia eſt*, id eſt in inquiſitione
huius numeri manifeſtatur ſapientia in inquiſitore,
quia difficile eſt vel. Sapientia, eſt neceſſaria pro-
pter difficultatem ad inueniendum numerum, &
iterum numeri ſignificationem. Sed quare non ponis

expreſſe ſignificationē numeri, ſicut & ipſum nume-
rum ponit, ſicut etiam exponit de dracone ſupra c2.
Proiectus eſt draco ille ſarpens &c. reſpondetur. Ne
pro ſua manifeſtatione apud ſuperbos vileſceret, &
vt ad intelligentiam numeri magis excitet, quia res
obſcura, ſicut dicit Gloſ. attentos facit. Illud autem
de diabolo non ſic contemnitur: quia ipſa nomina
diaboli generant horrorem. Item per hoc quod ſic
obſcure loquitur, & tamen dat intelligi quod hic
numerus ponitur propter ſignificationem: docemur
quod numerus in ſcriptura ſæpe ponitur, non cauſa
numeri, ſed ſignificationis. Deinde admonet ad in-
ueſtigandum, voluit autem Beatus Ioannes hic ſo-
licitare lectorem, ipſa monitione. *Qui habet intelle-
ctum*, id eſt ſapientiam, per quam obſcura intelli-
gat. Computet numerum beſtiæ, quaſi dicat, qui
per mortem antichriſti importatur, computet & nu-
meri ſignificationem cognoſcat. Ne autem per illum
numerum credatur antichriſtus eſſe Deus cum ſit
tantum homo, oſtendit quis ſit numerus, & quod
antichriſtus eſt purus homo non Deus. *Numerus*.
quaſi dicat numerum beſtiæ, id eſt antichriſti com-
putet, vt ſic deceptionem antichriſti percipiat, qua
ſe Deum dicet cum ſit tantum homo & hoc eſt,
Numerus enim, ſcilicet nominis eius antichriſti, *Eſt
hominis*, non Dei? quia ipſe erit homo non Deus,
quaſi dicat, non Deus ſed homo erit. Gregorius An-
tichriſtus ſuper ipſius Diuinitatis potentiam extol-
letur, ita vt homo peccator, & tamen homo deſpi-
ciens æſtimari Deum ſe ſuper homines mentiatur.
Deinde ſubdit ipſum numerum, & numerus eius ſci-
licet antichriſti, qui numerus in eius nomine intel-
ligitur. *Eſt ſexcenti ſexaginta ſex*, non ponit ſignifi-
cationem numeri, nec oſtendit quomodo in eius no-
mine ſit iſto numerus quia per hoc magis excitatur
attentio vt dicit Gloſ. Nec fiat de ſubſtantiuo quod
reſpondeat huic adiectiuo ſexcenti, & iſte numerus
ponatur ratione ſignificationis non numeri. Nota
ergo quod cum liber iſte Græce ſcriptus ſit ſecun-
dum Græcos eſt hic numerus quærendus, apud quos
omnes literæ numerum ſignant, ſicut apud nos
quædam. Nomen antichriſti Græce dicitur, Ante-
mos quod interpretatur contrarius; quia Chriſto
contrarius erit & eius honori. Numerus huius no-
minis eſt ſexcenti ſexaginta ſex: hoc enim nomen
tantum numerum ſignat, ſicut enim apud nos. V.
ſignat quinque. C. centum. X. decem. Ita apud
Græcos. a. ſignat vnum. n. quinquaginta. o. ſe-
ptuaginta. a. ducenta. t. ſignat trecenta. e. quinque.
m. quadraginta. Horum omnium ſumma eſt ſexcen-
ta ſexaginta ſex. Item aliud nomen antichriſti Græ-
cum eſt Arnoyme, quod interpretatur nego; quia
Chriſtum negabit eſſe Deum. Hoc nomen importat
prædictum numerum. A. ſignat vnum, R. ſignat cen-
tum. N. quinquaginta. O. ſeptuaginta. Y. quadra-
ginta. M. quadringenta. E. quinque, hæc omnia fa-
ciunt illum numerum, qui ponitur in litera. Item
aliud nomen eius eſt Teitan, quod interpretatur Sol
vel gigas, quia dicet ſe Solem iuſtitiæ, & gigantem
geminæ ſubſtantiæ, quia ea quæ Chriſto vere con-
ueniunt, ſibi falſo attribuet quia ſuperbiſſimus erit. T.
ſignat trecenta. E. quinque. I. decem. item. T. tre-
centa. A. vnum. N. quinquaginta, & ita hæc tria
Græca nomina antichriſti prædictum numerum ſi-
gnant. Item nomen eius quoddam in literis Latinis
eundem numerum reddit, quod eſt Dic lux, quia di-
cet ſe lucem, dicet enim ſe eſſe Deum. D. apud La-
tinos ſignat quingenta. I. vnum. C. centum. L. quin-
quaginta. V. quinque. X. decem, Si ergo habemus nu-
merum nominis beſtiæ ſcilicet antichriſti. Nunc vi-

A deamus quid ſignat, propter hoc enim agitur hic de
ipſo numero. Notandum ergo ſecundum Gloſ. quod
ſenarius qui eſt primus numerus perfectus, ſignat mi-
nus perfectos qui licet ſint in coniugio, tamen cauent
à mortali, & Diuina præcepta ſeruāt, non tamen con-
ſilia implent. Iſti habent perfectionem ſufficientiæ,
ſine qua non eſt ſalus, & dicuntur imperfecti reſpectu
perfectorum. Per ſimplicem ergo ſenarium, ſignatur
minima perfectio. Sexagenarius autem numerus ſi-
gnat, mediocriter perfectos, qui ſunt in caſtitate &
Diuina præcepta ſeruant cum perfectione conſilio-
rum, non tamen ſecundum altiorem perfectionis gra-
dum denarius enim ſignat obſeruantiam decalogi.
Senarius verò denariorum qui iam non eſt ſimplex
B ſignat perfectionem conſiliorum. Sexcentenarius au-
tem numerus ſignat perfectiſſimos, qui & præcepta
& conſilia perfectiſſime ſeruant. Centenarius enim
magnam perfectionem ſignat, quia multos numeros
continet, & ad ipſum terminatur curſus præceden-
tium numerorum vnde retro incipere oportet cente-
nario terminato, cum vero additur ſenarius centeno-
rum per quem multiplicatur centenarius, ſignatur
perfectio cumulata. Per ſex ergo ſignantur minus
perfecti, ſiue perfectio minima in bonis, quæ eſt fru-
ctus trigeſimus in ſtatu viæ. Matth. 13. Per ſexaginta
perfectio mediocris, quæ eſt fructus ſexageſimus. Per
ſexcenta perfectio maxima, quæ Matth. 13. dicitur
fructus centeſimus. Per hunc ergo talem numerum,
qui in nomine beſtiæ intelligitur, ſignatur quod an-
C tichriſtus dicet ſe Deum cui ſeruire debeant homines
in omni gradu vitæ tam minus perfecti quam medio-
criter perfecti, quam perfectiſſimi: ita vt qui ei al-
tero modo non ſeruierit ſeruiat modo alio: qui etiam
poſſit ſecundum diuerſos gradus vitæ remunerare
homines, præmio minori vel mediocri, vel maximo
& ita per hunc numerum poterit æſtimari Deus ab
erroneis, cum tamen tantum ſit homo, vnde dicitur
hic, Numerus enim hominis eſt, nec apud eos qui ei
ſeruient erit altus gradus bonæ vitæ, licet videantur
vnde ipſe antichriſtus cum ipſo corpore malorum
vocatur beſtia, propter beſtialem vitam, ſupra eo-
dem in principio capitis, Et vidi de mari beſtiam aſ-
cendentem. Aliter ſic. In hoc numero eſt triplex ſe-
D narius ſcilicet ſenarius vnitatum, ſenarius denario-
rum, ſenarius centenorum. Primus ſenarius ſignat
perfectionem naturæ, quæ ſex diebus creatæ fuerunt
& completæ. Senarius verò denariorum, ſignat
perfectionem meritorum, quæ eſt in obſeruantia
Decalogi, cum impletione conſiliorum: quia de-
narius ſignat obſeruantiam Decalogi, ſenarius verò
per quem multiplicatur denarius ſignat perfectio-
nem eiuſdem obſeruantiæ, cum additione conſilio-
rum. Senarius vero centenorum, ſignat perfectio-
nem præmiorum; quia conſummata perfectio eſt
in præmio. Centenarius autem dicit perfectionem,
cuius cumulus ſignatur per ſenarium centenorum.
Per hunc ergo totalem numerum, ſignatur quod
E antichriſtus dicet ſe eſſe Deum, & principium om-
nis perfectionis, ſcilicet perfectionis naturæ om-
nium rerum & perfectionem gloriæ. Hæc eſt com-
putatio numeri nominis beſtiæ. Numerum ergo
nominis beſtiæ habebit, qui ipſum antichriſtum cre-
det eſſe Deum, cui ſit ab omnibus, ſecundum om-
nem gradum vitæ ſeruiendum, & qui poſſit dare præ-
mia ſecundum diuerſos gradus obſequiorum: & qui
ſit principium ſiue auctor omnis perfectionis. Vt
autem neceſſitate compulſi cogantur adhærere an-
tichriſto, vel eius opera agendo, vel nomen eius por-
tando in eius denominatione, aut oris expreſſione. vel
fidē eius tenendo quod ſit Deus, prohibeat vendere &
emere

A emere, niſi aſſentiant ei vel eius prædicatoribus, ipſe tamen Deus non erit, ſed homo, & erit peccator impiiſſimus. Vnde Apoſtolus vocat eum filium perditionis. 2. Theſſal. 2. Et reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur, aut quod colitur Deus, & in ipſo omnis plenitudo malitiæ & omnis iniquitas abundabit, ſicut dicit ibi Gloſ. & quod peſſimus peccator fuerit, patebit tandem, quando viliter deiicietur, & interficietur à Domino, ſiue per ſe, ſiue per Michaëlem. Occidetur autem (vt doctores credunt) in monte Oliueti in papilione & in ſolio ſuo, in illo loco contra quem Chriſtus in cœlo aſcendit, ſicut dicit Gloſ. ſuper illud. 2. Theſſal. 2. Quem Dominus Ieſus, &c. B Quæritur hîc cum multi credant iuxta hunc numerum Antichriſtum eſſe Deum, quomodo ſapiẽs poterit cognoſcere, ipſum eſſe falſum & impium deceptorem, cui non ſit adhærendum, licet multi credant contrarium? Item videtur quod nõ ſint culpabiles qui ei adhærebunt. Cum enim ex vna parte ſint tormenta, ex alia parte ſint miracula multa & magna, vt quod ſtatuam ſuam faciet loqui, & futura prædicere, & alia multa ſigna, cum tamen fideles miracula multa & magna, vt quod ſtatuam ſuam faciet loqui, & futura prædicere, & alia multa ſigna, com tamen fideles miracula faciant nulla vel pauca; ex alia C parte magna diuitiarum & honorum munera, ex alia ſanctitatis & perfectionis indicia, non videtur mirum ſi multi decipiantur. Ergo cum fideles tunc & in miraculis, & in aliis videantur inferiores Antichriſto, non erit accuſabilis, qui Antichriſtum ſequetur. Reſpond. ad Primum dicendum, quod licet iuxta hunc numerum qui falſo Antichriſto conueniet, aliqui credant ipſum Deum eſſe, tamen ſapiens homo poterit cognoſcere ipſum eſſe hominem purum & hoc per ipſum numerum ad eius opera comparatum. Erit enim crudeliſſimus, quia crudeliter homines trucidabit & interficiet. Item erit ſuperbiſſimus, Dignitatos enim & honores ſeculares exquiret. D De Chriſto autem contrarium legitur fuit enim piiſſimus. Vnde mulierem quæ ſecundum Legem lapidanda erat, prudentiſſime & piiſſime liberauit. Ioan. 8. & Matth. 5. Si quis te percuſſerit in vnam maxillam, &c. Item fuit humillimus. Matth. 11. Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Item cum vellent eum habere in regem fugit. Ioan. 6. Item in paſſione humanitatem incomparabilem exhibuit. Philipp. 2. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem. Comparantes ergo numerum ad eius opera, poterunt cognoſcere numerum non ſignare in Antichriſto diuinitatem niſi falſo. Item ipſum eſſe purum hominem, E poterunt cognoſcere per ſcripturam, quæ Antichriſtum oſtendit eſſe peccatorem hominem, quod non poteſt conuenire Deo. 2. Theſſalon. 2. Et reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, &c. Item per illuminationem internam; quia qui ad Deum toto corde clamabunt recipient internam eruditionem. Pſal. Clamauit ad me & exaudiam eum, &c. Ad ſecundum patet per hoc, licet enim multi cæci fiant vt non intelligant, tamen ſapiẽs poterit percipere ipſum eſſe peſſimum deceptorem, ex operibus impiis. Licet enim in multis ſimulet ſe ſanctum, tamen opera crudelitatis & elationis, & alterius nequitiæ multiplicis, manifeſtabunt, qualis ipſe erit, ſi ſit qui intelligat Matth. 7. A fructibus eorum cognoſcetis eos. Item ex Scripturis ſanctis quæ prædicant eius nequitiam, vt patet in hoc libro, & 2. Theſſal. 2. & Dan. 7. & 11. & in multis aliis locis. Et hoc multum poterit proficere fidelibus. Vnde Iſidorus 1. lib. de Summo bono, exponens illud Matthæi 24. Ita vt in errorem inducantur & cætera: Ibunt electi in errorem titubationis ad modicum, pro multitudine prodigiorum: ſed cito reſipiſcentes, cordis errorem religione coercebunt, ſcientes prædictum à Domino eſſe, vt dum hoc fecerint aduerſarii, non conturbentur ſancti. Item ex illuminationibus internis; quia Deus ſuos in aduerſis non deſeret, ſi ad ipſum cõfugiant, ſed quid credere debeant docebit, ſcilicet fidem catholicam. Auguſtinus ſecundo libro de ſermone Domini in monte: Deus ſemper paratus eſt dare ſuam lucem nobis intelligibilem & ſpiritalem. Ad tertium iam patet, quod non erunt excuſabiles, ſi Antichriſto adhæreant; quia ex his tribus, & forſan ex aliis multis poterit eius nequitia deprehendi. Et ideo potius tormenta mortis erunt ſuſtinenda quàm ei adhærendum.

CAP. XIV.

ET vidi, & ecce agnus ſtabat ſupra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius & nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Et audiui vocem de cælo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni. Et vocem quam audiui, ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis. Et cantabant quaſi canticum nouum ante ſedem, & ante quatuor animalia, & ſeniores, & nemo poterat dicere canticum, niſi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti ſunt de terra, Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt. Hi ſequuntur agnum quocunque ierit. Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & agno: & in ore eorum non eſt inuentum mendacium. Sine macula enim ſunt ante thronum Dei. Et vidi alterum Angelum volantem per medium cæli, habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum, dicens magna voce, Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicii eius: & adorate eum qui fecit cælum & terram, mare & fontes aquarum. Et alius Angelus ſecutus eſt, dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ fornicationis ſuæ potauit omnes gentes. & tertius Angelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna; Si quis adorauerit beſtiam, & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte ſua, aut in manu ſua: & hic bibet de vino iræ Dei, quod miſtum eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſul-

phure in conſpectu Angelorum ſanctorum, & ante conſpectum agni: & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſecula ſeculorum; nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt beſtiam, & imaginem eius, & ſi quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia ſanctorum eſt, qui cuſtodiuit mandata Dei & fidem Ieſu. Et audiui vocem de cælo, dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur illos. Et vidi, & ecce nubem candidam: & ſuper nubem ſedentem ſimilem filio hominis, habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua ſalcem acutam. Et alius Angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad ſedentem ſuper nubem: Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora, vt metatur, quoniam aruit meſſis terræ Et miſit qui ſedebat ſuper nubem falcem ſuam in terram, & demeſſuit eam. Et alius Angelus exiuit de templo, qund eſt in cælo, habens & ipſe falcem acutam. Et alius Angelus exiuit de altari, qui habebat poteſtatem ſupra ignem, & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens. Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ ſunt vuæ eius. Et miſit Angelus falcem ſuam acutam in terram: & vindemiauit vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum; & calcatus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

CAP. XIV.

Et *vidi, & ecce.* Habito de tribulatione immittenda ab Antichriſto. Hic agitur de auxilio dando à Chriſto. Nam ſine eius auxilio impoſſibile eſt ſtare in gratia inter aduerſa vel in aduerſis merendo proficere. Agnus autem adiutor iuſtorum eſt amabilis & ratione ſui, & ratione familiæ, quæ eſt digniſſima & valde nobilis; quæ etiam familia adiuuat hominem in aduerſis. Vnde agitur de agno adiutore & de eius familia. Quoniam autem Agnus eſt tantus & talem habet familiam, ideo ſibi famulandum eſt ab omnibus: ex quo famulatu prouenit merces immenſa. Vnde Primo oſtenditur auxilium mulieris. Secundo ſubditur monitio ad famulatum adiutoris, Et vidi alterum. Tertio ſubiungitur ratio ex parte remunerationis, Et audiui. Circa primum Primo deſcribitur Agnus dator adiutorii. Secundo deſcribitur familia agni, Et cum eo. Agnus autem deſcribitur quantum ad tria. Primo quantum ad miſericordiam in redimendo, ſub nomine agni. Secundo quantum ad beneuolentiam in adiuuando, Stabat. Tertio quantum ad excellentiam in præſidendo, Super montem. Deſcribitur ergo quantum ad redemptionem, defenſionem, & dominationem, & hæc omnia faciunt ad propoſitum. Dicit igitur, *& vidi*, quaſi

A dicat, ita vidi tribulationem quæ iuſtis infertur; vidi etiam conſolationem adiutorii quod dabitur, & hoc eſt Et vidi, aſpectu interno, quid autem viderit ſubdit, *& ecce*, notat præſentiam & certitudinem viſionis: quia vidit ſub oculis, quæ ſequuntur. Item per hoc poteſt intelligi promptitudo eius ad adiuuandum. Iſaiæ 58. Clamabunt & dicet ecce adſum, *agnus*, id eſt Chriſtus ad modum agni pro nobis immolatus. & ideo ſuis non deerit, quos tam care redemit. 1. Petri 1. Non corruptibilibus auro vel argento, &c. *ſtabat*, id eſt ſtat Gloſ. vt adiuuans. Stare enim iuuantis eſt. Act. 7. Vidit gloriam Dei & Ieſum ſtātem. Et ideo fortiter ſtandum eſt in aduerſis. Pſal.
B Dominus mihi adiutor, non timebo, &c. *ſuper montem Sion*, id eſt ſupra Eccleſiam quæ mons eſt, propter virtutis ſublimitatem, mons autem Sion, propter contemplationis ſpeculationem. Sion enim interpretatur ſpecula vel ſpeculum; quia Eccleſia quantum ad iuſtus ſpeculatur Deum oculo fidei & amoris & contemplationis. Pſal. Pſallite Deo noſtro qui habitat in Sion. Dicitur autem Dominus ſtare ſupra Eccleſiam. Tum quia ſuperior eſt & dignior tota Eccleſia. Ioan. 3. Qui de cælo venit ſuper omnes eſt, Tum quia præſidet & dominatur Eccleſiæ. Ipſe enim Chriſtus rex noſter eſt, etiam inquantum homo, & ideo ſicut bonus rex conſeruat ſeruos. Pſalm.
C Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper montem Sion, *& cum eo*, hic agitur de familia agni. Dignitas enim familiæ oſtendit quantus ſit adiutor iſte, & item ipſa familia eſt in adiutorium, & ideo debet ſtare homo fortiter in aduerſis. Deſcribitur autem familia. Primo quantum ad vitæ ſanctitatem ſub figura illius numeri. Secundo quantum ad excellentiæ dignitatem, Habentes nomen. Tertio quantum ad adiunctam iocunditatem, quæ ſequitur ex prædictis, Et audiui. Dicit igitur. *& cum eo*, ſcilicet cum Agno, erant, id eſt cum Chriſto ſunt per conformitatem imitationis, & per adhærentiam dilectionis, Non enim dicit Cum eo, quaſi ſicut ſupra Eccleſiam, cum ipſæ virgines ſint de Eccleſia: ſed cum eo ſunt per
D vnionis ſocietatem, vel. Cum eo, ſcilicet ſupra montem Sion, ſcilicet ſupra Eccleſiam quantum ad aliquos, qui non habent meritum virginitatis, *centum quadraginta quatuor millia*, id eſt virgines in integritate plena deſudantes, in pœnitentia ferentes, ad documenta Euangelica perfecti in perſeuerantia. Hic enim agitur de familia Agni, quantum ad quædam nobiliſſima membra Eccleſiæ, ſcilicet virgines, quæ cum virginitate habent feruorem ad Deum. Beatus enim Ioannes virgo fuit, vnde recte ei oſtenſus fuit virginum ſtatus. Nota ergo quod per Centum ſignatur integritas perfectæ virginitatis: quia fructus centeſimus eſt perfectus ſtatus virginum. Numerus enim centenarius, quia terminat numeros & eſt
E numerus completus, ſignat perfectionem: hic autem ſpecialiter perfectionem ſtatus virginitatis, ſicut & Matth. 13. Numerus autem quadragenarius, ſignificat feruidam pœnitentiam, hic eſt enim numerus pœnitentium, partes enim aliquotæ quadragenarij ſurgunt in quinquagenarium, qui eſt numerus remiſſionis, quæ habetur per pœnitentiam. Licet autem virgines ſanctam virginitatem ſeruent: tamen propter aliqua venialia pœnitentiam agunt. Per quaternarium ſignatur Euangelica doctrina, quam attente obſeruant. Per millenarium autem, qui eſt numerus completiſſimus,

niſſimus, ſignatur perfectio perſeuerantiæ, quæ omnia prædicta perficit, vel per Centenarium perfectio intemeratæ virginitatis, per Quadragenarium labor pœnitentialis auſteritatis. Per quaternarium, feruor Euangelicæ ſanctitatis, vt in diſpergendis rebus proprijs, & calcandis diuitiis, & relinquendis, ſaltem affectu, caroalibus propinquis & huiuſmodi, hæc tria non mutantur. Per millenarium vero, perfectio intimæ charitatis, qua ſcilicet calent in Deo, quæ informat omnia prædicta: qua etiam diligunt proximum. Iſidorus 2. lib. de Summo bono. Sine amore caritatis, quamuis quiſque credat, ad beatitudinem peruenire non poteſt. Notandum autem quod licet ſupra 7. Numerus iſte ſignificet omnes fideles, ſub tempore gratiæ ſicut vult ibi Gloſ. tamen hîc ſignat ſanctos virgines in vtroque ſexu, vt patet ex Gloſa & etiam ex litera ſequenti, hoc etiam dicit Gregorios ſuper hunc locum, *habentes* hic deſcribitur familia quantum ad excellentiæ dignitatem: quia, ſcilicet portant nomen ſui Regis, ſcilicet Agni, & Patris eiuſdem Agni, à Chriſto enim dicuntur Chriſtiani, & à Deo Patre ſunt dii per adoptionem, *habentes nomẽ eius*, ſ. Agni, quia à Chriſto dicũtur Chriſtiani, hoc eſt nomẽ honoris & gratiæ, amoris & nouitatis, ſuprà 2. Et in calculo nomen nouum ſcriptum, &c. *& nomen patris eius*, ſcilicet nomen Dei Patris quod eſt Deus, quia à Deo, dici poſſunt dij. Magna enim vis amoris, quæ nomen ipſius Dei facit amantibus communicari. Pſalm. Ego dixi dij eſtis, vel. Habentes nomen eius, id eſt fidem humanitatis. Nomẽ enim importat notitiam. Et nomen patris eius, id eſt notitiam ſiue fidem diuinitatis. Quocunque autem modo dicatur, Nomen rectè ſequitur: *ſcriptum*, id eſt firmiter impreſſum, *in frontibus ſuis*, ideſt in audaci cnnſtantia confitendi, quia in publico conſtanter confitentur. Per frootem enim audacia ſine conſtantia ſignatur. Non enim ſufficit credere corde, niſi & ore exprimatur, cum neceſſe fuerit. Roman. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, vnde etiam dicit Nomen eius & Patris, non proprium, ſicut quidam, de quibus Pſal. Vocauerunt nomina ſua, in terris ſuis. Geneſ. 11. Faciamus ciuitatem &c. 1. Machab. 5. Faciamus & ipſi nobis nomen, &c. ſequitur: Et facta eſt plaga magna in populo. Sic ergo oſtenditur dignitas virginum; quia ſunt inſigniti nomine venerandæ Chriſtianitatis, nomine etiam præcelſæ diuinitatis, cum conſtantia confitendi. Sed obiicitur quia hoc conuenit omnibus iuſtis, ergo non eſt laus ſpecialis virginum. Item æqoe eſt Filius Deus, ſimiliter & Spiritus ſanctus vt Pater; quia tres perſonæ ſunt vnus Deus. Auguſtinus 11. lib. de Ciuitate Dei. Et hæc trinitas eſt vnos Deus: Quomodo ergo nomen deitatis hîc attribuitur ſoli patri? Reſpond. Ad primum dicendum quod in omnibus iuſtis magna eſt dignitas denominari à nomine regis æterni; ſpecialiter aotem in ſacris virginibus ſecundum vtrumque ſexum eſt hæc dignitas excellentior; qoia in eis eſt perfectius res nominis; quia Chriſto, à quo dicuntur Chriſtiani perfectios conformantur in incorruptione integritatis; & à Deo, à quo poſſunt dici dij, adhærent altius glutino caritatis: cuius vis facit, vt nihil quærant niſi Deum cuius etiam caritatis virtus facit vt nomen Diuinitatis participent; quia caritatis eſt transformare amantem in amatum. Vnde Auguſtinus. Talis eſt quiſque,

A qoalis ſua dilectio, ſi terram diligis, terra eris: ſi Deum diligis, quid dicam? Deus eris? Non audeo hoc dicere ex me, ſed ſcripturas audiamos: Ego dixi dij eſtis. Ad aliud dicendum videtur, quod licet æqualiter conueniat tribus perſonia, nomen diuinitatis, & omnia eſſentialia; tamen quandoq; id quod eſt commune omnibus perſonis appropriatur alteri ex ſpeciali aliqoa ratione, Nomen ergo Diuinitatis hîc attribuitur Patri; quia Pater eſt aliarum perſonarum origo, & habent ab ipſo Diuinitatem & omnia, *& audiui*, hic deſcribitur ſtatus virginum quantum ad iocunditatem adiunctam virginitati & dignitati. Hæc autem iocunditas ſignatur ſub cantico. Canticorum. 11.

B Quoddam internum eſt tripudium iocunditatis. Sic autem proceditur. Primo deſcribitur tripudium internæ iocunditatis. Secundo oſtenditur conuenire ſolis inuiolatis. Et nemo poterat. Circa primum ſic proceditur. Cum enim iſti cãtatores ſint in ſtatu ſoblimi, & ſint ex diuerſis populis collecti: ſit etiã eorum ſtatus iocundus, impiis in vtilem terrorem; vigilent etiam circa carnis mortificationem, & habeant iocunditatem veram & nouam, & hoc ante Deum & maiores Eccleſiæ; ideo Primo deſcribitur canticum internæ iucunditatis quãtum ad ſtatus ſublimitatem. Secũdo, quantum ad cantantiũ multiplicitatem. Tanqoam vocem. Tertio, quantum ad conſequẽ-

C tem vtilitatem, Et tanqoam vocem, Quarto qoãtum ad profectus ſedulitatem, Et vox. Quinto, quantum ad ipſios iocunditatis qualitatẽ. Et cãtabant. Sexto quantum ad loci congruitatem, Ante ſedem, Hæc enim omnia ad eaſdem perſonas, ſcilicet ad virgines videntur referri, & de voce cantici interni, ſcilicet gaudii intelligi. Com enim primo de voce tangat, nullam aliam ſubiũgit, niſi vocem cantici, cum ſobdit, Et cantabant. Dicit igitur, *& audiui*, quaſi dicat, ita vidi familiam agni cum agno, Audiui etiam vocem interni gaudii, & hoc eſt quod dicit, *& audiui*, auditu interno, *vocem*, ſcil. interni cantici cum deſiderio adiuncto, de qua voce ſequitur infra, Et cantabãt

D &c. Gaudium enim internum vox eſt quædam cantici ſpiritualis, maxime quando eſt cum deſiderio intimo. Epheſ. 5. Cantantes & pſallentes in cordibus veſtris Domino. De cælo, id eſt ab illis virginibus egredientem Gloſ. ab illis qui cum eo erant. Dicuntur autem virgines cælum propter ſtatus ſublimitatem & meritorum claritatem. Vnde Iſid. 2. lib. de Summo bono. Non dubium quod qui caſti perſeuerant & virgines, Angelis Dei ſimiles efficiantur æquales, *tanquam vocem aquarum multarum*, ideſt quaſi vocem populorum multorum quia ſancti virgines de multis populia diuina gratia colliguntur. Aquæ aotem multæ ſi-

E gnant populos moltos, quia homines per ſe labiles ſunt & defectibiles, quos tamen Dominus ſolidat, cum ei adhærent, & per hoc manifeſtatur Diuina bonitas quæ tantam ſocietatem virginũ congregat & ſolidat, licet tales paoci ſint reſpecto aliorum. De huiuſmodi aquis, infra 17. Aquæ, quas vidiſti populi ſunt, *& tanquam vocem tonitrui magni*, attende tenorem viſionis, audiebat enim quandam vocem quaſi tonitruom: per hoc ſignatur qood iocunditas qoæ eſt in virginibos & etiã in aliis iuſtis, generat terrorem vtilem in impiis, qui ſtatum ſuom videntea, & cordis amaritodinẽ ſentientes: & econtrario veram ioconditatem iuſtorum quæ exterius per ſigna, verba, & opera manifeſtatur, conſiderantes, vtiliter terreri poſ-

ſunt. Gregorius in Gregoriano: In via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur. Nã ſicut in via ſeculi timor debilitatem, ita in via Dei timor fortitudinem gignit, *& vocem*, hic deſcribitur vox internæ iocunditatis, quantum ad profectus ſedulitatem. Sacræ enim virgines, qui Agno feruenter cohærent, carnem ſuam aſpere mortificant, vt theſaurum non perdãt, & vt ſemper in merito proficiant, vnde dicit, & vox, *quam vocem audiui*, modus loquendi eſt ſæpe in Scriptura, erat: *ſicut citharœdorum*, ideſt vox interni gaudii virginum in via, eſt ſicut melodia citharœdorum, ideſt hominum, qui cum cithara dulciter ſonant, *citharizantium in citharis ſuis*. Nota quod in cithara eſt lignum & chordæ conuenienter & apte ſupra lignum extenſæ. Per lignum crux Chriſti, per chordas ſingula membra corporis, vel ipſa chorda. Hæ chordæ ſuper lignum extenduntur, quando ad imitationem Dominicæ crucis, per deuotam meditationem iacent extenſæ meditationes, & affectiones mentis. Matth. 10. Qui non accipit crucem ſuam &c. Qui ergo carnem ſuam mortificant ſunt optimi citharœdi, quia cãticum iocunditatis internæ, cum qua ſe mortificant, & laus qua Deum magnificant, quia fiunt cum cithara, id eſt carnis mortificatione deuota, dulciter reſonant, quaſi dulcis melodiæ citharæ in auribus, Dei Citharœdus ergo eſt qui per internam iocũditatem, vel per Diuinam laudem, cum carnis mortificatione Deo cantat, tales citharizant in citharis ſuis, ideſt ſuauem Deo melodiam reddunt, dum intimo gaudio iocundantur, in mortificationibus propriis. Dicit autem In citharis ſuis, id eſt in mortificationib. ſuis, auſteritatibus propriis, non alienis, contra illos, qui ſemper petunt communicationem meritorum, & ſuffragia orationum, & ipſi citharizare nolunt, id eſt per iocunditatem mentis cum carnis mortificatione. Galat. 2. Chriſto confixus ſum cruci, hoc autem valde eſt neceſſarium virginibus, ſcil. mortificatio carnis; quia virginitas facile amittitur. 2. Cor. 4. Habemus theſaurum iſtum. Greg. &c. in Gregoriano. Peccata carnis ignorantes, tanto ſolicitius debent præcipitem metuere ruinam, quanto altius ſtant, *& cantabant*, hic oſtenditur qualitas iucunditatis virginum; quia eſt iucunditas vera & innouans & quæ non veteraſcit. Oſtẽdit autem quæ eſt illa vox de qua præmiſit. Vnde dicit. Et cantabant, id eſt ſacri & ſacræ virgines cantant, *quaſi canticum nouum*, id eſt de integritate corporis & exultant, quæ exultatio eſt comparabilis cantico exteriori nouo; quia iucũditas eſt quoddam canticum interius quod æquiualet vel prefertur cantico exteriori. Vnde dicit. Quaſi caoticum nouum, vel dicit. Quaſi canticum nouom; quia iucunditas gratiæ in via imperfecta eſt, ſimiliter & nouitas. In patria vero iucunditas erit canticom mentis perfectum, & nouitas plena, quando oulla omnino erit vetuſtas, dicit autem Nouum, quia gaudium non veteraſcet, ſicut dicit Gloſ. ſed ſemper erit nouum. In futuro enim conſeruabitur & illa erit aureola virginum. quia ſpecialem gloriam honoris & gaudij in patria obtinebunt præ aliis. Vnde Iſidorus 2. lib. de Summo bono. Virgines in vita æterna feliciores erunt, & probat hoc per illud quod legitur Iſa. 56. Hæc dicit Dominus Eunuchis, dabo eis melius nomen à filus & filiabus, oomen ſempiternum dedi eis, quod non peribit, *ante ſedem*, hic oſtenditur congruus locus huius canti-

A ci, quia ſcilicet iocundantur ante ſedem, ideſt ante Angelos in quibos Deus ſedet, quibus ſe per virginitatem conformant, & quorum ſocietatem expectant. Item ante maiores de Eccleſia, quorum auxilio ſtant, quaſi dicat cantant virgines per iocunditatem mentis, & hoc ante ſedem, id eſt in præſentia Angelorum, in quibos Deus ſedet, hoc poteſt intelligi tum quia Angeli aſſiſtunt maxime ſanctis virginibus, & eos cuſtodiunt. Vnde cum virgines gaudent de flore virgineo, & quod tam nobiliter adhærent Chriſto, ſic gaudere, eſt ante Angelos, qui eos cuſtodiunt cantare. Hieronymus. Angelis ſemper eſt cognata virginitas, tum quia gaodentes de tam nobili

B ſtatu cogitant ſe Angelis ſociandos, & ſic in interna iocundatione & conſideratione, quaſi ante Angelos cantant, *& ante quatuor animalia*, id eſt ante prędicatores qui dicuntur animalia; quia animati ſunt, id eſt viui, vita gratiæ & ſapientiæ Diuinæ, & alios animant, id eſt viuificant. Item quia ſub figura animalium deſcribuntur quatuor; quia per quatuor partes orbis prædicant, de hoc plenius dictum eſt ſupra 4. *& ſeniores*, ideſt ante paſtores, qoi maturitate vitæ & virtute doctrinæ & auctoritate officii, alios regunt, de his ſupra 4. Quaſi dicat ante prædicatores & prælatos virgines cantant, dum interius de proprio ſtatu iocundantes ſe per doctrinam prædicatorum,

C & regimen paſtorum, & merita vtrorumque iuuari conſiderant, & de hoc ſimul gaudent, & quaſi patronos ſui meriti, amplexantur mente, 2. Corinth. 1. Gloria veſtra ſumus, ſicut & vos noſtra. Aliter poſſent prædicta intelligi vt referrentur ad diuerſas perſonas, ſicut aliqui exponunt & Gloſa videtur aliquid tangere, licet parum & obſcure. Et audiui vocem, ideſt admonitionem ſiue prædicationem. Exeuntem de cælo, id eſt de prædicatoribus vita & doctrina claris & altis, Tanquam vocem aqoarum multarum, quia vox prædicationis ſumitur de aquis multis ſacræ Scripturæ, mundatiuis & fœcundatiuis. Canticorum 4. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium.

D Poteſt autem hæc vox intelligi prædicatio quæ fit virginibus, vt homiliter viuant & perſeuerent, in propoſito ſancto. Auguſti. in libro de Sancta virginitate. Hoc agite virgines Dei, humiliter ad humilem venite, ſi amatis & ne diſcedatis ab illo ne cadatis, vel prædicatio quæ fit & fiet tempore Antichriſti fidelibus, vt in adoerſis perſiſtant. Eccleſiaſtici 2. Suſtine ſuſtentationes Dei, coniungere Deo & ſuſtine, &c. Et tanquam vocem tonitrui magni, quia prædicatores terrent eos qui virginitatem vouent, nec ſeruant. Eccleſiaſt. 4. Diſplicet ei ſtulta & infidelis promiſſio, ſed quæcunque voueris redde, vel quia ter-

E rent eos qui in aduerſis ſuccumbunt, vel eos qui ad talis familiæ conſortium venire negligunt ſupra 4. Et de throno procedunt fulgura, & voces & tonitrua. Et vox quam audiui, erat ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis, quia vox prædicatorum, per hoc eſt acceptabilis & efficax, quòd ſcilicet carnem ſuam mortificant ſicut alios docent, expone vt ſupra, quantum pertinet ad propoſitum. 1. Cor. 9. Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, &c. Et cantabant, hoc refertur ad virgines de quibus præmiſerat, Et cum eo centum quadraginta quatuor millia, & expone de virginibus vt prius. Notandom quod triplex eſt ſtatus excellens ſecundum meritum in Eccleſia, ſcil. Prædicatorum, Marty-

rum

rum & Virginum: quibus redditur in patria triplex aureola propter triplicem incorruptionem, ſcilicet propter incorruptionem virginitatis, quo ad rationalem: propter incorruptionem magnanimitatis, quoad iraſcibilem; propter incorruptionem carnis, quantum ad concupiſcibilem. Primum eſt prædicatorum, ſecundum eſt Martyrum, tertium Virginum, hunc triplicem ſtatum ſignant quædam in verbis præmiſſis, de Prædicatoribus agitur cum dicitur, Et audiui vocem, &c. de Martyribus cum ſequitur, Et vocem quam audiui, tamen ſi hoc intelligitur de martyribus, oportet referri ad Predicatores, qui ſiũt martyres: quia cum dicit, Et vocem quam audioi, de illa voce loqoitur de qua dixerat, Et aodiui vocem de cælo, &c. de virginibus agitur cum ſubditur: Et cantabant. Præmiſſa igitur verba ab illo loco & audiui vocem, &c. poſſunt intelligi de virginibus totaliter, ſicut ſeries in contextu literæ innuere videtur vt primo dictum, vel poſſunt ſecundo modo intelligi; partim de prædicatoribus, quorum vox eſt doctrina prædicationis, qui ſunt citharœdi inquantum mortificant ſe ipſos, vel inquantum martyrium ſuſtinent, partim de virginibus, quæ cantant in cordibus ſuis Domino, dum in Deo iocundantur & ei gratias agunt, & eius magnitudinem & bonitatem mirantur. Canticum autem præmiſſum, ſecundum Gloſ. eſt exultatio cordis, tamen quandoque eſt canticum oris quia quandoque in laude vocali vel verbo exteriori manifeſtant gaodium mentis, *Et nemo*, deſcripto cantico internæ iocunditatis, hic oſtẽditur conuenire ſolis inuiolatis, & hæc eſt ipſorum prærogatioa, qoam habent ex virtute paſſionis Dominicæ, & ex merito perfectionis propriæ. Primo ergo oſteuditur virginum prærogatiua. Secundo prærogatioæ caoſa. Qui empti, hæc autem caoſa oſtenditur duplex, ſcilicet virtus Dominicæ paſſionis, & meritum ſuæ perfectionis de qua dicitur, Hi ſunt qui, dicit igitur, *Et nemo*, id eſt nullus homo in vtroque ſexu, *poterat*, id eſt poteſt, *dicere canticum*, id eſt illam meneis iocunditatem habere. Gaudere enim in Domino cantare eſt. Coloſſen. 3. In gratia cantantes in cordibos veſtris Deo, *niſi illa centum quadraginta quatuor millia*, id eſt virgines perfecti pudicitia, deſudantes in pœnitentia, feruentes in ſanctitate Euangelica, ſtabiles perſeuerantia ſiue perfecti caritate intima, vt ſopra expoſitum eſt, quaſi dicat, Soli virgines, qui cum virginitate habent vitæ perfectionem, habent prærogatiuam huius gaudii præcellentis de integritate corporis & mẽtis. Gloria aotem huius gaudii inchoatur hic, in futuro autem perficietur, quando virginitatis aureolam obtinebunt, pro præſenti autem videtur hic loqui principaliter; licet hoc perfectius in patria compleatur. Auguſtinus in libro de Sancta virginitate. Gaudia propria virginum Chriſti, non ſont eadem non virginum Chriſti: Nam ſunt aliis alia, ſed nullis talia. Ex his patet, quod in via & maxime in patria, habent virgines ſpecialem gaudii prærogatiuam. Sed obiicitur, quia ſecundum Auguſtinum, Cœlibatus Ioannis non præfertur coniugio Abrahæ, ergo ſi qois recte viuat in coniugio, non præfertur ei alter virginitatem ſeruans. Item per coniugium multiplicatur numerus electorum, non per virginitatem, ergo cõiugium præualet. Item multi qui non ſunt virgines, ardentiores ſunt in Deo, quàm multi virgines; ergo maius præmium habebunt, cum cari-

A tate reſpondeat præmiom. Reſpond. Ad primum dicendum, quod his temporibns, quando iam ex omnibus Gentibus colligi poſſont homines qui ſaluentur, virginitas longe melior eſt coniugio, etiam ſi quis recte in coniugio viuat ſicut dicit Auguſtinus in libro de Sancta virginitate. Ratio eſt, quia coniugii non eſt nunc vlla neceſſitas quę olim fuit, & magna eſt ſinceritas virginitatis ac dignitas quæ valde Deo placet. Vnde Anguſt. in eodem lib. dicit. Iure Diuino contingit connubio & nuptiis, quod pia virginitas anteponitur. Ad obiectum dicendum, quod hoc dicit Auguſtinos ratione temporis & perſonæ; quia tempore Abrahæ erãt paoci cultores Dei, vnde tunc coniugium B fideliũ neceſſariũ fuit. Itẽ ipſe Abraham tẽperate vtebatur coniugio, & propter amplificationem cultus Diuini Nunc autem magna eſt copia fidelium, vnde plos placet Deo iam fructus mentis quàm ventris. Ad aliud iam patet; quia & ſi per virginitatem non ſit procreatio hominum carnalis; ſit tamen ſpiritualis, & per eam multiplicatur ſpecialiter numerus electorum, quam Deus nunc plus diligit quàm aliam. Auguſtinos in libro de Sancta virginitate. Virginalis integritas angelica portio eſt, cedat huic omnis fecunditas carnis omnis pudicitia coniugalis. Ad aliud dicendum quod ſicut in patria eſt doplex præmium C ſcilicet aurea quod eſt præmiom ſubſtantiale & aureola qood eſt præmium excellens accidentale: ita in via poteſt eſſe duplex meritum, ſcilicet meritum aureæ & aureolæ. Meritum aureæ conſiſtit in caritate & actu caritatis, meritum aureolæ in aliqoo bono voluntario, coniuncto caritati, vt in virginitate, prædicatione & martyrio, qoando adeſt caritas ſine qua nullum omnino eſt meritum, dicit igitur qood multi qui nõ ſunt virgines habebaot magis gaudium ſiue præmium aureæ, ſcil. in viſione & fruitione Diuina, ſicot habent hic maius meritum qoàm multi virgines ratione maioris caritatis in qua viuũt, tamen virgines ſiue ſint maioris caritaris ſiue minoris, habebunt præmium aureolæ per virginitatẽ, quod D alii non habebunt, cuius aureolæ meritum iam habent, *qui*, hoc refertur ad ſubſtantiuum ſubintellectum in eo quod dicitur centum quadraginta quatuor millia, ſcilicet homines, *empti ſunt*, pretio ſanguinis Chriſti, *de terra*, id eſt de vanitate terrena, quaſi dicat ad ſtatum virginitatis ſunt eleuati de vilitate ſtatus mundani per virtutem ſanguinis Chriſti. 1. Cor. 6. Empti enim eſtis pretio magno. Sed nonoe empti fuerunt omnes quando Dominus paſſus eſt? hic autem dicuntur emi quando de ſtatu mundano aſſumuntur. Reſpond. dicendum videtur quod in paſſione fuerunt carnaliter ſioe ſecundum ſufficientiam; ſed non ſtatim ad omnes tranſiit emptio per efficaciam E quia nec diſpoſiti erant, nec multi adhoc iam nati, per ſubiectum autem & alia ſacramenta tranſiit hæc emptio ad homines ſecundum efficaciam: quia tuoc paſſio efficaciam: habet in eis. Amplius autem tranſiit per efficaciam prædicta emptio ad homines, qoando quibuſdam merito Dominicæ paſſionis datur cum efficacia gratia ad ſeruandam virginitatem, quia igitur emptio facta in paſſione ſecundum cauſam ſioe ſecundum ſufficiẽtiam in aſſumprione hominis ad virginitatem ſeruandam habet excellentem efficaciam, ideo dicuntur virgines empti quando ſunt de terrenis vanitatibus eleuati. Item obiicitur, quia cum omnes electos Dominus redemerit ſe-

cundum ſufficientiã & ſecundum efficaciam, ſuo tempore dandam; ſi ex virtute paſſionis eſt aſſumptio ad obſeruãtiam virginiratis ergo qua ratione datur qoibuſdam obſeruantia virginitaris & alıis oon? Reſpond. dicendum quòd omnibus electis datur efficacia emptionis quantum ad præmium aureæ; quia boc eſt præmium necesſitatis & ſimilitea hæc efficacia eſt neceſſitatis, non tamen omnibos datur efficacia illıus emptionis factæ per ſanguinem Dominicũ, quantom ad præmium aureolæ; quia hoc eſt præmium excellentię ſeu dignitatis, non neceſſitatis, ſimiliter & ipſa efficacia. Meritum ergo & præmium aureolæ dat non omnibos electis, ſed quibus vult & quando & quomodo volt, ſecundum conuenientiſſimam diſtributionem, quam ordinatiſſime facit ſua ſapientia. Quare autem potius dat hanc gratiam iſti quàm illi, nonit, qui ſoauiter omnia diſponit, *hi ſunt*, hic oſtenditur ſecunda cauſa pæmiſſæ prærogatiuæ, ſcil. meritum perfectionis. Perfectio autem virginom deſcribitur: Primo quantum ad incorruptionem ex parte corporis vel operis. Secundo, quãtum ad ıncorruptionem ex parte oris, Et in ore. Tertio quantum ad incorruptionem ex parte cordis, Sine macula. Circa primum primo oſtendit integritaris ſinceritatem. Secundo adiunctam dignitatem. Hi ſequuntur, dicıt igitur, volens oſtẽdere quod recte eis ſolis dabitur prærogatiua præmii ſpecialis, quod iam eſt in eis inchoatum, *hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*, ad literam, per hoc patet, quod actus carnalis inquinat. Item ex hoc innuitur, quare Deo placet virginitas, ſcilicet propter pulchritudinem ſinceritatis. Iſidorus 2. lib. de Summo bono. Caſtitas eſt ınuiolata pulchritudo Sãctorum, caſtitas ſinceritas mentıs, ſanitas corporis: Luxurioſa namque vita carnem cito debilitat, fractamq; celeriter ad ſenectutem ducit. Quod antè dixit, ſubdens manifeſtat, *virgines enim ſunt*, & ita iocoinqoinari. Auguſtinos in libro de Sancta virgioitate. Virginalis integritas eſt in carne corruptibili, perpetuę incorruptionis meditatio: felix virginitatem amplectitur; quia Deo accepta. Vnde ſupra dictum eſt, quod virgines etiam in ſtatu viæ ſunt cum agno, quia per gratiam ei coniuncti ſunt & per conformitatem vniti. Item in ſe pulcbra. Item homini oblectatiua. Vnde Iſid. 2. libr. de Summo bono. Amanda eſt polchritudo caſtitatis, cuius delectatio pulchrior inuenitur quàm carnis. Item excellenter bonorata. Repræſentat enim qoodammodo ſtatum gloriæ. Vnde B. Bernardus in Epiſtola ad Erricum. Sola eſt caſtitas, quæ hoc mortalitatis tempore, ſtatũ quendam immortalitatis & gloriæ repræſentat, in qua non nobent neqoe nubentur. Item eminenter fructificat, quia acquirit diuinam familiaritatem in ſtatu viæ. Vnde B. Ioannem familiarius diligebat Ieſus ſicut ſæpe dicitur de Ioanoe in cuius ſinu recubuit in cœna. Ioan. 13. Item meretur præcipuam familiaritatem. Vnde iam dictum eſt quòd ſoli virgines cantabunt illud canticum. Vnde Auguſt. in lib. de Sancta virginitate. Pergite ſancti Dei pueri ac puellæ, pergite perſeueranter in fine vos affereris ad nuptias agni canticum quale oemo poterit dicere niſi vos. Sed obiicitur de hoc quod virgines ita hic extolluntur, qoantum ad meritum cum tamen multi & moltæ virgines non tantum corpore ſed etiam mente ſunt ſteriles. Vnde Iſid. in 2. lib. de Summo bono. Multi ſunt reproborum qui carnalis copulæ conta-

A gium neſciunt, qui ſicot infœcundi corpore, ita ſteriles manent mente. Item quæ ſunt quæ concurrunt ad meritum virginitatis? Reſpond. Notandum quod virginitas ad hoc quod ſit digna illo præmio debet eſſe recta intentione, vt ſcilicet oon appetatur gloria mondana. Virgines enim fatuæ non habentes oleum, ideſt lætitiam rectæ intentionis excluduntur à regno. Iſid. Virgines apud hommes de ſuis meritis gloriantes hypocritis comparantur. Item fœcũda operatiooe, vnde Greg. in quadam homelia. Nec caſtitas ergo magna eſt ſine bono opere, nec bonum eſt opus ſine caſtitate. Item lata integritate, vt ſcil. ſit in mente & carnę. Vnde Iſidor. in eodem. Nihil prodeſt incorruptio carnis, vbi non eſt incor-

B ruptio mentis; & de tali virginirate dicitur hîc. Item feruida vel informata caritate. Vnde B. Bernardus ad Erricum. Caſtitas ſine caritate, nec pretium habet nec meritum. Caſtitas ſioe caritate, lampas eſt ſine oleo; ſubtrahe oleum, lampas non lucet, tolle caritatem caſtitas nõ placet. Item ſubnixa homilitate, vt ſcil. apud ſe non ſoperbiat de tanta excellentia. Auguſt. de Sancta virginitate. Non ſolum prædicanda eſt virginitas vt ametur, verum etiam monenda ne inflетur. Itẽ in eodem. Pergite virgines viam ſublimitaris, pede humilitaris. Ad primom patet: quia non loquitur de omnibos virginibos, ſed de his in quibus

C virginitas habet debitas cõditiones. Patet etiam ad aliud, *hi ſequuntur*, hic ponitur dignitas adiuncta integritati, quæ eſt duplex. Vna dignitas conſiſtit in Chriſti conformitate. Secunda in excellentiæ ſublimitate; quia præ alıis excellentiam habent. Prima dignitas eſt in comparatione ad Chriſtum. Secunda in comparatione ad aliorum ſtatum. Vnde ſequitur, hi empti ſunt, dicit igitur, *hi*, ſcil. virgines, *ſequuntur*, per imitationem, *agnum*, id eſt Chriſtum pium innocentem & pro hominibus victimatum, *quocunque ierit*, id eſt qoocunqoe ambolaoerit per virtutem exempli, licet enim nunc agnus non ambulet io actibus quos egit in carne mortali, tamen ambolat quãtũ ad

D virtutem exempli. Exempla enim quæ olim exhibuit ipſo actu, ounc oſtendit fidelibus per fidem, per ſcripturam, per gratiam, per affectum imitandi, quem eis præbet, & ſic quaſi ambulat ante fideles vt ipſum ſequantur per imitationem. Ipſum autem quocunque ambulet, per virtutem exempli, ſequuntur virgines. Imitantur enim ipſum in actibus omnium virtutũ, vt in caritate ad Deum, & proximum in pietate, prudentia, fortitudine, iuſtitia, in contemptu mũdanorum quæ relinqount vel ſecundum rem vt viri religioſi, vel ſecundum affectum. Itẽ in carnis mortificatione, & ſic quaſi quandam mortem ſiue martyrium ſuſtinẽt. Item

E ſequuntur eũ itinere virginali per quod ambulaoit Chriſtus. In alıis etiam ipſum ſequuntur, ſecundum quod congruit humanæ infirmitati. Et notandum qood io alıis poſſunt eum ſequi aliĩ etiam coniogati, præter excellentiam virginalem in qua ſoli virgines eum ſequuntur, & ideo ipſi ſoli eum ſeqoontur quocunque ierit. Vnde Aug. in lib. de Sancta virginitate. Ecce ille Agnus graditur in itinere virginali: vos ergo vos ite poſt eum virgines eius; quia propter hoc vnum quocunque ierit ſequimini eum. Ad quodlibet enim aliud ſanctitatis donom quo eum ſequantur hortari poſſumus coniogatos. Sed obiicitur de hoc quod dicitur. Seqoontur agnum quocumque ierit quia autem actu redimendi genus bumanum non

imitatur eum cum hoc ad ſolum Mediatorem pertineat. Itē non omnes virgines ſuſtinent mortem pro Deo, item non omnes virgines prædicāt ſicut Chriſtus prædicauit. Itē in virginitate Chriſti non fuit inordinatio aliqua carnis vel mentis. Item obiicitur de hoc quod dicitur: Quocunque ierit; quia Chriſtum ire eſt operari actum virtutis in exemplum imitationis fidelibus, ſed hoc fuit ante paſſionem & in paſſione. Nunc autem non ſic, quia nunc non ſuſtinet aſpera, non fatigatur, non eſurit, non ſitit, non flagellatur, & ſic de aliis multis: ergo tunc iuit, nō nunc, quid ergo eſt quod dicitur: Quocunq; ierit? Reſpon. Ad primum dicendum, quod homo dicitur Chriſtum ſequi in quibus Chriſtus Dominus ante eos iuit in ducatū exempli, vt ſunt actus virtutum. Nō autem fecit redemptionem vt redemptionem in exemplū humanæ redemptionis, ſed in efficaciam liberationis. Ipſa tamen paſſio per quam facta eſt redemptio, datur homini in exemplum mortificationis vel ſuſtinentiæ paſſionis, cū eſt neceſſitas. Ad ſecundum dicendum, quod hæc imitatio intelligēda eſt ſecūdum quod congruit homini, vnde non eſt per æqualitatem, & ideo non oportet omnes virgines mortem ſubire pro Chriſto, niſi in caſu neceſſitatis. Sequuntur eum in paſſione quantum ad carnis mortificationem; quæ eſt quaſi quædam mors & martyrium. 2. Cor. 4. Mortificationē IeſuChriſti, ſemper in corpore veſtro portantes. Itē hæc imitatio videtur intelligenda quantum ad actus virtutum, vt ſupra expoſitum eſt, non neceſſario quantum ad actus dogmatū ſiue officiorum eccleſiaſticorū, qualis eſt actus docendi ſiue prædicandi. Item videtur hæc imitatio intelligenda de actibus quæ reſpiciunt hominem pro ſua perſona, non neceſſario de eis quæ ſunt principaliter reſpectu alterius, vt eſt docere & huiuſmodi. Itē & ſi multi virgines non prædicant verbo, docent tamen exemplo. Ad aliud patet quod non eſt hæc imitatio ſecundum æqualitatem; ſed ſecundum quod homini congruit iuxta poſſibilitatem humanæ infirmitatis. Licet autem aliqua inordinatio venialis contingat in mente vel carne virginum, tamen in eis qui veri virgines ſunt, remanet integritas virginitatis. Ad aliud dicendum, quod dupliciter dicitur ambulatio Chriſti ſpiritualis de qua eſt ſermo, ſcil. vel actualiter vel virtualiter. Actualiter iuit per viā iuſtitiæ ſiue per actum virtutis dum eſſet in carne mortali. Virtualiter autē nunc vſq; ad finem ambulat ante fideles, vt ſupra expoſitum eſt, ſ. quia per virtutem Chriſti, quam in carne mortali exhibuit; & nunc per fidē & ſcripturam & gratiam & affectum imitandi oſtendit; quaſi dux præcedit & homines excitat ad ſequendum, ſup. 2. Qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum. Primo modo obiicitur. Secundo autē modo videtur hic accipi, *hi empti ſunt*, oſtenditur hic alia dignitas, quia ſcil. alios iuſtos excellunt. Hi empti ſunt, id eſt per virtutem emptionis factæ ſanguine Chriſti & eius paſſione, per quam ſumus empti in ſeruos ipſius Dei, *ex omnibus*, ſcil. nationibus vel populis, tam ex Iudæis quàm Gentibus; quia ex diuerſis nationibus aſſumuntur ſacri & ſacræ virgines, vnde vox eorum dicitur vox aquarum multarum. Supra eodem. Empti inquam ſunt, *primitiæ*, id eſt vt ſunt primi & excellentes alios, *Deo*, ſcilicet Patri, *& Agno*, ſcil. Chriſto, id eſt ad honorem Dei Patris & ad honorem Chriſti hominis quem ſequuntur virgines virginem, ex hoc oſtenditur quod virgines

A ſunt magis iocundi & grati Deo quàm alii ſicut primitiæ ſanctorum: vt primitiæ fructuum gratātius accipiuntur vt tangit Gloſ. Auguſt. in lib. de Doctrina Chriſtiana. Nunc vobis ô virgines ſermo eſt, eccleſiaſtici generis decus & ornamentum gratiæ ſpecialis honoris opus integrum atq; incorruptum, imago Dei, illuſtrior portio gregis Chriſti. Per hoc autem quod dicitur Empti, oſtēditur quanta vigilantia ſeruari debeat donum Dei quod nobis emit Agnus ſanguine ſuo. Auguſtinus. Ex quo me Chriſtus emit non me vendam, ne qui ſanguine Chriſti ſum redemptus, venalis fiam. Sed quomodo dicuntur virgines primitiæ quaſi habentes præcellentiam ſupra alios, cum
B ſecundum maiorem caritatem ſit maior excellentia & acceptabilitas apud Deum? cum ſecundum Apoſtolum caritas ſit maior virtus, & excellentior via? 1. Cor. 13. Multi autem qui virgines non ſunt habent ad Deum caritatem maiorem, quàm virgines multi. Item cum ſtatus Prædicatorum & Martyrum ſit altus, quare non dicuntur primitiæ? Item obiicitur, quia dicitur. 1. Cor. 15. Primitiæ Chriſtus, hoc autem dicitur in laudem Chriſti, ergo nulli alij conuenit. Reſpond. Ad primum dicendum, quod qui habent maiorem caritatem ſunt Deo gratiores, quantum ad meritum aureæ, virgines autem quantum ad meritum aureolæ: quod conſiſtit in integritate virginita-
C tis, quæ valde placet Deo. Ad aliud dicendum, quod homo nón eſt ad prædicationem vel mertum idoneus, niſi in adulta ætate: virginitas autem ſeruatur ab infantia, aut non eſt virginitas, & ideo petit vniuerſalitatem temporis, & ideo quantum ad hoc habet virginitas excellentiam. Item virginitas de ſua ratione importat quādam acceptabilitatem potius quàm prædicatio vel martyrium. Vnde recte potius virgines dicuntur primitiæ iuſtorum, nón tamen dico virginitatem ſupra excellere martyrium, ſed quantum ad aliquid. Auguſtinus in libro de Sancta virginitate: Nemo quantum puto auſus fuerit virginitatem præferre martyrio. Ad aliud dicendum, quod Chriſtus ſimpliciter eſt primitiæ, & quantum ad
D omnem conditionem laudabilem, & reſpectu omnium hominum, virgines quæ ſunt primitiæ, quantum ad gratiam virginitatis & reſpectu emptorum. Item Chriſtus in verbis Apoſtoli dicitur primitiæ quantum ad prioritatem reſurrectionis, virgines autem dicuntur hic primitiæ quantum ad integritatem incorruptionis, *& in ore ipſorum non eſt inuentum mendacium*, per violationem eius quod in verbo promiſerunt, per ſe vel per alios; quia pactum baptiſmi ſeruauerunt quantum ad corporis integritatem & vltra promiſſum, & ſi in aliis fuit mendacium in ore ipſorum, nón tamen manſit, vel mendacium erroris, qui frangit integritatem mentis, vel aliquid aliud. Non eſt inuentum, iamdudum ex quo Deo adhæſerunt; quia
E ſcil. ſic deletum eſt, & ideo non eſt inuentum: Gloſ. In illis inuenitur in quibus manet. Prouerb. 10. Vniuerſa delicta operit charitas. Ecce quantum placeat Deo labium verax. Pſal. Ecce enim veritatem dilexiſti, *ſine macula*, ſcilicet mentis & per conſequens operationis, *ſunt*, vt ex omni parte ſunt mundi. Cantic. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te, *ante thronum Dei*, id eſt ante Deum iudicem ſecundum Gloſ. quia thronos ſedes eſt iudicis. Exhibent enim ſe immaculatos in præſentia Dei qui vbique eſt & omnia videt; & omnia merita iudicabit, vel hoc

dicitur; quia Deus qui omnia iudicat & diſponit acceptat eorum ſinceritatem, quæ in corde eſt & operatione. Pſal. Beati immaculati in via, & intelligatur hoc de malitia peccati mortalis intus & extra. Loquitur autem de virginibus qui multum in via meriti proceſſerunt. Pſalm. Et ero immaculatus coram eo. Magna igitur eſt conſolatio de Agno qui ſtat promptus ad iuoandum, & qui talem & tam nobilem habet familiam, & ideo propter aliqua aduerſa vel tentamēta non eſt ab Agno recedendum. Item ipſa familia ſuis meritis & ſuffragiis iuuat eos qui vexantur aduerſis, *& vidi alterum.* Oſtenſo auxilio mulieris, hic ſubditur admonitio ad ſamulatum auxiliatoris. Sed quia ſunt quædam quæ hunc ſamulatum impediunt ideo Primo fit admonitio ad exhibendum ſamulatum. Secundo ponitur motiuum ad tollendum impedimentum, Et alius Angelus. Circa ptimum. Primo ponitur deſcriptio monitoris, ſiue prædicatoris. Secundo ſubditur ſorma ſiue modus monitionis, Timete. Admonitor autem deſcribitur Primo quantum ad officii auctoritatem ſub nomine Angeli. Secundo quantum ad vitæ ſublimitatem, Volantem. Tertio quantum ad informationis communitatem, Per medium. Quarto quantum ad doctrinæ dignitatem, Habentem Euangelium. Quioto quantum ad intentionis ſinceritatem, vt Euangelizaret. Sexto quātum ad zeli viuacitatem, Dicens voce magna. Dicit igitur, *& vidi*, quaſi dicat, talis eſt Agnus & talem habet ſamiliam, vnde Agno ſamulandum eſt, & eius ſamiliæ adhærendum, & hoc per reuelationem mihi ſactam intellexi debere fieri, & debere per prædicatores annunciari. Et hoc eſt, *& vidi alterum Angelum*, ideſt ordinē prædicatorum, vnus enim ordo prædicatorum, qui ſcil. prædicant glorificare Deum & ei ſamulari, ſignantur nomine Angeli ratione auctoritatis. Angelus enim interpretatur nūcius. Non enim debet prædicare, qui non eſt inſtitutus ad annunciandum, quemadmodum indicat Apoſt. Rom. 10. Quomodo prædicabunt niſi mittantur? Quando autem eſt iam ſactus Angelus per auctoritatem & vitæ rectitudinem debet currere & nunciare. Iſa. 18. Ite Angeli veloces ad gentem conuulſam & dilaceratam, ad populum terribilem &c. Iſte autem Angelus eſt alter ab Angelo præmiſſo, ſcil. Chriſto: qoia inferior eſt eo & eius eſt nuncius. Ipſe enim Chriſtus Angelus eſt magni conſilij, ſupra 10. Vidi alium Angelum ſortem deſcendentem de cælo, &c. *volantem*, id eſt eleuantem ſeà terrenis, alis virtutum, & ſic in meritis velociter progredientem ad modum auis volantis, hoc enim nomen ad prędicatores pertinet. Iſa. 60. Qui ſunt iſti qui vt nubes volant? *per medium cælum*, id eſt communiter per omnem Eccleſiam, quæ cælum debet eſſe per altitudinem & claritatem meritorum. Medium enim communitatem notat. Omnibus debet prædicator lucere per exemplū & ſic omnes informare debet per verbum; quia communitas ædificationis per exemplum, parat viam ad communitatem informationis per verbum. Hoc eſt contta eos qui non curant de exēplo niſi ad quoſdam vt ad diuites vel nobiles, nec prædicare dignantur, niſi multitudini magnæ. Eccleſ. 15. In medio Eccleſiæ aperiet os eius, &c. vel. Per medium cælum, ideſt per mediam ſcripturam, ſcilicet non declinando ad extrema, ſcilicet vel ad dexteram adulationis, vel ad ſiniſtram obiurgationis. Item non aſcendendo ni-

A mis per curioſitatem, nec deſcendendo nimis per ignotorum inutilem manifeſtationem. Ezech. 1. Vnumquodq; doabus alis velabat corpus ſuum. Duæ alæ ſunt duæ conditiones quæ debent prædicatorem dirigere, ſcilicet circumſpectio contra præcipites, & manſuetudo contra fulminantes & cum iracundia docentes. Scriptura autem recte dicitur cælum; quia cælat in ſe Diuina ſecreta. Item clara eſt per continentiam claritatis cæleſtis. Item alta & ſolida; quia caſſari non oportet veritas catholica, ſupra 7. Et cælum receſſit &c. Aliqui libri habent Per medium cæli, idem ſenſus eſt, id eſt per mediom Eccleſiæ vel ſcripturæ, vt ſcilicet communiter Eccleſia exem-
B plo prædicatorum ædificetur, & verbo informetur & in ſcriptura medium rectitudinis teneatur vt dictum eſt ſupra 8. Aodiui vocem vnius Aquilæ volantis per medium cælum &c. *habentem Euangelium*, id eſt Euangelicam doctrinam bona ſalubria annunciantem. Euangelium enim dicitur bonus nuncius, ſiue bona annunciatio, ſcilicet eorum quæ ſunt ſalubria, ideo prædicatio ſalotis dicitur Euangeliom, *æternum*, per effectum, id eſt æterna promittentem & ſuos obſeruatores ad æterna ducentem, vt dicit Gloſ. Lex autem vetus promittebat temporalia. Iſa. 1. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Hoc Euangelium habet prædicator, quando ſcien-
C tiam eorum quæ debet annunciare ſimul cum vita conſona doctinæ tenet. Alioquin habet & portat literas Vriæ, qoando ſcil. doctrinam ſalutis, quę hic dicitur Euangeliū habet in cognitione & ſermone non in opere. 2. Reg. 11. habetur de literis Vriæ. De Scientia. Iſid. 3. libr. de Summo bono. Deſinat locum docendi ſuſcipere, qui neſcit docere. De vita. Idem in Eodem: Indigne viuens aliis quidem vtilis eſt docendo, ſe autem interficit praue vioendo. Sed quæritur, quid eſt Euangelium ſecundum rem? videtur quod tantum doctrina Chriſti quam ipſe prædicauit, quæ in Euangelio ſcripta eſt, ſit Euangelium, per Auguſtinum dicentem de nomine Euangelij ſic in 1.
D lib. Contra Fauſtum, Proprie hoc vocabulom obtinuit annunciatio ſalutaris. Sed quod largius dicatur videtur Rom. vltim. Ei autem qui potens eſt confirmare vos iuxta Euangelium noſtrum, ergo Euangeliom eſt etiam doctrina prædicatorum Noui Teſtamenti. Quod aotem in plus ſe habeat videtur ſupra 10. Sicut euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas. Ergo etiam doctrina prophetarum ſit Euangelium. Item obiicitur de hoc quod dicitur Æternum; quia poſt iudicium non erit opus Euangelio, ergo non eſt æternum. Reſpond. ad primum dicendum qood Euangelium eſt ſalubrium annunciatio. Vnde Auguſtinus 1.
E lib. Contra Fauſtum. Euangelium quidem cum aliquid boni annunciatur ſemper dici poteſt. Vlterius annotandum quod Euangelium poteſt dici tripliciter: ſcilicet proprie ſiue appropriate, communiter & conceſſiue. Proprie ſiue appropriate dicitur Euangelium doctrina ſiue nunciatio Saluatoris, ſicut dicit Auguſtinus. Communiter autem tam doctrina Chriſti quàm prædicatorum Noui Teſtamenti, qui expreſſius & plenius annunciauerūt ea quæ ſunt ſalutis dicitur Euangelium, & ſic accipitur. Romanor. vltimo, & ſic accipitur hic. Vnde Euangelium dicitur in litera doctrina ſiue prædicatio ſalubrium facta à prædicatoribus Noui Teſtamenti. Poſſet etiā hic accipi Primo modo, quia ſancti prædicatores habent

bent doctrinam qnam Dominus annunciauit, quæ in volumiue Euangeliorum continetur; quia nouerunt eam & viuunt iuxta eam. Conceſſiue autem dicitur Euangelium doctrina quoruncunque ſalubria annunciantium, ſiue in Veteri Teſtamento ſiue in Nouo, vt ſupra 10. Sicut Euangelizauit, &c. Nullo tamen horum modorum videtur dici improprie; quia ſecundum omnem modum prædictum eſt annunciatio bona ſiue ſalubrium. Per hoc patet ad obiecta. Ad aliud dicendum quod æternum dicitur aliquid materialiter, ſcilicet & formaliter, ſcilicet quod non habet finem. Ioan. 10. Et ego vitam æternam do eis. Item materialiter quia ſcilicet eſt de æternis, ſicut in forma calicis in miſſa dicitur Noui & æterni Teſtamenti, id eſt quo confirmatur noua & æterna promiſſio ſecundum Innocentium Tertium, id eſt promiſſio de æternis, ſimiliter Euangelium dicitur æternum; quia promittit æterna vt dicit Gloſ. Item ſimilitudinarie quia ſcilicet nihil ſuccedit per quod euacuetur, quod ſit dignius & maneat ſicut dicitur in Pſal. Tu es ſacerdos in æternum: quia ſcil. non ſucceſſit aliud ſacerdotium. Similiter Euangelium dicitur æternum quod non ſuccedit ei in via lex aut dignior, quæ prædicatorum doctrinam euacuet, ſicut Lex noua ſucceſſit Veteri. Item effectiue, ſicut fides dicitur æterna. Eccleſiaſt. 40. Fides in ſeculum ſtabit. Hoc dicitur, ratione effectus ſiue præmij. Similiter dicitur Euangelium æternum quia ad æternitatem ducit, vt dicit Gloſ. non formaliter; quia ſit æternum, id eſt ſemper duret & ſine fine annuncietur; in iudicio enim terminabitur prædicatio. Vnde Gregorius in Gregoriano. Tunc erit Noui Teſtamenti finis, cum ea quæ promiſit impleta fuerint. Idem in Eodem. In illa ſuſcepti contemplatione gaudiorum iam nullatenus indigebimos audire verba docentium. Non igitur Primo modo, ſed alus tribus modis Euangelium dicitur æternum, *vt euangelizaret*, hic oſtenditur intentio ſancta, quaſi dicat, ad hoc babebat Euangelium Angelus, Vt euangelizaret, id eſt ſalubria annunciaret, quaſi dicat, ad hoc debet habere prædicator ſcientiam cum auctoritate & vita vt prædicet bominibus ea quæ ſunt ſalutis. Luc. 4. Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxerit me, euangelizare pauperibus miſit me. 2. Cor. 4. Non noſmetipſos prædicamus ſed Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Item in hoc oſtenditur, quod non debet talentum per ignauiam abſcondere in terram. Matth. 25. Seruum inutilem eiicite in tenebras exteriores, *ſedentibus ſuper terram*, id eſt bonis, terram contemnentibus, & per hoc quieta mente requieſcentibus. Non enim eſt quies in vanis, ſed in Deo cum contemptu vanorum. Auguſtinus 6. Confeſſioonm. Dura ſunt omnia & tu ſolus requies, *& ſuper omnem gentem*, id eſt vt euangelizaret omni generi hominum ſecundum diuerſitatem titus & generis & idiomatis & loci, quantū enim ad hanc quadruplicem diuerſitatem diſtinguit malos, expone vt ſupra 11. Et videbunt. Dicit autem Super omnem gentem, quia prædicatio ex diuina gratia mittitur hominibus. Iacob. 1. Omne datum optimum &c. Item ex hoc patet quod bonis & malis prædicandum eſt. Rom. 1. Sapientibus & inſipientibus debitor ſum, *dicens voce magna*, id eſt magna perſuaſione & magno deſiderio ac feruore. Magna enim vox eſt, quæ perſuaſionem habet valde motiuam. Magnum etiam Deſiderium ac feruorem, in quo notatur viuax

A zelus. Ioan. 7. Stabat Ieſus & clamabat, *timete*, hic ponitur forma ſiue modus admonitionis, fit enim hoc modo. Nam cum ad famulandum Deo ſiue adhærendum, ſit vitandum malum & agendum bonum: Primo fit admonitio ad declinationem mali. Secūdo ad operationem boni. Et date. Vbi Primo fit monitio ad bonum in generali. Secundo in ſpeciali, Et adorate. Ad bonum autem in generali fit monitio ſic. Primo ponitur monitio. Secundo ſubditur obediendi ratio, Quia venit. Similiter in altera parte. Primo ponitur monitio. Secundo ſubditur ratio, Qui fecit. Dicit igitur, *timete Dominum*, vt declinetis à malo. Prouerbior. 15. Per timorem Dei declinat omnis à malo. Per

B hoc autem quod dicitur Dominum, oſtenditur ratio timendi. Malach. 1. Si ego Dominus, vbi eſt timor meus? Pondere accipiendum eſt; quaſi dicat. Timete Dominum qui Dominus vniuerſalis eſt, non illas beſtias. Matth. 10. Nolite timere eos qui corpus occidunt. Sed contra beatus Ioannes Chryſoſtomus dicit in quadam homelia, ſuper illud Diliges Dominum Deum tuum, &c. Non vult Deus vt timeatur ab hominibus, quaſi Dominus, ſed vt diligatur quaſi pater. Item ibidem. Donec homo timet Deum, non eum diligit. Item quare non dicitur, Diligite, cum maius ſit diligere quàm timere? Reſpond. Timor Dei triplex eſt, ſcilicet Seruilis, qui habet oculom tantum ad

C pœnam; in hoc timore eſt voluntas peccandi, licet actus cohibeatur, qui tamen ſequeretur, ſicut dicit Auguſt. ſi ſperaretur impunitas. Item in malis, qui habet oculum partim ad pœnam partim ad offenſam Diuinam, ſed principaliter ad offenſam. Item filialis, qui habet oculum ad offenſam ſimul & reuerentiam; principaliter tamen ad reuerentiam. De Primo loquitur Ioannes Chryſoſtomus. Vnde dicit idem: Timere ſeruorum eſt, diligere filiorū, timor ſub neceſſitate eſt, dilectio in libertate. De timore autem ſecundo vel tertio agitur hîc, Primus vitat pœnam, ſed non meretur gloriam, vt dicit ipſe Chryſoſtomus, & ideo dicitur quod non vult timeri vt Dominus; quia talem timorem non acceptat ad meritum: non

D quia iſte timor non ſit bonus, inquātum facit cauere ab actu peccati. Ad aliud dicendum, quod per timorem, ſicut dicit Auguſtinus, venitur ad amorem, nec poteſt Deus bene diligi, niſi timeatur. Pſal. Initium ſapientiæ timor Domini. Iſte etiam timor dicit amorem & plus, *& date illi honorem*, ſcilicet verbo & obſequio, ſecundum Gloſ. Hoc enim eſt debitum creaturæ rationalis ad Deum. Pſalm. Afferte Domino gloriam & honorem. Hooorans honorabitur. 1. Reg. 3. Qui me honorificauerit glorificabo eum, &c. *quia venit*, quaſi dicat, timete & honorate Deum, & non deficiatis per aduerſa vel tentamenta. Quia venit, id eſt inſtat in breui. Omne enim tempus breue eſt, reſpectu æternitatis, *hora iudicii eius*,

E quo iudicabit omnes, quo timentes & honorantes præmiabuntur & contemnentes damnabuntur. Iſa. 3. Stat ad iudicandum Dominus, &c. *& adorate eum*, hic in ſpeciali fit monitio ad ſpeciale bonum, ſcilicet ad adorandum, Et adorate eum, adoratione latriæ. Matthæi 4. Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſeruies. Non diabolum vel Antichriſtum ſicut quidam ſupra 13. Et adorauerunt draconem &c. Quod autem ſit adorandus ipſe ſolus oſtenditur, *qui fecit cælum & terram*, Ratio eſt, quia ipſe totum mundum condidit expreſſius & tangit creaturas corporales

qoia ſunt ſubiectæ ſenſui tam fidelium quàm in-
fidelium, omnia tamen dat intellectui. Creatura
igitur vel eſt continens vel contenta, ſi continẽs,
aut eſt ſuperior, ſicut cælum: aut inferior: & talis
aut eſt naturæ ſolidæ ſicut terra, aut fluidæ ſicut
mare, quod continet multa genera piſcium & hu-
iuſmodi, ſupra 10. Qui creauit cælum & ea quæ in
eo ſunt, & terram & ea quæ in ea ſunt; & mare
& ea quæ in eo ſunt. Si contenta: Hoc poteſt ſi-
gnari aut in generali, vnde ſubditur, *& omnia quæ
in eis ſunt*, ſcilicet cælo, terra & mari, & poteſt in-
telligi de cælo ſyderio & empyreo. Pſal. Qui fe-
cit cælum & terram, &c. Aut in ſpeciali. Vnde
ſequitur, *& fontes aquarum*, in quibus manifeſta-
tur meritum diuinæ potentiæ. Dan. 3. Benedici-
te fontes Domino, &c. Sed cum omnes aquæ &
fontes aquarum ſint ex mari, vt dicit Damaſce-
nus, videretur ſufficere quod dixit, Qui fecit ma-
re. Reſpond. Licet omnes aquæ & fontes ortum
à mari habeant, tamen aquæ diffuſæ per meatus
ſubterraneos depurantur & dulcorantur, & ſic
fontes efficiuntur, vnde cadunt, quantum ad hoc
ſub aqua dicitur, vnde recte exprimitur nomen
Fontis. Præterea ex hoc quod aquæ ſic per mea-
tus ſubterraneos excolatæ & dulcoratæ emanant
decenter & pulchre à profundo terrę ad ſuperfi-
ciem ipſius terræ in vſus hominum: manifeſtatur
Diuina ſapientia, bonitas & potentia. Vnde Da-
niel. 3. Benedicite foutes Domino, & ideo ad Di-
uinæ magnificentiæ manifeſtationem recte po-
nitur ſpecialiter nomen footium, *& alius*, hic po-
nitur motiuum ad tollẽdum impedimentum quo
multi retrahuntur à Dioino famulatu quod de-
bet homo tollere. Duo autem ſunt impedimenta,
ſcilicet amor male accedens, & timor male hu-
milians. Propter hoc introducuntur hic duo An-
geli, quorum vnus denunciat caſum Babylonis,
per quem excitatur homo ad tollendum amo-
rem male accedentem, ſcilicet amorem mundi,
& hoc primo. Alius vero denunciat pœnam re-
proborum, qui ſcilicet adhærebunt Antichriſto,
& per hoc excitat ad amouendum timorem ma-
le humiliantem, ne ſcilicet propter timorem ad-
uerſariorum fideles adhæreant Antichriſto, &
hoc ſecundo ibi, Et tertius. Primo ergo fit exci-
tatio ad abiectionem amoris male accendentis.
Secundo timoris male humiliantis. Circa pri-
mum ergo. Primo tangitur ordo prædicatorum.
Secundo pœna mundanorum, Dicens: Cecidit.
Tertio culpa ipſorum, Babylou. Dicit igitur, *&
alius*, quaſi dicat, ita quidam prædicatores mo-
uent homines ad Diuinum famulatum ſpeciali-
ter. Perſuadent alii ſpecialiter tollere impedi-
mentum & hoc per viſiooem intellexi, & hoc eſt,
& alius Angelus, id eſt alius ordo prædicatorum
& poteſt intelligi Alius ſecundum diuerſitatem
materiæ prædicationis, vnus enim & idem præ-
dicator poteſt prædicare præmiſſa, & ea quę ibi
dicuntur, vt Gloſ. innuit, *ſequutus eſt*, quia præ-
dicatores ſibi inuicem ſuccedunt, ſecũdum tem-
pora, vel Sequutus, ſecundum ordinem docendi;
quia vnus & idem primo docet vnum poſtmodum
aliud: *dicens: cecidit*, id eſt cadet anima à munda-
no gaudio in infernum, *cecidit*, id eſt cadet corpo-
re, vel geminatio oſtendit certitudinem & perfe-
ctionem caſus, quia irreparabiliter. Iſaiæ 21. Ce-
cidit cecidit Babylon. Hic oſtenditur culpa mun-
danorum propter quam cadent, & deſcribitur
eorum culpa ſiue nequitia vt multa, cum dicitur:
Babylon illa, vt magna: Magna, vt contagioſa

A ſiue corruptiua, Quæ à vino. Dicit igitur, *Babylon.*
Ecce quid cadet & quare, ſcilicet multitudo mũ-
danorum mundum ſequentium, ideo, quia con-
fuſi & inuoluti ſunt in vitiis. Babylon ergo eſt
mundanorum, qui vanitatem mundi amplexan-
tur, & alios ad peccatum trahunt, vel exemplo
vel verbo, vel aliter. Vnde per Babylonem vi-
dentur ſignari illi, qui magis infixi ſunt vitiis mul-
tiplicibus. Vnde Gloſ. Omnes confuſi vitiis, &
in hoc notatur culpæ multiplicitas. Ierem. 51. Su-
bito cecidit Babylon & contrita eſt, *illa*, hoc di-
citur deſpectiue & fit demonſtratio ad intelle-
ctum, vt ſocietas malorum condemnetur. Ie-
rem. 51. Fugite de medio Babylonis &c. *magna*,
propter vitiorum magnitudinem, infra 16. Et Ba-
B bylon magna venit in memoriam ante Deum,
quæ, ſcilicet Babylon, id eſt numeroſitas munda-
norum in vitiorum concluſione & voragine ab-
ſorptorum, *potauit*, id eſt quaſi potando inebria-
uit ſiue peruertit. Loquitur per ſimilitudinem
hominis qui alium inebriat, *omnes gentes*, id eſt
gentiliter viuentes. Vnde facilius decipiuntur:
qoia qui ſunt peruerſiores alios malos magis per-
uertunt vino, id eſt delectabili & inebriatiua va-
nitate vitiorum: quorum maximum eſt idolola-
tria. Vinum enim dicitur vanitas vitiorum in quã-
tum delectat & inebriat. Hoc eſt peruertit homi-
nes quaotum ad rationem & voluntatem. Ier. 51.
C De vino eius biberunt omnes Gentes. Hoc vino
potati homines erant à recta ſemita. Iſa. 48. Præ
vino neſcierunt, & præ inebrietate errauerunt,
potauit inquam, *vino iræ*, id eſt quod prouocat irã
Diuinam, quia meretur vindictam. Eccleſiaſt.
5. Etenim peccatores reſpuit ira eius, vino in-
quam, *fornicationis ſuæ*, id eſt per quod ſeparat ſe
& alios à Deo ſicut ſponſa fornicans recedit à
ſponſo ſuo. Quælibet enim anima debet eſſe
ſponſa Dei. Fornicatio hic dicitur large, ſecun-
dum quod pertinet ad omne mortale. Pſal. Per-
des omnes qui fornicantur abs te. Triplex ergo
eſt affectus vanitatis mundanæ, qua multi per-
uerſi alios quaſi potando decipiunt: quia peruer-
D tit animũ quod ſignatur per vinum. Item meretur
ſupplicium. Ideo dicitur Vinum iræ. Item aufert
Deum, ideo dicitur Vinum fornicationis. Iſti tales
amatores huius vini, id eſt mundanæ vanitatis &
deceptores aliorum cadent anima & corpore in
infernum à flore mundi quem dilexerunt, & per
hoc fit excitatio ad abiiciendum amorem mundi
qui male accendit. 1. Ioã. 5. Nolite diligere mun-
dum, &c. *& tertius*, hic fit excitatio ad tollendum
timorem male humiliantem, per conſiderationẽ
pœnę illis infligendæ, qui Antichriſto ſeruient.
Vnde non erit ei ſeruiendum propter aliquem ti-
morem pœnæ, quẽ inferat vt maior vitetur. Pri-
E mo ergo tangitur ordo prædicatorum. Secundo
zelus ipſorum, Dicens. Tertio denunciatio ſup-
pliciorũ, Si quis adorauerit. Quarto materia pro-
fectus iuſtorum, Hic eſt patientia. Dicit igitur, *&
tertius Angelus*, id eſt tertius ordo prædicatorum;
quia poſt alios prædicatores loquetur quidam or-
do prædicatorum: maxime coutra eos qui adhæ-
rebũt Antichriſto. Primus ergo ordo prædicato-
rum monet ad agenda bona. Secundus & tertius
denuociat ſupplicia, Sed ſecundus generaliter,
Tertius ſpecialiter; quia vltimi prædicatores
prædicabunt contra Antichriſtum & eius ſecta-
tores, *ſecutus eſt illos*, etiam ordine temporis, *dicens
voce magna*, id eſt audaci & conſtanti perſuaſione,
quod erit ex zelo. Iob. 39. Exultare audacter
in

in occurſum pergit armatis, *ſi quis*, hic ponitur denunciatio ſuppliciorum. Supplicia autem ſunt eo merito culpæ. Vnde Primo ponitur culpæ meritum. Secundo oſtẽditur gehennale ſupplicium, Hic bibet. Colpa autem deſcribitur qoantum ad tria. Primo quãtum ad Antichriſti adorationem. Secundo quantum ad eius ſtatuæ venerationem, & imaginem eius. Tertio quantum ad notandam conſignationem, Et acceperit, *hic bibet*. Primo hic deſcribitur ſupplicium in generali. Secundo in ſpeciali, Et cruciabitur. Dicit ergo, *ſi quis adorauerit beſtiam*, id eſt Antichriſtum beſtialiter viuentem, & alios crudeliter perſequentem, hoc dicitur quantum ad illos qui illum in ſua præſentia adorabunt, *& imaginem eius*, id eſt idolum ſiue ſtatuam, hoc dicitur quantum ad illos qui in abſentia adorahunt imaginem ſiue ſtatuam Antichriſti, vel Adotare imaginem Antichriſti, erit adorare eius ſectatores vel facere ſe ei in errore conformem quod erit ex reuerentia ad ipſum, & ideo adoratio dicitur, *& acceperit characterem*, ideſt ſignum eius, *in fronte ſua aut in manu ſua*, forſitan illi qui non habebunt imagines, hahehunt aliquod ſignum Antichriſti manifeſtum in fronte vel manu, quicquid autem ſit de hoc, myſticus ſenſus eſt. In fronte ſua, id eſt, eius ſignum in aperta confeſſione. Aut in manu ſua, id eſt in manifeſta operatione. Vtroque modo erunt conſignati ſigno eius. De his ſupra 13. Et fecit terram &c. Et faciet vt quicunque, &c. Et faciet omnes, &c. *hic*, qui talis erit, *bibet de vino*, id eſt, de æterna damnatione, qoaſi inebriante, id eſt replente & deficiente & ſubuertente vtrunque hominem ad modum vini, *iræ Dei*, id eſt quod ex diuina iuſtitia, in cuius effectu Deus videtur iratus, cum autem dicit, Bibet, &c. loquitur per ſimilitudinem omnis qui bibit malum vinum & multum vnde inebriatur, & per hoc intelligitur multiplicitas & magnitudo pœnæ, quæ impios implebit, deuciet & ſepeliet. Iſaiæ 24. Amara erit potio bibentibus illam, *quod*, ſcilicet vinum malum, *mixtum eſt*, id eſt coniunctum, *mero*, id eſt vino puro, ſcilicet pœnæ temporali quæ infertur hic ad correctionem, *in calice*, id eſt in vindicta, *ira ipſius*, id eſt iuſtitiæ Dei in cuius pœna videtur Deus iratus. Nota ſecundum Gloſ. quod calix Dei eſt vindicta qua potat peccantes ſiue ad correctionem in præſenti, ſiue ad damnationem in inferno. Iſte eſt calix iræ Dei: quia hæc vindicta prouenit ex Diuina iuſtitia. Omnis enim pœna eſt ex iuſtitia Dei in quantum pœna, licet ex miſericordia ſit temperatio pœnæ, & quod infertur ad correptionem. In hoc calice eſt quaſi merum deſuper, ſcilicet pœna temporalis quæ hic infertur ad correctionem, dicitur enim Merum quia ordinatur ad humanam ſalutem quando autem non vult impius corrigi, tunc Dominus adiungit mero ſiue adminiſtrat vinum amarum damnationis. Nam ſi aliquis vino puro adiungat ſiue admiſceat vinum malum, & ſic fit vinum turbidum. Merum gratiæ eſt pœna præſens quæ infligitur ad correctionem, vinum mixtum eſt damnatio æterna, quæ adiungitur in futuro. Threnorum 4. Ad te perueniet calix & inebriaberis atque nudaberis, *& cruciabitur*, hic oſtenditur ſupplicium in ſpeciali, & hoc quantum ad quinque. Primo quantum ad pœnæ grauitatem. Secundo quantum ad iuſtitiæ æquitatem, In aſpectu. Tertio quantum ad horrendam tenebroſitatem; Et fumus. Quarto quantum ad interminabilem perpetuitatem, Aſcen-

A det in ſecula ſeculorum. Quinto quantum ad indefeſſam continuitatem, Nec habent. Dicit igitur, *& cruciabitur*, qui peccata fecerit. Per cruciatum oſtenditur grauitas. Item per illud quod ſequitur, *igne*, concremante, *& ſulphure*, id eſt fœtore amaricante. In duobus ergo oſtenditur grauitas, ſcilicet in igne comburente, & fœtoro inficiente. Infra 21. Pars eorum erit in ſtagno ardente igni & ſulphure. Hæc autem eſt pœna debita ardori omnis peccati. Reſpondet ignis cremans, fœtori fœtor penetrans, in omni enim mortali eſt fœtor ſpiritualis, maxime autẽ in peccato luxuriæ. Reſpond. hæc pœna quod ſignatum eſt. Geneſ. 19. Pluit Dominus ſuper Sodoma ſulphur

B & ignem. Haymo. In igne ardor, in ſulphure fœtor; quæ pœna maxime carnis vitiis reſpondet. *In conſpectu Angelorum ſanctorum, & ante conſpectum agni*, hoc eſt, videntibus hanc pœnam Angelis ſanctis, quorum monitionibus in viſionibus non acquieuerunt, & ipſi Chriſto, quem impugnauerunt. Oſtenditur autem hic æquitas iuſtitiæ, quæ exigit vt coram Angelis ſanctis, quorum monita reſpuuntur, torqueantur, & coram ipſo Chriſto, quem cum paſſus pro eis fuiſſet, vita & ſigno blaſphemauerunt, huc autem erit miſeris in augmentum pœnæ, quod ſcient pœnam ſuam manifeſtam eſſe eis, quorum conſortium,

C contempſerunt. Item iuſtitia & æquitas exigit, vt ab Angelis ſanctis & ab ipſo Chriſto in quorum contemptu cruciabuntur, nullum remedium percipiant. Item hoc erit ipſis Angelis, & aliis beatis in gloriam. Pſal. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam. Sed quare boc dicitur de Angelis, cum verum ſit etiam de electis bominibus? Item quare non dicitur in conſpectu Dei, ſed Chriſti? Reſpond. Ad primum videtur dicendum, quod quia magna gratia fit hominibus iuſtis & impiis, quod Angeli dantur eis in cuſtodes, ideo magnus eſt contemptus cum non deſiſtunt à malis, & ideo coram eis ſpecialiter merentur affligi, licet etiam verum ſit de viris beatis. Item cum Angelus ſit dignioris naturæ quàm homo ſecundum Auguſt.

D 11. lib. de Ciuitate Dei, per hoc oſtenduntur ab auxilio deſtituti & opprobrio expoſiti. Ad aliud dicendum, quod certum eſt omnia patere Deo, ſecundum Diuinitatem, de Chriſto autem potius agitur: quia ſpecialius ipſum Chriſtum blaſphemabunt, *& fumus*, id eſt tenebroſitas, ſecundum Gloſ. *tormentorum eorum*, id eſt impiorum. Ibi enim ſunt tenebræ. Matth. 25. Seruum inutilẽ proiicite in tenebras exteriores, *aſcendet*, in duratione, id eſt perſeuerabit ſiue durabit, *in ſecula*, conſequutiua, *ſeculorum*, id eſt ſemper, quaſi dicat, tenebroſitas quam patientur mali, in illis tormentis, æterna erit. Iſaiæ vigeſimo quarto. Aſcendet fumus eius in generatione & generatione, *nec ha-*

E *bent*, id eſt non habebunt, *requiem die ac nocte*, id eſt in aliquo momento temporis, quaſi dicat, continue ſine intermiſſione cruciabuntur & ita oſtenditur bie ſupplicii continuitas. Poſſet enim aliqua pœna eſſe æterna & non continua, ſicut fehricitans tertianarius, ſemper dicitur babere febrem; quia ſemper habet cauſam febris, non tamen continue dolet: non ſic erit ibi, ſed continue dolebunt. Auguſtinus. Quod nolunt modo ſalubriter cogitare, neceſſe habent ſine vllo remedio ſuſtinere. Ex prædictis patet quod errauerunt, qui dixerunt pœnam reprohorum non eſſe æternam: ſed reprohos poſt mille annos redituros ad vitam. Ioannis 5. Ibunt hi in ſupplicium

æternum. De quibus autem intendat loqui, oſtendit replicans culpam præmiſſam, vt magis vitetur, ex quo ei tanta pœna debetur. Vnde ſubdit *qui adorauerunt*, quaſi dicat, non habebunt requiem illi, qui adorauerunt beſtiam, id eſt Antichriſtum, dum viuerent, *& imaginem eius*, id eſt ſtatuam vel eius famoſiores ſectatores. Et ſimiliter non habebunt requiem, *ſi quis acceperit characterem nominis eius*, in fronte vel manu, vt ſupra expoſitum eſt. Propter nullam pœnam igitur temporalem erit adhærendum Antichriſto, ne contingat æternam incurrere. Iob. 6. Qui timẽt pruinam, irruet ſuper eos nix. Sed quid eſt quod dicit, die, ac nocte, cum in inferno non ſit dies? Reſpond. Nec hoc dicitur ad ſignandum quod dies ſit ibi, ſed per talem modum loquendi oſtendit doloris continuitatem vt ſit idem ac ſi diceret, Continue omni hora, qua ſolet eſſe apud homines dies ac nox. *hic eſt*, hic oſtenditur materia profectus iuſtorum: & videntur eſſe verba Ioannis, vt ſupra 13. hic eſt patientia, &c. Hic eſt, id eſt in conſideratione huius pœnæ prædictæ, *eſt patientia*, id eſt materia patientiæ, *ſanctorum*, id eſt iuſtorum qui puri ſunt à fæce peccati. Conſideratio enim pœnæ perpetuæ, materia eſt ſiue occaſio patientiæ in aduerſis. Gregorius. Sancti temporalem pœnam lucrum putant; quia per hanc æternam euadere non ignorant. Deſcribit autem iuſtos per ea quæ iuuant ad patientiam, ſcilicet quantum ad diligentiam in obediendo, & quantum ad cõſtantiam in credendo. Vnde dicit, *qui cuſtodiunt*, id eſt diligenter opere complent, *mandata Dei*, quæ ſeruata ſeruant per patientiam in aduerſis. Eccleſiaſtici 15. Si volueris mandata conſeruabunt te. Item patientia iuuat etiam ad obediendum Deo. Hebræorum 10. Patientia vobis neceſſaria eſt, &c. *& fidem Ieſu*, id eſt Saluatoris, qui eos ſuo ſanguine redemit; quem non relinquunt propter aduerſa. Vnde cum eam cuſtodiant, aduerſa tolerant. 1. Cor. vltimo. State in fide viriliter agite & confortamini. Item ipſa fides ordinat in aduerſis ad patientiam. 1. Ioan. 5. Hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides veſtra. Aliqui libri habent Et qui cuſtodiunt præcepta Dei & ſecundum hoc iuſti dicuntur ſancti per declinationem mali obſeruatores autem præceptorum per operationem boni diligendo Deum & Chriſtum vt dicit Gloſ. tam affectu quàm effectu & poteſt referri totum ad eoſdem iuſtos. Idem enim & vnus iuſtus habet prædicta. Sed ad deſcribendum iuſtos fit expreſſio quantum ad illa quæ faciunt ad propoſitum, *& audiui*, oſtenſu auxilio mulieris, facta etiam monitione ad famulatum adiutoris; hic ſubditur ratio expertæ retributionis; quia qui Chriſto adhærebunt, & aduerſa pro eo ſuſtinebunt, optime præmiabuntur. Primo autem oſtẽditur merces eſſe intellectu conſideranda per hoc quod præcipitur ſcribi. Secundo oſtenditur eſſe affectu deſideranda, per hoc quod deſcribitur eius perfectio, Beati mortui. Vbi Primo oſtenditur conditio gloriæ in ſpeciali; quia ſcilicet gloria non compatitur aliquem laborem, ſed prorſus euacuat. Secundo in generali, Opera, vbi oſtenditur, quod cum in via non recipiatur merces plena, in futuro plena & perfecta reddetur, *& audiui*, quaſi dicat, ita adhærendum eſt & famulandum Chriſto, & patienter ſunt omnia ſuſtinenda pro ipſo, ex hoc enim obtinebitur vita æterna ſicut mihi per reuelationem oſtenſum eſt, & hoc eſt quod dicit. Et audiui, auditu interno,

A *vocem de cælo*, id eſt venientem de ſublimitate Diuinæ maieſtatis vel bonitatis, ad literam audiebat in viſione quandam vocem ſpiritalem dicentem ſibi illud quod ſequitur, *dicentem mihi: ſcribe*, in corde tuo & aliorum. Scribe etiam in libro materiali, vt merces iuſtorum à pluribus cognoſcatur & conſideretur, vt per hoc rectius viuatur & patientia teneatur. Per hoc quod dicitur, Scribe, oſtenditur merces diligenter conſideranda, & nunquam obliuioni tradenda. Res enim inſcribitur ad memoriam habendam. Abacuc. 2. Scribe viſum & explana eum. Argumentum, quod quæ vtilia ſunt ad ſalutem, vtile eſt ſcribere, non ſolum in animo ſed etiam in libro, ſcribe inquam ea quæ ſequuntur, *beati*, ſunt, *mortui*, morte naturæ, vel. **B** Mortui, mundo, *qui in Domino*, id eſt in confeſſione & obſequio Domini, *moriuntur*, per diſſolutionem animæ & corporis, quando anima à corpore ſeparatur. Tales qui in obſequio Dei decedunt, beati ſunt; quia vitam æternæ beatitudinis intrant. Propter quod dicebat Apoſtolus Philipp. 1. Deſiderium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto. Sunt autem qui moriuntur ſine Domino. Ioan. 8. Et in peccatis veſtris moriemini, vere nunquam ſunt beati, *Amodo enim*, hoc eſt autem tempore mortis, *dicit*, id eſt præcipit nutu ſuæ voluntatis, id eſt facit cum effectu, quia ſuum velle eſt facere, & vocatur dictio ſiue locutio: quia ita fa- **C** cile facit omnia ſola voluntate, ſicut quis facile dicit aliquid. Pſalm. Dixit & facta ſunt, *ſpiritus*, id eſt Deus Trinitas. Ioan. 4. Spiritus eſt Deus, *vt requieſcant à laboribus ſuis*, id eſt vt requieſcant ita vt amplius non laborent, quod erit merito laborum præteritorum. Iſa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ & in requie opulenta. Auguſtinus. Labor eſt pretium regni cælorum, quaſi dicat, voluntas Dei eſt vt de cætero æternaliter requieſcant, quia olim laborauerunt. Sap. 3. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Operandum ergo eſt in ſenario huius temporis, vt ſabbatum aſſequamur, quod ſignatur Geneſ. 2. Requieuit ab vniuerſo **D** opere quod patrarat. Et vere requieſcent, *opera enim illorum ſequuntur illos*, quantum ad fructum ſiue mercedem, quaſi dicat, poſt merita habebunt plenum præmium. Hæc enim verba cum pondere ſunt accipienda. Prouerb. vlti. Date ei de fructu &c. Ambroſ. Non ſunt hominis quæ ſecum portare non poteſt, ſola miſericordia comes eſt defunctorum. Et bene dicit Sequuntur, ſcilicet poſt mortem; quia hic in via non datur præmium plenum, quia non poteſt hic eſſe plenum, ſed potius oportet aſpera pati vt dicit Gloſ. Item ſunt qui portant opera ſua ante ſe, & ita opera præcedunt eos, quia hic gloriam vel lucrum quærunt **E** ex eis. Matth. 5. Amen dico vobis receperũt mercedem ſuam, *& vidi, & ecce*, habito à decimotertio capitulo de profectu Eccleſiæ in perſequutione, hic agitur de finali retributione, qua boni patientes præmiabuntur, & mali perſequentes condemnabuntur. Primo autem deſcribitur perſona iudicis. Secundo ordo ſiue ſeries iudicii, Et alter Angelus. Iudex autem, ſcilicet Chriſtus deſcribitur quantum ad tria, ſcilicet quantum ad naturam, quantum ad gloriam, Similem Tertio quãtum ad potentiam, Et in manu ſua. Natura autem eius oſtenditur duplex, ſcilicet humana per nubem. Item diuina cum ſequitur, Et ſuper. Dicit igitur. *& vidi*, quaſi dicat, ita oſtenſa eſt mihi pugna draconis & peruerſorum contra Eccleſiam,

oſtenſa

oſtenſa eſt etiam retributio eorundem, quæ fiet in iudicio per Iudicem Chriſtum, & hoc eſt Et vidi, interno viſu. Quid autem viderit ſubiungit. *Et ecce*, notatur præſentia viſionis, quaſi dicat, ſub oculis apparuit. Poteſt etiam in hoc intelligi, quod iudex prope eſt. Iacobi 10. Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit. *Nubem candidam*, id eſt humanitatem Chriſti leuem ſine peccati onere, & à terrenis eleuatam, vnde pluuia gratiæ ad nos deſcendit & refrigerium prouenit. Propterea dicitur nubes. Iſaiæ 19. Aſcendet Dominus ſuper nubem leuem. ſupra 10. Amictum nube &c. Item plenam, innocentia & virtutum affluentia decoram, & ideo dicitur Candida. Canticor. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus. *Et ſuper nubem ſedentem*, id eſt vidi filium Dei quantum ad naturam Diuinam præſidentem naturæ humanæ quam aſſumpſit, regimine & dignitate, præſidet enim inquantum Deus ſuæ humanitati, & regendo, & præcellendo. Et nota quod dicit ſedentem. Per hoc enim intelligitur plena acceptatio, qua plene inquantum Deus acceptat ſuam humanitatem, in qua nihil eſt niſi acceptabile, Propter quam etiam acceptationem dicitur ſedere in iuſtis. Item nota quod carnem quam aſſumpſit, nunquam depoſuit. Item per hoc intelligitur quod eius humanitas eſt quaſi thronus in quo iudicabit 3. Reg. 10. Fecit ſibi Salomon thronum de ebore grandem. *Similem*, hic oſtenditur eius gloria & primo implicite & in generali. Secundo explicite & in ſpeciali, Habentem. dicit igitur. *ſimilem filio hominis*, id eſt iam immortalem & glorificatum propter quod iam non dicitur filius hominis, ſecundum ſtatum mortalem, ſed ſimilis. Roman. 6. Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, vel ſimilem filio hominis id eſt angelum repræſentantem in ſe filium hominis ſcilicet Chriſtum. Vidit enim quandam nubem & vidit angelum ſedentem ſuper nubem & habebat ſpeciem filii hominis; quia angelus apparebat in perſona Chriſti, & ideo ſedens ſuper nubem, ſignat Chriſtum. Per angelum enim ſicut hęc oſtenſa beato Ioanni, de hoc dicitur in Gloſ. ſupra 1. Similem filio hominis &c. deinde oſtenditur eius gloria explicite, *habentem in capite ſuo*, id eſt in ſua Diuinitate, quæ eſt caput ſuæ humanitatis, *coronam*, id eſt glorioſam victoriam de hoſtibus; quia poſt paſſionem & reſurrectionem patet Chriſti diuinitatem de dæmonibus triumphaſſe, *auream*, id eſt veram & pretioſam non fictam & vanam, ſicut ſupra 9. Et ſuper capita earum tanquam coronæ ſimiles auro. Item auream, quia in ſe & in mente fidelium & beatorum fulgidam Item per ſapientiam vidit, Iob. 26. Prudentia eius & cætera, vel per nubem ſignantur ſancti perfectiores, per quos & cum quibus Dominus iudicabit, qui dicuntur Nubes quia eleuati ſunt à terrenis per ſanctitatem & volant per contemplationem. Iſaiæ 60. Qui ſunt iſti qui vt nubes volant? Super hanc nubem ſedet Chriſtus: quia ſedebit in eis virtualiter, quaſi in ſua ſede, quia in eis & cum eis iudicabit. Iob. 36. Et pauperibus iudicium præbuit. Similem & cætera vt prius. Et in capite ſuo & cætera, id eſt in ſeipſo, habentem victoriæ gloriam, decorantem & honorificantem ipſum, & ſecundum humanitatem ſicut corona exiſtens in capite alicuius ipſum exaltat. Ipſe etiam inquantum homo apparet glorioſus de victoria qua diabolum pro homine vicit, & de hoc tota cæleſtis curia eſt ei ſubiecta. vnde de eo dicitur in Pſal. Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo. Auream, vt prius, *& habentem in manu ſua*, id eſt in poteſtate. *Falcem*, id eſt iudiciariam ſententiam, quæ dicitur Falx; quia ſcindit, id eſt,

A diuidit bonos à malis, & econtrario, ſicut fœnum à terra ſecatur. Item quia quicquid falce inciditur infra falcem concluditur, ad quamcunque partem ſe vertat, ſimiliter nullus eſt qui Dei iudicium euadere poſſit, vnde Gregorius ſuper hunc locum. Poteſtas diuini iudicii, quia omnia inter ſe incidendo complectitur, Falcis appellatione ſignatur, *acutam* ideſt virtuoſam & potentem ad ſecandum ſicut falx bonam aciem habens; quia potenter omnes iudicabit retribuendo, nec aliquis poterit ei reſiſtere. Ieremiæ 1. Et quis eſt iſte paſtor, qui reſiſtet vultui meo? *& alius*, hic oſtenditur ordo ſiue ſeries iudicii: fiet autem iudicium ſecundum deſiderium ſanctorum qui hoc deſiderabunt, vt cæleſtis curia compleretur.

B Exequutio autem iudicii fiet per angelos qui poteſtatem habent exequendi quando Dominus ſuo nutu imperabit eis. Primo ergo oſtenditur ſanctorum deſiderium. Secundo ipſum iudicium Et miſit. Tertio angelica poteſtas ad iudicium exequendum. Et alius angelus exiuit de templo. Quarto exequendi præceptum. Et alius angelus exiuit de altari. Quinto, ipſius exequutionis actuale myſterium. Et miſit angelus falcem. Circa Primum primo oſtenditur apparitio ſanctorum. Secundo ipſorum deſiderium, Clamans. Tertio ipſum deſiderium, A voce dicit ergo *& alter*, quaſi dicat ita mihi reuelata eſt perſona iudicis quàm magnifica ſit, oſtenſum etiam eſt mihi deſiderium ſanctorum, qui in iudicio apparebunt, & hoc eſt *& al-*

C *ter angelus*, ſcilicet cœtus ſanctorum, qui dicuntur angeli propter excellentiam vitæ, vel propter conformitatem gloriæ Mat. 23 Erunt quaſi angeli Dei in cęlo: dicuntur autem Angelus ſingulariter propter vnitatem voluntatis, & vinculum caritatis. Galat. 3. Omnes autem vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu, & dicitur Alter, ſcilicet à Chriſto, quia minor eo: quia ſancti ſerui ſunt Chriſti. *exiuit*, ideſt exibit. *de templo*, ideſt de intimo & ſacro ſecreto, intimæ contemplationis in qua prius ante iudicium erant occulti. Exitus iſte eſt apparitio ſanctorũ, in iudicio in magna claritate, quę ante erat in occulto Diuinæ fruitionis, non tamen frui ceſſabunt. Apparebunt autem iudicaturi cum Chriſto Mat. 19. Sedebitis & vos ſuper &c. vel Exitus iſte

D poteſt intelligi motus ſpiritualis à contemplatione Diuinæ miſericordiæ ad contemplationem iuſtitiæ quam optabunt, quia deſiderabunt iudicium fieri, vnde ſequitur, *Clamans voce magna*, id eſt orans magno deſiderio, *Ad ſedentem ſuper nubem*, id eſt ad Chriſtum. Expone vt ſupra. Sancti enim circa tempus iudicii & antequam veniant cum iudice, deſiderabunt efficaciter iudicium fieri: & ſic exitus eorum intelligitur motus internus à contemplatione Diuinæ miſericordiæ, ad contemplationem iuſtitiæ, licet etiam nunc illud deſiderent. Item apparentes cum iudice cum claritate magna deſiderabunt hoc fieri vt compleatur patria cæleſtis, & ſit gaudium plenum ex conſortio aliorum, ſupra 6.

E Clamabant voce magna dicentes; vſquequo non iudicas, &c. *Mitte*, hic oſtenditur etiam ipſum deſideratum. Et primo tangitur res deſiderata. Secundo ſubditur eiuſdem rei complendæ cauſa. Quia venit. Res autem deſiderata, ſcilicet iudicii actus & iudicii effectus, quæ eſt collectio electorum in gloriam hoc autem ſequetur ex iudicio, dicit igitur, *mitte falcem*, id eſt exerce iudicium *tuam*; id eſt ad te pertinentem, quia ad Chriſtum in humanitate pertinet iudicare. Ioann. 5. Pater omne iudicium dedit filio: ſit autem ſermo de iudicio, iuxta ſimilitudinem hominis applicantis falcem agro & ſecantis. Ager mundus in quo Deus ſeminauit filios regni: Diabolus autem zizania. Et totum ſecabitur & ſeparabitur in

iudicio. Matth. 13. Ager eſt mundus, bonum vero ſemen, filii ſunt regni &c. *& mete*, ideſt collige granum tuum & palea comburatur. Matt. 3. Permundabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili. *Quia venit hora*, id eſt iam eſt tempus, *vt metatur*, ſpiritualiter ponitur, id eſt vt fiat ſeparatio bonorum à malis, cum iam ſit completus numerus electorum, ſupra 11. Aduenit tempus mortuorum iudicari &c. Quod autem iam hora iudicandi ſit, tunc oſtenditur cum ſubditur. *Quoniam aruit meſſis terræ*, id eſt iam matura eſt in ſua nequitia multitudo malorum, qui terrena dilexerunt, quando meſſis aruit tunc ſignum eſt maturitatis, ſimiliter inſtante iudicio, completa erit malitia malorum, quia poſt completionem numeri electorum, quibus profecit iniquitas impiorum, non eſt permittendum malos amplius regnare, vel in bono, ſic. Quoniam aruit, id eſt iam maturata eſt in meritis quia iam ſunt completa. Meſſis, id eſt multitudo electorum, qui ſunt metendi id eſt per iudicium colligendi in gloriam, meſſis inquam Terræ, id eſt eccleſiæ, quia non niſi in eccleſia poſſunt merita haberi vel compleri. Sed obiicitur de hoc quod dicit expoſitio Mitte, cum hoc ad angelos pertineat Matth. 13. Meſſores ſunt angeli. Item propter meſſionem, non videtur oportere iudicium fieri, cum meſſio fiat in ſtatu viæ, vnde dictum eſt Apoſtolis, Ioan. 3. Ego miſi vos metere quæ non laboraſtis. Reſpondetur. Notandum quod eſt Meſſio multiplex, ſcilicet efficacis prædicationis, quando ſcilicet virtute prædicationis recipiuntur, ſiue colliguntur ad fidem ad ſtatum gratiæ illi, qui ante ad hoc diſpoſiti per doctrinam vel exemplum, vel ſcripturam, de hac dicitur Ioan. 4. Ego miſi vos metere &c. Item internæ refectionis. Exod. 23. Septem diebus azyma comedetis, tempore meſſis nouorum quia vniuerſo tempore vitæ eius; in quo iuſti metunt noua, dum de ſuis meritis habent à Deo nouas & internas refectiones, debent habere opera azima, ideſt ſine fermento quæ opera ſunt in nutrimentum animæ, & ideo dicuntur azima comedi, hæc duplex meſſio fit in præſenti, de hac non agitur hic. Item iudicialis retributionis, hęc meſſio fiet à Chriſto, quando per iudicium ſeparabit bonos à malis; de hac dicitur hic Mitte falcem, & infra eodem Et miſit falcem ſuam in terra, & meſſuit terram. Item miniſtralis executionis hæc fiet ab angelis, qui exequentur iudicium Chriſti. Matth. 13. Meſſores ſunt angeli & ſequitur Exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis Item æternæ fruitionis, ſic metent omnes electi, ideſt ſemper percipient æternam gloriam, Galat. vltimo. Qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam: bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ad primum patet; quia non agitur de illa meſſione. Similiter patet ad aliud. Et miſit ille, hic oſtenditur ipſum definitiuum iudicium quod deſcribitur quantum ad duo præmiſſa, ſcilicet quantum ad iudicii actum, vnde dicitur, *et miſit ille qui ſedebat ſuper nubem candidam*, ideſt Chriſtus qui inquantum Deus præſidet ſuæ humanitati vel ſanctis, *falcem ſuam*, ideſt ſententiam iudicialem. *In terram*, ideſt in homines, qui habitauerunt vel corpore vt boni, vel corpore ſimul & mente in terra, vt mali, quaſi dicat, iuxta ſanctorum deſiderium exercebit ſuum iudicium. Item quantum ad iudicii effectum. *& meſſuit*, id eſt metet, *terram*, quaſi dicat, ſeparabit bonos à malis. Metere terram, eſt ſe-

A parare bonos à malis, quorum vtrique habitauerunt in terra: illi corpora, iſti & corpore, & mente, & boni colligentur in horreum Dei. Ioel. 3. Sedebo vt iudicem omnes gentes &c. *& alius*, hic oſtenditur angelica poteſtas ad iudicium exequendum. Et primo oſtenditur exitus angelorum. Secundo poteſtas ipſorum, Habens, dicit igitur, *& alius angelus*, id eſt cœtus angelorum qui ſententiam iudicii exequentur, qui angelus eſt alius à præcedente, quia numeroſitas angelorum alius eſt à numeroſitate ſanctorum qui cum Domino iudicabunt, *exiuit*, ideſt exibit, *de templo*, ideſt de ſacro & intimo ac venerando ſecreto contemplationis in quo Deus colitur. Contemplatio

B enim æterna, cum amore ineffabili, perpetuus cultus Dei eſt, *quod eſt in cælo*, ſcilicet empyrao, ſiue in eccleſia triumphante: exibunt enim angeli & venient ad iudiciũ vt iudici aſſiſtant, & quod iudicabitur impleatur exequendo Matth. 13. Exibunt angeli & cætera, *Habens eſt ipſe*; ſicut & Chriſtus, ſecundum quod ei congruit, *falcem acutam*, id eſt virtuoſam poteſtatem ſcindendi bonos à malis & econtrario, quia poteſtatem habent angeli exequendi quod iudex iudicabit Mat. 13. Meſſores ſunt angeli. Sed obiicitur. Quomodo iuſti exibunt de ſecreto contemplationis, ſi contemplari non deſinunt? Item angeli non habent æqualem poteſtatem cum Chriſto. Quomodo

C ergo dicuntur habere falcem ſicut ipſe? Reſpondetur. Ad primum dicendum quod non dicuntur exire angeli de ſecreto Diuinæ contemplationis quaſi contemplationem relinquant. Continue enim vbicunque ſint Deo fruuntur. eo quod Deus eſt vbique per eſſentiam, vnde Gregorius in Gregoriano. Et mittuntur & adſtant, quoniam & et circumſcriptus eſt ſpiritus angelicus, ſummus tamen ſpiritus ipſe qui Deus eſt circumſcriptus non eſt, dicuntur ergo exire in tempore iudicii: quia cum prius eſſent in cœlo Empyreo hominibus occulti: tunc venientes de Empyreo in iudicio comparebunt. Ad aliud dicendum eſt, quod non notatur æqualitas, ſed quædam conformitas, ſiue conuenientia. Poteſt & aliter intelligi ſecundum Gloſ. ſcilicet cœtus ſanctorum qui

D cum Deo iudicabunt, de quo ſicut iam dictum eſt. Et alter angelus. Dicitur autem ille angelus alius ab illo licet vtrobique numeroſitas Sanctorum perfectorum ſignificetur, propter alium actum ſcilicet iudicandi, ſicut enim dictum eſt de eis, quantum ad actum orandi: hic autem quantum ad actum iudicandi. Exiuit, id eſt exibit, De templo, quod eſt in cælo vt prius, Sancti enim iudicaturi cum Domino, exibunt ad iudicandum, Habens & ipſe. Gloſ ſicut Chriſtus exponitur ly Et falcem acutam ideſt poteſtatem iudiciariam quam tunc exercebunt. 1. Cor. 6. An neſcitis quoniam ſancti de hoc mundo iudicabunt? Sed per quem modum iudicabunt perfecti, & quæ erit eorum auctoritas ad iudicandum? Reſpond. dicendum quod perfecti qui omnia dimiſerunt & Chriſtum ſequuti ſunt habebunt auctoritatem & poteſtatem iu-

E dicandi & iudicabunt ſicut habetur Matthæi 19. Sedebitis ſuper ſedes &c. Item ſuper illud 1. Cor. 6. An neſcitis &c. Iudicabunt etiam auctoritate & poteſtate, quæ autem ſit illa auctoritas & poteſtas & per quem modum iudicabunt valde occultũ eſt. probabile tamen eſt & ita creditur, quod dicuntur iudicaturi poteſtate & auctoritate, quia altiores erunt cum iudice in aere, & propinquiores iudici, tanquã aſſeſſores, & tanquã auctoritatem habentes. Itẽ quia maiorẽ cauſæ cognitionẽ habebunt quã alii ſancti minores: quia magis cognoſcent cauſã retributioni bonorũ & malorũ. Item quia ſententiã iudicis approbabunt, vel

vetbo

verbo vel ſigno manifeſto, vel alio modo nobis occulto, vtrum autem plus ſit in illa auctoritate iudicandi, ſine iudicio, quo ſancti iudicabunt, non eſt certum, *Et alius*, hic oſtenditur exequendi præceptum, & Primo deſcribitur ipſe imperans. Secundo, oſtenditur imperium, Et clamauit. Tertio ipſum imperatum. Mitte. Imperans autem deſcribitur tum quantum ad apparitionem, tum quantum ad poteſtatem, dicit igitur. *Et alius angelus*, ſcilicet Chriſtus, Angelus magni conſilii, qui alius eſt angelo præmiſſo; quia maior eſt, etiam inquantum homo angelis & ſanctis, hic eſt ille qui ſupra viſus eſt à Ioanne, ſedens ſopra nubem, *exiuit*, ideſt exibit; quia veniet & ſe manifeſtabit in iudicio, *de altari*, ideſt de ſecretiori loco, hoc eſt ſecretiori ac maiori ſubtilitate gloriæ. Nota quod ſicut de alio angelo dicit quod exiuit de templo, hoc dicit de Chriſtu quod de altari. Per quod intelligitur quod ſicut altare eſt intimũ in templo: ſic gloria Chriſti maior eſt & profundior & ineffabilior quàm gloria angelorum vel ſanctorum. Iſte eius exitus, eſt manifeſtatio ſui in humanitate. In iudicio enim apparebit bonis & malis, ſuprà. 1. Videbit eum omnis oculus &c. Vel. Altare poteſt dici altitudo ipſius Diuinitatis, à qua exiet manifeſtando ſe ipſum in ſua humanitate vt dictum eſt. Exo. vltimo. Poſuit altare aureum ſub tecto teſtimonii, id eſt diuinitatem in humanitate, quæ optime dedit teſtimonia Diuinitati. *Qui habebat*, id eſt habet. *Poteſtatem ſuper ignem*, id eſt ſuper pœnam æternam, quæ per ignem erit. Iſaiæ vltimo. Et ignis non extinguetur. Ecce quanta poteſtas Chriſti, ecce quod poterit imperare angelis & ſanctis, ecce quod ipſe potius eſt timendus quàm homo mortalis, Matth. 10. Eum potius timere qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam *& clamauit*, id eſt clamabit, *voce magna* id eſt magno imperio, *ad Deum*, ſcilicet cœtum angelorum. *Qui habebat* id eſt habet vel habebit, *falcem acutam*: id eſt poteſtatem exequendi iudicium, ſine aliqua reſiſtentia, quaſi dicat. Chriſtus in iudicio, præcipiet angelis vt ſuum iudicium exequantur. Hoc autem præceptum ſiue clamor, erit, vel per exteriorem expreſſionem verbi, vel ſigni ad iudicium ſuæ magnificentiæ, vel per fortem & viuacem inſpirationem ſuæ voluntatis, Quid autem imperabit ſubditur, *dicens mitte*, & Primo oſtenditur res imperata. Secundo exequendi cauſa. Quoniam. Res autem imperata erit angelica exequutio, vnde dicitur. *Dicens mitte falcem tuam acutam*, id eſt poteſtatem tuam efficacem applica ad actum & ſeca. *Mitte* inquam in *meſſes*, id eſt in malos, qui dicuntur meſſis, quia primo ſeminauit eos diabolus tanquam zizania, poſtea vero creuerunt in malitia: & quando erit hominum completa malitia, tunc erit meſſis matura, & tunc erunt merendi per angelos, id eſt ſeparandi à bonis. Matth. 10. Tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primum zizania. Hoc dicitur quantum ad peccatores minores: quantum vero ad peccatores enormiores ſubditur, *& vindemia*, id eſt ſepara à bonis falce tua. Loquitur autem iuxta ſimilitudinem metentis & vindemiantis, & poteſt eadem falce meti & vindemiari, *Botros*, ideſt vuas quæ procedunt ex botris. Botrus quippe dicitur illud quod eſt in acino, Botrio autem botrionis, dicitur illud quod exit à ſarmento turgente. Large autem dicitur illud turgidum quod erit de palmite, quod poſtea floret. Canticor. 1. Botrus Cypri. Largiſſime autem accipitur pro vua, vt Numer. 13. ſimiliter hic. Per botros autem ideſt vuas, ſignantur homines pleni vino nequitiæ inebriati, qui primo floruerunt per iniquam

A poteſtatem, Poſtea vero facti ſunt vuæ, quia ſucceſſit in eis fructus malus per operis peruerſitatem. Hic ergo accipitur botrus in malo, quandoque autem in bono, vt Micheæ. 1. Non eſt botrus ad comedendum *Vinea*, ideſt mundi, qui eſt vinea producens malas vuas, ſcilicet peccatores qui habent vinum diaboli quo inebriabuntur, de qua hîc & Deuteronom. 32. De vinea Sodomorum vinum eorum. Item bona, ſcilicet eccleſia, vt ſtatus iuſtitiæ. Matth. 20. Ite & vos in vineam meam &c. vineæ inquam, *Terra*, quia hæc vioea ſita eſt in terrena vanitate: quia mundus terram ſapit, terram ingerit. Iſti botri vineæ terræ vindemiabuntur, quando mali enormes à bonis ſeparabuntur per angelos.
B Matth. 13. Exibunt angeli & ſeparabunt &c. Quoniam autem maior opera datur vineæ quam terræ, ideo per botros vineæ ſignantur mali peruerſiores vel per Meſſes poſſent intelligi boni qui ſunt in horreum reddendi, Per botros autem vineæ, mali: quia reſpectu vtronimque habebunt miniſterium angeli ſancti. Ratio autem ſubiungitur, *Quoniam matura ſunt*, in nequitia. *Vua eius*, id eſt peccatores quos in culpa produxit vinea, quaſi dicat, completa eſt nequitia malorum, & ideo ſcindendi ſunt ſicut vuæ maturæ Ioelis 3. Exultant torcularia, quia multiplicata eſt malitia eorum. *Et miſit*. hic oſtenditur ipſius executionis actuale miniſterium. Separabunt enim ſancti angeli impios homines à bonis & mittent
C in terram vbi ſemper punientur: non tantum minores, ſed etiam maiores, & hoc ſecundum quod quiſque meruit. Primo ergo oſtenditur ſeparatio malorum. Secundo intruſio ſeparatorum. Et miſit. Tertio pœna intruſorum, Et calcatus. Quarto communitas ſuppliciorum, Et exiuit. Dicit ergo, *Et miſit angelus*, id eſt mittet numeroſitas angelorum, iuxta iuſſum Chriſti. *Falcem ſuam*, id eſt poteſtatem exequendi. *In terram*, id eſt in terrenos, id eſt poteſtatem ſuam applicabit ad actum. Quid autem faciet ſubiungitur, *Et vindemiauit*, id eſt vindemiabit, *Vineam terra*, id eſt ſcindet vuas vineæ terræ, id eſt ſeparabunt de conſortio bonorum malos, qui in ſe continent vinum mundi, vbi non eſt niſi ter-
D rena vanitas Deuteronom. 32. Fel draconum vinum eorum &c. *Et miſit*. id eſt mittet hoc eſt deiiciet, *In lacum ira Dei*, id eſt in infernum, in quo mali ſentiunt iram, id eſt vindictam Dei. Dicitur autem infernus Lacus, propter vilitatem, & illic inuoluentur miſeri & ſuffocabuntur, vel ibi mali ſicut in torculari prementur, vnde alia litera habet. In torcular. Iſaiæ 24. Congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum &c. Hoc eſt quod dicitur. Matth. 13. Mittent eos in caminum ignis, *Magnum*, quia magnam hominum multitudinem capere poteſt. Iſaiæ 5. Dilatauit quaſi infernus animam ſuam. *Et calcatus eſt*, Hic oſtenditur pœna ipſorum, & primo pœna ſenſus. Secundo pœna
E damni, Extra ciuitatem. Dicit igitur, *Et calcatus eſt*, id eſt calcabitur, *Lacus*, id eſt torcular, id eſt illud quod erit in torculari, ſcilicet damnati. Loquitur per ſimilitudinem vuarum maturarum quæ colliguntur, & mittuntur in torculare, & ibi premuntur ſiue calcantur, iuxta hoc magis ſcindentur à mundo & etiam à conſortio bonotum & mittentur in infernum, vbi multa ſupplicia eos calcabunt, id eſt vexabunt & prement, quia non vinum eſt in eis, quod in Dei cellario ſit ponendum, quaſi dicat, Damnati grauiter affligentur; & pœnis ſeu labore ſubdentur, & ponitur continens pro contento, De hac pœna dicit Gregorius in Gregoriano. Supplicia autem zizania. Et totum ſecabitur & ſeparabitur in

A in ſe demerſos vltra vires cruciant fit miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu, quia mors ſemper viuit, & finis ſemper incipit, & defectus deficere neſcit. *Extra ciuitatem*, Hic notatur pœna damni: quia in inferno ſemper punientur, ita quod ſemper erunt excluſi à ciuitate cæleſti quaſi dicat, ita calcabuntur impii in lacu, & hoc extra ciuitatem cæleſtem ſcilicet, quia ad eam nunquam redibunt. Animæ enim in purgatorio affliguntur ſed quandoque ad ciuitatem ſupernam euolabunt. Non ſic impii. Iſaiæ 26. ſecundum aliam literam; Tollatur impius ne videat gloriam Dei. Infra vltimo. Foris canes &c. *Et exiuit*. Hic oſtenditur communitas ſuppliciorum, quia tam maiores quàm minores punientur ſecundum diuerſitatem B meritorum. Communitas autem erit, non æqualitas. Igitur dicit. *Et exiuit*, id eſt procedet, *ſanguis*. id eſt æterna pœna pro peccato quod per ſanguinem ſignatur, quia peccatum colorem habet & infectionem vt ſanguis, *de lacu*, id eſt de inferno, *vſque ad frenos equorum*, id eſt vſque ad minores rectores aliorum, etiam vſque ad dæmones. Et qui ſunt mali qui portant ſuper ſe diabolum qui eis inſidet. Supra 9. Et ecce equus pallidus &c. Freni equorum ſunt rectores malorum ſiue homines maiores, ſiue dæmones, qui eos in malitia regunt, quod eſt diſtorquere ſicut equus freno regitur & ducitur huc vel illuc. quaſi dicat, ex inferno procedet punitio ſiue afflictio, non ſolum ad minores, ſed etiam C vſque ad principes & dæmones, quia aliorum doctores in nequitia fuerunt. Sapient. 6. Potentes autem potenter tormenta patientur, vel. Sanguis, id eſt vindicta. quæ per ſanguinem ſignatur, quia effuſio ſanguinis quandoque ſolet fieri in vindictam, ideo æternam vindictam ſignat. Loquitur autem beatus Ioannes ſub velamine ſimilitudinum. Exiuit, id eſt exibit. de lacu vſque ad frena equorum, vt prius. De inferno enim procedet vindicta contra malos, etiam vſque ad principes peruerſos & dæmones. Sapientiæ. 5. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatus. Hæc autem pœna erit communis omnibus, licet non æqualis, vnde ſequitur. *per ſtadia mille ſexcenta*, ſtadium eſt ſpatium continens paſſus centum viginti-D quinque ſcilicet octauam partem miliarii, & dicitur à ſtando, quia Hercules cum cucurriſſet vno halitu centum vigintiquinque paſſus, tunc reſpirauit & ſtetit. Propter hoc Græci hac menſura metiebantur loca in quibus ludebant. Stadium ergo ſignat homines per viam vitiorum currentes, & ludis mundanæ vanitatis inſiſtentes, ſecundum Gloſam. Quidam autem ſunt in hoc ludo minus perfecti, quod ſignatur per ſimplicem ſenarium, qui ſignat quandoque minorem perfectionem, ſiue in bono ſiue in malo. Quidam perfectiores, quod per centenarium, qui numerus magis ſignat perfectionem, quàm ſenarius, quia multos numeros continet & terminat: eſt enim numerus in ſe completus, vnde retro incipere E oportet in numerando. Quidam perfectiſſimi, quod ſignatur per millenarium, qui eſt numerus magis completus quàm centenarius, quia & eum & alios multos in ſe continet & terminat, Continua ſic, quaſi dicat: vindicta procedet de inferno, non ſolum ad minores, ſed etiam ad maiores, qui freni equorum dicuntur Vindicta dico currens. Per ſtadia mille ſexcenta, id eſt per homines qui ludis vitiorum detenti, diuerſum vitæ curſum, male viuendo tenuerunt: ſcilicet vel in gradu vitiorum minori vel mediocri vel maximo. ex quo patet. quòd omnes reprobi æternaliter punientur: Diſtincte tamen ſecundum diuerſa demerita. Infra 20. Iudicatum eſt de ſingulis ſe-

A cundum opera eorum &c. Gregorius in Gregoriano. Vnumquemque damnatum iuxta modum criminis etiam retributio ſequetur vltionis. Sed obiicitur. Ignis enim gehennæ vnus & idem eſt: ergo vno & eodem modo agit in omnes. Item quomodo vel quare per creaturam ignobilem; ſcilicet per infernum miniſtratur pœna creaturæ rationali ſcilicet angelis malis & hominibus quorum tam nobilis eſt natura. Item obiicitur de his tribus viſionibus, ſcilicet ſecunda, tertia, quarta, quia cum in eis agatur de perſequutionibus eccleſiæ, videtur aliqua earum ſuperfluere. Reſpondetur. Ad primum dicendum quod actiuum agit in patiente diſpoſito, & ideo agẽs agit ſecundum diſpoſitionem patientis: vnde ſecundum quod differen-B ter diſpoſiti ſunt ad pœnam ſecundum diuerſa demerita: ter torquentur, etiam ab eodem inſtrumento, ſcilicet igne vel alio, ſicut Sol manens vnus, diuerſas res calefacit & exurit, vnde Gregorius in eodem. Sicut vno ſole omnes tanguntur, nec tamen ſub eo vno ordine omnes æſtuant: ſic damnatos vna gehenna afficit, & tamen non omnes vna qualitate comburit. Præterea ignis & alia inſtrumenta pœnæ infernalis agunt in reprobos homines & dæmones, ſecundum ordinem iuſtitiæ: & quia iuſtitia non punit æqualiter eos qui in culpa non fuerunt æquales, ideo reprobi differenter torquentur. Ad aliud dicendum quòd licet natura rationalis ſit digniſſima, tamen vilis facta eſt per peccatum, ſubiiciendo ſe videlicet per affectum, & ideo viliter per vi-C lem creaturam torquetur, quia à ſummè digno recedens, ſe per vilia vilem fecit. Ad aliud dicendum quod nulla viſio eſt ſuperflua. Ordinatiſſimæ enim datæ ſunt à ſapientia ſumma. Nam in prima iſtarum trium agitur de perſequutionibus eccleſiæ inquantum per illas diſtinguuntur ſtatus eccleſiæ, In ſecunda ad cautelam ſanctorum. In tertia inquantum in illis proficit eccleſia.

CAP. XV.

ET vidi aliud ſignum in cælo magnum D & mirabile: angelos ſeptem, habentes plagas ſeptem nouiſſimas, quoniam in illis conſummata eſt ira Dei. Et vidi tanquam mare vitreum miſtum igne, & eos qui vicerunt beſtiam, & imaginem eius, & numerum nominis eius, ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas Dei, & cantantes canticũ Moyſi ſerui Dei, & canticum agni, dicentes. Magna & mirabilia ſunt opera tua domine Deus omnipotens: iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ rex ſeculorum. Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? E quia ſolus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifeſta ſunt. Et poſt hæc vidi & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonii in cælo: & exierunt ſeptem angeli, habentes ſeptem plagas, de templo; veſtiti lapide mundo, & candido: & præcincti circa pectora zonis aureis. Et vnum de quatuor animalibus, dedit ſeptem angelis ſeptem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viuentis in ſecu-

la

ia ſeculorum. Et impletum eſt templum Dei fumo à maieſtate Dei, & de virtute eius & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagę ſeptem angelorum.

CAP. XV.

ET vidi aliud ſignum. Cum in hoc libro contineantur ſeptem viſiones: Primæ quatuor pertinent ad ſtatum eccleſiæ vniuerſalem, ſiue initialem ſiue medium, ſiue finalem. Tres vero reſiduæ ſpectant ad ſtatum eccleſiæ finalem ſicut dicit Gloſ. Iſtæ autem tres ſic diſtinguuntur. Prima eſt de angelis effundentibus phialas iræ Dei, in quibus continentur ſeptem plagæ, & hæc ad tempus refertur antichriſti. Secunda de damnatione Babylonis, & beſtiæ, & pſeudoapoſtolorum, & hæc refertur ad tempus iudicii. Tertia de innouatione electorum & glorificatione ſanctorum, Et pertinet ad ſtatum præmii. In hac ergo viſione, quæ tria capitula continet, agitur de ſeptem angelis tenentibus & effundentibus ſeptem phialas, in quibus continentur ſeptem plagæ, id eſt damnationes impiorum, qui erunt tempore antichriſti, & ex hoc fideles animari debent ad bonum. Diuiditur autem hæc pars in tria capitula. In Primo agitur de poteſtate effundendi phialas. In Secundo, de ipſa effuſione, capite 17. Et venit vnus de ſeptem. Circa primum notandum, quòd angelis hoc eſt prædicatoribus habentibus poteſtatem effundendi phialas adhærent alii fideles. Vtrique autem ſunt in ſtatu manifeſtandæ veritatis. Ipſos autem angelos oportet eſſe idoneos ad actum prædicandi, vt ſint digni effundere phialas id eſt annunciare pœnas Diuinæ iracundiæ peccatoribus, quibus damnatio debetur propter eorum peruerſitatem: vnde prima pars in ſex diuiditur. In prima tangit Angelos habentes huiuſmodi poteſtatem. In ſecunda deſcribit adhęrentes eiſdem per fidei vnitatem, Et vidi tanquam mare. In tertia oſtēdit manifeſtatam vnitatem. Et poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt. In Quarta, præmiſſorum angelorum idoneitatem, Quia exierunt In Quinta, plagarum infligendarum qualitatem, Et vnum. In Sexta hominum his plagis affligendorum peruerſitatem, Et impletum eſt. In Prima parte Primo agit de angelis huiuſmodi poteſtatem habentibus implicite, & in generali. Secundo, explicite & in ſpeciali. Angelos ſeptem. Dicit igitur, *Et vidi*, quaſi dicat, ita vidi præmiſſa, & præter illa, Vidi, interno aſpectu per reuelatoriam viſionem, *Aliud ſignum*, aliud inquam ab illo de quo ſupra 12. Et ſignum magnum apparuit in cælo; Mulier & cætera. Et bene dicitur Aliud; quia illud eſt ſignum perfectum eccleſiæ, hoc autem eſt ſignum quo intelligitur damnatio malorum, quę per prædicatores denunciatur, vel. Aliud; à ſignis de quibus 13. & 14. capitibus quia ſub ſignis vidit ea de quibus illic habitum eſt. Signum, id eſt figuram, aliquid myſticum ſignificantem. Quorum autem dicit ſignum explanat poſt cum ſubdit, Angelos ſeptem & cætera, *In cælo*, id eſt in eccleſia, per cæleſtem vitam excelſa. Ad eccleſiam enim pertinet illud quod vidit de ſeptem angelis, id eſt de vniuerſis prædicatoribus, & alia multa quę ſequuntur, *Magnum*, ſignificatione; quia magnum in eccleſia ſignat viſio quæ ſequitur, *Mirabile*, conſideratione, quia ex eis quæ conſequuntur, ſurgit materia admirandi, conſiderando diuinam ſapientiam, quę per talem modum reuelauit, & tam ſapienter omnia diſponit. Item potentiam, qua ita fortiter regit bonos & diſſipat malos. Item miſericordiam in bonos & iuſtitiam in malos. Eccleſiaſtici 42. Et admirabilis magnificentia eius. Cuiuſmodi autem ſignum viderit oſtendit in ſpeciali dicens. *angelos ſeptem*, hoc eſt vniuerſos prædicatores, ſeptiformi ſpiritu imbutos, vel Septem angelos, id eſt ſeptem ordines prædicatorum, ſicut infra patebit, qui dicuntur angeli propter officium annunciandi hominibus quæ ſunt ſalutis, quia angelus interpretatur nuncius & propter excellentiam vitæ,

B 'quæ debet eminere in eis. Supra. 8. Vidi ſeptem angelos ſtantes &c. *Habentes ſeptem plagas*, hoc eſt poteſtatem infligendi malis vniuerſas pœnas, diuinæ iuſtitiæ, vt excæcatione in præſenti, & damnatione in futuro: vbi erunt pœnæ multiplices. Pœnæ autem dicuntur plagæ; quia valde acerbe natura rationalis læditur in pœnis, quas diuina iuſtitia in perpetuum infert. Ieremiæ 30. Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua. Pœnarum autem reproborum vniuerſitas, per ſeptenarium ſignatur, ſiue ſint in præſenti ſiue ſint in futuro. Si autem ad infernum referamus; ſeptem pœnę poſſent notari in eodem. Vna eſt carentia diuine viſionis. Iſaię 26. ſe-

C cundum aliam literam. Tollatur impius ne videat gloriam Dei. Secunda, anxietas vermis. Iſaiæ vltimo. Vermis eorum non morietur. Tertia eſt ardor ignis. Matth. 3. Paleas autem comburet igni & inextinguibili. Quarta, vehementia frigoris. Iob. 24. Ad calorem nimium, tranſeat ab aquis niuium. Quinta horror caliginis. Matth. 5. Ligatis manibus proiicite in tenebras exteriores. Sexta, fœtor intolerabilis. Iſaię 32. De cadaueribus eorum aſcendet fœtor. Septima, ſocietas abominabilis, quod ſignatur Sapient. 17 Perſonę triſtes illis apparentes, pauorem illis pręſtabant. Bernardus in ſuis Meditationibus. Nihil ibi videtur niſi vermis, atque teterrima monſtra dæmoniorum. Prędictas plagas dicuntur prædicatores poſſe infligere, quia auctoritatem

D habent denuntiandi eas impiis infligendas, vt habetur infra 16. Et primus angelus effudit &c. *Nouiſſimas*, quia poſt pœnas quę inferentur malis à Deo in die iudicii, ſicut prędicatores interim denunciant, non infert Deus alias, ſicut dicit Gloſa. vere autem dico nouiſſimas, *Quoniam in illis*, ſcilicet, *Plagis conſummabitur*, id eſt complebitur, vt vltra non addat alias pœnas ira Dei id eſt iuſtitia Dei in effectu, quia malis per iudicium à mundo ablatis, & in imo terrarum concluſis, non infert Deus amplius ſententiam iudicii. Ezechiel. 9. Nunc finis ſuper te, & immittam furorem meum in te, & iudicabō te iuxta vias tuas, *Et vidi*, Habito de angelis, habentibus prædictam poteſtatem, agitur hic de his qui eis adhærent per fidei veritatem, & loquor de fide formata. Prædicatoribus enim adhęrent alii fide-

E les, eandem fidem cum caritate & gratie tenentes, & ſub eodem Domino militantes. Et ex hoc commendatur & oſtenditur acceptabilis ſtatus fidei catholicę. Quoniam autem ſtatus gratię, & omnia merita tam prædicatorum, quàm eis adhęrentium ortum habent à virtute baptiſmi. Ideo Primo oſtendit originem meritorum ſcilicet Baptiſmum. Secundo ipſa merita fidelium, Et eos. Baptiſmum autem qui eſt meritorum origo deſcribit quantum ad triplicem effectum; contra tria quę facit peccatum originale, quod facit in anima horrendam fœditatem, internam obſcuritatem, ineptam tepiditatem. Econtrario autem baptiſmus introducit ſinceritatem: ideo dicitur Mare, id eſt vas lauatorium, vnde dicit, *Et vidi*,

A

quaſi dicat, ita vidi angelos habentes ſeptem plagas Et vidi, ſimiliter, Gloſ. cum illis angelis. Ideo non tantum vidit angelos, ſed etiam quoddam vas vitreum cum igne: quia ipſi prædicatores per baptiſmum facti ſunt filii adoptiui, & baptiſmum prædicant. Item quia illi qui eis adhærent de quibus ſequitur, per virtutem baptiſmi proficiunt & ſaluantur, *Tanquam mare*, id eſt quoddam ſignum ſimila vaſi lauatorio. Dicit autem Tanquam, quia non videbat verum vas materiale, ſed ſimile. Sciendum autem quod Mare quandoque dicitur aqua multa congregata. Pſalm. Quoniam ipſius eſt mare & ipſe fecit illud. Quandoque vas lauatorium, propter continentiam multæ aquæ, ſicut in templo Salomonis poſitum eſt mare vt ibi ſacerdotes abluerentur. 3. Reg.

B

7. Per hoc mare ſignatur baptiſmus quia vim habet mundatiuam. Act. 3. Baptizetur vnuſquiſque veſtrum, in nomine Chriſti Ieſu in remiſſionem peccatorum veſtrorum. Ambroſius in 2. libro de Sacramentis. Baptiſmate peccata omnia diluuntur Item baptiſmus infundit claritatem, contra culpæ caliginem, vnde dicitur, *Vitreum*, vitrum perſpicuum eſt & clarum & Solis claritas vltra ſe tranſcendit, per quod ſignatur quod baptiſmus animam claram facit per fidem & gratiam, ſuprà. 4. Et in conſpectu ſedis, tanquam mare vitreum &c. Item accendit caritatem, contra teporem, vnde ſequitur. *Mixtum igne* per Spiritus ſancti inflammationem. Spiritus enim ſanctus datur copioſe in baptiſmo, maxime adultis

C

ſe bene diſponentibus. Ipſe autem eſt ignis, ignem caritatis ad Deum & proximum accendens. Matt. 3. Ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Ambroſius. 3. lib. de Sacramentis. Ad inuocationem ſacerdotis Spiritusſanctus infunditur, & omnes quidem virtutes ad ſpiritum pertinent. Poſſet etiam hoc Mare intelligi Scriptura ſacra, quam prædicant præmiſſi Angeli & per quam informant fideles, de quibus ſequitur, Et eos. Sacra vero pagina purificat. Ioan. 15. Iam vos mundi eſtis propter ſermonem meum. Item clarificat. Pſal. Præceptum Domini lucidum &c. Item inflammat. Prouerb. 30. Omnia ſermo Dei ignitus &c. *Et eos*, hic oſtendit merita fidelium adhærentium præmiſſis angelis, ſpecialiter autem videtur agere de iuſtis, qui erunt tempore an-

D

tichriſti quos deſcribit multipliciter. Primo quantum ad tentationum expugnationem. Secundo quantum ad innocentiæ conſeruationem, Stantes ſupra mare. Tertio quantum ad carnis mortificationam, Et cantantes. Mali autem econtrario ſuccumbunt tentationibus, quod erit ſpecialiter ſub antichriſto, & per hoc elongat ſe ab innocentia baptiſmali, & per conſequens non habent actus Deo acceptabiles, ſiue quantum ad præconium diuinæ laudis. Dupliciter autem vincent tentationes antichriſti, ſcilicet quia neque ſerulent ei exterius, nec credent in eum interius, vnde circa primum. Primo oſtenditur victoria tentationum, quantum ad contemptum cultus exterioris, quia nec colent eum in ſe, vnde dicit Et eos &c. nec

E

in ſua imagine vnde ſubditur. Et imaginem eius. Secundo, quantum ad contemptum erroris, Et numerum. Dicit igitur. Et vidi, cum illis angelis, *Eos qui vicerunt beſtiam*, id eſt antichriſtum: reſiſtendo, & non acquieſcendo eius documentis vel perſuaſionibus præmiſſis, minis vel donis vel flagellis, & propter aliquod aduerſum vel miraculum, non coluerunt eum. Multi autem alii ſeruient ei, vnde ſupra 13. Adorauerunt eam omnes qui habitant in terra, ergo omnes colent antichriſtum. Reſpondetur, quod non omnes colent antichriſtum, ſicut hic habetur, quia Deus non deſeret penitus ſuam eccleſiam. Illud vero quod obiicitur, intelligitur de malis qui habitant in terra per affectum ad vana, quia tales ſe antichriſto ſubiicient, ſicut dicit Gregorius, *Et imaginem eius*, non adorando ſtatuam antichriſti, licet ad hoc compellere ſtudeat homines, ſupra 13. Et faciet, vt quicunque non adorauerit imaginem beſtiæ, occidatur, & vicerunt ſimiliter. *Numerum nominis eius*, ſcilicet antichriſti, non credendo ipſum eſſe Deum, ſed hominem peccatorem. Numerus nominis antichriſti, videtur ſtultus ſignificare antichriſtum eſſe Deum, cui ſeruire debeant homines, ſecundum omnem gradum vitæ ſuæ ſcilicet gradum minus perfectum, & mediocrem, & perfectum, & à quo credant ſe præmiandos, ſecundum merita, vel minori, vel mediocri, vel maximo præmio, & à quo credatur productã eſſe ſiue conditam omnem perfectionem, ſiue naturæ, ſiue gratiæ, ſiue gloriæ. Numerus autem antichriſti vincitur per fidem primæ & ſummæ virtutis dum iuſtus per hunc numerum non decipiatur, ſed ſemper veram fidem tenebit, de hoc numero ſupra. 13. Et numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex, vbi de hoc magis dictum eſt, vel aliter, in parte, vnde notandum quod quidam adorabunt beſtiam id eſt antichriſtum reuerendo eius potentiam, & hoc timore confracti: ſcilicet timendo magis eum quàm Deum. Quidam imaginem beſtiæ per conformitatem malignitatis. Quidam habebunt numerum nominis eius per ſeductionem erroris. Vincitur ergo à iuſtis beſtia per magnanimitatem quæ erit in confidentia ſummæ poteſtatis, vincitur Imago, id eſt eius conformitas, per caritatem, quæ accenditur imitatione ſummæ bonitatis, vt non imitentur antichriſtum, vincitur numerus nominis eius, per fidem ſummæ virtutis vt ſupra dictum eſt, *Stantes*, per mentis & vitæ rectitudinem & innocentiæ conſeruationem. *Supra mare*, præmiſſum, id eſt ſuper gratiam innocentiæ baptiſmalis; hoc fit dum vigilanter homo incumbit gratiæ prius ſuſceptæ ſeruandæ & promouendæ, Pſalm. Super aquam refectionis (ſcilicet gratiam baptiſmalem, educauit me. *Habentes citharas*, id eſt carnis auſteras mortificationes, id eſt carnem ſuam mortificantes. Coloſſenſ. 2. Mortificate membra veſtra &c. citharas inquam, *Dei*, tanquam cauſæ exemplari, quia ipſe hoc exemplo docuit. 1. Petri. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum. Galat. 5. Qui Chriſti ſunt carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, vel Dei, tanquam eſſe finali. Auguſtinus vltimo de ciuitate Dei. Præmium virtutis erit ipſe qui dedit virtutem. Talis citharæ ſonus dulcis eſt in auribus Dei. Ad huiuſmodi ſonitum fugatur ſpiritus malus, quandoque etiam ab alio per vim exit. 1. Reg. 16. Quandocunque ſpiritus malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharam, &c. Dicit autem citharas pluraliter quia quilibet iuſtus habet ſuam citharam, id eſt mortificationem carnis. Item recte dicitur Dei, quia Deus & ſaluator noſter citharam inſonuit, ad cuius citharæ ſonitum, pater ad miſericordiam flexus eſt. Hebræorum 5. Cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Item petræ ſciſſę ſunt, & terra mota eſt, & monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſurrexerunt. Matth. 27. *Et cantantes*, hic deſcribitur meritum fidelium, quantum ad diuinam magnificationem, quam faciunt gaudentes, & ideo cantare dicuntur. Primo autem deſcribitur huiuſmodi magnificatio in generali; quia ſcilicet laus illa pertinet ad Vetus teſtamentum & Nouum. Secundo in ſpeciali, dicentes, &c. Dicit igitur, *& cantantes canticum Moyſi*, id eſt cum gaudio laudantes Deum, ſicut docet Lex vetus, quæ eſt canticum Moyſi quia in ipſa Moyſes

ſpiritualiter Deum cantauit, & Deum laudare docent. Ad commendationem autem Moyſi ſubditur, *ſerui Dei*, Ioſuæ 1. Moyſes ſeruus meus mortuus eſt. *Et canticum agni*, id eſt laudantes Deum gaudentes iuxta documentum Nouæ legis, quæ eſt canticum Chriſti pro hominibus immolati, qui in Euangelio in quantum homo laudat Deum patrem & docet nos ei cantare. Qualiter autem magnificent Deum oſtenditur in ſpeciali, cum ſubditur, *Dicentes magna voce*, &c. hæc enim in Nouo & Veteri teſtamento inueniuntur, licet non ſub his verbis, vel. Canticum Moyſi, ideſt cum gaudio laudantes Deum de effectu iuſtitiæ iuxta canticum Moyſi, de quo Exodi 15. Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem eius proiecit in mare. Et canticum Agni, id eſt laudantes Deum de effectu miſericordiæ exhibito maxime in humana redemptione. ſicut Agnus docet Patrem laudare in Euangelio, ipſe enim gratias agit pro homine. Matth. 26. Et accipiens calicem gratias egit &c. In ſpeciali autem oſtenditur illud canticum, id eſt laus gaudioſa, cum ſubditur. *Magna & mirabilia*, &c. vbi fit mentio de iuſtitia & miſericordia Diuina. Aliter ſecundum Gloſ. poteſt hic notari. Primo magnificatio in opere ſecundo in ſermone, Dicentes magna &c. Dicit igitur. Et cantantes, Gloſ. cum exultatione adimplentes Canticum Moyſi, id eſt legem veterem, in qua vt dictum eſt Moyſes Deo cantauit, ideſt Deum laudauit Et canticum Agni ideſt Euangelium, vt ſupra, quia iuſti tam legem veterem quàm nouam ſpiritualiter obſeruant. Sed contra Matth. 11. Omnes prophetæ & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt: ergo poſt prædicationem Ioannis ceſſauit lex. Item Hebræorum 7. Tranſlato ſacerdotio &c. ſed ſacerdotium Veteris legis tranſlatum eſt quia nunc manet ſacerdotium Chriſti. Pſal. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, ergo & lex; ergo non manet Vetus, ſed Noua. Reſpondetur. Dicendum, quod de lege eſt loqui quantum ad moralia, & quantum ad hoc ſeruanda eſt lex ſimpliciter. Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata. Item quantum ad ferialia ſiue ceremonialia vt de Agno, hœdo, & huiuſmodi. Et hæc poſſunt attendi, vel ſecundum literam, & ſic non ſunt obſeruanda; quia vmbra ceſſat veritate præſente, vnde Hieronymus. Ego pronuntio cerimonias omnes eſſe mortiferas, finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti, vel ſecundum ſpiritum, ſcilicet quantum ad ſpirituale ſignantur, & ſic lex ſeruanda eſt, quantum ad cerimonialia, quia illa ſunt facienda quæ pro feriali ſignantur implenda à nobis, præter veritatem credendorum quam Chriſtus exhibuit in ſeipſo, & ſic loquitur Gloſa. Vnde Roman. 3. Legem ergo deſtruimus per fidem? Abſit. Sed legem ſtatuimus. *Dicentes*, Hic In ſpeciali deſcribitur magnificatio Diuina, vel ſecundum alium modum, Magnificatio in ſermone. Primo autem ponitur magnificatio ſiue laus quantum ad Diuinæ operationis faſtigium. Secundo quantum ad exhibendi cultus debitum, Quis non timebit. Faſtigium ſiue ſublimitas Diuinæ operationis extollitur. Primo, quantum ad ſapientiam & poteſtatem. Secundo, quantum ad iuſtitiam ſiue bonitatem. Sapientia enim & potentia & bonitas, ſunt in operatione Diuina, Iuſtæ & veræ. Dicit igitur, *dicentes*, ad Dei honorem, & ad aliorum excitationem, *magna*, In creatione, *& mirabilia*, in recreatione hominis, *ſunt opera tua*. & ſic intelligitur de diuerſis operibus. vel Magna in ſe. Mirabilia, in conſideratione, propter magnitudinem ſapientiæ & potentiæ & ſic de eiſdem. Iob. 5. Qui facit magna &

A inſcrutabilia & mirabilia ab hoc numero. Qualis autem & ſis opifex ipſe, ſubiungitur, *Domine*, per præſidentiam, *Deus*, per naturam, *omnipotens*, per infinitam potentiam, ſupra. 4. Sanctus, ſanctus, ſanctus, Domine Deus omnipotens &c. *Viæ tuæ*, id eſt operationes tuæ, quibus ad nos venis, vel nos ad te, vt ſunt præcepta, ſacramenta, & illa quæ Deus operatur circa hominem, quantum ad profectum meritorum, ſunt *Iuſtæ*, id eſt rectæ in ſe, quia nihil habent diſtortum. *Et veræ*, in promiſſione, quia reddunt quod promittunt, id eſt Deus reddit præmium quod promiſit obſeruantibus ſuorum præceptorum & ſacramentorum inſtitutiones, vel de operibus punitionis, ſic. Viæ tuæ, id eſt pœnæ ſiue flagella, ſiue re-
B probationes, cum malos impœnitentes abiicis, quæ docent nos redire ad te ſunt Iuſtæ, quia punis propter culpam. Veræ, id eſt nullatenus ad falſitatem iudicii declinantes: quia non punis ſupra culpam imò ſemper infra. Daniel. 2. Viæ tuæ iuſtæ & iudicia tua vera *Rex ſanctorum*, ſcilicet angelorum & hominum: quia ſancti & iuſti ſunt familia tua, ſuper quam regnas, mali enim non ſunt de familia Dei. Leuitici 19. Sancti eſtote quoniam ſanctus ſum Dominus Deus veſter. Sed quomodo dicitur Rex ſanctorum cum ſit vniuerſaliter Dominus & rex omnium, & etiam malorum & omnium rerum? Heſter. 13. Domine rex omnipotens, in ditione tua &c. Reſpondetur Dicendum quod Deus eſt rex omnium vniuerſaliter per generalem dominationem. Ad commendandam tamen
C eius bonitatem quia non habet familiam, niſi ſanctam, dicitur quandoque ſpecialiter rex ſanctorum ſiue iuſtorum, per familiarem dilectionem & ſpecialem gubernationem; quia familiariter diligit iuſtos, & diligitur ab eis, & ſpecialiter eos gubernat, quia ſubiiciunt ſe ipſius dominationi. Propter hoc etiam dicitur Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Marci. 12. Alia litera habet, Seculorum, id eſt omnium rerum in omnibus ſeculis ab initio mundi in perpetuum. Tobiæ. 13. Regemque ſeculorum exaltate in operibus veſtris, ex quo patet quod viuens & dominans in æternum ſuos præmias æternaliter. Sapient. 5. Iuſti in perpetuum viuent, *quis non*, hic extollitur Deus quantum ad exhibendi cultus debitum.
D Ad cultum autem qui Deo debetur, concurrunt duo ſcilicet Affectio timoris, intra, & obſequium magnificationis extra in ore & opere. Cuius ratio eſt magnitudo miſericordiæ. Primo ergo tangitur affectio timoris. Secundo obſequium magnificationis, Et magnificabit. Tertio ſubditur efficacia rationis, Quia ſolus, Dicit igitur, *Quis*, quaſi dicat, Cum tantus opifex ſis ergo, *Quis non timebit te Domine*, timore caſto, per quem vitatur malum, & fit bonum Ieremiæ 10. Quis non timebit te rex gentium? quis non *magnificabit*, verbo & facto, *Nomen tuum*, quod eſt Deus, quod tibi ſoli conuenit, quaſi dicat, Nullus debet eſſe qui te non timeat, & magnificet
E nomen tuum. Pſal. Magnificate Dominum mecum & exaltate nomen eius in idipſum ad magnificandum autem excitari debemus maximè propter viſcera ſuæ miſericordiæ, vnde ſequitur, *Quia*, quaſi dicat vere magnificari debes ab omnibus, *Quia ſolus pius es*, quod patet in redemptione generis humani, & quia gratis ſaluat vt dicit Gloſa 2. Paralipomenon trigeſimo. Pius & clemens eſt Dominus Deus noſter, dicit autem ſolus quia ſumma & ineffabilis miſericordia non conuenit niſi Deo. Sed obiiciet aliquis contra hoc quod dicitur. Solus; quia quilibet iuſtus pius eſt, vnde de quolibet confeſſore dicitur: Qui pius prudens. Reſponſio patet, Eſt enim pietas in genere, quæ ſcilicet eſt finita &

limitata, & non eſt ſumma ſiue infinita, & hæc conuenit homini & angelo. Eſt etiam pietas extra genus, quæ ſcilicet non cadit ſub limitatione, quia infinita, & hæc eſt ſolius Dei, de hac agitur hic. Item hic loquitur de pietate quæ eſt per eſſentiam non participationem, *quoniam venient*, hic oſtenditur debitum diuini cultus eſſe implendum in re: quia coletur Deus ab omni gente. Coli autem non poteſt ſine fide interiori & actu exteriori, ſi fieri poſſit, hoc autem fieri debet, quia ſemper Deus eſt in ſuis iudiciis iuſtus, & hoc eſt omnibus certum. Primo ergo tangitur acceſſus in credendo. Secundo reuerentia in adorando, Et adorabunt. Tertio reuerendi ratio. Quoniam iudicia; dicit igitur, *Quoniam*, quaſi dicat, ita debet te creatura magnificare, & vere ſic fiet. Quoniam, non eſt terminatiuum ſed explanatiuum, *venient*, greſſu fidei, *Omnes gentes*, id eſt aliqui de omnibus gentibus, hoc non ſolum habet veritatem pro tempore primitiuo, & medio in quo ſumus, ſed etiam pro ſtatu vltimo poteſt hoc intelligi quia licet ſub antichriſto multi decipiantur, tamen prius reuertentur ad fidem electi de diuerſis nationibus, & ipſi etiam Iudæi conuertentur. Pſal. Ad te omnis caro veniet. *Et adorauerunt*, vera fide & deuotione, *In conſpectu tuo*, id eſt in beneplacito tuo præſentabunt ſe ad implendum tuum beneplacitum. Iſaiæ 60. Et adorabunt veſtigia pedum tuorum, dignum autem eſt te adorare & venerari. *Quoniam iudicia tua*, quibus quoſdam reprobas, quoſdam eligis, etiam ante iudicium generale. *Manifeſta ſunt*, id eſt manifeſtum eſt, quod iuſta ſunt, & ideo cum reuerentia adorandus es, & caput tibi ſubmittendum Pſal. Iuſtus es Domine & rectum iudicium tuum. Sed contra Roman. 11. Quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius? Reſpondetur, Iudicia Dei in electione quorundam & reprobatione aliorum ſunt manifeſta, loquendo de eis in generali, quia certum eſt quod iuſta ſunt, conſiderando autem ea in ſpeciali valde occulta ſunt ſcilicet quare hunc potius eligit quàm illum, quare hunc erigit de fæce, illum non, & ſic accipitur illud Roman. 11. vnde Auguſtinus 2. libro de Ciuitate Dei. Cuius plenè iudicia nemo comprehendit, nemo iuſte reprehendit. *Et poſt hæc vidi* hic oſtendit manifeſtam veritatem in nouo teſtamento, quæ latebat ſub figuris & prophetiis, quam prædicant præmiſſi angeli: Propter quam etiam eſt optimum, vt angeli id eſt prædicatores per totum mundum prædicent. Item ex veritate manifeſta, patet impios qui volunt credere recte eſſe damnandos, vt patet in Gloſ. dicit igitur, *Et poſt hæc*, ſcilicet poſt præmiſſa de angelis & adhærentibus eis, *Vidi*, interno viſu. Quid autem vidit ſubiungit, *Et ecce*, notatur præſentia rei viſæ tamen ſub figura, *Apertum eſt templum*, id eſt reuelatum eſt myſterium, ſiue illud quod prius fuit occultum, quod eſt ſacrum ac venerabile, quod continet virtualiter cultum Dei, quod erat prius, quaſi templum clauſum ante quàm Chriſtus ea quæ ſub figuris in Lege latebant, aperuiſſet implendo humanam redemptionem & aperiendo ſcripturas. 2. Cor. 3. Nos autem reuelata facie &c. Templum inquam, *tabernaculi teſtimonii*, id eſt myſterium eccleſiæ militantis. Illa enim myſteria ad eccleſiam pertinent, ſimiliter & ad ſponſum ſuum, & dicitur eccleſia. Tabernaculum quia ad honorem Dei militat contra vitia & contra hoſtes fidei, & in ea Deus ſicut in tabernaculo habitat pugnans pro ſuis. Pſa. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? tabernaculi inquam Teſtimonii, per ſimilitudinem quandam ad tabernaculum feriale, & materiale, quod fuit ſub Veteri lege. Exodi 27. Vt ardeat ſem-

A per lucerna in tabernaculo Teſtimonii, quod panem de cælo dedit eis. Tabulæ, in teſtimonium quod legem naturalem ſopitam in eis ſuſcitauerat in ſcripto. Virga Aaron in teſtimonium quod omnis poteſtas eſt à Deo, iuxta hæc eccleſia dicitur Tabernaculum teſtimonii: quia in ſe habet humanitatem Chriſti plenam Manna Deitatis, quod eſt teſtimonium Diuinæ bonitatis eccleſiam paſcentis, veriſſimo cibo. Item habet Legem nouam ſcriptam in tabulis cordis, quod eſt teſtimonium Diuinæ bonitatis ſimul & veritatis, eccleſiam erudientis cæleſti documento. Item habet poteſtatem ligandi & ſoluendi, quod eſt teſtimonium diuinæ bonitatis ſimul & poteſtatis extollentis eccleſiam dignitatis faſtigio, *In cælo*, quaſi
B dicat Myſterium apertum eſt & hoc in cœlo id eſt in ipſa eccleſia. Myſteria enim quæ ad eccleſiam pertinent & primum latebant, manifeſtata ſunt per Chriſtum in eccleſia ipſa, vt ſcilicet ſint nota fidelibus, qui ſunt de eccleſia, ſupra 12. Et apertum eſt templum Dei in Cælo. *Et exierunt*, hic oſtendit præmiſſorum angelorum, id eſt prædicatorum idoneitatem, & hoc primo quantum ad zeli promptitudinem; quia prompti ſunt ad adiutorium animarum, vnde dicitur. Et exierunt. Secundo quantum ad officii auctoritatem, Septem angeli. Tertio, quantum ad internam ſoliditatem, Veſtiti lapide. Quar-
C to, quantum ad vitæ ſinceritatem, Mundo. Quinto, quantum ad virtutum ſpecioſitatem, Et candido. Sexto quantum ad conſeruatiuam caritatem, Præcincti. Prædicatores enim debent eſſe ad prædicandum prompti. Item debent habere auctoritatem prædicandi. Debent etiam eſſe ſolidi contra tentamenta & aduerſa. Item ſinceri & virtutibus ſpecioſi, hæc autem omnia non conſeruantur niſi per caritatem, quæ vanos cogitatus compoſuit, dicit igitur. *Et exierunt*, hoc intelligitur pro tempore præterito, præſenti & futuro; quia quod tunc vidit ſeptem angelos exiſſe ſignat quod prædicatores ſancti olim ſe præparauerunt ad prædicandum, & nunc præparant & preparabunt, *De templo*, id eſt de ſecreto contemplationis in quo quaſi in templo habitant & colunt Deum, vel de interno cubiculo conſcientiæ. Quaſi
D dicat predicatores ſancti reddunt ſe preparatos ad proficiendum aliis? ſe enim preparare quaſi quoddam exire eſt. Non enim loquitur hic de ipſo actu predicandi, ſed infra 16. Ite & effundite, & abiit &c. Cantico. 2. Egrediamur in agrum &c. *ſeptem angeli*, id eſt vniuerſi prædicatores, qui ſunt nuntii ſalutis ad homines, & ſic oſtenditur auctoritas in generali, deinde in ſpeciali, *Habentes ſeptem plagas*, id eſt poteſtatem inferendi vniuerſas pœnas diuinæ iracundię, quod intelligitur per comminationem de hoc dictum eſt ſupra in principio capituli *Veſtiti*, id eſt circundati, *lapide*, id eſt firmitate vt dicit Gloſ. quia lapis quid firmum eſt, veſtitus hominem vndique circundat & protegit, ſic vndique debet prædicator eſſe circummunitus fortitudine contra omnem tentationem & aduerſitatem vt protegatur à nocumento
E peccati, ſupra 5. Et vidi angelum fortem prędicantem voce magna &c. *Mundo*, à malitia peccati. Gregorius in Gregoriano. Neceſſe eſt vt manus eſſe munda ſtudeat, quę diluere ſordes curat. *Et candido*, virtutibus & meritis. Iſaiæ 52. Quàm pulchri ſuper montes pedes annunciantis &c. vel. Veſtiti lapide, id eſt Chriſto Galat. 3. Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Chriſtus autem dicitur lapis propter firmitatem. Daniel. 2. Abſciſus eſt de monte lapis ſine manibus. Ipſe etiam eſt mundus per humanitatis ſinceritatem 1. Petri 2. Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius Candidus per diuinitatem

pulchram

pulchram ineffabiliter. Sapient. 7. Candor enim eſt lucis æternæ, &c. Alia litera habet. Veſtiti linteo mundo, in quo notatur puritas caſtitatis. Linteum enim ex terra naſcitur, & iuſto labore ad candorem ducitur: ſic eſt de caſtitate. *Et præcincti circa pectora.* id eſt reſtringentes vanas cogitationes, ſicut aliquod cingulum pectus ſtringit. In hoc autem notatur, quod non ſufficit reſtringere libidinem operis, ſed oportet etiam cogitationis. Vnde oportet habere caſtitatem carnis, & ſanctimoniam mentis. Epheſi. 6. State ſuccincti lumbos mentis veſtræ. Iſidorus. 11 libr. de Summo bono. Quod ſi ab opere malo quiſque vacet, pro ſolius tamen cogitationis malitia non erit innocens. *Zonis aureis.* id eſt cingulo caſtitatis, quod reſtringit vanos cogitatus, ſicut zona corpus. zona autem aurea dicitur, propter pretioſitatem, quia alias virtutes excedit, ſicut aurum alia metalla. 1. Cor. 13. Maior autem horum eſt caritas. Coloſſenſ. 3. Super omnia autem hæc caritatem habete, quod eſt vinculum perfectionis, dicitur autem in plurali zonis aureis, propter diuerſitatem ſubiectorum, in quibus multiplicatur caritas, ſecundum numerum. ſed zonas aureas pauci habent, multi autem luteas: id eſt affectiones terrenorum corda eorum ſtringentes. pro hac zona dabitur eis funiculus, quo ſemper in inferno ligati teneantur. Iſaiæ 3. Et pro zona funiculus. *Et vnum.* Hic oſtendit pœnarum infligendarum qualitatem; quia illæ pœnæ ſunt magnæ & aſperæ. ſunt. n. ex diuina iracundia, & quia prædicatores noui Teſtamenti habent ex inſtitutione priorum patrum quod prædicent diuinam iram. ideo dicit. *Et vnum.* Quaſi dicat. ita vidi Angelos ſe ad prædicandum parantes. *Et vnum ex quatuor animalibus.* id eſt vnus ordo prædicatorum. Quatuor animalia ſunt vniuerſi prædicatores & poſſunt hic accipi tam prædicatores Veteris teſtamenti, quàm noui teſtamenti, & dicuntur quatuor, propter prædicationem quæ per quatuor orbis partes fieri debet, vnde ex his quatuor animalibus eſt vnus ordo prædicatorum, ſcilicet prædicatores priores: vt fuerunt ſancti Prophetæ, ex quorum doctrina alii ſequentes informati fuerunt ad prædicandum iram diuinam impiis. vnde Pſal. diſperdet eos, &c. Item. Iniuſti autem diſperibunt. Iſaiæ 3. Væ impio in malum retributio, &c. ſimiliter & alii Prophetæ. *Dedit ſeptem Angelis.* id eſt vniuerſis aliis prædicatoribus ſequentibus. vel ſpecialiter vniuerſis prædicatoribus qui erunt tempore antichriſti. *Septem phialas.* id eſt abundantiam diuinorum ſermonum & doctrinæ ad annunciandum iram Dei. Phiala eſt vas de quo accipitur vel datur potus alii, vnde Phiala hic intelligitur abundans ſcientia. de hoc ſumitur prædicatio potans impios amaritudine comminationum ſiue prædicatio pœnarum quibus potandi ſunt impii. Dicũtur autem ſeptem Phialæ propter numerum qui ponitur in ſeptem Angelis prædictis, ſcilicet propter ſeptenarium ordinem prædicatorum in diuerſis temporibus; ita quòd quilibet angelus dicitur habere ſuam Phialam ſicut patet infra 15. Poſſunt etiam intelligi ſeptem, propter ſcientiam prædicandi vniuerſas pœnas reproborum. *Aureas.* quia huiuſmodi abundantiam ſcientiæ, & ſapientiæ celeſtis non mundanæ. Aurum enim propter pretioſitatem & fulgorem, ſapientiam cæleſtem deſignat. *Plenas iracundia Dei.* quia doctrina prophetarum docet alios prædicatores annunciare malis, magnitudinem Diuinæ iracundiæ quæ patebit in pœnis. vt autem oſtendatur ira eius non diſſimulanda; ſequitur. *Viuentis in ſæcula* conſecutiua, *ſeculorum.* id eſt in æternum. vnde patet magnitudo punientis, & quod poteſt in æternum punire ſupra 14. Et aſ-

A cendet fumus tormentorum in ſecula ſeculorum. Quaſi dicat ex doctrina priorum patrum informantur alii prædicatores, magna & cœleſti ſcientia, ad prædicandum magnitudinem iræ Diuinæ ſuper impios. vel. Vnum de quatuor animalibus, ſcilicet Chriſtus, qui fuit nobiliſſimus inter omnes prædicatores, qui licet ſuper omnes prædicatores ſit doctor omnium, tamen per hoc quod homo eſſe voluit non dedignatur inter eos annumerari. Item ipſe Chriſtus poteſt dici vnus ex quatuor animalibus ſecundum quod deſignatur in vno ſtatu. Poteſt etiam dici quatuor animalia, per ſignatum, ſecundum quod eſt in quadruplici. factus eſt enim homo temporaliter naſcendo, vitulus patiendo, leo reſurgendo,

B aquila aſcendendo. Dedit, id eſt dat. Septem Angelis, id eſt vniuerſis prædicatoribus. Septem Phialas, id eſt corda continentia abundantiam diuinorum ſermonum. Aureas, propter caleſtem ſapientiam vt prius. Plenas iræ Dei, id eſt continentia quaſi vaſa iram Dei, ſcilicet ad enunciandum pœnas hominibus. Ipſe enim Chriſtus ſanctis prædicatoribus dat directionem ad prædicandum & annunciandum communiter peccatoribus pœnas eis debitas. De Phialis dictum eſt ſupra 5. Sed obiicitur, quia ſupra eodem dicuntur prædicti angeli habere ſeptem plagas: quid igitur intelligitur datum eis hic? Item ſupra 5. de prædicatoribus dicitur. Habentes ſinguli citharas, & phialas plenas odoramentorum, &c. hic

C autem dicitur plenas iracundiæ Dei. Quomodo hæc ſimul vera ſunt? Item iracundia terrorem dicit, ſaltem pœnalem, ergo non eſt in Deo. Reſpond. Ad primum dicendum quod ſupra agitur de poteſtate prædicatorum, hic de informatione per priores patres, vel per ipſum Chriſtum. Ad ſecundum dicendum, quòd prædicatores habent phialas plenas odoramentorum quantum ad ſe in reſpectu ad Deum apud quem redolent ex vi deuotionis: habent & phialas plenas iracundiæ Dei quantum ad peccatores in reſpectu quantum ad eorum peruerſitatem, cui debetur pœna damnationis. Ad tertium dicendum quod phialas aureas habent quantum ad dictum annunciationis: quia diuina ſapientia eos di-

D rigit ad annunciandum: habent autem plenas iracundiæ Dei, quantum ad rem annunciatam ſcilicet pœnam. Ad aliud dicendum, quod & ſi in homine aliquam turbationem dicat, non tamen in Deo: ſed iuſtitiam punientem, vel punita diſponentem, vel comminantem vbi videtur iratus. vnde Iſidorus 1. libro de Summo bono. Apud Deum turbatio nulla eſt, apud quem tranquillitas firma eſt, ſed ipſam æquitatem iuſtitiæ, qua reos punit: iracundiam ſacra lectio nominauit. de hoc magis dictum eſt ſupra 6. *Et impletum.* hic oſtendit impiorum affligendorum peruerſitatem, quia in tenebris erroris ſunt irreuocabiliter. vnde debetur eis damnatio. Primo ergo oſtenditur caligo erroris. Secundo, duratio caliginis. Et nemo.

E dicit igitur. *Et impletum eſt.* quaſi dicat. ita ſunt aperta myſteria fidelibus, tamen infidelibus ſunt clauſa; hoc eſt quod dicitur. Et impletum eſt templum, id eſt ſacrarium diuinorum myſteriorum quæ ſunt aperta fidelibus vt ſupra dictum eſt *Fumo*, id eſt obſcuritate excæcatiua quantum ad infidelem. quaſi dicat myſteria quæ ſunt aperta fidelibus obſcurata ſunt infidelibus, propter eorum errorem & hoc eſt. *A maieſtate Dei.* id eſt per altitudinem Diuinæ maieſtatis, quæ tanta eſt, quòd infideles non poſſunt eam agnoſcere, etiam per fidem propter cæcitatem cordis eorum. Poteſt quidem infidelis licet ſit cæcus per infidelitatem cognoſcere, magna autem vt corporalia, quæ ſunt ſcientiarum ſecularium, quia non ſunt in

infinitæ altitudinis, ſed Diuina maieſtas non poteſt in eis cognoſci per fidem niſi mentis oculo illuminatæ. *Et de virtute eius*, id eſt propter virtutem Dei, qui claudit ſua myſteria indignis. Supra 3. Claudit & nemo aperit, differunt autem maieſtas & virtus per rationem intelligendi, quia maieſtas dicitur in ſe; virtus vero inquantum operatur vel poteſt operari in creatura, vel claudendo vel aperiendo, vel alio modo, *& nemo*, ſcilicet de reprobis. *Poterat*, ideſt poteſt *Introire in templum*, id eſt cognoſcere myſteria eccleſiæ, vt ea quæ ſunt noſtræ redemptionis, & alia multa, quia excæcauit eos malitia eorum. Sapient. 2. *Donec conſummarentur ſeptem plagæ, ſeptem angelorum*, id eſt donec conſummentur, hoc eſt donec completæ ſunt comminationes vniuerſorum prædicatorum, de vniuerſis pœnis peccatoribus infligendis tunc enim ſenſus pœnarum experientia faciet eos intelligere, ſicut enim dicit Gregorius Pœna oculos aperit quos culpa claudit. Tunc enim dicent illud Sapient. 5. Errauimus à via veritatis &c. vel. In templum, id eſt in eccleſiam per fidei ſuſceptionem, quia ſcilicet obſtinati. Donec conſummarentur, &c. ideſt donec conſummentur hoc eſt completæ ſunt in iudicio vniuerſæ pœnæ damnationis, quas vniuerſi prædicatores comminati ſunt, conſtat autem vt dicit Gloſ. poſtea non intraturos. Sed obiicitur, quia ſi non poteſt infidelis effici membrum eccleſiæ, ergo per impotentiam excuſantur. Item ſi non poteſt donec damnatio malorum compleatur, ergo poſtea poterit quod eſt falſum. Reſpondetur. Ad primum dicendum quod hic agitur de infidelibus omnino in ſe obſtinatis & à Deo reprobatis, tales enim propter mentis obſtinationem & Diuinam deſtinationem non poſſunt venire ad fidem, non quia non poſſent ſi obicem tollerent: ſed ſuppoſita mentis irreuocabili induratione non poſſunt. Similo Ioann. 12. Propterea non poterant credere &c. Aliter autem impotentia nou excuſat eos, quia eſt ex culpa eorum. Ad ſecundum dicendum quod Donec accipitur excluſiue vt in Pſalmis. Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos &c. ſecundum vnum modum ſede ſcilicet occulte. Quandoque incluſiue, vt Matthæi 7. Non cognouit eam, donec peperit filium ſuum primogenitum, id eſt nec ante nec poſt. Similiter cum dicitur, Iſte non pœnituit donec mortuus eſt. Similiter accipitur hic, ſicut innuit Gloſ. quia nec ante intrabunt gremium Eccleſiæ, nec poſt. Poſſunt etiam hæc aliter intelligi de fidelibus, ſicut in parte innuit Gloſ. quaſi dicat. Ita templum, id eſt myſteriũ diuinum apertum eſt, fidelibus, & ita prædicatores inſtituuntur per prophetas, & per Chriſtum, nondum tamen habent plenam notitiam quæ erit in patria, & hoc eſt quod dicit, Et impletum eſt templum, id eſt ſacrarium Diuini myſterii, fumo, id eſt obſcuritate, quia licet veritas ſit reuelata in Nouo teſtamento, tamen in magna obſcuritate ſumus reſpectu patriæ. 1. Corinth. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. tunc autem facie ad faciem. Specialiter autem hunc eligit, illum reprobat: hoc plenum eſt fumo. Roman. 11. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius? Quod autem myſterium Dei ſit nobis obſcurum, hoc eſt *à maieſtate eius*, id eſt propter infinitatem Diuinæ maieſtatis, quæ à mortali clare non poteſt cognoſci, *& de virtute eius*, id eſt propter infinitatem ſuæ virtutis. de qua non poteſt in via cognoſci, quare hoc faciat potius quàm illud. Ieremię 32. Magnus conſilio & incomprehenſibilis cogitatu: in fine tamen ſeculi dabitur ſanctis plenior cognitio: vnde ſequitur. Et nemo etiam fidelis in via.

A Poterat, id eſt poteſt. Introire in templum, id eſt in ſecretum diuinum cognoſcendum, ſcilicet quare hunc ab æterno prędeſtinauit non illum, donec conſummarentur & cętera, id eſt donec compleatur iudicium in quo pœnę vniuerſæ infligendę ſunt malis, ſicut prædicatores annunciauerunt & tunc electi cognoſcent diuina ſecreta prius ignota, ſicut vult Glo. Philipp. 3. Tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum.

CAP. XVI.

B ET audiui vocem magnam de templo, dicentem ſeptem angelis: Ite, & effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram Et abiit primus angelus, & effudit phialam ſuam in terram, & factum eſt vulnus ſæuum & peſſimum in homines qui habebant characterem beſtiæ, & in eos qui adorauerunt beſtiam, & imaginem eius Et ſecundus angelus effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui & omnis anima viuens, mortua eſt in mari. Et tertius effudit phialam ſuam ſuper flumina & ſuper fontes aquarum. & factus eſt ſanguis. Et audiui C angelum aquarum dicentem, Iuſtus es Domine, qui es, & qui eras ſanctus, qui hoc iudicaſti, quia ſanguinem ſanctorum, & prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere, digni enim ſunt. Et audiui alterum dicentem, Etiam Domine Deus omnipotens vera & iuſta iudicia tua. Et quartus angelus effudit phialam ſuam in Solem, & datum eſt illi æſtu affligere homines, & igni, & æſtuauerunt homines æſtu magno, & blaſphemauerunt nomen Dei habentis poteſtatem ſuper has plagas, neque egerunt pœnitentiam, vt darent illi D gloriam Et quintus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ, & factum eſt regnum eius tenebroſum, & commanducauerunt linguas ſuas præ dolore, & blaſphemauerunt Deum cæli præ doloribus & vulneribus ſuis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis. Et ſextus angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphratem, & ſiccauit aquam eius, vt præpararetur via regibus ab ortu Solis. Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & E de ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei. Ecce venio ſicut fur; Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Et congregabit illos in locum qui vocatur Hebraicè Armageddon. Et ſeptimus angelus effudit phialam ſuam in aërem: &

exiuit

exiuit vox magna de templo à throno, dicens. Factum eſt. Et facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt ſuper terram, talis terræmotus ſic magnus. Et facta eſt ciuitas magna in tres partes: & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum: date illi calicem vini indignationis iræ eius. Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inuenti, Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cælo in homines: & blaſphemauerunt Daum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta eſt vehementer.

CAP. XVI.

E*T audiui vocem magnam*, Habito de poteſtate infligendi plagas, hic agitur de inflictiona ipſarum quæ fit per prædicatores ad oſtium, ſiue præceptum Diuinæ inſpirationis. Primo ergo tangitur præceptum infliggendi. Secundo exequutio præcepti, Et abiit. Dicit igitur, *& audiui*, quaſi dicat, ita vidi angelos habentes poteſtatem plagandi cum alus præmiſſis, Et audiui in æterno auditu, *vocem magnam*, id eſt inſpirationem Diuinam fortiter inſtigantem: quia ſanctos & ſpirituales prædicatores docet. Diuina inſpiratio, quando & quomodo & quid debeant prædicare. Iob. 4. Porro ad me dictum eſt verbum abſconditum &c. *de cælo*, ideſt de ſublimitate Deitatis vel de eccleſia, in qua Deus habitat. Aliqui libri habent de templo, id eſt de ſacro ac venerabili ſecreto Diuinæ maieſtatis, vel de eccleſia in qua Deus habitat vt in ſuo templo, vel. Vocem magnam, id eſt aliquam commonitionem, ſiue per angelum, ſiue per prælatum ſuperiorem, ſiue per viſionem in ſomno, ſicut legitur Act. 16. Vir quidam Macedo &c. Et dicitur Vox magna, quia magna ſuggerens. De cælo, id eſt de eccleſia, id eſt de prælato vel de Deo, qui in eccleſia habitat, vel de Tamplo, id eſt de eccleſia ſub eodem intellectu. *Dicentem ſeptem angelis*, id eſt vniuerſis prædicatoribus vel ſpecialiter vniuerſis prædicatoribus qui erunt tempore antichriſti *Ite*, notatur miſſio actualis, vt actu prædicent, Iſaiæ 17. Ite angeli veloces ad gentem conuulſam, &c. *& effundite*, per diuerſas partes abundanter. Per hoc enim quod dicit Effundite, notatur modus prædicandi, ſcilicet cum abundantia comminationum. *Septem phialas iræ Dei*, vniuerſam ſcientiam continentem comminationes pœnarum, quæ ſunt ex ira id eſt ex iuſtitia Dei, *in terram*, id eſt in terrenos, quaſi dicat: Abundanter comminamini peccatoribus pœnas eis ex Diuina iracundia infligendas, ſupra. 8. Væ, væ, væ habitantibus in terra, *& abiit*. Hic oſtenditur exequtio præcepti, Diuiditur autem hæc pars in ſeptem partes ſecundum numerum angelorum. In prima agitur, de effuſione phialæ primi angeli, In ſecunda ſecundi & ſic de alus, partes in litera patent. Ad intelligentiam autem literæ. Notandum quod hic agitur de prædicatione ſanctorum prædicatorum contra reprobos: & de ipſorum reproborum damnatione. Et introducuntur hic ſeptem angeli, per quos ſeptem ordines prædicatorũ intelli-

A guntur, & ſeptem phialæ, per quas intelligitur multiplex ſiue abundans ſcientia & doctrina continens comminationes vniuerſarum pœnarũ damnationis. Dicuntur etiam ſeptẽ propter numerum ſeptem angelorũ; quia quilibet deſcribitur habens ſuam phialã. Ponuntur etiam ſeptẽ loca, per quę vniuerſitas reproborum intelligitur. Item ex ipſa litera videtur, quod iſti ſeptem angeli ſunt intelligendi pro tempore antichriſti. Poſt effuſionem enim phialæ primi angeli dicitur, Factum eſt vulnus ſæuum ac peſſimum in homines &c. Item in principio capitis quintidecimi dicit Gloſ. In hac quinta viſione miſſi ſunt ſeptem angeli tenentes phialas, in quibus continentur plagæ ideſt deſtructiones iniquorum qui tempore antichri-
B ſti erunt. Item infra in principio ſequentis capituli dicit Gloſ. cum deſcripſiſſet plagas quas inferent prędicatores tempore antichriſti &c. Poſſunt autem ſic diſtingui hi ſeptem angeli. Primus prædicabit contra Iudæos qui antichriſtum recipient. Secundus contra Gentiles, qui Chriſticolas affligent. Tertius contra pſeudoapoſtolos antichriſti qui ſcripturas peruertẽt. Quartus contra ipſum antichriſtum, qui ſupra Deum ſe extollet. Quintus contra infideles, quos antichriſtus ſibi ſubiiciet. Sextus, contra diuites, qui ſimilitat antichriſto obedient. Septimus contra dæmones, qui prædicta mala fieri ſuggerent. In prima parte ſic proceditur. Primo tangit phialæ effuſionem. Secundo
C Iudæorum damnationem, & factum eſt. Tertio damnationis rationem, In omnes, Dicit igitur quod *Primus angelus*, ideſt primus ordo prædicatorum inter eos qui erunt tempore antichriſti, *abiit*, id eſt ad obediendum ſe præparauit, *& effudit phialam ſuam in terram*, id eſt imminentem iram Dei, annunciabit Iudęis, qui debent fructum ferre, ſicut terra cum fuerint exculti per Legem & prophetas & dominicam prædicationem. Hæc eſt terra de qua Hebræor. 6. Terra ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem &c. Quid autem conſequitur oſtenditur, quia iuxta prædicationem damnabuntur, vnde ſequitur, *& factum eſt*, ideſt fiet, *vulnus ſæuum*, ideſt damnatio, quæ omnino lædit corpus & animam, quæ damnatio erit duriſſima. Ideo dicitur, Sæuum Item irre-
D nocabilis, ideo dicitur, *ac peſſimum*. Ieremię. 30. Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua *In omnes* ideſt ſuper omnes, ſcilicet Iudæos. *Qui habent*, ideſt habebunt, *characterem*, id eſt ſignum, *beſtiæ*, id eſt antichriſti, vt in confitendo eius potentiam, vel operando ſecundum eius doctrinam, hoc dicitur quantum ad reuerentiam hominum ad antichriſtum in ſeipſo, quantum verò ad reuerentiam datam eius imagini, ſubditur, *& eos qui adorauerunt imaginem eius*, ideſt ſtatuam. Iudæi enim antichriſtum cum venerit recipient & eum valde honorificabunt. Ioan. 5. Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me. Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis, vel habere Characterem antichriſti, erit habere ſignum ſui erroris, vt in profitendo eius potentiam vel portando eius nomen vt ab eo denominetur. adorare au-
E tem imaginem eius, eſt cum reuerentia, imitari prauitatem ſuæ operationis. Sed obiicitur, quia reliquię Iſrael conuertentur. Roman. 9. ergo Iudæi qui erunt tempore antichriſti, conuertantur, non damnabuntur. Item quomodo dicit Vulnus ſæuum, cum nihil crudale à Deo fiat? Reſpondetur. Ad hoc dici poteſt quod hic agitur, de illis Iudæis, qui erunt incorrigibiles, vel erunt defuncti in errore ante tempus quo Iudæi conuertantur, per Heliam & Enoch. Ad aliud dicendum, quod per hoc quod dicitur Sæuum non notatur crudelitas, quæ vera ſit, ſed quæ poteſt videri, vnde idem eſt Sæuum, quod grauiſſimum, quod

poſſet videri crudele, ab homine qui non rectè conſideraret: & loquitur ſic ad oſtendendum magnitudinem damnationis, *& ſecundus*, hic agitur de effuſione phialæ ſecundi angeli, per quam ſignatur prædicatio, quæ fiet contra Gentiles, qui fideles perſequentur tempore antichriſti. Primo autem tangit phialæ effuſionem. Secundo Gentilium damnationem, Et factus eſt ſanguis. Primo oſtendit damnationem à parte perſequentium. Secundo eis conſentientium, Et omnis anima. Dicit igitur, *& ſecundus angelus*, ideſt ſecundus ordo prædicatorum, *effudit phialam ſuam*, ideſt annunciabit Diuinam vltionem, *In mare* ideſt in Gentiles perſequutores fidelium tempore antichriſti, & amaros ac profundos in erroribus Mare etiam amarum eſt & profundum, *& factus eſt ſanguis, tanquam mortui*, ideſt damnatio eis inferetur irreuocabilis, ſicut mortuus non redit ad vitam Iob. 15. Non credat fruſtra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus ſit. Damnatio autem ſignatur per ſanguinem; quia ſanguis extra corpus, iudicium eſt mortis. Item horrorem habet, vnde ſignat mortem æternam; vbi eſt ſempiternus horror inhabitans. Vel quia infertur damnatio impiis, pro ſanguine iuſtorum, quem effuderunt, vnde Infra eodem. Sanguinem ſanctorum & prophetarũ, &c. *& omnis anima viuens*, ideſt omnis homo qui videtur habere animam ſpiritualiter viuentem: quia non apertè perſequitur iuſtos, ſed tamen non viuit cum conſentiat. *Mortua eſt in mari*, id eſt in ſocietate perſequutorum eccleſiæ, damnabitur propter conſenſum. Roman. 1. Qui talia faciunt digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt ea, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Poſſent iſti primi duo angeli aliter intelligi, ſicut ſolet exponi, ſcilicet duplex ordo prædicatorum, quorum vnus ordo prædicauit Iudæis in primitiua eccleſia: alius ordo prædicauit Gentibus. Et dicitur Secundus ordo, quantum ad diuerſitatem prædicationis, & differentiam eorum quibus prædicabant, licet iidem prædicatores fuerint. Dicit igitur, Et abiit primus angelus, ideſt præparauit ſe, diſpoſitione propinqua ad prædicandum. Et effudit phialam ſuam, id eſt prædicauit iram Dei venturam in terram, id eſt Iudæos, qui fructum dare debent vt terra propter Legem quam acceperant, & dominicam doctrinam quam audierant, & mirabilia, quæ viderant. Iſte fuit ordo Apoſtolorum & Diſcipulorum, qui Iudæis primo prædicauerunt. Super hos phialam ſuam effudit, qui dixit: Progenies viperarum, quis docebit vos fugere &c. Matth. 3. Factum eſt vulnus, id eſt facta eſt vindicta Dei magna lædens grauiter, quia prędicationem abiecerunt Sęuum, id eſt graue, quantum ad præſentem excommunicationem; quia deſtituti à Diuina gratia. Ac peſſimum, ad æternam reprobationem. In omnes, ideſt ſuper omnes. Qui habebant characterem, ideſt ſignum. Beſtiæ, ideſt antichriſti per conformitatem erroris. Signum enim antichriſti portant, qui errorem habent in mente; quia per hoc ſunt quaſi eius membra & miniſtri. Et eos qui adorauerunt imaginem eius, ideſt dilexerunt & cum effectu obſeruauerunt cum conformitate ſuæ operationis, etiam antequam veniat, quia iam multi præceſſerunt eius miniſtri, & qui iam ſunt, quaſi eius imitatores, priuſquam apparuerit, quod locum habet in Iudæis qui ſanctos occiderunt, ſicut antichriſtus fideles occidet, Matth. 23. Ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis, &c. Et ſecundus effudit phialam ſuam, id eſt ſecundus ordo prædicatorum, annunciauit damnationem æternam. In mare, ideſt Gentiles contundentes ſanctos. Profundos amaritudine & infideli-

A tate Hoc fuit, quando fuerunt Apoſtoli & Diſcipuli repulſi à Iudæis, & prædicauerunt Gentilibus, & quidam crediderunt, alii autem obſtinati manſerunt: vnde ſequitur, Et factus eſt ſanguis tanquam mortui, ideſt damnatio illata eſt irreuocabilis, vt ſupra tactum eſt, *& omnis anima viuens*, id eſt omnis Gentilis, qui videbatur viuere ſpiritualiter, propter altitudinem ſcientiæ, vel propter quædam excellentia opera vitæ, ſicut fuit in quibuſdam philoſophis, *mors tua eſt*, morte culpæ infirmitatis, tandem moritura, morte æternę acerbitatis, & hoc quia verba ſalutis non receperunt, *in mari*, ideſt in ſocietate Gentilium in amaritudine erroris exiſtentium, ſupra 8. Et mortua eſt tertia pars creaturæ, quæ habebant animas in
B mari. Alii angeli intelliguntur, quantum ad tempus antichriſti, vt ſupra tactum eſt, *& tertius* Hic agitur de effuſione phialæ tertii angeli, contra pſeudoapoſtolos antichriſti, vt dicit Gloſ. Primo autem tangit phialæ effuſionem. Secundo pſeudoapoſtolorum, ſiue hæreticorum damnationem, Et factus eſt ſanguis. Tertio, catholicorum congratulationem, Et audiui. Dicit igitur, *& tertius*, ideſt tertius ordo prędicatorum, qui ſcilicet zelum ſpecialem habebunt, ad fidem defendendam, *effudit phialam ſuam*, ideſt annunciabit diuinam vltionem venturam, *ſuper flumina*, ideſt ſuper hæreticos, per errores abundanter fluentes, quorum error, ab hæreſiarchis emanat vt flumina à fontibus, *& ſuper fontes aquarum*, id eſt ſuper hęreſiarchas, à quibus, vt à fonte, procedunt
C alii hæretici & eorum doctrinæ, vnde dicit Et fontes aquarum, ideſt doctrinarum, quibus alios ad mortem potant; doctrinam autem ſanam dare neſciunt 2. Petri. 2 Hi ſunt fontes ſine aqua. Ille igitur cœtus prędicatorum, diſturbabit hęreticos, & pſeudoapoſtolos, qui tamen non acquieſcent & ideo damnabuntur, vnde ſequitur, Et effudit, phiala fracta, *factus eſt ſanguis*, litera videtur innuere, quòd videbat beatus Ioannes flumina & fontes verti in ſanguinem: quia tales à ſtatu erroris, tranſibunt ad damnationem. Senſus ergo eſt Factus eſt ſanguis, id eſt damnatio horribilis infertur eis Sanguis enim & mortem indicat & horrorem vel Sanguis ideo dicitur damnatio: quia infertur quibuſdam pro ſanguine quem
D effuderunt corporaliter vel ſpiritualiter, ſcilicet occidendo corpora vel animas, vt tangit Gloſ. Exod. 7. Percuſſit aquam fluminis, quæ verſa eſt in ſanguinem, *& audiui* Hic oſtenditur fidelium congratulatio, qui applaudunt diuinę iuſtitię. Primo maiorum Secundo minorum, Et audiui vocem. Dicit igitur, *& audiui angelum aquarum*, ideſt cœtum doctorum, ſiue ipſorum prædicatorum, vt dicit Gloſ qui ſunt angeli aquarum, id eſt præſident aquis ſacræ ſcripturæ, & eas aliis in refectionem propinant *dicentem*, ſcilicet Deo in laudem Diuinæ iuſtitiæ, *iuſtus es*, per æquitatem in condemnationem malorum. Pſal. Iuſtus es Domine &c. *Domine*, per præſidentię poteſtatem. 1. Paralipo vltimo. Tua eſt gloria, tu domi-
E naris omnium. *Qui es*, per immutabilitatem. *Et qui eras*, per æternitatem, quaſi dicat, Tu es immutabilis in eſſendo, & ęternus in durando. Supra. 1 Qui eſt & qui erat &c. tu etiam es, *ſanctus*, per bonitatem quia omnis culpa à te eſt relegata, nec iudicas niſi ſanctè, 1 Reg. 2 Non eſt ſanctus vt eſt Dominus &c. Deinde hec quę in generali dicta ſunt exprimũtur in ſpeciali *Qui hæc iudicaſti*, ideſt tuo recto iudicio his pœnas damnationis hæreticis inflixiſti. Et merito? *Quia ſanguinem ſanctorum*, id eſt minorum iuſtorum, *& prophetarum*, id eſt maiorum, qui prophetabant ad literam vel prędicabant, vtroque enim modo accipitur prophetare. *Effuderunt*, ad literam, quia hęretici

hæretici & pſeudoapoſtoli antichriſti, non ſolum peruertent quos poterunt, ſed multos occident. Aliqui libri habent Apoſtolorum, id eſt maiorum, qui ſunt quaſi Apoſtoli, id eſt nuncii miſſi à Deo ad prædicandum. Apoſtolus enim interpretatur miſſus. & propter hoc ſcelus, *Dedit eis ſanguinem bibere*, id eſt ad bibendum, quaſi dicat, pro effuſione ſanguinis, pœnam æternam dediſti eis in potum mortiferum. Damnatio autem Sanguis vocatur; quia ſanguis eſt ſignum mortis. Item ratione honoris. Item quia debetur effuſioni ſanguinis vt dictum eſt ſupra. Dicit autem Bibere, ſecundum ſimilitudinem potus, qui hominem inebriat: quia pœna æterna inebriabit impios, id eſt replebit & ſubuertet ac deiiciet eos & reddet impotentes ſurgere: ſicut eſt de homine conſopito ex multo potu. Ieremiæ 61. Inebriabo eos vt ſopiantur & dormiant ſomnum ſempiternum, & non conſurgant, dicit Dominus. *Vt*, id eſt ſicut. *Digni ſunt*. quia pro effuſo ſanguine corporis, debent bibere ſanguinem damnationis. Matth. 26. Omnes qui acceperint gladium gladio peribunt. Quæritur autem, quare non dicitur: Qui eras & qui venturus es, ſicut ſupra. 1. & 4. Item ex his verbis videtur, quod iuſti gaudeant de damnatione malorum. Reſpond. Ad primum reſpondet Gloſ. quia ideo non dicunt venturum, quia cito venturum intelligunt ſancti prædicatores exiſtentes tempore antichriſti, ex quo hic agitur de ſtatu bonorum & malorum ſub tempore antichriſti. hæc tamen de omnibus conſimilibus accipi poſſunt. Ad aliud dicendum, quod iuſti non gaudent de damnatione malorum, in quantum eſt damnatio, ſed gaudent de iuſtitia Dei damnante malos, quæ nullum malum inordinatum relinquit. Pſal. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam. *Et audiui*. hic agitur de congratulatione minorum, qui ſubiecti ſunt maioribus. vnde Gloſ. quod magiſtri dicunt, diſcipuli confirmant. *Et audiui vocem*, vel corporalem, vel mentalem, *De altare*. id eſt de intima affectione cordis, quod eſt altare Dei, in quo omne bonum Deo ſacrificatur. vnde Auguſtinus decimo libro de Ciuitate Dei. Cum ſurſum eſt, eius altare eſt cor noſtrum, *Dicentem*. Deo, ad quem deuotionis diriguntur verba. *Etiam*. certe vel vere. O *Domine*. per præſidentiam. *Deus* per naturam. *Omnipotens*, per infinitam potentiam. *Iudicia tua*, quibus malos punis, *ſunt vera*. in quantum iudicando reddis quod comminaris, vel promittis. *Et iuſta*. quia non niſi pro culpa punis. Supra. 15. Iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ, &c. Alium modum diſtinguendi literam, videtur Gloſa innuere, ſit, Etiam, id eſt verum eſt quod dicitis, & ſic minores loquuntur maioribus. Deinde conuertunt ſermonem ad Deum. Domine, &c. vt ſupra. Multi libri habent, Et audiui iterum angelum, id eſt cœtum minorum iuſtorum, qui recte per angelum ſignantur, quia ſancte viuunt & Deum extollunt, vt patet in ſequentibus. De altari, &c. vt ſupra. Sed cum hic ſit ſermo pro tempore ante iudicium, quomodo dicunt, Iuſta ſunt iudicia tua? & ſupra eodem: Quia hæc iudicaſti, cum tempore antichriſti, nondum ſit factum iudicium. Reſpond. Poteſt dici, quod loquuntur quaſi de præterito, quia non dubitant in breui eſſe inferendam impiis damnationem æternam, quæ iuſte infertur. *Et quartus*. hic agitur de effuſione phialæ quarti angeli in antichriſtum qui quoſcunque poterit, peruertet. & primo tangit phialæ effuſionem in antichriſtum. Secundo oſtendit eius poteſtatem in afflictione hominum, Et datum. Tertio oſtendit conſequentem effectum, & æſtuauerunt. Dicit igitur. *Et quartus angelus*. id eſt quartus

A ordo prædicatorum. *Effudit phialam ſuam*, id eſt denunciabit pœnam æternam. *In ſolem*. id eſt ſuper antichriſtum, qui ſe dicet Solem mundi & illuminatorem hominum. Dicet enim ſe eſſe Deum. ſecundo Theſſalonicenſium 2. Oſtendēs ſe tanquam ſit Deus. Ille ergo ordo prædicatorum prædicabit pœnam antichriſto inferendam & hypocritis, qui ſe aliquid magnum facient. non tamen propter hoc antichriſtus deſiſtet, ſed affliget homines & multos peruertet. vnde oſtendens cauſam damnationis eius ſubdit, *Et datum eſt*. id eſt permittetur. *Illi*. ſcilicet antichriſto à Deo, ſine cuius permiſſu nullum malum fieri poteſt. *Affligi*. pœnis corporalibus vt ſibi adhæreant. Aliqui libri habent, affligere, & eſt idem, hoc eſt cruciare. *Homines æſtu*. id minori tribulatione, quæ cremat ſuſtinentem, niſi patientia ipſum

B firmet. *Et igni*. id eſt tribulatione maiori, quæ multum cruciat, vt ignis. Matth 24. Erit tunc tribulatio magna, qualis, &c. *Et æſtuauerunt*, hic oſtenditur effectus conſequens ex poteſtate antichriſti, quantum actu excedit. Iſte autem effectus oſtenditur triplex. Primus eſt, tribulatorum apoſtaſia in mente. Secundus, blaſphemia in ſermone, Et blaſphemauerunt. Tertius, induratio finalis impœnitentiæ, Neque egerunt. Dicit igitur. *Et æſtuauerunt*, quaſi dicat, ita antichriſtus affliget homines, & in illa afflictione Æſtuauerunt, id eſt æſtuabunt homines, humana infirmitate deuicti. *Æſtu magno*, id eſt magna concrematione interiori, propter vehementiam tribulationis, quaſi dicat, multum concremabuntur

C multi quodam ardore impatientiæ in illa tribulatione, vbi peribit ſpirituale bonum eorum: quia comburetur illo æſtu impatientiæ & antichriſto adhærebunt, vnde Gloſ. defecerunt, id eſt deficient quidem in illa tribulatione. Ionæ 4. Percuſſit Sol ſuper caput Ionę & æſtuauit. Nomen autem æſtus propter adiectiuum additum ſignat magnum ardorem impatientiæ ex vi tribulationis. *Et blaſphemauerunt*. id eſt blaſphemabunt. *Nomen Dei habentis poteſtatem ſuper has plagas*, quia præ impatientia dicent verba magnæ iniuriæ contra Deum, qui habet poteſtatem ſuper illas tribulationes corporales: quia permittit eas inferri quibus vult, & non quibus non vult & tamen illos non liberauit. vel poteſt intelligi de plagis mentium, ſuper quas Deus habet poteſtatem: quia qui-

D bus vult dat patientiam, alios autem permittit comburi igne impatientiæ vel erroris. Romanorum 9. Cuius vult miſeretur, & quem vult indurat. Loquitur autem de illis hominibus, qui fideles fuerant & cognomen omnipotentis Dei habent licet propter tormenta deficiant. multi autem non pœnitebunt. vnde ſequitur. *Neque*, quaſi dicat, ita deficient & blaſphemabunt, & tamen non pœnitebit eos. vnde dicit, *Neque egerunt*. id eſt non egent. *Pœnitentiam*, veram & ſufficientem: quia licet tandem corde doleant, tamen non audebunt præ timore confiteri nomen Chriſti, & eius opera ſequi. Non inquam agent pœnitentiam ita, *vt darent*, id eſt vt dent, *gloriam*

E *Deo*. confitendo eius nomen, vel etiam peccata, & reuertendo ad gremium eccleſiæ, & ideo damnabuntur. Lucæ 13. Si pœnitentiam non habueritis omnes ſimul peribitis, & ex hoc patet damnatio & cauſa damnationis antichriſti, ſicut phiala continebat. Sed obiicitur: quia pœnitebunt fideles poſt mortem antichriſti, quia in illa tribulatione errauerant: dabitur enim eis tempus pœnitentiæ vt habetur in Gloſſa ſupra finem 7. cap. Reſpondetur videtur dicendum, quod multi pœnitentiam agent cum viderint antichriſtum viliter deiectum. Multi tamen remanebunt in errore occulto

Diuino iudicio, ſicut hæc litera oſtendit. *Et quietes.* hic agitur de quinto angelo, cuius phiala effundetur contra infideles, qui baptiſmum non ſuſceperunt, & antichriſto adhærebunt, quos vocat Sedem & regnum antichriſti. Tales vero per prædicationem non conuertentur, ſed peiores fient. Primo ergo oſtendit phialæ effuſionem. *Et quintus angelus effudit phialam ſuam.* id eſt prædicabit quintus ordo prædicatorum Diuinam vindictam venturam. *Super ſedem beſtiæ.* id eſt ſuper congregationem infidelium, in quibus ſedebit, & quieſcet per dominium antichriſtus, qui eſt beſtia crudeliſſima. ſupra. 13. Adorauerunt beſtiam. Secundo, oſtendit effectum conſequentem non per cauſam, ſed per occaſionem ſumptam non datam. Iſte autem effectus multiplex, B Vnus eſt pœna amplioris excęcationis. Secundus nequitia detractionis, Et commendauerunt. Tertius anguſtia liuoris, Præ dolore. Quartus, blaſphemia conditoris, Et blaſphemauerunt. Quintus, durities obſtinationis, Et non egerunt. Dicit igitur. *Et regnum.* quaſi dicat, ita prædicantibus contra ſedem antichriſti, id eſt contra infideles, & ex contemptu veritatis catholicæ. *Regnum eius*, id eſt congregatio infidelium, in quibus antichriſtus regnabit. Idem enim eſt hic ſedes & regnum ſecundum Gloſ. *Factum eſt.* id eſt fiet. *Tenebroſum.* id eſt magis excæcantur dum volunt lumen verbi ſuſcipere, quod illuminat. Pſal. Pręceptum Domini lucidum, &c. Sapient. 5. Excæcauit enim eos malitia eorum. *Et commanducauerunt.* id eſt ſimul manducebunt. *Linguas ſuas.* hoc eſt, verbe linguarum ſuarum. quaſi dicat, quilibet infidelis delectabitur detrahendo iuſtis, ſicut quis delectatur cum cibum ſapidum auidè comedit: ille enim linguam ſuam manducat, qui in verbo detractorio linguæ delectatur & gaudet: ſicut ſi aliquem cibum ſuauem comedat. Gregorius in Gregoriano: Reprobi mala bonis ingerunt, & eorum ſemper actibus derogare non ceſſant. & ſubditur: Sed boni linguas derogantium timere non debent: quia ſtultum valde eſt ſi eis placere quærimus, quos non placere Deo ſcimus. Bene autem dicitur: Commanducauerunt. Ex hoc enim intelligitur, non tantum vniuerſitas detrahentium, ſed etiam coniunctio ipſorum: quia vnus manducat linguam ſuam, cum alio in eadem menſa detrahit. ita quod quilibet manducat linguam ſuam iuxta alium, apud quem detrahit bonis. & quanto plures ſunt commanducantes, tanto plus gaudent, dum non tantum de ſuo verbo detractorio, ſed etiam de ſermone alterius lætantur. Prouerb. 23. Noli eſſe in commeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt, &c. Hæc autem detractio fit ex inuidia. vnde ſequitur. *Præ dolore.* id eſt, præ inuidia, quam habent contra iuſtos; quia fides prædicabitur & tenebitur per eos. Auguſtinus. Inuidia eſt dolor felicitatis alienæ. Bene autem vocatur Dolor: quia inuidus dolendo de bono alterius, ipſo dolore affligitur. Vnde Gregorius in Gregoriano. Tabeſcentem mentem ſua pœna ſauciat, quem fœlicitas torquet aliena, *Et blaſphemauerunt.* Ecce effectus. hoc eſt blaſphemabunt, *Deum cæli* ſcilicet Chriſtum, ut quos complices antichriſti, magnas iniurias verborum intorquebunt. *Præ doloribus.* id eſt præ anguſtiis inuidiæ qua mouebuntur contra eius cultores, & contra ipſum, *Et vulneribus ſuis.* quæ ipſi ſibi fecerunt commendatione linguarum, vt dicit Gloſſe, id eſt per peccatum detractionis. Sed quæ erunt iſte vulnera, cum illa manducatio ſit ſpiritualis, vt ſupra dicit Gloſ. Reſpond. Ad hoc poteſt reſponderi quod cum per illam detractionem quæ dicitur commanducatio

A linguarum, non poterunt fideles deiicere & fidem extinguere, hoc ipſum erit eis vulnus magnum & afflictio dura: ſicut enim boni gaudent, cum poſſunt aliquos ad Chriſtum conuertere: ſic antichriſtiani valde dolebunt, cum non poterunt fideles quoſdam antichriſto ſubiicere per errorem, & propter hoc ipſum Deum blaſphemabunt. Iob. 8. Hæc eſt enim lætitia, &c. Dicitur de malitioſo contra animas. Vel aliter. Peccatum animam volnerat maxime peccatum nequitiæ & malitiæ. vnde de peccato detractionis illi impii vulnerabuntur; quia eorum animæ deteriores fient per naturalium bonorum diminutionem & elongationem à Deo: quando autem eſt magna animæ oppreſſio, generatur amaritudo & anxietas in ipſa anima, licet quandoque cauſa ſit ignota, & ex tali amaritudine blaſphemabunt Deum Cæli. Ieremiæ. 7. Scito & vide quia malum & amarum eſt, &c. Nota quod ex hoc quod dicitur Deum cæli, oſtenditur grauitas peccati blaſphemiæ. vnde Leuit. 24. Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus obruet eum, &c. Per hoc autem quod dicitur Deum cæli, intelligitur Dominus terræ, quæ corpus eſt minus nobile quàm cęlum. intelliguntur etiam contenta in his. Actuum 17. Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, hic cum cæli & terræ ſit Dominus, &c. *Non egerunt.* ecce finalis impœnitentia. Romanorum 2. Secundum duritiam C autem tuam & cor impœnitens, &c. Nota quod inuidia, bona perimit. Vnde Gregorius in Gregoriano: Inuidia cuncta, quę inuenit bene geſta, conſumit: quia per liuoris vitium, ante Dei oculos pereunt, etiam fortia acta virtutum. Subiectum affligit. vnde litera vocat hic, Inuidiam dolorem. Iſidorus tertio libro de Summo bono. Liuor alieni boni, ſuum perimit auctorem. Nam vnde bonus proficit, inde inuidus contabeſcit. Item mortem infligit, ſcilicet primo culpæ, ſeparando à Deo, & tandem gehennę. Iob 5. Et paruulum occidit inuidia. Deum configit. quandoque enim blaſphemiis & verborum magnis iniuriis crucifigit Deum inuidus, dum videt alium proſperari, & ſe eo inferiorem. vnde hic dicitur, Et blaſphemauerunt Deum cæli D præ doloribus, &c. Proximum corrodit. vt dicitur hic, Commanducauerunt linguas ſuas præ dolore: quia delectantur ad modum manducantis, dum linguis ſuis detrahit quis, diabolo ſubiicitur. vnde Iſidorus tertio libro de Summo bono. Inuidus eſt membrum diaboli, cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum. *Et ſextus.* hic egitur de ſexto angelo effundente phialam ſuam, contre diuites & potentes qui antichriſto erunt ſubiecti: propter amorem diuitiarum & honorum. propter prędicationem autem non fient niſi peiores. vnde primo tangit phialæ diuiſionem. Secundo effectum conſequentem, Et vidi de ore. Circa primum primo tangit phialæ effuſionem quantum ad pœnam gehennalem. E Secundo, quantum ad pœnam temporalem, Et ſiccauit aquam eius. vtramque enim pœnam minabuntur prædicatores. Tertio, eiuſdem pœnæ vtilitatem, Vt præparetur. Dicit igitur. *Et ſextus angelus.* id eſt ſextus ordo prædicatorum. *Effudit phialam ſuam.* id eſt comminationem vltionis æternæ effundet. *In flumen illud magnum Euphratem.* hoc eſt in diuites, qui præ fertilitate diuitiarum magno fluxu defluunt de peccato in peccatum, & vitiis vorati, alios violenter, vel aliquos inducendo in errores vel aliquod peccatum, vel flagellis vel minis, vel donis, vel per alium modum vorant ad modum fluminis profundi & magni. Euphrates enim interpretatur fer-

tilitas. Ieremię. 46. Victima Domini exercituum in terra Aquilonis, iuxta fluuium Euphratem. Per hoc autem quod dicit: Illud, oſtendit tales eſſe notabiles in vitiis. *Et ſiccauit.* id eſt ſiccabit. hoc eſt ſiccandam cito & annullandam prędicabit. *Aquam eius.* ſcilicet fluminis. id eſt affluentiam talium diuitum; quę recte Aquæ comparatur propter defluxum celerem: & ſi multa ſit affluentia ſicut aqua, tamen cito defluit ad modum aquæ. Item multi in huius affluentia demerguntur, qui natare neſciunt per mundanorum contemptum. Iſaię 19. Areſcet aqua de mari, & fluuius deſolabitur atque ſiccabitur. *Vt præparetur.* Ecce vtilitas eiuſdem pœnæ malis infligendæ: quia ex excommunicatione pœnæ, quæ fit malis, multi proficiunt & gratantius ad Deum accedunt. quaſi dicat, ita ſiccandam affluentiam prædicabunt hac intentione. Vt via, ſcilicet ſalutis. Præparetur, per contemptum mundanorum & deſiderium cæleſtium. præparetur inquam, *Regibus.* id eſt fidelibus Chriſtianis qui in reges inuncti ſunt in baptiſmo & ſeipſos bene regere norunt. Ambroſius in lib. de Initiandis: Omnes in regnum Dei & ſacerdotium vngimur gratia ſpirituali. Sed ex qua parte eſt, ſiue præparabitur hæc via? *Ab ortu Solis,* id eſt ex eo quod Chriſtus orietur magis ac magis in cordibus ipſorum, per gratiam, qui eſt Sol irradians ſuper ſequentes ſe: alibi & aliunde non eſt vel preparatur via qua perueniatur ad ſalutem, niſi Chriſtus per gratiam ortus ſit iam, vel oriatur in mente, & ſua luminoſitate ducat ipſe per viam. Ioannis 8. Ego ſum lux mundi &c. vel de apoſtatis Chriſtianis poteſt intelligi, quaſi dicat. Ideo prędicabunt illas pœnas impiis infligendas Vt via ſalutis, per conuerſionem, Præparetur Regibus, id eſt Chriſtianis, qui Regis characterem in baptiſmo ſuſceperunt, & adoptati ſunt per gratiam baptiſmalem & per prædeſtinationem ad regnum æternum. Præparetur inquam. Ab ortu Solis, id eſt per hoc quod Sol iuſtitiæ orietur in cordibus eorum, qui ipſos illuminabit. Conuertentur enim quidam Chriſtiani tandem, qui prius antichriſto adhæſerunt, & ad hoc iuuabit prædicatio, quæ erit in comminatione pœnarum diuitibus & aliis impiis infligendarum. Poteſt tertio modo ſecundum Gloſ. exponi de reſurrectione glorioſa, Vt, conſequutiue quaſi dicat, ad illam ſiccationem abundantiæ temporalis, ſequetur, quod præparetur, Via, id eſt ingreſſus in gloriam per reſurrectionem. Regibus, id eſt iuſtis qui bene ſe rexerunt. præparabitur autem, Ab ortu Solis, id eſt per hoc quod Chriſtus orietur, ſicut verus Sol, ſuper ſuos per plenam ſui manifeſtationem. Finito enim mundo, in cuius fine, omnia vana deficient: erit reſurrectio fidelium, & ingreſſus in regnum. II. Petri I. Donec dies illuceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris. *Et vidi* oſtenſa phialæ effuſione, hic oſtendit effectum conſequentem: quia dæmones occaſione prædicationis, magis ſtudent detinere diuites & alios in errore & obfuſcatione. Tum per errorum ſuggeſtionem, tum per miraculorum operationem, tum per malitiæ ſuſcitationem, quia principes ſuſcitabunt ipſi dæmones ad detinendum erroneos, & ad impugnandum catholicos. Secundum hoc triplex effectus ſequens eccleſiæ prædicationis hic tangitur. Primus eſt, Suggeſtio errorum. Secundus, Operatio miraculorum, Sunt enim ſpiritus. Tertio, ſuſcitatio tyrannorum, Et procedunt. Errorum autem ſuggeſtio, fiet per dæmones, quandoque inuiſibiliter per ſe, quandoque ſenſibiliter, ſcilicet ſecundum quod dæmones ſuggerunt quibuſdam, iuuante ad hoc diabolo principe dæmonum & antichriſto, & pſeudoapo-

A lis antichriſti: quaſi dicat ita fiet prædicatio contra quę diuites diligunt & propter quę antichriſto adhærebunt: ſed ars maligna nitetur in contrarium, & hoc eſt quod dicit. *Et vidi de ore draconis.* id eſt inſpiratione diaboli, qui eſt princeps dæmonum. & inſpirat eis, quæ mala procreant in homine. Inſpirat etiam homini errores & vitia. Ipſe etiam diabolus Draco dicitur, propter venenum malitiæ, & propter dolum aſtutiæ: quia draco occulte inſidiatur. *Et de ore beſtiæ.* id eſt de verbis antichriſti, allectiuis per promiſſa, vel comminatoriis, vel perſuaſoriis, *Et de ore pſeudopropheta.* id eſt de verbo pſeudoapoſtolorum antichriſti, qui dicuntur ſingulariter Pſeudopropheta: quia omnes bene erunt in malitia, & videbuntur (B) prophetæ, id eſt iuſti prædicatores, cum tamen ſint pſeudoprophetæ. Propheta enim quandoque eſt idem quod prędicator. I. Corinthior. 14. Et ſpiritus prophetarum, &c. *Exiſſe*, id eſt extractos eſſe. *Tres ſpiritus immundos.* id eſt dæmones, qui ſunt ſpiritus non ſolum ſecundum naturam, ſed etiam ſecundum malitiam: quia non niſi malitiam ſpirant. Dicuntur autem immundi & in ſe, quia pleni immunditia ſuperbiæ, inuidiæ, nequitię, iræ, impœnitentiæ & aliorum peccatorum multorum, & per effectum: quia ſtudent cęteros inquinare. Dicuntur autem Tres, vniuerſi dæmones, quia fidem ſanctæ Trinitatis impugnant, vel tres virtutes, in quibus origo boni. ſcilicet Fidem, Spem, Charitatem. dicuntur autem exire ex triplici ore præmiſſo: quia C inſpiratio diabolica qua inſpirat hominibus errores & peccata, & ipſis etiam dæmonibus qualiter homines tentent. Et ſuggeſtio antichriſti, & pſeudoapoſtolorum eius. quaſi dicat generabunt dæmones in cordibus hominum ſpiritualiter, ſicut ſancti prædicatores ſua doctrina generant ſpiritualiter Chriſtum ſiue eius fidem, in cordibus aliorum. vt dicit Gloſſa. Et ſic dæmones poſſidebunt multos per errorem & ad detinendum eos, & amplius deprauandum. garrulabunt in eorum mentibus multa erronea, & per eos aliis. vnde ſequitur. *In modum ranarum.* quia dæmones importunum garrulant in cordibus multorum perſuadendo fortiter errores per ſe & per alios hęreticos garrulatores, & mentis quietem auferunt & morantur in locis lutoſis & immundis vt ranæ, Exo- D di 8. Aſcenderunt ranæ operieruntque terram Ægypti, ſic ergo ſuggeſtio errorum fit per ipſum diabolum & per antichriſtum & per eius pſeudoapoſtolos & per dæmones, quorum princeps eſt diabolus. Vere autem ſunt immundi ſpiritus præmiſſi. *Sunt enim* illi ſpiritus qui exibunt *ſpiritus dæmoniorum*, & ita non poſſunt eſſe niſi ſpiritus immundi ſpiritus. dico. *Facientes ſigna.* id eſt miracula quæ decipiant. Ecce ſecundus modus deceptionis. Ipſi enim dæmones operabuntur miracula per hæreticos tempore antichriſti. de quibus miraculis habitum eſt ſupra 13. Et faciet ſigna magna de huiuſmodi etiam miraculis. Exodi 7. & 8. vbi agitur de Magis qui miracula fa- E ciebant arte dæmonum. *Et procedunt.* hic oſtendit malitiæ ſuæ ſuſcitationem, quia dæmones ſub antichriſto, congregabunt potentes ſpecialiter in malitia contra fideles. Primo ergo oſtendit congregationem potentum. Secundo oſtendit congregationis locum, Et congregabit illos. Tales autem congregati ad fidem impugnandam damnabuntur in die iudicii, vnde neceſſe eſt fidelibus ab eorum imitatione cauere, ne in talem pœnam incidant. vnde Primo oſtendit congregationem potentum contra fidem catholicam, quæ videbitur maxima aduerſus illam. Secundo oſtendit eorumdem pœnam, Ad diem Tertio ſubdit etiam perſua-

ſuaſionem fidelium ad prouidentiam ſiue diligeotiã,
Et ecce. Dicit igitur, *Et procedunt*, id eſt procedent ipſi
dæmones, ſad per præſens intelligitur ſtudium &
inſiſtentia ad malum. *Ad reges totius terra.* dæmo-
nes enim ſtudebunt omnes potentes prouocare
contra fideles *congregare.* id eſt vt congregent. *illos
ad prælium.* contra fideles. quaſi dicat dæmones
procurabunt, vt potentes in orbe terrarum, & ama-
tores terrenorum ſint vnanimes, prælıando contra
fideles. prælıando verbis perſuaſoriis vel diſputato-
riis, vel flagellis, vel illationa mortis. Gregorius
in Gregoriano, loquens de tempore antichriſti,
dicit: Antiquus hoſtis, quicquid tunc callide ma-
chinabitur etiam cum virtuta potentiæ ſecularis exe-
quitur. Sic ergo oſtendit congregationem, tyran-
norum contra fideles & ad detinendum in errore in-
fideles, & hoc fiet procuratione dæmonum. Hæc
autem congregatio poteſt intelligi ſpiritualis, ſcili-
cet; vt ſunt vnanimes in perſequendo fidem catho-
licam. *Ad diem.* hic oſtendit eorum pœnam. quaſi
dicat. ita congregabuntur in prælium contra fide-
les; ſed malo ſuo; quia cito ducentur *ad diem ma-
gnũ Dei omnipotentis* vbi congregabuntur realiter ad
ſui perditionem ſicut congregati ſunt ſpiritualiter
ad iuſtorum impugnationam. Iſaiæ 24. Congrega-
buntur in congregationa vnius faſcis in lacum.
Diem, ſcilicet iudicium io quo omnia erunt clara. 1.
Cor. 4. Et tunc illuminabit abſcondita tenebrarum.
de hoc die Iob 21. In diem perditionis ſeruatur ma-
lus. Magnum dicit, quia magna ibi fient, in tribu-
latione malorum & bonorum. Dei, quia præſentes
diea, ſunt quaſi noſtri ad merendum: ſed ille dies
erit Dei, ad iudicandum ſiue retribuendum. Pſal.
Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Om-
nipotentis, quia nullus poterit ei reſiſtere, & ſuum
iudicium omnino dabitur executioni. Exod. 5. Do-
minus quaſi vir pugnator, omnipotens, &c. *Et ecce.*
hic ponit perſuaſionem fidelium ad prouidentiam.
& primo ponit rationem perſuaſiuam, ex parte ad-
uentus iudicis. Secundo ex parta ipſius hominis, Bea-
tus qui vigilat. Vbi ponitur triplex ratio, quara pro-
uide vacandum ſibi. Vna ratio eſt, quantum ad me-
ritum præmii, cum dicitur, Beatus, &c. Secunda
quantum ad declinationem damni, Na nudus am-
bulet, Tertia quantum ad euitationem opprobrii,
Et videant. Dicit igitur. *Et ecce.* quaſi dicat. ita dies
iudicii inſtat, & hoc ipſe iudex teſtatur. Ecce, qua-
ſi dicat, certum eſt & in promptu eſt, quia breue
eſt omna tempus. *Venio*, id eſt in breui veniam.
Sicut fur. id eſt aa improuiſo ad modum furis. 1.
Theſſalo. 5. Dies Domini ſicut fur in nocte ita ve-
niet. & per hoa beatus Ioannes intendit excitare ad
vigilantiam. vnde Marci 13. Vigilate ergo: neſcitis
enim quando veniet Dominus, &c. Sed quare ita
latet dies iudicij, vt aios tempus penitus ignoretur?
Reſpondeo, vt ſemper in timore ſimus & vigilan-
tius parati ſimus vt dicit Gloſ. ſuper. *Beatus.* quaſi
dicat, ita cito veniet. & beatus: quia beatitudinem
ex hoa meretur & percipiet *Qui vigilat.* per ſolli-
citudinem benè operandi. *Et cuſtodit veſtimenta.* per
conſtantiam perſeuerandi. hæc enim duo ſunt ne-
ceſſaria, Non igitur dormiendum eſt, neque oculi
claudendi ſunt, per negligentiam, ſiue ignauiam,
quæ malum eſt inæſtimabila: ſed vigilandum per di-
ligentiam. Prouerb. 8. Beatus homo qui audit me,
& qui vigilat ad foras meas quotidie, &c. Grego-
rius ſuper hunc locum: Vigilat, qui ad aſpectum
veri luminis oculoa apertos tenet: vigilat, qui à ſe
torporis & negligentiæ tenebras repellit. Item ne-
ceſſe eſt ſeruare per ſtabilitatem, contra tentationes

A & perſeuerantiam, veſtimenta ſcilicet innocentiæ
baptiſmalis & virtutum ac meritorum, quæ animam
decorant ac protegunt Eccleſiaſtes 9. Omni tempo-
re veſtimenta tua ſint candida. Gregorius ſuper hunc
locum: Sicut corpus cooperiunt veſtimenta: ſic ani-
mam bona protegunt opera. *Ne nudus*, hæc eſt ſa-
cunda ratio, ex parte hominis, quia magnum dam-
num eſt eſſe nudum veſtimentis virtutum, ſine qui-
bus ad nuptias agni nemo ſuſcipitur. Matthæi 22.
Amica, quomodo huc intraſti, non habens veſtem
nuptialem? quaſi dicat. ita vigilandum eſt homini
& veſtimenta cuſtodire debet. *ne nudus ambulet.*
quaſi dicat: ſi non cuſtodit veſtimenta hic: nudus
B ambulabit illic. ſcilicet in die iudicii, & non ita erit
acceptabilis Deo. vnde Heſter volens habera gra-
tiam io conſpectu Regis, induit ſe veſte honorabili,
& ab eo ſuſcepta eſt. Heſter 5. Dicit autem ambu-
let. id aſt reſurgat, ſecundum Gloſ. quoddam am-
bulare eſt venire à morte ad vitam. vel Ambulet, id
eſt appareat, quia in iudicio apparebit omnibus nu-
ditas malorum, ac ſi coram omnibus incederent
nudi. vnde beatus Bernardus in Meditationibus.

Cunctaque cunctorum cunctis arcana pate-
bunt.

Et vident turpitudinem eius. id eſt turpitudinem
ſuæ nuditatis & peccatorum, illi qui erunt in iudicio:
C quia tunc nihil erit occultum. Naum 3. Reuelabo
pudenda tua in facie tua, & oſtendam, &c. *Et con-
gregauit*, oſtenſa congregatione tyrannorum, hic
oſtendit congregationis locum. Iſta autem locus in-
telligitur ſpiritualiter potius quàm localiter: quia
congregabuntur ad hunc ſtatum vt defendant ſectam
antichriſti, & fidem Chriſti impugnent. Quaſi di-
cat. ita congregabuntur potentes contra fideles. *Et
congregauit.* id eſt congregabit ſcilicet diabolus. de
quo hic loquitur ſingulariter, licet ſuprà dixerit de
dæmonibus pluraliter, Congregabunt: quia diabo-
lus & dæmones vnum ſunt in malitia, & ipſe opera-
tur in omnibus illis. *Illos.* ſcilicet Reges prædictos.
In locum qui vocatur. *Hebraice* id eſt lingua Hebræa
Hermagedon. ſcilicet Mons furum vel Mons globo-
D ſus, vel Conſurrectio teſtium iniquorum & ſignat
antichriſtum: quia ipſe eſt mons furum, id eſt maxi-
mus & ſummus inter fures, id eſt peruerſos, qui fi-
dem furantur per aſtutiam fidelibus, Ioannis 10.
Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones.
vel. Mons id eſt refugium furum, vt dicit Gloſ. Ipſe
etiam erit Mons per ſuperbiam, Globoſus per aſtu-
tiam, quia congloobabit plurimos ad ſui erroris do-
ctrinam. vel congregabuntur in conſurrectionem
teſtium iniquorum: quia diabolus faciet impios ho-
mines proferre in Chriſtum verba blaſphemiæ.
Pſal. Inſurrexerunt in me teſtes iniqui. quaſi dicat,
diabolus congregabit, id eſt vnanimes faciet
peruerſos, ad hoc vt adhæreant antichriſto, qui erit
mons Globoſus & ad hoc vt Chriſtum blaſphemiis
oppugnent. *Et ſeptimus.* hic agitur de effuſione phia-
E læ ſeptimi angeli, qui damnationem dæmonum an-
nuntiabit, per quos omnia mala procurabuntur. Ip-
ſorum dæmonum & omnium iniquorum damnatio
inſtabit tempore vltimi ordinis Prædicatorum, &
paulo poſt dæmones cum hominibus iuxta ſua de-
merita damnabuntur. Primo ergo tangit phialæ
effuſionem. Secundo, oſtendit damnationis accele-
rationem, Et exiuit. Tertio, oſtendit ipſam actualem
damnationem, Et facta eſt. Dicit igitur, *Et ſeptimus
angelus.* id eſt ſeptimus ordo prædicatorũ qui erunt
vltimi. *Fudit phialam ſuam in aerem*, id eſt prædica-
bit dãnationem dæmonum per quos procurata ſunt
omnia ſcelera: qui per aerẽ ſignantur, quia aer eſt lo-

ipſorum, vt dicit Gloſ. Item 11. Pet. 11. Rudentibus inferni. &c. Gloſ. Inferiorem aërem carcerem accepeiunt, qui quantum ad cælos infernus dicitur. Sed ad quid eis prædicabitur cum ſint omnino obſtinati? vel ad quid eorum damnatio annunciabitur, cum propter pœnam non deſiſtant peccare? Reſpond. Poteſt dici quod eis non prædicabitur, nec eis prædicando annunciabitur ſua pœna: ſed hominibus oſtendetur per prædicatores, damnatio dæmonibus infligenda vt ſibi caueant, ne cum eis & cum aliis impiis inuoluantur. Poſſunt etiam per aërem intelligi inſtabiles qui facile agitantur, & vt aës mouentur, de fide ad errorem. Contra tales enim prædicabunt iuſti prædicatores, & multos conuertent. de huiuſmodi. Galat. 3. Miror quid ſic tam cito, &c. *Et exiuit.* hic oſtendit damnationis accelerationem & Primo oſtendit mundi finem iam inſtantem. Secundo oſtendit ſigna præcedentia ipſum finem, Et facta ſunt. Dicit igitur. *Et, facta predicatione. Exiuit.* id eſt exibit. hoc eſt in manifeſtum veniet. *vox.* ſcilicet confortatiua. *magna.* Quia magna annuncians. *De templo.* id eſt ab Eccleſia; quæ eſt templum in quo Deus habitat. vnde dicitur iuſtis 2. Cor. 3. Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. A quo autem loco ſpecialius exeat, oſtendit cum ſubdit *A throno.* id eſt à maioribus prædicatoribus, in quibus ſedet Deus regens & diſponens per eos eccleſiam. *dicens.* ad confortandum fideles. *factum eſt*, id eſt conſummata ſunt omnia, & mundi finis adeſt, & ideò ò vos fideles, non timeatis, ſed gaudenter ſtate & præmium expectate. Tunc enim inſtante iudicio maiores prædicatores, annunciabunt fidelibus mundi finem inſtantem, ad confortandum. Ezechiel. 7. Finis venit, venit finis. Sed quomodo dicitur factum eſt, cum adhuc reſtent fulgura & voces, & alia quæ ſequuntur? Reſpond. Poteſt dici, quod omnia reputabuntur tunc conſummata: quia pauca reſtabunt complenda & illa etiam in breui erunt complenda. *Et facta.* hic oſtendit ſigna prænunciantia finem mondi: quia miracula quæ facient mali tempore antichriſti, & fraudes verborum, & comminationes aduerſorum, & perſecutiones iuſtorum, quaſi prænunciabunt finem mundi inſtare. Dicit igitur. *Et facta ſunt*, id eſt fiens, data confortatione fidelibus per maiores. *fulgura.* id eſt miracula per malos, qui ad modum fulguris videbuntur lucere, quia complices antichriſti, ſimul cum ipſo multa facient nefanda miracula vt dicitur ſuprà 3. Et fecit ſigna multa. *Et voces.* id eſt verborum blanditiæ ad peruertendos fideles. *& tonitrua*, id eſt comminationes flagellorum vel damnatorum vel mortis: quia contra confortationem, quam fideles dabunt fidelibus: ſtudebunt fautores antichriſti, fideles ſeducere multiplicuer. Manum etiam addent ſupra minas. vnde ſequitur. *Et terra motus.* id eſt terrenorum commotio. *Factus eſt magnus.* id eſt habent in magna perſecutione. *Qualis nunquam fuit, ex quo homo ſuper terram.* ad literam. vel. Soper terram, per contemptum terrenitatis, ſcilicet à tempore Abel, qui primus terram contempſit. Nunquam inquam fuit *talis.* id eſt indecens. *terra motus.* id eſt terrenorum impiorum commotio contra iuſtos. *ſic magnus.* hoc eſt tam grauis, per acerbitatem & multiplicitatem perſecutionum: quia tempore antichriſti erit tribulatio incomparabilis præcedentibus tribulationibus. Matth. 24. Erit tunc tribulatio magna. qualis, &c. Poſſunt etiam intelligi in bono pro tempore poſt mortem antichriſti. Tunc enim fient fulgura miraculorum per fideles ad illuminandum alios, tam credentes quàm eos qui à fide receſſerant, vt conuertantur. Et voces id eſt ſuaues admonitiones. Et tonitrua, id eſt aſperæ comminationes, ſi nolunt reuerti. ſuprà 4. Et de throno procedunt fulgura & voces & tonitrua. Et ter. æ motus factus eſt, & cætera, id eſt fiet magna nominum, prius terrenorum, commotio ad pœnitentiam. Poſt mortem enim antichriſti, iuſti facient miracula & prædicabunt, & per hoc multos mouebunt ad pœnitentiam. Pſal. Commota eſt & contremuit terra. *Et facta eſt.* hic oſtendit ipſam actualem damnationem malorum. Non autem loquitur expreſſe de damnatione dæmonum, ſed de damnatione impiorom hominum, qui antichriſto adhæſerunt vel aliter Deum offenderunt, quia intendit diſſuadere peccata, quibus iniqui homines Deum offenderunt: ſimul tamen cum illis intelliguntur dæmones damnandi. Primo autem oſtendit pœnarum gehennalium diſtinctionem: quia differens erit pœna, ſecundum diuerſitatem vitiorum. Secundo, vniuerſalem malorum deiectionem, Et ciuitates. Tertio, Diuinæ iuſtitiæ diſtrictionem, Et Babylon. Quarto, felicem bonorum euaſionem, Et omnis inſula Quinto, præmiſſarum pœnarum conditionem, Et grando. Dicit igitur. *Et facta eſt.* quaſi dicat. ita annunciabitur pœna malis infligenda, & ſic actu complebitur. & hoc eſt. Facta eſt, id eſt, frangetur, diuidetur, ſecundum diuerſitatem pœnarum in inferno, cum prius integra & ſolida videretur per proſperitatem, val dominium ſuper iuſtos, *ciuitas.* ſcilicet Babylon, id eſt multitudo malorum, qui ſunt vniformes in malo, licet non æquales. Hic dicitur ciuitas, id eſt ciuium vnitas: quia in offenſa Dei concordes ſunt. Nota quod eſt Ciuitas bonorum. Eccleſiaſtes 19. Eſt ciuitas paruа & pauci in ea viri, &c. Item malorum, de qua dicitus hic, & infra. 18. Væ væ ciuitas illa. &c. *Magna*, propter ſcelerum magnitudinem, & propter ſceleratorum multitudinem Eccleſiaſtici 1. Et ſtultorum infinitus eſt numerus, *in tres partes*, ſcilicet Paganos, Iudæos, Hæreticos. quaſi dicat, diuidetur pœna, & dabitus vnicuique ſecundum differentiam vitiorum, tam Iudæis quàm Paganis & Hæreticis. vel. In tres partes, id eſt ſecundum triplicem differentiam vitiorum. In ſe, In Deum, In proximum, vel cogitationis, locutionis & operationis. Gregorius in Gregoriano. Iuxta modum culpæ pœna diſtinguitur, & ſecundum modum criminis vnuſquiſque damnatus in inferni igne cruciabitur Nullus autem impunis remanebit, ſed vniuerſaliter omnes deicientur. vnde ſequitur. *Et ciuitates*, id eſt omnes ſocietates, ſiue collectiones malorum conformes in malo, licet diſpartitæ loco. *Gentium*, id eſt hominum ſicut gentiſ ſunt viuentium. *Ceciderunt*, id eſt cadent à mundano flore in tarram. Pſal. Et ciuitates eorum deſtruxiſti. Sed quomodo dicitur pluraliter Ciuitates, cum ante dictum ſit ſingulariter, & facta eſt Ciuitas? Reſpond. Mali vnum ſunt per conuenientiam in amore vanitatis, & in ſtatu damnationis, & in elongatione à Deo. & ſic eſt vna eorum ciuitas: diſtincti autem ſecundum diuerſitatem affectionum, & diuerſitatem vitiorum. & ſecundum hoc ſunt diuerſæ ciuitates eorum. ſcilicet ſecundum quod quidam ſunt ſub vno genere vitiorum, alii ſub alio Item etiam ſecundum diuerſitatem locorum. *Et Babylon.* Hic oſtendit Diuinæ iuſtitiæ diſtrictionem, vt terreamur ab imitatione malorum, quos Diuina iuſtitia tam acerbe damnabit. Dicit igitur. *Et Babylon.* quaſi dicat ita ciuitas malorum damnabitur, & hoc à Deo diſtricte iudicante ſecundum aius merita vnde nominans ciuitates, de qua ante tetigerat dicit. Babylon,

id eſt multitudo impiorum confuſorum & inuoluto- A
tum peccatis. Babylon enim interpretatur Confuſio, *magna*, propter magnitudinem vitiorum & multitudinem ipſorum iniquorum. *Venit in memoriam apud Deum*, ſcilicet ad puniendum, quaſi dicat. Deus recordabitur numeroſitatis impiorum ad condemnandum. Oſeæ 9. Recordabitur iniquitatis eorum &c. Venit inquam in memoriam Dei, *dare*, id eſt ad dandum, *illi*, ſcilicet Babyloni, *calicem*, id eſt potum, pœnæ menſuratæ iuxta menſuram peccatorum Eſt enim Calix ſcyphus quo cum menſura diſtribuuntur potus, & quandoque ſumitur pro ipſo potu menſurato, vt hic. Loquitur autem iuxta ſimilitudinem hominis dantis alii potum amarum cum larga menſura, calicem inquam *vini*, id eſt damnationis inebrian- B
tis & replentis ſua amaritudine vtrumque hominem. Dicit autem Vini, non Aquę; quia aqua non inebriat, id eſt totaliter replet, & etiam deiicit hominem & ſui impotentem reddit, vnde recte per Vinum ſignatur, ſupra 14. Hic bibet de vino iræ Dei, vini inquam, *indignationis*, id eſt quod miniſtratur ex magna irritatione, *iræ*, id eſt iuſtitiæ, *eius*, ſcilicet Dei, qui cum per iuſtitiam punit, videtur indignatus & iratus Nota autem quod cum ſufficeret alterum dicere, ſcilicet indignationis vel iræ, vtrumque tamen ponit ad oſtendendum diſtrictionem diuinæ iuſtitiæ, quæ impios punit, ſicut homo iratus, grauiter punit. Per hoc autem quod dicit, Indignationis, notat magnitudinem iræ, de qua ſtatim ſubdit, ſicut ſi dicatur: decor pulchritudinis, licet vtrumque idem ſit. Decor C
enim tunc dicit magnitudinem; Pulchritudinis decor id eſt decentia magna pulchritudinis, ſimiliter intelligitur in propoſito. Nam primo. Indignatio eius effuſa eſt vt ignis. Similiter intelligendum de diabolo & dæmonibus quòd detrudentur in infernum cum hominibus reprobis in iudicio, vnde Gregorius in Gregoriano. Antiquus hoſtis cum ſuo corpore, reprobis videlicet omnibus, flammis vltricibus traditus, ſine fine in eis cruciabitur. Sed quæritur, vtrum obliuio cadat in Deum, quod ſic: videtur per hoc quod hic dicitur, Venit in memoriam apud Deum, ergo ante erat oblitus. Item Ezechiel. 18. Omnium iniquitatum eius non recordabor. Contra, quia ſic in Diuina cognitione fieret aliqua immutatio. Reſpondetur dicitur Obliuio, aut per excluſionem memoriæ ſiue co- D
gnitionis interioris, ſicut cum quis deſinit ſcire quod prius nouerat: ſic non poteſt eſſe obliuio in Deo, quia in eius cognitione non poteſt accidere vlla immutatio. Aut per excluſionem effectus exterioris, & hoc dicit, Aut effectus miſericordiæ, ſicut potens aliquis poſſet dici oblitus ſeruum ſuum à quo eſſet offenſus, quam diu nollet ei benefacere, licet offenſæ memor eſſet. Aut effectus iuſtitiæ, ſicut ſi quis nollet punire eum à quo iniuriam paſſus eſſet, cum tamen poſſet talis dici oblitus eius peccatum, per excluſionem ergo effectus miſericordiæ, Deus obliuiſcitur malorum impœnitentium, quantum ad collationem gloriæ. Ezechiel. 18. Omnes iuſtitiæ eius quas fecerat non E
recordabuntur. Per excluſionem autem effectus iuſtitia dicitur Deus obliuiſci peccata eorum qui vere pœnitent quia non damnabit eos ſi ſic perſeuerent. Ezechiel. 18. Omnium iniquitatum eius non recordabor. Obliuio ergo proprie non cadit in Deũ, quia priuat proprie memoriam, ſiue notitiam præcedentem. Sed large loquendo dicitur obliuiſci, ſcilicet quantum ad effectum. Nam quantum ad effectum miſericordiæ dicitur obliuiſci malorum qui prius boni fuerant: quantum ad effectum iuſtitiæ dicitur obliuiſci peccata pœnitentium, qui prius peccauerãt. Ad illud quod obiicitur de litera, dicendum quod non ſupponitur Deum fuiſſe oblitum peccata Babylonis proprie loquendo, ſed videbatur oblitus, dum pœnam non infligebat, & quantum ad hoc loquitur litera, vt patet in Gloſ. Ad aliud patet quia loquitur reſpectu effectus. Item obiicitur de Indignatione, quę dicit animi commotionem, quæ in Deo nulla eſt, ergo nec indignatio, Similiter poteſt obiici de Ira. Reſpondetur Indignatio & Ira duo dat intelligi: ſcilicet aliquid primum, & aliquid ſecundarium? Illud quod primo intelligitur in indignatione eſt motus aliquis interior, ſiue affectionis, ſiue alicuius irritationis: & quantum ad hoc non eſt indignatio, nec affectio, nec irritatio in Deo: illud autem quod ſecundario intelligitur eſt aliquid coniunctum illi motui qui ſolet eſſe apud homines, ſcilicet comminatio vel ipſa punitio, & quantum ad hoc dicitur in Deo indignatio id eſt iuſtitia in cuius ſignis, ſcilicet cum comminatur vel punit videtur indignatus, Indignatio ergo dicitur in Deo, non ratione principalis ſignati, ſed ratione alicuius ſigni adiuncti, ſicut dicit quædam Rethorica: quia ſcilicet ratione alicuius effectus videtur indignatus. Iſidorus primo lib. de Summo bono. Horum motuum apud Deum perturbatio nulla eſt, ſed ipſam æquitatem iuſtitiæ qua reos punit Iracundiam ſacra lectio nominauit. Si quæritur ad quid per talem modum loquitur de Deo Scriptura. Reſpondet beatus Iſidorus in eodem. Tam clementer Deus humanæ contulit infirmitati, vt quia eum ſicut eſt non poſſimus agnoſcere, noſtræ loquutionis more ſeipſum nobis inſinuet. *& omnis*, Hic oſtendit felicem iuſtorum euaſionem. Primo actiuorum, Secundo contemplatiuorum, *& montes*, quaſi dicat. ita mali damnabuntur. Et econtrario, *omnis inſula*, id eſt omnis iuſtus, vndis tribulationum & tentationum vndique percuſſus, ſicut inſula vndis maris percutitur, quod maxime pertinet ad actiuos *fugit*, ſcilicet in vita ſua culpam malorum, ne conformis fieret, vt vitaret pœnam. Ieremiæ 1. Fugite de medio Babylonis, &c. vel. Fugit, id eſt fugiet, id eſt euadet pœnam malorum. Sapient. 5. Et brachio ſancto ſuo defendet illos, *& montes*, id eſt contemplatiui, vitæ & contemplationis ſublimitate præcelſi. *Non ſunt inuenti*, in pœna cum malis, quia non ſunt inuenti in culpa, de huiuſcemodi montibus. Pſal. Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis, *& grando*, hic deſcribit illam pœnarum conditionem, quæ triplex eſt, deſcribitur enim pœna gehennalis, vt grauiſſima, vt menſurata, Sicut talentum, vt irritatiua, Et blaſphemauerunt. Dicit igitur, *& grando*, quaſi dicat, ita damnabuntur mali & non boni, & damnatio malorum erit duriſſima, vnde dicit Et grando, *magna*, id eſt pœna æterna grauiter malos contundens, *deſcendit*, id eſt deſcendet, *de cælo*, id eſt à Deo qui habitat in cælo per maiorem manifeſtationem, *in homines*, id eſt in eos qui humum dilexerunt. Per hoc autem quod dicitur Deſcendit &c. Notatur expreſſio, Sapient 5. Et à petroſa ira, plene mittentur grandines. *ſicut talentum*, id eſt ſecundum menſuram culpæ. Talentum enim genus eſt menſuræ. Nota Gloſ Talentũ &c. Infra 18. quantum glorificauit ſe, & in delitiis &c. Sed contra quia Deus punit, ſemper citra condignum. Pſ. Vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas, ergo non commenſuratio pœnę ad culpam. Reſpondetur. Loquitur textus & Gloſ de commenſuratione ſecundum quandam proportionem in genere: vt ſi multum peccauit multum punietur, non ſecundũ æqualitatem plenam in ſpecie quia ſic non puniret Deus citra condignum, *& blaſphemauerunt*, hic deſcribitur pœna vt irritatiua, quia ex magnitudine pœnæ prouocabuntur ad blaſphemandum Deum, & hoc eſt Et blaſphemauerunt,

ideſt blaſphemarunt in inferno, *Homines*, id eſt humana ſapientes, *Deum*, qui ſic eos puniet. Hæc blaſphemia poteſt intelligi mentalis, quia in mente dicent. ideſt cogitabunt multa iniurioſa contra Deum, & licet ſciant ſe pro merito punitos: dolebunt tamen quod Deus tantam potentiam habeat puniendi malos, & hæc erit blaſphemia. Cauſa autem blaſphemiæ ſubditur, *propter plagam*, ideſt magnam percuſſuram lædentem ipſos reprobos. *grandinis*, id eſt pœnę grauiſſimæ, & hanc magis exprimit. *Quoniam facta eſt magna vehementer*, ſcilicet plaga damnationis. Gregorius in Gregoriano. Sic ſic à damnatis ſentiri pondus ſummæ æquitatis debet. Mors perimit, & non extinguit, dolor cruciat, ſed nullatenus pauorem fugat, flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit.

CAP. XVII.

ET venit vnus de ſeptem angelis, qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, & oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitabant terram de vino proſtitutionis eius. Et abſtulit me in ſpiritu in deſertum. Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem, & cornua decem. Et mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ſuæ. Et in fronte eius nomen ſcriptũ, Myſterium: Babylon magna mater fornicationum & abominationum terræ, et vidi mulierẽ ebriam de ſanguine ſanctorũ, & de ſanguine martyrum Ieſu. Et miratus ſum, cùm viderem illam admiratione magna. Et dixit mihi angelus, Quare miraris. Ego dicam tibi ſacramentum mulieris, & beſtiæ, quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem, & cornua decem. Beſtia quam vidiſti fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit, & mirabuntur inhabitantes terram, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ à conſtitutione mundi videntes beſtiam, quæ erat, & non eſt. Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapientiam. Septem capita, ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt. Quinque ceciderunt, vnus eſt, & alius nondum venit, & cum venerit, oportet illum breue tempus manere. Et beſtia quæ erat, & non eſt: & ipſa octaua eſt, & de ſeptem eſt. & in interitum vadit. Et decem cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt ſed poteſtatem tanquam reges vna hora accipient poſt beſtiam, Hi vnum conſilium A habent; & virtutem, & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent. Hi cum agno pugnabunt: & agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum eſt, & rex regum: & qui cum illo ſunt vocati, & electi & fideles. Et dixit mihi: Aquæ quas vidiſti vbi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes, & linguæ. Et decem cornua quæ vidiſti in beſtia: hi odient fornicariam, & deſolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipſam igni concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, vt faciant quod placitum B eſt illi, vt dent regnum ſuum beſtiæ, donec conſummentur verba Dei. Et mulier quam vidiſti, eſt ciuitas magna quæ habet regnum ſuper reges terræ.

CAP. XVII.

ET *venit vnus*, Habito à quintodecimo capite de poteſtate effundendi phialas, & de ipſa effuſione. Hic tertio de caſu efficaciæ effuſionis. Efficacia effu- C ſionis eſt; quia ſic effundunt angeli phialas. Hoc eſt ſicut prædicatores comminantur pœnam impiis, ita efficaciter implebitur; quia damnabuntur, & hoc erit propter multitudinem, & magnitudinem peccatorum. Vnde in hoc capitulo ſicut dicit Gloſa, oſtenditur cauſa damnationis malorum, quos deſignant ſub figura Meretricis magnæ, & ſub nomine Babylonis, ſic autem procedit. Primo ponit quædam pręambula ad viſionem. Secundo, ſubdit viſionis tenorem, Et vidi mulierem. Præambula autem ſunt duo. Vnum eſt Excitatio Ioannis ad ſe præparandum. Secundum Eleuatio intellectus eius ad intelligendum, Et abſtulit. Circa primum Primo tangitur ipſe excitans ſcilicet vnus ex ſeptem angelis, quos viderat Secundo qui excitatur, ſcilicet Ioannes, Et locutus D eſt mecum. Tertio modus excitandi, Dicens veni. Quarto, ad quid excitatur, ſcilicet vt ſe præparet ad cognoſcendum cauſam damnationis malorum, Et oſtendam. Volens igitur fideles cautos reddere contra peccata, ne incurrant ſupplicia, oſtendit quare mali damnabuntur. Nota Gloſ. cum deſcripſiſſet plagas &c. Dicit igitur, *& venit*, quaſi dicat, ita vidi in viſione, ſeptem angelos, effundentes phialas, *& venit ad me vnus de ſeptem angelis qui habebant ſeptem phialas*, de quibus ſupra 15. & 16. Venit inquam vt excitaret intellectum meum, ſic ad literam videbat in viſione ſcilicet vnum ex ſeptem illis angelis accedentem ad ſe, & excitantem eius intellectum ad intelligenda ea quæ conſequuntur, *Et locutus eſt mecum*. verbo interiori, ecce quanta beati Ioannis dignitas, vt per angelos ſibi familiares, reciperet reue- E lationes, vtpote ſemper virgo. Hieronymus. Angelis ſemper eſt cognata virginitas. *Dicens, veni*, ecce modus excitandi: quia familiariter eum vocat. Veni per intelligentiam mentis. Quaſi dicat, Præpara te ad intelligendum ea quæ tibi oſtendam. Ecce patet quod ad percipienda documenta angelica vel diuina oportet ad Deum accedere & intellectum præparare & eleuare, ſupra 4. Aſcende huc &c. Nota quod ſicut dicit Gloſa Angelus tenet perſonam docentis, Ioannes perſonam diſcentis, vnde per hunc angelum poteſt intelligi Chriſtus angelus magni conſilii, qui ſua inſpiratione docet eccleſiam, cuius typum

gerit Ioannes. Sed obiicitur contra literam, Venit A ad me, & cætera: quia illi ſeptem angeli, ſunt ſeptem ordines prædicatorum, & quomodo vnus de illis ſeptem ordinibus intelligitur veniſſe ad Ioannem & eum docuiſſe? Reſpondetur quod hic non agitur de illis ſeptem angelis quantum ad ſignificationem ſeptem ordinum prædicatorum, ſicut ſupra 15. & 16. ſed quantum ad ipſum tenorem viſionis: quia cum vidiſſet ſeptem angelos, vnus ex illis excitauit eum ad præparandum intellectum ſuum. Iuxta hoc poteſt per hunc angelum Chriſtus intelligi, vt dictum eſt, *& oſtendam* Hic oſtendit ad quid excitatur, ſcilicet ad cognoſcendam cauſam damnationis impiorum, & ſuccincte oſtendit huiuſmodi cauſam, de qua poſt agitur diffuſius infra eodem. Cauſa autem damnatio- B nis eſt vita iniqua quam habent in ſe peruerſi, & qua alios peruertunt. Vitam autem iniquam peruerſorum deſcribit, quantum ad peccatorum quantitatem, & Primo ſub figura Meretricis magnæ. Secundo, quantum ad deceptorum multiplicitatem, Quæ ſedet. Tertio, quantum ad eorundem qualitatem Cum qua fornicati, Dicit igitur, *& oſtendam*, quaſi dicat. veni per intelligentiam præparatam, *& oſtendam tibi damnationem*, id eſt cauſam damnationis. Simile Sapient. 1. Deus mortem non fecit, ideſt cauſam mortis ſcilicet peccatum, *meretricis*, ideſt multitudinis ſiue numeroſitatis malorum, quæ ſupra 16. dicitur Ciuitas magna, & vocatur Babylon, ſupra 15. & infra eodem C Babylon magna mater fornicationum. Numeroſitas autem ſiue collectio malorum dicitur Meretrix, quia relicto conditore, qui eſt ſponſus ſanctarum animarum, fornicantur mali cum dæmone, per cultum idolorum, vel cum rebus terrenis per affectum temporalium, vel cum immunda carnis voluptate per immunditiam delitiarum. Dicitur etiam Meretrix multitudo peruerſorum, qui peruerſi faciunt alios ſecum fornicari ſpiritualiter per prauam doctrinam, vel exemplum malum, vel conſilium prauum, ſicut ſequitur: Cum qua fornicati ſunt, &c. *Magna*, propter quantitatem peccatorum, quibus peruerſorum congregatio fornicatur, ideſt ſeparat ſe & alios à Deo. Peccatorum autem quantitas intelligitur ſecundum numerum & grauitatem. De hac Meretrice ſpiritua- D liter quantum ad ſocietatem habera, dicitur Prou. 5. Fauus diſtillans labia meretricis &c. *Quæ ſedet*, ideſt dominatur & regnat, *ſuper aquas multas*, ideſt ſuper populos multos, Populi autem dicuntur Aquæ; quia continuè defluunt ad mortem, ſicut aqua de ſe continue defluit. Infra eodem, Aquæ quas vidiſti, vbi meretrix ſedet, populi ſunt. Dicitur autem meretrix ſedere ſuper aquas multas: quia multitudo hominum magna peruerſorum, quaſi dominantur ſuper alios malos, & trahit eos ad mala, ſicut antichriſtus & cuius coadiutores dominabuntur aliis hominibus malis, qui trahent eos ad mala, & detinebunt eos in ipſis Etiam quaſi regnant ſuper malos præſentes, licet nondum appareat antichriſtus. Ipſe enim anti- E chriſtus, licet nondum manifeſte venerit, caput eſt etiam malorum, nunc ſimiliter, ſicut vult Gloſ. *cum qua fornicati ſunt*, Hic oſtenditur nequitia Meretricia quantum ad deceptorum qualitatem, quia non ſolum minores; ſed etiam maiores, non ſolum ſubditi, ſed etiam principes decipiuntur per eam, vnde Primo oſtenditur deceptio maiorum, Secundo minorum, Et inebriati, Dicit igitur, *cum qua*, ſcilicet meretrice, hoc eſt multitudine peruerſorum, alios peruertentium. *Fornicati ſunt*, ideſt eius doctrinæ & exemplo delectabiliter adhæſerunt, & per hoc ſe magis à Deo ſeparauerunt. Fornicationis enim nomen dat hic intelligi delectationem quæ eſt in peccatis mortalibus; ſiue ſint carnalia ſiue ſint ſpiritualia, per quæ fit magis ac magis ſeparatio à Deo, ſicut ſponſa fornicans deſerit ſponſum ſuum. Pſal. Perdes omnes qui fornicantur abs te, *reges terræ*, ideſt principes ſeculi, terrena amantes, Hæc enim meretrix, id eſt homines magis in nequitia peruerſi, vt ſũt hęretici, & alii in malitia ſtudentes ſua perſuaſione vel exemplo, faciunt etiã alios principes meretricari à Deo: ſicut antichriſtus, & eius pſeudoapoſtoli, multos principes peruertent, qui delectabiliter eorum errores ſequentur, ſupra 3. Et qui mœchantur cum ea in tribulatione magna erunt. Quantum vero ad eos qui ſunt ſub principibus, Dicit: *& inebriati ſunt*, id eſt repleti, cum ſubuerſione & excæcatione mentis, vt ſeipſos non videant, nec Deum nec pœnam timeant cum effectus ſicut ebrius nihil timet. Oſeæ 4. Vinum & ebrietas aufert cor. Haymo. Sicut ebrius nihil timet ſic terrenis inhærentes in tantum excęcantur, vt nec Deum diligant nec pœnas timeant, *Qui inhabitant terram*, ideſt qui terræ inſiſtunt, & in ea reſident per amorem. In verbo enim Inhabitandi notatur mora. Sancti autem non inhabitant in terra per affectum ſed tranſeunt per contemptum, Inebriati inquam ſunt, *de vino proſtitutionis eius*, ideſt de vanitate peccatorum in qua verecundiam quaſi meretrix proſtituit. Homines enim qui ſunt inter alios maioris peruerſitatis, inuerecunde trahunt alios, quos terrenos inueniunt ad hæreſim vel aliud peccatum, & ita quaſi proſtituunt ſe ſpiritualiter aliis, ideſt ad meretricandum ſpiritualiter exponunt ſe aliis dum inuerecunde & manifeſte faciunt alios vanitati erroris vel alterius peccati delectabiliter adhærere. Vanitas enim cuiuſque peccati mortalis dicitur Vinum, quia delectat & quia inebriat & ſubuertit potantes illud. Dicitur autem vinum Proſtitutionis, inquantum publice ſiue manifeſte, quaſi meretrix ſe proſtituens, facit homines fornicari à Deo, bibentes vinum huiuſmodi, id eſt ſectando vanitatem cuiuſcunque peccati mortalis, hoc autem faciunt & facient maxime tempore antichriſti. Iſaiæ. 28. Neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino. Sed obiicitur contra literam. Hæc mulier meretrix eſt multitudo malorum, vt dicit Gloſ. ſuper finem huius capituli, quomodo ergo Meretrix ſedet ſuper aquas multas, id eſt populos multos, cum ipſi mali, ſint ipſa meretrix: Item quomodo mali dicuntur cum ea fornicari, cum ipſi mali, ſint meretrix, ſiue mulier ipſa. Reſpondetur. Videtur dicendum, ſicut ipſa litera innuit, cum dicitur Sedet ſuper aquas multas &c. & multa alia quę ſequuntur, quod hæc mulier ſiue meretrix intelligitur multitudo malorum magis peruerſorum, qui in malitia ſunt principaliores, & ad peruertendum alios ſtudioſi, & quandoque occulte quandoque aperte ad modum meretricis faciunt alios, tam principes, quam eorum ſubditos adhærere ſibi: inducendo eos doctrina, vel perſuaſione, vel exemplo, vel alio modo, ad ſequendum delectabiliter errores vel alia peccata, & hoc factum eſt, & fit, & fiet, maxime tempore antichriſti, per hæreticos vel alios peruerſos, & cum his damnabuntur alii quos ſeducent. Per hoc patet reſponſio ad obiecta. Poſſet tamen intelligi hæc Meretrix multitudo malorum communiter, ſingulares autem perſonæ inquantum adhærent per imitationẽ priuati, quæ eſt in communi multitudine malorum, dicuntur cum ea fornicari. Item in quantum multitudo ſuo communi exemplo vel ſpeciali exemplo aut verbo eorum qui magis ſunt inter malos peruerſi, deiiciunt plurimos in peccata & detinent in eis. Dicitur Meretrix ſedere, ſuper aquas multas, id eſt ſuper populos particulares malos.

Diuerſitas

Diuerſitas ergo inter hanc meretricem, ſiue mulierem, & inter eos qui cum ea debent fornicari, vel eius dominio ſubeſſe: ſicut eſt inter eccleſiam communem, & membra particularia, per hoc patet ad obiecta, *& abſtulit*, hic ponitur ſecundum præambulum, ſcilicet, Eleuatio intellectus ad intelligendum, quæ facta eſt adiutorio angelico. Dicit, *& abſtulit*, id eſt eleuauit angelus me: quia humanus intellectus, & affectus eleuatur ad diuina quandoque ex myſterio, ſiue beneficio, angelicæ beneuolentiæ, licet modus non ſit omnino planus. *In ſpiritu*, non in corpore, quia vt dicit Gloſ. talia corporeis oculis videri non poſſunt. *In deſertum*, id eſt in corda reproborum conſideranda, quæ à diuina gratia ſunt deſerta, quia per viſionem ſequentem, intellexit ſtatum reproborum, vel in deſertum, id eſt in ſecretum mentis, ſine omni tumultu mundanæ vanitatis, ſicut in deſerto tumultus hominum non eſt, de quo deſerto ſupra 12. Et datæ ſunt mulieri &c. *& vidi*; poſitis præambulis, hic ponitur tenor viſionis, & Primo ponitur viſio. Secundo, viſionis expoſitio. Et miratus ſum. Viſio autem ſic ponitur, Eſt autem viſio de nequitia reproborum, quos nomine mulieris deſignat, quæ nequitia eſt cauſa damnationis ipſorum, deſcribit ergo eorum nequitiam ſub quibuſdam ſimilitudinibus. Primo ergo deſcribit eorum nequitiam in generali ſub nomine mulieris. Secundo in ſpeciali. Sedentem ſuper, vbi Primo oſtendit huius mulieris impietatem, quantum ad ſedem. Secundo, quantum ad habitum ſiue ornatum, Et mulier. Tertio, quantum ad ſtudium ſiue officium, Habens poculum. Quarto, quantum ad nomen, Et in fronte. Quinto quantum ad ebrietatem, Et vid. Hæc autem omnia myſterium habent Dicit igitur. Et eleuatus in ſpiritu, *vidi*, interno aſpectu, *mulierem*, id eſt multitudinem impiorum, mollem ad mala & alios emollientem quia magis peruerſi alios emolliunt ad malum. Mulier enim dicitur à mollitie, vel à molliendo. Naum. 3. Ecce populus tuus mulieres, in medio tui. Dicit autem Mulierem in ſingulari, propter vnitatem conformitatis malorum ſupra tactam, *ſedentem*, hic deſcribit malitiam mulieris, quantum ad ſedem; quia ſcilicet numeroſitas impiorum ſedet & fundatur in diabolo, quaſi in ſede ſua, hanc autem ſedem quam vocat Beſtiam coccineam &c. deſcribit dupliciter. Primo implicite ſub nomine beſtiæ. Secundo explicite, Coccineam, vbi Primo deſcribit eam quantum ad colorem. Secundo quantum ad inſcriptionem, Plenam &c. Tertio quantum ad diſpoſitionem, ſcilicet in capitibus & cornibus, Habentem &c. & in tribus oſtenditur diaboli crudelitas, temeritas, & poteſtas. Poteſtas autem dicitur, tam communiter per ſeptem capita, quàm ſpecialiter per decem cornua, quæ ſignant decem regna, quæ ſpecialiter erunt tempore antichriſti. Dicit igitur, *ſedentem*, id eſt ſtabilitam, & fundatam, quia mali ædificant vitam ſuam ſuper diabolum, ſicut boni ſuper Chriſtum. Matt. 7. Fundata enim erat ſupra firmam petram. *Super beſtiam*, id eſt ſuper diabolum, quæ beſtia eſt: quia crudeliter ſæuit in homines cum poteſt Beſtia enim dicitur quaſi vaſtia, à vaſtando. Ieremiæ. 1. Crudelis eſt & non miſerebitur. *Coccineam*. id eſt ſanguineam in ſe & in ſuis, quia diabolus plenus eſt peccatis quæ per ſanguinem ſignantur, ſimiliter & eius membra, Coccineum enim quaſi rubri coloris eſt. vt ſanguis aquatus, vel, Coccineam, id eſt ſanguineam ſpiritualiter, propter interfectionem animarum, & corporum quandoque. Abachuc. 1. Semper gentes interficere non ceſſat. *Plenam nominibus blaſphemia*, ſic vidit in viſione, ſcilicet beſtiam

A coccinei coloris plenam nominibus blaſphemiæ, contra Deum, & ſic vlterius per hoc ſignatur quòd diabolus plenus eſt in ſe & in membris ſuis ad inuentionem blaſphemiarum, & hæreſum, quibus facit homines blaſphemare Deum, dicit Plenam in ſe & in membris, Nominibus blaſphemiæ, id eſt blaſphemiis notabilibus & apertis, quod per nomen ſignatur quia non ſolum facit diabolus homines blaſphemare Deum occulte: ſed etiam aperte, quod maxime fiet tempore antichriſti. per ipſum autem diabolum bene nomina ponuntur blaſphemiæ malis: vnde de multitudine malorum, dicitur ſupra 13. Et ſuper capita eius nomina blaſphemiæ *Habentem capita ſeptem*, hoc eſt vniuerſos principes, per quos malitia influit diabolus in alia membra ſua, de hoc magis habetur in-

B fra, *& cornua decem*, id eſt decem regna quæ ſubiicientur diabolo tempore antichriſti, de quibus infra eodem dicitur. *& mulier*, hic deſcribit quantum ad habitum: quia vidit mulierem veſtitam indumento purpureo coccineo cum auro & carbunculo & margaritis, per hoc autem deſcribitur iniquorum nequitia tripliciter. Primo, quantum ad iactantiam poteſtatis, Secundo, quantum ad peruerſitatem, crudelitatis. Et coccineo. Tertio quantum ad ſimulationem ſanctitatis, ſiue bonitatis, & hoc Primo ſpecialiter quantum ad duplex donum gratiæ, ſcilicet quantum ad altitudinem ſapientiæ in cognoſcendo, vnde dicitur Et inaurata auro: & quantum ad virtutem caritatis in diligendo, Et lapide pretioſo. Secundo, com-

C muniter quantum ad alia dona id eſt numeroſitas peruerſorum, mollis & emolliens ad malum, *& mulier erat circundata purpura*, id eſt induta purpurea veſte, quæ eſt veſtis regalis, in iudicium dignitatis & poteſtatis, quaſi dicat, iniqui gloriantur de poteſtate ſeu dignitate, vel honorificantur, & etiam vt alios in peccatum efficacius deuciant, 45. Iſaiæ Glorioſos terræ humiliabo, *& coccino*, id eſt veſte coccinea, quaſi dicat, crudeliter occidunt corporaliter vel ſpiritualiter alios: quia coccinum, quaſi coloris rubei eſt, vt dictum eſt, ſupra, vnde ſignat crudelitatem interfectionis, Roma. 1. Repletos omni iniquitate: abſque fœdere, ſine miſericordia, *Et inaurata auro*, id eſt gloriantur ſe habere diuinam ſapientiam, quæ dicitur

D Aurum, propter fulgorem, decorem & valorem. Sed dicitur Ieremiæ 10 Pariter inſipientes & fatui probabuntur. *Et lapide pretioſo*, ſcilicet carbunculo vt dicit Gloſ. per quem ſignatur caritas, quam dicunt ſe habere ad Deum & proximum. cum tamen Deo & proximo iniurientur. Carbunculus autem eſt lapis pretioſus, qui in tenebris fulget ſicut carbo ſuccenſus, vnde caritatem ſignat quæ lucet in tenebris huius vitæ & in tenebris aduerſorum, vnde dicit beatus Bernardus in lib. de Amore Dei, Caritas eſt amor illuminatus, *& margaritis*, id eſt aliis virtutibus iactanter non veraciter, quaſi dicat. Gloriantur ſe habere, non ſolum ſapientiam veram & caritatem ſed etiam alia dona & virtutes. Margaritæ, ſunt qui-

E dam lapides pretioſi, qui ex rore cæli in conchis generantur: vnde virtutes ſignant quæ ſunt pretioſiſſimæ, quia vitam æternam acquirunt: & ex Diuinæ miſericordiæ rore humanis mentibus infunduntur, vnde Auguſtinus. Virtus eſt bona qualitas mentis qua recte viuitur, qua nemo male vtitur, quam Deus ſolus in homine operatur. *Habens*, hic oſtendit peruerſorum nequitiam, quantum ad ſtudium ſiue officium quod eſt homines peruertere, prauis doctrinis, praue ſcripturas exponendo, vel male aliter ſuadendo. Et Primo, tangitur deſiderium fraternæ peruerſionis, habens poculum. Secundo, ſimulatio ſalubris cognitionis. Aureũ, tertio dolus nefariẹ deceptionis.

Plenum. Dicit igitur, *Habens poculum*, id eſt errorem doctrinæ ad potandum homines potu mortifero Sumitur autem poculum pro continente non pro contento, hoc maxime in hæreticis locum habet qui prauè exponendo ſcripturas, daſiderant homines peruertere inebriando potu erroris, *in manu*, id eſt in poteſtate, vel ope ſuæ expoſitionis vnde dicitur fideli Eccleſiaſtici 13. Attende tibi à peſtifero &c. *aureum*, quia ſimulant ſe habere cognitionem diuinorum, quæ cognitio ſiguatur per Aurum vt ſupra eodem dictum eſt, cum tamen dicatur Eccleſiaſtici 33. Non eſt illi à Deo gratia data: Omni enim ſapientia defraudatus eſt, *plenum*, hic oſtenditur dolus nefariæ deceptionis, per errorem doctrinæ & oſtenditur doctrina hæreticorum eſſe horrida, vnde dicitur. *Plenum abominatione*, ideſt plenum documentis generantibus horrorem rationi ſiue animæ bene diſpoſitæ. Item oſtēditur eſſe ſordida, vnde ſequitur, *& immunditia*, quia error hæreticorum immundus eſt & ſordidat homines Ezechiel. 14. Viri iſti poſuerunt immunditias ſuas in cordibus ſuis. Item oſtenditur eſſe noxia: quia à Deo ſeparat, vnde ſequitur, *Fornicationis eius*, ideſt impietatis, per quam facit hæc mulier ſecum fornicare homines ſpiritualiter, hoc eſt delectabiliter adhærere hæreſibus & peccatis: & ſic ſeparat ſe & alios à Deo. Pſal. Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te. *& in fronte*, hic deſcribit peruerſorum nequitiam, quantum ad nomen, hoc autem nomen eſt reale non vocale, ſub figura autem nominis oſtenditur malitia impiorum eſſe publica, loquitur autem quantum ad inuerecundos, vnde dicit Et in fronte eius, Secundo, indurata ſiue obſtinata. Nomen ſcriptùm. Tertio, malitia, Babylon. Quarto, magna. Quinto corruptiua: quia alios corrumpit exemplo & documento. Peſtis autem documenti & exempli, qua alios peruertant, ipſa eſt noxia, quia ſeparat à Deo, quod notatur nomine fornicationis, vnde dicit mater fornicationum, Item horrida ſiue fœtida, vnde ſequitur Abominationum terræ. Dicit igitur. *Et in fronte eius*, per hoc notatur euidentia peccati, quod multi peruerſi non verentur infamiam nec ſcandalum. Ieremiæ 3. Frons mulieris meretricis &c. *Nomen*, erat, *ſcriptum* per hoc ſignatur obſtinatio malitiæ ſicut & ſcriptio ſignat ſtabilitatem ſanctitatis in bonis, *ſupra* 3. Et ſcribam ſuper eum nomen Dei mei &c. *Myſterium*, id eſt, ſignatum. Nota igitur quod vidit beatus Ioannes in viſione mulierem diſpoſitā vt ſupra dixi. Vidit etiam in fronte eius nomen quoddam ſcriptum, ſcilicet illud quod ſequitur Babylon &c. quo nomine ſignatur nequitia impiorum, Et ideo dicit, Myſterium. Quod autem ſit illud nomen ſubditur, *Babylon*, ideſt multitudo peruerſorum confuſa & inuoluta in vitiis. Confuſio autem vitiorum multiplicitatem eorundem ſignat. Ezec. 16. Multiplicaſti fornicationē tuam &c. *magna*, propter magnitudinem peccatorum. Infra 18. Cecidit Babylon magna, *mater fornicationum*, id eſt cauſa peccatorum & errorum, quibus alii fornicantur ſpiritualiter hoc eſt recedant à Deo. Supra 14. A vino fornicationis ſuæ potauit omnes gentes. *& abominationum*, ideſt peccatorum abominabilium, quia fœtorem faciunt in anima & horrorem generant. *terra*, ideſt qui ſunt in terra, & in amatoribus terræ. Dicitur etiam peccatum Abominatio, quæ Deo eſt abominabile & exoſum. Prouerb. 15. Abominabilis eſt Deo vita impii. Nota quod eſt idem ſecundum rem Fornicatio & Abominatio, ſed differunt reſpectu, quia Fornicatio dicitur inquantum à Deo ſeparat, Abominatio inquantum horrorem generat vel generare debet. Nota quod illud nomen quod vi-

A dit in viſione, ſignat nequitiam publicam quaſi nominatam, non quod ſit illud nomen impiis ſecundum vocem, *& vidi*, quinta particula eſt, in qua deſcribitur iniquorum peruerſitas, quantum ad ebrietatem quia inebriant ſe ſanguine Martyrum, vnde dicit *& vidi mulierem*, ideſt multitudinem peruerſorum mollem, & emollientem ad malum, *ebriam*, id eſt ſatiatam & iocundantem, quia peruerſi inebriant ſe & iocundantur, ſicut ebrius, effuſione ſanguinis fidelium. Gaudent enim præ crudelitate, cum eos mactare poſſunt abunde. *De ſanguine*, ideſt de effuſione ſanguinis, *ſanctorum*, ideſt iuſtorum qui ante Chriſti aduentum fuerunt occiſi 3. Reg. 21. Sanguinem innoxium effudit Manaſſes &c. *& de ſanguine martyrum*

B *Ieſu*, ideſt de occiſione martyrum occiſorum pro Ieſu poſt aduentum Chriſti. Hebr. 11. Lapidati ſunt ſecti ſunt &c. vel Sanctorum, id eſt Martyrum minorum. Et Martyrum Ieſu, id eſt martyrum maiorum qui maiora paſſi ſunt, & maius teſtimonium verbo & paſſionibus Chriſto Ieſu dederunt. Martyr enim interpretatur teſtis. Et bene dicitur Martyrum Ieſu, quia cum ipſe ſit Ieſus, id eſt ſaluator hominum per vim ſuæ paſſionis, omnino iuſtum eſt, vt pro eo mortem fideles patiantur. Poſſet & hæc ebrietas ſecundum Gloſ. aliter intelligi, ſic. Vidi mulierem ebriam ideſt vindicta damnationis repletam. De ſanguine, ſcilicet pro effuſione ſanguinis ſanctorum &c. vt ſu-

C pra dupliciter expoſitum eſt, quaſi dicat vidi peccatum mulieris, ideſt numeroſitatis impiorum, vidi etiam eam damnatam, pro occiſione fidelium, quia ſanguis iuſtorum requiritur ab impiis in pœnam, ſecundum illud Matth. 1. Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus &c. *& miratus*, hic ponitur expoſitio viſionis, quæ facta eſt per angelum Ioanni, admiranti ſuper his quæ viderat: vnde Primo tangitur Ioannis admiratio. Secundo angelica declaratio, Et dixit mihi, vbi primo angelus diſſuadet admirationem. Secundo, ſubiungit expoſitionis promiſſionem Ego dicam. Tertio ponit ipſam expoſitionem, ſiue declarationem, Beſtia quam vidiſti, Dicit igitur, *& miratus ſum cum viderem illam*, ſcilicet mulierem ſic monſtroſe diſpoſitam, *abominatione magna*, intelli-

D gens non eſſe ſine cauſa magna, & magni myſterii, quod ſic erat diſpoſita, hic ſecundum Gloſ. gerit Ioannes perſonam eorum, qui cum vident malos in mundo proſperari, mirantur cum audiunt magnitudinem pœnarum quæ eis debetur, & cum tanta pœna ſunt digni mirantur quare ſic eos exaltari permittat Deus, ſed docentur intelligere, huiuſmodi proſperitatem, ſiue exaltationem datam ad maiorem excæcationem, & tandem iuſte eis inferri æternam damnationem. *& dixit mihi angelus: quare miraris?* quaſi dicat. Noli mirari, quia ſic diſpoſita eſt mulier propter myſterium, quod tibi oſtendam, & ideo potius vaca doctrinæ meæ, quam admirationi tuæ, vnde patet quod in ſpirituali, potius debet homo dare operā cælitus percipiendo, vnde ſequitur, *Ego dicam* ideſt ego manifeſtabo tibi. *Sacramentum*: id eſt

E ſignificationem. Nota quod ſacramentum multipliciter dicitur. Vno modo dicitur pro ſacro ſecreto, ſecundum quod Natiuitas, Paſſio Chriſti & huiuſmodi dicuntur ſacramenta. Alio modo pro ſacramento ſignificante, ſecundum quod ſacramenta Veteris legis dicuntur ſacramenta, id eſt ſacramentum ſignificantia. Tertio pro ſacramentum ſignificante & efficiente, ſicut ſacramenta Nouæ legis dicuntur ſacramenta. Quarto modo accipitur cōmunius ſacramentum ſcilicet vbi aliud videtur, & aliud intelligitur vt ſit idem quod ſignificatio, & ſic accipitur ſimiliter, ſupra 1. Sacramentum ſeptem ſtellarum, &c.

Mulieris

Mulieris & beſtiæ, quæ portat eam, ſcilicet mulierem *quæ*, ſcilicet beſtia, *habet ſeptem capita & decem cornua*, hoc totum viderat ſupra eodem. Omnia enim quæ viderat ad hæc duo retorquentur: ſcilicet ad mulierem, quæ ſignat numeroſitatem impiorum; & ad beſtiam ſuper quam mulier ſedet, quæ beſtia ſignat diabolum. Aquæ enim de quibus ſubiungitur, ad mulierem referuntur: quia dominatur ſuper eas. Quid autem prædicta in ſpeciali ſignificent, aperit Deus angelis, maxime autem quantum ad beſtiam, & ea erant in beſtia, vnde ſubditur ipſa expoſitio Beſtia quam vidiſti &c. Sic autem proceditur: Primo, exponitur quid ſit Beſtia. Secundo, quid beſtię capita, Septem capita. Tertio, quid cornua, Et decem cornua. Quarto, quid aquæ ſuper quas mulier ſedet, Et dixit mihi; Aquæ. Quinto, reddit ad loquendum reſponſum de cornibus Beſtiæ, Et decem cornua quæ vidiſti. Sexto, quid ſit mulier. Et mulier. Circa primum exponens de beſtia, quæ deſignat diabolum loquitur de eo quantum ad quadruplicem ſtatum. Primo pro ſtatu ante tempus gratiæ. Secundo, pro ſtatu temporis gratiæ Et non eſt. Tertio pro ſtatu ante iudicium maxime pro tempore antichriſti, Et aſcenſura eſt. Quarto pro tempore iudicii, Et in interitum &c. vbi Primo oſtendit damnationem diabolicam, Secundo damnationis ſequelam, Et mirabuntur. Tertio excitat ad cautelam, Et hic eſt ſenſus Dicit igitur, *beſtia quam vidiſti*, ſupra eodem, hic eſt diabolus beſtialis & crudelis. *Fuit*, ſcilicet in magna poteſtate, ante aduentum Chriſti, tunc enim multùm dominabitur, Hebræo. 2. Quæ habebat mortis imperium, *& non eſt*: in illo dominio poteſtatis poſt aduentum Chriſti, quia ſicut dicit Gloſ. Nato Chriſto, ius perdidit, ſcilicet per paſſionem Chriſti incarnati, Ieremiæ 50. Quomodo confractus eſt & contritus eſt malleus vniuerſæ terræ: vel fuit, in ſtatu ante lapſum propter nobilitatem naturæ in qua conditus eſt. Ezech. 28. Tu ſignaculum ſimilitudinis &c. Et non eſt, poſt peccatum, ſecundum eſſe gratuitum Iob. 18. Habitent in tabernaculo illius ſocii eius qui non eſt. Sed ſecundum Gloſam obiicitur, quia ante aduentum Chriſti diabolus factus erat nihil. Ezech. 28. Nihil factus es & non eris in perpetuum, quomodo ergo dicitur fuiſſe tunc: Item tempore gratiæ habet adhuc poteſtatem magnam ſuper mundum, quomodo ergo dicitur nunc non eſſe, quantum ad poteſtatem? Reſpondetur. Ad primum, quod diabolus ante aduentum dicitur fuiſſe, propter magnitudinem potentiæ in dominando malis, non erat tamen quantum ad eſſe gratiæ, & ſic obiicitur. Nota ergo quòd de diabolo eſt loqui dupliciter. Aut quantum ad eſſe primum, & ſic nunquam deſinit eſſe cum ſit immortalis; aut quantum ad eſſe ſecundarium: & hoc tripliciter, vel quantum ad ſupereminentiam naturæ in qua fuit conditus ſcilicet quantum ad illam claritatem naturalium quam amiſit, quantum ad hanc poteſt fuiſſe ante lapſum, non poſt. Aut quantum ad ſtatus gratiæ, & ſic à tempore peccati ſui factus eſt nihil & non erit in perpetuum, ſicut dicitur Ezech. 26. de hoc non fit hic ſermo. Aut quantum ad magnitudinem potentiæ, & ſic dicitur fuiſſe ante Chriſti aduentum non poſt: quia maximum dominium habuit ſuper homines antè longe magis quàm poſt. Ad aliud dicendum ſecundum Gloſam, quod non dicitur nunc non eſſe quia nullam poteſtatem habeat ſuper aliquos, ſed quia multum debilitata eſt eius poteſtas per paſſionem Chriſti; & quia omnes ſi volunt poſſunt eius manus euadere & ſaluare ante autem aduentum Chriſti nullus ſaluari, & fere totus mundus erat in peccatis, vnde inſtante paſſionis tempore, di-

A xit: Nunc princeps huius mundi eiicietur foras, *& aſcenſura eſt*, ideſt aſcendet, id eſt eleuabit ſe beſtia hæc, id eſt diabolus ante finem mundi, tempore antichriſti, in magnam poteſtatem. Aſcenſura inquam eſt, *de abyſſo*, ideſt de peccatoribus profundis & tenebroſis in vitiis. Nunc enim latet in multis impiis, ſed tunc aperte ſæuiet in fideles, vel, de Abyſſo, id eſt per abyſſum, id eſt per eos qui profundi ſunt in peccatis: quia per tales ſicut vult Gloſ. eleuabit ſe in maiorem nequitiam quod erit tempore antichriſti. quando habebit diabolus poteſtatem magnam. Infra 20. Et poſt hæc oportet illum ſolui modico tempore. *& in interitum ibit*, ideſt in damnationem æternam, in die iudicii, quando detrudetur in æternum B ſupplicium. Gregorius in Gregoriano. Omnibus electis ad hoc ſpectaculum deductis, hoſtis antiquus cum reprobis omnibus, æternis gehennæ incendiis mancipabitur, cum à Deo dicetur: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, vel Ibit in interitum poſt mortem antichriſti, quantum ad amiſſionem poteſtatis, vnde Gloſ. Mortuo antichriſto non habebit tentandi locum. *& mirabuntur inhabitantes terram*: id eſt homines qui dum viuunt, terræ infixi ſunt per amorem. *Quorum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ à conſtitutione mundi*, incluſiue, ideſt qui ſunt ex diuina acceptione prędeſtinati ad vitam ab æterno, de hoc magis eſt ſupra cap. 3. Mirabuntur de magnitudine pœnæ diaboli, qui prius magnam poteſtatem C habuerat, & poſt iam periit morte æterna, vel. Mirabuntur videntes beſtiam, ideſt mali mirabuntur poteſtatem diaboli & ſuam, ita annulatam poſt mortem antichriſti, & ſuper hoc dolebunt quia adhuc vellent dominari iuſtis ſub militia diaboli, & ille ſenſus videtur principalior. Gloſ. cum viderit, &c. Sed ſi quis dubitabit, quomodo videbunt beſtiam, quæ non erit licet ante eſſet? Reſpondetur. Si de damnatis primo modo intelligatur, non dicitur diabolus non eſſe poſt iudicium, quia prorſus deſinat eſſe, ſed quia mortuus eſt morte æterna: quia propter magnitudinem pœnæ dicitur omnis damnatus, ſiue diabolus ſiue alius perire, ſiue quaſi non eſſe. Si autem ſecundo modo intelligitur, ſcilicet pro ſtatu poſt mortem antichriſti D ante iudicium, dicitur diabolus non eſſe tunc: non per ſui annullationem, ſed per poteſtatis amiſſionem & eſt ſenſus Videntes beſtiam quæ erat & non eſt, ideſt videntes beſtiam quæ prius magnam poteſtatem habebat, illam poteſtatem antichriſto mortuo perdidiſſe, hoc autem cognoſcere poterunt quia tunc mali non ita vt prius florebunt, *& hic eſt*: quaſi dicat ita diabolus deiicietur, Et hic id eſt in conſideratione huius deiectionis. *Eſt ſenſus, qui habet ſapientiam*, id eſt profunditatem ſapientiæ: quaſi dicat, conſideratio huius deiectionis dat materiam magni & profundi, vt ſcilicet homines ſibi ab amore terrenę proſperitatis caueant ab actione peruerſitatis, ne ſimiliter deiiciantur, totum amittendo & pœnam E æternam ſuſtinendo. Gloſ. Reſpectu &c. vel aliter, hic, ideſt in decoratione huius deiectionis. Eſt ſenſus neceſſarius actu operans & prouidens ac vigilans illi. Qui habet ſapientiam, in habitu, quaſi dicat, conſiderata deiectione diaboli, qui hic prædicitur neceſſarius eſſe cuilibet ad cauendum, felices, qui faciunt &c. *ſeptem* hic ponitur expoſitio, quam ad ſeptem capita adiungimus, aut de beſtia præmiſſa, quæ conformitatem habet cum impiis in malitia. Primo ergo agitur de ſeptem capitibus, Secundo replicatur de beſtia conformi capitibus, Et beſtia. Dicit ergo, *Septem capita*, de quibus ſupra exponitur, *ſeptem montes ſunt*, quaſi dicat, ſeptem capita illa deſignant ſeptem montes id eſt vniuerſos reges, ſiue potentes,

qui dicontur montes, per altitudinem ſuperbiæ: dicuntur autem capita per influentiam malitiæ? quia per hos diabolus influit in membra alia ſenſum & motum. *Super quos*, ſcilicet montes, id eſt ſuperbos reges & potentes, *mulier*: ideſt congregatio, ſiue multitudo hominum peruerſorum, qui alios ad malum emolliunt, *ſedet*: id eſt dominatur & regnat, quia peruerſi, ſicut ſunt heretici & huiuſmodi habent reliquos potentes, quaſi ſub nutu ſuæ voluntatis, & per eos alios peruertunt, ſicut fiet tempore antichriſti: vel. Sedet, id eſt quaſi fundata & ſtabilita quieſcit multitudo impiorum, quia principibus innituntur alii mali & per eos ſe fulciunt: vniuerſi vero potentes diſtinguuntur, ſecundum ſeptem tempora. Primum tempus fuit ab Adam vſque ad Noe. Secundum à Noe vſque ad Abraham. Tertium ab Abrahan vſque ad Moyſen. Quartum à Moyſe vſque ad tranſmigrationem Babylonis; Quintum in tranſmigratione Babylonis, vſque ad Chriſtum. Sextum tempus gratiæ à Chriſto vſque ad antichriſtum. Septimum ſub antichriſto. Septem ergo ſiue capita, ſunt vniuerſi potentes, diſtincti ſecundum ſeptem tempora, vnde ſequitur: & hæc. *Septem capita*, ſiue montes, *ſeptem reges ſunt*, quaſi dicat, ſeptem capita ſiue montes, ſignant ſeptem reges, id eſt vniuerſos malos potentes, qui dicuntur Reges; quia præſident aliis & regunt eos in malitia. Quoniam autem ſunt diſtincti ſecundum diuerſa tempora, ideo recte ſequitur, *quinque*, ſcilicet Reges, ideſt potentes quinque temporum, *ceciderunt*, hoc dicit quantum ad quinque tempora quæ tranſierunt ſcilicet vſque ad tempus gratiæ, ex quo patet iam quod omnia tranſeunt. Eccleſiaſtes 3. Et ſuis ſpaciis tranſierunt vniuerſa. *Vnus eſt*, cœtus malorum potentum ſub ſexto tempore gratiæ, qui impugnant cum poſſunt eccleſiam, *& alius*, ſcilicet antichriſtus, qui ſeptimo tempore regnabit. *Nondum venit*, quia tempore beati Ioannis nondum venerat antichriſtus, *& cum venerit*, ſcilicet antichriſtus, de quo iam dixerat quod nondum venit, *Oportet*, propter diuinam voluntatem, qui illos dies breuiabit, cui non poteſt reſiſti Roman. 9. Voluntati eius quis reſiſtit? *breue tempus manere*, id eſt breui tempore regnare, ſcilicet tribus annis & dimidio. Matth. 24. Niſi breuiati fuiſſent &c. de hoc breui tempore ſupra 11. Et ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus. Quia vero diabolus eſt omnibus conformis in malitia & tamen omnes excedit in malitia, ideo ſubditur, *& beſtia*, ſcilicet diabolus in ſe beſtialis, & beſtiales faciens, *quæ erat*, id eſt videbatur eſſe aliquid magnum propter magnam poteſtatem ante Chriſti aduentum *& non eſt*, ſcilicet in illa poteſtate poſt paſſionem Chriſti. *&* ideſt etiam. *Ipſa octaua eſt*, ideſt omnes alios in malitia tranſcendit, ſicut numerus maior tranſcendit minorem quaſi dicat. Cum potentes mali, ſint in malitia peruerſi, diabolus connumeratur cum eis in malitia, ita tamen quod eos tranſcendit vel ſuperat in nequitia, iuxta illud Iob. 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. *Et de ſeptem eſt*, conformitate culpæ & pœnæ in genere. Dicitur ergo beſtia, ſcilicet diabolus Octaua ſupra præmiſſos reges ſiue potentes propter exceſſum in malitia & pœna ei debita. Dicitur autem eſſe de ſeptem propter conformitatem in malitia & pœna in genere ſicut vult Gloſ. *& in interitum vadit*, ideſt in pœnam æternam, quæ eſt interitus perpetuus, detrudetur enim diabolus in infernum in iudicio cum reprobis, Matth. 25. Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, &c. *& decem cornua*, hic exponit quæ ſint decem cornua, & multa docet de ipſis. Primo ergo

A exponit quæ ſint decem Cornua. Secundo oſtendit eorum poteſtatem. Tertio, eorundem peruerſitatem. Hi vnum conſilium. Quarto, ipſorum deiectionem, Et agnus vincet. Dicit igitur. *& decem cornua quæ vidiſti*, ſupra eodem. *Decem reges ſunt*. Iſti ſunt decem reges de quibus Danielis 7. Porro decem cornua ipſius regni, decem reges erunt. Regnum enim Romanum diuidet, in decem regna ante finem mundi, & erunt ſubiecta antichriſto. Primo enim interficiet antichriſtus tres, ex illis regibus Regem ſcilicet Aphricæ, Ægypti, & Æthiopiæ, & tunc alii ſeptem antichriſto victori colla ſubmittent, *qui regnum nondum acceperunt*, quia nondum venerunt. Nota quod iſti Reges cornua dicuntur, ad ſignificandum beſtialem eorum impetum contra fideles, quia per eos
B impugnabit fideles antichriſtus, ſicut ſequens litera innuit. Beſtiæ enim habentes cornua, cornibus impetunt. Item numerus congruit eorum malitiæ, quia legem decalogi impugnabunt, *& poteſtatem*, hic agitur de eorum poteſtate, & Primo tangitur poteſtas. Secundo abuſus, Tanquam reges. Tertio breuitas, Vna hora. Quarto gradus, Poſt beſtiam, qui nondum regnum acceperunt, ſed accipient, & ea abutentur per malitiam, & hoc eſt. *ſed accipient poteſtatem*, ſcilicet regiam, quando ſcilicet Romanum regnum in decem regna diuidetur. *Tanquam Reges* quaſi dicat non erunt veri & boni reges, qui mala diſſipare ſolent. Prouerbiorum 19. Rex qui ſedet in ſolio &c. ſed erunt tyranni, per tyrannidem alios opprimentes:
C vnde dicit. Tanquam reges, de talibus dicitur Eccleſiaſtici 10. Rex inſipiens perdet populum ſuum, *vna hora*, & modico tempore ſcilicet tribus annis & dimidio quibus cum ſuo capite antichriſto regnabunt Et dicit Vna hora eſt ad ſignificandum temporis breuitatem. Deinde oſtendit gradus poteſtatis, quia eorum poteſtas erit ſub poteſtate tempore antichriſti, vnde ſequitur, *poſt beſtiam*, id eſt poſt antichriſtum ſiue poſt diabolum dominantem in antichriſto. Et dicit Poſt, non ordine temporis, ſed ordine ſiue gradu poteſtatis, quia poteſtas antichriſti, per quem dominabitur diabolus maior erit poteſtate ipſorum: & ipſi erunt antichriſto ſubiecti, vnde Daniel. 7. Alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prio-
D ribus, vel. Poſt beſtiam, id eſt ſequentes diabolum regnantem in antichriſto & ſeruientes eidem. *Hi vnum*, hic oſtendit eorum peruerſitatem, & Primo comparationem ad diabolum cui omnia attribuent, Et poteſtatem. Secundo per comparationem ad Chriſtum quem impugnabunt, Hi cum Agno. Dicit igitur, *Hi*, ſcilicet reges prædicti, *vnum conſilium* ideſt vnam voluntatem, vnum ſtudium, *habent*, ideſt habebunt, loquitur enim pro illo tempore. Vnum inquam conſilium ad impugnandum fidem Chriſti, & exaltandum nomen antichriſti, ſed ſicut dicitur in Pſal. Dominus conſilia Gentium diſſipat, &c. *tradent beſtiæ*, ideſt diabolo regnanti in antichriſto, *virtutem*, ideſt potentiam nocendi fidelibus, & operan-
E di magna, *& poteſtatem ſuam*, ideſt dominationem quam ſuper alios habebunt. Virtus ergo reſpicit operationem. Poteſtas dominationē, quaſi dicat, diabolo præſidente in antichriſto attribuēt omnia: attribuendo enim antichriſto, cui obedient, attribuēt diabolo, cum tamen dicatur Roman. 13. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo, *hi cum agno*, ideſt Chriſto innocenti pio & pro nobis immolato pugnabunt fidem Chriſti blaſphemiis impugnando & fideles perſequendo, vt fides eius extinguatur, & eius cultores peruertantur. Daniel 7. ſermones contra excelſum loquitur, & ſancta altiſſimi conteret, *& agnus*, hic oſtendit illorum cornuum ſiue regum deiectionem, quæ fiet per Chriſtum

Chriſtum & ſuos fideles, vnde Primo oſtenduntur deiiciendi à Chriſto. Secundo à familia Chriſti, Et qui cum illo. Contra primum Primo prædicitur Chriſti victoria. Secundo oſtenditur victoris potentia, Quoniam Dominus. Dicit igitur, *& agnus vincet illos*, dando ſuis fidelibus conſtantiam, per quam vincant hoſtes fidei, & damnando tandem eoſdem. Sed quare non dicitur Leo vincet, cum Leo potius dicat potentiam ad vincendum? Reſpondetur vt ſic notetur cum victoria modus vincendi, ſcilicet per patientiam & ſuſtinentiam aduerſorum quæ erit in fidelibus per virtutem exempli ipſius agni, qui omnia patienter ſuſtinuit & quaſi agnus coram tondente obmutuit, ſic erit in eius membris, *quoniam*, quaſi dicat, & poterit eos vincere, *Quoniam Dominus dominorum eſt & rex regum*, oſtenditur ergo habere dominationem ſuper omnes dominantes, tum in generali tum in ſpeciali, & per hoc patet quòd non eſt aliquis qui poſſit ei reſiſtere, cum ſit Deus & Dominus omnium. Infra 19. Et habet in veſtimento &c. *Et qui cum illo ſunt*, per adhærentiam amoris, & conformitatem vnitionis. Ipſi, dico, vocati per iuſtificationem. Tunc enim vocat efficaciter, cum iuſtificat, vel per prædicationem. Et electi per prædeſtinationem & fideles per fidei perfectionem, ad quam tria requiruntur, ſcilicet credulitas cordis, confeſſio oris. Roman. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Item exercitium operis. Iacob. 2. fides ſine operibus mortua eſt. Tales, inquam, vincent illos reges, per fidei conſtantiam, & aduerſorum tolerantiam. Agnus ergo vincet illos, ſicut victor principalis, iuſti ſicut victores ſecundarii. Agnus vincet illos, ſuos milites roborando: iuſti vero eius gratiæ cooperando per induſtriam liberi arbitrii: & ideo ſublimabuntur cum ipſo Chriſto. ſupra 3. Qui vincit, dabo ei ſedere mecum &c. *& dixit mihi*, ſcilicet angelus, *Aqua quas vidiſti*, aliqui lib. habent Aquas quas vidiſti, & ſic ordina Aquæ quas vidiſti, *vbi*, id eſt ſuper quas, *meretrix ſedet*, tangit illud quod dictum eſt ſupra eodem, Oſtendam tibi damnationem &c. *Populi ſunt*. Populi, quoad eos qui habent legem, vt Iudæi. Gentes, quo ad eos qui ſunt diuerſorum idiomatum in gentibus, vt ſit Endiadis, *gentes & lingua*, id eſt Gentes diuerſarum linguarum, vel Populi, quos diſtinguunt diuerſæ ciuitates: *gentes*, quas diſtinguunt diuerſæ ſectæ. Et linguæ, id eſt multitudin[illegible] hominum, quos diſtinguunt diuerſę linguæ quaſi dicat, Aquę illę ſignant malos homines, ex omni hominum diuerſitate collectos. Aquæ enim labilis naturę ſunt & fluidæ, ſimiliter mali per diuerſa fluunt vitia & decurrunt paulatim ad inferos. Super malos dicitur ſedere meretrix, quia multitudo hominum magis peruerſorum, quaſi dominatur ſuper alios malos & pertrahit eos ad multiplicia mala, vnde antichriſtus qui nondum apparuit, iam regnat ſuper malos præſentes; quia omnes mali membra ſunt antichriſti, ſecundum beatum Gregorium etiam antequam antichriſtus appareat, multitudo autem peruerſorum alios peruertentium dicitur Meretrix; quia fornicantur cum dæmonibus adorando idola, vel ſequendo alios errores, vel adhærendo aliis peccatis & quia alios ad ſe quaſi meretrix attrahunt, faciendo eos ſibi per conſectationem errorum vel aliorum peccatorum delectabiliter adherere, & per hoc eos ſeparant à vero ſponſo, vt dictum eſt ſupra, *& decem cornua*, hic iterum redit ad exequendum de cornibus beſtiæ, & oſtendit quod non debemus conformari premiſſę meretrici, quam hic fornicariam vocat, id eſt ſocietati ſiue multitudini peruerſorum

A alios peruertentium: quia illi qui eidem adhærent tandem dolebunt. Specialiter autem oſtendit hic, hoc de cornibus, id eſt regibus pręmiſſis, & ipſa, fornicaria, propter ſuam nequitiam damnabitur: cuius damnationis erunt participes, qui in culpa fuerunt conformes. Primo ergo oſtendit odium cornuum ad fornicariam. Secundo oſtendit eam per ipſos eſſe damnandam, Et deſolatam. Tertio oſtendit circa hoc permiſſionem diuinam, Deus enim. Damnatione autem fornicariæ quæ erit ex confœderatione & conformitate ſui ad potentes in malo, oſtendit Primo, quantum ad pœnam damni. Secundo, quantum ad pœnam ſenſus, Et carnes eius. Pœna autem damni erit; quia omni bono euacuabi-

B tur. Hoc autem damnum ſiue euacuatio deſcribitur, inquantum moleſtat humanum affectum, cum dicitur. Et deſolatam. Item inquantum priuat bonum dilectum, ſiue optatum, Et nudam. Circa pœnam ſenſus notatur quod potentes per hoc quod innuuntur hic nomine Fornicariæ erunt eis cauſa damnationis: & iterum gaudebunt de malis ſiue afflictionibus eorum. Primo ergo oſtendit eorum gaudium de malo ſiue afflictione fornicariæ. Secundo oſtendit eos futuros eidem cauſam gehennæ, Et ipſam. Dicit igitur, *& cornua decem*, hoc eſt præmiſſi decem reges, in quibus etiam alii praui potentes intelliguntur, *Qua vidiſti in beſtia*, ſu-

C pra eodem, quia beſtia, hoc eſt diabolus per hos impugnat fideles & fidem catholicam, *hi*, ſcilicet reges & potentes. Quod autem dicitur, Hi, refertur ad illud quod intelligitur & ſignatur per cornua, *odient*, id eſt odio habebunt, *fornicariam*, id eſt multitudinem hominum magis peruerſorum, qui eos ſtimulauerunt ad malum, ſicut ſunt hęretici & alii huiuſmodi, & ſicut erunt pſeudoapoſtoli antichriſti. Talium multitudo dicitur hic Fornicaria, & ſupra Meretrix, quia verbo & exemplo facit homines fornicari, à Deo vero ſponſo per errores & alia peccata. Hanc fornicariam id eſt pſeudoapoſtolos antichriſti & alios hominum peruerſores, habebunt odio reges & alii potentes poſt mortem antichriſti quando cognoſcent ſe per eos fuiſſe dece-

D ptos videntes antichriſtum viliter mortuum & deiectum; ipſa etiam Fornicatrix; quia decepit eos damnabitur: cuius damnationis concauſa erunt ipſi, quia iuuerunt eam in malis, vnde ſequitur, *& deſolatam facient eam*, id eſt facient eam eſſe ſine conſolatione omnis boni in inferno, vbi omnis conſolatio quę fuerat ceſſat, & alia mala recompenſantur, per hoc quod fuerunt fornicariæ cauſa malorum adiuuando per vim poteſtatis ſuæ ad nequitiam, *& nudam*, omni bono quod antè habuerat vel dilexit ante. Omni enim bono, quod cedat in complacentiam, nudi erunt damnati in inferno. Ezechiel. 23. dimittent te nudam & ignominia plenam, *& carnes eius manducabunt*, id eſt delectabuntur in eius afflictionibus, ſiue præſentibus ſiue gehennalibus. Ereſt modus loquendi. Manducare enim dici-

E tur carnes alterius, qui ita delectatur in eius pœna ac ſi cum ſapore & deſiderio comederet carnes ipſius. Sed ſi potentes habent odio peruerſitatem hominum alios peruertentium, videtur quod pœniteant quomodo ergo gaudent de alieno malo: Reſpond. dicendum quod cognoſcant peruerſitatem talium, non tamen vere & ſufficienter pœnitebunt multi ex potentibus, ſicut ſequitur, Deus enim dedit in corda ipſorum, Contingit enim videre deceptionem ſuam ſine pœnitentia ſufficienti ſicut Iudas vidit ſe male feciſſe, ſed non vere & ſufficienter pœnituit: licet aliqua pœnitentia duceretur, vnde Matth. 27.

Tunc videns Iudas, &c. Tandem autem per parti- A cipationem, & promotionem in peccatis, erunt fornicariæ cauſa ignis æterni: vnde ſequitur, *& ipſam igne æterno concremabunt*, id eſt cauſa erunt vt perfecte cremetur, & ita paret quàm malum eſt adhærere impius, quia adhærentes aliis, faciunt alios damnari, & ſimiliter econtrario, & vtrique inuoluuntur. Iſaiæ 33. Spinæ congregatæ igni comburentur. Quod autem potentes ſiunt adiutores & promotores aliorum in peccatis, prius tamen excitari ab eis hoc fiet permittente Deo. Vnde ſequitur. *Deus enim* ita dico quod concremabunt eam igni, per hoc quòd iuuabit ad vitia, *Deus enim dedit in corda*, id eſt in libero arbitrio, vel voluntates, *eorum*, ſcilicet regum & potentum, Dedit inquam per iuſtam per- B miſſionem, cum potentes eſſent in feruore malitiæ. *Vt faciant quod placitum eſt illi*, ſcilicet fornicariæ. Potentes enim tempore antichriſti obedient fornicariæ ſcilicet pſeudoapoſtolis antichriſti, & conſimilibus iis perſequendo violenter fideles, & hoc erit permiſſione diuina ad bonum electorum. Dedit etiam Deus. *Vt dent regnum ſuum*, id eſt dominationem ſuam attribuant diabolo operanti in antichriſto; & ſe ab eo regi permittant, vel aliter. Dedit in corda eorum, hoc non mutatur, Vt faciant quod placitum eſt illi, ſcilicet beſtiæ, hoc eſt diabolo, vnde quaſi exponendo in ſpeciali ſubditur, Vt dent regnum ſuum beſtiæ, id eſt vt dominationem ſuam diabolo, qui erunt in antichriſto attribuant C vt dictum eſt, & ei ſeruiant, Roman. 1. Tradidit eos in reprobum ſenſum, &c. *Donec conſumentur*, id eſt impleantur, *verba Dei*, quæ dixit per prophetas de præmiatione bonorum, & damnatione malorum. Quaſi dicat, Potentes praui vſque ad diem iudicii permittente Deo ſeruient diabolo, Iob. 21. In diem perditionis ſeruatur malus. Sed quid eſt quod dicitur Deus enim dedit &c.? Quia ſecundum hoc Deus videtur eſſe cauſa, quod homines ſint mali. Reſpondetur quædam dicuntur de Deo poſitiue, vt creare iuſtificare, quædam negatiue, vt cum dicitur indurare vel interponere, inducere, hoc enim dicitur non quia ipſe immittat duritiam vel faciat tentationi ſuccumbere, ſed quia non emollit, & in tentatione conſtantiam non tribuit, & ſic D homo ſuccumbit. Similiter dicitur dare in corda prauorum vt male faciant, id eſt permittet hoc cadere in corda ipſorum, vnde negatiue non poſitiue accipitur. Dum enim non tenet corda hominum, ſine freno currunt ad mala, *& mulier*, quia de muliere nondum expoſuerat, ideo nunc exponitur, & quia hoc facilius per ſe poteſt intelligi, ideo forſan vltimo exponitur. Dicit igitur, *& mulier quam vidiſti*, ſupra eodem, *eſt ciuitas*, id eſt collectio ſiue numeroſitas peruerſorum conformium in malo, quod notatur per vnitatem ciuium in ciuitate, *magna*, propter numeroſitatis eorum multiplicitatem, ex vitiorum magnitudine. Multitudo peruerſorum dicitur. Mulier propterea quia E ad malum emollit. Ciuitas, quia multos colligit, Magna, quia quaſi numerum excedit, vel quia enormiter offendit. Meretrix, quia homines à Deo diſiungit. Babylon, quia ſe in vitiis confundit, ſiue inuoluit. *Quæ habet regnum*, id eſt dominium, *ſuper reges terræ*, id eſt ſuper potentes diligentes terram. Societas enim impiorum, qui plus quàm alii ſunt ſtudioſi ad malum, quæ dicitur hæc Mulier & Meretrix & ciuitas magna, trahit potentes ad nutum ſuæ voluntatis; ſicut videmus quòd hæretici multos principes trahunt, & hoc maxime erit tempore antichriſti. Si autem mulier dicatur multitudo malorum communiter, tunc mulier dicitur habere regnum, id eſt dominium ſuper reges terræ: quia vitia quæ ſunt in malis communiter dominantur ſpecialiter in multis maioribus & potentioribus: quia poteſtas dominationis, dat eis ſuperbiam & audaciam peccandi. Sed obiicitur, quia multi reges & potentes ſunt qui dominium tenent, quomodo ergo dicitur, Quæ habet regnum ſuper reges terræ? & videtur loqui ſine diſtinctione? Reſpondetur per hoc dicitur reges terræ, id eſt diligentes terram, vnde non loquitur de omnibus potentibus cum multi ſint boni, ſed de prauis.

CAP. XVIII.

ET poſt hæc vidi alium angelum deſcendentem de cęlo habentem poteſtatem magnam & terra illuminata eſt à gloria eius. Et exclamauit in fortitudine dicens, Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundę, & odibilis: quia de vino irę fornicationis eius biberunt omnes gentes & reges terræ cum illa fornicati ſunt, & mercatores terræ de virtute deliciarũ eius diuites facti ſunt. Et audiui aliam vocem de cælo dicentem, Exite de illa populus meus, vt ne participes ſitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius vſque ad cælum, & recordatus eſt Dominus iniquitatum eius. Reddite illi ſicut & ipſa reddidit vobis, & duplicate duplicia ſecundum opera eius. In poculo quo miſcuit vobis, miſcete illi duplum. Quantũ glorificauit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum; & luctum, quia in corde ſuo dicit. Sedeo regina, & vidua non ſum, & luctum non videbo. Ideo in vna die veniẽt plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis eſt Deus, qui iudicabit illam. Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cùm viderint fumum incendii eius: longe ſtantes, propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis quoniam vna hora venit iudicium tuum: Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius, merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi & purpuræ, & ſerici, & cocci, & omne lignum thyinum: & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore & cinnamomum, & amomum, & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei; & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum

& animarum hominum. Et poma deſiderii animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te & amplius illa iam non inuenient, mercatores horum, qui diuites facti ſunt, ab ea longe ſtabunt, propter timorem tormentorum eius, flentes, ac lugentes, & dicentes: Væ væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, & purpura, & cocco & deaurata erat auro, & lapide pretioſo, & margaritis, quoniam vna hora deſtitutæ ſunt tantæ diuitiæ: & omnis gubernator, & omnes qui in lacum nauigant, & nautæ, & qui in mari operantur, longe ſteterunt, & clamauerunt videntes locum incendii eius, dicentes: Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ; Et miſerunt puluerem ſuper capita ſua: & clamauerunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ væ væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti ſunt omnes qui habebant naues in mari de pretiis eius: quoniam vna hora deſolata eſt. Exulta ſuper eam cælum & ſancti apoſtoli, & prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium veſtrum de illa. Et ſuſtulit vnus angelus fortis lapidem quaſi molarem magnum, & miſit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltra iam non inuenietur. Et vox citharœdorum, & muſicorum, & tibia canentium, & tuba, non audietur in te amplius, & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius & vox molæ non audietur in te amplius, & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox ſponſi & ſponſæ non audietur adhuc in te, quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes. Et in ea ſanguis prophetarum & ſanctorum inuentus eſt, & omnium qui interfecti ſunt in terra.

CAP. XVIII.

ET *poſt hæc vidi*, Hæc eſt viſio ſacra, quæ eſt de damnatione ipſa impiorum quæ fiet in iudicio, & ſuſtinebuntur in inferno. Vnde ſicut præcedens viſio pertinet ad tempus antichriſti; ſic iſta ad tempus iudicii & ſupplicii. Vt autem maior fides habeatur introducitur Chriſtus prædicans ipſam damnationem malorum, in tempore carnis ſuæ adhuc mortalis. Nota Gloſſam. In hac ſexta viſione, &c. Hæc vero viſio, continet tria capitula. Notandum autem quòd mali qui damnabuntur, aut ſunt homines, aut dæmones: ſi homines, de ipſis eſt loqui, aut in communi, & ſic ſignantur ſub nomine Babylonis: aut in ſpeciali, & ſic eſt antichriſtus, qui ſignatur nomine Beſtiæ, & eius pſeudoapoſtoli, qui dicuntur pſeudoprophetæ. Primo ergo agitur de damnatione Babylonis, hoc eſt eccleſia malignantium. Secundo de damnatione Beſtiæ & pſeudoapoſtolorum, infra. 19. Et vidi cœlum apertum. Tertio de damnatione diaboli & dæmonum. 20. capite, Et vidi angelum deſcendentem. Circa primum Primo

A oſtendit Babylonis damnationem. Secundo oſtendit planctum malorum de eadem, & flebunt & plangent Tertio bonorum exultationem, infra eodem, Exultate ſuper eam cæli. Damnationem Babylonis oſtendit Primo, in generali. Secundo, in ſpeciali, Reddite illi. Circa primum, Primo oſtendit impiorum damnationem. Secundo damnationis rationem, Et facta eſt habitatio. Tertio, ſubiungit fidelium admonitionem, Et audiui aliam vocem. Damnationem Babylonis tangit, ſecundum quod eſt prædicta à Chriſto, vt maior ſit rectitudo. Primo ergo deſcribitur ipſe Chriſtus prædicans. Secundo ipſa prædicatio damnationis. Chriſtus autem prædicans Primo deſcribitur à gratia redemptionis. Secundo à pote-

B ſtate dominationis, Habentem poteſtatem. Tertio à fructu ſiue effectu prædicationis; quia ſua prædicatione illuminauit mundum, Et terra. Dicit igitur *& poſt hæc*, quaſi dicat, ita vidi præmiſſa. Et poſt hæc vidi, viſu interno, *alium angelum*, id eſt Chriſtum angelum magni conſilii, qui eſt alius à præmiſſis angelis, de quibus ſupra 17. Et venit ad me vnus de ſeptem angelis, qui maior eſt, eo quod eſt Dominus omnium prædicatorum, qui per illos ſignantur & angelorum. Angelus enim Ioanni reuelabat præmiſſa, ſicut & hæc, *deſcendentem*, per carnis aſſumptionem ad hominem redimendum de cælo. Gloſ. de æqualitate patris. Pſal. deſcendet ſicut pluuia in

C vellus. Iſte deſcenſus non fuit ſecundum loci mutationem; ſed per ſui exinanitionem, in aſſumptione carnis ſicut ſuperius dictum fuit. Sed quomodo dicitur deſcendiſſe de patris æqualitate, cum non eam amiſerit. Reſpondetur duplici ratione. Vna, quia cum eſſet prius in æqualitate patris, humiliauit ſe ad carnis infirmitatem, & factus eſt minor patre, ſecundum humanitatem, non tamen amiſſa æqualitate ſecundum diuinitatem. Alia; quia cum prius exiſteret patris æqualitate inuiſibilis & occultus, per aſſumptionem carnis apparuit inter homines viſibilis & manifeſtus Ad obiectum patet; quia non intelligitur amiſiſſe æqualitatem, *habentem poteſtatem magnam*, quia dominatur omnibus, & ita poterit complere verbum ſuæ prædicationis, de damnatione malorum. Daniel.

D 7. Poteſtas eius poteſtas æterna, &c, *& terra illuminata eſt*, id eſt amatores terrenorum, prius in tenebris exiſtentes, vel. Terra, id eſt eccleſia, cuius eſt fructus terræ. *à gloria eius*, id eſt à prædicatione eius glorioſa, in ſe & ita mirabilis. Iſaiæ 9. Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis, *& clamauit* hic oſtenditur ipſa prædicatio damnationis, quæ facta eſt ex malo zelo Chriſti: & ſicut prædicauit, ita complebitur, vnde Primo oſtenditur zeli vehementia in clamore. Secundo prædicationis efficacia, quia non carebit effectu, In fortitudine, Tertio ipſa damnatio prædicata, dicens &c. Dicit igitur, *& clamauit* prædicando. Clamor oſtendit zelum Chriſti ad homines Pſal. Zelus domus tuæ comedit me. In fortitudine, quia fortiter complebit damnationem quam comminatus eſt. Aliqui libri habent In forti voce, & eſt idem

E ſenſus, *dicens cecidit, cecidit*, id eſt cadet, hoc eſt damnabitur corpore & anima, bis enim dicitur, propter animæ & corporis pœnam vel propter damnationis perfectionem: quia æternaliter, vel propter amiſſionem gloriæ & ſupplicium gehennæ. Ieremiæ 17. duplici contritione contere eos. *Babylon*, id eſt multitudo iniquorum, qui in peccatis confuſi ſunt & obuoluti, *magna*, propter magnitudinem vitiorum, vel numeroſitatem ipſorum impiorum, Nota quod licet Dominus ſub his verbis non prædicauit damnationem malorum, prædicauit tamen aliis vnde Matth. 7. Omnis arbor qui non facit fructum

bonum, &c. Matth. 15. Ibunt hi in ſupplicium æternum, &c. Hæc verba angeli quæ vidit in viſione beatus Ioannes Deſcendentem de cælo, ſignant prædicationem dictam, qua Chriſtus, quem ille angelus deſignat, commuiatus eſt damnationem impiis, & ſi non ſub eiſdem veibis: *& facta eſt*, hic oſtenditur cauſa damnationis, vnde Gloſ. Et ideo eadet: quis facta eſt. Cauſa autem damnationis, eſt culpa Babylonis, id eſt multitudinis impiorum. Primo autem oſtenditur eius culpa per comparationem ad dæmones quibus ſeruit. Secundo per comparationem ad homines quos ſeducit, Quia de vino. Item culpa ſecundum quod per eam ſeruit dæmonibus, deſcribitur Primo, ſecundum quod eſt in actu, ſiue effectu. Sacundo quod eſt in perſeuerantia actus. Et cuſtodia. Dicit igitur, *& facta eſt*, quaſi dicat, ita eadet Babylon, & hoc ideo, quia. *Facta eſt*, ſuo libero arbitrio per peccatum, *habitatio*, locus & manſio, *dæmoniorum*, Iſaiæ 13. Habitabunt ibi ſtruthiones &c & loquitur de Babylone, *& facta eſt cuſtodia omnis ſpiritus immundi*, id eſt cuſtodiuit ſe, omni ſpiritui immundo, ſiue omnis ſpiritus immundus cuſtodiuit eam ſibi, & hoc fit per obſtinationem ſiue impœnitentiam, & dicitur ſpiritus immundus ſpecialiter quantum ad ſuggeſtionem luxuriæ, *& cuſtodia omnis volucris*, id eſt omnis dæmonis ſuperbi, ſuperbiam ſuggerentis Dæmones enim dicuntur volucras propter ſuperbiam quam habent, & ſuggerunt, & dicitur hoc quantum ad ſuggeſtionem ſuperbiæ: ſed quia ſunt volucres mundæ & bonæ, ſcilicet viri iuſti, qui volant vt volucres per contemplationem, recte ſubditur: *Immunda*, per ſuperbiam. Et ſi enim ſpecialiter luxuria immunditia ſit: tamen omne mortale immunditia aſt: ſuperbia autem multum inquinat, vnde loquens Auguſtinus de ſuperbia & vana gloria dicit in 5. lib. de Ciuitate Dei. Tanto eſt quiſque Deo ſimilior, quanto ab hac immunditia mundior Et *odibilis*; quantum ad ſuggeſtionem auaritiæ: quia dæmon quilibet, eſt odibilis Deo. quia per vana temporalia decipit homines, & ipſi homines per amorem mundi odibiles fiunt apud Deum. Iacob. 5. Amicitia huius mundi, inimica eſt Deo, vel aliter, ſpiritus malus dicitur Immundus ſecundum Gloſ. inquantum ſuggerit carnis immunditiam: dicitur. Volucris inquantum habet & ſuggerit ſuperbiam, hoc non mutatur. Quod autem ſequitur, Et odibilis, poteſt ſumi nominatiue da Babylone & ſic incipit ibi pars illa, in qua oſtenditur eius culpa per comparationem ad homines, & hoc videtur rectius: quia ſtatim ſubditur ratio, quare eſt Babylon odibilis coram Deo: Quia de vino. Dicit igitur. Et facta eſt odibilis, ideſt digna odio apud Deum propter peccata, ſpecialiter autem propter illa quæ ſequuntur. Eccleſiaſtici. 12. Altiſſimus odio habet peccatores. *quia*, hic agitur de culpa Babylonis, per reſpectum ad homines, quos ſeducit, & Primo oſtenditur ſeductio in generali, quantum ad quodcunque mortale peccatum. Secundo, in ſpeciali, quantum ad peccatum cupiditatis. Seductio autem per quodcunque mortale in generali. Primo oſtenditur in minoribus. Secundo in maioribus, Et reges Dicit igitur. *Quia*, quaſi dicat, ita cadet & merito: Quia &c. vel aliter continua iuxta modum prætactum Quaſi dicat, Facta eſt Babylon apud Deum odibilis, & hoc ideo, Quia de vino, id eſt da vanitate, ſiue delectatione, quæ eſt in vitiis inebrians & abſorbens, amentes faciens homines, *iræ*, ideſt quod prouocat iram Dei. Vino inquam *fornicationis*, ideſt peccati quo anima fornicatur ſpiritualiter. Omne enim peccatum mortale, fornicatio

A eſt ſpiritualis qua à Deo receditur, Pſal. Perdidiſti omnas qui fornicantur abs te, *eius*, id eſt quam fornicationem habet Babylon in ſe, & ad quam alios verbo documenti vel axemplo facti inducit, *bibunt omnes gentes*, ideſt gentiliter viuentes, loquitur per ſimilitudinem alicuius qui potat alios malo potu, ſimiliter multitudo hominum, qui magis ſunt peruerſi, & peruerſores aliorum inducunt alios perſuaſione & exemplo ad vitia, ſupra. 14. Cecidit cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ, &c. *& reges*, id aſt potentes. *terræ*, ideſt terram amantes, *& cum illa*, ſcilicet Babylone, *fornicati ſunt*, id eſt eius documentis & exemplis delectabiliter adhæſerunt, & per hoc à Deo ſe magis ſeparauerunt, ſupra 7. Cum

B qua reges terræ fornicati ſunt, *Et mercatores*, qui merces vendunt & emunt, & animas ſuas diabolo vendunt inhiando lucro temporalium, vnde ſequitur, *terræ*, id eſt inhabitantes terrenis, *diuites facti ſunt*, ad literam diuitiis vanis, *de virtute delitiarum eius*, id eſt de peccatis quæ Babylon reputat habere virtutem & efficaciam ad felicitatem quam in mundo conſtituit, quæ etiam peccata reputat delitias, & dicit delitiarum eius, quia peruerſi docent alios delitias peccatorum, & per multa genera peccatorum quæ delectabilia videntur, fiunt multi diuites, ex hoc patet periculum acquirendi diuitias, quia per peccatum ſæpe aggregantur. Eccleſiaſtici. 11. Si diues fueris, non eris immunis à delicto. Seneca. Facilis eſt mihi via ad diuitias, quoties pœnituero bonæ mentis *& audiui*, hic ſubditur fidelium admonitio, ne ſint

C Babyloni conformes, ne cum ea damnentur. Primo ergo ponit admonitionem. Secundo ſubdit motiuam rationem, Et de plagis. Monitio autem eſt quantum ad duo, ſcilicet ne fideles malè agant. Item ne male agentibus conſentiant, Et ne principes. Motionem autem ponit, non ex parte ſuæ perſonæ: ſed ax parte vocis auditæ vt maior ſit auctoritas. vnde dicit *Et audiui aliam vocem*, id eſt diuinam inſpirationem, quæ alia dicitur à præmiſſa voce Chriſti malis comminantis, quia hæc vox eſt admonitionis ad electos, illa fuit vox comminationis ad reprobos, *de cælo*, ideſt de ſublimitate Diuinæ maieſtatis, quæ fidelibus condeſcendendo admonet ipſos, vel per hanc vocem ſignatur prædicatio, quæ fideles admonet non conformari malis, hanc vocem audiuit, id

D eſt intellexit fieri De cælo, id eſt de eccleſia, id eſt de prędicatoribus eccleſiæ, qui debent eſſe lucidi excelſi & ſolidi in vita, *dicentem: exite de illa*, id eſt de Babylone hoc eſt de impiorum multitudine, ô vos fideles, qui eſtis, *populo meus*, per prędeſtinationem & adoptionem & obedientiam: quaſi dicat, Ne ſitis conformes ſocietati malorum male agendo, hoc eſt enim exire de Babylone ſpiritualiter Ieremiæ 51. Fugite de medio Babylonis, &c. *& ne participes ſitis delictorum eius*, ideſt peccatorum eius, in quibus delectatur. quaſi dicat. Malefacientibus ne prębeatis conſenſum Roman. 1. Qui talia faciunt &c. *Et de plagis*, hic ſubdit motiuam rationem. Ra-

E tio hæc eſt, vt ſcilicet euitent pœnam ſi cauerint culpam, & Primo ponit perſuaſionem ad pœnam vitandam. Secundo oſtendit eam vere impiis inferendam, Quoniam peruenerunt, *& de plagis eius*, id eſt de damnatione Babylonis, quæ plaga multiplici percutietur, *Ne accipiatis*, quaſi dicat, Cauete ne ſitis participes pœnæ, quam non euadetis, ſi fueritis ſocii culpæ. 1. Reg. 15. Diſcedite ab Amalech, ne forte inuoluam te cum eo. Et vere plagas habebit damnationis. *Quoniam*, explanatum eſt, vel poteſt eſſe cauſale, ſi referatur ad illud quod dictum eſt Exite, &c. *Peruenerunt peccata eius vſque*

ad

ad cœlum, ideſt peccata eius venerunt propter ſui grauitatem, non ſolum vſque ad diſplicentiam, ſed etiam vſque ad memoriam Dei habitantis in cœlo per manifeſtationem ampliorem, quaſi dicat, Peccata Babylonis propter ſui enormitatem prouocauerunt iram Dei regnantis in cœlo, ita vt eorum memor ſit ad puniendum, vnde exponendo ſubditur, *& recordatus eſt*: ideſt recordabitur Deus, à cuius offenſa cauendum fuit, *Deus*, qui offenſam vindicare poterit actualiter puniendo, qui prius cum proſperari permitteret, videbatur oblitus iniquitatum eius. Oſeæ 9. Recordabitur iniquitatis eorum, &c. Et dicit Iniquitatum pluraliter, quia nullum peccatum quod prius purgatum non fuerit remanebit impunitum. Ezechiel. 7. Et imponam tibi omnia ſcelera tua, vel aliter, merito plagas habebit: Quoniam peruenerunt peccata eius vſque ad cœlum, id eſt peccata eius aggrauata ſunt vſque ad contemptum Dei, per obſtinationem, & impœnitentiam, & ideo punienda eſt, vnde ſequitur: Et recordatus eſt, &c. vt prius, *reddite*, oſtenſa damnatione in generali, hic oſtenditur in ſpeciali, hic enim expreſſius deſcribitur, quàm ſupra. Primo autem deſcribitur damnatio ſecundum quod eſt inferenda per ſanctos iudicantes, Secundo, ſecundum quod per Dominum retribuentem, Et ideo in vna Circa primum notatur quod peruerſi homines multi, ſanctos afflixerunt, in ſe praue vixerunt. Item multi ſe ſemper manere putauerunt, vnde Primo oſtenditur Babylon eſſe damnanda, pro ſua ſæuitia. Secundo pro vita, Quantum glorificauit. Tertio, pro confidentia vana, Quia dicit in corde ſuo. Damnatio autem iuſte infertur impiis à ſanctis; quia eos afflixerunt. Item illa damnatio erit grauis, & maior quàm fuerit afflictio quam paſſi ſunt iuſti ab eis, vnde damnatio inferenda impiis pro perſecutionis ſæuitia: Primo deſcribitur, quantum ad æquitatem. Secundo quantum ad grauitatem, Et duplicate. Dicit igitur, *reddite*, quaſi dicat, Deus memor eſt iniquitatum Babylonis ad puniendum, & hanc pœnam vult inferri per vos fideles, quos perſequuta eſt, Et ideo, ô iuſti, Reddite illi, adiudicando ei pœnam æternam, *ſicut & ipſa perdidit vobis*, inferendo perſequutionis anguſtiam, & ſic patet æquitas damnationis. Ieremiæ 51. Vltionem accipite de ea, ſicut facit facite ei. Loquitur autem ad eos, qui habebunt poteſtatem iudiciariam in iudicio, *& duplicate*, hic oſtendit damnationis grauitatem, quia erit in corpore & anima. Et Primo oſtenditur damnationis grauitas aperte. Secundo, metaphorice, In poculo. Dicit igitur, *& duplicate duplicia*, id eſt duplices pœnas inferte impiis, ſupra pœnas quas vobis intulerunt. Illi enim afflixerunt vos corpore: vos autem adiudicate eis pœnas corporis & animæ. Quia vero quidam minus perſequuti ſunt ſanctos, & minus peccauerunt, alii vero magis, ideo differenter puniendi ſunt, vnde ſequitur, *ſecundum opera eius*, id eſt pœna illa duplex corporis & animæ, ſit grauior vel minus grauis, ſecundum quod magis vel minus peccauerunt. Infra 20. Iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum. Deinde ad oſtendendum plenius quàm grauiter peccauerint, & quàm grauiter damnari meruerunt, ſub metaphora ſubdit illud, *In poculo*, ideſt in menſura afflictionis tamen ampliata. Poculum quandoque dicitur ſcyphus quo datur potus cum menſura, quandoque ipſe potus, hic autem videtur iuxta primum modum, ſcilicet pro menſura afflictionis, *Quo*, ideſt in quo poculo, *miſcuit vobis*, ideſt propinauit vobis potum multiplicia anguſtiæ. Per hoc enim quod dicitur Miſcuit, videtur intelligenda multiplicitas pœnæ ſanctis inflictæ, & loquitur ad ſimilitudinem hominis, qui potat alios multiplici potu amaro, *miſcete ei duplum*, neutraliter, ideſt propinate eis per iudicium veſtrum potum pœnæ maioris quàm vobis intulerint, ſcilicet æternam pro temporali, ſicut duplum excedit ſimplum, licet non ſit perfectum ſimile quia longe plus excedit pœna æterna temporalem, vel. Duplum id eſt pœnam duplicem, ſiue pœnam vobis illatam, ſcilicet in corpore, & anima pro corporum perſecutione. Per hoc autem quod dicitur, Miſcete. poteſt intelligi pœna multiplex tam animæ quàm corporis; quia vbi hic mixtio, ibi eſt adunatio multorum. Quaſi dicat. Sicut vos potauit potu afflictionis multiplicis: ita potate eam potu afflictionis multiplicis: ita tamen quod pœna eorum grauior, & in corpore & anima torqueatur. Deinde oſtenditur Babylon eſſe damnanda, pro vita praua quam duxit, vnde ſequitur *Quantum glorificauit ſe*, in honore dignitatum & pompa diuitiarum, homines enim in his duobus ſe glorificant id eſt gloriantur apud ſe, & ab hominibus glorificari quærunt, *& in delitiis fuit*, id eſt in illecebris corporalium. *Tantum date ei* per iudicium, *tormentum* in corpore, *& luctum*: in anima, quia corpore & anima ſe glorificauit & oblectauit: vel Tormentum, eſt pœna principalis, vt cruciatus ignis & huiuſmodi. Luctus autem pœna ſecundaria ſequens ex tormento. Lugebunt enim quia ſe in tantis tormentis afflictos ſentient. Matth. 13. Ibi erit fletus, &c. Verum autem ſit in inferno fletus corporalis, non eſt plene certum, ſed de mentali eſt certum, quaſi dicat. Quantum ſe deordinauit & diminuit in glorificando ſe honoribus & diuitiis, & oblectando delitiis: tantum eam damnandam iudicate. Iſaiæ 26. In menſura contra menſuram, cum abiecta fuerit iudicabunt eam. Obiicitur autem contra præmiſſa. Et primo de hoc quod dicitur, Reddite illi ſicut, &c. quia cum impii non intulerint iuſtis, niſi temporalem, non debent eis iuſti reddere niſi temporalem. Item reddere pœnam pro pœna eſt vindictam accipere ſicut etiam innuit Gloſ. quod non videtur conuenire beatis. Reſpondetur, Ad primum dicendum, quod per illam dictionem, Sicut, notatur ſimilitudo in genere, ſcilicet in afflictione tamen diſſimilitudo eſt in ſpecie, ſcilicet quia grauior erit afflictio impiorum, quam pœna ab eis illata fidelibus: quaſi dicat. Sicut vos affligit Babylon, affligite eam: grauiorem tamen pœnam inferte, vnde ſequitur Et duplicate. Ad aliud dicendum, quod accipere vindictam eſt dupliciter, Aut ex affectu malitiæ, & ſic eſt illicitum. Aut ex zelo iuſtitiæ: & ſic eſt licitum in eo qui affectum habet nullo modo diſtortum, & habet auctoritatem certam & plenam, & ſic erit in iuſtis, qui malos iudicabunt, quia non niſi zelo iuſtitiæ, & affectu iuſtiſſimo mouebuntur & diuina auctoritate reddent malis pœnam iudicando eoſdem. Secundo obiicitur de hoc quod dicitur: Duplicate duplicia, quia ſecundum hoc pœna videtur excedere culpam cum tamen Deus ſemper puniat citra condignum. Similiter poteſt obiici de eo quod ſequitur. In poculo quo, &c. Reſpondetur: In culpa perſecutionis iuſtorum eſt quatuor conſiderare, ſcilicet ipſum actum perſequutionis, qui tranſit. Item afflictionem in perſequutione inflictam. Item delectationem in perſequendo habitam, quia delectantur impii cum iuſtos affligunt. Item ipſam offenſam ſiue iniuriam in Deum & ſanctos per præmiſſa commiſſam: quia magna valde offenſa & iniuria ac contemptus eſt Deum perſequi in ſuis electis. Magna iniuria eſt contra Deum

in quolibet mortali. Quantum ergo ad tria prima A pœna duplicatur ſupra culpam, & eam excedit, actus enim tranſit, pœna ſemper manet in inferno. Item afflictio inflicta minos grauis eſt quam damnatio, & illata eſt in ſolo corpore, damnatio autem longe maior eſt quam afflictio iuſtorum in via. Tum intenſiue; quia acerbior. Tum extenſiue; quia in anima & corpore. Rorſus delectatio, non ſic intenſa nec diuturna fuie ſicut erit pœna gehennæ. Tum principaliter quantum ad ſecundum iſtorum trium loquitur litera Duplicate &c. vt patet ex Gloſ. Quantum ad vltimum patet, culpa excedit pœnam. Pro iniuria enim tanta commiſſa in regem ſummum, & etiam pro qualibet culpa mortali, non tanta pœna in inferno infligitur à Deo, quantum impii meruerunt; B qoia ſemper propter infinitam miſericordiam, punit citra condignum, per hoc patet reſponſio ad obiecta. Tertio obiicitur de hoc quod dicitur, Quantum glorificauit ſe &c. quia ſecundum hoc eum glorificatio & delectatio fuerit temporalis tormentum debet eſſe temporale. Item ſecundum hoc non debet magis intenſa eſſe gehennalis afflictio, quàm fuerit peccati delectatio. Item propter hoc quod dicit, Tantum & qoantum, videtur puniri per æqualitatam ad meritum colpę, vel citra condigoum. Item videtur contrarietas, ſupra enim dictum eſt, Duplicate, & miſcete duplum, hic autem dicitur Tantum & Quantum. Reſpondetur. Ad primum dicendum, quòd in mortali peccato, in quo qnis decedit, eſt quatuor attendere, ſcilicet Actum malum exteriorem. Item C iniuriam ſiue offenſam per pręmiſſa contra Deum commiſſam. Item finalem impœnitentiam, quæ facit qood peccatum deinceps & indelebile in perpetuum. Quantum ad primum & ſecundum, plus cruciabitur peccator, quàm ſa in peccatis glorificauit vel oblectauit, qnia pœna non tranſit, ſicut actua tranſiit vel delectatio. Item pœna erit acerbior, quàm delectatio. Quantum autem ad tertium, tantum cruciabitur, faciendo comparationem in genere non in ſpecie quàm ſe glorificauit & oblectauit: quia ſecundum quantitatem iniuriæ vel offenſæ erit quantitas tormentorum comparando in genara, id eſt, ſi multum offendit multum cruciabitur, ſi minus; minus: & ſic recipitur quod dicitur, Quantum glorificauit &c. vnde ſic poteſt intelligi, vt ſupra tactum eſt in D exponendo, quaſi dicat, Quantum oſtendit vel peccauit in glorificando & delectando ſe, tantum, &c. Quantum autem ad quartum, Reſpondet pœna culpæ in inferno ſecundum durationem, quia ſicut macula offenſæ ſemper manebit in anima, ſic pœna eſt perpetoa, ſed de hoc non agitur hic, per hoc patet ad duo primo obiecta. Ad aliud ſimiliter iam patet, quia Tantum & Quantum, non dicunt æqualitatem in ſpeciali, ſed proportionem in generali, id eſt, ſi multum oſtendit, multum puniatur: ſi minus: minus. Ad vltimum dicendum quod non eſt contrarietas: quia ſecundum diuerſa quæ ſuut in peccato fit ſermo ſupra & hic. In peccato enim mortali, in quo quis E decadit, ſunt quatuor quæ prius dicta, & ſuper hæc, eſt ſpecialiter in peccato perſequutionis iuſtorum, qoiddam ſpeciale ſcilicet afflictio iuſtis inflicta. Cum ergo ſupra dicitur, duplicate &c. hoc dicitur ſpecialiter reſpectu afflictionis iuſto illatæ, quam excedit, cruciatus damnationis perſequutorum, ſicut ſupra dictum eſt. Cum autem dicitur hic Quantum, &c. hoc dicitur ratione offenſæ vel iniuriæ commiſſæ in bonum ſummum, & ideo pœna debet eſſe maxima, & fit comparatio ſecundum proportionem in genere, non ſecundum æqualitatem in ſpecie, *quia in corde*, hic oſtenditur damnanda eſſe Babylon, pro confi-

A dentia vana; qoia confidit ſe non amittere vana quæ diligit Et Primo ponitur confidentia de permanentia ſecularis dignitatis. Secundo confidentia de permanentia tamporis facultatis. Et vidua. Tertio carnalis voluptatis, & loctum &c. Dicit igitur, *Quia*, quaſi dicat date ei tormentum & luctum: *Quia in corde ſuo dicit*, ibi enim mala ebulliunt, ideo dicit Dominus Math. 9. Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris? *Sedeo*, id eſt ſtabilis permaneo, nunquam mouenda, permaneo inquam. *Vt regina*, quaſi dicat in dignitate & poteſtate honoris a qua nunquam mouebor, hoc habet locum in peruerſis exiſtentibus io honore, maxime in infidelibus, cum tamen dicatur Eccleſiaſtici 10. Omnis potentatus B breuis vita, *& vidua non ſum*. id eſt deſtituta à ſolatio temporalium, & intelligitur qnod temporalia non putat tranſire, tale coniugium diſſoluetur. 1. Ioan. 2. Et mundus tranſibit & concupiſcentia eius, *& luctum non videbo*, in experientia quaſi dicat non amittam delitias carnis, vnde luctus perueniat. Luctus enim amaritudinem haber delitiis contrariam. Sed dicitur aliter Prouerbiorum 14. Extrema gaudii luctus occupat, *& ideo*, hic agitur de damnatione Babylonis, ſecundum qood infertur per Deum retribuentem, vt patet ex ſequenti litera: Et oſtenditur Primo condemnatio Babylonis. Secundo virtus condemnatoris, quia fortis. Condemnatio autem oſtenditur. Primo in generali, Secundo in ſpeciali, Mors. Vbi damnatio deſcribitur C multipliciter. Primo quantum ad pœnam damni. Secundo quantum ad pœnam ſenſus. Et igni. Pœna autem damni oſtenditur per oppoſitum, ad tria præmiſſa, & Primo oſtenditur pœna damni quantum ad amiſſionem dignitatis. Secundo voluptatis. Et luctus. Tertio facultatis, Et fames. Dicit igitur, *& ideo*, quaſi dicat, ita habet vanam confidentiam de præmiſſis: *& ideo in vna die*, ſcilicet in die iudicii, venient immiſſæ à Deo, *plaga eius*, id eſt pœnæ ſibi debitæ, quæ vtiunque hominem dure lædit, deinde exprimit plagas, ſcilicet, *mors*, ſcilicet æterna, quæ viliter deiiciet eos, ſicut mors corporalis facit extremam deiectionem & hoc eſt contra hoc quod dictum eſt? Sedeo vt regina, hæc mors eſt pœna acerbiſſima eos viliter deiiciens, cum carentia Di- D uinæ viſionis, quæ eſt vita. Pſal. Mors depaſcet aos. *& luctus*: id eſt amatus dolor de amiſſiona delectabilium. Lucæ 6. Væ vobis qui nunc ridetis: quia lugebitis & flebitis, hoc autem dicitur contra hoc quod dictum eſt, Et luctum non videbo, *& fame* id eſt defectus conſolationis, quam ſolebat habere in temporalibus. Lucæ 9. Væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis &c. hoc eſt contra illud quod dictum eſt: Et vidua non ſum. *Et igne*, ſcilicet æterno *comburetur*, corpore & anima, hæc eſt pœna ſenſus. Iſaiæ vltimo. Et ignis non extinguetur, *quia*, Quaſi dicat. vere ſic fiet. *Quia fortis eſt Deus*, cui ſcilicet non poſſit ab aliquo reſiſti, vel. Fortis, id eſt conſtans, E in retribuendo, vt nullis precibus flectatur in iudicio. Iob. 9. Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt, *Qui iudicabit illum*, id eſt condemnabit Babylonem. Ezechiel. 7. Iudicabo te iuxta vias tuas &c. *& flebunt*, oſtenſa Babylonis damnatione, hic oſtendit planctum malorum de eadem Babylone ſobiecta & damnata, damnatione enim numeroſitatis impiorum conſiderata; dolebunt particulares perſonæ; quia cum damnatione Babylonis videbunt ea tranſiiſſe quæ dilexerunt ipſi. Sic autem proceditur. Primo oſtenditur planctus ragum. Secundo planctus negociatorum, Et negociatores terræ. Tertio nautarum ſiue gubernatorum, Et omnis guber

nator, Si autem quæratur, quare potius agat de dolore ſiue planctu iſtorum, quàm aliorum generum hominum? Dicendum, quod per hos genus humanum intelligitur, quantum ad illos qui plus habere vel poſſidere videntur; quia per negociatores terræ intelliguntur illi, qui negotiantur in terra, per gubernatores & nautas, illi qui negociantur in aqua, per Reges, illi qui præſunt vtriſque, vel per Reges, illi qui præſunt in regimine temporali, per Gubernatores: qui in regimine ſpirituali, per Negociatores, illi qui ſubditi ſunt vtriſque. Circa primum. Primo tangitur planctus in generali. Secundo in ſpeciali Dicentes: Væ. Planctus autem in generali ſic deſcribitur. Primo tangitur planctus ipſe. Secundo, detrahuntur ipſi plangentes, Reges. Tertio, tangitur ipſum motiuum ad plangendum, Cum viderint. Quarto oſtenditur horror ſiue timor plangentium, Longe ſtantes. Ipſi plangentes deſcribuntur. Primo quantum ad electionem honorum, cum dicitur: Reges. Secundo quantum ad cupiditatem diuitiarum, cum ſubditur, Terræ. Tertio, quantum ad adhæſionem errorum, Qui cum illa. Quarto quantum ad diſſolutionem delitiarum. Et in delitiis. Dicit ergo, quod, *flebunt*: quaſi dicat, damnabitur & deiicietur Babylon. Et flebunt interius animo, *& plangent*, exterius ſigno, *ſuper illam*, id eſt deiectionem & damnationem Babylonis. Nota quod dolor iſtorum erit pro amiſſione delitiarum, & aliorum quæ dilexerunt, qui peribunt quando multitudo impiorum damnabitur. Item pro paſſione gehennæ, ſicut ex litera colligitur, *reges*, id eſt potentes, ſua potentia male ac ſuperbe vtentes, *terræ*, id eſt terram diligentes, *Qui cum illa fornicati ſunt*, id eſt errori peruerſorum delectabiliter adhæſerunt, & per hoc magis ſe à Deo ſeparauerunt, *& in delitiis*, carnis, *vixerunt*, quæ vita eſt mors 1. Timoth. 5. Vidua quæ in delitiis eſt &c. vnde de horum amiſſione dolent, *cum viderint*, quaſi dicat ita plangent, & hoc. Cum, id eſt quando, *viderint fumum incendii eius*, hoc ſic ſolet à quibuſdam exponi, id eſt cum viderint incendium eius magnum, cuius indicium erit fumus aſcendens. Iſaiæ 17. Et aſcendet fumus in eius generatione & generationem. Poteſt & aliter intelligi ſecundum Gloſ. ſic. Fumum incendii eius, id eſt pœnam incendii eius ſupra modum altam & magnam: fumus enim incendii magni valde ſolet inaltari & dilatari, *longe ſtantes propter timorem*, hic oſtenditur horror ſiue timor ipſorum plangentium: quia horror & timor generabitur in ipſis, quando videbunt incendium ignis æterni, hoc eſt quod dicitur. Longe ſtantes cum Reges mali ſint cum aliis in incendio, fruſtra. Reſpondetur ſtabunt longe voluntate non actu: ſenſus ergo eſt Longe ſtantes, ſcilicet ab incendio interius voto ſiue affectu, licet non exterius in effectu, & in hoc notatur magnus horror pœnæ quam vellent fugere ſi poſſent. Iob. 10. Sed ſempiternus horror inhabitat. Secundo obiicitur, de hoc quod dicitur: Propter timorem, quia timor eſt reſpectu futuri mali, ipſi autem Reges mali tunc erunt actualiter in tormentis ergo debent dici propter ſenſum tormentorum, non propter timorem. Item cum iam incipit pati plene quod timebat dolor generatur, & timor ceſſat, ergo cum in inferno ſit plena paſſio pœnæ, non eſt ibi timor, ſed dolor. Reſpondetur. Notandum quod ad cumulum pœnæ ex ordine diuinæ iuſtitiæ, eſt in inferno dolor acerbiſſimæ anguſtiæ & timor cum dolore: Ex ipſa enim acerbitate doloris, ſiue afflictionis, quam in ſe & in aliis vident contingere, & exinde tis grauis generatur horror & timor ipſius continuandæ afflictionis:

A huiuſmodi autem timor, duriſſime cruciat eos, timor ergo auget dolorem non fugat timorem, vnde beatus Gregorius in Gregoriano. Dolor cruciat, ſed nullatenus pauorem fugat. Ad aliud quod obiicitur, quod timor eſt reſpectu futuri mali, dicendum quod hoc eſt verum, ſecundum ordinem naturæ, ibi autem dominatur ordo iuſtitiæ, per hoc patet ad aliud, *dicentes: væ!* hic oſtenditur planctus in ſpeciali, & hoc eſt Væ, quantum ad amiſſionem gloriæ. Væ, quantum ad paſſionem gehennæ, vel Væ, propter pœnam in corpore Væ, propter pœnam in mente, vel Væ, propter pœnæ acerbitatem, vel Væ, propter acerbitatis perpetuitatem, Væ inquam habet. *Ciuitas*, id eſt congregatio, ſiue multitudo

B peruerſorum in culpa conformium, *illa*, id eſt notabilis in malitia. *Magna*, propter magnitudinem vitiorum, vel propter multiplicitatem impiorum, nominat autem eam, vnde ſequitur, *Babylon*, id eſt multitudo peruerſorum qui in vitiis ſunt confuſi. Babylon enim interpretatur confuſio, & receperunt ad deſcriptionem maiorem proſperitatis, in qua fuit, *ciuitas illa fortis*: ad mala ſiue ad explendas voluntates proprias, hæc eſt mala fortitudo. Iſaiæ 40. Qui ſperant in Domino mutabunt fortitudinem, Et vera habet Væ. *Quoniam vna hora*, id eſt ſubito, *Venit*, de præterito, *Iudicium*, id eſt damnatio, *eius*: ſcilicet Babylonis Aliqui libri

C habent tuum: & tunc exponitur ſic: Væ, væ tibi ô ciuitas &c. tamen melior litera videtur eius per alios planctus ſequentes, *& negociatores*, hic agitur de planctu negociatorum, & Primo in generali, vt prius. Secundo in ſpeciali, Flentes ac lugentes, & dicentes &c. Circa primum Primo oſtendit eorum planctum, Secundo motiuum ad plangendum, Quoniam merces. Tertio oſtendit horrorem ſiue timorem plangentium, Et mercatores Dicit igitur, *& negociatores*, ad literam qui negotiantur vendendo & emendo temporalia, & etiam pro terrenis animas dando, vnde ſequitur. *Terra*, id eſt terram per affectum inhabitantes. Eccleſiaſtici 10. Nihil eſt iniquius quàm amare pecuniam: hic & animam ſuam venalem habet, *Flebunt*: interius in

D ore animi. *ſuper illam*, id eſt ſuper eius damnationem. *Et lugebunt*, exterius in ſigno Gloſ. quia illa perire dolebunt, &c. *Quoniam merces*, hic oſtenditur motiuum planctus ſcilicet amiſſio temporalium, quæ hic merces vocantur, & Primo oſtenditur damnum temporalium in generali. Secundo in particulari, Merces auri. Dicit igitur, *Quoniam*, Quaſi dicat ideo lugebunt *Quoniam merces eorum nemo emet amplius*, quaſi dicat; ideo dolebunt vel plangent, quia proſperitatem, quam ex venditione meritum habebant penitus amiſerunt. Et nota quòd non ideo dicitur Merces eorum &c. quia tunc merces habeant, & non ſit qui emat ſed quia merces & venditio & emptio deficient, in quibus prius iocundabantur, Sapientiæ 5. Tranſierunt omnia tanquam vmbra, *merces auri*, hic in particulari oſten-

E ditur damnum amiſſionis rerum. Et tangit multa quæ ſic poſſunt diſtingui. Quædam merces ſunt ad opulentiam de quibus dicit, Merces auri, &c. Quædam ad honeſtatem, ſaltem apparentem, Et byſſi & purpuræ. Quædam ad neceſſitatem, Et cynamomum. Quædam ad voluptatem, E pomatua. Circa primum tangit duo rerum genera, quæ pertinent ad opulentiam. Primo enim tangit merces excellentium metallorum, quæ ſunt ſpecialiter Aurum & argentum. Secundo merces lapidum pretioſorum, quos tangit Primo ſub nomina communi. Secundo ſub nomine ſpeciali, Et margaritæ, Dicit

igitur, *merces*, Quaſi dicat, nemo emet merces eorum ſcilicet Merces, *auri & argenti*, *& lapidis pretioſi*, per hoc intelligitur quilibet lapis pretioſus communiter præter margaritam, de qua ſpecialiter ſubditur, *& margarita*, eſt autem lapis pretioſus, qui inuenitur in conchis maris, *& byſſi* hic tangitur quæ faciunt ad apparentem honeſtatem, & Primo illa quæ faciunt ad honeſtatem corporum. Secundo ad honeſtatem domorum, Et omne lignum. Dicit igitur, *& byſſi*, eſt autem byſſus genus lini candidiſſimi, quod inuenitur in Ægypto, *& purpura*: Purpura eſt pannus ſanguine concharum marinarum tinctus. Aliquando etiam Purpura dicitur ipſe color quo tingitur pannus huiuſmodi, *& ſerici*, ſicut dicitur à Seros oppido vbi vermiculi qui bombices dicuntur, naſcuntur, ſecundum Iſidorum, *& coccini*, Coccinum eſt pannus rubei coloris tinctus in cocco, & dicitur à cocco. Eſt autem coccus flos quidam, qui cum maturus eſt nutrit in coma ſua vermiculum cuius ſanguine tingitur lana. 2. Reg. 1. Filiæ Iſrael flete ſuper Saul, qui veſtiebat vos coccino in delitus. Horum prædictorum merces nemo emet amplius. *Et omne lignum*, hic tangit merces quæ faciunt ad honeſtatem domorum, & hoc vel in ædificium vel in miniſterium. Et nemo emet amplius, *omne lignum thynum*, Thynum vel lignum eſt lignum imputribile rotundum & candidum vt habetur in Gloſa. 3. Reg. 10. Secundum autem Papiam ſcribitur per ſimplex, i. & y. de eo poteſt fieri ædificium vel inſtrumentum vel vas *Et omnia vaſa eboris*, Ebur eſt os Elephantis, quod eſt animal caſtum natura, *& æramento*, id eſt vaſa de ære, quandoque enim idem eſt æs quod æramentum, quandoque autem idem quod ipſum vas factum de ære, vt Marci. 7. Et æramentorum, *& ferro*, quod eſt neceſſarium pro ædificio & pro ſuppellectili in domo, *& marmore*, quod ponitur in multiplici vſu, *& cinnamomum*, hic tanguntur ea quæ pertinent ad neceſſitatem ſuſtentationis, Et vini & olei, vel ad neceſſitatem operationis, Et iumentorum Dicit igitur. Et nemo amplius emet, *Cinnamomum*, Cinnamomum eſt arbor aromatica, & dicitur quaſi Cannamomum; quia creſcit ad modum cannæ, & eſt cinerii coloris & fructus ſpirat ſuauem odorem, Et Amomum eſt quoddam genus ſeminis calidi & confortatiuum, vt dicunt & fecit effluere menſtrua & vrinam, *& odoramentorum*, odoramenta dicuntur quædam quæ reddunt ſuauem odorem, & per hoc confortant infirmum vt quædam herbæ, & alia huiuſmodi, *& vnguenti*, quo ægroti vnguntur, ad alleuiationem. *Et thuris*, Thus eſt nomen arboris, & etiam gummi ab eo manantis, & hoc ſecundo modo accipitur, & habet vim medicinalem, & etiam venditur & emitur in vſum diuini cultus, *& vini*, hic agitur de eis quæ faciunt ad neceſſitatem ſuſtentationis, vnde dicitur, *& vini*, in potum, *& olei*, in condimentum, *& ſimile*, *& tritici*, in cibum, ſed Simila eſt in propinqua diſpoſitione: triticum autem in remota. Eſt autem Simila, vel Similago flos delicatiſſimæ farinæ. *& iumentorum*. quæ portant onera, *& ouium*, quarum carnibus & pretio & emolumento, iuuantur homines ad viuendum & operandum, *& equorum & rhedarum*, id eſt curruum. Rhæda eſt genus vehiculi quatuor rotarum, & dicitur à redeo redis, *Et mancipiorum & animarum hominum*. Mancipium dicitur, & dicuntur hic mancipia, qui ſerui ſunt corpore non mente, vt Ioſeph Pharaoni ſeruiuit corpore, Deo cæli mente, Geneſ. 41. Animæ hominum dicuntur qui hic ſeruiunt corpore & mente vt dicit Gloſ. vel Mancipia ſunt ſerui qui ad tempus venduntur. Animæ hominum, qui ſimpliciter per totam vitam ſuam, *& poma*, hic de eis quæ ſunt in voluptatem, vt patet ex litera. Et ad exprobandum conuertit beatus Ioannes verbum ad Babylonem de amiſſione rerum: quas negociatores eius plangent, vel poſſent intelligi verba negociatorum. *Et poma deſiderii animæ tuæ*: id eſt quæ erant tibi in profundum deſiderium & voluptatem, *Diſceſſerunt à te*, loquitur pro ſtatu gehennæ. Eccleſiaſtes. 2. Vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animæ: & nihil permanere ſub Sole. Sed cum Poma licite deſiderari poſſint, vel ad minus ſine mortali,
B quomodo hic fit mentio de ipſis cum modicum ſit hoc? Reſpondet Gloſa quia etiam pro minimis ſi immoderate hæreant damnabuntur. Hoc autem intelligendum quando quis adhæret creaturæ alicui diligendo ſupra Deum, vel æque Deo, *& omnia pinguia*, vt quæ ſunt delectabilia guſtui, *& præclara*, vt quæ viſui, *perierunt*, à te ô Babylon. 1. Cor. 7. Præterit enim figura huius mundi, *& amplius illa*, ſcilicet præmiſſa, *iam non venient*, id eſt non vendentur, Veneo venis habet ſenſum Paſſiuum in voce actiua, ex his patet quod omnia temporalia fugiunt, ſolus autem Deus ſtat & qui ei adhærent, vnde Gregorius in Gregoriano. Stante Deo in perpetuum omnia tranſeunt: quiſquis
C ergo defluere deuitat, supereſt, vt quod defluit fugiat, *& mercatores*. Hic oſtenditur horror, ſiue timor plangentium, *& mercatores horum*, ſcilicet prædictorum, *qui diuites facti ſunt ab ea*, à negociationibus factis in ea, id eſt in ciuitate malorum, *longe ſtabunt*, ſcilicet à pœna, voluntate non actu; quia vellent procul eſſe à pœna ſi fieri poſſet, *Propter timorem tormentorum eius*: ſcilicet Babylonis cum qua erunt inuoluti in pœnis: & tamen magnus timor continuationis pœnæ erit in iis valde eos affligens vel. Qui diuites facti ſunt longe ſtabunt ab ea, id eſt ab eius pœna, quantum ad effectum. Propter & cætera. Et plangent damna rerum quas omnino amiſerunt in perpetuum, vnde replicando eorum dolorem, exprimit planctum eorum in ſpeciali, *flen-*
D *tes*, pro gehennæ paſſione, *Ac lugentes*, pro rerum amiſſione, vel diſtingue vt ſupra, *& dicentes væ væ ciuitas illa magna*, expone vt ſupra eodem, & tangitur illi gloria mundi præterita, *quæ amicta*, & cætera. Loquitur pro ſtatu viæ quantum ad ditiores & potentiores, Væ inquam habet, *quoniam vna hora*, id eſt ſubito ſiue breui tempore, *deſtitutæ ſunt*, id eſt euacuatæ ſiue amiſſæ, *Tantæ diuitiæ* Lucæ 12. Stulte hac nocte &c. Præmiſſa poſſunt intelligi ſpiritualiter, ſicut habetur in Gloſa *& omnis gubernator*, hic agitur de planctu nautarum, qui horrebunt conſiderata pœna gehennæ: & plangent tranſitum rerum temporalium Primo ergo tangit horrorem ſiue timorem nautarum. Secundo eorum plan-
E ctum, Et clamauerunt. Tertio, motiuum ad plangendum, Videntes. Quarto, plangendi modum, dicentes: quis ſimilis. Dicit igitur, *& omnis gubernator*, &c. Item hæc tria ſic poſſunt diſtingui, vt Gubernator dicatur maior rector in naue. Nauigatores autem lacus, & neutræ dicuntur minores, qui non ſunt ita periti vel ſi ſunt ita periti, non ſunt in tanto regimine principales, tales autem nauigant in aqua minori, vt in ſtagnis & huiuſmodi, vnde dicit, *& omnis qui in lacum*, id eſt per lacum *Nauigat*, aut in maiori, vt in mari, vnde ſequitur. *Et nautæ qui in mari operantur*, trahendo merces cauſa lucri. Aliqui libri habent, Et qui operantur in mari

mari, & tunc Nautæ ſunt alii quàm operantes in mari, vt ſit ſenſus Et qui operantur in mari pugnando ad lucrum vel rapiendo ſicut ſunt piratæ & alii qui in aqua alios impugnant vel expoliant, iſti prædicti, *longe ſteterunt*, id eſt longe ſtabunt pro voto, licet non re. Nota quod Gubernatores poſſunt intelligi prælati qui iam ſunt in dignitate optata. Nauigantes autem lacus, & Nautæ ſunt illi qui aſpirant ad hoc, ſed hoc poteſt eſſe dupliciter vel appetendo aliquid determinate vt epiſcopatum, tales ſignantur per nauigatores in lacu, vel aliquid indeterminate, & hi ſignantur per Nautas in mari quod habet maiorem latitudinem & terminos diſtantes. Multa reuera operantur multi in mari & voragine honorum vt obtineant, Bernardus in 3. libro de Conſideratione. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques, omnibus places? nil acerbius cruciat, nil moleſtius inquietat: nil tamen apud miſeros mortales crebrius negotiis eius, vel per gubernatores & nauigatores lacus, & nautas operantes in mari poſſunt intelligi prælati maximi, infimi, & mediocres, ſe & alios in cupiditate male regentes. Hi omnes horrebunt, viſa pœna inferni: & plangent euacuationem eorum quæ dilexerunt, ſicut ſequitur, *& clamauerunt plangentes*, ſcilicet damnationem malorum quos dilexerunt: quia in eadem pœna ſe videbunt, vnde ſequitur, *videntes locum incendii eius*, ſcilicet Babylonis, & ideo clamabunt & plangent præ horrore & timore: quia licet in eadem pœna ſint, tamen horror pœnæ & timor continuationis, valde affligens erit in eis. De hoc loco & incendio, infra 21. Pars illorum eſt in ſtagno ardenti igne & ſulphure. *Dicentes quia ſimilis*, hic oſtendit plangendi modum. Plangent enim cum commemoratione præteritæ gloriæ, vnde dicit, *dicentes qua*, alia ciuitas: *ſimilis*, olim in ſtatu viæ, *ciuitati huic magnæ*, id eſt magnæ multitudini impiorum ſimilis inquam in proſperitate, Malachiæ. 3. Habent felicitatem mundanam, vt diuitias, delitias, & honores. Ipſi enim florebunt in mundo, ſed totum iam euanuit. Pſalm. Cum interierit non ſumet omnis, vel Quæ ſimilis, in pœna, huic iam damnatæ, quæ olim ita floruit? Ezechielis 27. Quæ eſt vt Tyrus, quæ obmutuit in medio maris? Item cum affectione informis pœnitentiæ, *& miſerunt*, id eſt mittent. *Puluerem ſuper capita ſua*, id eſt pœnitebunt cuius ſignum ſolet eſſe aſperſio pulueris ſuper caput, ſicut innuit Gloſ. Sapient. 2. Pœnitentiam agentes, &c. vel Mittent puluerem, id eſt maiorem miſeriam & vilitatem, Super capita ſua, id eſt ſuper mentes, hoc eſt per conſiderationem pœnæ gehennalis, & amiſſionis proſperitatis temporalis, dabunt mentibus maiorem deiectionem, quia creſcet afflictio & vilitas mentis & deſperabunt. Vilitas autem & deiectio per puluerem ſignatur. Ezechielis 27. Superiacient puluerem capitibus ſuis. Item cum Mœrore vehementis iuſtitiæ, vnde ſequitur, *& clamauerunt*, plangendo, *flentes*, Fletu interni mœroris in animo, *& lugentes*, externus in ſigno, ſcilicet ſuper amiſſione floris mundani, qui periit Babylone pereunte ſimul cum ipſis. Ezechiel. 27. Plorabunt te ploratu amariſſimo: Item cum expreſſione inflictæ miſeriæ, quæ expreſſio erit vel corde vel ore, vnde dicit. *Dicentes: væ væ væ: ciuitas illa magna*, expone vt ſupra eodem: *In qua diuites facti ſunt omnes qui habitant*, id eſt habitabant, *naues in mari*, ad literam, facti ſunt inquam diuites, *De pretiis eius*, id eſt qui recipiebant ab ea negotiando. Homines enim non timentes Deum, qui ſignantur per illam ciuitatem, quæ-

A runt diuitias & delitias & pompam mundanam, & ideo apud eos multum lucrantur negociatores maris, vel. Qui habitant naues, id eſt regimen in mare huius mundi, ſcilicet prælati mali qui fuerunt diuites de pretiis Babylonis, qui ab aliis malis recipiunt diuitias, quas accipiunt tanquam pretium, quia ſuas animas vendunt: ſed dicitur Lucæ 6. Væ vobis diuitibus qui habetis conſolationem veſtram. Væ, inquam habet ciuitas, & vere. *Quoniam vna hora*, ſcilicet in hora iudicii, vel. Vna hora id eſt ſubito, id eſt in breui, quaſi dicat, parum durauit gloria eius. Iob. 20. Laus impiorum breuis eſt, &c. *Deſolata eſt*, id eſt in deſolatione deiecta, & omni conſolatione quam olim habuit priuata.

B Iſaiæ 27. Ciuitas munita deſolata erit? *exultate*. oſtenſa Babylonis damnatione & malorum planctu de eadem. Hic oſtendit ſanctorum ſiue iuſtorum exultationem. Primo ergo ponitur monitio ad exultandum. Secundo ſubditur ipſa exultatio beatorum. 19. capite, Poſt hæc audiui. Circa Primum primo ponitur monitio ad exultationem. Secundo, ratio exultationis, Quoniam iudicauit. Dicit igitur, *exultate*, quaſi dicat, ita damnata eſt Babylon, & intelligatur pro ſtatu poſt iudicium, & ô, *cælum*, id eſt ſancti ſecretorum Dei conſcii. Ieremiæ 51. Laudabunt ſuper Babylonem, cæli & terra. Deinde in ſpeciali diſtinguit cælum, id eſt ſanctos dicens. *& pro* id eſt: *Sancti apoſtoli & prophetæ*, iſti ſpecialiter inuitantur: quia ab Apoſtolis & Prophetis pro-

C prie fuerunt prænuntiata, quæ hic vt verificata narrantur. Et præponuntur Apoſtoli Prophetis ratione dignitatis maioris, vel. Cælum, id eſt cæleſtes angeli Et ſancti Apoſtoli, id eſt ſancti qui fuerunt maiores in eccleſia. Et Prophetæ, id eſt ſancti qui fuiſtis in dignitate minores, vel qui prædicandi officium habuerunt, non tamen paſtores fuerunt. Prophetia enim quandoque eſt idem quod prædicatio. 1. Cor. 14. Prophetæ autem duo vel tres, &c. Exultate ſuper eam, id eſt ſuper Babylonem damnatam: Sed obiicitur, quia inhumanum eſt gaudere de damnatione malorum. Reſpondetur de damnatione impiorum eſt loqui tripliciter, aut inquantum afflictio, aut inquantum iuſte infertur ex diuino iudicio, aut

D inquantum poſt ipſorum damnationem complebitur ſanctorum retributio. Primo modo non gaudent ſancti de malorum damnatione, non enim placet eis eorum afflictio, vt afflictio; ſed ſecundo modo, & tertio, exultant de ea, non abſolute ſed per comparationem ad diuinam iuſtitiam cui concordant, & ad propriam gloriam quam amant. Pſalm. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam &c. vtrumque tangit Gloſ. *quoniam*, hic oſtenditur ratio exultationis Ratio autem eſt iuſta damnatio reproborum, vnde eam deſcribit Primo ergo tangit damnationem reproborum. Secundo damnationis modum, Et ſuſtulit. Tertio damnationis cauſam ſiue meritum, Quia mercatores tui. Dicit igitur, *quoniam*, quaſi di-

E cat, exultate quoniam; *Iudicabit Deus iudicium veſtrum de illa*, id eſt ſicut ipſa vos damnauit & cruciauit iniuſte: ſic Deus damnauit eam iuſte. Abdiæ, vnico. Sicut feciſti fiet tibi, &c. videtur autem intelligendum, quod beatus Ioannes in viſione audiebat quandam vocem hæc dicentem Exultate *& ſuſtulit*, hic oſtendit damnationis modum. Modus autem eſt: quia fortiter intrudentur mali in gehennam, & perdent omnem conſolationem prius habitam. Primo ergo oſtenditur modus damnationis, quantum ad intruſionem. Secundo quantum ad ſubiectionem conſolationis temporalis, Et vox citharœdorum. Ad maiorem vero intelligentiam,

& terrorem introducit exemplum ſiue ſimilitudinem, vnde Primo ponitur exemplum. Secundo exemplatum, Dicens: hoc impetu. Circa exemplum notandum, quod illud exemplum poſitum eſt ad admonitionem præſentium. Oſtendit enim per quem modum fiet in iudicio illa damnatio, de qua ſupra eodem habitum eſt. Dicit igitur, *& ſuſtulit*, ideſt eleuabit, hoc eſt eleuari in proſperitatem permiſit, & ex hoc ſecuturus eſt grauior caſus. Pſalm. Vidi impium ſuperexaltatum, &c. *Vnus*, non habens parem *Angelus*, ſcilicet Chriſtus, qui eſt angelus magni conſilii Iſaiæ 9. *Fortis*, cui non poterit reſiſti, cum eleuatos damnabit, qui. & dæmones iam ſua paſſione deuicit. Iob. 9. Si fortitudo quæritur robuſtiſſimus eſt, *lapidem*, ideſt malos vitiis induratos, *quaſi molarem*, à mola quæ voluitur & grana conterit, & per hoc ſeipſum conſumit, ſic mali per mundana voluuntur. Pſalm. In circuitu impii ambulant. Conterunt etiam bonos perſequendo, & in hoc conſumunt animas ſuas, *Magnum*, propter magnitudinem vitiorum & obſtinationis in eis, & ſic tangitur proſperitas temporalis, & obſtinatio mentalis, deinde oſtenditur retributio finalis, cum ſubditur, *& miſit*, id eſt mittet in iudicio *In mare*, id eſt in infernum profundiſſimum & pœnis amatiſſimum. Exod. 15. Currus Pharaonis & exercitum eius, &c. Sic ergo ponitur exemplum: Deinde ipſe angelus per quem Chriſtus ſignatur exponendo ſubdit exemplariter vnde ſequitur, *Dicens*, Angelus quem tunc in viſione vidit beatus Ioannes ſuſtulit lapidem & miſit in mare, & dixit Ioanni: *hoc impetu*, &c. per hunc angelum ſignatur Chriſtus ſicut expoſitum eſt, per hoc autem quod angelus dixit, ſignatur quod Chriſtus qui magiſter noſter eſt, id eſt reuelat per ſcripturam, vel per inſpirationem ſuæ eccleſiæ, cuius typum gerit Ioannes, quod mali irreuocabiliter in infernum detrudentur. Hoc impetu, id eſt ſubito & fortiter & profunde. Lapis enim cum impetu iactatus vadit vſque ad fundum. *Mittetur*, id eſt demergetur, ſcilicet in infernum, *Babylon*, &c. vt ſupra. Ieremiæ. 51. Sic ſubmergetur Babylon & non conſurget. Sic ergo oſtendit Babylon eſſe intrudendam, deinde oſtendit non eſſe liberandam ſiue reuelandam, *& vltra*, in perpetuum, *Non inuenietur*, id eſt vltra non videbitur in ſtatu mundanæ iocunditatis, quia non redibit illuc ſed æternaliter peribit. Ezechiel 26. In nihilum redigam te, & non inuenietis vltra in ſempiternum, *Et vox*, hic oſtenditur modus condemnationis, quantum ad ſubtractionem conſolationis temporalis. Eorum autem quæ ſunt hominibus vanis in conſolationem, Quædam faciunt ad eſſe, vel bene eſſe indiuidui. Quædam ad conſeruationem ſeu multiplicationem ſponſi vt eſt matrimonium de cuius euacuatione dicitur, ibi, Et vox ſponſi: Rurſus eorum quæ faciunt ad eſſe vel bene eſſe indiuidui, Quædam ſunt in iocunditatem, Quædam in vtilitatem, de quibus ibi, Et omnis artifex. Dicit igitur, *& vox citharædorum*, id eſt ſonus eorum melodiæ, qui cum cithara ſonant, *& muſicorum*, id eſt eorum qui per ſe canunt *& canentium tibia & tuba*, inſtrumenta ſunt reſonantia ad iocunditatem, *non audietur amplius in ea*, id eſt in ciuitate ſcilicet malorum. Amos. 8. Conuertam feſtiuitates veſtras in planctum, & omnia cantica veſtra in luctum, *& omnis artifex*, hic de his quæ ad vtilitatem. Primo autem tangit quod eſt artis ad operandum quantum ad motiuam. Secundo quod eſt claritatis ad cognoſcendum, quantum ad cognitiuam, Et lux. Circa primum oſten-

A dit ſubtractionem Tum artificis, *& omnis artifex*, inquantum artifex, quia ceſſabit eius actus. Tum artis, *& omnis ars non inuenietur in ea amplius*, hic eſt argumentum quod philoſophi non habent ſcientiam in inferno. Quod probabile eſt. Si enim vſus rationis quantum ad huiuſmodi tollitur per ægritudinem temporalem, vel pœnam: multo fortius per illas quæ erunt in inferno. Tum artificiati, vnde ſequitur, *& vox*, ideſt ſonitus, *molæ*, quæ eſt ad panes præparandos, & quandoque delicatiſſimos, *Non audietur in te amplius*, Conuertit autem ſermonem ad Babylonem quaſi compatiens ei, vel quaſi increpans eius culpam, propter quam meruit tantam pœnam. B *Et lux lucernæ*, Sol & Luna & huiuſmodi poſſunt intelligi. Lucerna, quia continent in ſe lucem, vel lucerna eſt illud quod dat lucem inter homines maxime apud diuites vt cerei multipliciter inuoluti & huiuſmodi. *Non lucebit tibi amplius*, ad literam; quia in tenebris erunt mali. Matth. 22. Ligatis manibus, &c. *Et vox ſponſi & ſponſæ*, id eſt vox lætitiæ nuptiarum. *Non audietur adhuc*, ideſt de cætero ſicut ſolebat, *in te*, quia nuptiæ deficient cum ſua lætitia. Baruch. 2. Auferam à vobis vocem iocunditatis & gaudii, vocem ſponſi & vocem ſponſæ. Omnia prædicta deficient imperpetuum. Tota autem pœna quæ deſcribitur in hoc capitulo, ideo beato Ioanni oſtenſa eſt, & ab eo nobis deſcripta, vt caueamus diuinam offen- C ſam, ne contingat incurrere tantam pœnam. Gregorius 9. libr. Moralium. Quid prodeſt iſta prænoſſe, ſi non contingat euadere? & ſubiungit: Tota ergo intentione cauendum eſt, vt cum vocationis tempus accepimus, bene viuendi ſtudio malorum vltricia tormenta fugiamus. *quia mercatores* hic oſtendit damnationis cauſam ſiue meritum, ſcilicet peccatum, quod oſtenditur multiplex. Primo tangitur inordinatio concupiſcibilis. Secundo inordinatio rationalis, Quia in veneficiis Tertio inordinatio iraſcibilis, Et in ea. Primum eſt auaritiæ, Secundum perfidiæ, Tertium malitiæ ſiue ſæuitiæ. Dicit igitur, *quia*, quaſi dicat, ita damnabitur, vel O Babylon, & omni conſolatione priuaberis & hoc iuſte: *Quia mercatores tui*, inhian- D tes lucris terrenis, & pro eis dantes animas ſuas *Erant principes terræ*, id eſt tales principes eligebas tibi. Ezechiel. 27. Principes tui in negotiatione tua. Iuſte iterum damnata es. *Quia in veneficiis tuis*: ideſt maleficiis, vt ſunt incantationes vel carmina quibus quidam peruerſi alios decipiunt, ſicut cum quædam maleficia fiunt quandoque hominibus vt diligant vxores ſuas, *errauerunt omnes gentes*, ideſt quædam de omnibus gentibus vel. In veneficiis tuis, id eſt in veneficiis & peruerſis perſuaſionibus Iſaiæ. 45. Vniuerſa venerunt ſuper te, propter multiplicationem maleficiorum tuorum, &c. *& in ea*, hic mutat modum loquendi, quaſi E loquens fidelibus & de terrenis, *ſanguis*, effuſus, *prophetarum*, id eſt eorum qui futura annunciabant, ſiue in Veteri ſiue in Nouo. Vel Prophetarum, id eſt prædicatorum futura præmia & ſupplicia annunciantium, *& ſanctorum*, id eſt aliorum iuſtorum, quaſi dicat. Maiorum & minorum, *Inuentus eſt*, à Diuina ſapientia vniuerſa conſiderante, & diuina iuſtitia malitias puniente. Hoc dictum eſt quantum ad occiſionem iuſtorum: quantum vero ad occiſionem malorum ſubditur, *& inuentus eſt*, in ea ſanguis, *omnium*, ſcilicet malorum, qui interfecti ſunt per nequitiam, *in terra*, id eſt in orbe terrarum, quaſi dicat. Recte damnaris; quia iuſtos occidiſti,

occidiſti, & ſimiliter malos per nequitiam. Peruerſi enim occiduot alios malos quandoque nequiter. Sed nunquid licitum eſt principibus etiam malis, occidere homines malefactores, Exod. 22. Maleficos non patieris viuere, Reſpondetur. Dicendum quod eis qui habent poteſtatem interficiendi, & puniendi malefactores, licitum eſt occidere, dum tamen hoc faciant affectu iuſtitiæ & ſecundum meritum offeolæ. Non eſt autem licitum his qui non habent auctoritatem, vel in habentibus auctoritatem, ſi illud faciunt affectu malitiæ & præter meritum culpæ. Gloſ. Si malus malum &c.

CAP. XIX.

POſt hæc audiui quaſi vocem tubarum multarum in cælo dicentium: Alleluia, Laus, & gloria, & virtus Deo noſtro eſt, quia vera & iuſta iudicia ſunt eius: qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in proſtitutione ſua, & vindicauit ſanguinem ſeruorum ſuorum de manibus eius. Et iterum dixerunt, Alleluia. Et fumus eius aſcendit in ſecula ſeculorum. Et ceciderunt ſeniores viginti-quatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum ſedentem ſuper thronum; dicentes, Amen, Alleluia. Et vox de throno exiuit, dicens. Laudem dicite Deo noſtro omnes ſancti eius, & qui timetis eum puſilli & magni. Et audiui quaſi vocem tubæ magnæ, & ſicut vocem aquarum multarum, & ſicut vocem tonitruorum magnorum dicentium, Alleluia quoniam regnauit Dominus Deus noſter omnipotens. Gaudeamus, & exultemus & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe. Et datum eſt illi, vt cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido. Byſſinum enim iuſtificationes ſunt ſanctorum. Et dixit mihi: Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. Et dicit mihi, Hæc verba Dei, vera ſunt. Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dicit mihi. Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium IESV. Deum adora Teſtimonium enim IESV, eſt ſpiritus prophetiæ. Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis & verax, & cum iuſtitia iudicat, & pugnat. Oculi autem eius ſicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit, niſi ipſe, Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & vocabatur nomen eius, Verbum Dei. Et exercitus qui ſunt in cælo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo, & mundo. Et de ore eius procedit gladius
A ex vtraque parte acutus, vt in ipſo percutiat gentes. Et ipſe reget eas in virga ferrea. Et ipſe calcat torcular vini, furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum, Rex regum, & Dominus dominantium. Et vidi vnum angelum ſtantem in Sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cæli, Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei, vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium,
B & carnes equorum, & ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum, & ſeruorum, & puſillorum, & magnorum. Et vidi beſtiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo, qui ſedebat in equo, & cum exercitu eius, Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo quibus ſeduxit eos, qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure, & cæteri occiſi ſunt
C in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius, & omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

CAP. XIX.

POſt *hæc audiui*, Præmiſſa admonitiona ad exultandum hic ſubditur ipſa exultatio Sanctorum, qui ad hoc fuerant ſupra admoniti. Exultant enim Sancti in patria de iuſtitia Dei in damnatione malorum. Nota Gloſam. Damnationem malorum. Item gaudent etiam ſancti de ſua ſaluatione, & habet hæc exultatio laudem annexam. Primo ergo po-
D nitur laus exultatoria de effectu iuſtitiæ in reproborum damnatione. Secundo de effectu miſericordiæ in eccleſiæ ſaluatione, Et audiui quaſi vocem tubæ. Circa primum, quia ex damnatione, malorum, & ex præmiſſa exultatione ſanctorum, dabent fideles fieri in via cauti & etiam feruentes ad laudem & honorificationem diuinam: ideo poſt axultationem ſanctorum adiungitur admonitio ad fideles, vnde Primo oſtenditur laus ſanctorum Diuinam iuſtitiam extollentium in patria. Secundo ſubditur admonitio ad fideles peregrinantes in via Et vox da throno. Circa primum Primo oſtenditur laus minorum. Secundo laus maiorum, Et ceci-
E derunt. Vnde ibi Gloſa, Non minores ſancti, &c. In prima tandem parte, Primo ponitur laus exhibita à ſanctis. Secundo materia ſiue cauſa laudis, Quia vera. Dicit igitur, *poſt hac*, ſcilicet poſt præmiſſa, ſcilicet poſt intellectam malorum damnationem, & poſt præmiſſam admoonitionem, *audiui vocem magnam*, ſcilicet vocem laudis, ſicut poſt ſubdit, Dicit autem Magnam, id eſt procedentam ex magno affectu, vel quia de magna re ſcilicet de diuina iuſtitia malos damnante, *quaſi vocem tubarum multarum*, per hoc ſignatur ſecundum Gloſ. quod prædicatores, qui tubæ in via fuerunt conuocantea ad bellum contra vitia, & etiam ad feſta perpetua

laudant Deum in patria, *in cælo*, id eſt in eccleſia A
triumphante, vbi maxime Deus laudatur. Pſalm.
Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula
ſæculorum laudabunt te, vnde ſequitur, *dicentium*,
alleluia, id eſt laus humanis verbis inexplicabilis,
ſit vel eſt Deo, & refertur hoc ad eſſentiam, quæ
eſt vna, ſcilicet ad ipſam ſacratiſſimam deitatem.
Tobiæ 13. Et per vicos eius alleluia cantabitur.
Beda dicit quod Alleluia eſt verbum Græcum, &
eſt idem quod laus. Secundum autem Hieronymum
Alleluia interpretatur Laudate Dominum, vel lau-
datio Domini. Sed ſi quæratur, ſi alleluia idem eſt
quod laus, vel laudatio Domini, ad quid poſt ſub-
ditur laus? Item quare non ponitur aliquod voca- B
bulum, ſignificans laudem Dei in lingua Hebræa?
Reſpondetur. Ad primum dicendum quod licet Al-
leluia, idem ſit quod laus vel laudatio Domini, ta-
men ſupra laudem importat ineffabilitatem ipſius
laudis ſicut vult Gloſa. quod non importatur nudo
nomine laudis. Item per hoc quod laus Dei tangitur
ſub nominibus diuerſarum linguarum magis oſten-
ditur quantum ſit Deus honorificandus. Ad aliud
poteſt dici, quod hoc ideo eſt, vt deſignetur quod
duplex lingua ſcilicet Græca & Latina laudat Deum
Hebræa tacente, *laus*, hæc referri poſſunt ad per-
ſonas quæ ſunt plures. Laus, ratione bonitatis,
quæ attribuitur Spiritui ſancto. *Gloria*, ratione Sa-
pientiæ, quæ attribuitur Filio. *Virtus*, id eſt hono- C
ratione potentiæ, quæ attribuitur Patri. *Deo noſtro eſt*.
id eſt ei cantari debet, & benedicunt Deo noſtro:
quia Deum totum habent ſicut volunt ſancti, vnde
beatus Bernardus in ſuis Meditationibus. Homo
cum Deo beatus erit, in cuius conſcientia peccatum
inuentum non fuerit, videbit ad voluntatem, habe-
bit ad voluntatem, fruetur ad iocunditatem, vel
Laus, pro euacuatione temporalis conſolationis,
Gloria, pro priuatione diuinæ viſionis. Virtus, id
eſt honor virtutis, pro inflictione gehennalis affli-
ctionis, quam infert Deus impiis virtuoſe, ſine reſi-
ſtentia. Hic enim redditur præconium Deo pro im-
piorum damnatione, quæ erit quantum ad tria præ-
miſſa, *quia vera*, hic oſtenditur cauſa ſiue materia D
laudis. Laudis autem materia, eſt iuſta damnatio im-
piorum. Hanc autem damnationem Primo, oſten-
dit in generali, Quia quaſi dicat, Ideo laus ei debe-
tur, Quia vera, reddendo promiſſa iuſtis. Et iuſta,
reddendo pœnam iniuſtis, *iudicia eius*, vel vtrun-
que poteſt intelligi reſpectu malorum, Vera, id eſt
non declinantia ad falſitatem iudicii, quia non dam-
nas ſupra culpam. Et iuſta quia non damnas niſi
propter culpam. Supra 16. Vera & iuſta iudicia tua.
Secundo in ſpeciali, *qui iudicauit*, Primo deſcribit
damnationem impiorum, ſecundum quod eſt iuſte
à Deo inflicta, Secundo, ſecundum quod in ſe æter-
na, Et fumus eius. Circa primum autem: Primo deſ-
cribit ipſam reproborum damnationem. Secundo,
ſubdit laudis ſanctorum ingeminationem, Et ite- E
rum. Damnationem autem iuſte inflictam, oſten-
dit Primo ratione ſpiritualis inflictionis: quia ſcili-
cet peruerſi alios peruartunt. Secundo ratione cor-
poralis perſequutionis: quia ſanctos afflixerunt. Et
vindicauit. Dicit igitur, *qui iudicauit*, id eſt iudi-
cium condemnationis fecit, *de meretrice*, id eſt de
multitudine peruerſorum, quæ fecit alios ſecum ſpi-
ritualiter meretricari, faciendo eos ſuis erroribus
& peccatis delectabiliter adhærere, id eſt per hæc à
Deo recedere, *magna*, propter magnitudinem ſce-
lerum, quare autem dixit de Meretrice, oſtendit cum
ſubdit, *qua corrupit*, documento & exemplo, *terram*,
id eſt homines terrenos, *In proſtitutione ſua*, id eſt in

A peccatis ſuis, in quibus ſe proſtituit ſpiritualiter dia-
bolo, ad quæ peccata homines trahit. Ieremiæ. 51.
Ecce ego ad te mons peſtifer, qui corrumpis, &c.
& vindicauit ſanguinem ſeruorum ſuorum, requirens
eum. *De manibus eius*, ſupra. 16. Sanguinem ſancto-
rum & prophetarum. Deinde oſtenditur ingemina-
tio laudis in ſanctis, & per hoc ſicut dicit Gloſa. in-
telligitur, quod laus eſt æterna, vnde ſequitur, *&
iterum dixerunt*: *alleluia*, id eſt laus ſit Deo. In ſe-
cula ſeculorum laudabunt te. *& fumus*, quaſi dicat,
ita Deus vindicauit. Iudicium ante non fuit inefficax
ſed inflixit pœnam interminabilem, & hoc eſt, Et
fumus, id eſt obſcuritas localis & etiam ſpiritualis,
B *Aſcendet*, id eſt indurando, hoc eſt procedet du-
rando, *In ſecula ſeculorum*, id eſt ſemper, Iſaiæ. 34.
Aſcendet fumus eius à generatione in generatio-
nem. Gloſ. ſic exponit. Fumus, id eſt lachrymoſus
luctus, ex quo videtur haberi argumentum, quod
in inferno ſit fletus corporalis, *& ceciderunt*, Poſita
laude minorum: hic oſtenditur laus maiorum. Licet
enim prædicatores de quibus ſupra habitum eſt in-
ter membra eccleſię maiora computentur, tamen
minores ſunt ſecundum dignitatem quàm paſtores,
de quibus hic agitur: quia ad paſtores ſimiliter per-
tinet prædicare. Additur etiam hic ſimul de ipſis
prædicatoribus, Tria autem hic oſtenduntur, de
paſtoribus ſimul & prædicatoribus. Primo, reue-
C rentia humiliationis. Secundo, de vero cultu ado-
rationis, Et adorauerunt. Tertio præconium ma-
gnificationis. Dicentes: Quoniam. Dicit igitur,
& ceciderunt, quia illi qui fuerunt minores, ſecun-
dum dignitatem laudant Deum in patria, & non ſo-
lum illi, ſed etiam maiores. Gloſ. Non minores &c.
vnde dicit Et ceciderunt, caſu humiliationis bonæ,
reſilientes à diuina magnitudine in propriam par-
uitatem, *viginti quatuor ſeniores*, id eſt patres Noui
& Veteris teſtamenti, qui fuerunt rectores, hoc
expoſitum eſt ſupra 4. Et ſuper thronos vigintiqua-
tuor ſeniores &c. addit autem de prædicatoribus. *Et
quatuor animalia*, id eſt omnes prædicatores, quo-
rum eſt prędicare per quatuor orbis partes, quorum
etiam doctrina, ſuper quatuor Euangelia fundari
D debet, ſupra 5. Quatuor animalia & vigintiquatuor
ſeniores ceciderunt coram agno &c. Poſſunt etiam
hæc quatuor animalia, intelligi illi iidem quos ante
nomine tubarum deſignauit, quia ipſi prędicatores
cum laudant Deum in via vel in patria, humiliant ſe
dantes reuerentiam Deo: vel illud quod dictum eſt,
Quaſi vocem tubarum multarum, poſſet intelligi de
ſanctis in patria communiter, quorum vox dicitur
magna quaſi tubarum multarum: quia laus patriæ
eſt aperta authentica & ſolennis. Quod autem hic
dicitur, intelligitur de maioribus ſanctis, ſpecialiter
quorum quidam fuerunt paſtores per officium præ-
laturæ, alii prædicatores per officium doctrinæ,
& adorauerunt, adoratione latriæ, *Deum ſedentem*,
E id eſt quieſcentem & regnantem, *ſuper thronum*,
id eſt ſuper eccleſiam triumphantem quæ nunc erit
plane ſedes Dei, vel ſedentem nunc, Super thro-
num, ſuper eccleſiam militantem, quæ eſt ſedes
Dei, Supra 4. Et ſupra ſedem ſedens, *dicentes amen*,
id eſt verum eſt, quod Deus eſt laudandus, & ſic con-
firmat laudem ab aliis exhibitam, dum ipſi per ſe lau-
dant vnde ſequitur: *alleluia*, id eſt laus ſit Deo. Et ita
duplex oſtenditur modus laudis. Vnus eſt in confir-
matione laudis exhibitæ. Alius in exhibitione laudis
per ſe. Sed quare magis in laude ſeniorum exprimitur
caſus & adoratio quam in laude aliorum? Reſpond.
Secundum quod per vocem tubarum ſupra intelligi-
tur laus minorum ſanctorum, qui nec paſtores nec
prædicatores

prædicatores fuerunt, ſicut ſecundo modo expoſitum eſt, dicendum quod hoc fit, ad oſtendendum, quod aliqui quanto maiores ſunt in dignitate, tanto humiliores eſſe debēt, quod ſignatur per illum caſum. Eccleſ. 3. Quanto magnus es &c. Tanto etiam deuotiores, quod ſignatur per adorationem, ſed quantum ad multos caput verſum eſt in caudam, *& vox*, deſcripta laude quæ Deo datur à ſanctis in patria, hic ponitur admonitio ad peregrinantes in via. Et vox, id eſt admonitio, *exiuit*, id eſt exiit, ſcilicet ad audientiam hominum, *de throno*, id eſt de eis in quibus Deus ſedet, ſcilicet de his qui ſunt aliorum paſtores & prædicatores, talium eſt enim alios mouere ad laudem & obſequiom Dei, *dicens: laudem dicite*, ſcilicet verbo & animo & opere. Gloſ. Laudem dicere eſt bene operari, *Deo noſtro*. Deo, qui creauit, Noſtro, qui redemit, vel Deo, per diuinitatis maieſtatem, ex parte ſui, Noſtro, per obedientiæ humilitatem vel intimam caritatem ex parte noſtri. Eccleſiaſtici 43. Exaltate eum quantum poteſtis, maior eſt enim omni laude. Qui autem laudare debeant oſtendit dicens, *omnes*, ſerui vel *ſancti eius*, quia Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Eccleſiaſt. 15. hoc dicitur quantum ad ſtatum rectum, ſcilicet in recte viuendo. Propter hoc enim dicuntur ſancti vel ſerui Dei. Quantum vero ad ſtatus regulatiuum ſubditur, *& qui timetis Deum*, timore caſto, qui vitam regulat, *puſilli*, id eſt parui, hoc eſt minores in meritis, qui ſcilicet non poteſtis penetrare diuina myſteria, nec implere perfectionis conſilia, *& magni*, id eſt maiores in meritis. Omnes enim debent magnificare Deum, ſupra decimo quinto. Quis non timebit te Domine & magnificabit nomen tuum? Sed ex hoc videtur, quod illi qui timent Deum, non ſunt ſerui vel ſancti Dei; quia copula ponit differentiam. Reſpond. videtur dicendum quod idem ſunt ſerui ſiue ſancti, & timentes Deum, nec ponitur copula ad notandum differentiam bonorum ſpiritoalium, quæ ſunt in perſonis. In iuſtis enim eſt ſtatus ſiue actus rectus, & ratione huius dicuntur ſerui ſiue ſancti. Item regulatiuum, ſiue directiuum & conſeruatiuum ſtatus ſiue actus, ſcilicet timor Dei ideo ſequitur, Et qui timetis Deum, *& audiui*, oſtenſa exultatione & laude ſanctorum de impiorum damnatione hic oſtenditur eorum laus exultatoria, pro Eccleſię ſiue pro ſua ſaluatione. Vnde hæc quæ hic dicuntur videntur accipienda pro ſtatu poſt iudicium ex hac autem exaltatione & laude, iuſti adhuc viantes debent excitari ad bonum. Primo oſtenditur laus ſanctorum in patria. Secundo ſubditur exultatio peregrinantium in via, Et dixit mihi, Sancti enim non ſolum laudant Deum ſed etiam verbo vel ipſo actu laudandi ſe inuicem hortantur ad laudem. Vndecirca primum. Primo ponitur ipſa laus ſanctorum. Secundo mutua hortatio ad laudandum. Gaudeamus. Laudem autem ſanctotum deſcribit multipliciter. Primo enim oſtendit laudem maiorum, ſecundo minorum, Et ſicut vocem aqoarum. Tertio oſtendit conſequentem effectum, Et ſicut vocem tonitrui. Quarto, laudis materiam, dicentium alleluia. Quinto, laudis cauſam ſiue motiuum. Quoniam regnauit. Dicit igitur, *& audiui quaſi vocem tubæ magnæ*, id eſt vocem laudis eorum qui fuerunt quaſi vox magnæ tubæ prædicando. Iſa. 58. Quaſi tuba, &c. & dicatur in ſignum ad notandum vnitatem quam habuerunt in via, & habent in pa-

A tria, *& ſicut vocem aquarum multarum*, id eſt vocem populorum multorum, hoc dicitur quantum ad minores, qui non habuerunt officium dignitatis in Eccleſia, tales autem ſunt multi & ſignantur per aquas multas propter abundantiam & multitudinem. Matth. 8. Multi venient ab Oriente & Occidente, &c. *& ſicut vocem tonitrui magni*, hoc dicitur quia exultatio & laus ſanctorum, terrebit impios, ſicut dicit Gloſ. *dicentium Alleluia*, id eſt laus inexplicabilis ſit Deo, & ſubditur materia ſiue motiuum laudis, *quoniam*, quaſi dicat. Laus vera ſit Deo, *quoniam regnauit*, id eſt iam regnum plenæ dominationis ſibi accepit. Ante enim iudicium impii regnabant impediendo Dei B cultum, & perſequendo eius cultores quod poſt non erit, *Dominus*, per dominationis præſidentiam, *Deus*, per incommutabilem naturam. Sed quia dedit ſanctis ſeipſum, vel quia ſubdunt ſe Deo per obedientiam, ſubditur: *noſter omnipotens*, per infinitam potentiam. Sed quomodo hoc dicit, nonne etiam & modo plenè & vbique dominatur & regnat? 1. Paralipo. vltimo. Tuum Domine regnum & tu es ſuper omnes principes, &c. Reſpond. Dupliciter dicitur Deus regnare. Vno modo per poteſtatem; quia ſcilicet omnia ſubiacent eius poteſtati, & de omnibus facere poterit quicquid voluerit, quamuis in quibuſdam non exerceat actum poteſtatis; ſicut enim malos C permittit perſequi eius cultum & ipſos cultores & ſic Dominus regnat ante iudicium, dominatur enim per poteſtatem omnibus rebus vniuerſaliter, licet quantum ad quædam non exerceat plene actum poteſtatis. Alio modo per poteſtatem ſimul & plenum actum poteſtatis in cohibendo omnino nequitiam impiorum, & manifeſtando apertius dominium vniuerſale actualiter, & ſic regnabit poſt iudicium; quia non ſolum regnabit per poteſtatem, ſed etiam per actum plenum poteſtatis; quia non permittet amplius prauos regnare, & ſic loquitur hic non primo modo, & hoc innuit Gloſ. *Gaudeamus*, hic ponitur mutua cohortatio ſanctorum ad laudem, & Primo tangitur cohortatio ad lau- D dem. Secundo ſubditur ratio laudis, Quia nuptiæ. Dicit igitur, *gaudeamus*, in mente propter dotes animæ, *& exultemus*, corpore propter gloriam corporis. Iſaiæ quinquageſimo quinto. In terra ſua duplicia poſſidebit, *& demus ei gloriam*, id eſt glorioſam laudem; ſcilicet ore aſcribendo tantam gloriam bonitati ſuæ. Pſalm. Saluum me fecit quoniam voluit me, *quia nuptiæ*, hic ponitur materia ſiue ratio laudis quæ eſt conſummata coniunctio Chriſti & Eccleſiæ per gloriam. Primo ergo tangitur ipſa coniunctio. Secundo, præcedens præparatio, Et vxor. Tertio præparationis origo, Et datum eſt. Dicit igitur, *quia nuptiæ agni venerunt*, id eſt quia Eccleſia iuncta eſt per gloriam Chriſto, prius pro ea innocenter paſ- E ſo. Matrimonium enim eſt inter Chriſtum & Eccleſiam per vnionem amoris. Ioannis 3. Qui habet ſponſam ſponſus eſt. Nondum tamen eſt ſponſa plene traducta in amplexus ſponſi, hoc autem in gloria plene fiet, & de hoc agitur hic, harum nuptiarum ſponſalia fuerunt contracta, in Incarnatione. Solemnitas vero fuit celebrata in Reſurrectione. Traductio vero in thalamum ſiue in thorum fit modo particulariter in retributione, ſed vniuerſaliter fiet in extrema conſummatione, de huiuſmodi nuptiis. Matt. vigeſimo ſecūdo. Simile eſt regnū cælorū homini regi qui fecit

nuptias filio ſuo. Sed heu hodie aliæ nuptiæ fiunt quia ſpiritus contrahit cum terra, cum homines terrenis adhærent, vnde recte dicuntur homines Viri diuitiarum. Pſal. Et nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus ſuis: tales autem nuptiæ vertentur in luctum. 2. Machab. 9. Conuerſæ ſunt nuptiæ in luctum; quia vero Eccleſia ſe idoneam ad coniunctionem præmiſſam fecit, ideo ſubditur, *& vxor*, quaſi dicat, ita Eccleſia coniuncta eſt Chriſto, & hoc eſt conueniens, *quia vxor eius*, id eſt Eccleſia vxor Agni, *præparauit ſe*, in ſtatu viæ per ſanctitatem & merita ad illam coniunctionem obtinendam, in hoc autem notatur libertas arbitrij, quæ eſt neceſſaria in effectu. Anima enim quæ non ſe præparat non recipitur ab agno. Matth. 25. Et quæ præparatæ erant intrauerunt, &c. quia nec liberum arbitrium per ſe ſufficit, ſed neceſſe eſt gratiam dari, ideo ſequitur, *& datum eſt*. Primo autem ponit myſterium. Secundo myſterii intellectum, Byſſinum enim. Dicit igitur, *& datum eſt illi*, in via à Deo, ad hoc vt ſe poſſet præparare, *Byſſinum*, id eſt veſtimentum de Byſſo. Byſſus eſt linum quoddam, quod inuenitur in Ægypto de quo fit veſtis candidiſſima. Vnde ſignat vitam ſanctam & rectam quæ ſicut veſtis decenter ornat iuſtos, *ſplendens*, quod apud alios per fulgorē famæ, *& candidum*, in ſe per puritatē conſcientiæ datum eſt inquam ad hoc, *vt cooperiat ſe*, ſ. ad decorem vt placeat ſpōſo, & ad protectionem vt non lædatur intro, quod æſtuat per tētationes. Prouer. vlt. Byſſus & purpura indumentum eius. Multi libri habent: Datum eſt illi, vt ſe cooperiat byſſino ſplendenti & candido, vtraq; litera in idē redit & vtramq; innuit Gloſ. deinde ſubdit myſterii intellectum, quaſi dicat, vere byſſinum eſt in animę ornatum & præparationem, *byſſinum enim iuſtificationes ſunt ſanctorum*, byſſinum eſt, per ſignificationem virtutes & merita quibus ſancti, ideſt iuſti iuſtificantur, id eſt, magis & magis fiūt iuſti. Cum autem eſſet planius ſi diceretur: Byſſinum eſt iuſtificationes ſanctorum, tamen dicit ſunt, in plurali, quia in pluribus quandoque accipitur numerus verbi à ſuppoſito, quandoq; ab appoſito tamen idem eſt ſenſus. Poſſet tamen litera ſic ordinari, Iuſtificationes ſanctorū ſunt byſſinum, ideſt, ſignatur per veſtem byſſinam. Nota quod byſſos primo habet colorem terrenum, & poſt per multas tranſitiones ducitur ad cādorem, & fit inde byſſinum, id eſt veſtis byſſina candidiſſima. Sic cum in Eccleſia primo eſſet macula & obſcuritas ex peccato originali. Epheſ. 2. Eramus natura filiį iræ poſt per multas Dominus exercitationes, facit eam pulcherrimam & candidam dans ei virtutem & merita. Et hoc eſt byſſinum. Item ſicut veſtis byſſina ornat corpus ſic virtutes & merita ſpiritum. Iſa. 61. Et indumento iuſtitiæ circundedit me, *& dixit mihi*, hic ſubditur excitatio peregrinantium in via vt ſtudeant pertingere ad ſtatum laudis æternæ, & ad nuptias præmiſſas. Ponitur autem triplex ratio alliciens ad vitæ ſanctitatem, vt per hoc perueniatur ad æternitatem. Prima ratio eſt ex parte concupiſcibilis, ſcil. refectio æternæ ſuauitatis. Secunda eſt ex parte rationalis, ſcil. certitudo ſalutiferæ veritatis, Et dixit mihi: hæc verba. Tertia, ex parte iraſcibilis, ſcilicet ſublimitas humanæ dignitatis, Et cecidi. Dicit igitur. Et dixit mihi, quaſi dicat, ita mihi reuelata eſt per Angelum laus & exultatio ſanctorum in gloria, & ſimiliter coniunctio Chriſti & Eccleſiæ. Et vt habeatur deſi-

A derium & ſtudium pertingendi ad hoc, *dixit mihi*, Angelus qui præmiſſa reuelauit, *ſcribe*, in libro mentali, & etiam in libro materiali aliis in documentum excitatiuum. Abacuc. 2. Scribe viſum & explana, &c. Quid autem ſcribendum ſit ſubiungitur, *beati qui ad cœnam vocati ſunt*, à Deo, id eſt quos Deus præordinauit ad hæc. Et recte hic nominatur Agnus; quia pro illa coniunctione conſummanda in gloria immolatus eſt. Lucæ 14. Beatus qui manducabit in regno Dei. Et nota quod non dicit Prandium ſed Cœnam; quia prandium fuit ante cœnam, cœna vero fuit poſt prandium: poſt cœnam vero non reſtat alia refectio, & ideo æterna refectio, quæ non finietur nec alia

B ei ſuccedere recte cœna vocatur. Prandium ergo gratiæ eſt in via, ſed cœna gloriæ datur in patria, & vere qui ibi erunt, beati erunt. Tum propter plenitudinem totius dulcedinis, Tum propter ſecuritatem inamiſſibilitatis. Gregorius ſuper hunc locum. Ad æternum conuiuium quiſquis ſemel intrauerit, vlterius non exibit. Sed obiicitur. Non enim videtur magnum vocari, quia multi vocantur qui non perueniunt. Matth. 20. Multi ſunt vocati, pauci vero electi. Reſp. Eſt multiplex vocatio, ſcilicet Prædeſtinationis, Inſpirationis, & Prædicationis, hîc autē loquitur de vocatione prædeſtinationis aliæ enim vocationes quandoque non habent plenum effectum, *& dixit mihi*, & ſi non pro me, tamen pro aliorum

C excitatione, propter quos hæc ſcribenda erant, *hæc vera*, ſcilicet præmiſſa de exultatione ſanctorum & nuptiis gloriæ tibi oſtenſa, *vera ſunt*, & ideo credenda ſunt, & per ea fideles excitari debēt ad profectum meriti, vt obtineant tantum præmium. Infra vlt. Hæc verba fideliſſima ſunt & vera & ſic patet ſecunda ratio allectiua. Deinde ponitur tertia, Sublimitas humanæ dignitatis: quia tota natura humana nobilitata eſt per hoc quod Chriſtus naturam humanam vere & perfecte aſſumpſit inſeparabiliter, niſi ſe iuſtificet per peccatum, vnde Angelus non permiſit ſe à Ioanne adorari, ſed docuit eum vt Deum adoraret. Pri-

D mo ergo beatus Ioannes oſtendit ſuam humiliationem. Secundo Angelicam prohibitionem, Et dixit mihi. Tertio conſequentem informationem, Deum adora. Dicit igitur, *& cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum*, ſcilicet adoratione duliæ ad referendum gratias, & ad dandum ei reuerentiam, quia maiorem eum me intellexi. Sed quid eſt quod dicit Ante pedes eius, cum Angelus ſit incorporeus? Reſp. Dicendum quod videbat B. Ioannes viſione imaginaria; quia ſub quibuſdam figuris videbat, vnde Angelum videbat ſub ſpecie hominis, ſicut ſupra primo legitur quod vidit Angelum veſtitum podere & præcinctum, &c. An-

E gelus autem ille de quo ſupra 1. legitur, gerebat perſonam Chriſti, & hæc habentur ex Gloſ. ibi. Dicitur ergo pedes habuiſſe Angelus, non ſecundum naturam propriam; ſed ſecundum ſpeciem in qua vidit eum B. Ioannes, *& dixit*, hic Primo ponit ipſam prohibitionem. Secundo ſubiungit rationem, Conſeruus. Dicit igitur: *& dixit mihi: vide ne feceris*, caue ne hoc facias. Sed quare prohibet ſe à Ioanne adorari cum Ioſue pronus adorauerit Angelum nec ipſe hoc prohibuerit? Ioſue 5. Similiter & Abraham. Geneſ. 28. Reſpond. ſecundum Beatum Gregorium & ſecundum Gloſ. quod hoc fuit propter reuerentiam humanæ naturæ, quæ in Chriſto ſupra ipſos Angelos eſt exaltata. In Veteri autem teſtamento nondum

dum facta erat incarnatio, *conſeruus*, hic ponit prohibitionis rationes, quaſi dicat, non me adores; quia Conſeruus *tuus ſum & fratrum tuorum*. Conſerui dicuntur illi, qui ſunt ſub vno Domino. Quaſi dicat, ego & tu & fratres tui ſpirituales, ſcilicet iuſti tanquam conſerui, vnum Dominum habemus; & ideo nolo à te adorari; ſed tecum vnum Dominum adorare, hoc dicit Angelus conſiderando naturam humanam ſupra ſe exaltatam & ideo ſe conſeruum iuſtorum, quaſi iam non ſuperiorem dicit, & ideo non eſt adorandus: quoniam autem eſt frater natura, & frater gratia: de qua fraternitate loquatur, oſtendit, ſcilicet gratiæ. Vnde dicit, *habentium teſtimonium Ieſu*, quantum ad diuinitatem & humanitatem verbo & facto. Et dicit habentium; quia ſemper debent ad hoc eſſe prompti. Iſa. 43. Verè vos teſtes mei dicit Dominus. Deinde informat quæ debeat adorare. Primo autem ponit informationem. Secundo exequendi rationem, Teſtimonium enim. Dicit igitur, *Deum adora*, non me. Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis. Ipſe enim eſt verè adorandus; quia ipſe Chriſtus licet homo ſit, tamen eſt verus Deus, ſicut prophetæ teſtificantur vnde dicit, *enim*, id eſt, quia, *ſpiritus propheſia*, id eſt, quicquid dixerunt prophetæ per Spiritum ſanctum de Chriſto, quantum ad eius ineffabilem maieſtatem, *teſtimonium eſt Ieſu*, id eſt teſtimonium perhibent ipſi Chriſto ſaluatori hominum quod ipſe Deus verus, & ideo digne adorandus. Vnde Iſaiæ 53. Generationem eius quis enarrabit? Item Iſa. 45. Vere tu es Deus abſconditus. Item Pſal. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, &c. Item, dixit Dominus Domino meo, &c. *& vidi cælum*. Poſtquam egit de damnatione Babylonis, id eſt Eccleſiæ malignantium, hic agit de damnatione beſtiæ, & Pſeudoprophetarum, id eſt Antichriſti & Pſeudoapoſtolorum. Sic autem procedit. Primo ponit quoddam præambulum ad viſionem. Secundo ipſam viſionem. Et ecce equus albus. Præambulum fuit, quia vidit cælum apertum, & cælo aperto viſo, vidit illa quæ ſequuntur. Viſio verò eſt principaliter de damnatione Antichriſti & ſuorum complicum. Damnabit autem eos ipſe Chriſtus, quem blaſphemauerunt & cuius cultum impedierunt; & hoc poterit; quia magnus & potens & ſapiens eſt, cuius etiam bonitas magna eſt, quam ignorauerunt, & ex hoc rei ſunt. Primo ergo deſcribit ipſum Chriſtum. Secundo oſtendit culpam ſiue impietatem Antichriſti & ſuorum, Et vidi beſtiam. Tertio pœnam ſiue damnationem ipſorum, Et apprehenſa eſt. Quoniam autem Chriſtus talis ac tantus eſt ideo omnino ei adhærendum eſt Vnde circa primum. Primo deſcribit excellentiam Chriſti. Secundo ſubdit admonitionem ad adhærendum ſibi, Et vidi vnum Angelum. Ipſum autem Chriſtum deſcribit tripliciter, Primo quantum ad admirandam bonitatem. Secundo quantum ad ſapientiæ ſiue notitiæ claritatem. Oculi eius. Tertio quantum ad eminentem poteſtatem, Et in capite. Bonitatem autem eius deſcribit dupliciter. Primo ex parte naturæ humanæ. Secundo ex parte Diuinæ, Et qui ſedebat. Dicit igitur, *& vidi*, quaſi dicat, ita intellexi per reuelationem, damnationem Babylonis, id eſt multitudinis peruerſorum communiter. Intellexi etiam dānationem Antichriſt. & ſuorum ſpecialiter & etiam per quę ſint condemnandi, & hoc eſt quod dicit, Et vidi, in viſione, *cælum*, id eſt ſecretum Diuinorum

A myſteriorum. Cælum enim dicitur à cælando. *apertum*, id eſt reuelatum, ſcilicet per Chriſtum prædicantem, patientem reſurgentem, aſcendentem, hoc autem cælum ante Chriſti aduentum fuit clauſum; quia adhuc nō ſic erat veritas reuelata. per hoc autem quod aperto cælo viſo, vidit Ioannes ea quæ ſequuntur, ſignatur quòd per reuelationem mentis factam in tempore Veteris Teſtamenti per Chriſtum, cognoſcatur abundantius ipſe Chriſtus, & quæ ad ipſum pertinent, & ſimiliter damnatio malorum. Prou. 27. Aperta ſunt prata, *& ecce*, apparuit mihi in viſione, *equus albus*, id eſt caro Chriſti quæ dicitur equus; quia ei inſidebat diuinitas Chriſti ad expugnandum dia-

B bolum. Prou. 21. Equus paratur ad diem belli. Dicitur Equus albus propter immunitatem peccati. 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit, &c. Cant. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus & totus deſiderabilis, *& qui ſedebat*, deſcripta bonitate Chriſti ſecundum humanam naturam, ſcil. quantum ad finis vtilitatem, vnde dicitur Equus, & quantum ad excellentem ſinceritatem, & ſic dicitur Albus: hic oſtendit eam ſecundum Diuinam naturam, Eius autem bonitatem ſecundum Diuinam naturam oſtendit multipliciter. Primo quātum ad completionem promiſſorum. Secundo quantum ad veritatem ſiue rectitudinem documentorum, Et verax. Tertio quantum ad puni-

C tionem malorum, Et cum iuſtitia. Quarto, quantū ad protectionem bonorum, Et pugnat. Dicit igitur, *& qui ſedebat*, ſcil. filius Dei iuſtus, ſiue eius diuinitas, *ſuper eum*, ſcil. equum, id eſt ſuper carnem aſſumptam, per hoc quod dicitur. Sedebat ſignatur quod Chriſtus ſecundum Diuinitatem inſidebat humanitati, quaſi equo ad vincendum diabolum. Item notatur humiliatio filii humiliantis; quia exinaniuit ſemetipſum, &c. Philip. 2. Sup. 6. Ecce equus albus, *Vocabatur fidelis*. Audiuit in viſione Chriſtum vocari vel debere vocari fidelem, per hoc ſignatur quod Chriſtus eſt fidelis in promiſſionis impletione, vt patet in redemptione generis humani. Pſalm. Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis, &c. *& verax*, in ſua eruditione;

D quia nihil docet niſi verum, nec fallere poteſt, & ideo ei credendum, cum dicitur Rom. 3. Eſt autem Deus verax, &c. *& cum iuſtitia iudicat*, ſcilicet in puniendo malos ſicut in ſubmerſione Ægyptiorum. Exod. 14. & 15. & ſimiliter in aliis flagellis, ſiue ſint corporalia ſiue ſpiritualia. Pſalm. Iuſtus Dominus & iuſtitias dilexit, &c. poteſt etiam intelligi de iudicio quod retribuet bonis & malis in futuro, ſupra 16. Vera & iuſta iudicia tua, *& pugnat*, ſcilicet pro ſuis contra malos dando ſuis conſtantiam & ſapientiam, vt patet in Martyribus & in aliis. Pugnat, ſcil. in ſuis & per ſuos contra diabolum & vitia, dum dat eis virtutem pugnandi & vincendi. Exod. 15. Dominus quaſi vir pugnator, &c. *oculi autem eius*, hic deſcribit Chri-

E ſtum quantum ad ſapientiæ ſiue notitiæ claritatem: quia clare omnia videt, & hoc eſt, Oculi autem eius, id eſt eius plena ſapientia, qua tanquam oculis videt omnia, & dicit in plurali, ad ſignificandum ſapientiæ perfectionem, quia plenius & melius duobus oculis quàm vno videmus, *tanquam flamma ignis*, quaſi dicat: Eius ſapientia clara & plena eſt in cognoſcēdo ad modum ignis habentis flammam plenam & claram. Hebr. 4. Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, vel Oculi eius, id eſt dona Spiritus ſancti, quæ ipſe dat, quæ recte dicuntur Oculi, quia faciunt hominē oculatū & be-

ne videntem quæ ſunt ſalutis, ſunt *tanquam flamma ignis*, qui annum illuminant & inflammant, & ſi quid ſit rubiginis cremant, ſupra 1. Oculi eius tanquam flamma ignis. Morum oculi eius ſunt prælati; quia debent videre ad opus corporis Chriſti, ſcilicet Eccleſiæ, & ſi boni ſunt tanquam flamma ignis ſunt, vt luceant ad illuminandum, & ardeant ad inflammandum alios. Ioan. 5. Ille erat lucerna ardens & lucens, *& in capite*, hic deſcribit Chriſtum quantum ad eminentem poteſtatem; quia magna valde eſt eius poteſtas. Chriſti autem poteſtatem oſtendit multipliciter. Primo quantum ad honorificum triumphum. Secundo, quantum ad nominis faſtigium & vocabatur nomen eius. Tertio, quantum ad ſubiectum exercitum, Et exercitus. Quarto, quãtum ad virtuoſum verbum, Et de ore. Quinto quantum ad poteſtatiuum actum, Et reget. Sexto, quãtum ad vniuerſale dominium, Et habet in veſtimẽto. Circa primum. Primo, oſtendit Chriſti triumphum. Secundo, triumphandi modum, Et veſtitus. Circa triũphum. Primo oſtendit in Chriſto dignitatem triumphalem. Secundo oſtendit dignitatem eſſe inexplicabilem, Habens. Dicit igitur, *& in capite eius*, id eſt in diuinitate eius, quæ eſt caput humanitatis in Chriſto, erant vel ſunt, *diademata multa*, id eſt multæ victoriæ, diadema enim idem eſt quod corona, quæ ſolet eſſe in victoribus ſignum victoriæ. Ipſe autem Chriſtus virtute diuinitatis triũphauit de diabolo, de Iudæis de vitiis, maxime in paſſione, ſuos etiam electos triumphare facit, quorum victoria ipſius Chriſti eſt; quia ab ipſo eſt: vnde recte dicitur in plurali, multa diademata, propter multas victorias eius per ſe & per ſuos, diadema autem dicitur, corona, quaſi duo demens, ſcil. principium & finem; quia poteſtas eius per quam triumphauit & triumphat omnino æterna eſt. Dan. 7. Poteſtas eius poteſtas æterna, &c. Sic ergo oſtenditur in Chriſto dignitas triumphalis, ſed ne credatur quod dignitas ſit explicabilis per aliqua iam dicta vel dicẽda, ideo recte ſubditur, *habens*, ſupple, ſcil. ſic & erat habens, *nomen ſcriptum*, &c. videbat B. Ioannes nomen ſcriptum in ſeſſore equi albi, quod nomen nullus ſcit, niſi ipſe; per hoc ſignatur quod magnitudinem potentiæ ſapientiæ & bonitatis eius nullus perfecte ſcit præter ipſum. Dicit igitur. Nomen ſcriptum, ſcilicet Emanuel, ſiue Deus homo, ſiue Ieſus. Vnde redit, per hoc nomen intelligitur bonitas Dei manifeſtata in verbi incarnatione & in humana reparatione: quæ quidem bonitas Dei eſt ineffabilis, per hoc autem quod dicitur Scriptũ, notatur perpetuitas vnionis, diuinitatis cum humanitate. Scriptum enim ſtabilitatem habet; *quod nemo nouit niſi ipſe*, quia ſcil. ineffabile eſt nomen præmiſſum nec poteſt ſciri, quanta bonitas per illud nomen importetur, ab homine, poteſt etiam hoc intelligi de nomine quod eſt Deus, vel verbum Dei, ſicut poſt ſubditur hoc enim nomen non plene ab homine cognoſcitur. Geneſ. 32. Cur quæris nomen meum quod eſt Mirabile? Sed quid eſt quod dicit? Nonne B. Ioannes illud nomen nouit, qui illud vidit ſcriptum? Item fideles ſciunt nomen Chriſti, ſiue dicatur Deus, quo nomine non eſt aliud maius, ſiue verbum Dei, ſiue Deus homo. Reſpond. Nemo, id eſt nullus homo præter ipſum Chriſtum nouit ad plenum eius nomen; quia incomprehenſibile eſt. Bonitas, ſapientia, & poteſtas importatur per nomen eius, ſiue illud nomen intelliga-

A tur nomen ſignans vnionem incarnationis, ſiue ipſam diuinitatem præciſe, vt Deus & verbum Dei, ipſe autem eſt perfectus ſui cognitor. Vnde Damaſcenus 1. lib. cap. 3. Ipſe vero plus ſui ipſius eſt contemplator. Aliter poteſt dici ſicut tangit Gloſ. quod eius nomen nemo ſcit in cognitione, quæ competit homini vt ipſe & qui ſunt vnum cum ipſo ſicut corpus ſiue membra ſunt vnum quiddam cum capite. 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo vnus ſpiritus eſt, *& veſtitus*, hic oſtendit triumphi modum, quia per paſſionem triumphauit de diabolo, & per eiuſdem virtutem meritum & exemplum facit electos triumphare. Vnde dicit, *& veſtitus erat*, id eſt veſtitus eſt, *veſte*, id eſt carne qua quaſi operuit Diuinitatem, *aſperſa ſanguine*, B ad literam, Caro Domini fuit aſperſa ſanguine, aſperſa in flagellatione ad columnam, & in crucifixione, & lateris apertione. Iſaiæ 63. Quare rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua, ſicut calcantium in torculari? Vel Veſte, &c. id eſt Eccleſia, quæ in ſuis Martyribus occiditur. Eccleſiaſtici vndecimo. Quaſi veſtis eſt ipſius Domini, qui ei adhæret, ſicut veſtis homini, & per hoc patet Chriſti familiaritas ad iuſtos & econtrario. Item quia honorificat ipſum, ſupra 1. Veſtitum podêre, *& vocabatur*, hic oſtenditur eius poteſtas quantum ad nominis faſtigium. Altiſſimum enim eſt. Nomen eſt verbum Dei. C Vnde dicit, *& vocabatur nomen eius verbum Dei*, ſcilicet patris, per hoc ſignatur quod Chriſtus eſt verbum patris. Ioannis primo. Et verbum erat apud Deum. Recte autem poſt paſſionem agit de tam alto eius nomine, vt oſtendatur ille qui paſſus eſt, verus Deus eſſe. Roman. 9. Qui eſt Deus benedictus in ſecula, amen. Sed quare dicitur Filius verbum, cum verbum tranſeat & euaneſcat? Item aut dicitur verbum Chriſtus ſecundum ſimilitudinem verbi interioris, aut exterioris, ſi interioris; Contrà, verbum interius, ſcilicet cogitatio eſt inefficax per ſe: quia non elicit effectum per ſe; ſed Filius habet plenam efficaciam. Ergo, &c. ſi exterioris; Contrà, quia verbum D exterius vanum eſt & aërem percutit. Reſpond. ſecundum Auguſtinum & ſecundum Anſelmum dicendum quòd Filius dicitur verbum Patris; quia emanat à Patre per modum naturæ ſiue generationis, & repræſentat in ſe patrem perfectiſſime, ſicut verbum interius, ſcil. cogitatio ſiue notitia procedit ſiue naſcitur de mente, & nihil menti ſimilius, quàm eius verbum, ſcil. cogitatio, vel intelligentia. Vnde Anſelmus in Monol. cap. 63. Reſtat igitur hoc ſolum verbum illius eſſe ſolius, de quo naſcendo habet eſſe, ad omnimodam ſimilitudinem exiſtit. Aliæ ſunt rationes ſicut iam patebit, Ad primum dicẽdum, quod non E ponitur ſimilitudo quantum ad illud quod eſt ignobilitatis. Ad aliud dicendum ſine præiudicio, quod Filius Dei dicitur verbum patris principaliter, ſecundum ſimilitudinem verbi interioris, vt dictum eſt ſecundum Auguſtinum & Anſelmum. Dicitur etiam ſecundum ſimilitudinem verbi exterioris vt patet ex Gloſ. licet non ita principaliter & hoc dicitur vno modo per reſpectum ad creaturam quamlibet, quantum ad opus conditionis; quia ſicut aliquis facile profert verbum; ita Deus per verbum ſuum, id eſt filium facit omnia. Pſal. Dixit & facta ſunt. Nota Gloſ. Alio modo per reſpectum ad creaturam rationalem ſpecialiter quantum ad opus reparationis; quia ſicut verbum exterius manifeſtat aliis ſecretum

tum mentis: ita Filius manifeſtauit hominibns Patrem prius eis ignotum. Ioann. 17. Manifeſtaui oomen tuum &c. Hæc doplex ratio ex parte verbi exterioris tangitur in Gloſ. Ad obiecta iam patet, quod non tantum ſumitur nomen Verbi ad diuina, quantum ad inefficaciam vel tranſitum & huiuſmodi, *& exercitus*, hic oſtenditur Chriſti poteſtas quaotum ad ſubiectum exercitum, ſcilicet fidelium, qui ei obediunt, & ipſum imitantur. Hunc autem exercitum deſcribit. Primo quantum ad pugnandi ſtrenuitatem ſub nomine exercitus. Secundo quantum ad Eccleſiaſticam vnitatem, ſine qua nihil Deo placet. Qui ſunt in cælis. Tertio, quantum ad imitationis cōformitatem, Sequebantur eum. Quarto, quantum ad imitantium idoneitatem, In equis. Vbi deſcribitur eorom idoneitas, tum ex parte corporis, tum ex parte animæ, Veſtiti. Ex parte corporis dupliciter, Primo quantum ad aptitudinem, reſpectu operis, ideo corpora dicuntur equi; quia apta ad currendum per opera bona. Secundo quaotum ad munditiam ipſius corporis, Albis. Similiter ex parte animæ dupliciter. Primo quantum ad decorem meritorum in generali, Veſtiti byſſo. Secundo qoantum ad decorem ſinceritatis in ſpeciali, Albo & mundo. Sinceritas autem duplex eſt oeceſſaria, ſcilicet quantum ad intellectum à nigredine erroris. Vnde dicit Albo & quantum ad effectum à ſorde affectionis, vel concupiſcentiæ, vode ſequitur. Et mundo. Dicit igitur, *& exercitus*, id eſt cœtus ſiue multitudo fidelium contra diabolum, carnem & mundum pugnantium ad modum exercitus; quia militia eſt vita hominis ſuper terram. Iob. 7. *qui ſunt in cælo*, numero & merito, quia alibi non fit vera & ſalubris pugna, etiam ſi mortem quis ſuſtineat. Vode Gregorius in Gregoriano. Quiſquis extra Eccleſiæ vnitatem patitur, pœnas pati poteſt, martyr fieri non poteſt, vel. In cælo, per deſiderium & intentionem. Philipp. 3. Noſtra conuerſatio in cælis eſt, *ſequebantur*, id eſt ſequuntur eum, ſcilicet Chriſtum, ſicut ſerui Dominum, ſicut milites principem. Sequuntur inquam imitando & obediendo. Matthæi 10. Qui non acceperit crucem ſuam &c. *in equis*, id eſt in corporibus in quibus currunt, quaſi cum equis, per viam boni operis, qoos amor Dei ſtimulat ad bonum. Zachariæ 10. Poſuit eos quaſi equum gloriæ ſuæ in bello, *albis*, id eſt mundis, qui ab illicitis cohibentur, ſupra 7. Dealbauerunt ſtolas ſuas (id eſt corpora) in ſanguine agni, *veſtiti*, id eſt oroati, *byſſo*, id eſt veſte byſſina hoc eſt ornatu meritorum decorantium ad modum veſtis byſſinæ, quia merita cum magno labore acquiruntur, ſicut byſſus cum magno labore ad caodorem ducitur. Prouerbiorum vltimo. Byſſus & purpura indumentum, &c. *albo*, ex parte intellectus cootra deformitatem erroris, Supra eodem: Datum eſt illi vt cooperiat ſe byſſino ſplendido & candido, *mundo*, ex parte affectus contra ſordem concupiſcentiæ vel affectionis. Matth. 5. Beati mundo corde qooniam ipſi Deum videbunt. Byſſus byſſi, genos eſt lini molliſſimi & candidiſſimi & eſt generis feminini: tamen hic ponitur in maſculino; quia Sacra ſcriptura non eſt ſubiecta regulis grammaticæ. Aliqoi tamen libri habent Byſſino, & eſt idem ſenſus, *de ore*, hic oſtenditur eius poteſtas, quantum ad virtuoſum verbom: quia virtuoſe prædicauit comminando pœnam iudicij, quam virtuoſe infert malis; ſicut prius annunciauit.

A Vode dicit, *& de ore*, id eſt de prædicatione, *eius*, ſcilicet Chriſti, *procedit*, loquitur pro ſtatu Chriſti in carne mortali quando prædicabat, & quia idem modo pręḍicat per ſuos prædicatores, fortaſſe ideo loquitur, quaſi de præſenti. Aliqui tamen libri habent. Procedebat, *gladius*, id eſt ſententia diuini iudicij, qoæ incidit illicitos cogitatus & motus malos. Diuidet etiam malos à Deo & à ſanctorum conſortio, *acutus*, quia virtuoſe ſeparat hominem à vitiis ſententia iudicii: conſiderata tamen cum adiutorio gratiæ. Itē efficaciter ſeparabit malos à bonis in iudicio ſupra primo. Et de ore eius gladius, &c. *vt in ipſo*, id eſt cum ipſo per prædicationem annunciato, *percutiat*, perdendo, *omnes gentes*, id eſt omnes

B gentiliter viuentes, etiam ſicut Iudæi genere, percutiat inquam, quoſdam ad vitam: qui ſcil. coouertebantur, qooſdam ad mortem; qoi ſcilicet peiores fiebant. Et qood dicit, Omnes gentes poteſt intelligi de ipſo prædicante per ſe & per ſuos prædicatores, *& reges*, hic deſcribit Chriſtum quantum ad poteſtatiuum actum, & Primo, qoantum ad actum regendi reſpectu bonorum & malorum communiter. Secundo, quantom ad actum ſeparandi reſpectu booorum ſpecialiter, Et ipſe. Dicit igitur, *& reges omnes*, ſcilicet homines, tam coouerſos quām alios dum ſunt in ſtatu viæ, *in virga ferrea*, id eſt in poteſtate

C inuiocibili vel iuſtitia inflexibili. Bonos enim regit dum ſunt in ſtatu viæ, ipſos conſeruando, nutriendo ſpiritualiter & promouendo. Malos vero regit puniendo vel corrigendo. Pſalm. Reges eos in virga ferrea, *& ipſe*, quia alia creatura non poterat, *calcat*, id eſt calcaoit, boc eſt ſuppeditauit, preſſit & deſtruxit, ſcilicet per paſſionem & reſurrectionem, *torcular*, id eſt mortem æternam, quæ ſicut torcular habet preſſuram & torturam magni cruciatus. Dicitur antem Torcolar, *vini*, propter acerbitatem pœnæ quæ inebriat replendo; & deiiciendo damnatos. Ieremiæ 51. Inebriabo eos vt ſopiantur, &c. Vini inquam, *furoris iræ Dei*, id eſt vehementis iræ, id eſt cuiuſmodi inebriatio erat infarenda, ex diuina iu-

D ſtitia grauiter puniente. Ideo ergo diuina iuſtitia dicitur furor iræ; quia ea grauiter & actualiter puniente, videtur Deus iratus, ad modum furioſi. Ad ſignificandum ergo magnitudinem pœnæ quæ debebatur hominibus, niſi Deus pro eis paſſus eſſet, & ponitur non tantum nomen Iræ, ſed etiam dicitur furor iræ, ex hac ſimiliter ratione dieitur ſupra 16. Date illi calicem vini indignationis iræ eius, *Dei omnipotentis*, ſcilicet Patris vel Trinitatis, & ex hoc patet quod niſi Filius nos reparaſſet per clementiam, poterat nos punire per iuſtitiam & inuictam potentiam. Ex hoc etiam patet, quia poterit Antichriſtum & ſuos damnare, de quibus infra ſequitur Eccleſiaſtici 1. Vnus eſt altiſſimus creator omnium omnipo-

E tens, *& habet*, hic deſcribit Chriſtum quantum ad vniuerſale dominium, ad qood ſignificandum, vidit ſcriptum in veſtimento & femore eius, *Rex regum*. Hoc dicitur ſpecialitér quantum ad dominium ſuper maiores dominatores, ſcilicet reges & huiuſmodi multi potentes, *& Dominus dominantium*, hoc dicitur quantum ad omnes dominatores communiter, & per hoc oſtenditur eſſe Dominus omnium rerum vniuerſaliter; quia ſi eſt Dominantium, eſt & Dominus rebus quibus dominatur. Item quod eſt Dominus dominantium eſt ſignum certum maieſtatis infi-

nitæ, quæ omnibus rebus vniuerſaliter domina- A tur, vel moraliter, vt tangit Gloſ. Nota quod veſtimentum dicitur humanitas aſſumpta, qua fuit Diuinitas quaſi veſtita. Philippen. 2. Et habitu inuentus vt homo. Femur eſt idem ſed differenti ratione: Veſtimentum enim dicitur, inquantum aſſumpta. Femur inquantum eſt propagata à parentibus, ideo enim dicitur Femur ſecundum Gloſ. vt denotetur de vera progenie parentum fuiſſe. Per Femur enim propago carnis accipitur. Vnde Geneſ. 24. Pone manum tuam ſub femore meo, vt adiurem te per Dominum Deum, &c. præuidit enim Dominom de ſoo femore naſciturum, per quem adiurauit ſeruum. Per hoc autem quod dicitur Scriptum, notatur perpetuitas Do- B minicæ Dominationis. Pſal. Et dominatio eius in omni generatione & generationem. Eſt autem ſenſus prædictorum verborum, ac ſi diceretur Chriſtus etiam ex parte humanitatis vnitæ diuinitati; Dominatur omnium vniuerſaliter imperpetuum. Vel ſecundum beatum Gregorium ſuper hunc locum: Vnde mundo innotuit, ibi de ſe vltiouis ſententiam infixit. Supra 17. Dominus Dominorum eſt & Rex regum, *& vidi*, Deſcripta excellentia Chriſti, hîc ponitur monitio ad adhærendum ipſi. Vnde inducit Angelum, clamantem hominibus vt veniant, & congregentur ad ipſum Chriſtum, qui dabit eis æternum conui- C uium. Per quem Angelum ſignantur prædicatores, qui monent homines adhærere Deo Chriſto. Primo ergo tangitur ipſe admonitor. Secundo ipſa monitio, Et clamauit. Tertio, admoniti, Dicens omnibus. Quarto modus ſiue materia admonitionis, Venite. Dicit igitur, *& vidi vnum Angelum*, id eſt cœtum prædicatorum, qui dicuntur Angeli; quia hominibus annunciant quæ ſunt ſalutis. Intelligitur io nomine Angeli ſcientia, quæ debet eſſe in prædicatore. Iſa. 18. Ite Angeli veloces, &c. Dicit autem Vnum Angelom, propter vniformitatem doctrinæ; quia omnes docēt fidem & bonos mores, eadem ratione dicit ſupra 8. Et audiui vocem vnius aquilæ, &c. *ſtantem*, per D vitæ rectitudinem, in contemptu terrenorum, in deſiderio æternorum. Tobiæ 5. Inoenit iouenem ſtantem ſplendidum &c. *in ſole*, id eſt in magna claritate exempli. Matth. 5. Vos eſtis lux mundi. Et ſic tanguntur quatuor quæ debent eſſe in prædicatoribus, ſcilicet Officii auctoritas, Doctrinæ vniformitas, Vitæ ſanctitas, Exempli claritas, vel. In Sole, id eſt ardore tribulationum, in qoo debent ſtare recti & ſtabiles ſine combuſtione. Ionæ 1. Exortus eſt Sol cum ardore, vel In Sole, ſecundum Gloſ. id eſt veritatem in manifeſto proponentes. Simile. 1. Reg. 12. Ego faciam banc rem in conſpectu Solis huius, *& clamauit*, prædicando, & notatur in hoc zelos animarum, *voce* E *magna*, vox prædicationis eſt magna, quando habet adiunctum deſiderium magnum iuuandi animas. Item quando confirmatur auctoritate ſcripturæ. Matth. 13. Ideo omnis ſcriba doctus io regnum cælorum, ſimilis eſt homini patrisfamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. Item quando roboratur exemplo vitæ. Vnde Iſidorus 3. lib. de Summo bono. Qui non viuit ſicut docet, ipſam quam prædicat veritatem contemptibilem facit, *dicens omnibus auibus*, id eſt iuſtis à terrenitate eleuatis, & agilibus in profectu boni operis, *quæ volabant*, alis contemplationis, *per medium cæli*, id eſt per booa cæleſtia cum menſura & diſcretione, per hoc enim quod dicitur Medium notatur menſura contemplationis, vt ſcilicet non nimis aſcendat, per temeritatem: nec nimis deſcendat per puſillanimitatem, vel. Per medium cæli, ſciſ. empyrei diſcurrendo, ſcil. per ordines Angelorum conſiderando, cum intimo ſapore, quantum ſit ardor Seraphin, quanta lux Cherubin, quanta diſcretio Thronorum, quanta præeminentia Dominationum, qui Principatibus & Poteſtatibus præſint, quanto moderamine omnis terrena poteſtas conſtituitur per Principatus, quanta virtute poteſtates contrariæ per Poteſtates coërcentur, quantū eſt donum Virtutum à quibus prodigia & ſigna fiunt: qoantum eſt donum Archangelorum & Angelorum, à quibos ſecreta Dei hominibus manifeſtantur. Item debent diſcurrere per cuneos Prophetarum, Conuentus Prædicatorum, Choros Apoſtolorum, Exercitus Martyrum, Collegia Confeſſorum, Conſortia monachorum, & Anachoritarum, Choreas virginum, Contubernia matronarum. Deinde tranſeundum ad fontem qui eſt in medio paradyſi, id eſt beatam Virginem, quæ inundat pleniſſime fluminibus gratiæ & gloriæ. Deinde ad virgultum in quo omnes recreantur in gloria, ſcilicet ad Dominum, *Ieſum*, inde colligitur vinum dilectioois ſummæ, quo bene potantur ad ebrietatem, & inde etiam emanat ſapor vini inebrians iuſtos ſpirituales in via vſque ad terrenorum obliuionem. Item ficus dulcedinis dulcorantis bonos in patria, & etiam iuſtos in via, vt ſuſpirent ad æterna. Item mala granata, ordinatæ conuerſationis, & mentis feruidæ qua parati ſint pro Domino in carcerem & in mortem ire. Sunt autem alæ ſex contemplationis. Prima eſt deſiderii expectatio. Secunda circunſpectio. Tertia intuitio. Quarta admiratio, Quinta exultatio, Sexta dilectio. Ad longam enim deſiderii expectationē ſequitur circunſpectio; circunſpectioni intuitio, & ſic de aliis, *venite*, hic oſtenditur modus ſiue tenor admonitionis & Primo ponitur ipſa monitio. Secūdo allectiua ratio, Ad cœnam. Ratio autem ponitur duplex, ſcil. duplex refectio, quæ dabitur in patria, eis qui Chriſto adhęſerunt in via. Vna refectio erit de Diuina fruitione. Vnde dicitur Ad cœnam magnam, Alia de malorum damnatione. Vnde ſequitur. Vt manducetis &c. Dicit igitur, *venite*, per deſiderium mentis. Iacob. 4. Appropinquate Deo, &c. *& congregamini*, ſcilicet ſpiritualiter per deſiderij vnitatem vel per vnitatem caritatis. 1. Eſdræ 3. Congregatus eſt populus quaſi vir vnus, *ad cœnam magnam*, id eſt ad Deum qui nobis erit plena refectio. Vnde B. Bernardus in lib. de Diligendo Deo: Se dedit in meritum, ſe ſeruat in præmium ſe apponit in refectionem animarum ſanctarum. Vnde autem dicit magnam; quia perfectiſſima & pleniſſima erit illa refectio, & quicquid deſiderabitur, totum habebitur in fruitione beatiſſimæ Trinitatis. Pſalm. Satiabor cum apparuerit gloria tua, *vt manducetis*, ſcilicet in patria, *carnes regum & carnes tribunorum*, id eſt vt delectemini in cruciatu reproborum, tam maiorum quàm minorum. Pſal. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, hoc autem intelligendum de cruciatu malorum, non inquantum eſt cruciatus ſiue afflictio abſolote, ſed ſecundum quod in ea manifeſtatur Diuina iuſtitia, in cuius conſideratione Beati delectabuntur, quia ordinat peccatum & peccatores in pœna. Vnde Auguſtinus in lib. de Natura boni: Peccantes in ſupplicus ordinantur.

Diſtinguuntur autem hîc reprobi multipliciter, diſtribuuntur autem ſecundum ſtatum multiplicem: Primo, ſecundum ſtatum poteſtatis ſecularis, & hoc Tum maioris, vnde dicit, *regum*, Tum mediocris. Vnde ſequitur, *& carnes tribunorum.* Tribunus dicitur qui præeſt vni tribui. Græce autem dicitur Chiliarchus, Latine millenarius. Tum minoris, & tales dicuntur: *fortes*, non ſolum per poteſtatem illam quam habent ſed per peruerſitatem ad male agendum, quia multi qui non ſunt magnæ poteſtatis, magnas malitias exercent. Secnodo quantum ad ſtatum regiminis ſpiritualis, quod eſt in Eccleſia, & tanguntur ſubditi, cum dicitur, *equorum*, quia debent regi à prælatis ſicut equus à ſeſſore. Item prælati, cum ſubditur, *ſedentium in ipſis*, id eſt præſidentium eis per effectum regendi, licet male regunt eos. Tertio quantum ad ſtatum conditionis corporalis. Tum libertatis, vnde dicit: *liberorum*. Tum ſeruitutis. Vnde ſequitur: *& ſeruorum*. Poteſt tamen intelligi ſpiritualiter vtrumq; vt tangit Gloſ. Quarto, quantum ad ſtatum fortunæ temporalis, quæ eſt duplex, ſcilicet Indigentiæ. Vnde dicitur, *puſillorum*, ſcilicet ſecundum temporalem facultatem. Item opulentiæ. Vnde ſequitur, *& magnorum*, ſcilicet magnitudinem mundanæ opulentiæ. De his Ezechiel. 39. Dic omni volucri & vniuerſis auibus: conuenite properate, &c. *& vidi beſtiam.* Poſtquam deſcripſit ipſum Chriſtum hic oſtendit impietatem Antichriſti & ſuorum, propter quam digni erunt damnatione; quia ſcilicet totis viribus impugnabunt Chriſtum & eius cultores. Vnde dicit. Et vidi, interno aſpectu. Beſtiam, id eſt Antichriſtum, *Et reges terræ*, id eſt pſeudo eius Apoſtolos, qui videbuntur reges aliorum per doctrinam, & etiam per potentiam; quia magnam poteſtatem temporalem habebunt; quia principes obedient eis. Et dicit Terræ, quia non quærent niſi terram, vel. Terræ, id eſt hominum terrenorum, qui eis obedient, *& exercitus eorum*, ſcilicet Antichriſti & ſuorum ſeruientes Antichriſto, & Pſeudoapoſtolis, *congregatos*, per cordium vnanimitatem, *ad faciendũ prælium*, per blaſphemias, per doctrinas erroneas, per miracula alia multa, quibus ſtudebunt fidem Chriſti extinguere, *cum illo*, id eſt contra illum, *qui ſedet in equo*, id eſt contra Chriſtum de quo ſupra eodem, Ecce equus albus, & qui ſedebat, &c. *& cum exercitu eius*, id eſt contra fideles, qui ſunt exercitus Chriſti, contra quos pugnabunt modis prætactis, & etiam diſputationibus, promiſſis ac donis, minis ac flagellis, & aliis modis. Dan. 9. Conſurget rex impudens facie, & interficiet robuſtos & populum ſanctorũ, & poſt ſequitur, Et contra principẽ principũ conſurget, *& apprehenſa*, hic oſtendit ipſam damnationem Antichriſti & ſuorum, & Primo damnationem Antichriſti & Pſeudoapoſtolorum. Secundo damnationem aliorum per eos ſeductorum, Et cæteri. Circa primum. Primo oſtendit damnationem ipſorum. Secundo damnationis modum, Viui miſſi ſunt. Dicit igitur, *& apprehenſa eſt beſtia*, id eſt captiuatus eſt in æterna pœna Antichriſtus. Loquitur autem pro ſtatu damnationis eius, *& cum illa Pſeudopropheta*, id eſt cœtus Pſeudoapoſtolorum, qui videbantur veri prædicatores, cum eſſent pſeudo, id eſt falſi. Propheta enim quandoque idem eſt quod prædicator, & dicit in ſingulari, propter vniformitatẽ in intentione & malitia. Illi enim erunt vulpeculæ Sampſonis, habentes caudas colligatas cum facibus. Iudic. 15. *qui fecit ſigna*, id eſt miracula, *coram ipſa*, id eſt ad beneplacitum & iuſſum Antichriſti. Math. 24. Surgent Pſeudochriſti & Pſeudoprophetæ, &c. *quibus*, ſcilicet ſignis, *ſeduxit*, id eſt ſeorſum à fide catholica duxit, *eos qui acceperunt characterem beſtiæ*, id eſt fidem Antichriſti in mente, fides enim Antichriſti erit character ipſius in mentibus infidelium licet inuiſibilis, ſicut fides Chriſti, eſt ſignum Chriſti in cordibus fidelium, *& qui adorauerunt*, corpore, *imaginem eius*, vnum ergo pertinet ad meritum, aliud ad corpus, vel, Character, id eſt ſignum Antichriſti per poteſtatis eius confeſſionem ex parte oris. Et qui adorauerunt &c. per prauitatis eius imitationem, ſiue conformitatem, ſupra 13. Si quis adorauerit &c. Gregorius in Gregoriano: Antichriſtus cum omnibus ſequentibus ſuis interueniente mundi fine damnabitur, *viui*, hic oſtenditur modus damnationis Antichriſti, & Pſeudoapoſtolorum; quia ſcilicet acerbiſſimè flammis ſulphureis & fœtentibus cruciabuntur. Vnde dicit, *hi duo*, ſcilicet beſtia & Pſeudoprophera; quia fuerunt copulati in culpa, *miſſi ſunt viui*, per hoc notatur acerbitas pœnæ, quaſi dicat, Acerbiſſimè punientur & grauius quàm alij ad ſimilitudinem eius, quia viui comburentur & hoc eſt quia grauius offenderunt, *in ſtagnum*, id eſt in abundantiam, *ignis*, ſcilicet infernalis, *ardentis ſulphure*, id eſt ardentis cum fœtore, ſicut ignis ardens in ſulphure fœtorem habet adiunctum, infra 20. Diabolus miſſus eſt in ſtagnum, &c. *& cæteri*, hic agitur de damnatione minorum, quæ minor erit; quia minus peccauerunt quàm illi per quos ſeducti ſunt, deſcribitur autem horum damnatio, Primo per reſpectum ad Chriſtum cuius fidem contempſerunt, & ideo ab ipſo damnabuntur. Secundo per reſpectum ad ſanctos, quorum vitam neglexerunt & ideo erunt in opprobrium coram eis, & ipſi delectabuntur in conſideratione pœnæ ex diuina iuſtitia eis inflictæ, Et omnes. Dicit ergo, *& cæteri*, ſcilicet qui ſecuti ſunt Antichriſtum & Pſeudoapoſtolos, & ſeducti ſunt per eos, ſicut ante præmiſſum eſt, *occiſi ſunt*, morte æterna, *in gladio*, id eſt in iudiciali ſententia, quæ quaſi gladio ſeparabit malos à Deo & à ſanctis, *ſedentis ſuper equum*. Chriſti præſidentis ſuæ humanitati, quaſi dicat quia minores ſunt in culpa, punientur communi pœna reproborum quæ gladio intelligitur. Iob. 19. Fugite à facie gladij &c. *qui procedit*, id eſt proceſſit, *de ore*, id eſt prædicatione eius; quia ſicut prædicauit ſic implebitur, vel. Procedit, etiam nunc. Ex ore eius, &c. *& omnes aues cæli*, id eſt iuſti, volantes per contemplationem, vel deſiderium ad cæleſtia, *ſaturatæ ſunt carnibus eorum*, id eſt delectati ſunt videndo pœnam eorum, conſiderando diuinam iuſtitiam in ea. Iſa. vlt. Et erunt vſque ad ſacietatem viſionis omni carni.

CAP. XX.

ET vidi Angelum deſcendentem de cælo, habentem clauem abyſſi, & cathenam magnam in manu ſua. Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt Diabolus, & Sathanas, & ligauit eum per annos mille, & miſit eum in abyſſum, & clauſit & ſignauit ſuper illum vt non ſeducat amplius

gentes, donec conſummentur mille anni:
& poſt hoc oportet illum ſolui modico tem-
pore. Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, &
iudicium datum eſt illis', & animas decolla-
torum propter teſtimonium Ieſu, & prop-
ter verbum Dei: & qui non adorauerunt
beſtiam, neque imaginem eius, nec acce-
perunt characterem eius in frontibus, aut in
manibus ſuis, & vixerunt., & regnauerunt
cum Chriſto mille annis. Cæteri mortuo-
rum non vixerunt, donec conſummentur
mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima Bea-
tus, & ſanctus, qui habet partem in reſurre-
ctione prima, in his ſecunda mors non ha-
bet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei,
& Chriſti: & regnabunt cum illo mille an-
nis. Et cùm conſummati fuerint mille anni,
ſoluetur Sathanas de carcere ſuo, & exibit;
& ſeducet gentes, quæ ſunt ſuper quatuor
angulos terræ, Gog, & Magog, & cnngre-
gabit eos in prælium, quorum numerus eſt
ſicut arena maris. Et aſcenderunt ſuper la-
titudinem terræ, & circumierunt caſtra ſan-
ctorum, & ciuitatem dilectam. Et deſcen-
dit ignis à Deo de cælo, & deuorauit eos:
& diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in
ſtagnum ignis & ſulphuris: vbi & beſtia &
Pſeudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte
in ſecula ſeculorum. Et vidi thronum ma-
gnum candidum, & ſedentem ſuper eum, à
cuius conſpectu fugit terra & cælum, & lo-
cus non eſt inuentus eis, Et vidi mortuos
magnos & puſillos ſtantes in conſpectu
throni, & libri aperti ſunt: & alius liber
apertus eſt, qui eſt vitæ: & iudicati ſunt mor-
tui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecun-
dum opera ipſorum: & dedit mare mor-
tuos, qui in eo erant: & mors, & infernus,
dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant: &
iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera
ipſorum. Et infernus, & mors miſſi ſunt in
ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. Et qui
non inuentus eſt in libto vitæ ſcriptus, miſ-
ſus eſt in ſtagnum ignis.

CAP. XX.

ET *vidi Angelum.* Hic agitur de damnatione
diaboli & dæmonum. De diabolo tamen ex-
preſſius agitur: & in eius damnatione, damnatio
dęmonum ſimul intelligitur. Chriſtus autem eum
damnabit, & poterit ipſum damnare ſicot potuit
eum in primo aduentu ligare, ſicut dicit Gloſ.
Primo ergo oſtenditur ligatio diaboli facta per
Chriſtum in adoentu primo. Secundo eius dam-
natio facienda per ipſum in aduentu ſecundo, Et
cum conſummati fuerint. Circa ligationem. Pri-
mo oſtenditur, primus aduentus Chriſti. Secon-
do oſtenditur in eo poteſtas ligandi, Habentem.
Tertio ipſa ligatio diaboli, Et apprehēdit. Quar-
to fructus ipſius ligationis, Et vidi ſedes. Dicit

A igitur, *& vidi*, quaſi dicat, ita per reuelationem
intellexi damnationem Babylonis & Antichriſti
ac ſuorum. Intellexi etiam damnationem diaboli
fiendam per Chriſtum, qui ipſum in primo ad-
uentu ligauit, & hoc eſt, *& vidi Angelum*, id eſt
Chriſtum, *deſcendentem de cælo*, id eſt de ſua altitu-
dine ſe humiliantem, per carnis aſſumptionem.
Pſal. Inclinauit cælos & deſcendit, de hoc ma-
gis dictum eſt ſupra 10. Et vidi Angelum &c. *ha-
bentem clauem abyſſi*, id eſt poteſtatem claudendi
abyſſum, id eſt corda impiorum tenebroſa, ne
ſcilicet diabolus per eos quantum vellet proce-
dat ad peruertendum alios actu exteriori, vel.
Abyſſus, id eſt ipſe Diabolus tenebroſus, quem
B Chriſtus poteſt claudere, id eſt eius malitiæ exi-
tus ad actum, *& cathenam magnam*, id eſt poteſta-
tem magnam ingerēdi pœnam & omnes impios.
Per clauem ergo & cathenam poteſtas Chriſti
ſignatur, ſed per clauem inquantum claudit exi-
tum nocumento, per cathenam inquantum con-
ſtringit ſupplicio. Primom reſpectu culpæ. Se-
cundum reſpectu pœnæ. Sed contra, ſupra 9. di-
citur, Vidi ſtellam, id eſt diabolum de cælo ce-
cidiſſe, & data eſt illi clauis potei abyſſi. Quo-
modo ergo diabolus & Chriſtus in eadem pote-
ſtate conueniunt? Reſpond. Non eſt eadem po-
teſtas. Diabolus enim dicitur habere clauem pu-
tei abyſſi; quia ex permiſſione diuina poteſtatem
habet ad tentandum amplius impios, quos deii-
C cit in ampliora peccata. Chriſtus autem dicitur
habere clauem abyſſi; quia poteſtatē habet clau-
dēdi diabolo & impiis egreſſum ad opera praua,
vt nō tantum aliis noceant, quantum vellent, hoc
autē eſt bonum, primum vero malom, *in manu*, id
eſt in operatione paſſionis & reſurrectionis, ſe-
cundum Gloſ. quia per virtutem paſſionis & glo-
riam reſurrectionis, per quam factus eſt potens
ſuper dæmones etiam inquantum homo cohibe-
re poteſt eos, vel. In mano, ſcilicet in libito in
facultate ſuæ voluntatis; quia illa facultate po-
teſt quando vult vti, *& apprehendit*, hic oſtendi-
tur ipſa ligatio diaboli, & quia eſt nunc ligatus,
D quod tandem ſoluetur, ideo Primo oſtenditur
eius ligatio facta per Chriſti paſſionem. Secun-
do eius ſolutio futura ante mundi conſummatio-
nem, Et poſt hoc. Circa primum. Primo oſten-
ditur neceſſitas, quia ſcilicet diabolos eſt totus
ſitibundus ad animarum ſedoctionem. Secundo,
Tempus, ſcilicet quo durabit ligatio, Et ligauit.
Tertio locus vbi eum ſcilicet ligauit, Et miſit.
Quarto modus, Et clauſit. Dicit igitur, *& appre-
hendit*, ſcilicet Angelus, id eſt Chriſtus, hoc eſt
malitiam tenuit, ne in actum procederet quan-
tum vellet, ſicut poſt exprimit in verbo ligandi,
vel. Apprehendit, id eſt diabolum peccaſſe, in
E procuratione mortis ſuæ manifeſtauit cohibendo
ipſum, *draconem*, id eſt diabolum, quem ſic vo-
cat propter violentiam; quia draco eſt genus ſer-
pentis violenter opprimens, *ſerpentem*, per aſtu-
tiam. Geneſ. 3. Serpens erat callidior &c. *antiquum*,
per conſuetam nequitiam, *qui eſt diabolus*, per de-
ficientem ſuperbiam, quia propter ſuperbiam
cecidit. Diabolus autem interpretatur deorſum
fluens, *& Sathanas*, per incitantem malitiam. Sa-
thanas enim interpretatur aduerſarius. 1. Petr. 5.
Aduerſarius veſter diabolus circuit quærens quē
deuoret, *& ligauit eum*, id eſt poteſtatem eius
coercuit ne noceat electis, quantum ante eius
aduentum. Gregorius ſuper hunc locum: Poten-
tia Diuinæ diſpenſationis aſtringitur, ne inquan-
tum

A tum nocere valet effrenetur, *per mille annos*, id eſt, per vniuerſum tempus à tempore paſſionis Chriſti, vſque ad tempus Antichriſti. Numerus enim millenarius eſt perfectus; quia terminat numeros præcedentes, nec vltra eum eſt alius numerus, niſi per reſumptionem. vnde recte ſignat vniuerſitatem, ſic exponit Auguſtinus 20. lib. de Ciuitate Dei, inducens illud exemplum, Verbum quod mandauit in mille generationes, id eſt in omnes, vel ſecundum Gloſ. Tempus à paſſione Chriſti, vſque ad tempus Antichriſti ſignatur per mille annos, quia illud tempus hominibus conceditur, vt præmium acquirant per meritorum perfectionem, *& miſit eum*, permiſſiue, *in abyſſum*, B id eſt in corda tenebroſa impiorum. Gloſ. eiectus à fidelibus. Et bene dicit, Miſit, quia nihil poteſt, niſi permiſſus. Matth. 8. Si eiicis nos, &c. Gregorius ſuper hunc locum. Antiquus hoſtis in abyſſum mittitur; quia relegatus à bonorum cordibus, apud reproborum mentes recluſus eis atrocius dominatur, *& clauſit*, hic oſtenditur modus ligationis. Ligauit autem eum dupliciter. Tum ipſum fortiter cohibendo, ſcilicet vt non poſſit procedere, *& clauſit*, ſcilicet eum infra limitationem ſuæ poteſtatis, vel in cordibus impiorum, quaſi dicat ei poteſtatem ſubtraxit nocendi: quandoque tamen permittit occulto & iuſto iudicio. Iob. 38. Quis concluſit oſtiis mare? id eſt diabolum; ſcilicet C Chriſtus. Primum oſtium fuit Incarnatio, aliud Paſſio, aliud Reſurrectio, aliud Aſcenſio, Tum fideles firmiter muniendo, ſcilicet ſigillo paſſionis, *& ſignauit ſuper eum*, id eſt ſigillum poſuit ſuper ipſum ſic clauſum. Quod autem dicitur Super, notat detentionem & cohibitionem ſuæ malitiæ. Poſuit inquam, Sigillum, id eſt ſignũ crucis, cuius virtute fideles eum repulerunt. Ezechiel. 9. Omnem ſuper quem videritis Thau, ne occidatis, *vt non ſeducat*, per tentationes interiores vel exteriores, per ſe vel per alios, *gentes*, id eſt electos de diuerſis gentibus, *donec conſummentur mille anni*, id eſt donec compleatur vniuerſum tempus à paſſione vſque ad tempus Antichriſti. Sed contrà. Nonne modo ſeducit? Reſpond. Sic, eos qui D nolunt bene vti armis ſibi à Chriſto datis, vel quę darentur ſi vellent, ante paſſionem autem non habebant homines tanta adiutoria; quia tunc nõ fuit tanta gratia. Item nec tam efficacia ſacramẽta. Item nec exemplum Chriſti. Item nec paſſio ſua adhuc fuerat. Item ante aduentum Chriſti, omnes trahebantur ad limbum. Modo aperta eſt ianua. Vnde modo ligatus eſt reſpectu temporis quod præceſſerit eius aduentum ac paſſionem, *poſt hæc*, hîc oſtenditur futura ſolutio iam ligati, *& poſt hæc oportet*, neceſſitate immutabilitatis; quia Deus ſic diſpoſuit, vel. Oportet, id eſt neceſſe eſt neceſſitate magnæ virtutis, ſcilicet ad examina- E tionem electorum, *illum ſolui*, id eſt laxari, quantum ad poteſtatem prius ligatam, *modico tempore*, ſcilicet tribus annis & dimidio, ſcilicet tempore Antichriſti. Matth. 24. Et niſi breuiati fuiſſent, &c. Gregorius in Gregoriano, Tunc antiquus hoſtis ſuis membris traditus, paruo quidem in tempore; ſed multa contra nos laxabitur virtute, *& vidi*, hîc oſtenditur fructus ligationis, qui eſt duplex, ſcil. opportunitas merendi in via, & perceptio præmii in patria, & ad vtrumq; horum debent fideles attingi. Primo ergo tangitur regulatio ſtatus. Secundo perceptio æternæ gloriæ, Et animas. Tertio ſubditur excitatio humanæ deſidiæ. Hæc eſt reſurrectio. Circa primum, Primo

A oſtenditur obedientia ſubditorum, cum vocantur Sedes. Secũdo regimen prælatorum, Et ſederunt. Tertio, quia neceſſitas officij ad hoc cogit, oſtenditur auctoritas ipſorum, Et iudicium. Dicit igitur, *& vidi ſedes*, id eſt ſubditos paratos ſubeſſe prælatis obediendo, iuxta illud Pſalmiſtæ: Vt iumentum factus ſum apud te, *& ſederunt*, ſcilicet prælati, *ſuper illas*, ſedent Prælati ſubditis cum eos recte regunt, ſupra 4. Et in circuitu ſedis, &c. ſedilia dicuntur ibi ſubditi. Ne autem ſint torpidi ſtimulat eos auctoritas officii iniuncti. Vnde ſequitur, *& iudicium*, id eſt poteſtas iudicandi, id eſt regendi ſubditos, *datum eſt illis*, ſcilicet à Deo; quia ſpecialiter bonos paſtores inſtituit Dominus, ſu- B pra 3. Faciam illum columnam &c. Poſſet etiam intelligi pro ſtatu futuro, Et vidi ſedes, id eſt auctoritatem multiplicem perfectorum, *& animas*, hic tangitur perceptio gloriæ quæ habetur ex meritis. Vnde primo oſtenditur meritum. Secundo præmium, Et vixerunt. Tertio per oppoſitum oſtenditur damnatio malorum, Et cæteri. Circa primum, Primo oſtendit meritum Martyrum. Secundo Confeſſorum, Et qui non adorauerunt, vel meritum iuſtorum oſtenditur. Primo quantum ad operationem boni. Secundo quantum ad declinationem mali. Dicit igitur, *& animas*, ſcilicet vidi, *decollatorum*, id eſt Martyrum, qui decollati C fuerunt, & hoc, *propter teſtimonium Ieſu*, id eſt quod exhibuerunt Chriſti humanitati, in qua, & per quam ſaluat nos, *Ieſus* enim interpretatur ſalutaris, & eſt nomen filij in humanitate aſſumpta. Lucæ 2. Vocatum eſt nomen eius Ieſus, &c. *& propter verbum Dei*, id eſt propter teſtimonium quod dederunt Chriſto, quantum ad Diuinitatem. 1. Ioan. 1. Quod fuit ab initio &c. *& vidi*, ſimiliter, *animas eorum, qui non adorauerunt beſtiam*, id eſt Antichriſtum in ſeipſo, *neque imaginem eius*, id eſt ſtatuam, ad literam, vel Imaginem, id eſt Apoſtolos falſos ipſius, in quibus eius conformitas apparet, *nec acceperunt characterem*, id eſt ſignum, *eius in frontibus*, ſcilicet in manifeſta confeſſione, *aut in manibus ſuis*, id eſt in impia operatione, & ſic D deſcribit confeſſores, quantum ad declinationem duplicis mali, ſcil. Nefandæ adorationis Tum in ſe, tum ſua imitatione, ſiue imago intelligatur corporaliter ſiue ſpiritualiter pro Pſeudoapoſtolis. Item impiæ conſignationis, ſupra 14. Si quis adorauerit beſtiam & imaginem eius, &c. *& vixerunt*, hic oſtenditur præmium & hoc quantum ad primam ſtolam, & tangitur duo bona gloriæ. Vnum eſt vitæ plenitudo. Secundum honoris celſitudo. Vnde ſequitur. Et regnauerunt. Dicit igitur, *& vixerunt*, quaſi dicat. Non ſolum viuent in futuro poſt iudicium, ſed etiam iam vixerunt, id eſt iam vitam receperunt, qua viuent, hæc autem vita eſt ex coniunctione ad vitam increatam, hæc E autem vita habet plenam felicitatem. Vnde Auguſtinus 6. lib. de Ciuitate Dei. Eam quippe vitam vbi eſt ſine fine felicitas, *& regnauerunt*, per regiam dignitatem, *cum Chriſto*, qui in æternum regnat, vnde ſimiliter & ipſi, hæc duo bona ſunt contra duplex malum pœnale viæ, ſcilicet contra miſeriam mortis, & contra vilitatem vitæ, aut ipſam mortem, ſubiacet enim homo hic multiplici vilitati. Propter hoc bona gloriæ ait Apoſtolus: Deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto. *mille annis*, id eſt per vniuerſum tempus, quo paulatim colligitur numerus electorum vſque ad finem mundi: quia vſque tunc animæ regnant ex vita ſine corporibus cum Chriſto: poſtea vero

reſument corpora; & in eis ſine fine regnabunt. A Per millenarium ergo, ſignatur totum tempus, quo animæ cum Chriſto regnant in patria, donec impletus ſit numerus electorum & accipiatur large tempus, vt cum dicitur: Lux perpetua lucebit ſanctis tuis, & æternitas temporum. Sed obiiciunt Iudæi. Quod ſi verum dicit Ioannes, ergo poſt mille annos terminabitur regnum Chriſti. Reſponſio iam patet; quia per mille annos non ſignatur numerus mille annorum cum de numero loquatur B. Ioannes in hoc libro ratione myſterii vt patet ſupra 13. in fine & 14. in fine. Igitur per mille annos ſignatur totum tempus, quo colligitur & ſucciſiue impletur numerus electorum, poſt vero animæ ſimul cum corporibus regnabunt, B *& cæteri*, quaſi dicat, ita mortui propter Chriſtum vel in Chriſto viuent vita gloriæ, & econtrario, *cæteri mortuorum*, id eſt alii inter mortuos morte naturæ. Alii, ſcilicet à prædictis vel ſecundum Gloſ. Cæteri mortuorum, id eſt cæteri à prædictis in anima mortui, *non vixerunt*, ſcilicet vita immortalitatis, quaſi dicat, in mortem æternam ceciderunt, *donec conſummentur mille anni*, id eſt donec compleatur tempus quo colligitur numerus electorum, tunc enim ſimul in anima & corpore morientur. Matth. 25. Ibunt hi in ſupplicium æternum, iſti autem in vitam æternã. Ex præmiſſis patet fructus ligationis diaboli; quia per hoc fideles melius proficient in via & iterum C liberius ac facilius percipiunt præmium; in patria; quia pereius tentationes non ſic impediuntur conſentiendo, cum potius vincat & quia non poteſt eos trahere ad limbum eo modo quo prius cum ſit aperta ianua. Sed quomodo dicitur, Non vixerunt cum anima ſemper viuat, quia immortalis? Reſpond. Eſt vita animæ multiplex, ſcilicet vita qua in ſe viuit naturaliter, hanc nunquam perdit, de hac non agitur hîc. Item eſt vita quam tribuit corpori ſine qua viuit in corpore, hanc non ſemper habet. Item eſt vita quam recipit, ſcilicet ſupra vitam naturæ, & hæc eſt duplex: ſcilicet vita gratiæ in via, & gloriæ in patria. D Quod ergo dicitur. Non vixerunt poteſt intelligi de vita animæ ſecũdum quod viuit in corpore, & ſic ly. Donec accipitur excluſiue, Donec conſummentur mille anni, id eſt donec conſummetur tempus quo paulatim completur numerus electorum. Poſt enim recipient corpora. Item poteſt intelligi principalius de vita gloriæ & ly. Donec poteſt accipi incluſiue; quia nunc ante, nunc poſt. Poteſt etiam hoc modo accipi excluſiue, ſicut prius expoſitum eſt ſecundum Gloſ. Non vixerunt, id eſt mortui ſunt in anima per priuationem vitæ gloriæ. Donec, &c. id eſt donec compleatur numerus electorum, quia tunc non ſolum in anima erunt mortui; ſed etiam in E corpore per priuationem æternæ vitæ & acerbitatem pœnæ perpetuæ, *hac eſt reſurrectio*, hic ponitur excitatio humanæ ignauiæ, ad quam excitandam. Primo vtitur commendatione in generali. Secundo deſcriptione in ſpeciali, In his. Circa primum. Primo commẽdat ſtatum bonorum ante iudicium. Secundo ipſos beatos habentes hunc ſtatum, Beatus. Dicit igitur, *hac eſt reſurrectio prima*, ſcilicet quod ligatus eſt diabolus & quod homines reſurgentes à peccatis proficiunt in meritis, & quod animæ exutæ ſtatim niſi habeant aliquid purgabile, tranſeunt ad ſtatum beatitudinis. Nota Gloſ. hæc eſt reſurrectio, &c. Dicitur autem prima, ad differentiam ſecundæ, quæ erit reſurrectio generalis corporum, de qua 1. Cor. 15. Omnes quidem reſurgemus, &c. *beatus*, quia beatitudinem conſequitur, *& ſanctus*, quia in ipſa beatitudine firmatur, vt nunquam perdat. Sanctus enim vno modo idem eſt quod firmus, vel confirmatus, *qui habet partem*, ſcilicet cum aliis electis, *in reſurrectione prima*, quæ in tribus eſt ſecundum Gloſ. Diaboli ligatio, Exitus à peccato cum profectu in bono, Primæ ſtolæ perceptio, quantum autem ad hoc tertium, videtur principaliter hic accipi, vnde ſequitur, In his. &c. Supra 6. Datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ, &c. *in his*, hic vtitur damnatione in ſpeciali. Deſcribit autem reſurrectionem primam quantum ad gloriam animarum in patria dupliciter. Primo quantum ad abſentiam mali, *in his*, quaſi dicat; vere beatus eſt; quia in his, qui ſcilicet partem habent in reſurrectione prima per primæ ſtolæ perceptionem, *ſecunda mors*, ſcilicet mors gehennæ, *non habet poteſtatem*, ſcil. vt abſorbeat eum. Prima mors eſt culpæ, & eſt in anima. Pſal. Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte. Secunda eſt gehennæ, quæ ſequitur ex prima & eſt ſimul in corpore & anima vt dicit Gloſ. ſupra 2. Qui vicerit non lædetur à morte ſecunda. Secundo quantum ad præſentiam boni, quod tangitur duplex, ſcilicet Dignitas ſacerdotalis, in Dei honorificatione. Item dignitas regalis in honoris participatione, Et regnabunt. Dicit igitur, *ſed erunt ſacerdotes Dei*, ſcilicet Patris, *& Chriſti eius*, id eſt filij, qui eſt Chriſtus Patris; quia ab eo ſecundum humanitatem vnctus, & quia ſingulariter ab eo dilectus, quaſi dicat, laudes æternas dabunt diuinitati & humanitati. Pſal. In ſæcula ſæculorum laudabunt te, *& regnabunt*, in æternis honoribus, *cum illo*, ſcil. cum Patre & Filio incarnato. Idem intelligendum eſt de Spiritu ſancto, quia ei erunt coniuncti, *mille annis*, id eſt per vniuerſum tempus à paſſione Chriſti vſque ad finem mundi. Poſt enim regnabunt, non tantum anima, ſed anima ſimul & corpore, *& cum conſummati*, hic oſtenditur diaboli damnatio facienda per Chriſtum in aduentu ſecundo. Primo autem oſtenditur meritum ſupplicii. Secundo ipſum ſupplicium diaboli, Et deſcendet. Tertio oſtenditur forma iudicii in quo ſcilicet damnabitur, Et vidi thronum. Circa primum notandum, quod ita damnabitur diabolus; quia abutetur poteſtate ſibi à Deo permiſſa, ſub Antichriſto, præter illa peccata quibus prius Deum offendit. Primo ergo oſtenditur laxatio diabolicæ poteſtatis. Secundo abuſus poteſtatis laxatæ, & exibit, vbi oſtenditur abuſus poteſtatis. Primo, quantum ad ſeductionem malorum. Secundo quantum ad impugnationem bonorum, & congregabit, vbi primo tangitur aggregatio adiutorum. Secundo malitia congregatorum, & aſcenderunt: Tum in generali, Tum in ſpeciali cum ſequitur. Et circuierunt. Dicit igitur, *& cum conſummati*, quaſi dicat, ita ſignauit Dominus diabolum, donec conſummentur mille anni, ſicut dictum eſt ſupra poſt principium capituli. Et cum conſummati fuerint, *mille anni*, id eſt tempus à Paſſione Chriſti vſque ad aduentum Antichriſti, *ſoluetur ſathanas*, id eſt laxabitur ei poteſtas, ſoluetur, inquam, *de carcere ſuo*, id eſt de cordibus reproborum in quibus ligatus eſt, quaſi in carcere, ne ab eis & per eos irrumpat ad nocendum quantum vellet. Vnde Gregorius in Gregoriano. Tempore Antichriſti de iniquorum cordibus nunc occulte ſæuientibus eductus procedet,

ſedet, & tunc accepta poteſtate contra Eccleſiam, in vim apertæ perſequutionis erumpet, *&* *ſolutus*, *exibit*, ſcilicet in apertam & crudelem perſecutionem, *& ſeducet*, id eſt ſeorſum ducendo à Chriſto decipiet, *gentes*, gentiliter & impie viuentes, *quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ*, id eſt in quatuor partib. mundi & nominat has Gentes, *Gog & Magog*, De huiuſmodi. Ezech. 38. Fili hominis, &c. De his ſunt opiniones diuerſæ. Dicunt enim quidam Iudæi, quod ſunt quædam Gentes, quæ habitant in oriente, quæ in fine ſeculi venient vt expugnent Hieruſalem, ſed vincentur à ſuo Meſſia, & tunc ædificabũt Hieruſalem auream ciuitatem, iuxta illud Toh. 13. Portæ Hieruſalem ex ſapphiro, &c. Alij dicunt has gentes eſſe aquilonares, & quod Alexander incluſit eas in montibus Macedoniæ, & tunc exibunt, & per eas Antichriſtus procedet ad alias ſuperandas, ſed quicquid de hac ſecunda opinione ſit, ad minus in hoc loco non videtur agi de Gog & Magog, ſub intellectu gentium ſpecialium, ſed generaliter, per hoc ſignatur vniuerſitas malorum, qui adiutores erunt Antichriſti ad perſequotionem fidelium. Additur enim. Quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ. Vnde dicit B. Auguſtinus 20. de Ciuitate Dei: Gentes iſtæ quas appellat Ioannes Gog & Magog non ſic ſunt accipiendæ, tanquam ſint aliquæ in aliqua parte terrarum, barbari conſtituti, toto namque terrarum orbe ſignificati ſunt iſti eſſe cum dictum eſt: Quæ ſunt in quatuor angulis terræ. Nota igitur quod Gog interpretatur tectum, Magog de tecto: quaſi dicat, ſeducet omnes impios quos poterit, in quibus nunc quaſi in tecto latet ipſe diabolus vnde nunc ſunt tectũ diaboli, ſed tunc erumpet quaſi de tecto, id eſt de occolto ſuę malitiæ, in apertam perſequutionem. Vnde Auguſtinus exponens hæc verba in eodem ait: Tectum Gentes ſunt; quia in eis nunc quodam modo tegitur inimicus antiquus: & de tecto ipſa erunt quando in apertum odium de operto eruptæ ſunt, *& congregabit eos*, ſcilicet impios. Gloſ. Non localiter ſed mente, quia ſcilicet faciet eos vnanimes ad perſequendum fideles, vnde ſequitur, *in prælium*, ſcilicet contra fideles, per perſuaſiones, commuiationes, promiſſa, dona, flagella, & aliis modis, *quorum*, ſcilicet malorum, *numerus eſt ſicut arena maris*, id eſt ita innumerabiles & ſteriles, ſupra 16. Procedunt ad reges, &c. *& aſcenderunt*, id eſt aſcendent hoc eſt per ſoperbiam eleuabunt ſe, *ſuper latitudinem terræ*, id eſt in omni orbe exercebunt malitiam ſuam. Ioël. 1. Et gens aſcendet ſuper terram meam fortis & innumerabilis, *& circuierunt*, id eſt circuibunt, per hoc notatur, quod intus non intrabunt per effectum malitiæ; quia nunquam omnino Eccleſia deiicietur. Iſte circuitus erit diligens perſtructio & conatus ad peruertendom fideles ad inſtar capitis ſui. De quo 1. Pet. 5. Circuit quærens quem deuoret, *caſtra ſanctorum*, id eſt iuſtos ſemper ad reſiſtendum vitiis paratos. Vnde de Eccleſia dicitur Cant. 3. Terribilis vt caſtrorum acies ordinata, *& ciuitatem*, id eſt Eccleſiam, quam vocat ciuitatem, propter vnitatem iuſtorum ad reſiſtendum, ſecundum Gloſ. Gregorius. Omnis pugna vnanimiter aggreſſa, victoriam parit, *dilectam*, ſcilicet à Deo, hoc dicit ad conſolationem iuſtorum, qoos nutrit & protegit, quia diligit eos. Prouerb. 8. Ego diligentes me diligo, & ſic deſcribit iuſtos perſecutionem ſuſtinentes tempore Antichriſti, quantum ad tria, ſcilicet quantum ad pugnæ ſtrenui-

A tatem quantum ad ſtrenuitatis vnanimitatem, quantum ad diuinam caritatem, *& deſcendit*, hic oſtenditur ſupplicium diaboli cum qoo mali dãnabuntur, & Antichriſtus & eius Pſeudoapoſtoli. Primo ergo oſtẽditur damnatio impiorum. Secundo damnatio diaboli ſeductoris eorum, Et diabolus. Tertio oſtenditur aſſociatio Antichriſti & Pſeudoapoſtolorum, Vbi & beſtia. Dicit igitur. *& deſcendit*, id eſt deſcendet, *ignis*, ſcilicet gehennalis, *de cælo*, id eſt à ſublimitate Diuinæ iuſtitiæ & potentiæ, quaſi dicat, Deus ex ſua iuſtitia altiſſima infert eis pœnam ignis æterni. Per hoc autem quod dicitur. Deſcendit intelligitur pondus opprimens. Non enim intelligitur deſ- B cenſus localis, *& deuorauit*, id eſt deuorabit, *eos*, id eſt vbique occupabit & exuret. Ioh. 20. Deuorabit eum ignis, &c. *& diabolus qui ſeducebat eos miſſus eſt*, id eſt mittetur, ſcilicet in die iudicii, *in ſtagnum ignis & ſulphuris*, id eſt in abundantiam ardoris, & fœtoris eum ſobmergentem. Ezechiel. 38. Ignem & ſulphur pluam ſuper eum & ſuper exercitum eius, *vbi*, id eſt in quo ſtagno, *& beſtia*, id eſt Antichriſtus, *& Pſeudopropheta*, id eſt pſeudo eius Apoſtoli, *cruciabuntur die ac nocte*, id eſt continue, *in ſecula*, coonſequutiua, *ſeculorum*, hoc eſt in æternum ſupra 14. Nec habent requiem die ac nocte, &c. vbi de hoc dictum eſt. Nota etiam C Gloſ. Reſpectu gloriæ, &c. *& vidi thronum*, hic oſtenditur forma iudicii, quaſi dicat, ſic iudicabunt homines & dæmones, ſecundum opera ſua, ita qood quilibet cognoſcet merita ſoa. Primo autem tangit quædam, quæ erunt circa iudicium, & hoc ſiue ante, ſiue poſt. Secondo oſtendit ipſum iodicium, Et iudicati ſunt. Tertio iudicii exequutionem ſiue effectum, & infernus & mors miſſi. In prima parte. Primo tangit iodiciariam poteſtatem perfectorum. Secundo immutationem electorum, A cuius conſpectu. Tertio præſentiam iudicandorum, Et vidi mortuos. Quarto manifeſtationem meritorum, Et libri. Dicit igitur, *& vidi thronum*, id eſt Eccleſiam, quę eſt thronus Dei; quia ſedet & quieſcit in ea, & in ea quã- D tum ad perfectos ſedebit iudicans mundum in iudicio, *magnum*, dignitate. 2. Reg. 10. Fecit Salomon thronum de ebore grandem, vel. Magnum, multitudine fidelium, *candidum*, ſinceritate, vel candidum immortalitate, & vidi, *ſedentem ſuper eum*, id eſt Chriſtum qui in die iudicii ſedebit in viris perfectis & per eos iudicabit & faciet deſtructionem præmiſſam. 1. Corint. 6. An neſcitis quoniam ſancti de hoc mundo iudicabunt? *à cuius conſpectu*, id eſt præſentia, qua tunc omnia conſpiciet ad diſponendum, *fugit*, id eſt fugiet, quantum ad priorem ſtatum terræ quam calcamus, *cælum*, id eſt aër in quo reſpiramus. Matth. 24. Cælum & terra tranſibunt, &c. *& locus non eſt in-* E *uentus*, id eſt non inuenietur, *ab eis*, ſcilicet terra & cælo, videlicet quantum ad priorem ſpeciem, quaſi dicat. Non remanebunt in ſtatu vetuſtatis, & deformitatis vt prius. Pſal. Mutabit eos & mutabuntur, *& vidi mortuos*, morte naturæ, & ſic intelligitur de bonis, tamen imperfectis propter illud, qood ſequitur: Et de magnis, vel. Mortuos. Gloſ. malos, *magnos*, olim ſecundum fortunam & poteſtatem ſeculi, *& puſillos*, diuitiis & poteſtate, *ſtantes*, id eſt corporaliter præſentes in corporibus reſumptis, *in conſpectu throni*, id eſt in conſpectu perfectorum, qui tunc conſpicient merita ſingulorum, qui erant thronus Dei; quia Chriſtus ſedebit in eis, id eſt per eos iudicabit; quia eos fa-

ciet iudices. Sapient. 3. Iudicabunt nationes, &c. *& libri*, ſcilicet conſcientiarum: *aperti ſunt*, id eſt aperti erunt, quilibet enim in conſcientia ſua, quaſi in libro aperto, cognoſcet bona ſua vel mala. Dan. 7. Iudicium ſedit & libri aperti ſunt, *& alius liber*, ſcilicet Chriſtus in quo ſicut in libro legent niſi iuſti ſe recte feciſſe, famulando ei quẽ tam excelſum videbunt poteſtate, & mali ſe male feciſſe, cum eum ſibi iratum & tam potentem aſpicient, *apertus eſt*, id eſt potens & magnus apparebit, *qui eſt vitæ*, quia dat vitam ſuis, vel libri aperti ſunt, id eſt diuina præcepta manifeſta erunt, quæ modo multi nolunt cognoſcere, tunc enim cognoſcent, quantæ virtutis & auctoritatis ſint Diuina præcepta, & ſcient ſe propter eorum contemptum condemnandos. Et alius liber, ſcilicet præſcientiæ, in qua qui videt omnia, videt quaſi in libro. Apertus eſt, id eſt tunc erit apertus, cum nunc ſit clauſus: quia mali ſcient ſe non eſſe prædeſtinatos ad vitam, boni vero ſcient ſe prædeſtinatos fuiſſe. Qui eſt vitæ, quia in hoc libro viuunt omnium rerũ rationes. Ioan. 1. Quod factum eſt in ipſo vita erat, vel quia in libro præſcientiæ electi ſunt præordinati ad vitam, *& iudicati*, hic oſtendit ipſum iudicium. Et primo per comparationem ad ſcripturam præmiſſorum librorum. Secundo per comparationem ad integritatem ipſorum iudicandorum; quia in corpore & anima iudicabuntur, quantumcumque corpora fuerint diſperſa & dilacerata vel à mari vel ab alio elemento abſorpta, Et dedit mare. Vbi Primo oſtendit Diuinam poteſtatem in hominis reformatione, quoniam adhuc vnietur anima corpori, vbicumque vtrumque fuerit. Secundo iudicij æquitatem in iuſta retributione, Et iudicatum eſt. Dicit igitur, *& iudicati ſunt*, id eſt iudicabũtur à Chriſto & à viris perfectis, *mortui*, morte culpæ, ſecundum Gloſ. *ex his*, ſcilicet peccatis, *quæ ſcripta erant in libris*, ſcilicet conſcientiarum, vel præceptorum, in quibus legent ſua peccata, hic eſt ſcripta erunt. Iudicabuntur inquam, *ſecundum opera ipſorum*, quaſi dicat, illud iudicium erit ſecundum magis & minus, ſecundum quod magis vel minus peccauerunt, ſupra 2. Dabo vnicuique veſtrum ſecundum opera ſua, *& dedit mare*, id eſt dabit, *mortuos ſuos*, id eſt corpora mortuorum quæ quandoque detinuit, quaſi dicat illi qui mortui ſunt in mari, reſurgent cum corporibus ſuis. De his autem minus videtur, vnde per locum à Minori omnes alij reſurgent, hoc autem dicit vt oſtendat, quod omnia corpora mortuorum hominum reſurgent quantumcumque videantur abſorpta. Nota Gloſ. vult aperte, &c. *qui in eo erant*, ſcilicet ſubmerſi vel proiecti quantum ad corpora. Et dicuntur hic mortui, tam boni quàm mali in mari ſubmerſi. Deinde loquitur de animabus; quia homo ex anima & corpore conſtituetur & reformabitur in reſurrectione, *& mors*, id eſt Diabolus, qui cauſa eſt mortis, tam ſpiritualis quàm corporalis. Sap. 2. Inuidia Diaboli mors, &c. *& infernus*, ſcilicet locus infernalis, *dederunt*, id eſt dabunt, *mortuos ſuos*, ſcilicet animas mortuorum morte naturæ quos detinent, *qui in ipſis erant*, ante reſurrectionem. Diabolus enim detinet animas reproborum in inferno & ita diabolus tenet eas ſimul & infernus, & bene iungit hæc duo; quia qui ſubiicitur diabolo per culpam, incidit in infernalem pœnam, q. d. Etiam animæ reproborum redibunt ad ſua corpora, nec eas retinere poterit ab vnione, Diabolus nec in-

A fernus; multo magis autem conſtat de animabus ſanctis. Reformati autem per reſurrectionem iudicabuntur ſecundum merita ſua. Vnde ſequitur, *& iudicatum eſt*, id eſt iudicabitur, *de ſingulis*, ſcilicet bonis & malis, ſine acceptione perſonæ ſecundum opera ipſorum. Pſal. Tu reddes vnicuique ſecundum opera ſua. *& infernus*. Hic oſtendit iudicij exequutionem, vel effectum; quia ſicut iudicatum erit per Chriſtum & per ſanctos ſic implebitur. Mittet enim Deus reprobos tam dæmones quàm homines in infernum, *& infernus*, id eſt dæmones, quibus grauiſſima pœna eſt in inferno, *& mors*, id eſt diabolus, qui eſt cauſa mortis, *miſſi ſunt*, id eſt mittentur diuina virtute, cui reſiſti non poteſt, *in ſtagnum*, id eſt in abundantiſ-

B ſimam & profundiſſimam pœnam, *ignis*, Gregorius in Gregoriano: Apoſtatam ſpiritum à conſpectu diſtricti iudicis ad æterna ſupplicia rapiet tempeſtas pauenda, de qua ſcriptum eſt; In circuitu tempeſtas valida. Deinde deſcribit illam pœnam vt timeatur, *hæc eſt ſecunda mors*, de qua ſupra eodem, In his ſecunda mors, &c. quaſi dicat. Cauete à morte prima, vt euitetis ſecundam, deinde loquitur de hominibus reprobis, *& qui non inuentus eſt*, in extremo iudicio, *ſcriptus in libro vitæ*, quantum ad paginam prædeſtinationis. Vnde Gloſ. id eſt ad vitam prædeſtinatus, *miſſus eſt*, id eſt mittetur, *in ſtagnum ignis*, miniſterio Angelorum. Matth. 13. Exibunt Angeli. Sic ergo per In-

C fernum intelliguntur dæmones, per Mortem Diabolus, per eos qui non ſunt ſcripti in Libro vitæ, reprobi homines. Aliter per Infernum ſecundum Gloſ. ſignantur homines reprobi, quia ſunt profundi in vitiis, & quia debetur eis infernus, per Mortem diabolus vt prius. Deinde vt magis terreat, dat quaſi regulam, qui damnabuntur, ſcilicet illi qui non ſunt prędeſtinati ad vitam. Vnde ſubditur. Et qui non eſt inuentus, &c. Terminatur autem hic viſio ſexta.

CAP. XXI.

D ET vidi cælum nouum, & terram nouam. Primum enim cælum, & prima terra abiit, & mare iam non eſt. Et ego Ioannes vidi ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam deſcendentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Et audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus: & ab-

E ſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt. Et dixit qui ſedebat in throno, Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fideliſſima ſunt & vera. Et dixit mihi: Factum eſt. Ego ſum Alpha & ω, initium & finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis. Qui vicerit, poſſidebit hæc: & ero illi Deus, & ille erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus

menda-

mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ar- A
denti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. Et venit vnus de ſeptem Angelis habentibus phialas plenas ſeptē plagis nouiſſimis: & locutus eſt mecum dicens: Veni, & oſtendam tibi ſponſam, vxorem agni. Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum & altū, & oſtēdit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem, deſcendentem de cælo à Deo, habentē claritatem Dei: & lumen eius ſimile lapidi pretioſo, tanquam lapidi iaſpidis, ſicut cryſtallū. Et habebat murum magnum & altum, habentē portas duodecim, & in portis, An- B
gelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſraël. Ab Oriente portæ tres: & ab Aquilone, portæ tres: & ab Auſtro, portæ tres: & ab Occaſu, portæ tres. Et murus ciuitatis habēs fundamēta duodecim, & in ipſis duodecim, nomina duodecim Apoſtolorum agni. Et qui loquebatur mecum, habebat menſuram arundineam auream, vt metiretur ciuitatem & portas eius, & murum. Et ciuitas in quadro poſita eſt, & longitudo eius tanta eſt, quanta C
& latitudo: & menſus eſt ciuitatem de arundine aurea per ſtadia duodecim millia, & longitudo, & altitudo, & latitudo eius æqualia ſunt. Et menſus eſt murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt Angeli. Et erat ſtructura muri eius ex lapide Iaſpide, ipſa verò ciuitas aurum mūdum, ſimile vitro mundo. Et fundamenta muri ciuitatis, omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum primum, Iaſpis: ſecundum, Sapphirus: tertium, Calcedonius: quartum Smaragdus: quintum, Sardonyx: D
ſextum, Sardius: ſeptimum, Chryſolitus: octauum, Berillus, nonum, Topazius: decimum, Chryſopaſus: vndecimum, Hyacinthus: duodecimum, Amethyſtus. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas: & ſingulæ portæ, erant ex ſingulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tanquàm vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, & agnus. Et ciuitas non eget Sole, neque Luna, vt luceāt E
in ea; nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius eſt agnus. Et ambulabunt gentes in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam ſuam & honorem in illam. Et portæ eius non claudentur per diem, nox enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem gentium in illām. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in Libro vitæ agni.

CAP. XXI.

E*T vidi cælum nouum & terram nouam.* Terminatis Sex viſionibus ſupradictis, hic incipit Septima & vltima viſio, in qua ſpecialiter agitur de Elemētorum innouatione, & de iuſtorum glorificatione. Vnde ſicut in viſione ſexta, ſub nomine Babylonis ſubuerſæ, deſcripta eſt impiorum deſtructio; In hac viſione ſeptima deſcribitur conſequenter ſub nomine ſanctæ ciuitatis Hieruſalem bonorum glorificatio. Vnde ſi quis viſionis huius ſeriem diligenter attenderet, cor ſuum ad tantæ gloriæ deſiderium excitaret: & tam glorioſæ ciuitatis habitator fieri, votis omnibus exoptaret. Præſens autem viſio partes duas continet principales. In prima quidem inſinuatur Elemētorum innouatio. In ſecunda iuſtorum glorificatio, ibi, Et vidi ciuitatem ſanctā. Pars illa ſecunda in Duas partes diuiditur. Primo enim deſcribuntur ea, quæ ad ciuitatis ſanctæ Hieruſalē ſpectant, per quam iuſtorum glorioſa collectio deſignatur, ſpectant enim maxime quantum ad eſſe. In ſecunda vero deſcribuntur ea quæ ſpectant ad ipſam quantum ad bene eſſe, ibi. Et oſtendit mihi fluuium &c. Circa partem primam. Primo deſcribitur ciuitas ſupradicta in generali. Secundo in ſpeciali, ibi. Et habebat murum magnum. Pars autem prima duas habet partes. Primo enim agitur de eius glorificatione, quantum ad omne bonum. Secundo de ipſius oſtenſione, ſub nomine ſponſæ facta Ioanni per Angelum, ibi. Et venit vnus de his Angelis. Circa partem primam in dictæ glorificationis manifeſtatione, triplex adducitur teſtimonium. Primū quidem teſtimonium Ioannis. Secundo ſanctorum patrum, teſtamenti Noui & Veteris, ibi. Et audiui vocem magnam. Tertio teſtimonium Dei omnipotentis, ibi. Et dixit qui ſedebat in throno. Dicit igitur. Primo, *& vidi cælum nouum*, hoc eſt aërem innouatum ſicut dicit Gloſ. *& terram nouam*, hoc eſt ab omni corruptione & fœditate purgatam. 2. Petr. vltim. Cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Et Iſa. 62. Ecce enim ego creo cælos nouos & terram nouam. Sequitur deinde, *primum enim cælum & prima terra abiit, & mare iam non eſt.* Tangitur enim hic trium elementorum innouatio, aëris, cum dicit: Primum enim cælum, hoc eſt aër, quantū ad primum ſtatum receſſit. Et prima terra, ſimiliter. Et mare iam non eſſe dicitur, quantum ad rationem corruptionis. Sed modo poteſt hic quæri cum fiat in hoc loco mentio, de tribus elementis Aqua videlicet, terra, & aëre: quare non fit mentio de quarto elemento de Igne videlicet? Quæritur etiam de hoc quod dicit, Et mare iā non eſt, quia per hoc videtur quod aqua prorſus annihiletur, & quantum ad ſubſtantiam, & etiam quantum ad qualitates, cum non eſſe, remoueat rei eſſentiam. Quæritur tertio, verū mundus debeat innouari? & videtur quod non, quoniam factus eſt ad obſequium hominis & propter hominem ſed poſt glorificationem, non indigebit homo elementorum obſequio, ergo non erit neceſſe innouari. Reſpond. Ad primum dicendū eſt, quod non fit de Igne mentio in hoc loco, cum parua aut nulla corruptione fœdatus ſit, & illius virtute elementa cætera in conflagratione vltima debeant emendari, quoniam ipſe maxime actiuus eſt minime habēs de materia, maxime vero de ſpecie. Ad ſecundū dicendū eſt, quod aqua

A

non intelligitut virtute ardoris illius conſumi penitus, per hoc quod dicit, Mare iam non eſt, nec fit ibi negatio ratione ſubſtantiæ, ſed ratione corruptibilis qualitatis. Vnde per hoc ſubtiliter iotuenti datur intelligi, quod purgabitut à corruptione omnimoda, & fœditate, & falſa amatitudine. Ad tertium reſpondendnm, quod mundus innouabitur, non vt homioi ſeruiat, ſed vt homo renouatori eius propter hoc gratias æternaliter agat; quoniam mundum præmiari propter hominem, non eſt aliud quam hominē præmiati in illo, & ſic patet ſolutio ad illud quod obüciebatur, *&, vidi*, &c. hic conſequenter agitur de iuſtorum glorificatione deſctibens ipſam vt dictū eſt, ſub typo ciuitatis ſanctæ Hieruſalem, & cōgrue. Primo ponit B. Ioannes innouationem elementorū,

B

deinde ſubiungit glorificationem iuſtorum, vt videlicet de mundanis aſcendamus ad cæleſtia & de viſibilibus pertingamus ad inuiſibilia contemplanda. Dicit igitur, *& vidi ciuitatem ſanctam*, vidi, videlicet per ſpiritualem intelligentiam, *ciuitatē*, boc eſt vniuerſam iuſtorum collectionem ab omni corruptione culpæ & miſeriæ, *deſcendentem de cælo*, dicitur enim de cælo deſcendere; quia qnod habuit boni in tēpore ptæſentis vitæ, & quod feliciter viuit in æternitate, totum cognoſcit ſe à Deo bahere. Vidi inquam ciuitatem, *à Deo paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo*, qnooiam ſicut ſponſa præparatut ad thorum viri, miſſis ſibi à viro mu-

C

neribus: ſic præparatut Eccleſia ad Chriſti cæleſtem copulam, datis ſibi ab ipſo donis cæleſtibus & operibus bonis. De buiuſmodi ciuitate habetur ſuprà 3. Scribam ſuper eam nomen Dei mei, & nomen ciuitatis nouæ Hieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo. Et de ipſins glotia habetnr in Pſal. vbi dicitur, Glorioſa dicta ſunt de te, Ciuitas Dei Vel aliter poteſt exponi ſic, Vidi ciuitatē, hoc eſt ſanctorum omnium collectionem, vt ſupra dictum eſt, quæ Ciuitas dicitur per patticipationem diuinæ poteſtatis. Ciuitas enim dicit fortitudinem & potentiam. Sanctam per participationem ſummæ bonitatis. Hieruſalem, quæ pacis viſio dicitur, per participationem æternæ ve-

D

ritatis. Nouam, quia mundatam ab omni corruptela & miſeria. Deſcendentem de cælo, per fluxum à cauſa prima. A Deo patatam per gratiam. Ornatam viro ſuo, per gloriam. Sicnt ſponſam, quia Chriſto coniunctam inſeparabiliter, & ſioe fine. Huiuſmodi vero deſponſatio, quæ eſt inter Chriſtum & Eccleſiam, inchoatur baptiſmate, ratificatur in operibus iuſtitiæ, cōſummatur in adoptione gloriæ. Oſeæ a. Sponſabo te mihi in ſempiternum, & ſpōſabo te mihi in iudicio & iuſtitia, & in miſericordia. In his etiam verbis ſuptadictis poſſunt ſeptem dotes intelligi, quibus poſt reſurrectionem gaudebunt inſti. Tres videli-

E

cet animæ Dilectio, Tentio ſiue Comprehenſio, Viſio: & quatuor corporis videlicet, impaſſibibilitas, agilitas, ſubtilitas, claritas. Per Ciuitatē intelligitur dilectio plena, quoniam Ciuitas dicitur ciuium vnitas, quę fit per dilectionem maxime. Per boc quod dicit ſanctam, notatur perfecta rētio ſiue cōptehenſio. Sanctus enim idem eſt quod firmus, beati vero firmiter adhærent Deo per cōptehēſionem. Per Hieruſalem notatur viſio, quia Hieruſalem viſio pacis interpretatur. Per hoc quod dicit Nonam inſinnatur paſſibilitas; qnia per amotionem vetuſtæ corruptionis & paſſibilitatis, fient impaſſibiles & nouitatem habentes. Per hoc autem quod dicit deſcendentem de cælo planè notatur Agilitas, ſed per boc quod ſubdit, à Deo paratam, datur intelligi ſubtilitas, quia ſicut res groſſitudinem habens patari dicitut cū ſubtiliatur, ſic cotpus à Deo ſpecialiter præparabitur faciendo ipſum valde ſubtile, & quaſi ſpirituale. Per illud autem quod ſubiungit, Sicut ſponſam ornatam viro ſuo, Claritas demonſtratut, quia ſicnt ornamentum reddit pulchtiua corpus; ſic Claritas reddet corpus glorificatum formoſius. Sic igitur per hæc verba, ſeptem dotes, vt paret, demonſtrantur. De Prima, dilectione videlicet plena, habetur Iſa. 31. Dixit Dominns cuius ignis eſt in Sion & caminus eſt in Hieruſalem. De Secūda, ſc. de comptehenſione perfecta, babetur ad Philipp. 3. Sequor autem ſi quo modo comprebendam, in quo cōprehenſus ſum à Chriſto Ieſn. De Tertia hoc eſt de viſione manifeſta dicitur 1. Cor. 3. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. De quatour aliis qnæ ſpectant ad cotpns dicit Apoſtolus 1. ad Cor. 15. Seminatut in corruptione ſurget in incorruptione, in qno notatur Impaſſibilitas. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, in quo oſtenditur Claritas, Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute, in qno denotatur Agilitas. Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale, in quo inſinuatut Subtilitas, *& audiui vocem magnam*, hîc conſequentet introducitur ſanctorum patrum teſtificatio, & oſtenduntur duo, de quibus adducitur eorum teſtimonium, quæ ſpectant ſpecialiter ad beatitudinem ſanctorum. Primum eſt iocunditas æternæ gloriæ. Secundum eſt amotio omnis pœnæ, ibi, Et abſterget Deus omnē lachrymā. Circa primā partem oſtenditur gloriæ iocunditas, quæ prouenit ex eius præſentia, quantū ad diuinitatem, Et ipſe Deus, &c. Dicit igitur, *& audiui vocē*, hoc eſt annunciationē ſine promiſſionem, *magnam*, quia de ſecretis magnis tebus loquitur, *de throno, dicentem*, per thronum enim ſancti patres, qui rectotes ſunt aliorum, & in quibus Deus præſidendo tegnat, intelliguntnt. De quo Throno vox exire dicitur; quia promiſſio boni cæleſtis, ſiue annuntiatio de ſanctis Patribns, vſque ad annos venit. De huiuſmodi Throno dicirur ſupra 5. Vidi in dextera ſedentis ſupra thronum librum ſcriptum intus & foris, & in Pſal. Et thronus eius, ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in diebus ſuis lucet. Audiui, inquam, vocem dicentem, *ecce tabernaculum Dei cum hominibus*, hoc eſt humanitas Chriſti præſens eſt beatis in patria. Tabernaculum quippe Dei cum hominibus erit quando ſe nobis, & nos ſibi quantum ad humanitatem ſociabit. Pſal. In Sole poſuit tabernaculum ſuum, & ſnpra 15. Apertum eſt templum tabernaculi in cælo, & quoniam illa cohabitatio non erit tranſitoria, ſed æterna, ideo recte ſubdit, *& habitabit cum eis*, id eſt æternaliter in eorum ſocietate manebit. Zachar. a. Lauda & lætare filia Sion; quia ecce ego venio & babitabo in medio tui dicit Dominus, huius autem ſocietatis vinculum, manifeſtat adhuc cum ſubditur, *& ipſi populus eius erunt*, laudem eius vnanimiter concinendo. Pſalm. Nos autem populus eius, & ones paſcuę eius, *& ipſe Deus erit cum eis eorum Deus*, per hoc innuitur iocunditas glotiæ quam babebunt ex præſentia Diuinitatis, quoniam diuinitas ſe eis aſſociabit, & eos ſibi. Ezechielis 33. Et ſcient quia ego Dominus eorum Deus cum eis, & ipſi populus meus domus Iſraël, ait Dominus Deus. Sed obücitur de hoc

quod

quod dicit: Et ipſe Deus erit cum eis, quoniam ipſe Deus nunc eſt cum ſuis in hoc mundo. Matt. vltim. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſecul'. Quomodo ergo dicit: Ipſe Deus erit cum eis, cum etiam modo ſit cum eis in hac vita? Reſpond. licet Deus modo ſit cum ſuis nequaquam cum eis eſſe videtur; quia quandiu in hac mortalitate viuunt, eum manifeſte non conſpiciunt; ſed tunc verè cum eis eſſe apparebit, quando ſe glorificatis illis reuelata facie manifeſtabit. Ad illud Matth. Reſpond. quod Chriſtus promiſit ſe eſſe cum ipſis omnibus diebus, eis auxilium & protectionem aſſidue impendendo, non autem ſe eis manifeſtando, *& abſterget Deus omnem lachrymam*, hic conſequenter oſtenditur amotio omnis temporalis pœnæ ſeu miſeriæ, & Primo oſtenditur in generali. Secundo in ſpeciali, ibi. Et mors non erit vltra. Dicit igitur, *& abſterget Deus omnem lachrymam*, hoc eſt omnem miſeriam, ſeu pœnam, propter quam oritur omnis lachryma, ſupra 7. Et abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, hoc eſt ſanctorum; quia carebunt penitus in patria omni miſeria ſeu pœna. Auguſtinus vltimo lib. de Ciuitate Dei. Quanta erit illa felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum? O quàm dulcia ſunt iſta, & animum vehementer, ſi tamen illis intendat, ad ſe trahentia? Erubeſcere debet ergo fidelis quilibet, ſi in his temporalibus appetat delectari, qui ſibi tanta ac talia bona credit reſeruari. Sequitur, *& mors vltra non erit*, omnis mali amotio in ſpeciali, vnde quadruplex malũ pœnæ hic tangitur vt patet. Quoniam omnis pœna temporalis, aut prouenit dum anima ſeparatur à corpore, aut dum eſt coniuncta corpori. Si primo modo, ſic eſt mors, ſi ſecundo modo; hoc eſt dupliciter. Quoniam aut latet interius, & ſic dolor: aut apparet exterius & hoc duobus modis, aut in verbo aut in ſigno. Si primo modo; ſic eſt clamor. Si ſecundo; ſic eſt luctus. Dicit igitur, *& mors vltra non erit*, quia nulla erit animæ & corporis ſeparatio. Auguſtinus de Ciuitate Dei 20. lib. Corpora ad incorruptionem atque immortalitatem, nouiſſime nomina ex veteri corruptione atque mortalitate tranſibunt, *neque luctus*, ſupple erit vltra, *neque clamor*, quoniam nulla erit ibi inquietatio. Iſaiæ 65. Exultabo in Hieruſalem & gaudebo in populo meo, & non audietur in eo vltra vox fletus & vox clamoris, *neque dolor erit vltra*, quoniam omne gaudium erit in cordibus ſanctorum. Iſaiæ quinquageſimo primo. Gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus, & ſubditur, *quæ prima abierunt*, hoc eſt, iſta iam prædicta, quoniam peccato deſtructo ex quo prouenerunt penitus non erunt. Nota quod triplices ſunt lachrymæ Deo acceptabiles & gratæ videlicet lachrymæ compunctionis. Pſal. Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Sunt lachrymæ compaſſionis. Vnde Ierem. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum & plorabo die ac nocte, interfectos filiæ populi mei? Sunt nihilominus lachrymæ deuotionis, de quibus in Pſal. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus? Hæc recordatus ſum & effudi in me animam meam. Primæ lachrymæ ſunt reſpectu ſui. Secundæ reſpectu proximi. Tertiæ, reſpectu Dei, *& dixit qui ſedebat in throno ſuo*, hic conſequenter ſubditur atte-

A ſtatio Diuina, de prædicta mundi innouatione, & ſanctorum glorificatione, & tanguntur tria ſpecialiter in hac parte. Primo enim allicit auditorem, quantum ad vim rationabilem per veritatis expreſſionem. Secundo quantum ad vim concupiſcibilem, per bonorum cæleſtium promiſſionem, ibi, Ego ſitienti dabo &c. Tertio quantum ad iraſcibilem, per damnationis malorum oſtenſionem, ibi, Timidis autem, Circa primam partem tria facit. Primo Veritatem de innouatione ſpecialiter inſinuat. Secundo ad credulitatem oſtenſæ veritatis auditorem excitat, ibi, Et dixit mihi, ſcribe. Tertio ad maiorem certitudinem, veritatem oſtenſam confirmat, ibi, Et dixit mihi factum eſt. Dicit igitur, *& dixit qui ſedebat*

B *in throno*, hoc eſt Deus qui regnat & quieſcit in ſanctis, ſuprà 7. Qui ſedet in throno habitat ſuper illos. Quid etiã dixerit, hoc eſt proteſtatus fuerit declarat cum ſubdit, *ecce noua facio omnia*, videlicet ſuprà dicta, de quibus dictum eſt ſuperius hoc eodem capitulo, Vidi cælum nouum & terram nouam. Iſaiæ 43. Ecce ego facio noua, & nunc orientur. Deinde excitat auditorem ad dictorum credulitatem cum ſubiungit: *& dixit mihi: ſcribe*, hoc eſt, in corde tuo repone quod dictum eſt, & etiam in ſcriptis redige, ad aliorum vtilitatem, vt qui viderint, legant: & legentes ad meliora proficiant. Supra 1. Scribe quę vidiſti, & quæ ſunt,

C & quæ fieri oportet poſt hæc, *quia hæc verba fideliſſima ſunt & vera*, quaſi dicat, dignum eſt vt ſcribas, quoniam ſupra dicta verba fideliſſima ſunt, id eſt apta vt eis fides adhibeatur, Et vera, quoniam veriſſime complebuntur. Matth. 24. Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt, *& dixit mihi factum eſt*, hoc eſt, completum eſt, quod complendum fuerat. Ioannis 19. Conſummatum eſt. *Ego ſum Alpha & ω principium & finis*, quaſi dicat, certum eſt, quod ego faciam noua omnia ſicut dixi, quoniam ſicut omnia habent per me principium & originem; ita & per me habebunt conſummationem. Vnde Gloſ. Innouationem facere potero; quia ego omnia creaui, & omnia in me conſummabun-

D tur, ſupra 1. Ego ſum Alpha & ω principium & finis, dicit Dominus Deus, *ego ſitienti dabo*, &c. hic conſequenter auditorem allicit, per bonorum cæleſtium promiſſionem. Et per hoc oſtenditur Diuinum teſtimonium de bonorum glorificatione. Dicit ergo. Ego ſitienti dabo, hoc eſt deſideranti, *de fonte aquæ viuę gratis*, id eſt abundantiam æternæ beatitudinis. Iſa. 55. Omnes ſitientes venite ad aquas, & ſuprà 7. Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum. Dicuntur etiam aquæ viuæ; quia felicitas glorię poſſeſſori ſuo tribuit iocunditatem interminabilis vitæ. Ioannis 4. Aqua quam ego dabo [illegible] eo fons aquæ ſalientis in vitam æternã. Dicit enim Gratis ſe dare; quia ne-

E mo felicitatem æternam promeretur niſi ei prius ad promerendam gratia Diuina detur. Et quoniam ad efficax deſiderium æternorum, ſequitur perſeuerantia, ideo ſubdit. *Qui vicerit*, videlicet hoſtem antiquum, mundum & carnis vitium. *poſſidebit hæc*, hoc eſt pertinget ad brauium cæleſte, ſupra tertio. Qui vicerit dabo ei ſedere mecum in throno meo, *& ero illi Deus*, quemadmodum expoſitum eſt ſupra, *& ipſe erit mihi in filium*. Galat. 3. Omnes enim vos filii Dei eſtis, per fidem in Chriſto Ieſu. O quàm grandia ſunt iſta cæleſtium bonorum promiſſa, exuperant omnem

ſenſom, dulciora ſunt ſuper mel & fauum, *timidis autem*, hic poſtmodum allicit audientem, per damnationis reproborum oſtenſionem, ne ſe vitiis & peccatis inuoluat, ſed continuè bonis operibus inſiſtat, & ne mali ſceleribus obuoluti ad cæleſtem gloriam peruenire credant, vel falſis orationibus quæ plerumque fundunt vel eleemoſynis, quas aliquando Eccleſiæ vel pauperibus tribount, niſi à ſe vitia penitus expellant. Et in hoc loco octo differentię peruerſorum hominum numerantur, vt per huiuſmodi numerum à iuſtis, qui octo beatitudinibos dicabuntur, ipſi prorſus alieni & exortes oſtendantur. Et huiuſmodi differentiarum numerus, & ſufficientia ſic habetur, qooniam peruerſitas in bomine, aut quantum ad actus interiores, aut qoantum ad actus exteriores. Si quantum ad interiores, hoc dopliciter. Aut per ordinationem affectus, reſpectu agendorum. Aut per ordinationem intellectus reſpectu credendorum. Si primo modo; ſic ſunt timidi, ſi ſecuodo modo; ſic ſunt increduli. Peruerſitas qoantum ad actus exteriores eſt triplex. Aut per inordinationem ad proximom, Aut ad ſe ipſum, Aut ad Deum. Si per inordinationem ad proximum; boc poteſt eſſe duobus modis. Aut quia eſt contra ſalutem vitæ ooſtræ. Aut contra ſalutem vitæ gratiæ. Si primo modo; ſic ſunt homicidæ, ſiue hoſtes humanæ naturæ. Si ſecundo modo, ſic ſunt excommonicati quia ſunt hoſtes gratiæ. Excommunicati dicontur, quia extra communinnem bonorum poſiti. Si ſic peruerſitas per inordinationem ad ſeipſum; ſic ſunt fornicatores. Si per inordinationem ad Deum, hoc eſt triplicitet. Aut quia contra Diuinam bonitatem, & ſic ſunt venefici, id eſt malorum perſuaſores, Aut contra maieſtatem: & ſic ſunt idololatræ. Aut contra veritatem, & ſic ſunt mendaces. Dicit igitur, *timidis autem*, id eſt illi qui timore mũdano ducti, veritatis opera dimittunt, vel fidem acceptam relinquunt, *pars erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure*. Iob. 6. qui timent pruinam irruet ſuper eos nix, *& incredulis*, qui bona futura minime creduot; Pars ſimiliter erit, &c. Heb. 11. Sine fide impoſſibile eſt qoemquam placere Deo, *execratis*, hoc eſt excommunicatis, qui ſecundum eccleſiaſticam cooſoetudinem manifeſte pro ſuis ſceleribos excommonicantur Pars, erit ſopple, &c. 2. Cor. 6. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate, aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? *& homicidis*, qui vel voluntatis prauitate, vel ſermonis perſuaſione, vel operis perpetratiooe hominem occidunt, pars erit, &c. Exod. 23. Inſontem & iuſtum non occides, *& fornicatoribus*, qui carnis illecebris, vel buiuſmodi delectationibus ſeculi, illicite ſe ſubiiciunt. Galat. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, &c. *& venefi*[illegible] videlicet qui venenum malitiæ verbo vel exemplo crudeliter infundunt, *& idololatris*, qui relicto Diuinæ maieſtatis cultu, per idololatriam ſe dæmonibus ſubdunt. Infra vltimo. Foris canes & venefici impudici & homicidæ, & idolis ſeruientes, *& omnibus mendacibus*, qui ſcilicet relicta veritate proximum ſoum fraudolenter decipiunt. Pſalm. Perdes omnes qui loquuntur mendaciom. Iſtis igitur omnibus ſupradictis pars erit in ſtagno ardenti igni & ſulphure, & per hoc oſtenditur duplex pœna malorum: Ignis videlicet inextinguibilis, & fœtor intolerabilis. Pſal. Ignis ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum, *quod eſt*

A *mors ſecunda*, morte ſecunda moriuntur damnati qoia primo mortui fuerunt morte culpæ, ſed ſecundo moriuntur morte gebennæ. Vnde in Pſal. Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos, *& venit vnus de ſeptem Angelis*, deſcripta ſuperius ſanctorum glorificatiooe, ſub nomine Ciuitatis ſanctæ, hic conſeqoenter agitur de ſpeciali eius oſtenſione, facta B. Ioanni Euangeliſtæ, Et hæc pars duplicem babet partem. Primo ponitur oſtenſionis eius promiſſio. Secundo ſubditur ipſa oſtenſio, ibi, Et ſuſtulit me in ſpirito. Circa primam partem. Primo deſcribitur perſona promittens. Secũdo ponitur promiſſio ſeqoens, ibi, Et loqoutus eſt mecũ dicens. Dicit igitur, *& venit vnus* B *ex ſeptem Angelis*, id eſt vnos ordo prædicatorum, vnanimis in fide, & miniſterio prædicationis, de iſtis ſeptem Angelis babetur ſupra 15. Et exierunt ſeptem Angeli habentes ſeptem plagas de templo, *babentibus ſeptem phialas*, hoc eſt perfectam ſcientiam, *plenas ſeptem plagis nouiſſimis*, continentes, ſcilicet comminatiooes pœnarum infernalium. *Et locutus eſt mecum: veni oſtendam tibi vxorem agni*, locotus eſt inquam mecum per internam inſpirationem. Veni, ſcilicet per præparatam intelligentiam. Et oſtendam tibi vxorem Agni, hoc eſt ſanctam Eccleſiam. Simile habetur ſupra 17. Et venit vnus de ſeptem Angelis, qui babebant ſeptem phialas, & locotus eſt mecum dicens: Veni oſtendam tibi damnationem meretricis ma- C gnæ. Sed modo qoæri poteſt, cum B. Ioannes ſuperius dixerit ſe vidiſſe vxorem Agni, quomodo promiſit Angelus ſe eam oſtenſurum eſt Reſpon. quod ſupra viderat magoa de ſanctorum glorificatione, ſed adbuc maiora valde viſurus erat, quoniam multa alia glorioſa ſacramenta illius ſocietatis ſanctorum. Vnde parua exiſtimanda erant ea quæ viderat reſpectu eorum quæ viſurus erat, & ideo dicit. Veni oſtendam tibi ſponſam vxorem Agni, quaſi dicat, magna quidem ſunt quæ de futuro ſanctorum ſtatu vidiſti; ſed eleua & dilata mentem; quia de eodem ſtatu ipſorum viſurus es multa mirabilia, quæ non vidiſti. Ipſa vero D ſancta mater Eccleſia, & ſponſa, & vxor pariter dicitur. Sponſa; quia cæleſti ſponſo Chriſto videlicet ſpirituali dilectione copulatur. Ioan. 3. Qui babet ſponſam ſponſus eſt, vxor dicitur; quia per Chriſti gratiam, ad multorum filiorum procreatiooem fœcundatur. Iſa. 49. Dices in corde tuo; quis genuit mihi iſtos, *& ſuſtulit me in ſpiritu*, hoc eſt eleuauit me molto ſublimius quàm fueram prios, *in montem magnum & altum*, qoia magna erant & alta, qoæ mihi oſtenſurus erat. Iſa. 40. Soper mootem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion, *& oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem*, oſtendit ſcil. excellentius quàm prius videram. Ciuitatem ſanctam, id eſt ſanctorum glorioſam E ſocietatem fruentium æterna pace, *deſcendentem de cælo*, hic ponitur ciuitatis oſtenſæ deſcriptio, & Primo deſcribitur quantum ad dignitatem. Secundo quantum ad pulchritudinem, ibi, Habentem claritatem, Et ibi Primo oſtenditur ipſius pulchritudo. Secundo pulchritudinis magnitudo, ibi, Lomen eius ſimile. Dicit igitur, *deſcendentem de cælo*, in quo inſinuatur, quod quicquid habet boni ſancta Eccleſia, cognoſcit ſe accepiſſe à diuioa gratia. Simile habetur ſupra hoc eodẽ capitulo. Vidi Ciuitatem ſanctam Hieruſalẽ nooam, deſcendentẽ de cælo à Deo, *babentem claritatẽ Dei*, quoniam non à ſe claritatem habebit, quam in cæleſti beatitudine poſſidebit, ſed à Deo.

Quem-

Quemadmodum ferrum dum in ignē mittitur, ab igne coloratur, & ipſius ſpeciem ſumit & à ſe nō habet quod accipit: Ita ſancta mater Eccleſia claritatem habebit in patria æternæ diuinitatis luminoſis radiis illuſtrata. Tob. 13. Luce ſplendida fulgebis & omnes fines terræ adorabunt te: loquitur de ciuitate ſancta Hieruſalem. Hugo de Sancto Victore. Æſtimet qui poteſt quāta quamque iocunda concors ac indiſſolubilis erit creaturæ humanæ creatoriſque vnita coniunctio: vbi claritas quam creator habet per plenitudinem, creaturæ dabitur per plenitudinis participationem, huius claritatis magnitudinem exprimit, cum dicit, *lumen eius ſimile lapidi pretioſo*, lapis quidem B pretioſus Chriſtus recte dicitur, quoniam indiſſolubilis immortalitate, de huiuſmodi lapide habetur. Dan. 2. Abſciſus eſt lapis de monte ſine manibus & in Pſalm. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes. Eſt etiam pretioſus quoniam virtutum pulchritudine & plenitudine decoratus. Pſal. Specioſus forma præ filiis hominum. Lumen ergo ſupernæ ciuitatis deſcribitur eſſe ſimile lapidi pretioſo; quia ſanctorum vniuerſitas, in futuro ſeculo claritate Diuinitatis irradiata aſſimilabitur Chriſto. Vnde 1. Ioan. 3. Scimus quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Sequitur, *tanquam lapidi Iaſpidi, ſicut cryſtallum*. C Iaſpis enim viret, ſed cryſtallus claret vnde Chriſtus & cryſtallus dicitur & Iaſpis. Iaſpis quoniam immarceſſibili virore virtutum viruit. Vnde Iſa. 11. Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Cryſtallus etiam dicitur, quoniam ex mortuis reſurgens gloria immortalitatis clarus effulſit. Ioan. 13. Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo, & parum poſt ſequitur. Deus clarificauit eum in in ſemetipſo, & continuo clarificabit eum. Sanctæ igitur ciuitatis lumen ſimile erit lapidi pretioſo, id eſt Chriſto, & tanquam lapidi iaſpidi ſicut cryſtallum, quoniam in cæleſti patria cum Chriſto nitebit bono im- D marceſſibilis æternitatis, & fulgebit dono indiſſolubilis immortalitatis. Sap. 3. Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent, *& habebat murum magnum & altum*, hic conſequenter deſcribit ſtatum ſanctæ ciuitatis in ſpeciali. Vnde primo deſcribit ſtatum eius quantum ad partes ſuas, & quantum ad ſe totam. Secūdo manifeſtat nobilitatem eius & gloriam ibi, Et templum non vidi in ea. Circa primum. Primo ponit partium ciuitatis ſolam deſcriptionem. Secundo oſtendit partium & totius ſimul commenſurationem; ibi, Et qui loquebatur mecum. Tertio declarat eorū pretioſitatem, ibi. Et erat ſtructura muri eius. Cir- E ca partem primam. Primo ponitur muri ciuitatis & portarum deſcriptio. Secundo inſinuatur portarum tantum debita diſpoſitio, ibi, Ab Oriente portæ tres. Tertio, oſtenditur muri congrua ſituatio, ibi, Et murus ciuitatis. Et ibi Primo oſtendit B. Ioannes multiplex fundamentum. Secundo fundamēti ornatum, ibi, Et in ipſis duodecim nomina. Dicit igitur Primo, *& habebat murum magnū & altum*. Per murum conuenienter Chriſtus intelligitur, qui ſanctam Hieruſalē vndique circundat & protegit, de quo muro habetur. Iſa. 29. Vrbs fortitudinis noſtræ Sion, Saluator ponetur in ea murus & antemurale. Et Zachariæ 2. Ego ero ei ait Dominus murus ingens in circuitu, & in glo-

A ria ero in medio eis. Iſte etiam murus magnus & altus dicitur, quia Chriſtus Dominus magnus eſt per incomprehenſibilitatem immenſitatis, & interminationē æternitatis. Altus, per exaltationē humanitatis, & ſublimitatem maieſtatis. Iere. 32. Fortiſſimæ & magnæ poteſtatis. Dominus exercituum nomen eius: magnus conſilio & incumprehenſibilis cogitatu. Sequitur, *habens portas duodecim*, per portas Apoſtoli ſancti deſignantur; quia per eorum fidem & doctrinam ſanctam ciuitatem intramus. Prou. 14. Iacebant mali ante bonos, & impii ante portas iuſtorum, *& in portis anguli duodecim*, per angulos minores quoſque & meritis occultiores intelligimus, qui recte in por- B tis eſſe dicuntur, quoniam in prædicatione, & doctrina ſanctorum Apoſtolorum colliguntur. In figura huiuſmodi poteſt intelligi quod in Exodo dicitur 26. Fecit ſex tabulas, & duas anſas per ſingulos angulos tabernaculi retro, quæ iunctæ erāt à deorſum vſque ſurſum, & in vnam compaginem pariter ferebantur ita, Fecit ex vtraque parte per angulos, &c. In muro igitur dicuntur eſſe portæ duodecim & in portis duodecim anguli, quoniam in prædicatione Chriſti collecti ſunt duodecim Apoſtoli, & in eorum prædicatione minores & meritis occultiores vniuerſi. Angulus enim occultationem ſignificat, & duode- C narius numerus vniuerſitatem figurat. Sed vt Apoſtolos fidem gentis Iſraëliticæ atque iuſtitiam in ſua prædicatione atque doctrina cōmendaſſe patenter oſtendat: Ideo ſubdit, *& nomina ſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorū Iſrael:* Vnde in Portis, hoc eſt in ſanctis Apoſtolis, nomina duodecim tribuum Iſraël ſcripta dicuntur quoniam eorum fides & merita per ipſos Apoſtolos glorioſa fuiſſe in ſacra pagina declarantur: deinde ſequitur, *ab oriente portæ tres*, per Orientem iuſti qui fuerunt in principio mundi intelligūtur. Per Aquilonem deſignantur illi ex Gentilitate quondam à bono frigidi, ad calorem fidei ſunt conuerſi. Per Auſtrum Iudæos iuſtos antiquos calentes in fide Saluatoris conuenienter intelligere D poſſumus, per Occaſum illos qui in fine ſeculi conuertētur. Ab Oriente igitur, & ab Aquilone, & ab Auſtro, & ab Occaſu portæ tres eſſe in ciuitate congrue demonſtrantur; quia quicunque ex prædictis gentibus ſaluantur, per ſanctæ Trinitatis fidem in quatuor mundi partibus apoſtolica prædicatione diuulgatam, iuſtificantur. Aliunde vero nullus introitum habere potuit nec poterit, niſi videlicet per fidem ſanctæ Trinitatis. Heb. 11. Sine fide autem impoſſibile eſt quemquam placere Deo. Et quoniam ſaluator noſter ex Patriarchis originem traxit. Ideo ſequitur, *& murus ciuitatis habens fundamenta duodecim*. Murus quippe ciuitatis fundamēta duodecim habere dicitur; quia E Chriſtus ex genere Patriarcharum carnem aſſumpſit, de huiuſmodi fundamentis dicitur in Pſ. Fundamenta eius in montibus ſanctis, &c. Sequitur, *& in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum & agni*, nomina vero duodecim tribuum in Apoſtolis, & nomina duodecim Apoſtolorum in Patriarchis duodecim ſcripta leguntur. Quoniam Apoſtoli fidem patrum de redemptione generis humani completam prædicauerunt. Et ſancti patres per Apoſtolos prædicandam fideliter crediderunt, de huiuſmodi nominum ſcriptione habetur. Lucæ decimo: vbi dicitur; Gaudete quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. Et notandum quod nomen Agni in fundamentis, hoc eſt, in Pa-

A triarchis, & non in portis id eſt, in Apoſtolis legitur eſſe ſcriptum; quoniam ipſis manifeſte fuit exhibitum: ſed antiquis patribus qui diu expectauerant erat exhibendum, *& qui loquebatur mecum*, &c. Poſita ſuperius partium ciuitatis tantum deſcriptione, hic conſequẽter agitur de partium & totius ſimul commenſuratione, & Primo deſcribit menſurantem & etiam menſuram. Secundo declarat ciuitatis figuram, ibi, Et ciuitas in quadro poſita. Tertio oſtendit menſurationem ab Angelo factam, Et menſus eſt ciuitatem. Dicit igitur, *& qui loquebatur mecum*, ſcil. Angelus de quo ſupra hoc eodem capitulo, Et venit vnus de ſeptem Angelis, habentibus ſeptem phialas, plenas ſeptem plagis nouiſſimis & locutus eſt B mecum. Superius vidit ciuitatem munitam & ornatam; hic edocetur vt attendat quod alij ab aliis in ſancta ciuitate meritis differunt, & diligenter conſiderandũ eſt quòd multa quæ in deſcriptione ſanctæ ciuitatis, ponuntur; magis ad ſanctorum præſentia merita, quàm ad futura præmia ſpectare dignoſcuntur: licet intentio B. Ioannis ſit ſupernæ Hieruſalem ſtatum deſcribere. Quædam tamen magnifica de meritis ipſius ſtudet intimare, vnde per Angelum qui cum B. Ioanne loquebatur, cœtus ſanctorum doctorum, ſiue prædicatorum intelligitur, ſicut ſupra dictum eſt, *& habebat menſuram arundineam*, per menſuram, C meritorum differentia deſignatur. Ezech. 40. Calamus menſuræ in manu eius. Per arundinem auream intelligitur Sacra ſcriptura, quæ conuenienter arundo dicitur, propter ſonum prædicationis. Pſalm. In omnem terram exiuit ſonus eorum. Et dicitur, *aurea*, propter fulgorem Diuinæ cognitionis, qui inquam fulgor illuſtrat corda fidelium. Pſal. Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Angelus ergo arundinem habebat auream hoc eſt Sacram ſcripturam compoſitam & fulgidam, ad erudiendam plebem dominicam. Iſa. 30. Erunt aures tuæ audientes vocem poſt tergum monentis: hæc eſt via ambulate in ea. Habebat inquam arundinem au- D ream, *vt metiretur ciuitatem & portas eius & murum*, per ciuitatem quæ non exprimitur nomine ſpeciali, plebs inferior intelligitur. Portæ quidem vt ſuperius dictum eſt, dicuntur Apoſtoli: per quorum doctrinam alii ingrediuntur ad ciuitatem fidei, per murum Chriſtus intelligitur, qui vndique ſuos munit & totaliter defendit. Angelus ergo metiri dicitur ciuitatem, quia ſagacitas ſanctorum prædicatorum ſecundum capacitatẽ audientium temperat prædicationis ſtilum. Vnde 1. Cor. 3. Tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi non eſcam, & ſecundo capite dicitur ibidem Sapientiam loquimur inter perfe- E ctos. Portas etiam metitur dum doctrinam Apoſtolicam introitum eſſe cæleſtis ciuitatis euidenter proteſtatur. Prou. 7. Doctrinam magis quàm aurum eligite. Metitur etiam murũ hoc eſt Chriſtum, tum, ſcil. dum ipſum prædicat eſſe Deum & hominem verum, *& ciuitas in quadro eſt*, hic oſtẽditur ciuitatis ſanctæ figuratio. Vnde in quadro dicitur eſſe ſancta ciuitas, quoniam quatuor ſunt eius latera, ſcil. fides, ſpes, caritas, & operatio. Vnde dicit Hugo. Quantum quiſque credit tantum ſperat, quantum ſperat, tantum diligit; quantum diligit tantum operatur. In quadro igitur ciuitas poſita eſt; quia robuſta fide, longanimis ſpe, ampla caritate, efficax opere, vel quadrum ciuitatis ſunt quatuor principales virtutes

A in homine Prudentia, ſcil. temperantia, fortitudo, iuſtitia, quæ æquales debent eſſe in homine, nec alia aliam debet excedere, *longitudo eius tanta eſt, quantum & latitudo*, quia quantum credit, tantum amat; & in hoc oſtenditur quadrationis expoſitio, *& menſus eſt ciuitatem de arundine, per ſtadia duodecim millia*, hic oſtenditur menſuratio ab Angelo facta. Et primo oſtenditur menſuratio ciuitatis totius. Secundo menſuratio murorũ illius, ibi, Et menſus eſt muros eius. Stadium eſt longitudo itineris in quo curritur vt brauium acquiratur. Vnde 1. Corinth. 9. Neſcitis quod hi qui in ſtadio currunt; omnes quidem, ſed vnus accipit brauium? Duodenarius enim numerus, duodecim B Apoſtolorum doctrinam ſignificat, & millenarius doctrinam figurat. Vnde Angelus, id eſt cœtus prædicatorum de aurea arundine per ſtadia duodecim millia metitur; quia prædicatorum auctoritas etiam minores ad brauium ſupernæ remunerationis currentes, Apoſtolicam doctrinam perfecte ſecondum vires ſuas conſummare atteſtatur. Sed quoniam ſuperius de altitudine eius nihil dixit, ideo longitudinem & latitudinem eius repetens, etiam altitudinem deſcribit dicens, *longitudo, & altitudo, & latitudo, eius æqualia ſunt*. Per longitudinem fides intelligitur, per altitudinem ſpes, per latitudinem caritas. Vnde in Pſalm. Latum mandatum tuum nimis. Et C hæ tres virtutes æquales dicuntur; quia quantum quiſque credit, tantum ſperat; & quantum ſperat, tantum diligit. Nec mirandum ſi Spes per altitudinem hic figuretur, cum ſuperius pro vno ciuitatis latere ponatur, quoniam vna & eadem res in ſacro eloquio multis intellectibus frequenter deſeruit. Sequitur, *& menſus eſt muros eius centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt Angeli*, ſuperius dixit murum, & hic dicit muros, & bene; quia ciuitas ſancta & habet murum, hoc eſt principalem defenſorem habet Chriſtum, habet etiam muros; quia defenſores habet alios doctores, ſcilicet, & rectores eccleſiaſticos. Pſal. Benigne fac in bona vo- D luntate tua Sion, &c. Ipſorum menſura perfecte declaratur cum dicitur, & menſus eſt, &c. Centenarius enim numerus perfectionem ſignat; quadragenarius, qui ex quater decem conſurgit, completionem quatuor Euangeliorum & decalogi demonſtrat. Quaternarius vero quatuor virtutum principalium exercitationem. Cubitus, qui eſt in brachio deſignat operationem. Muri ergo Hieruſalem centum quadraginta quatuor cubitos dicuntur habere; quia ſanctæ Eccleſiæ defenſores implent quatuor Euangeliorum mandata atque decalogum cum exercitatione quatuor principalium virtutum. Et hæc eſt hominis E menſura; quoniam hæc eſt hominis iuſtitia: vnde per eam homo in ſe iuſtificatur, & per eam Angelo ſocialiter coæquatur, & ideo ſubditur, Menſura hominis, quæ eſt Angeli, hæc eſt iuſtitia quam habet homo quæ conuenienter dicitur eſſe Angeli; quia per ipſam homo reparatus in hoc mũdo Angelo ſociatur, & ſocialiter coæquatur, & aſſimulatur in cælo. Vnde Marci 12. Cum enim à mortuis reſurrexerint, neq; nubẽt neque nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli in cælis, *& erat ſtructura muri eius*, & cætera. Superius oſtendit beatus Ioannes partium ſanctæ ciuitatis & totius ſimul commenſurationem: hic conſequenter declarat eorum pretioſitatem fundamentorũ, ibi, fundamenta muri &c. Tertio pretioſitatem

portarum, ibi, Et duodecim portæ. Quarto pretioſitatem platearum, ibi, Et plateæ ciuitatiſ. Dicit igitur. *Et erat ſtructura muri eius.* ita viderat ciuitatem & murum eius ſiue muros, portas, & fundamẽta, & hæc omnia inter ſe differre, hic oſtẽdit quàm pretioſus ſit murus, quàm pretioſa ciuitas, quàm pretioſa fundamenta, quàm pretioſæ portæ, ideo dicit Primo. Et erat ſtructura muri eius, id eſt cõiunctio verbi & hominis aſſumpti, *ex lapide*, dicitur enim eſſe ex lapide, qui firmiter indiſſolubiliter permanet in vnitate perſonæ, de huiuſmodi lapide dicitur. Lucæ ix. Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur; ſuper quem autem ceciderit comminuet illum. Nec dicitur eſſe ex quocunque, ſed ex *iaſpide* qui ſemper virorem habet; ſicut Chriſtus qui ſemper virorem æternitatis habet: nobis virorem æternitatis immarceſſabilem repromittit Ezechielis trigeſimo tertio capite, vbi dicitur: In montibus excelſis Iſraeì erunt paſcua eorum; ibi requieſcent in herbis virentibus, *ipſa vero ciuitas aurum mundum*, id eſt rutilans, ſicut aurum mundum fulgore Diuinæ cognitionis, 1. Corinthiorum xiii. Nunc cognoſco ex parte tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum. *Simile vitro mundo*, quoniam lucet ſicut vitrum mundum puritate confeſſionis. Vitrum enim nullas in ſe ſordes cælat. Sic ſancta electorum ſimplicitas ſua peccata pure per confeſſionem reuelat, vnde dicitur Iacobi cap. v. Confitemini alterutrum peccata veſtra, *fundamenta muri eius*, hic oſtendit pretioſitatem fundamentorum. Et Primò in generali. Secundò in ſpeciali, ibi, Fundamenta muri, hoc eſt duodecim Patriarchæ, vel alii ſancti Veteris teſtamenti, qui per duodecim Patriarchas intelliguntur, qui verè omni lapide pretioſo ornati ſunt; quoniam omni genera virtutum firmiter effulſerunt. Ipſi ergo fundamenta muri & etiam lapides pretioſi dicuntur, quoniam Chriſtus qui eſt murus Eccleſiæ ex eorum genere ſumpſit carnem, & ipſi claruerunt per multiplicem virtutum fulgorem. Pſalm. Fundamenta eius in montibus ſanctis. Virtutes quidẽ eorum per ordinem ſub figura pretioſorum lapidũ conſequenter deſcribit, & pretioſitatem earum ſingulariter oſtendit. Et ideo dicit, *fundamentum primum iaſpis*, hoc eſt in fundamento, primus eſt Iaſpis. Iaſpis enim quia viret fidem ſignat; quæ eſt principium & origo omnium virtutum. Hebræo. xi. Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, *ſecundum Sapphirus*. Sapphirus enim cælo ſereno ſimilis eſt, & ſignificat cæleſtium bonorum ſpem, ideo ponitur ſecundus; quoniam ſpes ſecundum locum tenet poſt fidem. Hebræor vi. Fortiſsimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut ancoram habemus animæ ſecuram ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis; vbi præcurſor pro nobis introit Ieſus, *tertium Chalcedonius*. Chalcedonius vero lucet quaſi pallens ignis lucernæ, & ſignificat caritatem quæ in abſcondito bona agit; ſed cum aliis prodeſſe poteſt mox apparet quid fulgoris intus habet. Ponitur autem chalcedonius, tertio loco; quoniam Caritas tertio loco; poſt fidem & ſpem ordinatur. 1. Cor. xiii. Nunc autem manent fides, ſpes, caritas, tria hæc; maior autem horum eſt caritas, *quartum Smaragdus*. Smaragdus nimiæ viriditatis eſt, & inuenitur ſuper herbas & frondes in frigore Scythiæ: ſignificat enim fortitudinem, quæ neceſſaria eſt in aduerſis: & ideo quarto loco ponitur; quia qui fidem & ſpem & caritatem habet, neceſſe eſt vt ſit

A fortis in ſuſtinendo aduerſa. Tob. v. Forti animo eſto in proximo eſt vt à Deo cureris. *Quintum Sardonyx*. Sardonyx niger eſt inferius, vnde ſignificat humilitatem & ponitur quinto loco; quia congruũ eſt vt qui fortis eſt in tribulationibus non inde ſuperbiat, ſed magis humiliter ſe ſubiiciat. Eccleſiaſtici iii. Quãto magnus es humilia te in omnibus, *Sextum Sardius*. Sardius ſanguinei coloris eſt & ſignat martyrii paſſionem, & ponitur ſexto loco; quoniam qui prædictas virtutes habet, promptus debet eſſe animo ad ſuſtinendum martyrium pro Chriſto, ideo dicitur Actu. xxi. de beato Paulo: Ego autem non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum, propter nomen Domini Ieſu, *Septimum chryſolithus*. Chryſolithus vero ſcintillas B quaſi ardentes emittit, vnde claritatem miraculorum exprimit, & congrue ſeptimo loco ponitur; quia qui tot habet bona, & mori pro Chriſto paratus eſt, virtute miraculorum nonnunquam clarificatur. Actu. vi. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat ſigna & prodigia magna in populo, *octauum Berillus*, huiuſmodi lapis viiit manum tenentis ſe, & per hoc deſignatur, quod qui talis ac tantus eſt eos qui ſibi coniunguntur, per ſui conuerſationem ad iuſtitiam accendit. Matth. 5. Sic lumen lux veſtra coram hominibus, vt videãt opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt, *nonum Topaſius*, iſte lapis aurei & ætherei coloris eſt, vnde ſignat contemplationem cæleſtium bonorum, & nono loco merito ponitur; C quia qui ſupradictis bonis decoratur, ad cœleſtia bona contemplanda ſublimiter eleuatur. Matth. 5. Beati mundo corde; quoniam ipſi Deum videbunt, *decimum Chryſopaſſus*. Chryſopaſſus eſt viridis & aureæ mixturæ & ſignat deſiderium virentis æternitatis & cœleſtis gloriæ: & bene decimo loco ponitur: quia iuſtus poſtquam æterna gaudia per altam contemplationem conſpicit ad ea poſſidenda totis deſideriis inardeſcit. Philippen 1. Deſiderium habens diſſolui & cum Chriſto eſſe, *vndecimum Hyacinthus*. Hyacinthus enim cum aere mutatur in ſereno perſpicuus, in nubilo marceſcit, vnde per ipſum virtus ſupernæ condeſcenſionis figuratur, & ideo vndecimo loco ponitur; quia quicunque con-D templari æternitatis deſideriis flagrat, miſericordiæ & compaſſionis viſceribus flagrat, Iob. 30. Flebam quondam ſuper eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi, *Duodecimum Amethyſtus*, qui purpuream habet colorem, & ideo deſignat regiam dignitatem, vnde in duodecimo loco congrue ponitur; quia qui ſupradictis bonis enitescit, potenter ſeipſum & alios regere nouit. Tit. 2. In omnibus præbe te ipſum exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate. Bene igitur ſupradicti lapides huiuſmodi ordine diſponuntur; quia ſanctorum virtutes per eos deſignatæ, ſecundum ordinem ſicut oſtenſum eſt, E apte connectuntur, *& duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt per ſingulas*, hic oſtendit portarum pretioſitatem vnde per portas ſicut dictum eſt ſuprà, deſignantur Apoſtoli: quia per eorum doctrinam habemus ingreſſum ad gloriam cæleſtis regni. Dicuntur etiam per ſingulas portas eſſe, Margaritæ, quia per duodecim Apoſtolorum doctrinam ſaluantur fideles animæ quæ ſunt per fidem firmæ, & per iuſtitiam lucidæ, ideo conuenienter dicit: Et duodecim portæ duodecim margaritæ per ſingulas, hoc eſt in vnaquaque porta duodecim ſunt margaritæ, quoniam ex quatuor mundi partibus, ad fidem ſanctæ Trinitatis per duodecim Apoſto-

lorum doctrinā & prædicationem, imitatores eorum in fide & iuſtitia ſunt collecti. Ieremiæ 16. Ecce ego mittam piſcatores multos dicit Dominus, & piſcabuntur eos, vnde Matth. 4. dicitur ad Petrum & ad Andream fratrem eius, Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum, *& ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis*, ex ſingulis quidem margaritis ſingulæ portæ dicuntur eſſe; quia ſancti Apoſtoli & in ſemetipſis fide firmi extiterũt, & ſplendore iuſtitiæ quantum ad alios claruerunt, vnde non ſolum in ſe fulgebant per propriam virtutem; ſed etiam in ſuis ſequacibus fulgent, per eiuſdem virtutis imitationem. Ideo dicebat Apoſtolus ad Philip. 3. Imitatores mei eſtote fratres, *& platea ciuitatis aurum mundum.* Plateæ enim ciuitatis ſunt ſancti inferiores, laxius rebus mundanis vtentes, & ſubiecti maioribus propter virtutem obedientiæ, ideo dicitur, 1. Petri, 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum; ſiue regi, quaſi præcellenti, ſiue ducibus, tanquam ab eo miſſis. Aurum etiam ſunt per flammam internæ caritatis adimplentes illud, quod ad Romanos 12. dicitur: Spiritu feruentes, Domino ſeruientes. Tob. 13. Auro mundo omnes plateæ eius ſternentur, *Tanquam vitrum perlucidum*, dicuntur etiam vitrum perlucidum, propter manifeſtæ confeſſionis puritatem. Pſal. Confeſſionem & decorem induiſti, amictus lumine ſicut veſtimento. Cũ ergo tanta ſit minorum & inferiorum ſpecioſitas quis æſtimare poterit maiorũ & ſuperiorũ pulchritudinẽ? *& templum non vidi in ea &c.* Poſtquàm in parte præcedenti deſcripſit beatus Ioannes, ſtatũ ſanctæ ciuitatis quantum ad partes ſuas, & quantum ad ſe totam: conſequenter deſcribit in hoc loco nobilitatem eius & gloriam, vnde Primò oſtendit eam eſſe glorioſam & nobilem, ratione templi ſanctiſſimi quo ſanctificatur, Secundò ratione claritatis immenſæ, qua illuminatur, ibi, Et ciuitas non eget Sole. Tertiò ratione habitatorum nobilium, quibus honorificatur, ibi, & ambulabunt gentes. Quartò ratione ſecuritatis magnæ, qua iocundatur, ibi, Et portæ eius non claudentur. Quintò ratione amotionis omnis immunditiæ: quoniam omni munditia decoratur, & hoc notatur ibi, cum dicit Non intrabit in eam &c. dicit igitur primò, *& templum non vidi in ea*, quia locus orationis & oblationis, qui neceſſarius eſt in via, non erit in patria, vnde Iſaiæ 65. Antequàm clament ego exaudiam. Et Ioan: 16. In illo die me non interrogabitis quicquam. Ratio quare non erit ibi templum materiale, hoc eſt locus orationis, ſubditur cum dicitur, *Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt & agnus.* id eſt omnimoda ſanctificatio, & totius petitionis exhibitio, Pſal. Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus. Et notandum quod vbique ferè cum diuinitate humanitatem nomine Agni commemorat, vt vtramque naturam homo diligat, & vtrique gratias referat. Deinde oſtenditur ſupernæ ciuitatis nobilitas, ratione claritatis immenſæ, qua illuminatur, ideo dicitur, *& ciuitas non eget Sole, neque Luna.* Non eget id eſt non egebit, Sole neque Luna ad literam, *vt luceant in ea*, videlicet ad illuminandum eam, vnde Iſaiæ 60. Non erit ibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor Lunæ illuminabit te; ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Et ſubdit rationem, quare non egebit, *nam claritas Dei illuminabit eam*, claritas ſcilicet glorioſæ diuinitatis, *& lucerna eius agnus eſt*, hoc eſt humanitas cõtinens ipſam diuinitatem,

A vnde luminaria huiuſmodi non erunt ibi neceſſaria, veruntamen lucebunt multo clarius quàm modò, ad laudem & gloriam eius, qui talia potuit creare, & creata in meliorem ſtatum reformare, ideo dicitur Iſaiæ 30 Erit lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux Solis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum, in die qua alligabit Dominus vulnus populi ſui. Poſtmodum inſinuatur dictæ ciuitatis nobilitas, ratione habitantium in ea cum dicit, *& ambulabunt gentes in lumine eius*, per gentes intelliguntur ſubditi qui in lumine eius ambulabunt, quoniam electi qui nunc propter amorem cæleſtis patriæ maioribus ſubiiciuntur: tunc in æterna ipſius claritate, libere gaudebunt, vnde in Pſal.
B Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. Et non ſolummodo gentes, id eſt ſubditi, in lumine ſanctæ ciuitatis ambulabunt, imò etiam, *Reges*, hoc eſt prælati, qui non tantum ſeipſos; ſed alios regunt, *afferent gloriam ſuam & honorem in illam*, ad ſimilitudinem victorum qui ſpolia ſua in vrbes ſuas apportant. Afferent inquam gloriam, hoc eſt ſuam bonam conſcientiam, per quam erũt glorioſi, & afferent inquam honorem in illam, honorem ſcilicet à ſubditis exhibitum ſibi iuxta illud Pſal. Afferte Domino gloriam & honorem &c. Iſta quidem afferent in illam quando in reſurrectione vniuerſali cum ſibi commiſsis habitationẽ ingredientur ſupernam, Iſaiæ 60. Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus & pinus ſimul ad or-
C nandum locum ſanctificationis meæ. His igitur & aliis bonis innumeris ditabitur ciuitas ſancta cæleſtis; quoniam ad illius pulchritudinem & ornatum transferetur totum quod nunc vnuſquiſque iuſtus operatur. Conſequenter oſtenditur ipſius ſecuritas immenſa, cum ſubdit, *& portæ eius non claudentur per diem*, Gloſ. omnis timor auferetur. Hic clauduntur portæ ciuitatis Hieruſalem, hoc eſt militantis Eccleſiæ, vt quando prædicatio iuſto ſubtrahitur, vel aliqui pro culpa ſua ab introitu Eccleſiæ arcentur, & hoc nullatenus erit ibi, vnde Iſaiæ 60. Aperientur portæ tuæ iugiter die ac nocte nõ claudentur. Rationem verò quare non dixit hic Non claudentur per noctem, ſubdit dicens: *nox*
D *enim non erit illic*. ad literam; quia lucebit æternaliter ibi fulgor immenſus diuinitatis, Iſaiæ 60. Non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur; quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, vel ſecundum ſpiritualem intelligentiam, Nox non erit illic, hoc eſt neque culpa aliqua neque pœna. Dicit Hugo. O quàm clara, quàm ſolannis erit dies illa quam faciet Dominus, dies illa noſtri doloris terminus, *& afferent gloriam & honorem gentium in illam*, per hoc inſinuat latius illud bonum inæſtimabile quod erit ibi; quoniam ſupradicti reges, id eſt prælati, afferent gloriam gentium in illam, id eſt ipſas gentes teſtimonio bonæ conſcientiæ interius glorioſas 2. Cor. 1. Nam gloria noſtra hæc eſt,
E teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Et afferent inquam, Honorem gentium, hoc eſt gentes honorandas exhibitione boni operis exterius. Hoc autem fiet, quando finito mundi termino, boni & ſancti prælati gentes modo ſibi commiſſas inducẽt in cæleſtis patriæ manſionem. Pſal. Afferentur tibi in lætitia & exultatione adducentur in templũ regis. Sed quoniam ſancti & mundi intrabunt ad beatitudinem, & immundi foris relinquentur ad damnationem, ideo deſcribitur hic ſupernæ ciuitatis nobilitas, ratione totius munditiæ cum ſubdit, *nec intrabit in eam aliquod coinquinatum*, Et Primò oſtenditur eius munditia per carentiam omnium immundorum. Secundo per receptionem & con-

tinontiam ſanctorum & mundorum, ibi, Niſi qui A
ſcripti ſunt. Dicit igitur, *nec introibit in illam aliquod
coinquinatum*, coinquinatum ſcilicet per conſenſum
interiùs in cogitatione; *faciens abominationem*, ex-
teriùs ſcilicet in operatione, *& mendacium*, in locu-
tione. Iſaiæ 35. non tranſibit per eam pollutus, &
infrà vltimo cap. Foris canes & venefici, & impu-
dici, homicidæ & idolis ſeruientes, & omnis qui
amat & facit mendacium, Modò enim in Eccleſia
immundus cum mundo, malus cum bono, mendax
cum veridico: tunc nequaquam intrabit; ſoli qui-
dem intrabunt illi, qui modo recta ſectando in mũ-
ditia viuunt, & ideo dicitur, *niſi qui ſcripti ſunt in
libro vitæ agni*, in libro ſiquidem vitæ illi ſoli ſcripti
ſunt ſecundum veritatem, qui per gratiam perue- B
niunt ad gloriam cæleſtem, ſupra 13. Et adorabunt
beſtiam omnes qui inhabitant terram, quorum no-
mina non ſunt ſcripta in libro vitæ Agni. Et liber
vitæ Agni eſſe dicitur quoniam bonum cæleſte,
quod diuinitas conferendum iuſtis prædeſtinauit;
humanitas diſpenſabit, vnde Lucæ 12. Et tranſiens
miniſtrabit illis.

CAP. XXII.

ET oſtendit mihi fluuium aquæ viuæ,
ſplendidum tanquàm cryſtallum, pro-
cedentem de ſede Dei & agni. In medio
plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis C
lignum vitæ, afferens fructus duodecim,
per menſes ſingulos reddens fructum ſuũ,
& folia ligni ad ſanitatem gentium. Et
omne maledictum non erit amplius: ſed
ſedes Dei & agni in illa erunt, & ſerui eius
ſeruient illi. Et videbunt faciem eius, &
nomen eius in frontibus eorum. Et nox
vltra non erit: & non egebunt lumine lu-
cernæ, neque lumine Solis: quoniam Do-
minus Deus illuminabit illos, & regnabũt
in ſecula ſeculorum. Et dixit mihi: Hæc
verba fideliſſima ſunt, & vera. Et Domi- D
nus Deus ſpirituum prophetarum miſit
angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis, quæ
oportet fieri cito. Et ecce venio veloci-
ter. Beatus qui cuſtodit verba prophetiæ
libri huius. Et ego Ioannes qui audiui, &
vidi hæc. Poſtquàm audiſſem & vidiſ-
ſem, cecidi vt adorarem ante pedes ange-
li, qui mihi hæc oſtendebat, & dixit mihi:
Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum,
& fratrum tuorum prophetarum, & eorum
qui ſeruant verba prophetiæ libri huius.
Deum adora. Et dixit mihi, Ne ſignaueris E
verba prophetiæ libri huius, tempus enim
propè eſt. Qui nocet, noceat adhuc, &
qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, & qui
iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc, & ſanctus,
ſanctificetur adhuc. Ecce venio cito, &
merces mea mecum eſt, reddere vnicui-
que, ſecundum opera ſua. Ego ſum Alpha
& Ω, primus & nouiſſimus, principium &
finis. Beati qui lauant ſtolas ſuas in ſangui-
ne agni, vt ſit poteſtas eorum in ligno vi-
tæ, & per portas intrent in ciuitatem.
Foris canes & venefici, & impudici, & ho-
micidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui
amat & facit mendacium. Ego Ieſus miſi
angelum meum teſtificari vobis hæc in
Eccleſiis. Ego ſum radix & genus Dauid,
ſtella ſplendida & matutina. Et ſpiritus &
ſponſa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat
veni. Et qui ſitit, veniat & qui vult acci-
piat aquam vitæ gratis. Conteſtor enim
omni audienti verba prophetiæ libri hu-
ius, Si quis appoſuerit ad hæc, apponet
Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro
iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis libri
Prophetæ huius, auferet Deus partem
eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta, &
de iis quæ ſcripta ſunt in libro iſto, dicit qui
teſtimonium perhibet iſtorum. Etiam ve-
nio cito, Amen. Veni Domine IESV.
Gratia Domini noſtri IESV Chriſti cum
omnibus vobis, Amen.

FINIS.

CAP. XXII.

ET *oſtendit mihi fluuium, &c.* Poſita ſuperius de-
ſcriptione eorum quæ ad ciuitatem ſcilicet ſpe-
ctant, maxime quantum ad eſſe; hîc ponitur con-
ſequenter, eorum deſcriptio, quæ ad eandem perti-
nent, maxime quantum ad bene eſſe, vnde in parte
iſta. Primo oſtendit ſupernæ ciuitatis amœnitatem.
Secundo habitantium in ea gloriæ magnitudinem,
ibi, Et ſerui eius ſeruient illi. Circa partem primam
quatuor ſpecialiter facit. Primò enim oſtendit
ciuitatem amœnam eſſe valde, propter aquæ mea-
tum delectabilem. Secundò, propter arboris vitæ,
fœcunditatem, ibi Et ex vtraque parte fluminis.
Tertiò propter omnis mali carentiam & priuatio-
nem, ibi, Et omne maledictum. Quartò propter
gloriam Dei inhabitantem, ibi, Et ſedes Dei &
Agni. Circa primum Primò deſcribit aquæ fluen-
tis pulchritudinem. Secundò, locum meatus eius
& originem, ibi, Procedentem de ſe. Dicit igitur,
& oſtendit mihi fluuium, angelus ſcilicet, qui mecũ
loquebatur, de quo ſupra dictum eſt, 21. Et venit
ad me vnus de ſeptem angelis, habentibus ſeptem
phialas plenas ſeptem plagis nouiſſimis, & locutus
eſt mecum. Angelus inquam ille, Oſtendit mihi
fluuium, hoc eſt, Spiritus ſancti gratiam lætifican-
tem ciuitatem Dei. De hoc etiam fluuio poteſt in-
telligi, quod in Geneſ. dicitur 2. Fluuius egredieba-
tur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, &
rectè Fluuio comparatur Spiritus ſancti gratia;
quia diuerſas generationes rigando, poſt vnam in
alteram fluit: & licet aliquando aliquibus ſubtra-
hatur, per aliquos tamen fluere nunquam deſinit.
Pſal. Rigans montes de ſuperioribus tuis, dicitur
etiam Fluuius aquæ viuæ; aquæ videlicet quæ refi-
ciunt cõtra ſitim mundanæ cupiditatis. Ioan. 4.
Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non
ſitiet iterum. Refrigerat, contra ardorem carnalis
voluptatis. Prouerb. 5. Aqua frigida animæ ſitien-
ti. Purgat, ab immunditia diabolicæ ſuggeſtionis.

Numeri 19. Qui aqua expiationis non eſt aſper-
ſus, immundus erit & manebit ſpurcitia eius ſuper
eum. Dicitur etiam aquæ viuæ, ſcilicet quia viui-
ficat, quia nunquam deficit, quia ſemper fluit. Ioan.
4. Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ
ſalientis in vitam æternam. Oſtendit inquam mi-
hi fluuium, *ſplendidum tanquam cryſtallum*, dicitur
enim ſplendidum ad modum cryſtalli; quia in ſolis
quos reficit interius & refrigerat, exterius in actio-
ne micat Pſal. Mittit cryſtallum ſuam ſicut buc-
cellas. Fluuium inquam, *procedentem de ſede Dei
& Agni*, procedit enim diuina gratia de ſede Dei
& Agni; quia à ſanctis doctoribus & prælatis Ec-
cleſiæ, in quibus Deus præſidendo regnat & alios
iuſte gubernat, quotidie miniſtratur, 1. Petri 4.
Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum
illam adminiſtrātes ſicut boni diſpenſatores mul-
tiformis gratiæ Dei, *in medio plateæ eius*, per plateas
vt dictum eſt ſuperius, inferiores intelliguntur qui
rebus mundanis liberius vti poſſunt, & maioribus
ſubditi ſunt, vnde in medio plateæ ciuitatis proce-
dit, hoc eſt, in communitate inferiorum ſiue mino-
rum quantum eſt de ſe, & multo fortius in commu-
nitate maiorum. Matth. 18. Vbi enim ſunt duo
vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in me-
dio eorum, *& ex vtraque parte fluminis*, hic oſten-
ditur ſancta ciuitas eſſe delectabilis, propter arbo-
ris vitæ fœcunditatē, & Primò deſcribitur fructus
illius copia. Secundo foliorum efficacia, ibi, Et fo-
lia ligni. Dicit ergo quantum ad primum. Et ex
vtraque parte fluminis, *lignum vitæ*, lignum enim
vitæ Chriſtus dicitur; quia ſemetipſum refectionē
ſuis tribuit Matth. 11. Venite ad me omnes qui la-
boratis & onerati eſtis & ego reficiam vos. Et eſt
ex vtraque parte fluminis; quia quandiu ſumus in
hac vita, citra fluuium ſumus; quia gratia deſuper
datur, per quam genus humanum iuſtificatur: qui
autem glorificati ſunt, vltra fluuium ſunt; quia per-
fecti iuſtificati non indigent amplius iuſtificari, vn-
de lignum vitæ id eſt Chriſtus, eſt hic per gratiam
in ſuis: ibi vero per gloriam, hic vident eum ſui
per veram fidem; ibi videbunt per ſpeciem, 1. Cor.
13 Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc
autem facie ad faciem, lignum inquam *afferens fru-
ctus duodecim*, per fructus duodecim, duodenariam
Apoſtolorum doctrinam intelligimus. Lignum
vero vitæ ex vtraque parte fluminis duodecim fru-
ctus afferre dicitur; quia Chriſtus, qui per lignum
vitæ intelligitur omnibus electis & in via & in pa-
tria ſemetipſum in refectionem tribuit, quam vide-
licet refectionem Apoſtolica turba in mundo præ-
dicauit, exhibitam eſſe ad iuſtitiam, in cœlo exhi-
bendam ad gloriam. Et vt Chriſtum ſuos inceſ-
ſanter paſcere cognoſcamus, ideo recte ſubditur,
per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, fructum
enim ſuum per menſes ſingulos reddit; quia ſuos
continue, & in via & in patria paſcit. In via per
corporis & ſanguinis participationem; In patria,
per diuinitatis & humanitatis ſuæ perpetuam con-
templationem, de huiuſmodi ligno habetur in Pſal.
Et erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus
decurſus aquarum &c. Sequitur *& folia ligni ad
ſanitatem gentium*, per folia ligni, præcepta Chriſti
deſignantur, quia protegunt & ornant ſicut folia.
Pſal. Et folium eius non defluet &c. ſunt enim hu-
iuſmodi folia ad ſanitatem gentium; quia ſi auxi-
liante gratia impleantur, iuſtificationem animarum
operantur: qui vero iuſtificatur, ſpiritualiter ſana-
tur, Ezechiel 47. Erunt fructus eius in cibum &
folia eius ad medicinam. Sed quoniam omne bo-

A num tanto eſt perfectius quāto à malo eſt longius,
ideo conſequenter oſtenditur ciuitas ſuperna ab
omni malo penitus eſſe libera, cum ſubdit: *& omne
maledictum non erit amplius*, quia neque culpa, neque
pœna. Iſaiæ 48. Non eſurient neque ſitient am-
plius, & non percutiet eos æſtus & Sol, *& ſedes
Dei & agni in illa erunt*, hoc eſt indiuidua Trinitas in
illa glorioſa ciuitate regnabit, & etiam Verbo con-
iuncta humanitas, ſupra, 21. Ecce tabernaculum
Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & po-
pulus eius erunt; & ipſe Deus erit cum eis eorum
Deus. Pſal. Parauit in cœlo ſedem ſuam & regna-
bit, *& ſerui eius*, hic poſtmodum oſtendit gloriæ
habitantium in ciuitate cæleſti magnitudinem, &
Primò oſtenditur gloriæ eorum magnitudo, quan-
B tum ad diuinam fruitionem. Secundò quantum ad
omnis ignorantiæ amotionem, ibi, Et vox vlterius
non erit. Tertiò, quantum ad perfectam cognitio-
nem, ibi, Quoniam Dominus Deus illuminabit il-
los. Dicit ergo, *& ſerui eius ſeruient ei*, ſerui eius &
omnes electi, ſeruient ei, non timore vel formidi-
ne; ſed perfecta & ſumma dilectione, & ſecuritate,
laudem eius vocibus amoris intimi decantando.
Iſaiæ. 65. Ecce ſerui mei laudabunt præ exultatio-
ne cordis, ſupra, 7. Hi ſunt qui venerunt de tri-
bulatione, & ſequitur: Ideo ſunt ante thronum
eius, & ſeruiunt die ac nocte in templo eius,
& videbunt faciem eius, hoc eſt præſentiam imme-
diate ſine ænigmate, immo manifeſte & clare 1.
Ioannis 3. Videbimus eum ſicuti eſt, & notandum
C quod Facies Dei dicitur tripliciter. Vno modo, di-
citur præſentia eius per naturam humanam. Pſal.
Oſtende nobis faciem tuam & ſalui erimus. Tertiò
modo dicitur præſentia eius per gloriam ſcilicet in
propria forma 1. Cor. 13. Videmus nunc per ſpe-
culum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, *&
nomen eius in frontibus eorum*, erit ſupple ſcriptum. In
frontibus eorum, hoc eſt in aperto, ſicut aperte &
manifeſte eum confeſſi ſunt, ſupra, 3. Qui vicerit,
faciam eum columnam in templo Dei mei & foras
non egredietur amplius. & ſcribam ſuper eum no-
men Dei mei, *& nox vltra non erit*, id eſt aliqua
ignorantia dixit Gloſ. Roman. 13. Nox præceſſit,
dies autem appropinquauit, abiiciamus &c. *& non
D egebunt lumine lucernæ neque ſolis*, per lumen doctrina
intelligitur qua intellectus illuminatur. Per lucer-
nam Vetus teſtamentum, Per Solem Nouum, vel
per lucernam poteſt intelligi quilibet doctor paruæ
ſcientiæ, per Solem doctor habens excellentiam
doctrinæ, quaſi dicat non erit eis neceſſaria do-
ctrina, Veteris teſtamenti, vel Noui, vel etiam
doctrina alicuius doctoris, nec parui nec magni.
Ieremiæ 31. Non docebit vir proximum ſuum, &
vir fratrem ſuum dicens; cognoſce Dominum:
Omnes enim cognoſcent me à minimo eorum vſ-
que ad maximum eorum ait Dominus. Cauſa vero
quare non egebunt doctrina oſtenditur cum dicit:
E *quoniam Dominus Deus illuminabit illos*, & per hoc
inſinuatur cognitio perfecta quam habebunt ſan-
cti in patria, Dominus enim illuminabit eos lumine
perfectæ cognitionis, & ideo non indigebunt alio
doctore nec alia doctrina, vnde Ioan. 6. Et erunt
omnes docibiles Dei, *& regnabunt in ſecula ſeculo-
rum.* Regnabunt quia regnante Deo taliter inhæ-
rebunt in ſæcula conſecutiua ſæculorum, ſupra 20.
Erunt ſacerdotes Dei & Chriſti & regnabunt cum
illo mille annis, & ſapient. 6. Diligite ſapientiam,
vt in perpetuum regnetis, *& dixit mihi: Hæc verba
Fideliſſima ſunt* liber iſte à principio diuiſus fuit in
partes tres: In Exordium, Narrationem, & Con-

cluſionem. Terminatis duabus primis partibus hic incipit pars tertia: & diuiditur in partes tres. Primo enim beatus Ioannes commendans doctrinam iſtam confirmat eam aoctoritate triplici. Secundo comminatur pœnas grauiſſimas eam peruertenti, ibi. Conteſtor enim omni. Tertio bonum ſalutis optat cuilibet fideli, ibi. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti. Pars prima tres habet partes. Primo enim confirmat doctrinam iſtam auctoritate ſui, ibi. Et ego Ioannes. Tertio auctoritate Chriſti, ibi. Ego Ieſus miſi Angelum meum. Circa partem primam tria tangontur. Primo quidem ratificat Angelus ſupradictorum veritatem. Secundo Chriſti perſonam introdocens, oſtendit aduentus eius celeritatem, ibi. Et B ecce venio. Tertio excitat omnes ad doctrinæ huius obſeruationem, ibi. Beatus qui cuſtodit. Quãtum ad primum dicit, *& dixit mihi*, ſcil. Angelus, qoi mihi ſupradicta oſtẽderat, *hæc verba fideliſſima ſunt & vera*, fideliſſima; quia quæcunqoe figuris & verbis oſtenſa ſunt, fideliter implebuntur. Pſal. Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis. Et vera; quia nullo modo poterunt caſſari. Matth. 24. Cælum & terra tranſibunt: verba aotem mea non præteribunt, & ſuprà 19. Hæc verba Dei vera ſunt. Et qnia fideliſſima & vera & Angelico miniſterio declarata; ideo cum omni fide ſuſcipienda. Vndé Angelus de ſemetipſo dicit: *& Dominus Deus ſpirituum prophetarum*, id eſt Dominus C Deus qui dat ſpiritum prophetandi Prophetis, *miſit Angelum ſuum*, ſcilicet me, *oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet fieri cito*, vnde ſuprà primo dicitur Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus palam facere ſeruis ſuis quæ oportet fieri cito: & ſignificauit mittens per Angelũ ſuum ſeruo ſuo Ioanni, miſit inquam, Oſtendere, hoc eſt reuelare. Vnde Daniel. 2. Vere Dominus noſter Deus deorum eſt & Dominus regum reuelans myſteria. Seruis ſuis, id eſt electis. Quæ oportet fieri cito, id eſt in breui. Iſa. 42. Noua quoque annuncio ego, anteguam oriantur audita vobis faciam, & quod cito conſummanda & complenda ſint cuncta quæ in hoc libro continentur, probat; ipſum D Chriſtum introducendo loquentem, & feſtinationem ſui aduentus, quo cuncta complebuntur atteſtantem, ideo ſubdit, *& ecce venio velociter*, quia videlicet non diu tardabũt ea quæ in aduentu eius conſummanda ſunt adimpleri, infrà hoc eodem: Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundum opera ſua. Cooſequenter excitat omnes ad doctrinæ huius obſeruationem, cum dicit, *beatus qui cuſtodit verba libri huius*. Et valde bene dicit. Qui cuſtodit; quia nihil prodeſt ad cognitionem veritatis legendo vel audiendo pertingere, niſi addatur bene vioere. Ille quidem ſolus ad beatitudinem peruenit; E qui non ſolum per memoriam, ſed per vitam præcepta cuſtodit. Luc. 10. Beati qui audiunt verbum Dei & coſtodiunt illod, & Iacob. 1. Qui aotem perſpexerit in lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis; hic beatus in facto ſuo erit. Prophetia igitur libri huius omnibus modis eſt credenda; qooniam Angelico miniſterio reuelata, angelica auctoritate commendata: nec ſolummodo commendatur ab Angelo, verum etiam à B. Ioannis teſtimonio. Vnde ſequitur, *& ego Ioannes qui audiui & vidi hæc*, hic inſinuat doctrinam iſtam auctoritate ſui, & Primo ponit teſtificationem ſuam, & etiam oſtendit ſuam humiliatio-

A nem, factam ab Angelo ſibi, cum dicit Vide ne feceris. Circa primum, Primo ponitur Ioannis teſtificatio. Secundo ipſius humiliatio, ibi. Et poſtquam audiſſem. Dicit igitur, *& ego Ioannes qui audiui & vidi hæc*, ſcilicet ſupra prædicta, quaſi dicat, non tantum Angelus, ſed & ego Ioannes magiſter veſter, non quilibet hæreticus, ego veſter amicus non extraneus. Ego inquam cum ipſo Angeln, & poſt ipſum commendo vobis hanc prophetiam, qui nihil falſum, nihil erroneum ſoleo vobis commendare. Ioan. vltimo. Hic eſt diſcipulus qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus quoniam verum eſt teſtimonium eius. Sequitur, *& poſtquam audiſſem*, verba B ſcilicet prædicta, *& vidiſſem*, tam mirabilem videlicet & incomparabilem beatæ ciuitatis decorem ac iocunditatem, ſuprà 21. Ego Ioannes vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cælo, &c. cum ita audiſſem & vidiſſem ſtupefactos præ admiratione, *cecidi vt adorarem, ante pedes Angeli*, adoratione, ſcilicet latriæ. Angeli inquam, *qui mihi hæc oſtendebat*, hæc ſupradicta. Vnde ſuprà 21. Et oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem, &c. Sed qoæritur hic, cum beatus Ioannes hoc idem facere voluerit, & ab Angelo prohibitus fuerit vt habetur ſuprà 19. quare iterum eum adorare voluit? Reſpond. San-C ctus enim Ioannes in hac vltima viſione, multo ſublimius eleuatus fuit quàm prius ad contemplandam cæleſtem gloriam ſecundum futurum ſtatum eius; & ideo præ ſtupore nimio & admiratione tantæ pulchritudinis, non fuit recordatus forſitan primæ prohibitionis, vel etiam per huiuſmodi iterationem innuit quantam venerationem prælatis noſtris debemus exhibere, cum ipſe Angelom cæleſtia bona ſibi demonſtrantem etiam prohibitus voloerit adorare: veruntamen ipſe non propter ſe ſed propter Deum, deberet velle ſibi honorem huiuſmodi exhiberi. Vnde & bene Angelus dixit, Deum adora; quia tantum honorem ſibi exhibitum, deberet attribuere Deo, nec deberet propter boc in ſe extolli, ſed magis D homiliari. Deinde ſequitur, *& dixit mihi: vide ne feceris*, hic oſtendit beatus Ioannes duplicem prohibitionem ſibi factam ab Angelo. Et Primo tangit prohibitionem reſpectu eius quod facere volebat. Secundo reſpectu eorum quæ viderat & audioerat, ibi. Deum adora. Dicit ergo quantum ad Primum, *& dixit mihi, vide ne feceris*, id eſt caue ne me adores, hoc idem habetur ſuprà 19. Rationem autem quare hoc prohibet ſubdit dicens, *conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum*, quaſi dicat. Ego & tu & fratres toi ſpirituales, ſcilicet iuſti, tanquam conſerui vnum Dominum habemus: & ideo nolo à te adorari, immo volo tecum vnum Deum & Dominum adorare, hoc etiam dicit E Angelus, conſiderando naturam humanam ſupra ſe exaltatam & ideo ſe dicit conſeruum iuſtorum & non ſuperiorem & hac de cauſa non eſſe adorandum. Et quoniam duplex eſt fraternitas. Carnalis ſcilicet per naturam, & Spiritualis quæ eſt per gratiam, ideo inſinuat de qua intendit loqui, cum dixit: *Prophetarum*, id eſt prædicatorum bonorum. Propheta aliquando accipitur pro prædicatore. Vnde 1. Cor. 14. Prophetæ autem duo vel tres dicant, & cæteri diiudicent, *& eorum qui ſeruant verba libri huius*, id eſt minorum prædicatoribus obedientium, omnium itaque iuſtorum tam maiorum quàm minorum ſe recogoouit Angelus eſſe conſeruum; quia nouit omnes eundem

habere Deum. Sed quare angelus in Veteri teſtamento ſe ab homine adorari ſuſtinuit non autem In Nouo? iſtud dictum fuit ſuprà 19. ſuper verbum conſimile. Poſtmodum ſubditur informatio facta ab angelo cum dixit, *Deum adora* quaſi dicat nullũ alium adorare debes, niſi ſolum Deum adoratione ſcilicet latriæ. Matth. 8. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, *& dixit mihi; ne ſignaueris verba prophetiæ*, oſtenſa ſuperius angelica prohibitione, reſpectu eius quod beatus Ioannes facere volebat: hic conſequenter ſubditur angelica prohibitio reſpectu eorum quæ viderat, & Primò ponitur angelica prohibitio. Secundò prophetica eius prænunciatio, ibi, Qui nocet, noceat adhuc. B Tertiò loquens in perſona Chriſti, vt mali timeãt, & boni ſibi caueant, oſtendit iterum ſe venturum in proximo, ibi, Venio cito Quarto per ipſum declaratur; bonorum beatitudo, & malorum damnatio, ibi, Beati qui lauant ſtolas ſuas. Dicit ergo, quantum ad primum. Et dixit mihi: Ne ſignaueris verba prophetiæ *libri huius*, hoc eſt non occultes penitus nimis obſcure ſcribendo vnde ſuprà primo dicitur: Apocalypſis Ieſu Chriſti quam dedit illi Deus palam facere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito. Sed contra hoc poteſt obiici; Quia ſuprà 10. Dicitur: Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, & noli ea ſcribere, ergo videtur eſſe contradictio inter iſtud & illud. Dicendum quod non eſt contrarietas inter iſta; quoniam Sacræ ſcripturæ verba, & ſecundum aliquid ſunt ſignanda, & ſecundum aliquid non ſunt ſignanda. Sunt enim ſignanda; quia ſunt impiis & infidelibus occultanda, ne ſit eius locus peruertendi, vnde alius. Non propter ſuos fideles ſed propter fures Diuitiæ ſub ſigillo clauduntur. Item plures contemnerent verba Sacræ ſcripturæ, ſi totaliter manifeſta eſſent, vnde Iſidorus 1. lib. de Summo bono. Si cuncta paterent, ſtatim intellecta vileſcerent: ſi cuncta clauſa exiſterent, diffidentiam generarent, vtrumque autem beatus Ioannes, & quod præceptum ſibi fuit diligenter obſeruauit quia quædam per obſcura velamina figurarum malis occultare ſtuduit, & quædam vel abſque figuris ſcripſit, vel per ſemetipſum figuras expoſuit, & ſic ſubtiliter inſinuando ſub velaminibus latentia myſterium quodammodo reuelauit. Sed ſi obiiciatur, quod ſi malos latent occulta myſteria, ergo poſſunt de ignorãtia excuſari. Dicendum quod non: quia verba ſacræ ſcripturæ manifeſtiora poſsũt intelligere, & ſi vellẽt vitia deſerere, & opera virtutũ exercere, poſſent ad occultorũ cognitionem peruenire diuina gratia adiuuante, & ſic patet ſolutio. Cauſam autem quare prohibuit angelus beato Ioãni ne verba libri huius totaliter occultaret, ſubdit cũ dicit, *tẽpus enim prope eſt*, tẽpos videlicet aduẽtos Chriſti, vt factores verbi Dei beatificentur, contẽptores vero condẽnentur. Iſaiæ 14. Prope eſt vt veniat tẽpus eius, & dies &c. ſuprà 1. Tempus enim prope eſt, quod ergo remunerandum eſt vel etiam condemnandum neceſſario eſt ſciendum, & ideo non debet penitus occultari, ſed ſtudioſè propalari. Et quia impii prophetiam iſtam contemnunt viuendo male, & iuſti eam perficiunt viuendo bene, ideo ſubditur, *qui nocet, noceat adhuc*, quaſi dicat: Ne ſignes verba iſta, ſed ea aliis manifeſta; quia tempus iudicii prope eſt, in quo ex eis impii damnabuntur, & iuſti glorificabuntur; quia cum vtriſque dicta verba manifeſtaueris, mali contẽnendo efficientur deteriores; & boni adimplendo meliores. Daniel 12. Eligentur & dealbabuntur multi, & quaſi ignis probabun-

A tur multi, & impiè agent impii, neque intelligent omnes impii. Et notandum quod iſte ſermo: Qui nocet, noceat adhuc, non dicitur voce optantis, ſed voce prophetantis, ſicut in pluribus ſacræ paginæ locis reperitur ſimiliter. Duo vero malorum genera diſtinguuntur hic cum dicitur: Qui nocet, noceat, &c. & ex oppoſito duo genera bonorum, vnum enim eſt reſpectu proximi, alterum reſpectu ſui, hoc autem quod dicit qui nocet, noceat adhuc, ſpectat ad iniuriam bonis per ipſos malos illatam. Illud vero quod ſequitur, *& qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc*, ſpectat ad propriam ipſorum immunditiam. Duo vero bona quæ ſequuntur, duobus malis prædictis contraria ſunt & eodem diſponun-B tur. Nam hoc quod dicit, *& iuſtus iuſtitiam faciat adhuc*; contrarium eſt huic, quod ſuprà ait: Qui nocet &c. quod autẽ ſubinfertur, *& ſanctus ſanctificetur adhuc*: repugnat huic quod dictum eſt, Et qui in ſordibus eſt &c. quoniam primum iſtorum bonorum reſpicit proximi commodum, ſcilicet iuſtitia. Iuſtitia enim eſt reddere vnicuique quod ſuum eſt: ſicut nocumentum econtrario reſpicit proximi damnum. Similiter ſanctificatio dicit ſubiecti proprii munditiã, ſanctus vero idem eſt quod mundus; ſed econtrario ſordeſcere ſonat immunditiam. Eſt igitur ſenſus. Qui nocet, noceat adhuc, id eſt nocebit, malum aliis inferendo, vt intelligatur angelus hoc dixiſſe prophetando non optando. C Et qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, hoc eſt ſordeſcet ſe ipſum magis ac magis per luxuriam polluendo, & ita de aliis ſuo modo. Et quoniam vt ait Apoſtolus 2. Corinth: 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum, ideo angelus loquens in perſona Chriſti, oſtendit ſe venturum eſſe cito ad iudicandum, vt mali timeant & boni ſibi caueant, cum dicit, *Ecce venio cito*, per hoc etiam prope eſſe ſignificat aduentum ſuum, vnde ſupra hoc eodem dicitur. Et ecce venio velociter. Sequitur, *& merces mea mecum eſt*, ita vero merces & eius eſt & hominis eſt. Eius, quia eam diſtribuit, Hominis, quia eam recipit & D recte cum ipſo eſſe dicitur; quia eius poteſtas & eius miſericordia, vnde iuſtus beatificetur, & impius damnetur, Iſaiæ 11. Ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo. Merces inquam mea mecum eſt, *reddere vnicuique ſecundum opera ſua*, hoc eſt ſecundum quod meruit quilibet vel demeruit. Roman. 2. Reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Et Ieremiæ 25. Reddam eis ſecundum opera ipſorum, & ſecundum facta manuum ſuarum. Et ne alium ſuſpicemur eſſe bonorum & malorum iudicem & remuneratorem, ideo dicit, *Ego ſum Alpha & ω, primus & nouiſſimus, principium & finis*, quaſi dicat, Reuera ego veniam & iudicabo & remunerabo, & non alius; quia ego creaui per potentiam cum ſim primus & principium omnium, ego diſ-E cernam iudicãdo per iuſtitiam cum ſim nouiſſimus & finis creaturarum, ſuprà primo, Ego ſum Alpha & ω, principium & finis dicit Dominus Deus. Huiuſmodi vero ſententia idcirco frequenter repetitur, vt ei fides firmior adhibeatur. *Beati qui lauant ſtolas ſuas*, hic conſequenter per Angelum loquentem in perſona Chriſti declaratur bonorum beatitudo & malorum damnatio, in Primo innuitur retributio bonorum. Secundò damnatio malorum; ibi, Foris canes, quantum ad primum dicit. Beati qui lauant ſtolas ſuas, id eſt corpora ſua, vel opera poſt baptiſmum fœce peccatorum polluta, quaſi dicat, licet ſuperius dictum ſit, Qui nocet, noceat

adhuc

adhuc, &c. Non propter hoc deſperent peccatores, quaſi mundauerint ſe à peccatis ſuis per pœnitentiam, beatitudinem conſequentur æternam: ſicut & illi qui conſeruauerunt innocentiam ſuam. Iſaiæ. 1. Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, & ſuprà 7. Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna & lauerunt ſtolas ſuas & dealbauerunt eas in ſanguine Agni. Beati inquam ſunt qui ſic faciunt. *Vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ*, id eſt vt poſſint eſſe participes gloriæ Chriſti, qui dicitur lignum vitæ, ſuprà 11. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei, *& per portas*, id eſt in ſanctam Hieruſalem ciuitatem cæleſtem. Iſaiæ. 26. Aperite portas & ingrediatur gens iuſta cuſtodiens veritatem. Deinde oſtenditur iniquorum damnatio cum dicit, *foris canes*, & quaſi dicat, ſi lauari contempſeritis, ciuitatem ſanctam non intrabitis, vnde in hac parte, ſex peccatorum tanguntur genera, & poſſunt ſic diſtingui. quia qui peccator efficitur, Aut hoc eſt per inordinationem ſui in ſe, Aut ſui in proximum, Aut ſui in Deum. Si primo modo, ſic ſunt impudici, hoc eſt immundi per luxuriam. Si per inordinationem ſui quantum ad proximum, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut opere aut ſermone, ſi primo modo: ſic ſunt homicidæ, ſi ſecundo modo, hoc eſt in ſermone: hoc contingit tripliciter, aut detrahendo, aut malum perſuadendo, aut decipiendo, quando ſcilicet aliud habetur in corde, aliud in ore. Si primo modo, ſic ſunt canes id eſt detractores qui mordent occulte proximum, detrahendo, ſi ſecundo modo: hoc eſt malum perſuadendo. & ſic ſunt venefici, id eſt malorum perſuaſores, Si tertio modo, decipiendo ſcilicet, ſic ſunt mendaces. Si per inordinationem ſui in Deum, ſic ſunt idololatræ qui attribuunt creaturæ quod eſt Creatoris. Foris igitur erunt canes, hoc eſt detractores, *& venefici*, id eſt malorum perſuaſores, qui proximum ſuum inducunt ad malum, *& impudici*, qui ſe polluunt per luxuriam, *& homicida*, qui proximum ſuum occidunt, vel opere vel voluntate, vel procurant vt occidatur, *& idolis ſeruientes*, qui cultum latriæ, qui ſoli Deo debetur, rebus inſenſibilibus tribuunt, *& omnis qui amat & facit mendacium*, id eſt qui corde diligit & ore pronunciat in quo proximum fallat. Iſti igitur & cæteri reprobi, qui per iſtos deſignantur, ab introitu ſupernæ ciuitatis excludentur, & in infernum per conſequens mittentur, ſupra 20. dicitur Timidis autem & incredulis & execratis & homicidis & fornicatoribus & veneficis, & idololatris & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, *Ego Ieſus miſi angelum meum*, In parte præcedenti commendauit beatus Ioannes prophetiam ſuam auctoritate angeli, & etiam auctoritate ſui. In hac autem parte commendat eam auctoritate Chriſti, vnde Chriſtus loquens in propria perſona. Primo ponit ſuam teſtificationem. Secundo, vt certius ei credatur. deſcribit ſuam auctoritatem, ibi. Ego ſum radix. Tertio, inuitat nos ipſemet cum eccleſia ad percipiendam ſalutem, ibi, Et ſponſus & ſponſa dicunt, Veni quantum ad primum dicit, *ego Ieſus*, ego ſcilicet ſaluator verus, & non alius, *miſi angelum meum*, de quo dicitur ſupra primo, *mittens*, angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni, Ieſus enim angelo, Angelus Ioanni, Ioannes eccleſiis huiuſmodi ſacrum myſterium reuelabit Miſi inquam angelum meum. *Teſtificari vobis hæc in eccleſiis*, Non enim dicit in eccleſia, ſed in eccleſiis, propter videlicet eccleſias Aſiæ particulares, quibus librum iſtum principaliter

A miſit, vnde ſupra 1. dicitur Ioannes ſeptem eccleſiis quæ ſunt in Aſia, &c. ideo in fine libri huius ſermonem ſuum ad illos dirigit, ad quos in principio direxit. Per hoc itaque quod dicitur: Ego Ieſus, &c. plane inſinuatur quod non ſolum angelus & Ioannes verba libri huius nominum ſuorum inſcriptione commendant: ſed etiam ipſe Chriſtus nominis ſui annotatione nobis ea commendat. Sed quia poſſet aliquis dubitare: quis eſſet iſte Ieſus, ideo ſtatim vt certius ei credatur auctoritatem ſuam manifeſte declarat cum ſubdit. *Ego ſum radix & genus Dauid ſtella ſplendida & matutina.* Radix Dauid ipſum videlicet creando. Iſaiæ. 11. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, Et genus Dauid, de eius ſcilicet genere, carnem aſſumendo,

B Matth. 1. Liber generationis Ieſu Chriſti filii Dauid Abraham. Ego ſum inquam. *Stella ſplendida*, mundo lucem præbendo, & ſplendorem ſanctorum excellendo, de huiuſmodi Stella habetur Numeri 24. Orietur ſtella ex Iacob. Et ſtella inquam. *Matutina* Diem ſcilicet prænuntians, hoc eſt æternam beatitudinem meam, dicit Interlinearis. Coloſ. 1. Ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis, vt ſit in omnibus ipſe primatum tenens. Ego igitur tantus & talis verba prophetiæ huius vobis commendo, qui ſpiritualia bona vobis tribuo, qui cæleſtia & æterna promitto. Sed quanto deſiderio, quanta dilectione Chriſtus

C & ſancta mater eccleſia ſalutem noſtram concupiſcant, declaratur cum ſubditur, *& ſponſus & ſponſa dicunt: veni.* Sponſus verus id eſt Chriſtus, de quo Ioan. 3. Qui habet ſponſam ſponſus eſt dicunt, per internam ſcilicet inſpirationem. Et ſponſa, hoc eſt ſancta eccleſia, de qua dicitur ſupra 21. Oſtendam tibi ſponſum vxorem Agni, dicit, videlicet per prædicationem cuilibet prædeſtinato ad vitam æternam: Veni per veram fidem & bonam actionem, & ſanctam conuerſationem. Sponſus ſi quidem & ſponſa ſimiliter dicunt hoc quoniam gaudia nuptialia promittunt. Matth. 22. Ite ad exitus viarum, & quoſcunque inueneritis, vocate ad nuptias, & vt quilibet vocatus alios vocare ſtudeat, ideo ſubiungitur, *&*

D *qui audit, Dicat veni*, qui audit ſcilicet per recte credendo, & quod credit opere faciendo, vnde ſupra 2. Qui habet aures audiendi audiat. Iſte talis auditor alios vocare tenetur, ad minus per exemplum bonæ vitæ: ne lumen boni ſpiritualis abſcondatur, vnde Matth. 5. Neque accendunt lucernam & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Sed ne aliquis inuitatus, aliqua puſillanimitate ductus vel alia de cauſa perterritus, ad tanti boni plenitudinem accedere pertimeſcat: ideo ad confortandum eum ſubinfertur *Qui ſitit veniat*, qui ſitit, id eſt qui conuertendi voluntatem habet Veniat, ſupple per conuerſionem, & ſecurus de venia accipiat ſacramenta, & gratis remittentur ei peccata. Iſaiæ. 55. Omnes ſitientes venite ad aquas. *Qui vult accipiat aquam vitæ gratis*,

E quaſi dicat, Non eſt graue neque laborioſum, quia ſola voluntas ſufficit, ſine pretio meritorum. Accipiat aquam vitæ, id eſt gratiam viuificantem. Accipiat inquam, gratis. Hoc eſt abſque omnibus meritis, ſuprà 21. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis, Hugo. O quàm precioſa ſunt iſta ſupernæ dignationis oracula omni pretio præferenda, omni acceptione digna, omni deuotione accipienda, omni memoria retinenda. omni virtute promerenda *Conteſtor ego omni audienti.* Commendauit ſuperius beatus Ioannes præſentem doctrinam confirmando eam auctoritate: Hic triplici conſequenter commi-

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAS LECTOR IN HOC APOCALYPSIS LIBRO POTEST ADNOTARE.

Prior numerus paginam, poſterior columnam & litteram demonſtrat.

A

Abyron & Dathan à terra abſorpti 113.1.a
Abominatio & fornicatio ſont idem, ſed differunt reſpectu 170.1.e
Abſynthium quid & comparatur diabolo. 84.2.d
Abyſſus quid. 88.1,c,92.2.a,110.2.c.193.1.b
Abyſſi clauis quid. 88.1.c
Abyſſi clauem habet Chriſtus quomodo. 192.1.d,e
Abyſſum ſeneſcere quid. 92.2.b
Aculei quid. 92.1.c,d
Accuſator dicitur diabolos & quare.125.1.c,126.1.a,b
Accuſare debet ſeipſum homo, ne à diabolo accuſetur. ibid.
Actus carnalis coinquinat. 142.1.b
Actus triplex ab idolis remouetur, & cur reliquos reticeat ſcriptura. 97.2.c,d
Actus peccati tranſit, pœna ſemper manet in inferno. 178.1,a
Actum malum relinquere vtrùm ſufficiat ad pœnitentiam. 97.2.e,98.1.a
Adæ ejectio è paradiſo excommunicationem ſignificat. 106.2.c
Adorare angelum Ioannes prohibetur.207.2.d,e
Adorare Idola fornicari eſt. 173.1.e
Adorari vehementer appetunt dæmones 97.2.c,131
Adorabunt antichriſtum falſi Chriſtiani. ibid
Adoratio dæmoniorum cur opus manuum dicatur. 97.2.b,c,&c.
Adoratio duplex. 29.2.a,b
Adoratio Latriæ ſoli Deo debetur. ibid. 115.1.d,e.208.b.a
Adorantes in templo metiri quid. 106.1.b,c
Adorandus ſolus Deus. 145.2.e
Adverſis impoſſibile eſt perſiſtere ſine auxilio Dei. 138.1.d
Aduerſis non ſuccumbere donum Dei eſt. 227.2.a
Aër quid. 88,1,e.89,1.d,e
Ægyptus quid. 111.a,b
Æmulari multipliciter accipitur. 33.1.c
Æſtuare æſtu magno quid. 161.2.b
Æternum aliquid dicitur dupliciter. 145.1.2,b
Affectus vanitatis triplex. 146.2.c,d
Affectiones quatuor timor, ſpes, gaudium, dolor, quomodo inter ſe differant. 52.1.c,d
Affluentia diuitum aquæ comparatur. 163.1.a
Agar ancillæ Saræ eiectio quid ſignificet. 106.2.c
Agnus quid myſtice deſignat 41.2.c,d,66.1.d,e
Agnus Dei eſt Chriſtus iuſtè appellatus. 41.2.c.
Agni familiæ quæ. 138.2.d
Alæ quid myſtice deſignant. 92.1.a
Alæ duæ contemptus mundi & deſiderium præmii. 127.1.a
Alæ duæ velantes corpus myſtice quid deſignant. 144.2.a
Alæ ſex contemplationis. 190.2.e.d
Alleluia quid. 184.1.a
Altare quid myſtice deſignat. 57.1.a,79.1.d,e,2.d
Altare aureum quid myſtice denotat. 93.2,b,& cur ita dictum. ibid.
Altare dicitur Chriſtus & quare. ibid.
Altare metiri quid. 106.1.b
Altaris cornua ſunt prædicatores ſancti. 93.2.a
Alpha & Omega quid. 8.2.d
Ambitioſorum quàm ingens crux. 181.1.b
Ambulare quid myſtice. 14.2.c,d
Ambulare quoddam eſt reſurgere. 164.2.a,b
Amen quid. 8.2.c,d,31.1.c,71.2.b,c,114.1.d,e
Dominus cur in principio poſuit Amen, diſcipulus in fine. ibid.2.d
Amen amen idem Hebræis quod nobis, Fiat fiat. 31.1.d,e
Amen tripliciter accipitur. ibid.
Amomum genus ſeminis quas virtutes habeat. 180.1.d
Amat Chriſtum verè qui nihil cum illo amat. 121.
Amoris Dei erga nos magnitudinem nemo poteſt explicare. 31.1.a,b
Amoris lex, ſociari amico in aduerſis. 2.
Amorem noſtrum mutuum maxime timet diabolus. 49.1.a,b

Amore noſtri Redemptor noſter occubuit 16. 2. d
Amandus & timendus ſolus Deus quomodo. 145. 1. a, b
Andreas in Achaia prædicauit. 119. 2. d
Angelus interpretatur nuncius. 146. 1. c
Angelus quid. 13. 1. a, b, &c. 1
Angelus abyſſi quid. 92. 2. a
Angelus aliquis etiam ſi non cecidiſſet, tamen non eſſent niſi nouem ordines Angelorum. 1 1. b, c, 2. a
Angelus aquarum quid. 160. 1. d
Angelus cur ſimilis filio hominis dictus. 10. 1. b. c
Angelus dicitur Chriſtus & quare. 76. 2. e, 99. 1. c
Angelus fortis Chriſtus. 182. 1. a, b
Angelus natura homine præſtantior. 147. 2. c. d
Angelus primus effundens phialam quid. 159. 2. c
Angelus ſecundus effundens phialam quid. 160. 1. a
Angelus tertius effundens phialam quid. ibid. 2. b, c
Angelus quartus effundens phialam quid. 161. 2. a
Angelus quintus effundens phialam quid. 162. 1. a
Angelus ſextus effundens phialam quid. ibid. 2. e
Angelus ſeptimus effundens phialam quid. 164. 2. e
Angelus Thyatiræ commendatur in multis. 21. 1. e, 2. a, b
Angelus viſus in medio candelabrorum. 10. 1. b
Angeli dicuntur cœli. 126. 2. d
Angeli dicuntur dæmones quare. 61. 2. d
Angeli gaudent de dæmonum deiectione 126. 1. e
Angeli indignantur contra malos. ibid.
Angeli manus quid myſticè. 103. 1. a, b
Angeli num linguas habeant. 44. 2. e
Angeli Locutio ad Deum quid. 45. 1. a
Angeli præuaricatores amiſſa ſanctitate non amiſerunt viuacem ſenſum. 84. 1. a, b
Angeli prædicatores quare 190. 1. a, b
Angeli quatuor, dæmones omnes deſignant quare. 63. 1. b, c
Angeli ſancti ſtudent nos iuuare, contra mali nocere. 124. 1. a
Angeli ſeptem quid 153. 2. a
Angeli ſeptem tubis ſeptem clangentibus myſticè quid. 76. 1. a
Angeli quatuor quid & quare. 94. 1. a
Angelorum locutio ad Deum qualis 46. 1. a
Angelorum numerus licet nobis innumerabilis tamen Deo cognitus. 45. 1. b
Angelorum ſeptem id eſt prædicatorum officium deſcribitur. 159. 2. a
Angelis ſemper cognata virginitas quare. 140. 2. a. b
Anima dat diſcretionem intellectui. 85. 1. d
Anima præparanda ad tentationem quomodo, 5.
Anima quando in ſolitudine eſſe dicatur 123. 1. e,
Anima vita corporis, animæ vita Deus. 83. 2. a
Animæ locus verus quis. 128. 1. a
Animæ mors duplex. 18. 1. a, b
Animæ nomen dupliciter accipitur. 127. 1. d
Animæ beatæ duplici modo recipiunt à Deo conſolationem. 58. 1. a
Animæ non interficiuntur ſed homines. 58. 1. d
Animæ quomodo mori dicantur. 133. 1. a. b
Animarum vox quæ 58. 1. e.
Animalia quatuor quid. 37. 1. e. 2. e, 42. 2. c, 46 1. d, 47. 2. a. b
Annis tribus ſoluetur diabolus ad tentandum homines 193. 1. b, c
Ante & retro quid. 97. 1. a, b
Antichriſtus beſtia crudeliſſima
Antichriſtus blaſphemator. 131. 2. c, d
Antichriſtus Deo diſſimillimus 137. 1. c
Antichriſtus dicet ſanctos omnes condemnatos. 131. 2. d. e
Antichriſtus è tribu Dan naſcetur. 68. 1. c
Antichriſtus faciet ſimulatorie facta Chriſti. 134. 2, b. c
Antichriſtus finget ſe à morte reſurrexiſſe. 131. 1 a, b
Antichriſtus nihil poterit niſi permiſſus à Deo. 132. 1. a. b
Antichriſtus non Deus ſed homo 136. 1. b
Antichriſtus pſeudopropheta. 165. 1. a
Antichriſtus qualis futurus. 137. 1. c
Antichriſtus quomodo bellum faciet cum ſanctis 132. 1. a, b
Antichriſtus ſeptima mundi ætate regnabit.
Antichriſtus vbi occidetur. 60. 2. c, 137. 1, a
Antichriſti imaginem hodie multi portant. 135. 1. b, c
Antichriſti nominis numerus explicatur. 136. 1. b, c
Antichriſti perſecutio quantum durabit. 94. c
Antichriſti tempore impii captiuabunt fideles. 133. 1. a
Antichriſto cedent poteſtatem ſuam potentes eius temporis.
Antichriſto mortuo multi pœnitentiam acturi ſunt.
Antichriſto mortuo quot dies pœnitentię dabuntur hominibus. 75. 2. b
Antichriſto mortuo ſancti in magna quiete viuent. 115. 1. c. d
Antichriſto reuelabit diabolus theſauros abſconditos. 133. 2. d, e
Antichriſtum adorabunt falſi Chriſtiani. 131. 1. d, e
Antichriſtum non eſſe Deum quo pacto cognoſci poterit. 137. 1. a
Antichriſtum non omnes homines adorabunt.
Antichriſtiani, quos documentis vincere non poterunt, per principes occident. 135. 1 c, d
Apocalypſis quid. 1. quadruplex eius cauſa. ibid 5. d
Apocalypſis liber diuiditur in tres partes. 5 1, c
Apocalypſis liber non ſecundum finalem ſed myſticum ſenſum interpretandus. 91. 1. d
Apoſtolus interpretatur miſſus. 161 1. a
Apoſtoli ſtellis comparantur. 119. 2. a, portis. 202 1. d
Apoſtoli prædicauerunt primo Iudæis. 82. 1. d
Apoſtolorum doctrina dicitur Euangelium. 102. 1. a
Apoſtolicæ doctrinæ in quo conſiſtat intentio. 1.
Aqua doctrina ſcripturarum. 85. 1. a
Aqua doctrinæ conuertitur malis in ſanguinem quomodo. 110. 1, c
Aqua tanquam flumen quid. 128. 1. b, c
Aquæ multę quid. 139. 2. d, e, 168. 1. c, d
Aquila quid myſticè deſignat. 87. 1. d, e
Aquila dicitur prædicator & quare. 86. 1 b, c
Aquila renouatur exacuendo roſtrum ad petram. ibid. habet viſum acutum. ibid. in piſcando eius ſolertia. ibid. c, pugnat cum ceruis. ibid. ponit gemmam in nido. ibid. d, vngues reſpicit. ibid.
Aquilo quid deſignet. 201. 2. c,
Arbor quid denotat myſtice. 62. 1. d, e, 89. 2. d, e
Arborum tertia pars quid. 81. 2. d,

Arca quid, 117. 1. d, e
Arcus quid. 48. 1. b,
Arcus ſcripturæ alios vulnerat ad vitam alios ad mortem. ibid b, c
in Arca duo conſideranda. ibid.
Arena quid. 128. 2 e
Arrij error impius. 7. 2. c
Arundo aurea ſcripturam ſacram deſignat. 202. 1. c
Aſcendere de terra quid. 133. 2. c d
Aſcendere in cœlum quid deſignat. 35. 1. a, b
Aſcendere in ſcripturis quid. 88. 2. c
Aſer quid interpretatur. 66. 1. e
Aſia quid interpretatur. 7. 1. e
Aſia minor tertia pars mundi eſt. 4.
Aſiam corruptam multis hæreſibus ab exilio rediens inuenit d. Ioannes. 104. 2. e
Aſinus quid myſticè. 107. 2. a
Atrium quid. 106. 2. b
Atrium non metiendum. 107. 1. e
Auari deſignantur per terram, quare. 62. 1. c
Aues quid. 190. 1. d, e
Auiditas magna nocendi dæmonum. 94. 2. b
Aurichechi natura quæ. 10. 2. d
Aurum quid. 157.
Aurum ignitum quid. 32. 2. a
Aurum præeminet cæteris metallis. 93. 2. b
Aures habere quid. 17. 2. e
Aures duę intellectus & affectus 132. 2. d, e
Aurea & Aureola quid & quomodo differant. 141. 2. b, c
Aureæ & Aureolæ meritum in quo conſiſtat, ibid.
Auſter quid denotat. 201. 2. c

B

BAbylon quid. 146. 1. e, 2. e, 166. 2, e, 170. 2. d
Babylon cur magna appellata. 146. 2. a
Babyloniam circuit Euphrates. 94. 1. b, c
Baleac quid interpretatur. 20. 1. c
Balaam quid. ibid.
Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis. 36. 2. e dicitur mare. ibid.
Baptiſmi triplex effectus deſcribitur contra tria mala quæ ingerit peccatum originele. 153. 2. e
Baptiſmate peccata omnia abluuntur. ibid. 154. 1. a
ad Beatitudinem gradus qui. 66. 2. e, 184. 1. e
Beati erunt qui ed cœnam agni vocantur propter multa. 186 2. a
Bellum quomodo faciet Antichriſtus cum ſanctis 132. 1. b
Bellum vel prælium quod vidit Ioannes in cœlo quid. 124. 1. b
Beſtia Antichriſtus. 191. 1. b. 193. 2. c, d, 195. 2. c
Beſtia & imago beſtiæ quid. 148. 1. a
Beſtia in ſcriptura quid. 110. 2. c, 129. 2 e, 147. 1. a, 154. 1. e
Beſtia ſeptem capita & decem cornua habens quid. 171. 1. a
Beſtiæ nomen aliter & eliter interpretari poteſt. e 31. 1. c, d
Beniamin quid interpretatur. 66. 2. d
Bilibres hordei quid. 51. 1. a
Bilibri triticis quid. 50. 2. a
Blaſphemabunt Antichriſtus & antichriſtiani Chriſtum. 162. 1. a
Blaſphemare nomen Dei quid. 134. 1. a, b
Blaſphemiæ grauitas deſcribitur. 143. 144
Blaſphemiæ nomina quid. 130. 1. e
Bona quæ agimus partim à Deo partim à nobis. 39. 1. b
Bona voluntas ſufficit cum deuotione etiam abſque ſacramento. 68. 1. d
Bonitas Chriſti quando maxime manifeſtata. 43. 2. c
Bonitas Chriſti dupliciter deſcribitur 187. 1. e
Bonitas attribuitur Spiritui ſancto. 114. 2. b
Bonos Deus vexat malos minime quare. 32. 2. e
Bonos mali permittuntur affligere. 90. 1. e
Bos quid. 107. 2. a
Botrus quid. 151. 1. e
Byſſus qaid & vbi fiat. 186. 1. b, c

C

CAdere coram agno. 42. 2. d
Cadere in ciſternam quid. 107. 2. a
Cadere in faciem quid. 115. 1. b
Cadere in ſcriptura quid. 70. 2. a, b, 89. 1, c
Cadere in terrem quid. 88. 1. d, e
Cælum vnde dictum. 187. 2. a
Cælum quid. 34. 2. e, 59. 1. d. 89. 1. c. 112. 1. b, c 114. 1. b, 117. 1. a, 118. 2. d, 121. 1. b. 18. 124. 2. b, 146. 2. a. 176. 2 d, 183. 2. e, 184. 1. a, 187. 2. a
Cælum claudere quid. 111. 1. b, c
Cælum dicitur Eccleſia & quare. 84. 2. b
Cælum medium quid. 86. 2. b. 144.
Cælum nouum & terra noua quomode intelliguntur. 197. 2. d, e
Cælum Tropologice quid. 75. 2. d
Cæli dicuntur angeli quare. 126. 1. d
Calculus quid. 20. 2. a
Calamus quid myſtice deſignat. 107. 1. e, 2. a
Calami menſura quid. 105. 2. c
Calidus quis vere dicatur. 31. 1. e
Calia quid. 166. 1. a
Capilli quid. 10. 2. b, 91. 1. e, b
Caput quid. 10. 2. a
Caput Chriſti quid. 99. 2. c, 188. 2 1. a, b
Caput mulieris quid. 119. 2. b, c
Capita locuſtarum quid. 91. 1. c. 97, 1. b, 171. 2. e
Caminus ardens quid. 10. e, e
Candelabrum mouere quid. 15. 2. d
Candelabri deſcriptio & explicatio. 9. 2. e
Candelabra cur aurea appellata 10. 1. a
Candelabra ſeptem quid. 9. 2. e
Candelabra duo quid ſignificant 111. 1. b
Canere tuba quid. 93. 1. b
Cantare canticum Moyſi quid. 154. 2. e
Canticum agni quid. 155. 1. a
Canticum Moyſi & agni quid. ibid.
Canticum nouum quid, & cur nouum appellatum. 140. 1. b, c
Carcer quid. 17. 2. b
Carcer diaboli quis. 194. 2. e, 195. 1. a
Caritas Chriſti in tribus maxime patet. 76. 2. d, e
Caritas oculus quo videtur Deus. 117. 2, a
Caritas vera quæ. 43. 1. b
Caritatis vis reddit nos Deo ſimiles imo veros Deos. 139. 1, e, 2. a
Caritatem quis verè habere dicatur 43. 1, b
in Caritate ſiue in gratia qui non eſt, non meretur. 2.
Caro Chriſti clauis ianuæ vitæ. 28. d, e
Caro Chriſti vera non phantaſtica. 62. 2. d
Carnes manducare quid. 173. 2. e
Carnes Regum manducare quid. 190. 2. e, Tribunorum & fortium. ibid. liberorum, ſeruorum,

puſillorum magnorum. ibid. b, c
Caſtitas vera quæ. 142. 1. b. c
Caſus bonus quis vere dicatur. 11. 2. c, d
Caſus malorum quid fructus in nobis facere debeat. 113. 2. b, c
Caſus multiplex. 70. 2. c, 71. 1. a
Caſus reproborum tempore finalis iudicii. 112. 2. a
Caudæ ſcorpionum, quid. 92. 1. b, 97. 2, b, 121. 2. b
Cauſa cur multi peribunt quæ. 97. 2. a, b
Cauſæ quatuor circa hunc librum præſentem. 1.
Centenarius numerus quid. 138. 2. d. c. 201. 2. d
Ceraſtes quid. 210. 2. c
Ceremoniæ omnes mortiferæ. 155. 1. d
Ceruus animal eſt velociſſimum. 1.
Ceruis inimica aquila. 87. 1. c
Character beſtiæ quid. 191.
Characterem accipere in fronte quid. 193. 2. c. d
Chriſtus Angelus magni conſilii. 144. 1. d, 175. 2. b, 182. 1. a
Chriſtus ſimpliciter dicitur primitiæ. 143. 2. d
Chriſtus iuſtè eſt agnus Dei appellatus. 4. 2. c
Chriſtus angelus, quare. 99. 1. b. c
Chriſtus Antichriſto diſſimillimus. 137. 1. c, d
Chriſtus cur dictus equus albus. 187. 2. a
Chriſtus cur ſimilis filio hominis appellatus. 10. 1. b, c
Chriſtus de cœlo deſcendiſſe quomodo dicatur. 99. 1. c
Chriſtus Deo patri æqualis. 122. 2. c. d
Chriſtus deſcribitur quadrupliciter. 48. 1. a
Chriſtus dicitur altare. 93. 2. a
Chriſtus quomodo dicitur veniſſe, qui locum mutare non poteſt. 77. 1. a
Chriſtus dicitur indumentum iuſtorum. 11 1. a, b
Chriſtus dicitur ſapientia patris. 6. 1. a
Chriſtus eſt via exemplaris & regula noſtra. 3.
Chriſtus fortis dicitur. 99. 1. c
Chriſtus frater noſter quomodo. ibid. 2. c, d
Chriſtus habet clauem abyſſi quomodo. 192. 1. c, d
Chriſtus pro nobis duriſſima quæque ſuſtinuit. 2.
Chriſtus in aduentu primo venit vt agnus in ſecundo veniet vt Leo. 8. 2. c
Chriſtus compleuit in cruce quę de ſe & humana ſalute ſunt prophetata. 100. 1. b, c
Chriſtus murus dicitur. 202. 1. d
Chriſtus Iaſpidi comparatur. 203. 1. a. b, & cryſtallo. 201. 1. c
Chriſtus in iudicio per diuerſitatem conſcientiarum mitis aut durus apparebit. 8. 2. b, c
Chriſtus inſidet Eccleſiæ. 35. 1. d. c
Chriſtus lapis pretioſus. 200. 1. b
Chriſtus lignum dicitur ob multiplicem effectum. 16. 1. b, c
Chriſtus magnam poteſtatem habet ad auxiliandum Eccleſiæ ſecundum quatuor. 122. 1. d. c
Chriſtus mediator noſter. 77. 2. d, c
Chriſtus nihil habuit quod non eſſet patris. 114. 1. c, d
Chriſtus omnia aduerſa patienter ſuſtinuit. 29. 1. d, c
Chriſtus ortus è tribu Iuda. 41. 1. d, c
Chriſtus paratus eſt iuuare peccatores. 101. 2. a
Chriſtus per nubem deſignatus quid boni nobis contulerit. 99. 2. a
Chriſtus pleriſque in locis viſus eſt eſſe in medio & quare. 10. 1. c, d
Chriſtus quomodo proficere dicatur ſapientia. 62. 2, c, d
Chriſtus ſolitta dians ſuper ſequentes ſe. 163. 1. b
Chriſtus ſecundum humanitatem dominatur omnium. 189. 2. c, 190. 1, 2
Chriſtus ſtat, ſedet, ambulat quomodo. 41. 2. d
Chriſtus ſua bonitate facit intelligere ſcripturam. 103. 2. c
Chriſtus ſuis nunquam deerit. 99 1, b, c
Chriſtus vnum ex quatuor animalibus, quomodo. 157. 2. a
Chriſti poteſtas quomodo manifeſtabitur. 115. 2. b
Chriſti caput quid. 188. 1. a, b
Chriſti veſtitus quid. ibid. 2. a
Chriſtum imitantur fideles in multis. 142. 2. c, d
à Chriſto Reges Sacerdotes & Chriſtiani vocantur. 31. 1. a
Chriſtiani cur Atrio comparati. 106. 2. b
Cibus & potus ſacra ſcriptura. 103. 2. b, c
Cinnamomum quid & vnde dictum. 180. 1. d, c
Ciſterna quid myſticè. 106. 2. a
Cithara quid. 42. 2. d, 140. 1. a
Cithara duo habet lignum & chordam, & quid deſignent. 42. 2. d, 140. 1. 2, b
Citharœdus quis verè dicatur. 140. 1. c
Ciuitas in quadro poſita quid myſtice. 202. 1. c
Ciuitas ciuium vnitas bonorum & malorum. 161. 2. b, c
Ciuitas facta in tres partes quid. ibid.
Ciuitas magna Babylon. 179 2. a, b
Ciuitas ſancta habet murum & muros 202. 2. c. d
Ciuitas ſancta Hieruſalem oſtenditur Ioanni
Ciuitatis decima pars cecidit quid. 112. 2. b
Clamor quid. 175. 2. a, c
Clamor parturientis. 120. 2. c, d
Clamor prædicationis & orationis neceſſario iunguntur. 120. 2. c, d
Clamare Dei quid. 112, 1. c
Clamare in ſcripturis quid. 100. 2. a
Clauis abyſſi quid. 88. 1. c, 89. 1. c
Claues Dauid quid. 28. 1. b, c
Clauem abyſſi habet Chriſtus quomodo. 192. 1. d, c
ad Cœnam nos vocatos eſſe cur dixerit Ioannes & non ad prandium. 186. 2. a
Cœnare cum homine quomodo Deus dicatur. 33. 2. a
Cognitionem perfectam habebunt ſancti in patria. 206. 2. c
Collyrium quid. 32 2. d, c
Columna firmitatem præbet. 100. 1. a
Coluber quid. 110. 2. c, d
Comeſtio quid denotat. 103. 1. b, c
Communio triplex fidelium in Eccleſia. 107. 1. a. b,
Communitatis nota medium. 86. 2. b, c
Compunctio & deuotio dicuntur fumus quare.
Conceſſio varia & multiplex. 49. 1. d, ſine Concordia nihil Deo placet. 43. 1 a
Confringi quid. 24. 1 a
Conſerui qui dicantur. 187. 1. a
Conſolationes multas & tribulationes Dominus reuelauit B. Ioanni. 1.
Conſolari vult Deus fideles. 3.
Conſtantiæ exemplum prædicatoribus datur. 110. 1. a
Contēplationis quatuor ſpecies. 11. 2. c, d, 22. 2. d, c
Corda & renes ſcrutari quomodo dicatur Deus 44.
Corpus glorificatum videri poteſt vel non poteſt vt ipſum vult. 112. 2. a
Corporis glorificati dotes quatuor. 20. 2. a, b
Cornua agni quæ. 133. 2. d, c

Cornua altaris quatuor quid. 93. 1. e, 2. a, b, c, &c.
Cornua altaris ſunt prædicatores ſancti. 93. 2. d, e
Cornua decem quid. 121. 1. e, 130. 1. c
Cornua ſeptem agni quid. 41. 2. e
Corona aurea in capite quid. 149. 1 d
Corona ſtellarum duodecim in capite mulieris quid, 119. 2. d, e
Corona tria importat. 17. 1. d, e
Coronæ aureæ in capitibus. 36, 2. a
Creatoræ nomen quomodo accipiendum. 63. 1. e, d
Creaturæ principium quid. 31. 1. d
Crucis effectus varii. 63. 2. b, e, &c.
Cubitus quid myſtice deſignat. 202. 2. d
Culpæ delectatio vt deleatur quid exigat. 2.
Curam proximorum habere debemus. 27. 1. a
Currere, & ante curſus metam deficere, nihil prodeſt. 17. 2. d, e

D

DÆmon vide *diabolus*.
Dæmoon cor comparetur faculæ. 84. 1. b
Dæmonis naturam pulcherrimam obfuſcauit peccatum. 88. 1. d, e
Dæmonum nocendi magna auiditas, 94. 2. b, 121. 2. c, 122. 1. a, 126 1. a
Dæmones appetuot adorati. 97. 2. e
Dæmooes cur Angeli dicuntur. 61. 2. d, e, 94. 1. b
Dæmones habent magnam ſcientiam. 71.
Dæmones mittuntur etiam à Deo. 94. 1. b
Dæmones naturâ nobilis creatura. 94. 1. b
Dæmones quatuor quid ibid.
Dæmones quomodo nituntur malos tenere in errore. 165. 1. e
Dæmones vigeot ſcientiæ acumine triplici modo. 84. 1. b
Damnatio duplex iniuſtis in anima & corpore. 177. 1. d. e
Damnatio iuſtè iofertur iniuſtis. ibid. b, e
Damnatio ſanguis dicitur quare. 161. 1. a
Damnati morte ſecuoda moriontur. 200. 2. a
Daniel ſignatur per fœnum quare. 89. 2. e
Dathan & Abiron terra abſorbuit. 113. 1. a
Defectus malus duplex. 15. 1. d, e
Delectatio culpæ vt deleatur quid exigat. 2.
Deuarius numerus quid deſignet. 121. 1. e
Denarius vnus quid. 50. 2. b, e
Dena millia quid. 94. 2. e
Dentes leonum fœtent. 91. 2. b, e
Deſcendere de cœlo qoid. 99. 1. e
Deſcendiſſe Chriſtus quomodo dicatur. 175. 3. b, e
Deſertum quid. 127. 2. b, e
Detractio originem habet ab inoidia. 162. 1. d, e
Detractione proximorum qui lætatur, linguam ſuam manducat. ibid. b, e
Detractores num ſemper diſſimulandi. 18. 1. a, b
Deoorare librum quid ſignificat. 103. 2. a. 104. 1. b, c
Deus ante mundi conſtitutionem erat. 7. 2. a
Deos eſt noſter dictus. 185. 1. a, b
Deus de libro vitæ neminem delet, ſed ipſos peccatores delent. 2. 8. 2. a
Deus dominans in iuſtis tria facit. 115. 2. b, e
Deus eſt finis, ſiue cauſa finalis hominis. 113. 1. e 2. a
Deus laudandus propter multa. 71. 2. a, b
Deus neminem à gratia ſua exterminat, nec malom ſuadet vllum. 116. 2. a,
Deus niſi pro culpa ounit. 161. 1. d
Deus non delectatur in pœnis noſtris. 2.
Deus quando dicatur accipere virtutem ſuam, 115. 1. a, b
Deus quomodo ſtare dicatur. 180. 2. b, e
Deus regnare dicitur dupliciter. 185. 2. a, b
Deus ſolus adorandus. 46. 1. e, 71. 1. a. 145. 2. e 187. 1. a, 208. 1. a
Deus ſolus timendus & amandus. 145. 2. a, b
Deus vult conſolari fideles. 3.
Dei ſignum non habere quid. 90. 1. a
Dei liberalitas ſumma eſt. 2.
Dei timor triplex quis. 145. 2. b, e
Deo debetur ſola adoratio latriæ. 115. 1. b. c
Deo ioſuot tria. ibid. 1. d. e
Deo gratias agere debemos pro donis acceptis. ibid.
Deum colere qui vult, minime miretur ſi perſecutionem ſuſtineat. 3.
Deum qois vere diligere dicatur. 42. 2. e
Deitatis nomen eur ſoli patri attributum. 139. 1. e
Dextera quid. 11. 1. e. ibid, 2. e, 14. 2. a. 40. 1. a, b
Diabolus acrius ioſequitur bonoa quā malos. 128 2 c, d
Diabolus adorari vult. 131. 1. c.
Diabolus ardet perdere animas. 52. 2. d
Diabolus caput omnis malitiæ. 88. 1. b
Diabolus cecidit propter ſuperbiam. ibid. d
Diabolus clauſus oſtius multis. 193. 1. b, e
Diabolus cur inuidioſus. 88. 1. b, e
Diabolus cur accuſator dictus. 125. 2. e
Diabolus dicitur mons & magnus quare. 82. 1. e
Diabolus cur ſerpens antiquus dictus. 192. 2. e 117. 2. e
Diabolus dicitur ſtella quare. 84. 1. a, 126. 1. c, d
Diabolus draco dictus quare. 165. 2. a
Diabolus fuit oaturæ pulcherrimæ. 126. 1. c, d
Diabolus inuidet ſaluti homioum quare. 82. 1. e
Diabolus iuſtos nonnunquam deſerit duplici ratione. 129. 1. a
Diabolus maxime amorem noſtrum mutuum metuit. 49. 1. a
Diabolus miſſus eſt in ſtagnum abyſſi. 195.
Diabolus mortuo Antichriſto non habebit amplius tentaodi locum. 171. 2. b, e
Diabolus nihil poteſt niſi permiſſus. 48. 2. d, e, 53. 1. b, 49. 2. a, b
Diabulus niſi volentem vincit neminem. 49. 2. b, c
Diabolus nocere non poteſt niſi permiſſus. 89. 1, e
Diabolus non poteſt violentiam facere libero arbitrio. 92. 2. a
Diabolus origo blaſphemiæ. 169.
Diabolos qoid 114. 2. d, e
Diabolus quibus lædere permittitur. 89 2. e, d
Diabolus reuelabit Antichriſto theſauros abſcondiros. 133. 2. e
Diabolus ſemel victus non deſiſtit. 128. 1. a, b
Diabolus fuerit vtilis ſanctorum. 53. 2. e
Diabolus tempore finalis iudicii acrius inſurget contra fideles. 126. 2. c, d
Diabolus vnà cum reprobis peracto iudicio finali in infernum detrudetur. 172. 1. e
Diabolus omnibus conformis in malitia. 172. 1. d
Diabolus dicitur beſtia. ibid.
Diaboli carcer quis. 195.
Diaboli eſt exterminare hominem à gratia Dei. 116. 1. e, 2. a
Diaboli poteſtas modica & magna quomodo. 2 a, b
Diabolo data eſt clauis putei abyſſi. 88. 1. e
Diabolo cooeeſſa poteſtas tentandi du plici ratione

ne. 49.1.d
Diabolum cur tribus linguis ſoleunibus Beatos Ioannes expreſſerit. 124.2.d,e
Diademata decem quid. 130.1.d
Diademata multa quid deſignent, & cur darſolita. 188.1.b
Dicere voce magna. 86.2.d
Dies, menſis & annus myſtice perſecutionis grauitatem, quæ ab antichriſtu fiet, deſignat. 94.
Diei pars tertia quid. 85.2.c
Die ac nocte noo habere requiem quid. 38.1.b
Dies mille ducenti ſexaginta qoid. 125.1.e
Differentiæ octo peruerſorum hominum. 200.1.a.b,c.d
Dilectio voiuſcuiuſque qualis eſt, talis eſt & ipſe. 62.1.b,c
Dilectionis Dei erga nos magnitudinem explicare nemo poteſt. 8.1.a
Diligere Deum quis vere dicatur. 42.2.c
Diligere filiorum, timere ſeruorum eſt. 145.2.d
Diſcretio qualis debet eſſe. 105.2.d.e
Diſcretio eſt valde neceſſaria prædicatoribus. ibid. 106 1.a
Diſcretionem dat anima intellectui. 83.1.d
Diſcretionem præſtantiorem habebant cœteris Philoſophi. ibid.
Diuerſitas quadruplex eſt ioter homines. 111.1.c,d
Diuinitatis veritas nou ineſt ſimulachris. 97.2.b,c
Diues facile poteſt fieri quiſquis pœnituerit bonæ mentis. 176.2.b
Diuites quid. 2.d,e
Doctor malę viuens & beue docens propriam linguam confodit. 29.1.e
Doctor prædicans qoid cogitare debet. 106.1.b,c
Doctorum vel prædicatorum officium quod. 80.1.2,b
Docere mulierculam vnam Domious non dedignatur 86.2.c.d
Docere non poteſt qood non didicit. 24.2.a
Docere qui neſcit doctoris locum poſſidere non debet. ibid.
Doctrina Chriſti dicitur Euangelium. 102.1.a
Doctrioa Euangeliſtarum regitur Eccleſia. 37.2.d.e
Doctrina hæreticorum meretrix quare. 84.2.d
Doctrina quibus ſubtrahenda. 106.2.a,b
Doctrinæ aqua impiis vertitur in ſanguinem qnomodo. 110.1.e
Doctrinæ paſtus in ſolitudine & quiete habetur. 123.2.a,b
Dominatio attribuitur filio. 114.1.a,b
Dominus dicitur murus magnus & altus. 201.2.2
Dominus dominorum & rex regum Chriſtus. 173.1 a
Dominus cur nou vult omnia eſſe manifeſta. 12.2.e
Dona ſeptem in via cuiuis homini à Deo dantur. 71.1.b,c.
Donec quomodo accipiendum in ſcriptura. 63.1.c.d
Donec accipitur dupliciter. 158.1.b
Dotes quatnor corporis glorificati. 20.2.b
Dotes ſeptem iuſtorum. 198 1.d.e
Durandi modos in Deo triplex. 15.1.c
Draco qoid. 121.1.c,d, 125.1.a, 124.2.d, 128.2.b,c, 134.1.a
Draco deuorare filium cupiens quid. 122.1.b,c
Draco diabolus quare. 192.2.e
Draco habeus ſeptem capita quid. 121.1.c
Draco habens cornua decem quid. ibid.
Draco habens ſeptem diademata. ibid.2.a
Draco quomodo ſeducit homines. ibid.2,b,&c
Draco & Leo quî differunt. 121.1.a

E

Ecce nota gaudii vel propiuquitatis. 41.1.a, ibid. 2.b,c, 58.2.b, 138.2.a
Eccleſia dicitur cœlum & quare. 121.2.b,c, 144.1.e
Eccleſia dicitur ſponſa & vxor. 200.2.d
Eccleſia dicitur mulier quare. 119.1.c
Eccleſia ferro ignito comparatur. 101.1.a
Eccleſia oouos filios ſponſo Chriſto parit quomodo. 110.2.b
Eccleſia nutritur à ſuo ſponſo. 157.2.c
Eccleſia parit filium dupliciter. 122.2.a
Eccleſia regitur doctrinâ Euangeliſtarum. 37.2.d,e
Eccleſia ſola eſt quæ dat ſacrificium laudis. 16.1.d,c
Eccleſia militans eſt paradiſus Dei. 16.1.c,d
Eccleſia ſola eſt in qua bonum opus peragitur. 106.2.a
In Eccleſia triplex ſtatus excelleus ſecundum meritum. 140.2.c, 141.1.a
Eccleſiæ indumentum & ornamentum Chriſtus 129.1.c
Eccleſia plus diligitur à Chriſto, quam congregatio fidelium ante legem & ſub legem. ibid.
Eccleſiæ ſeptem Aſianæ vniuerſitatem eccleſiarum ſignant. 9.2.e, 10.1.a
Effectus timoris in electis tempore finalis iudicii duplex. 113.2.b
Effectus triplex in reprobis in finali iudiciu 112.2.a
Eiicere foras quid. 106.2.b,c
Electi Dei viuent in æternum. 101.2.b
Electis ſuis Deus immutabile præmium firmiter dare ſtatuit. ibid. 113.1.d,e
Elementorum trium innouatio. 197.2.d,c
Enoch & Helias duo teſtes Chriſti. 108.1.b,c
Enoch & Helias ingentem acturi pœnitentiam. 109.1.c,d,
Enoch & Helias teſtimonium dabunt ſolidum de Chriſto. ibid. 1.a,b, Eorum prædicatio commendabilis quantum ad multa ibid. b
Enoch & Helias tempore Antichriſti prædicabunt verbum Dei. 107.2.d,e
Enoch & Heliæ reſurrectio deſcribitur. 111 2.c
Epheſus quid. 14.2.a
Epheſi Eccleſiæ cur primo ſcripſerit b. Ioannes ibid
Epiſcopi debent eſſe ſicut angeli. 12.2.e
Epiſcopi Thyatiræ vxor mala per Ieſabelem deſignatur. 21.2.e
Epiſcopo ſex ſunt neceſſaria. 14.2.c,d
Epiſtola continet tria. 14.1.e
Equus albus quid. 187.2.a, 47.2.c
Equus niger quid. 49.2.e, 50.1.a
Equus rufus quid. 48.2.c,d
Equites exercitos Antichriſti qui. 95.2.b,c
Error Arrii quis. 7.2.b,c
Error hæreticorom dicentium corporalia non eſſe à Deo confutatur. 109.2.c.d
Error putantium Chriſtum in paſſione extinctum, & ex tempore natum & nou credentium finale iudicium obruitur. 7.2.c,d

Error quorundam hæreticorum dicentium creaturas bonas à bono, malas vero à malo creatas, eliditur. 101. 2. c, d
Eſuries & ſitis duplex. 74. 1. a
Eſurire ſancti in cœlo non poſſunt quare. 73. 2. e
Eſurient ſancti poſt iudicium quomodo. 74. 1. b, c
Eſuries duplex corporalis & ſpiritalis ibid. ſpiritalis triplex. ibid.
Euangelizatio quid. 144. 2. b
Euangelium poteſt dici tripliciter. 144. 2. e
Euangelium quomodo æternum dicatur. 144. 2. e 145. 1. a, b. &c.
Euangelium proprie dicitur doctrina Chriſti. 102. 1, a, b
Euangelicæ doctrinæ intentio in quo conſiſtat. 1.
Euangeliſtæ in nullo ſibi diſſentiunt. 93. 2. e
Euangeliſtarum quilibet ſex bona ſpiritualia habuit. 37. 2. e
Euchariſtia cur ſub panis velamine monſtratur. 6. 2. a
Euchariſtiæ dignitas & effectus multiplex. 16. 1. c, d, &c.
Euilath quid interpretatur. 32. 2. a
Euphrates flumen magnum quid. 94. 1. b, c
Euphrates flumen vorax. ibid.
Euphrates interpretatur puluerulentus, humidus creſcens, fructifer. ibid.
Euphrates flumen magnum quid. 162. 2. e
Euphratem Perſę & Medi in multos riuulos haud procul à Babylone ſecuerunt. 94. 1. c
Exceſſus mentis duo habet. 9. 2. a
Excommunicati vnde dicti. 200. 1. c
Excommunicatio per Adæ eiectionem deſignatur. 106. 2. c. d
Excommunicatio triplex in eccleſia. 107. 1. b, c
Excommunicatio quomodo fieri debet. 31. 2. d, e
Excommunicare quid. 106. 2. e
Exemplum conſtantiæ prædicatoribus datur. 119. 2. d, e
Exemplum malum cœlum alijs claudit. 29. 1. a
Exemplaris vita & regula noſtra eſt Chriſtus. 3.
Exercitus Chriſti quis. 189 1. a, 191. 1. c, d
Exire quid. 48. 1. d, 89. 1. e
Expoſitionum ſcripturæ tres modi. 84. 1. d
Exterminare vtrum Deo conueniat. 116. 2. a

F

FAcies quid. 11. 2. a, 70. 1. a
Facies Dei quid. 99. 2. d
Facies iræ quid. 60. 2. a
Facies & dorſum quid. 9. 2. c. d
Facta priorum patrum nobis in exemplum ponuntur. 68. 1. a
Faculæ cur comparetur dæmon. 84. 1. b
Falx quid. 149. 1. e. 150 1. e
Familia agni quæ. 139. 1. a
Felicitas ſumma eſt ſcire vti paupertate. 17. 1. e
Fœtorem non exhalabunt corpora Heliæ & Enoch quare. 111. 1. e
Fœnum quid. 90. 1. c
Fornicatio non in proximum eſt tantum, verum & in ſeipſum. 97. 1. e
Fornicatio peccatum mortale. ibid. 2. e
Fornicationis nomen quid deſignet. 168.
Fornicationum mater Babylon. 170.
Fornicari, eſt adorare idola. 173. 1. e
Fornicariæ damnatio deſcribitur multipliciter ibid. 2. a
Fornax magna, quid. 88. 2. d, e
Fortis quomodo dicatur Deus. 178. 2. e
Fortes quid. 59. 2. d, e
Fortitudo Chriſti vbi maxime apparuit? 99. 1. c, d
Fides aduerſis probatur. 133. 1. c
Fides, altare dicitur, quare. 77. 1. b, c
Fides patientiam præcedit. 133. 1. c, d
Fides ſanctæ Trinitatis ſolus introitus in cælum. 201. 2. d, e
Fides, Spes, Caritas, longitudinem, altitudinem & latitudinem deſignat. 102. 2. b, c
Fides vera quæ. 133.
Fides vna fuit veterum & nouorum Patrum. 38.
Fidei lumen deficit in falſis fratribus. 86. 1. b, c
Fide non alia quàm quæ nunc eſt omnes ſalui facti ſunt patres. 41. 1. d, e
Fideles odio habentur ab infidelibus. 113.
Fideles omnes admonitos habere debemus ad duo ſcilicet. 176.
Fideles vult Deus conſolari. 2.
Finale iudicium quando. 60. 2. d, e
Firmamenti motus peracto iudicio ceſſabit. 102. 2. a, b
Fletus corporalis vtrum ſit in inferno incertum. 177. 2. c, d
Flumen magnum Euphrates quid. 94. 1. b, c. d
Flumina & fontes aquarum quid. 160.
Fluuius myſtice quid. 205. 2. d, e
Fluminum tertia pars quid. 84. 1. b, c
Frater noſter Chriſtus. 99. 2. c, d
Fraternitas duplex. 127. 1. b
Fręna equorum quid. 152. 1. b
Frigidus quis vere dicatur. 31. 2. a
Frons quid. 63. 2. b, c, 139. 1. b, e. 170. 1. b,
Frons ſedes verecundiæ. 63. 90. 1. a, b
Fructus duodecim quid. 206.
Fulgura quid. 78. 2. e. 165. 1. c, d
Fumus quid. 85. 2. d, e, 89. 1. a, e, 184. 2. a
Fundamenta Ciuitatis ſanctæ qualia. 203. 1. b, c
Fumus incenſorum quid. 78. 1. a
Fur quid. 27. 1. b, c
Furor iræ quid & cur ita dictus. 164. 1. d, 189. 2. d

G

GAbee interpretatur vallis. 49. 1. a
Gad quid. 66. 1. c
Geminatio verbi oſtendit certitudinem. 146. 1. e
Gemma in nido quid. 97. 1. c. d
Gemmam ſibi in nido collocat aquila. ibid.
Gentes omnes quid. 23.
Gentibus quare non prædicandum? 107. 2. c, d
Gentiles dicuntur mare. 82
Gentiles diuerſas ſectas habent. 121. 1. d

Gog & Magug quæ gentes ſint aut quid deſignent 195. 1. b
Gradus triplex proficientium. 66. 1. c, d
Grando quid. 81. 1. a
Gratia ſpiritus ſancti fluuio comparatur. 105, 2. c
Gratias Deo pro donis acceptis agere debemus. 115. 1. b, c
Gratiam Deus nunquam aufert ab aliquo. 17. 1. b
Gratiam quomodo hominibus ſubtrahere dicatur Deus. 85. 2. c, d
Gratiam ſuam Deus dat quibus & quomodo & quando vult. 142. 2. a
in Gratia ſiue in Caritate qui non eſt, non meretur. 2.
Gubernatores quid. 179. 1. a
Gula & Luxuria, duæ filiæ ſanguiſugæ. 82.

H

HÆreſiarcha cur ſtella dicitur. 83. 2. b, c
Hæretici fingunt ſe habere Diuinorum ſcientiam quam non habent. 170. 1. a
Hæretici habent potentes quaſi ſub nutu ſuæ voluntatis. 171. 1. a
Hæretici peruertendo ſcripturas homines decipiunt. 169. 2. c
Hæreticos cur eſſe Dominus permittat. 85. 1. a
Hæretici rectum ſcripturæ intellectum habere ſe fingunt. 95.
Hæretici ſunt multi. 99. 1. a
Hæreticorum doctrina meretrix, quare. 83. 2. d
Hæreticorum error immundus. 176. 1. b
Hæreticorum garrulitas per ranarum importunitatem deſignata. 163. 2. d, e
Hæreticos num extirpare debeamus & occidere. 15. 2. a
Helias, quid. 108. 1. e
Helias & Enoch duo teſtes Chriſti, ibid. 1. c. d
Helias & Enoch ingentem acturi pœnitentiam. 109
Helias & Enoch tempore antichriſti prædicabunt verbum Dei. 108. 1. b, c
Hercules vno halitu cucurrit centum viginti quinque paſſus. 151. 1. c, d
Hermageddon quid. 164. 2. c, d
Hiericho quid. 76. 2. a
Hieruſalem quid. 198. 1. d
Hieruſalem cur à Ioanne Ciuitas magna appellata. 181. 1. a,
Hirci dicuntur voluptatibus dediti, quare. 82.
Homicidium peccatum graue. 97. 2. c. d
Homo animal rationale & manſuetum. 91. 2. a
Homo contra naturam nihil facit. 121.
Homo, nobilis naturę & excellentis animal. 71.
Homo omnis quantum ex parte Dei ordinatur ad beatitudinem. 113. 1. d
Hominis finis, ſiue cauſa finalis eſt Deus. 113. 1. e 2. a
Homines gloriantur in duobus. 177. 2. b, c
Homines, qui humana ſapiunt. 166.
Hominum nomina ſeptem millia quid. 112. 2. d, e
Hominum pars tertia quid. 94.
Hominum peruerſorum octo differentiæ. 200. 1. a, b
Hominibus ineſt quadruplex diuerſitas. 111.
Hominibus ineſſe vt plurimum ſolent duo ſcilicet. 111. 2. c, d
Hora quid. 94.
Humanæ ſaluti inuidet diabolus quare. 82.
Humilibus Deus vt plurimum præbet intellectum Scripturæ. 119.

I

IAcob mire laudatur. 67. 2. d, e
Iactantia ſuperbo in angelo Laudiceo. 31. 1. a
Iaſpis quid. 35. 2. a
Iacula præuiſa minus feriunt. 90. 2. c
Idola olim loqui dicebantur quomodo. 135. 1. a
ab Idolis triplex actus remouetur. 79.
Idololatrię peccatum dupliciter tangitur. 97.
Idolothyta manducare num eſt peccatum. 22. 1. b
Ieſabel quid deſignet. 21. 2. d, e
Ieſabelis malitia depingitur. ibid.
Ieſus quid interpretatur. 6. 1. a
Ieſus Chriſtus cur totiens in Nouo teſtamento replicatur. 7.
Ieſus Chriſtus pro nobis duriſſima quæque ſuſtinuit. 2.
Ieſus Chriſtus virgultum in quo omnes recreantur. 190.
Ignis dicitur inuidia quare. 82. 1. e
Ignis & Sulphur quid. 147. 2. a
Ignis in Scriptura quid. 109. 2. e
Ignis opus. 100. 1. a
Imago beſtię quid. 154. 196.
Imago beſtię quomodo à iuſtis vincenda. 154. 1. d, e
Immortalitatis effectus multiplices deſcribuntur. 20. 2. c.
Immortalitatis gloriam nemo inueſtigare poteſt ibid.
Immutatio eccleſię erit triplex tempore Antichriſti. 58. 2. a, b. &c.
Immutatio Solis, lunæ & ſtellarum. ibid. c, d
Impœnitentia vel obſtinatio quid mali pariat 176.
Immunda etſi luxuria dicatur peccatum tamen omne immundum. ibid,
Incarnationem Chriſti arguunt duo hæc nomina, Ieſus & Chriſtus. 67.
Incenſa multa quid, 79. 2. c, d
Incenſorum fumus quid. 78. 1. a
Indignatio vel ira quomodo in Deo eſſe dicatur. 166.
Indumentum iuſtorum Chriſtus dicitur multiplicatione. 11. 1. b
Ineſſe non poteſt ſimulachris veritas diuinitatis. 95. 2. b, c
Infernus & mors quid. 196,
Inferni dolor qualis. 179. 1. a
in Inferno pœna differens. 195.
in Inferno vtrum ſit fletus corporalis incertum, 189.
Infideles obſcuri per tenebras errorum. 82.
Iniuria magna fit Deo cum in quolibet peccato, tum maxime in mortali. 177. 1. e, 2. a
Inſula quid. 166.
Intelligentiæ acumen debet habere prædicator. 86.
Intellectui dat anima diſcretionem. 83.
Intellectum ſcripturæ Deus etiam indignis interdum tribuit. 118. 119.
Inuolucris obſcuritatum voluit Deus deſcribi ſcripturas in Sacram. 118.

Intellectum Scripturæ Deus maxime humilibus præbet. 118. 119.
Intentio beati Ioannis in hoc libro, quæ. 1.
Intentio Apoſtolicæ Doctrinæ in quo conſiſtat. ibid.
Intentio Euangelicæ Doctrinæ in quo conſiſtat. ibid.
Interitus reproborum tempore finalis iudicii, quid. 112. 1. e
Inuidet diabolus ſaluti humanæ quare. 82. 1. e
Inuidia quid. 162. 1. e
Inuidia, ignis dicitur quare. 82. 2. a
Inuidia, quam ingens malum. 162. 2. b, c
Inuidus membrum diaboli. 162. 2. d
Inuidi ſpecies & pulchrè deſcribitur. 82. 1. e, 2. a, b
Inuidia dicitur dolor. 162. 1. d
Ioannes Apocalypſi nomen ſuum præpoſuit: verum non Euangelio quare. 1. c, d
Ioannes cur per aquilam deſignatus. 37. 2. a
Ioannes cur in Pathmos relegatus. 9. 1. a
Ioannes euangeliſta quid in hoc libro intendat. 5. 2. d, e
Ioannes eſt nomen gratiæ. 7. 1. c, d
Ioannes in Aſia prædicauit. 119. 2. d
Ioannes omnia ſub figura vidit. 47. 1. d. e
Ioannes quæ vidit, vidit viſione imaginaria. 91. 1. d, e
Ioannes quo pacto viſiones viderit. 9. 2. a
Ioannes tenet typum prædicatorum. 102. 2. c, d
b. Ioannes virgo fuit. 138. 2. e
b. Ioannis dignitas. 167. 2. d, e
b. Ioannem familiarius diligebat Ieſus. 142. 1. d, e
Iob ſignatur per viride quare. 89. 2. e
Ioſeph quid. 66. 2. c, d
Iris in circuitu ſedis quid. 35. 2. d
Ira duplex quæ. 60. 2. e
Ira quomodo in Deo eſſe dicatur. 60. 2. e. 166. 1. b, c, d
Iracundi ſpecies deſcribitur. 82. 1. d, e
Iſachar quid. 66. 2. b
Iſrael quid. 68. 1. a
Iſraelis vel Iacobi filii nominatim exprimuntur propter duo. 68. 1. c, d
Iucunditas interna quid. 140. 1. d
Iuda quid. 65. 1. a
Iudas cur primo loco poſitus, cum ſit quartus filius Iacob. 66. 1. a
Iudæa cur primum crediderit Gentilitate in perfidia relicta, ac eadem demum credente Iudæis incredulis humanæ mentis oculis penetrari non poteſt. 82. 1. b. c
Iudæi prædicantibus Helia & Enoch conuertentur. 108. 2. e
Iudæis primo prædicauerunt Apoſtoli. 82. 1. c, d
Iudicium finale quando. 60. 2. c, d
Iudicii executio fiet per angelos. 149. 2. b, c
Iudicii finalis dies, omnes latet. 164. 1. c, d
Iudicio peracto firmamenti motus ceſſabit, 101. 1. e, 2. a, b
Iudicia Dei nemo comprehendere, & reprehendere, iuſte poteſt. 150. 1. b, c
Iudicia Dei veneranda magis quam diſcutienda. 82. 1. c, d

L

Abbadon quid. 92. 2. b
Lachrymæ triplices quæ. 199. 1. d, e
Lachrymam omnem abſterſurus quomodo dicatur Deus. ibid. 2. b
Lacus quid. 151. 2. c, d
Lædere quid. 85. 2. c
Lætari quomodo ſancti dicantur de reproborum damnatione. 181. 2. d, e
Lampades ſeptem quid. 36. 2. c, d
Lampadarum lumine adiutus Gedeon. ibid.
Lana & nix quid. 10. 2. c. d
Laodicea interpretatur tribus amabilis. 31. 1. b
Laodiceus angelus vituperatur propter defectum quadruplicis boni. 32. 1. a
Lapis mundus & candidus quid. 156. 2. e
Lapis pretioſus Chriſtus. 201. 1. a
Laus Chriſti multiplex deſcribitur. 45. 1. a
Lectus quid. 22. 1. d, e
Leo quid. 41. 1. a, b
Leonis natura quæ. ibid.
Leonum dentes fœtent. 91. 2. c. d
Leonum rugitus quid. 200. 2, a, b
Leuatio manus angeli quid. 101. 1. b. c
Leui quid. 66. 2. a, b
Lex amoris ſociari amico in aduerſis. 2.
Liberalitas commendabilis quæ, & quæ non. 2.
Liberalitas Dei ſumma eſt. ibid.
Liberi quid. 59. 2. e
Libero arbitrio violentiam facere non poteſt diabolus. 92. 2. a
Liber Apocalypſis diſtinguitur ab aliis libris Noui teſtamenti, quare. 1.
Liber Chriſtus quibus & qualibus literis ſcriptus. 104. 1. c. d
Liber inuolutus quid. 59.
Liber quid. 27. 2. a, 41. 2. a. 43. 141. 196. 1. a
Liber vitæ prædeſtinatio diciturquare. 207.
Liber vitæ tripliciter dicitur. 27. 2. e
Libri conſcientiarum quando aperiendi. 196. 1. a
Librum aperire quid. 40. 2. c, d
Librum deuorare quid. 103. 2. a
de Libro vitæ neminem delet Deus, ſed ſeipſum quiſque peccator delet. 28. 2. a
in Libro vitæ variè ſcribuntur homines. ibid. 1. b
Lignum Thynum quid. 180. 1. b, c
Lignum vitæ Chriſtus. 16. 1. b, c
Lignum vitæ edere, vel de ligno vitæ quid differant. 17. 1. b, c
Lingua quid. 43. 2. e
Linguas ſuas commanducare quid. 162. 1. b, c
Locuſtæ quid. 89. 1. e
Locuſtarum capita quid. 91. 1. b
Locuſtarum rex quid. ibid.
Locutio angelorum ad Deum quid. 45. 1. a
Loquuntur angeli ad Deum, & Deus ad angelos, ſed diuerſo modo. ibid.
Lorica ferrea quid. 91. 2. c, d
Lotio ſpiritualis multiplex. 72. 2. e
Lucas cur per vitulum deſignatus. 37. 2. a
Luctus & Tormentum quomodo differunt. 177.

Lunæ tertia pars quid. 85. 2. c, d
Lucem intelligibilem & ſpiritualem Deus paratus eſt dare omnibus. 137. 2. a
Luxuria carnem debilitat. 145. 1. b, c
Luxuria & gula duæ filiæ ſanguiſugæ. 82. 1. d, e
Luxuria etſi proprie immunditia dicta, tamen peccatum omne immundum. 176. 1. b, c

M

Magni & puſilli qui dicãtur. 116. 1. b, c 185. 1. b
Magni quid. 185. 1. b, c,
Maieſtas diuina inſcrutabilis. 157. 2. e, 158. 1. a
Maieſtas & virtus quomodo differant. 158. 1. a
Mali potius volunt ſequi diabolum quam Deum, 55. 1. e
Mali ſunt arena maris. 128. 2. e
Mali obſtinati merentur ab eccleſia ſeparari. 106. 2. a
Mali permittuntur bonos affligere. 90. 1. e
Malos vel reprobos cur exaltari permittat Deus 170. 2. c, d
Malorum ſeu reproborum effectus in finali iudicio triplex. 112. 1. e, 5. a
Mammillę quid. 10. 1. a
Manna quid. 117. 1. b, c, 127. 2. d, e
Manaſſes quid. 66. 1. e
Mancipia quid & vnde dicta. 180. 1. a
Manus quid. 149. 1. e
Manus angeli quid. 103. 1. a, b
in Manu ſua habere Deus, quid. 100. 1. b, c
Marcus cur per Leonem deſignatus. 37. 1. e
Margarita quid. 180. 1. a
Margaritæ duodecim quid. 203. 2. e
Mare quid. 62 1. b, c, 63 1. b, e. 100. 1. e, 126. 1. a 130. 1. a, 153. 2. e, 154. 1. a, 2. e. 160. 1. a, 182. 1. b, e
Mare dicitur Gentilitas quare. 82. 1. d, e
Maris, hoc eſt, baptiſmi effectus triplex. 36. 2. e
Maris tertia pars quid. 82.
Maria nobis Chriſtum fratrem dedit. 99. 2. b, e
Maria virgo fuit membrum eccleſiæ. 122.
Maria virgo peccatum originale habuit ſecundum Thomam quomodo. 63. 1. a
Mariæ virginis prærogatiuæ duodecim, ſecundum Bernardum quæ. 120.
Maſculus quid. 122.
Matthæus cur per hominem deſignatus. 37. 2. d, e
Medium, eſt nota communitatis. 86.
Mendax quis. 29. 2. a
Menſis quid. 90. 2. a
Menſes quadraginta duo quid. 131.
Menſes quinque quid. 92. 1. e
Mentis noſtræ lumen Chriſtus. 6. 1. b, c
Mercatores quid. 176. 2. a, b
Merces auri quid. 179. 2. e
Meretrix quid. 168. 1. a, b
Meretrix doctrina hæreticorum quare. 84. 2. d, 184. 1. e
Meretrix ſedens ſuper aquas multas quid. 173. 1. b, c
Meritum eſt ab intrinſeco. 2.
Meritum vitæ eſt fructus ſuſtinentiæ tribulationum. 1. 2.
Meſſio multiplex, ſcilicet. 150. 1. b, c
Meſſis terræ aruit quid. ibid. 151. 1. b, c
Metaplaſmus quid. 23. 1. c
Metere terram quid. 150. 1. e
Metiri adorantes in templo quid. 106. 1. a, b
Metiri altare quid. ibid.
Metiri templum quid deſignet. ibid.
Michaël archangelus pugnat pro hominibus contra dæmones. 124 1. b, e
Michael interpretatur quis vt Deus quid deſignet. ibid. d
Miracula Dominus ſubtrahet tempore Antichriſti. 58. 1. e. 59. 1. a
Miracula, cur fulgura ab Ioanne appellata. 117. 2. b
Miracula, in primitiua eccleſia neceſſaria. ibid.
Millia millium quid. 44 2. d
Mille anni quid. 193. 1. 5, 194. 2. e
Millenarius numerus perfectionẽ ſignificat. 112. 2. a 194. 2. a
Miſericordiæ diuinæ largitatem nemo conſiderando penetrare poteſt. 9.
Moab quid. 84.
Mœchari ſpiritualiter quid. 21.
Mons quid deſignat. 90. 1. c
Mons Sion quid. 138. 1. a, b
Mons dicitur diabolus, & quare magnus. 81.
Montes quid. 45. 46. 166.
Mori poteſt bonum aliquod opus dupliciter. 26. 2. e
Moritur quis dupliciter. 83. 2. a
Moriturum qui ſe cogitat, facile omnia contemnit. 87. 1. d.
Mors cur plaga dicta. 130
Mors vltra non erit quid. 199. 1. b
Mortem cur vltro multi expetant. 90. 2. a
Mortem quærent homines, quando. 91. 1. a
Mortale peccatum fornicatio. 97. 2. e
Mortificatio virginibus maxime neceſſaria. 140. 1. e
Motus in reprobis tempore finalis iudicii, quid. 112. 2. a
Mulier quid. 21. 2. d, e 119. 122. 1, a, 123. 1. a. 127. 2. a, 128. 1. b, c. 169, 1. b, c
Mulier amicta Sole &c. allegorice de B. Virgine matre exponitur. 120. 1. b, c
Mulier, collectio peruerſorum hominum, quare 174. 1. e, Item, Ciuitas, ibidem. Item, Magna ibidem. Item, Babylon, ibidem.
Mulierum capilli quid. 91. 2. a
Mulier ſedens ſuper beſtiam quid. 169. 1. d
Muliereulam vnam Dominus docere non dedignatur. 86.
Mutatio ſiue variatio in rebus, eſt cauſa temporis. 101.
Myſticus ſenſus in hoc libro ſeruandus. 87. 1. a, 91. 1 c. d

N

Natio quid. 44. 1 a
Naturæ pulcherrimæ fuit diabolus. 88. 1. c, d
Mulierem docent quatuor. 18.
Nauigatores maris & lacus quid differant & quid deſignent. 181. 1. a
Nauium tertia pars quid. 83.
Negligentiæ mater ſecuritas. 19. 1. a
Negociatores quid. 179. 1. a
Nephtalim quid. ibid. 1. b. c
Nicolaus hæreticus. 65. 1. e
Nicolaitarum ſecta quę. ibid.
Nocendi auiditas dæmonum magna. 74.
Noctis pars tertia quid. 86. 1. a
Noe ſignatur per arborem, quare. 84. 2. e
Nomen Dei blaſphemare quid. 131.
Nomen nouum quid. 120. 2. c, d
Nomen vnum in Scripturis ſæpe diuerſimode accipitur. 90. 1. b, c,
Nomen agni cur in fundamentis ſcriptum & non

in portis. 201. 2. c, 202. 1. a
Nomina blaſphemiæ quid. 161. 2. c, d
Nomina hominum ſeptem millia quid. 112. 2. d, e
Nona facit Deus omnia. 199. 2. a, b
Nouum teſtamentum præſtat Veteri, in quo? 3.
Nouiſſimus quomodo Chriſtus dicatur. 12. 1. b, c
Nouiſſimum poteſt aliquid dici multipliciter. ibid.
Nubes quid. 99. 2. a, 149. 1. a
Nubes candida quid. 150. 1. e
Nubium natura & operatio deſcribitur. 99. 2. a, b
Numerus beſtiæ id eſt antichriſti explicatur. 136. 1. b, c
Numerus beſtiæ quid deſignet. 154. 1. e, 2. a
Numerus beſtiæ quomodo vincetur. ibid.
Numerus centum quadraginta quatuor millia quid. 64. 2. c
Numerus beſtiæ quis habere dicatur. 136. 2. e
Nuptiæ agni quid & quando celebratæ. 185. 2. e

O

ad OBediendum prompti eſſe debemus. 69. 2. b, c
Oblatio in eccleſia non facta, Deo non placet. 77. 1. b, c
Obſcuritas Scripturæ dat viam ad multiplicem intellectum. 118. 2. d, e
Obſcuritatis ſacræ ſcripturæ multiplex ratio. 67. 2. a
Obſtinati merentur ab eccleſia ſeparari. 106. 2. a
Obſtinatio vel Impœnitentia quàm grande malum. 176. 1. b, c
Occaſus quid. 201. 2. d
Occidit alius alium dupliciter. 49. 1. b, c
Occiditur iuſte qui alium occidit. 183. 1. a
Occiſio fit dupliciter. 97. 2.
Oculi quid. 21. 1. c, d
Oculi quid & quare ſic dicti ibidem. 187. 2. e
Oculi ſeptem Agni quid. 42. 1. a
Odorifera confortant infirmum. 180. 1. d
Offenditur contra omnia præcepta dupliciter. 26. 1. e
Oleum quid deſignet. 109. 1. e
Oleum & Vinum quid. 50. 2. d, e
Oliuæ duæ quid. 109. 1. e
Oliuæ duæ apud Zachariam Helias & Enoch in Apocalypſi quid ſignificant. 109. 2. a
Omnia non omnibus conueniunt. 105. 2. c, d
Operatio bona non ſufficit niſi quis proficere in melius curet. 195. 1. b, c
Opes terrenæ & humanæ contemnendæ. 119. 2. a, b
Opus bonum mori poteſt dupliciter. 26. 2. d, e
Orationes iuſtorum omnes non ſemper exaudiuntur. 109. 2. a, b
Oriens quid ſignet. 201. 2. c
Originale peccatum quomodo habuit virgo Maria ſecundum Thomam. 63. 1. a
Os Dei quid. 11. 103. 2. d, e, 189. 2. a, 191. 2. e
Os diaboli quid. 128. 1. c
Os draconis quid. 163. 2. a
Os in ſcriptura quid. 103. 2. d, e
Oſtium apertum quid. 29. 1. b, c
Paſſio igni comparatur. 79. 2. d
Paſſionibus non laudamur nec vituperamur, ſecundum Philoſophum. a.
Paſſiones ſunt ab extrinſeco. ibid.
Paſtoris boni officium quod. 115. 1. a
Paſtoris perfectio duplex. 114. 2. d, e
Pathmos quid interpretatur. 9. 2. a
Pater aliarum perſonarum origo. 159. 2. a
Pater in Filio omnia diſponit. 132. 1. e
Pater non præceſſit Filium. 31. 1. d, e
Patri attribuitur potentia. 114. 2. a
Patriæ cęleſtis bona ineſtabilia. 25. 1. a, b
Patientia vera quæ. 14. 2. d, e
Patientiam præcedit fides. 133. 1. d, e
Paulus Chriſto confixus eſt cruci. 154. 2. d, e
Paupertate ſcire vti ſumma felicitas eſt. 17. 1. e
Peccator pauper, cæcus, nudus, quomodo. 32. 2. b, c
Peccatori non eſt ſalus niſi pœniteat. 15. 2. d, e
in Peccatore vt plurimum ſolent eſſe tria, quæ? 26. 2. a
Peccatores mare dicuntur & quare. 100. 1. e, 2. a
Peccatores odio habet Deus. 179. 1. e, 2. a, b
Peccatum cauſa eſt cur mali noceant bonis. 90. 1. a, b
Peccatum actuale nullum commiſit Virgo Mater. 63. 1. a
Peccatum dicitur abominatio, quare. 170. 1. e
Peccatum graue homicidium. 97. 2. e
Peccatum mortale eiicit hominem ab eccleſia quomodo. 106. 2. c, d
Peccatum multiplex deſcribitur. 97. 1. d, e
Peccatum obfuſcauit naturam dæmonis pulcherrimam. 88. 1. d, e
Peccatum omne immundum. 176. 1. c, d
Peccatum mortale Fornicatio. 97. 2. e
Peccatum per ſanguinem ſignificatur, quare? 82. 2. e, 83. 1. a
Peccati actus tranſit, pœna ſemper manet. 178. 1. a
Peccata perueniunt ad cælũ, quomodo. 177. 1. a
Pes dexter & ſiniſter Dei quid. 100. 1. 2.
Pedes quid. 11. 1. a, 21. 1. e
Pedes Chriſti dicuntur prædicatores. ibid.
Pedes Dei quid. 99. 2. e
Perfectio duplex in præpoſitis & paſtoribus eſſe debet. 114. 2. d, e
Perfectorum triplex gradus. 66. 2. a
Pergame quid. 19. 1. c, d
Perſecutio antichriſti quatenus durabit.
Perſecutio permittetur fieri tempore Antichriſti. 58. 2. e
Perſecutio fuit ab origine mundi. 132. 2. b, c
Perſecutio tyrannorum contra fideles deſcribitur. 164. 2. b, c
Perſequutionibus iuſti proficiunt. 107. 2. e
Perſeuerantium in bono triplex gradus. 66. 2. a
Peruerſi meretrix appellantur quare. 168. 1. b, c
Petere ſanctorum quid. 57. 1. e, 2. a
Phiala vnde dicta & quid deſignet. 42. 2. b, c
Phialæ plenæ odoramentorum. 43. 1. a
Phialæ plenæ ſeptem plagis nouiſſimis. 200. 2. a, b
Phialę ſeptem iræ Dei. 159. 2. a

Plateæ ciuitatis ſanctæ quales. 204. 1. a,
Pluere quid. 110. 1. d, e
Poculum quid. 177. 1. e
Poculum plenum abominatione quid. 170. 1. a, b
Poderis quid. 6. 2. e
Pœna aliqua poteſt eſſe æterna ſed non continua. 147. 2. e
Pœna differens in inferno. 194. 1. e
Pœna infernalis communis erit, non æqualis. 152. 1. a, b
Pœnam præcognouiſſe nihil prodeſt ſi non contingat euadere. 182. 2. c, d
Pœnam temporalem ſancti lucrum putant, vt æternam euadant. 133. 1. b, c
Pœnis noſtris quomodo Deus delectari vel non delectari dicatur. 1. 2.
Pœnitere quid. 98. 1. a, b
Pœnitentia dicitur ſolitudo quare. 123. 2. b, c
Pœnitentia Iudæ inſufficiens. 173. 2. e
ſine Pœnitentia non eſt ſalus. 15. 2. d, e
Pœnitentia perfecta cogit peccatorem omnia libenter ferre. 33. 1. d, e
Pœnitentia ſufficiens vtrum eſt, actum malum relinquere. 98. 1. a
Pœnitentia vera quæ. ibid. 1. b
Pœnitentiam acturi ſunt multi antichriſto mortuo. 161. 2. e
Pœnitentiam ingentem acturi Enoch & Helias. 109. 1. d, e
Portæ duodecim quid. 201. 1. a
in Portis anguli duodecim myſtice quid. 201. 2. a. b
Poſtes domus linire ſanguine agni quid. 126. 1. b, c
Pręcepta omnia ſeruari debent. 26. 1. b, c
Pręconum aduentus Chriſti ſecundi, qualis habitus. 109. 1. a, b
Prædeſtinationis duplex modus. 30. 1. a
Prędicatio dicitur clamor quare. 100. 2. a
Prędicatio tubę comparatur, propter multa 76. 2. a, b, c
Prędicationem Dominus ſubtrahet in fine mundi & quare. 100. 2. d. e
Prædicare non debet qui non eſt conſtitutus prędicator. 144. 1. c d
Prędicandum eſt omnibus & vbique. 86. 2. c, d
Prędicandum non erit Gentibus quare. 107. 2. c. d
Prædicantibus Helia & Enoch Iudęi conuertentur. 108. 1. e
Prędicator aquila dicitur & quare. 86. 2. b, c
Prędicator contemnitur cuius vita reprobatur. 104. 2. b, c
Prædicator debet eſſe aquila, quomodo. 87. 1. b, c
Prędicator debet habere acumen intelligentiæ. 86. 1. a, b
Prędicator diſcretus quid facere debeat. 105. 2. c, d
Prædicator quod ſi ſtulte prædicauerit quid, tenetur ad reſtitutionem animarum. 107. 1. a
Prędicator prędicans tria conſiderare debet. 180. 1. e
Prędicatori quatuor neceſſaria. 76. 1. a
Prędicator quid facere debeat. 100. 2. c, d
Prædicator quomodo & qualiter prędicare debet. 86. 2. a, b, &c.
Prædicatoris diſcretio qualis eſſe debeat. 105. 2. b, c
Prædicatores, angeli, quare. 190. 1. b, c
Prædicatores antichriſti, quales. 133. 2. d, e
Prædicatores antichriſti, facient homines antichriſtum adorare. 134. 1. c, d
Facient miracula, facient vt ſtatuam antichriſti colant. Compellent multos characterem vel ſignum antichriſti portare. ibid.
Prædicatores antichriſti facient miracula. 135. 1. a
Prædicatores cur tonitrua. 100. 2. b. c
Prædicatores dicuntur pedes Chriſti. 100. 1. d, e
Prædicatores non tantum terrere, ſed & blande allicere debent peccatores, ibid. 2. c. d
Prædicatores qui per animalia quatuor deſignantur, ſex alas habere debent. 38. 1. a
Prædicatores quales eſſe debeant. 156. 2. d
Prædicatores ante prædicationem, ſeptem habeant neceſſe eſt. 76. 1. c, d
Prædicatorum officium deſcribitur. 156. 2. a, b. 159. 1. c, d, 190. 1. c. d
Prędicatoribus cæteriſque doctoribus tãtum ſcripturæ intellectum Deus tribuit, quantum iudicauit neceſſarium. 119. 1. a
Prædicatoribus diſcretio valde neceſſaria. 105. 2. d, e
Prædicatoribus exemplum conſtantiæ datur. 109. 2. d, e
Prędicatoribus pręcepit Chriſtus prędicare verbum Dei. 104. 2. c, d
Prędicatoribus quomodo prędicandum. 106. 1. b, c
de Prędicatoribus ſiue Paſtoribus tria conſiderantur. 184. 1. b, c
Pręlatus dicitur Angelus multiplici ratione. 13. 1. a
Pręlatus male viuens à quo electus. 23. 2. d e
Pręlato ſunt ſex neceſſaria. 14. 1. c. d
Pręlati debent eſſe oculi Chriſti, quare. 188. 1. a
Pręlati pacem cum dracone facere non debent. 124. 1. d, e
Pręlati remiſſio ac indulgentia quid mali pariat. 24. 2. e
Pręmium cęleſte amandum & deſiderandum, quare. 16. 2. e
Præmium cæleſte habere qui vult ſex ei neceſſaria. 72. 2. e
Præmium immutabile dare electis ſuis Deus firmiter ſtatuit. 101. 1. b
Pręmium ſanctis promiſſum ineffabile. 101. 1. a
Præmium virtutis erit ipſe qui dedit virtutem. 154.
Præmii conſideratio minuit vim flagelli. 127. 2. c, d
Præmia ſuſtinentium aduerſa quanta. 71. 2. e
Præmiat ſupra condignum & punit citra condignum Deus. 23. 1. a
Principes terræ quid. 39. 2. c, d
Primus angelus effundens phialam quid. 159.
Primogenitus mortuorum quid ſignificet. 7. 2. e
Proficientium triplex gradus. 65. 2. a
Proiicere quid. 124. 2. c, d
Prophetare quandoque prædicare dicitur. 104. 2. e
Proximorum cura habenda. 27. 1. a
Pſeudopropheta antichriſtus. 163. 2. a
Pſeudopropheta quid. 191. 2. a
Puſilli quid. 182. 195. 2. e
Puſillus & magnus quid. 116. 135. 2. e
Puteus abyſſi quid. 89. 1. a
Puteus aquis mortis, & Puteus aquis viuis, quis. 88. 2. c, d

Q

Quadragenarius numerus quid deſignet. 202. 2. d
Quaternarius numerus quid. 202. 2. d
Quies mentis haberi non poteſt, niſi ex magno Dei dono. 123. 1. a, b
Quies non eſt in vanis. 145. 2. d. e
Quouſque, quomodo accipiendum. 63. 2. e 64. 1. a

R

RAnarum importunitas hæreticorum garrulitatem deſignat. 163.2 d
Rectores aliorum in quo periculo verſentur. 24. 1. c, d
Regula noſtra & via exemplaris eſt Chriſtus. 3.
Renes & corda ſcrutari quomodo dicatur Deus. 22. 2. d, e
Reprobi delētur de libro vitæ quomodo. 27. 2. a, b
Reprobi dicuntur equus. 49. 1. a
Reprobi dicuntur porci. 125. 1. a
Reprobi in finali iudicio videbunt humanitatem Chriſti. 8.
Res vna poteſt habere duplicem finem. 113. 2. a
Reſurrectio Heliæ & Enoch deſcribitur. 111. 2. c, d
Reſurrectio mortuorum deſcribitur. 195. 2. e, 196.
Reſurrectio quando. 163. 1. d, e
Reſurrectionis ſtabilitas probatur. 111. 2. c, d
in Reſurrectione prima partem qui habet beatus eſt. 194. 2. a, b
Reſurgere, quoddam ambulare eſt. 164. 2. a, b
Retro & Ante quid. 97. 1. a
Reuelationes à quo Ioanne factæ. 5. 6.
Reuelationes huius libri extolluntur multipliciter. 3.
Rex locuſtarum. 92 1. c
Reges terræ quid. 168. 142. 174. 1. c, 176. 2. a
Regibus preparata via ab ortu Solis quid. 163. 1. b, c
Regit Dominus bonos & malos, quomodo. 189.
Regnum antichriſti. 162.
Rheda quid & vnde dicta. 180. 1. c
Romæ olim populus crudelis fuit. 100. 1. c
Romphea quid. 19. 1. c, d
Ruben quid. 66. 1. a
Rufus quid. 121. 1. e
Rugitus leonum quid. 100. 2. b

S

SAccus cilicinus quid. 39. 1. a
Saccus in Scripturis quid. 109. 1. c, d
Sacerdotes multi propriæ quàm gregis vtilitatis gratia præeſſe cupiunt. 13. 1. a, b
Sacramentum quid. 12. 2. e
Sacramentum multipliciter dictum. 170. 2. e
Sacrificium laudis ſola dat eccleſia. 16. 1. d, e
Salus non eſt peccatori impœnitenti. 15. 2. d, e
Sanctus, ſanctus, ſanctus, cur ter dictum. 38. 1. d
Sanctus vt quilibet ſit, ratio triplex 186. 1. e
Sancti, cur angeli dicti. 149. 2. b, c
Sancti exultant in patria propter iuſtitiam Dei. 183. 2. c, d
Sancti qui vere dicantur 133. 1. c, d
Sancti quomodo cum Chriſto iudicabunt. 150. 2. d
Sanctitatis diffinitio. 116. 1. b, c
Sanguis agni quid. 72. 2. c, d
Sanguis quid denotet. 152. 1. a, b
Sanguis tanquam mortui quid. 160. 1. a, b
Sanguiſuga quid, & eius duæ filiæ. 82.
Sapientia Diuina in quo manifeſtetur. 2.
Sapientia patris Chriſtus eſt. 6.
Sapientiæ profectus in Chriſto quomodo fuerit. 62. 2. c, d
Sapientiæ ſuæ Deus hominem facit participem.
Scriptura dicitur cælum. 144. 2. a
Scriptura ſacra per arundinem auream exprimitur. 202. 1. c
Scriptura fons eſt educens riuulos multos. 119.
Scriptura multis in locis monſtrat antichriſtum non eſſe Deum. 137. 1. d. e
Scriptura non facit vim de minutiis. 108. 1. b
Scriptura ſacra cibus & potus eſt, quomodo. 101. 2. c. d
Scriptura ſacra cur volumen appellatum. 86.
Scriptura ſacra impiis clauditur fidelibus aperitur. 6. 2. a, b
Scriptura ſacra occulta eſt & velata multis in locis triplici ratione. ibid.
Scriptura ſacra virgæ comparatur quare. 107. 2. b
Scripturæ expoſitionum modi tres. 84. 1. d, e
Scripturæ intellectum Deus vt plurimum præbet humilibus. 118. 119.
Scripturæ rectum intellectum hæretici habere ſedicunt cum non habeant. 195.
Scripturam habere Chriſtus dicitur & quare. 100. 1. b, c
Scripturam intelligere facit Chriſtus ſua bunitate 103. 2. e
Scripturam ſacram ſolus ſaluator aperire potuit. 40. 2. b, c
Scripturam ſacram ſub obſcuritatum inuolucris, non ſine ratione deſcribi voluit Deus. 118.
Scripturas Deus diuerſis claudit & aperit, quibus & quomodo. 28. 2. b, c
Scribere in ſcriptura quid. 101. 1. a
Scorpio non ſtatim interficit hominem. 90. 2. c, d
Scorpionum caudæ quid. 92. 1. a
Sectas diuerſas habent Gentiles. 111. 1. a
Secunda mors quid. 194.
Sedes quid. 193.
Sedere quid. 149.
Sedere in throno Dei quid. 33. 2. b
Sedilia viginti quatuor quid. 36. 1. b
Semen quid. 120.
Seniores, cur ita appellati. 36. 1. c, d
Seniores quatuor quid. 42.
Seniores viginti quatuor quid ſignificent. 38. 2. d e, 116. 1. d, e
Senſualitas mollis & infirma. 103. 2. d
Senſui proprio nemo nimis inniti debet. 67. 2. d, e
Signacula ſeptem quid. 41. 2. a
Signacula ſoluere, quid. 43.
Signum Dei non habere quid. ibid.
Silentium in cœlo quid. 75. 1. b
Simulachra vnde dicta. 97. 2. b, c
Simulachris non ineſt veritas diuinitatis. ibid.
Sitis & Eſuries duplex. 74. 1. b
Smaragdus quid. 37. 2. e
Smyrna quid. 17. 1. c, d
Sodoma quid interpretatur. 111. 1. b
Sol Chriſtus irradians ſuper ſequentes ſe. 163. 1. b
Sol lucens in virtute quid. 11.
Sol quid. 38. 39. 161. 2. a
Solitudo corporis nihil prodeſt, ſi abeſt ſolitudo cordis. 123. 2. d, e
Solitudo quid. ibid. 1. a
Solitudo triplex. ibid.

Spiritus immundi tres quid. 163. 2. b
Spiritus ſeptem quid. 25. 2. e
Stadium quid. 152. 1. e
Stadio olim Græci ſua loca metiebantur. ibid.
Stagnum ignis quid. 196.
Stare Deus quomodo dicatur. 180.
Stare in Scriptura quid. 109.
Stare prædicatores debent quomodo. 190.
Stare ſignum adiuuantis. 41. 2. d
Status altus eſt occaſio maioris peruerſitatis. 83. 2 c. d
Status eccleſiæ triplex in quo militat, in literis Apoſtolorum oſtenditur. 1.
Status triplex excellens, in eccleſia ſecundum meritum. 140 2. e, 141. 1. a
Statera quid. 50 1. a
Stellę 12. myſtice. 12. Pręrogatiuas B. Virginis deſignant. 120. 1. e, 2. a. b
Stella dicitur abſynthium & quare. 83. 2. c. d
Stella dicitur diabolus quare. ibid. 88. 1. c, d
Stola quid. 58 1. b
Structura muri Ciuitatis ſanctæ qualis. 203. 1. a

T

Tabernaculum Dei quid. 198. 2. d. e
Tabernaculum teſtamenti quid. 156.
Tabulę teſtimonii quid, 117.
Talentum quid. 167.
Templum quid. 73. 2. e
Tempus duplici modo dici poteſt. 102.
Tentari Deus permittit hominem multis rationibus, 18.
Tentatio cui non conſentitur, non eſt peccatum. ibid.
Tentamenta tempore finalis iudicii, non poterunt ſuſtineri humanis viribus. 60 2. a
Theſauros abſconditos reuelabit antichriſtus diabolus. 133.
Thomas Apoſtolus Indis prædicauit. 119. 2. d. e
in Throno Filii ſedere quid. 33. 2. d, e
Thuribulum eſſe debet cor humanum. 77. 2. a
Thus quid, & in quem vſum habeatur. 180. 2. d, e
Thyatira quid interpretatur. 21. 1. d
Torcular vini quid & cur ſic dictum. 189. 2. e,
Tormentum & luctus quid differunt. 177. 1. b
Tormentorum quantitas, erit ſecundum genus peccati. 178.
Tribus terræ quid. 132. 1. c
Tribulationes multas, & contra, conſolationes cur Dominus beato Ioanni reuelauerit. 1.
Tribulationum ſuſtinentia perducit ad vitam. 1.
Tribulationibus affligi eur conueniens. ibid.
Triplex genus viſionis. 23.
Tuba canere, quid. 93. 1. b, c

V

Vanitatis triplex affectus. 146. 2. d, e
Variatio multiplex. 102. 2. a
Verba Scripturæ ſunt ſecundum aliquid ſignanda & ſecundum aliquid non ſignanda. 208 1. e
Veſtimenta quid. 27. 1. b, e
Veſtimenta Chriſti ſunt viri iuſti. 10.
Veſtimenta hominis vera quę. 164. 1. e
Veſtimentis albis veſtiri quid. 27. 2. a, b
Veſtitus Chriſti quid. 188. 2. a. b
Veſtigia Chriſti qui ſequitur pertingit ad vitam. 2
Veteri teſtamento præſtat Nouum in quo. 26. 2. b, e
Via exemplaris & regula noſtra eſt Chriſtus. 2.
Vis preparata regibus ab ortu Solis quid. 163,
Victor tentationum triplex inſigne habiturus ſcilicet. 30. 1. e
Victoria hæreticorum falſa. 92.
Victoria per coronam deſignatur. 119.
Vigilare quis vere dicatur. 127. 2. b
Viginti quatuor ſeniores quid deſignent. 184. 2. c, d
Vindemiare quid. 151. 1. c, d
Vindictam num exigant ſancti. 17.
Vindictam quis vult dupliciter. 57.
Vinum & oleum quid. 178.
Vinum fornicationis quid. 176.
Virga Aaron 117. 1. b, c
Virga ferrea quid. 186, 2. b
Virginitas angelis ſemper cognata quare. 167. 2. c
Virginitas valde Deo placet. 141. 2. a
Virginitas vt ſit digna præmio qualis eſſe debeat. 141. 2 a
Virginitatis prerogatiuæ quæ. ibid. 2. e. d
Virginitati duplex dignitas adiungitur. ibid. 2. b, e
Virginitatem nemo pręponit martyrio. 143. 2. c. d
Virginalis integritas, angelica portio eſt. 141. 2. b
Virgo Maria, fons in medio paradiſi. 190.
Virgo mater nullum peccatum actuale commiſit. 63. 1. a
Virgines de virginitate gloriantes quibus comparatæ. 142.
Virgines in vita æterna feliciores & cur. 140. 1. e
Viſiones B. Ioannis cur ſcriptæ ſub figuris obſcuris. 158. 2. e, 119. 1. a
Virtus ſpiritalis verbi diuini comparatur igni. 109. 2. e
Viſionis triplex genus. 3
Viſione imaginaria vidit Ioannes quę vidit. 91. 1. b, c
Viſiones quatuor primæ quid in nobis efficiant, & quid reliquę. 116. 2. e. d
Viſiones quo pacto Ioannes viderit. 9. 2. a
Viſiones ſeptem habet Apocalypſis. 9. 1. a
Viſionum ſeptẽ differentia & declaratio. 116. 2. c, d
Vitrum nullas in ſe ſordes celat. 203. 1. b
Vita animæ multiplex. 194. 1. e
Vita corporis anima, vita animæ Deus. 81.
Vita humana multiplicem habet defectum. 90. 2. a
Vita in delitiis, mors. 179. 1. c
Vocatio multiplex. 286 2. b
Volare quid. 117. 2 b
Volare per medium cœli, quid. 190.
Voluptatibus deditis dicuntur hirci, quare.
Voluptatibus deditis per mare deſignantur, quare. 62. 1. c, d
Vox alarum quid. 92. 1. a
Vox aquarum multarum quid. 185.
Vox magna quid. 18 2. e
Vocem quid. 16 1. d, e
Vox Domini præparat fideles ad agilitatem currendi ad brauium cæleſte. 1.
Vox Domini virtuoſa ad docendum. ibid.
Vox tonitrui magni quid. 185. 2.
Vox tubę magnæ quid. ibid. 1. e.
Vox vna quid. 98
Vocem Ioannes audiuit poſt ſe, quare. 9.
Vterus mulieris quid. 22
Vuæ maturæ quid. 155. 2. b
Vulnus ſecum quid, 150 2. a
Vxor agni eccleſia. 185 1. a
Vxor Epiſcopi Thyatirę per Ieſabelẽ deſignatur. 21. 2. e, 22. 1. a

Z

Zabulon quid. 66. 2. b
Zona aurea quid. 10. 1. a

VA1 1520846